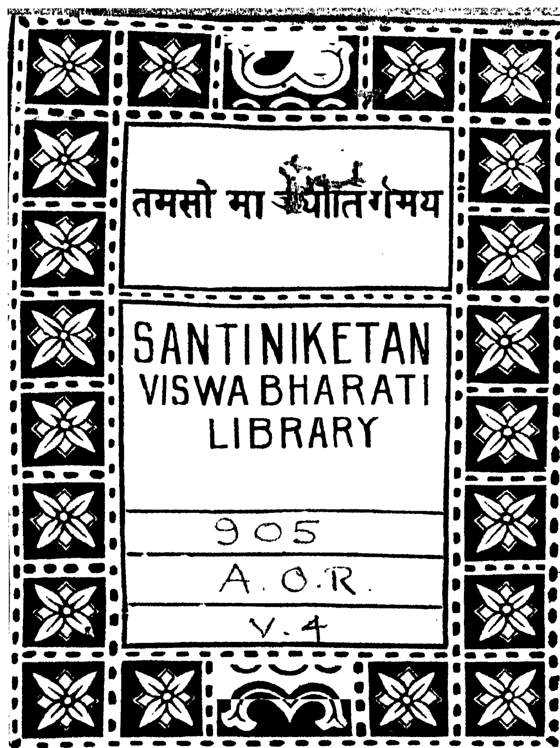

तमसो मा ज्योतिर्गमय
SANTINIKETAN
VISWA BHARATI
LIBRARY
905
A.O.R.
v.4

Volume IV, 1939-1940] [Part 1

ANNALS

OF

ORIENTAL RESEARCH

OF THE UNIVERSITY OF MADRAS

UNIVERSITY OF MADRAS

1939

PRINTED AT THE G. S. PRESS, MOUNT ROAD, MADRAS.

CONTENTS

CONTENTS—(*Contd.*)

PREFACE

The Śārīrakanyāyasaṅgraha of Prakāśātman holds an important place among the works on Advaita Vedānta. The history of Advaita Vedānta after the days of Śaṅkara shows that immediately after the great teacher there arose a schism amongst his followers. One school was headed by Padmapāda, one of the pupils of Śaṅkara and author of a commentary on the bhāṣya—the Pañcapādikā. The other school was headed by Vācaspati Miśra, another, but somewhat late commentator on the bhāṣya. It is well known that the main basis for the difference in the interpretation of the philosophic view point of Śaṅkara by his followers is due to the fact that Maṇḍana Miśra—a contemporary of Śaṅkara holding views different from that of the latter, had exerted a tremendous influence on Vācaspatimiśra, whereas Padmapāda did not in any manner submit to it. The cause of this difference in the attitude of the followers of Śaṅkara is sought to be explained thus: Maṇḍana Miśra, it is said was a gṛhastha, and viewed with disfavour the theory that saṁnyāsa was a necessary preliminary to the attainment of *tattvajñāna*. Padmapāda was a saṁnyāsin and cannot therefore compromise with Maṇḍana. Vācaspati, on the other hand, seems to have remained a gṛhastha and never took to saṁnyāsa. It is natural that his attitude should be sympathetic towards Maṇḍana's. This being the case, it is but proper that under the influence of Maṇḍana, Vācaspati differed from Padmapāda. Padmapāda's views were clearly explained by Prakāśātman in the Vivaraṇa, the standard commentary on the Pañcapādikā and the school, of which the originator was Padmapāda, came to be designated the *Vivaraṇa-prasthāna* on account of the importance of the Vivaraṇa; and the school following the views expounded in the commentary of Vācaspatimiśra came to be designated in later days as the *Bhāmatī-prasthāna* after his commentary, the Bhāmatī.

The first *complete* exposition of the views of the *Vivaraṇa-prasthāna* is contained in the work now issued. The Pañcapādikā, though according to the name should have covered the five pādas of the bhāṣya, stops with the *Samanvayādhikaraṇa.* The Vivaraṇa thereon similarly stops with the Samanvayādhikaraṇa. Besides this commentary on the Pañcapādikā, Prakāśātman seems to have felt the need for an elucidation of the Nyāyas contained in

the Brahmasūtras and has accordingly composed the Śārīraka-nyāyasaṅgraha.

The Pūrva Mīmāṁsā and the Uttara Mīmāṁsā sūtras have been constituted into different adhikaraṇas by commentators. Each adhikaraṇa contains a pūrvapakṣa and a siddhānta. The pūrvapakṣa is intended to enunciate a principle of interpretation and the siddhānta refuting the validity of the principle under those circumstances states the correct procedure that should be followed in the interpretation of the relevant and similar passages. The principle of interpretation stated in the Siddhānta is said to be the *Adhikaraṇa-siddha-nyāya*. The Pūrva Mīmāṁsā is divided into nearly a thousand adhikaraṇas and a thousand principles of interpretation are enunciated therein. These rules are intended mainly for the intrepretation of the Karmakāṇḍa portion of the Vedas. While many of these rules could be applied to the Jñāna-kāṇḍa portion also, there are several passages in the latter portion, where those rules cannot be satisfactorily applied. Hence the Uttara Mīmāṁsā sūtras, constituted into different adhikaraṇas give us certain other rules of interpretation, applicable to the jñānakāṇḍa portion. Prakāśātman in the work now issued, states the definite form of the Nyāyas that could be gathered from the work of Bādarāyaṇa. Incidentally he gives his own interpretation of the sūtras also.

For purposes of giving the Nyāyas, Prakāśātman does not rest content with the traditional grouping of the sūtras into different adhikaraṇas. Many of the adhikaraṇas that are treated as single, have been divided by Prakāśātman. While he does not say that they are different adhikaraṇas, he derives several Nyāyas and for that purpose takes up for discussion the guṇasūtras. The following table will illustrate the difference.

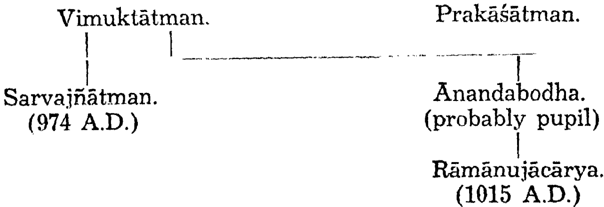
I - i - 24 to 27.	.. (1)	I - i - 24.
	(2)	I - i - 25[1] to 27.
I - ii - 13 to 17	.. (1)	I - ii - 13, 14.
	(2)	I - ii - 15 to 17.
I - iii - 14 to 21	.. (1)	I - iii - 14 to 18.[2]
	(2)	I - iii - 19 to 21.

1. Citsukha begins with this sūtra a different adhikaraṇa in his Adhikaraṇasaṅgati.—See my edition of it in the J.O.R.M., Vol. VII, pt. i.

2. Here again the adhikaraṇas have been separated by Citsukha and followed by me in the Prakaṭārthavivaraṇa, Vol. I, p. 251.

I - iii - 26 to 33	.. (1) I - iii - 26, 27.
	(2) I - iii - 28.
	(3) I - iii - 29.
	(4) I - iii - 30.
	(5) I - iii - 31 to 33.
II - i - 4 to 11	.. (1) II - i - 4 to 6.
	(2) II - i - 7 to 10.
	(3) II - i - 11.
II - i - 14 to 20	.. (1) II - i - 14.
	(2) II - i - 15.
	(3) II - i - 16 to 20.
III - i - 24 to 27	.. (1) III - i - 24.
	(2) III - i - 25 to 27.
IV - i - 18	.. This is not treated separately.

The date of Prakāśātman cannot be definitely ascertained, though the earlier and lower limits may be definitely fixed. Rāmānujācārya knew the Vivaraṇa of Prakāśātman, for he quotes and criticises the famous vivaraṇānumāna relating to *Ajñāna* in his Śrī Bhāṣya. And we know that Rāmānuja lived in the 11th century (1015-1137 A.D.). Ānandabodha, perhaps the pupil of Vimuktātman,[1] the author of the Iṣṭasiddhi, has commented upon the Śābdanirṇaya of Prakāśātman ; and the Iṣṭasiddhi is quoted by Sarvajñātman in his Pañcaprakriyā.[2] Sarvajñātman lived in Travancore in the last quarter of the 10th century.[3] In the concluding part of the third adhikaraṇa in the Pañcapādikāvivaraṇa, Prakāśātman pre-supposes the Iṣṭasiddhi. In chronological order these writers may be mentioned thus :

The earlier limit for the date of Prakāśātman is hard to fix. The only thing that we know of is that he is later than Vācaspati-

1. See Pramāṇamālā, p. 4.
2. See Pañcaprakriyā, last section.
3. Travancore Archaeological Series, Vol. II, pp. 144-6.

miśra (841 A.D.). In all likelihood Prakāśātman was an younger contemporary of Vimuktātman and both might have lived about 900 A.D. It is difficult in the present state of our knowledge to narrow down the limits still further.

A word with regard to this edition. After the printing of nearly the entire work, it came to my notice that there was already an old edition of this work, printed in the *Pandit.* For a long time no copy was available to me for use and it was late when I got access to the work to utilize it in this edition. The readings found in the Pandit are given in an appendix.

FRAGMENTS OF PAIṬHĪNASI DHARMASŪTRA

By

T. R. Chintamani

Dharma Sūtra literature is at present restricted to a few extant works like the Dharma Sūtras of Āpastamba, Bodhāyana, Hiraṇyakeśin, Gautama, Vaikhānasa, Viṣṇu, Vasiṣṭha, Sumantu. Other Sūtra works on Dharma, if extant, are not available to us at present. Among the extant works we find sūtras belonging to the Ṛgveda, Yajurveda and Sāmaveda. Vasiṣṭha's work belongs to the Ṛgveda and Gautama's to the Sāmaveda. The rest belong to the Yajurveda. Due apparently to the numerical strength of the followers of the Yajurveda a large number of Dharmasūtra texts belonging to that school have been preserved.

Several Dharmasūtras have, in course of time, come to be remembered only in citations and many more only in name. Among the former we find works belonging to the Ṛgveda, Yajurveda, Sāmaveda and Atharvaveda. Among such works, mention may be made of the Sūtra of Hārīta, belonging to Yajur Veda in the Maitrāyaṇīya Śākhā, that of Śaṅkha Likhita belonging to the same Veda in the Vājasaneya Śākhā; and others like those of Devala, Cyavana, Jātūkarṇya, Marīci etc., which cannot be assigned to any śākhā in any Veda, as the material available is very scanty. The restoration, at least in a fragmentary form, of all these sūtras from the available citations in Dharmaśāstra digests is likely to shed more light on the development of social, religious and political aspects of life in ancient India. The extracts from the sūtras of Śaṅkha Likhita have been already brought together by Mr. P. V. Kane. A collection of the sūtras of Hārīta is being published by the Madras University. Those of Paiṭhīnasi are being presented now.

The writings of sages of old are found to be sometimes in verse and sometimes in prose. Authors of later digests do make a clear distinction between the two kinds of compositions. Gadya Vyāsa, Śloka Gautama, etc., are cited independently of Padya Vyāsa and Gadya Gautama. In several cases, we are able to note that the metrical version is a later production or recast of the prose version. Very probably for purposes

of easy memorising, the prose was recast into metrical form by later writers. In most of these cases, those that were responsible for putting them in metrical form remain anonymous, for they are convinced of the fact that their own contribution to the subject is little or only next to nothing. Chronologically therefore, the prose version of a smṛti may be regarded as older than the metrical version of the same. In presenting the extracts from Paiṭhīnasi I have been guided by this principle and I have contended myself by referring to the prose extracts alone.

Paiṭhīnasi seems to have been a follower of the Atharvaveda. This view is shared by Drs. Jolly and Caland, and is mainly based on the extracts dealing with the Śrāddhakalpa.

Yājñavalkya mentions a number of writers on Dharma Śāstra but does not mention Paiṭhīnasi. Gautama does not include Paiṭhīnasi in his list. Parāśara also omits this name. On the other hand the Bhaviṣya Purāṇa mentions Paiṭhīnasi as the author of an Upasmṛti. Mitramiśra in his Vīramitrodaya also refers to Paiṭhīnasi as an Upasmartā. To Paiṭhīnasi himself is attributed the following verses in which his own name also is found, though he does not refer to himself as an Upasmartā. The verses are

तेषां मन्वङ्गिरोव्यासगौतमात्र्युशनोयमाः ।
वसिष्ठदक्षसंवर्तशातातपपराशराः ॥
विष्ण्वापस्तम्बहारीताः शङ्खः कात्यायनो भृगुः ।
प्रचेता नारदो योगी बोधायनपितामहौ ॥
सुमन्तुः कश्यपो बभ्रुः पैठीनो व्याघ्र एव च ।
सत्यव्रता भरद्वाजो गार्ग्यः कार्ष्णाजिनिस्तथा ॥
जाबालिर्जमदग्निश्च लौकाक्षिर्ब्रह्मसंभवः ।
इति धर्मप्रणेतारः षट्त्रिंशदृषयः स्मृताः ॥[1]

Lakṣmīdhara in his Kalpataru, while commenting on the word आदि in the sūtra of Śaṅkhalikhita

तेषां प्रणेतारो मनुविष्णुयमदक्षाङ्गिरोऽत्रिबृहस्पत्युशनआपस्तम्बवसिष्ठकात्यायनपराशरव्यासशङ्खलिखितसंवर्तगौतमशातातपहारीतयाज्ञवल्क्यप्रचेतसादयः

1. Smṛticandrikā, Āhnika, 1.
Vīramitrodaya, Paribhāṣā, 15-16.

is said to have remarked[1] :—

आदिशब्देन बुधदेवलसोमजमदग्निविश्वामित्रप्रजापतिनारदपैठीनसिपितामह-बौधायनछागलेयजाबालिच्यवनमरीचिकश्यपा उक्ताः।

From these it may be seen that Paiṭhīnasi was the author perhaps of only an Upasmṛti and was later than the authors of the major Dharma Sūtras.

On the other hand, we find Viśvarūpa, the earliest of the later day authors of digests, referring to Paiṭhīnasi. We know that Viśvarūpa was the pupil of Śaṅkara who lived between 655-687. So by the middle of the 7th century the Smṛti of Paiṭhīnasi held an important place, as to be cited as an authority.

In the following pages the prose extracts found in the name of Paiṭhīnasi are brought together and are classified according to the subject matter. They are distributed under the following divisions :—

1. Saṁskāra.
2. Āhnika.
3. Ācāra.
4. Śrāddha.
5. Āśauca.
6. Vyavahāra.
7. Prāyaścitta.
8. Miscellaneous.

1. See Vīramitrodaya, Paribhāṣā, 16.

FRAGMENT 1.

गर्भपञ्चमे ब्राह्मणमुपनयेत् गर्भाष्टमे वा गर्भैकादशे राजन्यं गर्भद्वादशे वैश्यं गर्भषोडशे वा ॥

Hemādri, Pari. II, 745.

FRAGMENT 2.

कार्पासमुपवीतं[1] ब्राह्मणस्य क्षौमं राजन्यस्य आविकं वैश्यस्य ॥

P.M., I, ii, 35 ; V.M. Saṁ., 416 ; Govind. Saṁ., 129-b ; Catur. Sa., 21.

1. V. M. and Govind. add षट्तन्तु त्रिवृतं

FRAGMENT 3.

मौञ्जी मेखलाश्मन्तकी ब्राह्मणस्य ॥

Apa. I, 28 ; V.M. Saṁ., 431.

FRAGMENT 4.

उत्तानाभ्यां हस्ताभ्यां दक्षिणेन दक्षिणं सव्यं सव्येन पादावभिवादयेत् । दक्षिणोपरिभावेन व्यत्यासो वायं शिष्टसमाचारात् ॥

Kullūka, II, 72 ; V.M. Saṁ., 457.

FRAGMENT 5.

[2] कुलोत्पन्नां [3]साध्वाचारां वरयेत् । [4]पितृष्वसृमातृष्वसृदुहितरो मातुलसुता[5] च[6] धर्मतस्ता भगिन्यो वर्जयेत् ॥

S.C. Saṁ., 190 ; V.M., Saṁ., 715 ; G.R., 10 ; Govind. Saṁ., 48-a ; Catur. Sa., 95.

2. S. C. omits कुलो ... येत्

3. G. R. युक्ताचारां

4. All except V. M. पितृमातृष्वसृ Catur. Sā. omits up to वरयेत् and reads the rest thus :- पितृमातृष्वसृदुहितरः मातुलसुता धर्मतः भगिन्यस्ता वर्जयेत् ॥

5. G. R. सुताः

6. S. C. omits च

FRAGMENT 6.*

[7] असमानार्षेयीं [8]कन्यां वरयेत् । [9] पञ्च मातृतः परिहरेत्[10] । सप्त[11] पितृतः । त्रीन्मातृतः पञ्च पितृतो[12] वा[13] ॥

Vijñā., I, 53 ; Apa., I, 53 ; Ujjvalā, II, v. 10 ; P.M., I, ii, 61, 223 ; G.R., 10 ; V.M. Saṁ., 703 and 707 ; Madana, 139 ; Saṁ. M., 50 ; V.P., 694, 698 ; S.R., 409 ; Govind. Saṁ., 36-b ; Catur. Sa., 93 ; D.K., 8, N.S., 263.

7. Govind and Catur. Sa. omit अस...येत्

8. V. M. र्षेयां

9. P.M., Sam. M. and Catur. Sa. पञ्चमीं

10. G.R. omits परिहरेत् here but adds it after पितृतः

11. P.M., Sam. M. and Catur. Sa. सप्तमीं

12. G. R. adds इति

13. Vijñā., Mādhava (P.M. I, ii, 223), Madana and Govind. read as follows :— पञ्च मातृतः सप्त पितृतः त्रीनतीत्य मातृतः पञ्चातीत्य वा पितृतः

The reading in V.P., 698 and N.S., is:—

त्रीन् मातृतः पञ्च पितृतः पुरुषानतीत्य उद्वहेत् ।

G.P., 224 and D.K., 8 read त्रीन् मातृतः पञ्च पितृत इति वा । D.K. omits इति alone.

S.R. reads त्रीनतीत्य मातृतः पञ्चातीत्य पितृतः ।
D.K. reads in a different place (p. 8)

असमानार्षगोत्रजां कन्यां वरयेत् । परिहरेत् पञ्च मातृतः सप्त पितृतः । पञ्च पितृतो वा ॥

FRAGMENT 7.

ब्राह्मप्राजापत्यार्षदैवा ब्राह्मणस्य गान्धर्व आसुरो राजन्यस्य पैशाचः शूद्रस्य सर्वेषामार्षं प्रमाणमार्षं वेदवाक्यम् ॥

G.R., 61-2.

FRAGMENT 8.

तस्मान्नग्निकां कन्यां सहिरण्यां दद्यात् । अयं [13a]ब्राह्मो विवाहः ॥

G.R., 67 ; V.M. Saṁ., 848.

13a. G.R. स ब्राह्मो

FRAGMENT 9.

शुल्केन [14] पणित्वा ददतो राक्षसः ॥.

G.R., 72 ; Govind. Saṁ., 90-a ; V.M. Saṁ., 853.

14. V. M. कन्यामाददतो

FRAGMENT 10.

साङ्गुष्ठं ब्राह्मण्याः पाणिं गृह्णीयात् । क्षत्रियायाः [15] सशरम् । वैश्यायाः [15]सप्रतोदम् । शूद्राया वस्त्रदशाम् । [15a]परिक्रमो ब्राह्मणस्योक्तो राजन्यवैश्ययोराचार्यपरिक्रमः ॥

P.M., I, ii, 98 ; G.R., 57 ; Govind. Saṁ., 81a.

15. G.R. and P.M. omit स
15a. G.R. and Govind. omit from here to end.

FRAGMENT 11.

यावन्नोद्भिद्येते [16] स्तनौ [17] तावद्देया । अथ ऋतुमती भवति, [18]दाता प्रतिग्रहीता [18a]च नरकमाप्नोति [19] । पिता पितामहश्चैव विष्ठायां जायते [20]क्रिमिः तस्मान्नग्निका देया[21] ॥

Hemādri, Pari. II, 804 ; G.R., 45 ; Govind. Saṁ., 67-b ; Bāla., II, 205.

16. G. R. उद्भिद्यतः Hemādri उद्भिद्यतौ
17. G. R. and Bāla. तावदेव देया
18. G. R. adds तदा
18a. Bāla. omits च
19. Hemādri प्राप्नोति
20. Hemādri omits क्रिमिः The last sentence is read in the Bāla thus:— पिता पितामहः प्रपितामहश्च विष्ठायां जायन्ते । तस्मान्नग्निका दातव्या ॥
21. G.R. दातव्या

FRAGMENT 12.

[22]अलाभे कन्यायाः स्नातकव्रतं चरेत् । अपि वा क्षत्रियायां पुत्रमुत्पादयेत्[23] [24] वैश्यायां वा । शूद्रायां वेत्यन्ये[25] ॥

P.M. I, ii, 96 ; G.R., 34 ; Govind. Saṁ., 94b ; V.M. Saṁ., 748.

22. G. R. अलाभे कन्यकायाश्च स्नातकव्रतमाचरेत्। अपि क्षत्रि
23. P. M. यीत C.P. पुत्रानुत्पादयीत
24. P. M. omits वैश्यायां वा ; Govind. omits वा only
25. P. M. वेत्येके. G. P. omits this sentence ; G. R. omits वेत्यन्ये

FRAGMENT 13.

ऋतुमुपासीत । तस्मिन्नपि पर्वाणि वर्जयेत् । पुमांसमुपपाद[मुत्पाद]येत् ॥

Hemādri, Pari. II, 724.

FRAGMENT 14.

[26]स्नात्वा शुचिः प्रेतं[27] मनसा ध्यायन् दक्षिणाभिमुखः त्रीनुदकाञ्जलीन् निनयेत्[28] । [29]शावदाहप्रभृति एकादशेऽह्नि विरमेत् ॥

Apa. III, 4; Hāra. 147; P.M., I, ii, 288; S.C. Āśau. 100; Hemādri, Pari. I, 1585.

26. Apa., Hemādri, P. M. and Hāra. omit. स्नात्वा शुचिः

27. Hāra. मृतम् । Hemādri omits this word.

28. Hāra. निक्षिपेत् । P. M. cites only up to this.

29. Apa. शाव प्रभृत्येकादशाहे Hāra. and Hemādri शावप्रभृत्येकादशाहे.

FRAGMENT 15.

तृणपर्णोदकेन अङ्गुल्या वा दन्तान् धावयेत् प्रदेशिनीवर्जम् ॥

S.C. Āh., 281.

FRAGMENT 16.

"हिरण्यवर्णाः" इति सूक्तेन स्नात्वा शौचं कृत्वा अपां मध्ये त्रीन् प्राणायामान् कुर्यात् ॥

Hemādri, Pari. I, 900.

FRAGMENT 17.

अन्तरुदक आचान्तोऽन्तः[30] शुद्धो भवति । बहिरुदक आचान्तो बहिरेव [31]शुद्धिः स्यात्[32] । तस्मादन्तरेकं बहिरेकं चपादं[32a] कृत्वाआचामेत्[32b] सर्वत्र शुद्धो[33] भवति ॥

S.C. Āh., 272; Hemādri, Pari. I, 908-9; G.P. Ācāra., 70. M.M.Y., I, 20.

30. S. C. and M. M. Y. एव शुद्ध्यति G. P. adds एव
31. S. C. and M. M. Y. शुद्ध्यति Hemādri शुद्धः
32. G. P. भवति and omits the rest of the citation.
32a. All except M. M. Y. read पाद after कृत्वा
32b. S. C. आचमनं Hemādri and G. P. आचरेत्
33. M. M. Y. प्रयतः

FRAGMENT 18.

गन्धलेपक्षयाद्वा प्रक्षाल्याचम्य प्रयतो भवति ॥

Cha. A., 2-b.

FRAGMENT 19.

अग्निरङ्गुष्ठः तस्मात्तेनैव सर्वाणि स्थानानि स्पृशेत् ॥

S.C. Āh., 259; Madana, 55.

FRAGMENT 20.

[33a]सव्ये पाणौ शेषा अपो निनयेत् ॥

S.C. Āh., 258 ; Madana, 54 ; Sadā. 14a.

33a. Sadā. adds ततः at the beginning.

FRAGMENT 21.

वैवाहिकमग्निं समिन्धीत सायंप्रातर्यथाकालं समिध अभ्यादध्यात् "अग्नये प्रजापतये अनुमतये" इति सायम् । "सूर्याय प्रजापतये अनुमतये अग्नये स्विष्टकृते च सूर्याय प्रजापतये अनुमतये" ॥

G.R., 94.

FRAGMENT 22.

मुखमग्निर्देवानां मनुष्याणां तस्मादग्निमादधीत अग्निमुखा देवा हव्यं वहति देवानां कव्यं पितॄणां सायंप्रातर्बलिहरणं दर्शपूर्णमासौ वेष्टिरष्टका पशुबन्धः पिण्डपितृयज्ञ इति पाकयज्ञः ॥

G.R., 96.

FRAGMENT 23.

अग्निमेवेनोपासीत नान्यं दैवतम् । अग्निर्भूम्यामिति विज्ञायते । न प्रवसेत् । यदि प्रवसेदुक्तमुपस्थानं चलितस्य प्राशितमभ्याधेयं जुहुयात् ॥

G.R., 100.

FRAGMENT 24.

औपवसथ्येऽहनि भुक्तं हविष्यमित्युक्तम् । न क्रुध्येत् । नानृतं वदेत् । न वृथा जनैः सह संभाषेत । शुचिर्दान्तोऽप्रमत्तो जितेन्द्रियो व्रजेत् । मध्याह्नस्योपरिष्टाद्धविष्यं बहि[र्बर्हि]रेधांसि संनिधाप्याग्निपरिग्रहणं कृत्वा न प्रसरेत्। अधः शयीत कामं वाधयेत् । पौर्णमास्यां कृत्तश्मश्रुः अलङ्कृतोऽभ्यक्तो गन्धपुष्पाणि सेवेत । पितरोहवे शुचिकामः । श्राद्धकल्पेन ब्राह्मणतर्पणं व्याख्यातम् ॥

G.R., 113.

FRAGMENT 25.

रथ्यामाक्रम्य कृतमूत्रपुरीषः पञ्चनखास्थ्यस्नेहं स्पृष्ट्वा आचान्तः पुनराचामेत् । चण्डालम्लेच्छसंभाषणे च ॥

Hemādri, Pari. I, 967 ; Ācā. M., 14.

FRAGMENT 26.

भुक्त्वा क्षुत्वा च सुप्त्वा च वासश्च विपरिधाय कलिलकासश्वासगमे च रथ्याचत्वरश्मशानाक्रान्तेष्वाचान्तः पुनराचामेत् ॥

Hemādri, Pari. I, 966 ; Ācā. M., 14.

FRAGMENT 27.

[33b]अङ्गुष्ठेन प्रदेशिन्या च [33c]नासिके स्पृशेत् अङ्गुष्ठानामिकाभ्यां [33d]च नेत्रे[33e]कनीनिकाङ्गुष्ठाभ्यां च श्रोत्रे [33f]मध्यमिकया मुखं अङ्गुष्ठेन नाभिं सर्वाभिः शिरः प्रदेशिनी वायुः अनामिका सूर्यः कनीनिका मघवान् मध्यमिका प्रजापतिः अङ्गुष्ठः तस्मात्तेनैव सह सर्वाणि स्थानानि स्पृशति वायुः सूर्य इन्द्रः प्रजापतिः अग्निः इत्येता देवता एनं पुनीयुः ॥

Hemādri, Pari. I, 999 ; G.R., 155 ; Cha. Ā., 4a-b ; Sadā., 14a.

33b. Cha. Ā. cites thus अङ्गुष्ठानामिकाभ्यां नेत्रं कनीनिकाङ्गुष्ठाभ्यां श्रोत्रं and omits the rest.

Sadā. cites thus :— सूर्य कनीनिका मध्यमावङ्गुष्ठोऽग्निः तस्मादेभिः स्पृशेत् ।

G.R. cites from the beginning upto शिरः

33c. G. R. संस्पृशेत्

33d. G. R. omits च

33e. Hemādri. कनिष्ठिका

33f. G. R. मध्यमाङ्गुष्ठाभ्यां नाभिम्

FRAGMENT 28.

अङ्गुष्ठमूलेन द्विः परिमृज्यान्निर्लेपपाणिः कृतशौचः ॥

Hemādri, Pari. I, 996.

FRAGMENT 29.

अङ्गुष्ठमूलस्योत्तरतो रेखा ब्राह्मं तीर्थं त्रिराचामेत् ॥

Hemādri, Pari. I, 991.

FRAGMENT 30.

अथ प्रथमकल्पः । प्राङ्मुख उदङ्मुखो वा उपविश्य अन्तर्जानुः हस्तौ कृत्वा शुद्धा आपः संगृह्य आ मणिबन्धनात् पाणी प्रक्षाल्य अभिमुखं ब्रह्माद्वारं मनुष्याणां प्राचीनं चैव देवानां पितॄणां दक्षिणं स्मृतम् ॥

Hemādri, Pari. I, 989.

FRAGMENT 31.

हृदयङ्गमाभिरद्भिः ब्राह्मणः । राजन्यः कण्ठगाभिः । आस्यंप्राप्ताभिः वैश्यः । स्त्रीशूद्रः[द्रौ] स्पृष्टाभिः ॥

Hemādri, Pari I, 986.

FRAGMENT 32.

अशृताभिरफेनाभिरबुद्बुदाभिः ॥

Hemādri, Pari. I, 984.

FRAGMENT 33.

भूमिगता बिन्दवः परामृष्टाः पूताः विप्रुषः शुद्धाः[34] [35]विलोमक्लिन्नेष्वाचामेत् ॥

Hemādri, Pari. I, 973 ; G.R., 169 ; G.P. Ācā., 53 ; Śuddhi K., 353 ; V.M. Śuddhi. 142.

The Śuddhi K. reads मुखच्युता भूमिगता बिन्दवः परामृष्टाः शुद्धाः ।

34. G. R. omits शुद्धाः

35. G. R. रोमद्वयक्लिन्ना अ। G. P. द्विरोम

FRAGMENT 34.

द्वादशवर्षाण्येकवेदे ब्रह्मचर्यो[चर्यं] चरेत् प्रतिद्वादशं वा सर्वेषु ग्रहणान्ते वा ॥

Hemādri, Pari. II, 779.

FRAGMENT 35.

[36] द्वादश षोडश विंशतिश्च इत्यतीता अविरुद्धाः काला भवन्ति ॥

Hemādri, Pari. II, 752 ; V.M. Saṁ., 342 ; Govind. Saṁ., 123b.

36. The reading in Hemādri is—
द्वाविंश षोडश चतुर्विंशतिश्चेत्यतीताविरुद्धकाला भवन्ति ॥

FRAGMENT 36.

शुक्लचतुर्दश्यां सर्वासु चाष्टमीषु नक्तमनध्यायः अष्टकावर्जम् ॥

Hemādri, Pari. II, 759 ; V.M. Saṁ., 528.

FRAGMENT 37.

एकादशाहं भुक्त्वा रात्राविन्द्रधनुर्दृष्ट्वा वज्रपतनादाचार्यमरणात् सूर्याचन्द्रमसोरुपप्लवात् केतुदर्शननिर्घातभूमिचलनोदकेषु एकस्मिन् त्रिरात्रम् । श्रोत्रियमरणे सन्ध्यास्तमिते करकापतने नीललोहितप्रादुर्भावे च ॥

Hemādri, Pari. II, 763.

FRAGMENT 38.

पौषप्रभृतयः[37] कृष्णे भवाः तिस्रोऽष्टका [37a]मार्गशीर्षप्रभृतय इत्येके ॥

Apa., I, 146 ; S.C. Saṁ., 155 ; Hemādri, Pari. II, 760 ; P.M., I, i. 157.

37. P. M. omits पौषप्रभृतयः Hemādri प्रोष्ठप्रभृतयः
37a. Hemādri. मार्गशिरः

FRAGMENT 39.

यदा वर्षास्वेव विद्युत्स्तनितं वा तदा स ज्योतिः ॥

Saṁ. M., 38.

FRAGMENT 40.

अथ गृहस्थधर्मांश्चरिष्यन्नलोपेन धर्मस्य वृत्तिमुपाददीत ॥

G.R., 417.

FRAGMENT 41.

[38]पर्वसु न तैलं न मैथुनं न क्षुरं न मांसमुपेयात्। नामावास्यायां [39]हरितमपि छिन्द्यात्[40] ॥

Hemādri, Pari. II, 684; S.C. Āh. 331; G.R., 410; V.K. 86.

38. Hemādri reads न पर्वसु तैलं क्षुरं मैथुनं मांसमित्युपेयात् and omits the rest. G. R. also reads in the same way as Hemādri but does not omit the rest.

39. G. R. तृणानि

40. S.C. reads only the latter sentence.

FRAGMENT 42.

अयुग्मेन [40a]चरतः स्त्री जायते युग्मे पुमान् भवति। [40b]संवृते देशे मैथुनमाह्वयेत्। न[40c] प्रथमे न द्वितीये न तृतीये न चतुर्थे आह्वयेत् ॥

S.C. Saṁ., 38; V.M. Saṁ., 156; Hemādri, Pari. II, 725; G.R., 405; S.R., 688.

40a. G. R. आचरतः

40b. S. R. cites only the second sentence and the reading there is आह्वयीत।

40c. Except G. R., the rest cite from here.

FRAGMENT 43.

न शीर्णायां खट्वायामुपविशेत्। नाद्वारेण प्रविशेत्। [40d]ना दीक्षितः कृष्णचर्मणि सुप्यात्। न सन्धिवेलायां शयीत। नान्यपूर्वे। नानुवंशास्तीर्णे नाश्मपीठोपधाने न तिर्यगुदक्प्रत्यक्शिराः। न नग्नो नाशुचिः न चासने नोच्छिष्टे न प्रगे। नोच्चैः निशायां भाषेत ॥

G.R., 398; Sadā., 174b.

40d. Sadā. cites only this sentence.

FRAGMENT 44.

सर्वे एव गृहस्थमूलास्तदुपजीविनः ॥

G.R., 306

FRAGMENT 45.

तस्माद्रक्षेत भार्याः सर्वतो मा स्म वर्णसङ्करा भवन्तीत्याह ।

अप्रमत्ता रक्षत तन्तुमेनं मा वः क्षेत्रे परबीजानि वाप्सुः । भार्या रक्षत कौमारीं बिभ्यतः परेतसः इति । [40e] स्त्रियो गृहदेवतास्तासां न शौचं न व्रतं नोपवासः । पतिशुश्रूषया[40f] गच्छन्ति परमां गतिमिति च ॥

Bāla., I, 216 ; S.C. Vyava, 252.

40e. S. C. cites only from here.

40f. S. C. adds एव स्त्रियः

FRAGMENT 46.

[40g]परकृतान् सेतून् कूपांश्च वर्जयेत् । अंशभाक् तत्र सेतुकृत् । त्रीन् पिण्डानुद्धृत्य स्नायात् ॥

K.V., 328 ; G.R., 193 ; Bāla. I, 420.

40g. The reading in the K.V., is:—

परकृतनिपानकूपांश्च वर्जयेदंशभाक् । तत्र सेतोः त्रीन् पिण्डानुद्धृत्य स्नायात्.

Bāla omits from here to तत्र

FRAGMENT 47.

[40h]कलिलकाशश्वासागमे च रथ्याचत्वरश्मशानाक्रान्तेषु च आचान्तः पुनराचामेत् ॥

G.R., 167 ; Śuddhi K. 350.

40h. The reading in Śuddhi K. is :—

कलिलकासश्वासमेव रथ्याचत्वरश्मशानानि चङ्क्रम्य आचान्तः पुनराचामेत् ॥

FRAGMENT 48.

[40i]उच्छिष्टं रेतो मूत्रं संस्पृश्य उन्मृज्याचम्य प्रयतो भवति । प्रक्षाल्य च तं प्रदेशमुच्छिष्टादिलिप्तकायभागम् ॥

G.R., 163 ; V.M. Śuddhi, 135.

40i. The reading in V. M. is :—

उच्छिष्टरेतोविण्मूत्रं संस्पृश्योन्मृज्याचम्य प्रयतो भवति । त्रिः प्रक्षाल्य च देशम् ॥

FRAGMENT 49.

न खादन् तिष्ठेत् । न हसन् जल्पेत । नाग्निं लङ्घयेत् । समिद्धमग्निं हस्ताभ्यां न स्पृशेत् । नोदके चिरं स्नायात् ॥

G.R., 585.

FRAGMENT 50.

विद्यापूर्तमिष्टं गावः शङ्खश्च ऊर्णाश्चेति विक्रेयाणि ॥

G.R., 436.

FRAGMENT 51.

[40j]कुलीरवार्ताकपूतनजलानर्तक्षिप्रगाश्चेत्यभक्ष्याः ॥

G.R., 379; Bāla. I, 443.

40j. G. R. कुलीरवातुकि Bāla. कुलीरवार्ताकपतनजलावर्त

FRAGMENT 52.

[40l]नापुष्पितं वृक्षमारोहेत् । नान्यस्मै दीयमानं प्रतिनुदेत् ॥

N.P., 539 ; Govind. Saṁ., 164-a.

40l. N. P. cites only the first sentence.

FRAGMENT 53.

[41] काण्डमूलपर्णपुष्पफलप्ररोहेषु[42] गन्धादीनां सादृश्येन प्रतिनिधिं कुर्यात् । [42a]सर्वालाभे यवः प्रतिनिधिर्भवति ॥

Hemādri, Vrata. II, 42 ; G.R., 131 ; V.M. Pari. 109 ; V. M. Tīrtha, 55.

41. G. R. पर्णमूलकन्दपुष्प

42. G. R. and V. M. प्ररोहरसगन्धा

42a. G. R. सर्वाभावे

FRAGMENT 54.

कामं तु पापीयसे दद्यादित्येके । न ज्यायसीं वृद्धिमुपाददीत [43]न त्वेव कनीयसीम् ॥

S.C. Āh. 472 ; G.R., 446.

43. S. C. omits this sentence.

FRAGMENT 55.

वार्धुष्यं परिहरेत् ॥

G. R. 445.

FRAGMENT 56.

[43a]लोके ब्राह्मणराजन्यौ[43b] वार्धुषिकं न दद्याताम् ।

[43c]अथाप्युदाहरन्ति—

समर्घं धनमुद्धृत्य महार्घं यः प्रयच्छति ।
स वै वार्धुषिको नाम ये च वृद्ध्या प्रयुञ्जते ॥

G.R., 344 ; Bāla. I, 368.

43a. Bāla. omits लोके

43b. Bāla. वार्धुष्यं

43c. G. R. omits from here to end.

FRAGMENT 57.

[44] ब्राह्मं प्राजापत्यं वा स्थानं ब्राह्मणस्य । ऐन्द्रं राजन्यस्य । मारुतं वैश्यस्य गान्धर्वं शूद्रस्य ॥

G.R., 481 ; Madana, 235.

44. The reading in Madana is as follows :—

ब्राह्मणस्य प्राजापत्यम्, ऐन्द्रं पदं क्षत्रियस्य, मारुतं वैश्यस्य, गान्धर्वं शूद्रस्य, स्वस्वस्थानं व्रजन्ति स्वे स्वे कर्मण्यभिरताश्च ये ॥

FRAGMENT 58.

न गोब्राह्मणाभ्यामन्तरेण व्यपेयात्[45] । अनुज्ञाप्य वा व्रजेत् ॥

Apa., I, 132 ; G.R., 549 ; V.M. Saṁ., 573 ; Govind. Saṁ., 163-b ; Sadā., 30b ; N.P. 522.

45. V. M. णाग्न्यन्तरे व्यवधेयात् ; Govind णाग्न्यन्तरे व्यपेयात् अग्निं ब्राह्मणं च G. R. णाग्नीनामन्तरेणापेयात् and omits the rest. Sadā. ब्राह्मणान्तरं N. P. णान्तरे व्यपेयात् and omits the rest.

FRAGMENT 59.

ततो ब्राह्मणहस्तेषु उदकपूर्वमर्घोदकं ददाति "या दिव्या" इत्युक्त्वा "असावेतत्ते अर्घ्योदकम्" इति । अप उपस्पृश्य । एवमेवेतरयोः ॥

Catur. Sa. 153.

FRAGMENT 60.

मृत्तिकां संगृह्य एका लिङ्गे अपाने पञ्च एकस्मिन् हस्ते दश उभयोः सप्त मृत्तिकाः । द्विगुणं ब्रह्मचारिणां वनवासिनां यतीनां च चतुर्गुणम् । गन्धलेपक्षयं यावत् प्रक्षाल्याचम्य प्रयतो भवति ॥

G.R., 146.

FRAGMENT 61.

[45a]मत्तप्रमत्तोन्मत्तैः सह संभाषं[46] न कुर्वीत। न परस्त्रियं रहसि संभाषेत[46a]॥

G.R., 537 ; Madana, 118 ; V.M. Saṁ., 572 ; Govinda. Saṁ., 165-b ; N.P., 507.

45a. G. R. मत्तोन्मत्तप्रमत्तैश्च

46. G. R. संभाषणं न कुर्यात्

46a. G. R. संभाषयेत् N. P. रहसि न संभाषेत.

FRAGMENT 62.

प्रयताय शुचये सर्वत्र देयं हव्यं कव्यं च । तस्मात् शुचिरिति विज्ञायते ॥

Hemādri, Pari. I, 380.

FRAGMENT 63.

[47]गन्धवर्णशुद्धा आपो भूमिगता वितृष्णा यत्र गौर्भवेत् [47a]विपर्यस्तमहोदकमपि वर्ज्यम् ॥

Hemādri, Pari. I, 619-20 ; V.M. Śuddhi, 103 ; Puru. Dra. 59a.

47. V. M. reads गन्धवर्णरसयुक्ताः शुद्धा आपो भूमिगताः and omits the rest.

47a. Puru. cites from here.

FRAGMENT 64.

[47b]सीसकायसपात्राणि रीतिशेषाणि पात्राणि चैत्ययज्ञियानि ॥

Hemādri, Pari. I, 676 ; Śrā. K. 153 ; Sadā. 97a ; N.S. 411.

47b. The reading in Śrā. K. is as follows :—

लोहानां शीषकायसानि पाषाणहीनपात्राणि भग्नपात्राणि च [वर्जयेत्] ॥

The reading in Sadā. is :—

सीसकायसपाषाणहीनभग्नपात्राणि च वर्ज्यानि ।

The reading in N. S. is सीसकायसरीतिपात्राण्ययज्ञियानि.

FRAGMENT 65.

[47c]उच्छिष्टोपेताभ्युक्षणाच्छुचिर्विण्मूत्रं संस्पृश्योन्मृज्य आचम्य प्रयतो भवति त्रिः प्रक्षाल्य च तं प्रदेशम् ॥

Hemādri, Pari. I, 794; G. P. Ācāra., 45; Sadā., 15b.

47c. The reading in G. P. is:—

उच्छिष्टरेतोमूत्रस्पर्शे उत्सृज्याचम्य

The reading in Sadā. is:—

उच्छिष्टरेतोविण्मूत्रं संस्पृशेन्मृज्याचम्य प्रयतो भवति and omits the rest.

FRAGMENT 66.

नानियुक्तः अग्रासनं गच्छेत् ॥

S.C. Āh., 618.

FRAGMENT 67.

आ हिमवत आ[47d] कुमार्याः सिन्धुर्वैतरणी नदी सूर्यस्योदयनं पुनः[47e] यावद्वा कृष्णमृगो विचरति तत्र धर्मः चतुष्पादो भवति ॥

Hemādri, Vrata II, 29; V.M., Pari., 58.

47d. V. M. आच

47e. V. M. पुरः

FRAGMENT 68.

केशकीटगवाघ्रातमन्नं हिरण्येन भस्मना स्पृष्टं प्रोक्षितं च ॥

Hemādri, Pari. I, 826.

FRAGMENT 69.

मधु सर्पिः फलं बालस्त्रीणामनुच्छिष्टम् ॥

Hemādri, Pari. I, 840.

FRAGMENT 70.

गौरजोऽश्वरजोवायुर्मक्षिका वेर्षि [चेति] स्पर्शे मेध्यानि ॥

Hemādri, Pari. I, 839.

FRAGMENT 71.

दन्तवद्दन्तलग्नानां दन्तान्तरगतेषु च निगिरन्नेवान्तर्मुखे शुद्धः ॥

Hemādri, Pari. I, 975.

FRAGMENT 72.

चमसानां चोच्छिष्टगन्धहिरण्यरजतताम्राणामलेपानामद्भिः सलेपानां गोमयेन। भिन्नमभिन्नमिति न दोषः । कार्ष्णायसानां सिकताभिः । दाहेन मृन्मयानाम् । अद्भिः शैलानाम् । [47f]त्रपुसीसकानां गोमयतुषैः। कांस्यं भस्मना। काष्ठमयं तक्षणेन । क्षीरोदकाभ्यां शङ्खशुक्तौ । वस्त्राणां निर्णेजनेन । शैलवदुपलमणीनाम् । [47g]कृष्णाजिनानां गौरसर्षपैः ।[47h]गवाविवस्ताजिनानां बिल्वतण्डुलैः। कुतपानां अरिष्टैः॥

Hemādri, Pari. I, 813 ; V.M., Śuddhi, 115 ; Apa. I, 184.

47f. This sentence alone is cited by V. M. and is read thus:—

त्रपुसीसकानां गोमयतुषैः । तथोच्छिष्टस्नेहसंसृष्टे क्षारोदकाभ्यामञ्जकस्य ॥

47g. Apa. cites from here to the end of तण्डुलैः

47h. Apa. रौरववस्ता

FRAGMENT 73.

काष्ठं तृणं चाण्डालादिस्पृष्टमादित्यदर्शनात् पूतं भवति ॥

Hemādri, Pari. I, 817.

FRAGMENT 74.

यतिपात्राणामद्भिः शौचम् ॥

Hemādri, Pari. I, 815.

FRAGMENT 75.

[48] ताम्ररजतशङ्खशुक्त्यश्मस्फटिकानां भिन्नमभिन्नं [49]वेति न दोषः ॥

Kullūka, IV, 65 ; S.C. Āh., 601 ; Madana, 328.

48. Kullūka reads :— ताम्ररजतसुवर्णानां Madana reads ताम्ररजतसुवर्णशङ्खमुक्ताश्म

49. S. C. omits वा Madana omits वेतिन दोषः

FRAGMENT 76.

छागेन सर्वलोहानन्त्यम् ॥

Kullūka, III, 272.

FRAGMENT 77.

अथातः पङ्क्तिपावना भवन्ति। त्रिणाचिकेतः त्रिमधुः त्रिसुपर्णः चीर्णव्रतः छन्दोगो [49a]ज्येष्ठसामको [50]वेदाध्याय्यनूचानपुत्रो ब्रह्मदेयानुसन्तानः सहस्रदः [51]रुद्राध्यायी चतुर्वेदः [51a]षडङ्गवित् अथर्वशिरोऽध्यायी पञ्चाग्निः वेदजापी चेति[52] । तेषामेकैकः पुनाति[53] नियुक्तः [54]पङ्क्तिमूर्धनि सहस्रैरप्युपसेविताम्[55] ॥

S.C. Śrā., 189 ; P.M., I, ii, 342 ; Hemādri, Pari. I, 402 ; Nṛ. P. Śrā., 37.

49a. Hemādri and Nṛ. P. ज्येष्ठसामगो

50. Hemādri alone adds वेद ...पुत्रो.

51. P. M. and Nṛ. P. वेदाध्यायी

51a. Hemādri. वेदषडङ्ग

52. S. C. and Hemādri add पङ्क्तिपावनाः

53. P. M., Hemādri and Nṛ. P. add पङ्क्तिं

54. P. M. and Hemādri omit पङ्क्ति

55. P. M. उपहताम्. Hemādri रथाह्वयताम् ।

FRAGMENT 78.

[55a]कुनखी श्यावदन्तः पित्रा विवदमानः स्त्रीचितः कुष्ठी पिशुनः सोमविक्रयी वाणिजको ग्रामयाजकोऽभिशस्तो वृषल्यामभिजातः परिवित्तिः परिविविदानो दिधिषूपतिः पुनर्भूपुत्रः चोरः काण्डपृष्ठः सेवकश्चेत्यभोज्यान्ना अपाङ्क्तेया अश्राद्धार्हाः । एषां भुक्त्वा दत्वा चाविज्ञानात् त्रिरात्रम् ॥

Apa., III, 290 ; Hemādri, Pari. I, 492 ; Vijñā. III, 290.

55a. The reading in Hemādri is as follows:—

कुनखिकिलाशिश्यावदन्ताः पित्रा विवदमानश्च यश्च स्त्रीजितः कुष्ठी क्लीबःकितवो दुर्वारो दुश्चर्मा सुरागर्भो विद्धप्रजननः पतितः पिशुनः सोमविक्रयी यज्ञवेदविक्रयी वाणिजको ग्रामयाजी मिथ्याभिशस्तो वृषल्यामभिजातः परिवित्तिः परिविन्दानो दिधिषूपतिः पुनर्भूपुत्रः गोलककुण्डाजाविकाश्चोरः काण्डपृष्ठः सेवकश्चेत्यपाङ्क्तेयाः । श्राद्धे चैतान्न भोजयेत् न यज्ञकर्मणि ॥

FRAGMENT 79.

सांवत्सरघाण्टिकग्रामकूटान्नं विषम् । [55b]तथा परिवित्तिपरिविद्धानविद्ध-[55c]प्रजननवृषलीपतिदिधिषूपतिपुनर्भूपुत्राणां रुधिरम् ॥

Apa. I, 164 ; S.C. Śrā., 240.

55b. S. C. omits तथा

55c. S. C. परिविद्धप्रजनन

FRAGMENT 80.

[55d]घृतेन मासं प्रीणाति । कालशाकेन द्विमासम् । यवाग्वपूपकृशरेण त्रिमासम् । मत्स्यैः चतुरो मासान् । आजेन मांसेन पञ्च । पायसेन षण्मासान् । शाकुनेन सप्त मासान् । अष्टौ मासानैणेयेन । नव मासान् पार्षतेन । दश मासान् गव्येन । एकादश मासान् माहिषेण । द्वादश मासान् छागेन । खड्गेन त्रयोदश मासान् । सर्वलोहछागेनानन्त्यम् ॥

Hemādri, Pari. I, 595 ; G.P. Kāla, 538.

55d. The G. P. cites only to the end of त्रिमासम् ।

FRAGMENT 81.

कामं दध्ना घृतेनाभिघारितं पर्युषितान्नं भुञ्जीत न उष्णं न स्विन्नं दद्यात् । न द्विःपक्वं दद्यात् ॥

Hemādri, Pari. I, 617.

FRAGMENT 82.

गृहमेधी नान्यस्यान्नं काङ्क्षेदिति । उदाहरन्ति—

परपाकमुपाश्नन्ति ये द्विजा गृहमेधिनः ।
श्वभासरासभानां ते योनिं गच्छन्ति दुर्धियः ॥

Hemādri, Pari. I, 770.

FRAGMENT 83.

गृहमेधी न शूद्रान्नमश्नीयात् । [56]अस्मात् ब्रह्मवर्चसं बलं तेज इति व्यपक्रामति ॥

Hemādri, Pari. I, 783 ; G.R., 335.

56. G. R. आयुर्बलं तेजः

FRAGMENT 84.

गणान्नं गणिकान्नं च दुष्कृतं वार्धुषेर्विष्ठा [57]सांवत्सरघाण्टिकग्रामकौटान्नं[58] विषं बन्धकीनां रेतः भिषक्शल्यकृतोः[59] पूयं [60] परिवित्तिपरिविविदानविद्धप्रजनन[61]

वृषलीपतिदिधिषूपतिअग्रेदिधिषूपतिपुनर्भूपुत्राणां रुधिरं पतितानां च [62]दुष्कृतहेतुत्वात् दुष्कृतम् ॥

Hemādri, Pari. I, 782-3; G.R., 349; G.P., Ācāra, 429.

57. G. R. ज्योतिषक

58. G. R. कूटान्नं

59. G. R. कृत

60. G. P. cites only from here and reads परिवित्तिपरिविदानप्रजनानां रुधिरमन्नम् ॥ G. R. reads परिवित्तिपरिवेविदान

61. G. R. omits अग्रेदिधिषूपति

62. G. R. omits from here to the end.

FRAGMENT 85.

वृन्ताकनालिकापौत[63]कुसुंभावमन्तकाश्चेति [63a]शाकानामभक्ष्याश्च[63b]।

G.R., 357; P.M., I, ii, 378; N.S., 380; Nṛ. P. Śrā., 68.

63. G. R. पोतु Nṛ. P. पौतीक

63a. G. R. शाकदलानां Nṛ. P. omits from here.

63b. N. S. वृन्ताकं नलिका पोतकुसुम्भाश्मन्तकानि च शाकानामभक्ष्याः ॥

FRAGMENT 86.

ग्राम्यारण्याश्चतुर्दश [64]गौरविरजोऽश्वोऽश्वतरो गर्दभो मनुष्यश्चेति सप्त ग्राम्याः [64a]पशवः। महिषवानरसरीसृपरुरुपृषतमृगाश्चेति सप्तारण्याः पशवः ॥

Apa. I, 173; G.P. Ācāra., 399. Bāla. I, 443.

64. Apa. cites from here to the end of ग्रम्याः पशवः

64a. Bāla. omits this word.

FRAGMENT 87.

अथ रजस्वलां परिहरेत्। त्वाष्ट्रं विश्वरूपं जघान वज्रेणेन्द्रः। तं देवा भ्रूणहन्नित्यवदन्। स स्त्रिय उपादधीत। अस्यै भ्रूणहत्यायै तृतीयं भागं प्रतीगृह्णीत वरं दास्यामि ततो अंशं तृतीयं ब्रह्महत्यायाः स्त्रियः प्रपद्यन्ते। एवं भूमिर्वनस्पतयश्चैकं तासां वरं तुष्टः प्रायच्छत्। भूमेः स्थिरत्वं वृक्षाणां छिन्नप्ररोहणं स्त्रीणां सर्वकाले

संभवः तस्माद्रजस्वलां नोपासीत । ब्रह्महत्याप्रमुक्तां तां चतूरात्रेण स्नातां सर्वकर्माणि कारयेत् ॥

G. R. 408.

FRAGMENT 88.

[64b] त्रिरात्रं मलवद्वासोधारयमाणा न स्नायात् । न भुञ्जीत । नाञ्जयात् । [64c]न नखान् निकृन्तेत् । नापमार्जयेत् । न रज्जुं स्पृशेत् । न दन्तान् धावयेत् । न गन्धान् सेवेत । न प्रर्णायात् । न खर्वेण पिबेत् । न पर्णैश्च प्रयायिणीम् । न गोपीथं गवामिव जलादिपानम् ॥

Apa., I, 80 ; G.R., 408 ; G.P. Ācāra, 463 ; V.M. Śuddhi, 11.

64b. The reading in Apa. is:—

त्रिरात्रं मलवद्वस्त्रधारणम्। न स्नायान्नाभ्यञ्ज्यात् न नखान्निकृन्तेत् न रज्जुं सृजेत् न दन्तान् धावेत् न स्रजं धारयेत् न गन्धान् सेवेत न वृष्याणि न खर्वेण पिबेत् ।

The reading in G.P. is:—

मलवद्वासोधारयमाणा नोपमार्जयेत् न वस्त्रं स्रजं धारयेत् न गन्धान् सेवेत न विभूषयीत नाग्निं स्पृशेत् ॥

64c. V. M. cites only from न नखान् but the reading is as follows:—

न नखान्निकृन्तयेत् । नोपमार्जयेत् । न स्रजं सृजेत् । न गन्धान् सेवेत । न पर्णेन पिबेत् । न गोपीथेन ॥

FRAGMENT 89.

शुचिरित्यशुचिरिति प्रतिषेधो वाग्दुष्टानि वर्जयेत् । वाक्प्रशस्तानि च कुर्वीत ॥

Hemādri, Pari. I, 818.

FRAGMENT 90.

श्वः श्राद्धं करिष्यामीति सङ्कल्प्य [64d]ब्राह्मणान् [64e]सप्त पञ्च [65]वा श्रोत्रियान् [66]निमन्त्रयेत्। ....[67] प्राङ्मुखान् विश्वेदेवानुपवेशयेत्[67a] । पितॄन् दक्षिणपूर्वेण ॥

S.C. Śrā., 191; Hemādri, Pari. I, 1142, 1199; P.M., I, ii, 362; Madana, 461; S.M.P. Śrā., 391; N.S. 366.

64d. S. M. P. cites only from ब्राह्मणान् to निमन्त्रयेत् ।

64e. N. S. cites from here to निमन्त्रयेत्

65. P. M. and N. S. add द्वौ

66. P. M. आमन्त्रयेत्

67. Hemādri and Madana cite only from here.

67a. Hemādri (1199) adds बर्हिष्मत्स्वासनेषु

FRAGMENT 91.

ततो ब्राह्मणहस्तेषु उदकपूर्वं दर्भान् प्रदाय उदकपूर्वं अर्घ्योदकं ददाति "या दिव्या आपः" इत्यृचा[68] । "एतत्ते अर्घ्योदकम्" इत्यप उपस्पृशेत् इति। एवमेवेतरयोः ॥

S.C. Śrā., 307-8; P.M., I, ii, 410; S.M.P. Śrā., 429.

68. P. M. and S. M. P. read from here thus:—
इत्युक्त्वा "असावेतत्ते अर्घ्योदकम्" इत्यप उपस्पृश्य एवमेवेतरयोः ।

FRAGMENT 92.

"इदं हविः" इत्येवं साङ्गुष्ठमन्नविधं ब्राह्मणेभ्यो दद्यात् ॥

Śrā. K. 164; Śrā. V. 8.

FRAGMENT 93.

शुचौ देशे गवां गोष्ठेऽन्यागारे वा गोमयेनोपलिप्य पुष्पोपहारं कृत्वा ॥

Hemādri, Pari. I, 1165.

FRAGMENT 94.

दैवे सौवर्णानि पित्र्येषु राजतानि परिवेषपात्राणि ॥

V. M. Śrā. 157.

FRAGMENT 95.

[68a]तिला दौहित्रकुतपा इति पवित्राणि । [68b]श्राद्धे सत्यं चाक्रोधं च शौचं चात्वरां[68c] च प्रशंसन्ति ॥

Hemādri, Pari. I, 1011 and 1175; V.M. Śrā., 112; G.P. (Kāla), 518.

68a. V. M. omits तिला...इति ।

68b. Hemādri (1011) cites only from here to end.

68c. Hemādri (1175) चाचारं

FRAGMENT 96.

देवांश्च पितॄंश्च आवाहयिष्य इत्यनुज्ञाप्य "सौम्याः सन्तु" इत्युक्त्वा अग्नौ करिष्यामीत्यनुज्ञाप्य ॥

Hemādri, Pari. I, 1223.

FRAGMENT 97.

ब्राह्मणानलङ्कृत्य मांसापूपदधिमधुघृतपायससक्तुसरफलविकारानिति मत्स्यांश्चोपसाधयेत् ॥

Hemādri, Pari. I, 1367.

FRAGMENT 98.

धूपगन्धमाल्यादर्शप्रदीपाञ्जनादीनि चोपहरेत् ॥

Hemādri, Pari. I, 1471.

FRAGMENT 99.

[68d]पवित्रैरभ्युक्ष्याचम्य "वसुभ्यो ब्रह्मणे वैश्रवणाय" इत्युदकं निनयेत् । "उदीरताम्" इति त्रिभिर्मन्त्रैः त्रीनुदकाञ्जलीन् निनयेत् पितृवंशस्य[68e] नाम गृह्णन्[68f]। आचार्याय मात्रे मातामहाय मातुलेभ्यश्च ॥

Hemādri, Pari. I, 940; Smṛti R. 150; N.P. 313.

68d. N. P. गुरुभ्यो ब्रह्मणे चैव श्रवणाय इत्युदकैः क्षिपेत् ।

68e. N.P. पितृभ्यो

68f. The reading in Smṛtiratna has only a bare resemblance to this extract. The reading there is:—

स्वनामगोत्रग्रहणं पुरुषं प्रति तिलोदकाञ्जलीन् त्रींस्त्रिरुच्चैर्निक्षिपेत् ॥

FRAGMENT 100.

गन्धान् पितृगोत्रनाम गृहीत्वा अपः स्पृशेत् । एवमितरयोः धूपदीपमाल्याच्छादनमेवम् ॥

S.C. Śrā., 312.

FRAGMENT 101.

वसवः पितरो रुद्राः पितामहा आदित्याः प्रपितामहाः [69]य एवं विद्वान् पितॄन् यजते वसवो रुद्रा आदित्याश्चास्य प्रीता भवन्ति ॥

S.C. Śrā., 300 ; Kullūka, III, 284 ; S.M.P., Śrā., 418-9, 471 ; D.K. 30 ; G.P. 562 ; V.M. Śrā., 13.

69. Kullūka and D.K. quote only from here. V. M. and G. P. cite य एव.. यजते alone.

FRAGMENT 102.

[70]"पृथिवी ते पात्रं द्यौरपिधानं ब्राह्मणस्य मुखेऽमृतं[71] जुहोमि स्वधा"। "इदं विष्णुर्विचक्रमे" इत्यनेनाङ्गुष्ठमन्ने चोदके चावधार्य[71a] [72]व्याहृतिपूर्वां गायत्रीं जप्त्वा वाग्यतः स्वदतेति ब्रूयात् ॥

Apa., I, 257 ; S.C. Śrā., p. 343 ; Hemādri, Pari. I, 1377 ; V. M. Śrā., 239.

70. S. C. quotes पृथिवी...स्वधा only.

71. S. C. omits अमृतं

71a. Hemādri चावधाय

72. Hemādri and V. M. omit from here to end.

FRAGMENT 103.

[72a] मासि मासि मृतस्य श्राद्धं कुर्यात् [72b]संवत्सरान्ते विसर्जनं [72c]नवममास्यम् ॥[72d]

Śrā. K. 354 ; V.M. Śrā 224 ; G.P. (Kāla), 416.

72a. G. P. मृतस्य मासि मासि

72b. V. M. and N. S. cite only from here. N. S.

संवत्सरान्ते संसर्जनं नवममासीत्येके ॥

72c. G. P. नवमास्यं

72d. V. M. adds इत्येके .

FRAGMENT 104.

श्राद्धानि षोडश कृत्वा नैव कुर्यात्सपिण्डनम् ॥

G.P. Kāla. 404.

FRAGMENT 105.

पञ्चम्यां पुत्रकामो यजेत । षष्ठ्यां पशुकामः । सप्तम्यां [73]वृद्धिकामः । अष्टम्यामन्नाद्यकामः । नवम्यां ब्रह्मवर्चसकामः । दशम्यां सर्वकामः । एकादश्यां धनकामः । द्वादश्यां क्षेत्रकामः । त्रयोदश्यां स्त्रीवशित्वम् । चतुर्दश्यां शस्त्रेण हतानाम् । सर्वकामोऽमावास्यायाम् ॥

Hemādri, Pari. I, 263; Pari. II, 509.

73. Hemādri, Pari II reads ऋद्धि

FRAGMENT 106.

बाले चाजातदन्ते त्रिरात्रं शावमाशौचम् ॥

Apa., III, 24.

FRAGMENT 107.

अकृतचूडानां त्रिरात्रम् । [73a]सगुणसपिण्डानां तु द्विवर्षपर्यन्तं सद्यः शौचम् ॥

S.C. Āśau., 27 ; S.M.P. Āśau., 510 ; Hāra. 40 ; Śuddhi K., 24.

73a. This portion is omitted in all except Śuddhi K.

FRAGMENT 108.

दत्ता कन्या परैव भवति ॥

S.C. Āśau. 34 ; S.M.P. Āśau. 516.

FRAGMENT 109.

मातृष्वसृतत्सुतदुहित्रोः पक्षिणी परस्परम् ॥

S.M.P. Āśau. 527.

FRAGMENT 110.

आहिताग्निश्चेत् प्रवसन् म्रियेत पुनः संस्कारं कृत्वा शावः शौचमिष्यते ॥

S.M.P. Āśau. 538 ; Srā., 137.

FRAGMENT 111.

षोडशाहं क्षत्रियस्य ॥

Hāra. 11.

FRAGMENT 112.

सूतिकां [74]पुत्रवतीं [75]स्नातां विंशतिरात्रेण [76]कर्माणि कारयेत् मासेन स्त्रीजननीन् ॥

Apa., III, 17 ; Vijñā., III, 17 ; S.C. Āśau., 5 ; Hāra. 20 ; Śuddhi, M. 5 ; Śuddhi K. 10 ; G.P. 289 ; Saṁ. R. 845 ; S.M.P. Āśau., 493 ; N.S. 479 ; V.M. Śuddhi, 20 ; Tṛṁśa. Vyā. 56.

74. S. C. read पुत्रजननीं

75. Śuddhi M. and S. M. P. omit this word.

76. Hāra. सर्वकर्माणि

FRAGMENT 113.

असंबन्धिनो[76a] द्विजान् वहित्वा[76b] [76c]दग्ध्वा च सद्य शौचम् । [76d]संबन्धे [76e]तु त्रिरात्रम् ॥

Hāra., 87 ; V.M. Śuddhi, 35 and 70 ; N.S. 497.

76a. N. S. असंबन्धिद्विजान्

76b. Hāra. and V. M. 35. दहित्वा

76c. V. M. 35 omits this word.

76d. Hāra. omits from here to end.

76e. N. S. omits तु

FRAGMENT 114.

सूतके[77] सावित्र्याञ्जलिं[77a] प्रक्षिप्य [78]प्रदक्षिणं कृत्वा सूर्यं ध्यायन्नमस्कुर्यात्[79] ॥

Apa., III, 17 ; S.C. Āśau., 74 ; S.C. Āh., 367 ; P.M., I, ii, 210 ; Madana, 420 ; Vijñā., III, 17 ; Hemādri, Pari II, 696 ; V.P. II, 228 ; Śuddhi, K. 192 ; G.P. Kāla, 265 ; Saṁ. R., 840 ; N.S. 513.

77. Hemādri adds तु

77a. Vijñā. and Śuddhi. K. read चाञ्जलिं

78. S. C. reads प्रदक्षिणांकृत्य Madana. दक्षिणं N. S. omits प्रदक्षिणं कृत्वा

79. Hemādri कुर्वीत G. P. adds एतावत्कार्यम् ॥

FRAGMENT 115.

नित्यानि निवर्तेरन् वैतानवर्जं [79a]शालाग्नौ चैके [79b]अन्य एतानि कुर्युः ॥

Vijñā ; III, 17 ; S.C. Āśau, 77, V.M. Śuddhi, 84 ; S.R., 839 ; S.M.P. Āśau., 479 ; Tṛṁśā. Vyā. 147.

79a. S. C. omits from here to end.

79b. S. M. P. and Tṛṁśa. Vyā. omit from here to end.

FRAGMENT 116.

अथ दत्तक्रीतकृत्रिमपुत्रिकापुत्राः परपरिग्रहणे आर्षेयेण जाताः ते [80]असंहतकुलीनाः द्व्यामुष्यायणा भवन्ति ॥

Ujjvalā, II, vi, 13; S.M.P. Varṇā, 129; Āśau., 521.

80. S. M. P. संहता गोत्राः

FRAGMENT 117.

परिपद्धामि वा श्रोत्रियद्रव्यं न राजगामि न हार्यं राज्ञा देवतागणसंस्थितं न निक्षेपोपनिधिक्रियाक्रमागतं न बालस्त्रीधनानि । एवं ह्याह—

न हार्यं स्त्रीधनं राज्ञा तथा बालधनानि च ।
नार्याः षड्रागमं वित्तं बालानां पैतृकं धनम् ॥

Apa., II, 136.

FRAGMENT 118.

पैतृके विभज्यमाने दायाद्ये भ्रातृणां समो विभागः ॥

V.M. Vya. 442.

FRAGMENT 119.

अपुत्रस्य स्वर्यातस्य भ्रातृगामि धनम् । तदभावे मातापितरौ लभेताम्, पत्नी वा ज्येष्ठा ॥

Apa., II, 136.

FRAGMENT 120.

प्रेतायां पुत्रिकायां न भर्ता [80a]धनमर्हति । [80b]अपुत्रायां मात्रा श्वश्र्वा वा तद्ग्राह्यम् ॥

Apa., II, 145, Bāla., II, 268.

80a. Bāla. द्रव्यं

80b. Bāla. अपुत्रायां कुमार्यां मात्रा स्वश्र्वा वा

FRAGMENT 121.

मधुमांसप्राशने त्रिरात्रमुपवासः[80c] पुनरुपनयनं च ॥

Apa., III, 283; S.R. 281.

80c. Apa. omits this word.

FRAGMENT 122.

सोमविक्रयी प्रजापत्यम् ॥

D.K., 101.

FRAGMENT 123.

प्रातस्सायमाचितमेकरात्रश्च ॥

D.K., 108.

FRAGMENT 124.

त्रिवर्षं स्थानासनाभ्यां नक्तमश्नीयात् गोघातकः शुद्ध्यति । संवत्सरं प्राजापत्येन वा ॥

Apa. III, 270.

FRAGMENT 125.

गोघ्नो[81] यवागूं प्रसृतितण्डुलश्शृतां मासं[82] भुञ्जानो गोभ्यः प्रियं कुर्वाणः[83] शुद्ध्येत् ॥

Viśva., III, 262; Vijñā., III, 264; Apa. III, 264.

81. Vijñā. adds मासं

82. Vijñā. omits मासं

83. Vijñā. कुर्वन् शुद्ध्यति

FRAGMENT 126.

द्वादशाहे [84]तु संपूर्णं वपनम् ॥

Madana, 783 ; Prā. M., 15 ; Nṛ. P. Prā., 23.

84. Prā. M. and Nṛ. P. संपूर्ण

FRAGMENT 127.

भक्ष्यभोज्यान्नस्योदरपूरणमात्रहरणे [85]त्रिरात्रमेकरात्रं वा पञ्चगव्याहारता[86] ॥

Apa., III, 268 ; Vijñā., III, 265 ; P.M., II, ii, 111.

85. P. M. त्रिरात्रं पञ्चगव्याहारः

86. Vijñā. हारश्च

FRAGMENT 128.

अवकीर्णी गर्दभाजिनं वसेत् । संवत्सरं प्राजापत्यं चरेत् ॥

Prā., M. 86.

FRAGMENT 129.

आरामतटाकोदपानपुष्करिणीसुकृतसुतविक्रये त्रिषवणस्नायी अधःशायी [87] ब्रह्मचारी चतुर्थकालाहारः संवत्सरेण पूतो भवति ॥

Vijñā., III, 288 ; P.M., II, ii, 132 ; Prā. M., 114 ; Nṛ. P. Prā. 126.

87. Vijñā. omits this word.

FRAGMENT 130.

ब्राह्मस्य लवणं पक्वान्नं मधु क्षीरं दधि घृतमुदकं सर्वगन्धास्तिला रक्तवासोगुडतैलग्राम्यपशूनामेकशफः केशरिणश्च सर्वे चारण्याः पशवो विद्या गावः शङ्खश्चोर्णाश्चेति विक्रयणेनैकेषामेकस्मिन् प्राजापत्यं चरेत् ॥

Prā. M., 113.

FRAGMENT 131.

शूद्रयाजकः [88]सर्वद्रव्यपरित्यागात् पूतो भवति । प्राणायामसहस्रेषु दशकृत्वोऽभ्यस्तेषु ॥

P.M., II, ii, 115 ; Prā. M., 115 ; S.M.P. Prā., 75.

88. S. M. P. तद्द्रव्य

FRAGMENT 132.

नष्टे दण्डकाष्ठे भैक्षं दत्त्वा ब्राह्मणाय तदहरुपवसेत् । [89]अन्यं प्रयच्छेद्गुरुः । कमण्डलावप्येवमेव । नष्टायां मेखलायां [90]त्रिवृतमाचरेत् ॥

Apa., III, 282 ; P.M., II, ii, 148.

89. Apa. omits this sentence.

90. Apa. reads द्वे ऋचावुद्धरेत् "इयं दुरुक्तात्" इति

FRAGMENT 133

अग्न्युत्सादी तप्तकृच्छ्रेण ॥

Apa., III, 290.

FRAGMENT 134

अनृतेनाभिशस्तः[91] कृच्छ्रं[92] चरेत्[93] । [93a]मासं पातकेषु । महापातकेषु[94] द्विमासम् ॥

Apa., III, 287 ; Vijñā., III, 287 ; P.M., II, ii, 152 ; Prā. M. 40 ; D.K., 104 ; Nṛ. P. Prā. 160.

91. Apa. Vijñā., D. K. and Prā. M. शस्यमानः

92. Prā. M. adds मासं

93. Prā. M. and Nṛ. P. पातकेषु द्विमासं कृच्छ्रम् ॥

93a. D.K. reads from here thus :— पातकेषु महापातकेषु च मासं कृच्छ्रं चरेत् ॥

94. Apa. omits महापातकेषु

FRAGMENT 135

अनुदकमूत्रकरणे सचेलस्नानं [95]व्याहृतिहोमश्च ॥

Madana, 256 ; S.M.P. Varṇā, 196.

95. S. M. P. omits from here.

FRAGMENT 136

त्रीणि पातकानि भर्तृवधो ब्रह्मवधः स्वगर्भपातनं चेति ॥

Hemādri, Pari. I, 846.

FRAGMENT 137

काकोलूककृकलासकङ्कवृकखरशृगालशशबर्हिणमूषकचक्रवाकहंसप्रवेणीनकुलमण्डूकबिडालश्ववध एतेषामेकैकस्मिन् शूद्रवद्विहितः कल्पः ॥

Apa., III, 271.

FRAGMENT 138

[96] शुना दष्टस्त्रिरात्रमुपवसेत् द्विजश्च । ब्राह्मणस्तु शुना दष्टो गायत्र्यष्टसहस्राभिमन्त्रितं कृत्वोल्मुकेन दहेच्चतुर्भिः कलशैः स्नातः शुद्ध्यति । नदीसङ्गमे वा । बालस्यातुरस्य वा तत्र पिता मनसा ध्यायन् सर्वकार्याणि कुर्वीत । पितुरभावे सत्याचार्यः ॥

Apa. III, 277 ; P.M., II, i, 68 ; Prā. M., 108.

96. Apa. and Prā. M. quote this :—
शुना दष्टस्य त्रिरात्रोपवासः । विप्रगृहे वासश्च and only so far

FRAGMENT 139

स्कन्दने छर्दने सचेलस्नानमनु[97]दकघृतप्राशनं च । [98]काककेशमल[99]स्पर्शने सचेलस्नानम्[100] । अनुदकमूत्रपुरीषकरणे सचेलस्नानम्, महाव्याहृतिहोमश्च[101] । [102]अस्नेहमस्थि संस्पृश्य सचैलस्नानम् । सस्नेहमस्थि संस्पृश्य सचेलस्नानम्, महाव्याहृतिहोमश्च । [103]श्वखरोष्ट्रचण्डालस्पर्शने सचेलस्नानम् ॥

S.C. Āh., 309-10 ; Hemādri, Pari. I, 800 ; V.M. Śuddhi, 149.

97. V.M. omits अनुदक

98. All except Hemādri cite from here. They read काकोलूकस्पर्शने सचेलं स्नानम् । अनुदकमूत्रपुरीषकरणे सचेलं स्नानं महाव्याहृतिभिः होमश्च ॥

99. V.M. मलने

100. V.M. adds घृतप्राशनं च

101. V.M. omits च Vijñā. omits from here to end. The rest except Hemādri omit from here to the end of होमश्च

102. V.M. omits this sentence.

103. Hemādri omits श्व

FRAGMENT 140

[104]अविखरोष्ट्रमानुषीक्षीरप्राशने तप्तकृच्छ्रः, पुनरुपनयनं च। अनिर्दशाहगोमहिषीक्षीरप्राशने षड्रात्रमभोजनम् । सर्वासां द्विस्तनीनां क्षीरपानेऽप्यजावर्ज्यमेतदेव ॥

Apa., III, 290 ; Vijñā., III, 290 ; Nṛ. P. Prā., 139.

104. Apa. reads अविखर्युष्ट्रीमानुषीदुग्धप्राशने पुनरुपनयनं प्राजापत्यं च and omits the rest.

FRAGMENT 141

हविषो हुत्वा संतर्प्याग्निं समिधं दत्त्वान्नम् "यदन्नमद्मि बहुधा विरूपम्" इति चोक्त्वानुमन्त्रयेत्तिः । स्विष्टकृतमग्निकार्यं कृत्वानुज्ञातो भुञ्जीत वाग्यतः ॥

Apa, I. 31.

FRAGMENT 142

पितृपत्न्यः सर्वा मातरः । तद्भ्रातरो मातुलाः तद्भगिन्यो मातृष्वसारः तद्दुहितरश्च भगिन्यः । तदपत्यानि भागिनेयानि । अन्यथा संकरकारिण्यः ॥

P.M. I, ii, 64.

FRAGMENT 143

श्वोभूतेऽग्निमुपसमाधाय शान्त्युदकं कुर्यात् ॥

Hāra. 195.

FRAGMENT 144

यदा विशोधिभूतयो न पुष्पं क्षरस्तु तदा भवतो गर्भौ सूतविशेषविपर्ययात् ॥

Bāla. I, 615.

FRAGMENT 145

प्रधानसचिवान्यङ्गानि भवन्ति [105]न भवन्ति वा[106] ॥

Hemādri, Pari. II, 922; Madana. 184; Sadā. 60b.

105. Sadā. omits from here to end.

106. Hemādri च

LIST OF ABBREVIATIONS

Ācāra M.	.. Ācāra Mayūkha of Nīlakaṇṭha, Hindu Law Texts Series.
Apa.	.. Aparārka's commentary on the Yājñavalkya Smṛti, Ānandāśrama Sanskrit Series.
Bāla.	.. Bālambhaṭṭi on the Mitākṣarā of Vijñāneśvara, Hindu Law Texts. References are to volume and pages.
Catur. Sa.	.. Caturviṁśatimata Saṁgraha of Bhaṭṭoji Dīkṣita, Benares Sanskrit Series.
Cha. Ā.	.. Chandoga Āhnika. The references are to the folios in the manuscript, belonging to the Royal Asiatic Society of Bengal.
D. K.	.. The Dīpakalikā, a commentary on the Yājñavalkya Smṛti by Śūlapāṇi, Hindu Law Texts Series.
Govind. Saṁ.	.. Govindārṇava, Saṁskāraprakaraṇa. The references are to the folios in the manuscript belonging to the India Office, London.
G. P. Ācāra.	.. Gadādhara Paddhati, Ācārasāra, Bibliotheca Indica.
G. P. Kāla.	.. Gadādhara Paddhati, Kālasāra, Bibliotheca Indica.
G. R.	.. Gṛhastharatnākara of Caṇḍēśvara, Bibliotheca Indica.
Hāra.	.. The Hāralatā of Aniruddhabhaṭṭa, Bibliotheca Indica.
Hemādri, Pari I, II	.. The Caturvarga Cintāmaṇi of Hemādri, Pariśēṣakhaṇḍa, Vols. I and II. Bibliotheca Indica.
Do. Vrata I, II.	.. Do. Vratakhaṇḍa, Do.
Kullūka	.. The Manvarthamuktāvalī of Kullūkabhaṭṭa, commentary on the Manusmṛti, Bombay.

K. V.	..	Kālaviveka, Bibliotheca Indica.
Madana.	..	Madanapārijāta, Bibliotheca Indica.
M. M. Y.	..	Mitramiśra on Yājñavalkya Smṛti, Benares.
N. P.	..	Nityācārapradīpa, Bibliotheca Indica.
Nṛ. P. Prā.	..	Nṛsimhaprasāda of Dalapati, (Prāyaścittasāra), Princess of Wales Saraswati Bhavana Texts, Benares.
Nr. P. Śrā.	..	Nṛsimhaprasāda of Dalapati, (Śrāddhasāra), Princess of Wales Saraswati Bhavana Texts, Benares.
N. S.	..	Nirṇayasindhu, Venkateshwar Press, Bombay.
P. M.	..	Parāśara Mādhavīya, Bombay Sanskrit Series in two volumes of two parts each. The references are to the volume, part and page.
Prā. M.	..	Prāyaścitta Mayūkha, Hindu Law Texts Series.
Puru. Dra.	..	Puruṣottama's Dravyaśuddhiprakāśa. Government Oriental Mss. Library, Madras. The references are to the folios.
Sadā.	..	Sadācāracandrodaya. The references are to the folios in the Mss. deposited in the Royal Asiatic Society of Bengal.
Saṁ. M.	..	Saṁskāra Mayūkha, Hindu Law Texts Series.
S.C. Āh.	..	Smṛticandrikā of Devaṇabhaṭṭa (Āhnikakāṇḍa), Mysore.
S.C. Āśau.	..	Smṛticandrikā of Devaṇabhaṭṭa (Āśaucakāṇḍa), Mysore.
S.C. Sam.	..	Smṛticandrikā of Devaṇabhaṭṭa (Saṁskārakāṇḍa), Mysore.
S.C. Śrā.	..	Smṛticandrikā of Devaṇabhaṭṭa (Śrāddhakāṇḍa), Mysore.
S. C. Vyava	..	Smṛticandrikā of Devaṇabhaṭṭa, (Vyavahārakāṇḍa), Hindu Law Texts Series.
S.M.P. Āśau.	..	Smṛtimuktāphala (Āśaucakāṇḍa). Grantha edition.

S.M.P. Prā.	.. Smṛtimuktāphala (Prāyaścittakāṇḍa), Grantha edition.
S.M.P. Śrā.	.. Smṛtimuktāphala (Śrāddhakāṇḍa). Grantha edition.
S.M.P. Varṇā.	.. Smṛtimuktāphala (Varṇāśramakāṇḍa). Hindu Law Texts Series.
Smṛti R.	.. Smṛtiratna of Mādhava. References are to the pages in the manuscript deposited in the Government Oriental Mss. Library, Madras.
S. R.	.. Saṁskāra Ratnamālā of Gopīnātha, Ānandāśrama Sanskrit Series.
Śrā. K.	.. Śrāddhakaumudī, Bibliotheca Indica.
Śrā. V.	.. Śrāddhaviveka of Rudradhara, Benares.
Śuddhi K.	.. Śuddhikaumudī, Bibliotheca Indica.
Śuddhi M.	.. Śuddhi Mayūkha, Hindu Law Texts Series.
Tṛṁśa. Vyā.	.. Tṛṁśacchlokīvyākhyā, Anandāśrama Sanskrit Series.
Ujjvalā	.. Haradatta's Commentary on the Āpastamba Dharmasūtra.
Vijñā.	.. Vijñāneśvara's commentary on the Yājñavalkya Smṛti, Bombay.
Viśva.	.. Viśvarūpa's commentary on the Yājñavalkya Smṛti, Trivandrum.
V. K.	.. Varṣakriyākaumudī, Bibliotheca Indica.
V. M. Pari.	.. Vīramitrodaya of Mitramiśra, Benares. (Paribhāṣāprakāśa).
V. M. Saṁ.	.. Vīramitrodaya of Mitramiśra, Benares. (Saṁskāraprakāśa).
V.M. Śuddhi.	.. Vīramitrodaya of Mitramiśra, Benares. (Śuddhiprakāśa).
V. M. Tīrtha.	.. Vīramitrodaya of Mitramiśra, Benares (Tīrthaprakāśa).
V. M. Vya.	.. Vīramitrodaya of Mitramiśra, Benares. (Vyavahāraprakāśa).
V. P.	.. Vidhānapārijāta, in three volumes, Bibliotheca Indica.

TATTVASUDDHI

EDITED BY

S. S. SURYANARAYANA SASTRI

AND

E. P. RADHAKRISHNAN

॥ अनिर्वचनीयख्यातिनिरूपणं त्रयोविंशम् ॥

यन्मायामाहुरेके चिरतरसुदृढभ्रान्तितो ख्यातिमन्ये[1]
भ्राम्यन्तोऽध्यासमेके न च किमपि बहिर्धीमयं[2] किन्तु सर्वम् ।
इत्यात्मख्यातिमन्ये न खलु बहिरिदं नान्तरं चेति शून्यं
मन्यन्ते तं मुरारिं परममृतमजं शाश्वतं नौमि शश्वत् ॥

संप्रति विचार्यते 'किं भ्रान्तिः अख्यातिः आहोस्वित् अनिर्वचनीयख्यातिः?' इति । इह खलु तावत् अख्यातिवादिनो मन्यन्ते । न तावत् अनिर्वचनीयस्य प्रतीतिरवकल्पते, तस्य सत्तानभ्युपगमात् । न ह्यसतो गगनकुसुमादेः हानादिव्यवहारविषयतया प्रतीतिगोचरता दृष्टा । ननु अनिर्वचनीयस्य सत्ताभावेऽपि[3] तुच्छतानङ्गीकरणात् उपपन्ना प्रतीतिः । नैतत्सारम् । भवतामपि सद्विलक्षणत्वस्य गगनकुसुमादौ तुच्छत्वेन व्याप्तत्वात्, तुच्छविलक्षणत्वस्य[4] च आत्मादौ सत्त्वेन व्याप्तत्वात्, न उभयस्वभावविलक्षणत्वं एकस्य संभवेत् । अपि च अनिर्वचनीये रजतादिशब्दप्रवृत्तिनिमित्तं वक्तव्यम् । न तावत् सामान्यं, अनिर्वचनीयस्य रजतादिसामान्यं प्रति व्यक्तित्वानभ्युपगमात्; अभ्युपगमे च सत्यत्वप्रसङ्गात् । नाप्यक्षादि[5]शब्दवत् अनिर्वचनीयेऽपि[6] रजतादिशब्दस्य रूढिः संभवति, तत्र सम्बन्धग्रहणानुपपत्तेः । न च श्रोतुः[7] व्यवहारमन्तरेण व्युत्पत्तुः सम्बन्धग्रहणमवकल्पते । न खलु स्वभ्रान्तिसिद्धेऽर्थे अन्यस्य श्रोतुः व्यवहार उपपद्यते । न च अन्येषामपि भ्रान्ति[8]निमित्तावेव तत्र प्रयोगप्रत्ययौ[9] इति शङ्कनीयम्, तेषामपि अन्यत्रैव सम्बन्धग्रहण[10]मन्तरेण अकस्मादेव तत्र प्रयोग

१. All mss. except B give ख्यान
२. E: धियः
३. A: सत्त्वाभावेऽपि
४. B: विलक्षणस्य
५. B: नाक्षादि
६. A E omit अपि
७. A E: श्रोतृ
८. A E omit भ्रान्ति
९. B: शब्दप्रत्ययौ
१०. E: ग्रहणाकस्मा

प्रैत्ययानुपपत्तेः।[1] न च पाचकादिशब्दवत् औपाधिकः अनिर्वचनीये रजतादिशब्दः, अखण्डशब्दत्वात्,[2] उपाधेरनिरूपणाच्च। उपाध्यनवगमे च औपाधिकशब्दस्य[3] अप्रवृत्तेः। तस्मात् अनिर्वचनीये रजतादिशब्दानुरोधेन प्रवृत्तिरनुपपन्ना[4]। अपि च अनिर्वचनीयस्य प्रतीतिकारणमपि न संभवति।[5] न च वाच्यम्—दोषसंस्कारसहितेन्द्रियसंप्रयोग एव तत्प्रतीतिकारणम्—इति; दोषस्य कार्यविशेषं प्रति कारणशक्तिप्रतिबन्धकतया स्वयमकारणत्वात्; [6]संप्रयोगसंस्कारयोः [7]संभूय प्रत्यभिज्ञादिप्रमाणकारणत्वात्; दोषप्रतिबन्धयोरपि तयोः विषये यावन्मात्रमवभासते तावतो यथार्थस्यैव[8] अवभासकत्वात्। न च साक्षिचैतन्यमात्रं रजतादिप्रतीतिनिमित्तं इति युक्तम्[9], इन्द्रियान्वयव्यतिरेकविरोधात। न च अधिष्ठानविषयतया इन्द्रियान्वयव्यतिरेको अन्यथासिद्धौ इति शङ्कनीयम्, अख्यातिवादप्रसङ्गात्; इन्द्रियजन्यं इदमंशज्ञानम्, रजतज्ञानं च साक्षिचैतन्यलक्षणं इति ज्ञानद्वयाभ्युपगमात्।[10] स्यादेतत्—'इदं रजतम्' इति संसर्गोऽपि साक्षिचैतन्येन अनिर्वचनीयः अवभासते; तत्र कथं अख्यातिप्रसङ्गः?—इति। नैतत्सारम्, सत्यमिथ्यावस्तुविषयज्ञानद्वयाभ्युपगमे सति अख्यातिवाद[11]प्रसङ्गस्य अशक्यपरिहारत्वात्। किं च यदनिर्वचनीयं रजतादिभ्रान्तौ शुक्तिकादिगतमवभासते, तत् किं तस्य सहजम्, आहोस्वित् आगन्तुकम्, इति वाच्यम्। आद्ये कल्पे तस्य शुक्तिकादि[12]प्रमाणज्ञाननिवर्त्यत्वात्, जातस्य जन्तोः आद्येनैव शुक्त्यादिज्ञानेन तन्निवृत्तेः उत्तरकालं न अवभासेत। आद्येनैव ज्ञानेन [13]अनिवृत्तौ उत्तरज्ञानेनापि विशेषाभावात न निवर्तेत। अथागन्तुकम्, तर्हि तदुत्पत्तिकारणं वाच्यम्। न तावत् दोषादिसहकृतशुक्तेरेवासौ परिणामः, सत्यत्वप्रसङ्गात्; शुक्तेः तत्सहकारिदोषादेरपि सत्यत्वात्।

---

१. B: प्रवृत्त्यनुपपत्तेः
२. B: अपिण्डः; E: अखण्डरूपत्वात्
३. E: शब्दाप्रवृत्तेः
४. A corrects this wrongly into उपपन्ना
५. E: प्रतीतितया
६. A inserts न च
७. A: संभवः
८. B: अयथार्थ
९. E omits इति युक्तम्
१०. A B: ज्ञानान्वयाभ्यु
११. B omits वाद
१२. E omits आदि
१३. E: अनिवृत्तिरज्ञानेन

नाप्यात्मपरिणामः, रजतादेः बहिष्ट्वेनैव अवभासनात्, सत्यत्वप्रसङ्गाच्च। न च आत्मगतस्यैव सतः[1] शुक्तिकादिसंसर्गाविभासो भ्रान्तिनिमित्तः इति युक्तमाश्रयितुम्, आत्मख्यातिप्रसङ्गात्। न च[2] मायैव रूप्याद्यर्थतज्ज्ञानाकारेण[3] विवर्तते इति युक्तम्, मायाया अप्यात्मगतत्वे सति तत्कार्यस्यापि 'अहं रजतम्' इति आत्मधर्मत्वेनावभासप्रसङ्गात्; विषयगतत्वे सति रूप्यदिज्ञानस्यापि तद्विवर्तत्वात्[4] विषयाश्रयत्वप्रसङ्गः। ततश्च सम्यक् ज्ञानमपि[5] तदाश्रयमेवेति विषयस्यैव चेतनत्वप्रसङ्गः। अनिर्वचनीयत्वे च[6] रजतादेः 'सदिदं रूप्यम्' इति सत्त्वप्रतीतिरपि विरुध्येत। अधिष्ठानसत्त्वसंसर्गात् अनिर्वचनीयस्यापि सत्त्वप्रतीतिः, इति चेत्, न; सत्यानिर्वचनीययोश्च संसर्गस्य सत्त्वे सति अबाध्यत्वप्रसङ्गात्; असत्त्वे संसर्गज्ञानस्य निरालम्बनत्वप्रसङ्गात्[7]। अनिर्वचनीयत्वे च तत्संसर्गोऽप्यनिर्वचनीयः तत्संसर्गोऽप्यनिर्वचनीयः[8] इत्यनवस्थानात् न किञ्चिदपि सिध्येत्। यदि च भ्रान्तौ[9] अनिर्वचनीयमेव रूप्यं सदात्मना अवभासेत[10], तथा सति अन्यत्रापि सद्भावे[11] किं सदेव अवभासते[12] किं वा अनिर्वचनीयं इति सन्देहानिवृत्तेः अनाश्वासः[13] स्यात्। ततश्च[14] सकलव्यवहारलोपः प्रसज्येत। तस्मात् न अनिर्वचनीयख्यातिः भ्रान्तिः इति युक्तम्। किं तु अख्यातिरेव सा युक्ता। तथा हि—'इदम्' इति संप्रयुक्तविषयत्वात् ग्रहणात्मकमेव ज्ञानम्। तत्र चक्षुरिन्द्रियं दोषावरुद्धशक्तित्वात् न पुरोवर्तिवस्तु शुक्त्याकृतिविशिष्टं गृह्णाति, किं तु[15] 'इदम्' इति व्यक्तिमात्रमेव। तथा रजतानुभवसंस्कारोऽपि विषयगतसादृश्यादिदोषात् मनोगतरागादिदोषाद्वा प्रतिबद्धः न रजतव्यक्तिविशेषस्मृतिं जनयति; किं तु रजताकृतिमात्रस्मृति-[16]

---

१. A: सकृत् for सतः
२. E omits च
३. B omits तत्
४. B: मायाविवर्तत्वात्
५. B: ज्ञानमेवेति
६. A E omit च
७. A E: प्रसङ्गः
८. A E have only one तत्संसर्गोऽपि
९. B: भ्रान्तं तावदनिर्वचनीयं
१०. E: भासते
११. A E: सदवभासे
१२. B: भासेत
१३. B: अनाश्वासप्रसङ्गात्
१४. B omits ततश्च
१५. E च for तु
१६. E: रजतं इति रजताकृति

मेव। ततश्च समान्यविशेषयोः अन्योन्यसंसर्गापेक्षयोरेव[1] अवभासमानत्वात्, तयोश्च दोषादेव असंसर्गाग्रहणात्, भास्वरत्वादिरूपेण अनुभूतरजतव्यक्तिसदृशत्वाच्च पुरोवर्तिवस्तुनः तयोरनुत्पन्नेऽपि संसर्गविज्ञाने 'रजतम्' इति पुरोवर्तिवस्तुनि रजतार्थी प्रवर्तते। ततश्च दुष्टकारणजन्यत्वेन असंपूर्णविषयविज्ञानयोः[2] स्वार्थाविवेचकत्वात् अख्यातित्व[3]वाचोयुक्तिः, न पुनः अत्यन्तानवभासनात्। अत एव अयथार्थव्यवहारप्रवर्तकत्वात् भ्रान्तित्वसिद्धिरपि[4] तयोरेवोपपद्यते। एवं च सति यथार्थत्वात् ज्ञानयोः न निरालम्बनत्वप्रसङ्गः। नाप्यनाश्वासप्रसङ्गः। न च सत्संवित्तिविरोधो वा[5] रूप्यसंवित्तिविरोधो वा, सत एव रूप्यस्य स्वात्मनैवावभासा[6]भ्युपगमात्। न खलु 'इदं रजतम्' इति संसर्गप्रतीतिविरोधः; संसर्गज्ञानस्यासिद्धत्वात् रजता[7]र्थिप्रवृत्तेश्च प्रतीतिसामान्यविशेषयोः असंसर्गाग्रहणादप्युपपत्तेः[8]। तस्मात् ग्रहणस्मरणयोः अविवेक एव इदं रजतादिभ्रमः[9]। क्वचित् ग्रहणयोः अविवेकभ्रान्तित्वव्यवहारः यथा मधुरादौ तिक्ताद्यवभासः। ततश्च ग्रहणस्मरणाविवेकात् ग्रहणाविवेकाद्वा सर्वत्र भ्रान्त्युपपत्तेः संसर्गज्ञानासंभवाच्च ज्ञानस्य भ्रान्तित्वप्रसिद्ध्यनुपपत्तिः अख्यातिमेव गमयति। बाधप्रसिद्धिरपि[10] तयोरेव अविविक्तविज्ञानयोः विवेकेन उदयात् उपपन्नतरा--इति[11]।

अन्ये मन्यन्ते--'इदं रजतम्' इति अन्यथाख्यातिरेव भ्रान्तिर्युक्ता। तथा हि। दोषापेतमिन्द्रियं पूर्वानुभवसंस्कारैः[12] सध्रीचीनं च पुरोवर्तिशुक्तिशकलसंप्रयुक्तं काचादिदोषवशात् रजतसंस्काराच्च रजतात्मकमेव तत् अवभासयति। ततश्च भ्रान्तौ अन्यस्य अन्यात्मना अवभासनात् भ्रान्तिः अन्यथाख्यातिः इति गीयते। तदयं प्रयोगः

---

१. A E omit एव
२. B omits वि
३. B omits त्व
४. A B E: रिति; but A corrects it into रपि
५. B omits वा
६. B omits अवभास
७. E: रजतादि
८. B: अभ्युपपत्तेः ; E: अग्रहणाद्यनुपपत्तेः
९. B: अविविक्तयोरेवेदं रजतमिति विभ्रमः
१०. B: प्रवृत्ति
११. B: उपपन्ना इति
१२. E omits संस्कार

"विवादगोचरापन्नं पुरोवर्ति वस्तु[1] रजतज्ञानालम्बनं भवितुमर्हति, अतदुपायत्वे सति तदर्थिनः तद्व्यवहारविषयत्वात्, संप्रतिपन्नरजतवत्[2]। अथ वा सामानाधिकरण्यव्यवहारो धर्मिसंसर्गज्ञानपूर्वको भवितुमर्हति[3], अगृहीतासंसर्गसामानाधिकरण्यव्यवहारत्वात्, यथा 'अयं घटः' इति सामानाधिकरण्यव्यवहारः" इति[4]। अपि च यथार्थत्वे ज्ञानस्य अयथार्थव्यवहार[5]हेतुत्वं भ्रान्तित्वं वा न संभवति, अतिप्रसङ्गात्। अथापि [स्यात् 'शुक्तिरजतयोः विविक्तावभासे सति संसर्गज्ञानस्यापि असंभवात् तयोरविवेकः संसर्गज्ञानवादिनापि समाश्रयणीयः; ततश्च यादृशे तयोरविवेके सति संसर्गज्ञानमिष्यते तादृशे सति संसर्गप्रवृत्तिरेव अभ्युपगम्यताम्[7], किं तत्र संसर्गज्ञानेन[8] कल्पकशून्येन?' इति। नैतत्सारम्। न हि ज्ञानद्वयम[9]भ्युपगम्य तयोरविवेकनिमित्तं संसर्गज्ञानमस्माभिरिष्यते। किं तु शुक्तिरजतयोः स्वरूपेणैव सुप्तयोः संस्कारसहितदुष्टकारणसामग्रीविशेषादेव [[10]संसर्गज्ञानमभ्युपगम्यते। ततो न ससंसर्गज्ञानकारणादेव] संसर्गव्यवहारसंभवः[11]। तत्र दोषसंप्रयोग[12]संस्कारेभ्यो ज्ञानद्वयं[13] परिकल्प्य तयोरेवाविविक्तयोः संसर्गव्यवहारकारणत्वकल्पनात् वरं तेभ्य एव [संसर्ग[14]ज्ञानमभ्युपगम्य तत एव[15]] संसर्गव्यवहारकल्पनम्; कल्पनालाघवात्, अन्यत्र संसर्गव्यवहारस्य संसर्गज्ञानपूर्वकत्वनियमाच्च। न च भ्रान्तिज्ञानस्य अयथार्थत्वाभ्युपगमेऽपि[16]अनाश्वासप्रसङ्गः; भ्रान्तावेव तन्नियमात्। अख्यातिपक्षेऽपि यथार्थज्ञानस्य अयथार्थ[17]व्यवहारहेतुत्वे सति सर्वत्र सन्देहात् अनाश्वासो

---

१. E omits वस्तु
२. E: वदिति
३. E: अर्हतीति
४. B E omit इति
५. A E insert हेतु before व्यवहार
६. E omits the part within brackets.
७. A E: गम्यतामिति
८. A: ज्ञानेन येन
९. B: ज्ञानान्वय
१०. E omits the portion within brackets.
११. A: संभवात्
१२. B: संप्रयोगः
१३. B: ज्ञानान्वयम्। The ms. C begins only from ज्ञानद्वयं
१४. A E omit the part within brackets.
१५. C: त एव
१६. C omits अपि
१७. B: अयथाव्यवहार

दुष्परिह[1]रः स्यात्। बाधकज्ञानादेव अनाश्वाससंभव इति चेत्, [2]संसर्गज्ञानस्य अयथार्थत्वेऽपि समान[3]ः। अत एव [4]न भ्रान्तिज्ञानस्य निरालम्बनत्वप्रसङ्गोऽपि दोषा[5]य; यथाप्रतिभासं सर्वस्य सत्ताभ्युपगमे भ्रान्तित्वासंभवात्, बाधाभावप्रसङ्गाच्च। न च वाच्यम् 'यस्मिन् [6]ज्ञाने योऽर्थः अवभासते स एव तस्यालम्बनं [7]इति घटादिज्ञाने व्याप्तत्वात् रजतावभासस्य [8]शुक्तिशकला[9]द्यालंबनत्वकल्पना न युक्ता; रजतप्रतीतिविरोधात्' इति। यावता ज्ञानप्रयुक्तव्यवहारविषयत्वेन ज्ञानालम्बनत्वं घटादौ दृष्टम्, तदिह रजतज्ञानप्रयुक्तव्यवहारविषयत्वात् शुक्तिशकलस्य रजतज्ञानालम्बनत्वोपपत्तिः। दर्शितं चानुमानम् [[10] रजतज्ञानालम्बनं पुरोवर्ति वस्तु, रजतज्ञानप्रयुक्तव्यवहारविषयत्वात्, संप्रतिपन्नरजतवत् इति।] दर्शितश्च यथाप्रतिभासं सर्वस्य यथार्थत्वे भ्रान्तिबाधाभावप्रसङ्गः। किं च संसर्गव्यवहारस्य अ[11]तज्ज्ञानपूर्वकत्वं [12]संसर्गज्ञानस्य अ[13]यथार्थत्वं [14]वा भ्रान्तिबाधानुपपत्त्यैव आश्रयणीयम्। उभयथाप्यनाश्वासप्रसङ्गो [15]बाधकज्ञानेन[16] नियमोपपत्तिश्च तुल्यैव दर्शिता। तथा सति अनेकज्ञानकल्पनात् वरं एकस्य संसर्गज्ञानस्य कल्पनं इति भ्रान्तिबाधानुपपत्तिः [17]अनन्यथासिद्धा सती अन्यथाख्यातिमेव [18]कल्पयति; अनिर्वचनीयस्य प्रतीतेरेवासंभवात् दूरनिरस्तैव अनिर्वचनीयख्यातिः इति। अतः अन्यथाख्यातिरेव भ्रान्तिः---इति।

---

१. B E: हारः
२. C: तर्हि ज्ञानस्य यथार्थत्वेऽपि तत्समानम्
३. E: समानम्
४. A E omit न
५. E: दोषः
६. B: विज्ञाने
७. E omits इति
८. B C: शुक्तयालम्बनत्व
९. E omits आदि
१०. C omits the part within brackets
११. B C: तज्ज्ञान
१२. A inserts संसर्गज्ञानपूर्वकत्वं
१३. C: यथार्थत्वं
१४. C omits वा
१५. C: भ्रान्तिज्ञाने बाधक
१६. E: ज्ञाननियमोप
१७. A: अन्यथा
१८. A: गमयति

[1]तत्र प्रतिविधीयते । न तावत् भ्रान्तिः अख्यातिरिति[2] युक्ता[3], संसर्गप्रवृत्त्यनुपपत्तेः, [4]ज्ञानद्वयकल्पनागौरवाच्च । तथा हि—न तावत् संसर्गज्ञाना[5]भावे सति संसर्गव्यवहारः संभवति ; अप्रतीतेऽर्थे व्यवहारानुपपत्तेः, अतिप्रसङ्गाच्च । अथ सामान्यविशेषयोः प्रतीयमानत्वात् तयोश्च अन्योन्यसम्बन्धापेक्षयोः[6] असंसर्गा[7]ग्रहणात् संसर्गव्यवहारोपपत्तिः इति । तद[8]प्यसत् ; सामान्यमात्रविषयस्य वा विशेषमात्रवि[9]षयस्य वा विज्ञानस्य संसर्गज्ञानत्वाभावात्; अन्यविषयज्ञानस्य[10] च अन्यव्यवहारहेतुत्वे[11] सति अतिप्रसङ्गात्; असंसर्गा[12]ग्रहणस्य [13]च ज्ञाना[14]नुत्पत्तिमात्रत्वात् तस्य [15]च व्यवहारहेतुत्वानुपपत्तेः । अथ सामान्यादिज्ञानमेव असंसर्गा[16]ग्रहसहितं व्यवहारहेतुः इति ब्रूयात्, तदपि न साम्प्रतम् ; अप्रतिपन्ने सम्बन्धे तद्व्यवहारासम्भवस्य तदवस्थत्वात्, अन्यत्र संसर्गव्यवहारस्य तज्ज्ञानपूर्वकत्वनियमाच्च । यदि च सर्वत्र अगृहीतासंसर्गस्वरूपज्ञानादेव व्यवहारः कल्प्येत, न [17]तर्हि प्रमाणभ्रान्तिविभागसिद्धिः । तस्मात् न संसर्गज्ञानानभ्युपगमे[18] संसर्गव्यवहारसंभवः । [19]अपि च संसर्गव्यवहारानुसारेण [20]एकमेव संसर्गज्ञानं परिकल्प्य तेनैव भ्रान्तिबाधा[21]संभवे सति [[22]अनेकज्ञानकल्पना न युक्ता । ननु

---

१. C: अत्राभिधीयते
२. B C omit इति
३. B omits युक्ता
४. B: ज्ञानान्वयकल्पनाभावाच्च ;
   E: कारणद्वय for ज्ञानद्वय
५. C: ज्ञानासंभवे
६. C: संसर्गापेक्षयोः
७. B C: ग्रहणात्
८. C omits अपि
९. C: मात्र......र्गज्ञानत्वाभावात्
१०. A: अन्यविज्ञानस्य अन्यव्यवहारानुपपत्तेः, अहेतुत्वे
११. B: अन्यविज्ञानस्य अन्यव्यवहारहेतुत्वे
१२. C: ग्रहण
१३. E omits च
१४. A C: ज्ञानानुपपत्ति ;
    E: यज्ज्ञानानुपपत्ति
१५. A omits च
१६. B C: अग्रहण
१७. E: तावत् for तर्हि
१८. E: अभ्युपगमे
१९. C: अतः;
    E: अथ
२०. C: omits एकम्
२१. All except C read बाधासंभवे
२२. E omits the portion within brackets.

संसर्गाभावे सति] कथं तज्ज्ञानं परिकल्प्यते[१], भवत्पक्षे वा कथं संसर्गज्ञानाभावे संसर्गव्यवहारः? भ्रान्तित्वात् अदोष इति चेत्, अन्यत्रे[२] समानश्चर्चः। न च अनिर्वचनीयख्यातिपक्षे[३] संसर्गाभावोऽपि संप्रतिपन्नः। यथाप्रतिभासं इदंरजतयोरपि बाधयोग्यसंसर्गाभ्युपगमात्। अपि च अख्यातिपक्षे कोऽयं इदंरजत[४]योरसंसर्गो[५] नाम यदग्रहणात् संसर्गव्यवहारः[६] तयोः अभ्युपगम्येत? न तावदभावः, [[७]अनभ्युपगमात्। अथ दृश्ये[८] प्रतियोगिनि तत्स्वरूपमेव, तर्हि गृहीत एव तयोरसंसर्गः 'इदम्, रजतम्' इति तयोः स्वरूपग्रहणात्[९]। अथ शुक्तित्वादेः] कस्यचिदंशस्य[१०] अग्रहणम्, [तर्हि[११] सर्वपदार्थज्ञानानां[१२] भ्रान्तित्वप्रसङ्गः। स्यादेतत्—रजतांशस्य इदमंशस्य वा[१३] शुक्तित्वाद्यंशान्तरसंसर्गः तयोरसंसर्गः,[१४] तदग्रहणाच्च संसर्गप्रवृत्तिः[१५]—इति।] तर्हि इहापि द्रव्यत्वादि[१६]यंशान्तरग्रहणात्[१७] गृहीत एवासंसर्गः[१८]। न हि सर्वात्मना अर्थस्य केनचिदपि ज्ञानेन[१९] ग्रहणं संभवति[२०]। यदंशा[२१]ग्रहणात् भ्रान्तिः निवर्तते तदंशसंसर्गयोः[२२] असंसर्गः इति

---

१. A B D: कल्प्येत
२. C E: अन्यत्रापि
३. E: वादिपक्षे
४. A: इदंरजतांशयोः ;
C omits इदंरजतयोः ;
E: इदंरजताङ्गयोः
५. A erroneously alters असंसर्गो into संसर्गो
६. C: व्यवहारः, dropping तयोरभ्युपगम्येत
७. E omits the portion within brackets
८. A: अदृश्ये
९. C: तयोरन्योन्यप्रतियोगिस्वरूपग्रहणात्
१०. E: अङ्गस्य
११. E omits the part within brackets.
१२. C: ग्रहणानां for ज्ञाननां; A inserts an अथ here.
१३. C: च for वा
१४. A omits तयोरसंसर्गः and reads तदग्रहणाच्च ;
C: संसर्ग एव तयोरसंसर्गः ;
B: तदनुग्रहणाच्च
१५. C: अप्रवृत्तिः
१६. E omits आदि
१७. C: संसर्गग्रहणात्
१८. E: संसर्गः
१९. C: विज्ञानेन
२०. C adds इति
२१. C: यदग्रहणवशात्
२२. A C: संसर्गस्तयोः

चेत्, नैतत्सारम् । न ह्य[1]र्थान्तरसंसर्ग एव अर्थान्तरा[2]संसर्गो भवति । किं तु [3]विरोधिसंसर्गे सति विरोध्यन्तरसंसर्ग[स्य[4] अभावो भवति । स च अभावानभ्युपगमात् न युष्मत्पक्षे सिध्येत् । दृश्ये प्रतियोगिनि तयोः स्वरूपस्यैव संसर्गाभावव्यवहारास्पदत्वे सति असंसर्ग][5]ग्रहणस्यैव सिद्धत्वात् न संसर्गव्यवहारसिद्धिरित्युक्तम्[6] । [7]

अपि च गृह्यमाणादिदमंशात् रजतस्मृतिः स्वार्थं किमिति न विवेचयेत्? स्मृतित्वानवभासात् इति चेत्, किं तत्स्मृतेः स्वरूपमेव, किं वा अर्थान्तरम्? आद्ये [8]कल्पे स्मृतेरेव अनवभासात् न रजतमात्रमपि[9] सिध्येत् । उत्तरस्मिन् अर्थान्तराना[10]वभासेऽपि[11] स्मृतिः किमिति स्वार्थविवेकं[12] न कुर्यात्? एवं ग्रहणेऽपि विकल्प्य दूषयितव्यम् । तस्मात् अख्यातिपक्षे संसर्गज्ञानानभ्युपगमे सति संसर्गव्यवहाराभावात्, अनेकज्ञानकल्पनागौरवात्, इदंरजतयोः असंसर्ग[13]ग्रहणानिरूपणात् अपरोक्षरजतानुभवविरोधात्, संसर्गज्ञानव्यतिरेकेण संसर्गव्यवहारे सति अन्यत्राप्यनाश्वासप्रसङ्गात्, अप्रतिपन्ने च संसर्गे 'नेदं रजतम्' इति संसर्गनिषेधेनैव बाधानुपपत्तेः, स्मृतिग्रहणयोः अन्योन्यविषयाविवे[14]चकत्वासंभवाच्च अनुपपन्नो [15]निष्प्रमाणकश्चायं अख्यातिपक्षः।

अन्यथाख्यातिपक्षेऽपि [16]न किञ्चित् प्रमाणमुत्पश्यामः । न[17]नु उक्तं पुरोवर्ति वस्तु र[18]जतज्ञानालम्बनम्, तदर्थिनः तत्प्रवृत्तिविषयत्वात्, संप्रतिपन्नरजतवत्, इति ।

---

१. E: आत्मान्तर
२. A: नह्यर्थान्तरसंसर्गो भवति
३. A: अविरोधि
४. B: संसर्गाभावो ; E omits the portion within brackets.
५. C: ...संसर्गग्रहण
६. All except C: इति युक्तं
७. C adds इति
८. C omits कल्पे
९. C: रजमिति
१०. B C: अन्तरस्य अनव
११. C omits अपि
१२. E: वैकल्यं
१३. C: ग्रहण
१४. C: विवेचकत्व
१५. C: अप्रमाणक
१६. E omits न
१७. B: यदुक्तम्
१८. C: रजतज्ञानालम्बनः
E: रजतालम्बनः

तदयुक्तम्, हेतोः अनैकान्तिकत्वात्। इह[1] खलु सर्पादिदर्शनात् दण्डादिसाधने प्रवृत्तिः दृश्यते। तथापि न दण्डादिरेव सर्पादिज्ञानालम्बनं भवति। अथ अतदुपायत्वे सति[2] तदर्थिनः तद्व्यवहारहेतुत्वात् इति हेतुविशेषः, तदापि[3] घटादिज्ञानप्रयुक्त[4]घटाद्यानयनादौ तद्गतगुणादेरप्यानयनादिरस्ति[5]। न चैतावता द्रव्यज्ञानस्य गुणादिः आलम्बनं भवति। एतेन[6] अनैकान्तिको हेतुः। विरुद्धो व्यभिचारी[7] च—विगीतं[8] रजतज्ञानं रजतालम्बनं भवितुमर्हति[9]; रजताकारज्ञानत्वात्; यत् यदाकारं विज्ञानं तत् तदालम्बनं दृष्टम्[10], यथा परमार्थरजतज्ञानम्; तथा[11] चेदं प्रकृतम्; तस्मात् तथा—इति।

[12]यदप्युक्तम्—इदंरजतादिप्रवृत्तिः संसर्गविज्ञानपूर्विका, संसर्गप्रवृत्तित्वात्, [13]संप्रतिपन्नसंसर्गप्रवृत्तिवत्—इति, तत्र सिद्धसाधनोऽयं[14] हेतुः; यथाप्रतिभासं इदंरजतयोरपि[15] अनिर्वचनीयसंसर्गतज्ज्ञानाभ्युपगमात्[16]। न च भ्रान्तिबाधानुपपत्तिः अन्यथाख्यातिं[17] कल्पयति, अन्यथाख्यातिपक्षे तयोरसंभवात्। तथा हि—न तावत् भ्रान्तिज्ञानं संभवति, विषयानिरूपणात्। न च निर्विषयं ज्ञानं[18] निरूपयितुं शक्यम्। ज्ञायते अर्थः[19] अनेन इति ज्ञानम्[20]। तत्र असति संसर्गे भ्रान्तिज्ञानं किं अवभासयेत्? [21]अनवभासकत्वे वा कथं तत् ज्ञानमुच्येत[22]? तस्मात् इदंरजतयोः संसर्गस्य अत्यन्ता-

---

१. B: इहापि खलु
२. B C: सतीति हेतुं विशिष्याः
३. A D: तथापि
४. E: प्रयुक्तानयनादौ त ... देरप्या
५. C: गुणाद्यानयनादिरस्ति
६. B C: अतः
७. A B: विरुद्धाव्यभिचारी
८. C omits विगीतं
९. C omits भवितुमर्हति
१०. C omits दृष्टं
११. C: तस्मात् रजतालम्बनमिति
१२. C: यच्चोक्तमियं रजतार्थिप्रवृत्तिः संसर्गज्ञान
१३. C omits सं
१४. E omits अयं
१५. E omits अपि
१६. C E omit तत्
१७. B: अन्यथाज्ञानं
१८. A D E: निर्विषयज्ञानं
१९. C omits अर्थः
२०. All but C read विज्ञानं
२१. A E: अवभासकत्वे
२२. C E: उच्यते

सत्त्वे तस्य व्यवहारविषयतया[1] प्रतिभासासंभवात्, संसर्गानवगमे[2] सति अख्यातिपक्षे इव संसर्गप्रवृत्त्यनुपपत्तिः[3] अन्यथाख्यातिपक्षेऽपि तुल्या। निरालम्बनज्ञानाभ्युपगमे च सर्वत्र अनाश्वासप्रसङ्गो दुष्परिहरः। संसर्गस्य च अत्यन्तासत्त्वकल्पना[4] संसर्गानुभव-विरुद्धा। अपि[5] च देशकालव्यवहितरजतादेः इन्द्रियजन्यगोचरत्वकल्पना प्रत्यक्षस्य वर्तमानसम्बन्धार्थ[6]ग्रहणनियमविरुद्धा। न च भ्रान्तित्वात् अदोष इति युक्तम्; भ्रान्तेरेव[7] अस्मिन् पक्षे अनुपपत्तेः दर्शितत्वात्। न च बाधोऽपि[8] संभवति। तथा हि—भ्रान्तिज्ञानेन समानविषयं भिन्नविषयं वा बाधकज्ञानमभ्युपगम्येत[9]। आद्ये कल्पे, धारावाहिकयोरिव तयोः[10] परस्परविरोधाभावात्, न बाध्यबाधकभावः। उत्तरस्मिन् उभयोरपि घटपटज्ञानयोरिव भिन्नविषयत्वात् नतरां बाध्यबाधकसंभवः[11]। स्यादेतत्—भ्रान्तिप्रतिपन्नार्थाभावविषयं उत्तरज्ञानमिति तद्बाधकत्वसिद्धिः[12]—इति। तदप्यपेशलम्, उत्तरज्ञानस्यैव भ्रान्तित्वोपपत्तेः। [पूर्व[13]ज्ञानं असंजातविरोधित्वात् स्वार्थप्रतिष्ठम्; उत्तरज्ञानं पुनः स्वोत्पत्त्यैव बाधितविषयं इति तस्यैव भ्रान्तित्वं युक्तम्। अथ उत्तर-ज्ञानस्य] व्यवहाराविसंवादात् प्रामाण्यमुच्येत, तथा सति अर्थक्रियाविसंवादात्[14] प्रामाण्यनिश्चयः इति परतः प्रामाण्यं मीमांसकानां अनिष्टमापद्येत[15]। तार्किकाणामपि[16] अर्थ-

१. A E: विषयप्रतिभास
२. E: संसर्गज्ञानावगमे
३. C: प्रतीत्यनुप
४. B: असत्यत्व; E: अनवभास
५. E omits a considerable portion here and instead introduces an argument from the bhedābhedavāda. This is probably due to scribal error.
६. C omits सम्बन्ध
७. C: भ्रान्तिरेव
८. C: बाधोऽपि
९. C: गम्यते
१०. C omits तयोः
११. C: नितरां बाधासंभवः
१२. A: बाधकतासिद्धिः; C: बाधकसिद्धिः
१३. C: आद्य for पूर्व; B omits the part within brackets.
१४. C: अर्थक्रियासंवादात्
१५. B: प्रदिष्ट; C: अनिष्टमिद
१६. C omits अपि

क्रियाज्ञानस्य स्वतःप्रामाण्यनिश्चये[1] सति अनिष्टापत्तिः। अर्थक्रियान्तरसंवादाधीनत्वे[2] तस्याप्येवं तस्याप्येवं इत्यनवस्था। न[3] च पूर्वत्वं उत्तरत्वं वा ज्ञानस्य प्रामाण्यकारणम्, पूर्वप्रवृत्ते अपि शुक्त्यादिज्ञाने कदाचित् उत्तरभाविरजतादिभ्रम[4]दर्शनात्। तस्याप्युत्तरभावि प्रमाणज्ञानं बाधकं भविष्यति इति चेत्, तर्हि प्रथमतरप्रवृत्तशुक्तिका[5]ज्ञानस्य विभ्रमत्वप्रसङ्गः। उत्तरशुक्तिकाज्ञानानिसंवादात् प्रामाण्यमिति चेत्, तर्हि[6] भ्रान्त्यन्तराविसंवादात्[7] रजतज्ञानस्यापि प्रामाण्यप्रसङ्गः। तस्मात् अन्यथाख्यातिपक्षे संसर्गस्य अत्यन्तासत्त्वे सति संसर्गज्ञानतत्प्रवृत्त्योरसंभवात्, निरालंबनज्ञानस्यापरिहार्यत्वात्[8], अनाश्वासप्रङ्गात्[9], रजतादेश्च व्यवहितत्वकल्पनायां शुक्तिसंसर्गानुभवविरोधात्, ज्ञानप्राप्तस्य ज्ञानान्तरेण बाधानुपपत्तेः, अप्राप्तनिषेधानुपपत्तेश्च न[10] भ्रान्तिबाधानुपपत्तिः कटाक्षेणापि अन्यथाख्यातिमीक्षते; किं तु अनिर्वचनीयख्यातिमेव कल्पयति।

तथा हि। शुक्तिसंसृष्टतयैव[11] रजतस्य प्रतिभासमानत्वात् न अत्यन्तमसत्त्वम्[12]। नापि तस्य परमार्थसत्यत्वं[13] संभवति, बाध्यमानत्वात्। ततश्च रजतादिप्रतीतिबाधान्यथानुपपत्तिः भ्रान्तेः अनिर्वचनीयख्यातित्वं कल्पयति। शुक्तिरजतसंसर्गस्य[14] अत्यन्तासत्त्वे अप्रतिभासमानत्वे वा संसर्गप्रवृत्त्यभावो[15] दर्शितः। तथा ज्ञानप्राप्तस्य अत्यन्तसुषुप्तस्य वा बाधानुपपत्तिरप्युक्ता। तस्मात् मायैव सदसद्भ्यां अनिर्वचनीया सती रजतादिस्वरूपेण विवर्तमाना भ्रान्तिबाधव्यवहारमुद्वहति इति युक्तम्।

---

१. A: संवेदा
२. C: अधीनत्वं
३. A omits न
४. A: विभ्रम
५. C: कादिज्ञान
६. A D E: तदपि
७. C: विसंवादात्
८. B: नत्वस्यापरि
९. A D E: प्रसङ्गः
१०. C omits न
११. A: संसर्गतयैव
१२. B: अत्यन्तासत्त्वं
१३. B C: सत्त्वं
१४. C: यथा हि शुक्तिकायां रजत
१५. C: प्रत्ययाभावो

यत्पुनरुक्तम्—सद्विलक्षणस्य[1] तुच्छत्वात् तुच्छविलक्षणस्य[2] च सत्त्वात् न उभयस्वभावविलक्षणं [3]किञ्चित् संभवति—इति, तदसत्। [4]अबाध्यत्वात् सतः सत्त्वम्, तुच्छविलक्षणत्वात् वा? तुच्छस्यापि निरुपाख्यत्वात् असत्त्वम्, सद्विलक्षणत्वात् वा?' इति [5]सन्देहानिवृत्तेः तुच्छविलक्षणं सदेव सद्विलक्षणं तुच्छमेव[6] इत्यनुमातुमशक्यत्वात्, मिथ्यात्वस्य उभयविलक्षणत्वोपपत्तेः भ्रान्तिबाधानुपपत्तिसिद्धत्वाच्च [[7]सदसद्विलक्षणस्य अनिर्वचनीयस्य न[8]] सदसत्त्वप्राप्तिः।

यदप्युक्तम्—अनिर्वचनीये रजतादिशब्दप्रवृत्तिनिमित्ताभावात् शब्दानुवेधेन प्रवृत्तिः अनुपपन्ना—इति, तदपि[9] अपर्यालोचितमेव उद्भावितम्, यावता रजतसंस्कारनिमित्तौ[10] रजतभ्रान्तिः; स च संस्कारो[11] रजतशब्दोल्लिखितपूर्वानुभवजन्यत्वात्[12] दोषसंप्रयोगाभ्यां सह भ्रान्तिज्ञानमुत्पादयन्[13] रजतशब्दमनुस्मारयति[14]; ततश्च युगपदेकसंस्कारसमुत्थापितत्वात् रजतशब्दप्रत्यययोः भ्रान्तस्य रजतशब्दानुवेधेन प्रवृत्तिः। अत एव अनिर्वचनीयस्य रजतादिशब्दानर्हस्यापि[15] तद्वाच्यत्वभ्रमः[16] इत्यनिर्वचनीये शब्दप्रवृत्तिनिमित्ताभावेन[17] न मनः खेदनीयम्[18]।

१. A inserts रजतादिवस्तुविषये
२. C: सद्विलक्षणस्य तुच्छत्वातुच्छ.... तदसत्।
E: सविलक्षणत्वान्नोभयस्वभावविलक्षणं संभवतीति;
B: तुच्छातुच्छविलक्षणस्य च सत्त्वात्
३. All except D omit किञ्चित्
४. A: आत्मनोऽबाध्यत्वात्सतः
५. A corrects this into सन्देहादिति प्रवृत्तेः; C: निवृत्तेः
६. C adds वा
७. E omits the part within brackets
८. A omits न
९. C: तदप्यचारु
१०. C: समुत्था
११. A adds अपि
१२. B: ल्लालित
१३. B: उत्पाद्य; C: उत्पादयत्
१४. C: मप्यत्
१५. E: रजतादिशब्दस्यापि
१६. B: वाच्यभ्रम
१७. E: निमित्तान्वेषणे
१८. C: नीयः

यदप्युक्तम्—प्रतीतिकारणमपि अनिर्वचनीये न संभवति—इति, तदपि[1] न चतुरश्रम्, तस्य साक्षिचैतन्यमात्रसिद्धत्वात्। न च रजतादेः साक्षिवेद्यत्वेऽपि तज्ज्ञानस्य इन्द्रियान्वयव्यतिरेकविरोधः [2][अधिष्ठानविषयतया[3] तयोरन्यथासिद्धत्वात्। न चैतावता सत्यमिथ्यावस्तुविषयज्ञानद्वयाभ्युपगमप्रसङ्गः, इदमंशावच्छिन्नसाक्षिचैतन्यस्यैव अधिष्ठानज्ञानफलभूतस्य स्वमायाविवर्तरजतादिसिद्धत्वात्। अयमत्र अधिष्ठानाध्यस्तांशयोः साक्षिचैतन्यसिद्धयोः विशेषः[4]—] अधिष्ठानस्य सत्यत्वेन व्यवहारावस्थायां मायाविवर्तत्वात्[5] अन्तःकरणवृत्तिव्यवधानेन साक्षिसिद्धत्वम्; अध्यस्तस्य[6] व्यवहारावस्थायामपि मिथ्यात्वेन मायाविवर्तत्वात् अव्यवधानेन साक्षिसिद्धत्वम्—इति। अतः संस्कारदोषसध्रीचीनसंप्रयोगलक्षणा[7] एका सामग्री संसृष्टार्थविषयं एकमेव ज्ञानं[8] एकफलं जनयति इति न[9] अख्यातिप्रसङ्गः।

यदपीदमवादि—रजतस्य मायाविवर्तत्वे मायायाश्च आत्माश्रयत्वे सति 'अहं रजतम्' इति आत्मसामानाधिकरण्येन अवभासो भवेत्, न बहिरर्थसामानाधिकरण्येन —इति, तदपि मन्दचोद्यम्; आत्मनः सर्वगतत्वेन सर्वार्थसंसर्गात्[10] शुक्त्यवच्छिन्नात्मचैतन्यस्थाविद्याविवर्तरजतस्य[11] शुक्तिसंसर्गवदवभासोपपत्तेः। अन्तःकरणपरिणामलक्षणाधिष्ठानज्ञानफलान्तर्भावाच्च रजतादिसिद्धेः रजतादिज्ञानस्य अन्तःकरणोपाधिकात्माश्रयवैदेवभासोऽपि[12] न विरुध्यते। न च वाच्यम्—रूप्यादेरनिर्वचनीयत्वे सिद्धे [[13]तद्दृष्टान्तावष्टम्भेन बाह्याध्यात्मिकप्रपञ्चस्य अनिर्वचनीयत्वादन्तःकरणेन[14] बाह्यार्थेन]

---

१. C omits अपि and reads नातिचतुरश्रम्
२. E omits the portion within brackets
३. A: ष्ठानज्ञानविषयतया
४. B C: अपि विशेषः; all others अविशेषः
५. E: विवर्ति
६. C: अध्यस्तव्यव
७. A: सध्रीचीने
८. C: ज्ञानफलं
९. C omits नाख्याति
१०. C: सर्वपदार्थ
११. C: चैतन्यस्याविद्या
१२. A C: श्रयत्ववत्; E: आश्रयो न विरुध्यते
१३. C omits the part within brackets.
१४. A: नीयत्वेन सिद्धान्तःकरणेन

च आत्मनोऽवच्छेदसिद्धिः, ततश्चात्मगतमायाविवर्तरूप्यतज्ज्ञानादेः[1] अवच्छेदकेनापि संसर्गवदवभासः, तदेतस्मिन्[2] सर्वस्मिन् सति रूप्यादेः अनिर्वचनीयत्वसिद्धिः--इति । सत्यस्यापि घटादेः [3][आकाशाद्यवच्छेदकत्वदर्शनात्], अवच्छेदकत्वं प्रति अनिर्वचनीयत्वस्य [4]अनवश्यकत्वात् सर्वगतात्मवादिन आत्मनः सर्वमूर्तद्रव्यसम्बन्धस्य संप्रतिपन्नत्वात् सर्वग[5a]तात्मवादिना आत्मनः सर्वमूर्तद्रव्यसम्बन्धस्य संप्रतिपन्नत्वात्, चिज्जडसम्बन्धस्य अवच्छेद्यावच्छेदकत्वव्यतिरेकेनिरूपणात् । न च सत्संवित्तिविरोधः, रूप्यादेः अनिर्वचनीयस्यापि सदधिष्ठानतादात्म्येन अध्यस्तत्वात् सत्त्वेन प्रतीत्युपपत्तेः। नापि सदसदनिर्वचनीयसंसर्गस्य अनिर्वचनीयत्वे [तत्संसर्गोऽप्यनिर्वचनीयः]तत्संसर्गोऽपि तथैव इति अनवस्था रूप्यादेः मायामयत्वं[10] उपहन्ति[11], मायायाः प्रतिभासमात्रशरीरत्वात्, अनवस्थादेरलङ्कारात् । न च अनाश्वासप्रसङ्गः, बाधाबाधाभ्यामेव सत्यमिथ्याविभागव्यवहारोपपत्तेः । अन्यथा सर्ववादिनां अनाश्वासोऽपरिहार्यः[12] प्रसज्येत । बाधकज्ञानमपि[13] शुक्त्याद्यधिष्ठानतत्त्वं अवभासयत् तद्गताज्ञानं निवर्तयदेव उदयमासादयति ; ज्ञानस्य अज्ञाननिवर्तकत्वप्रसिद्धेः । निवर्त्यमानं च अज्ञानं रूप्यतज्ज्ञानादि स्वकार्येण सहैव निवर्त्येत,[14] कारणाभावे कार्यस्य अनवस्थानात् । एवं च सति कल्पनागौरवं च परिहृतं स्यात् ; अनिर्वचनीयमायामात्रकल्पनयैव भ्रान्तिबाधव्यवहारोपपत्तेः; [15]संप्रयोगादिज्ञान[16]कारणस्य

१. B: तदज्ञानादेः ;
E: रूप्याज्ञानादे
२. C: तस्मिन् सति
B: तदेकस्मिन्
३. E omits the bracketed part
४. C: अनवकशात् ;
E: अनावश्यकत्वात्
५. C: गतत्वादिना
५a. C: गतत्वादिना
६. C: रेकेणानिरूप
७. E omits सत्
८. C E: सदनिर्वचनीय
९. E omits the part within brackets
१०. C: मायात्मकत्वं
११. E: आवहन्ति
१२. A: हारः
१३. C: बाधज्ञान
१४. B C: निवर्तते
१५. E: संयोग
१६. C: विज्ञान

अधिष्ठानतत्त्वस्य च[1] सर्ववादिसंप्रतिपन्नत्वात् । तस्मात् भ्रान्तिबाधान्यथानुपपत्तिः[2] अनिर्वचनीयख्यातिमेव कल्पयति इति युक्तम्[3] ।

सौगतास्तु सङ्गिरन्ते—विमत्यापन्नं रूप्यं विज्ञानात्मकं[4] भवितुमर्हति[5], संप्रयोगव्यतिरेकेणापरोक्षत्वात, संप्रतिपन्नज्ञानस्वरूपवत्[6] । [7]ततश्च बुद्धयाकारस्यैव रूप्यस्य दोषवशात्[8] बहिर्वदवभासमानस्य बाह्यत्वमेव बाधकज्ञानमपि 'नेदं रजतम्' इति बाधते । तस्मात् आत्मख्यातिः भ्रान्तिः—इति ।

तदपि निष्प्रमाणकम्, रूप्यादिगतबहिष्ट्वे हेतोरनैकान्तिकत्वात् । न च[9] रूप्यादेः बहिष्ट्वमपि [10]विज्ञानस्वरूपमेव, [11]अबाध्यत्वप्रसङ्गात् । अतश्च[12] रूप्यादेः ज्ञानात्मकत्वे प्रमाणाभावात् बाधकज्ञानमपि न तस्य बाह्यत्वं बाधितुमर्हति ; किं तु पूर्वोक्तन्यायेन अनिर्वचनीयमायामेव उपमृद्नाति इति साम्प्रतम् । ननु विवादगोचरापन्नं रजतं[13] तुच्छं भवितुमर्हति ; बाध्यमानत्वात् ; यत्तुच्छं न भवति न तत् बाध्यमानम् , यथा परपरिकल्पित आत्मा ; तथा रजतादिभ्रमो[14] निरधिष्ठानो[15] भवितुमर्हति, विभ्रमत्वात् [16]केशोण्डुकादिभ्रान्तिवत् इति । अधिष्ठानाध्यस्तयोः उभयोरपि[17] शून्यत्वं माध्यमिका वर्णयन्ति । तदप्यसत् , तुच्छस्य निरुपाख्यत्वे सति रजताद्य-

---

१. A E omit च
२. B E: बाधानुपपत्तिः
३. B C: सिद्धम्
४. A C E: ज्ञान
५. C omits भवितुमर्हति
६. E: स्वरूपोपपत्तेः
७. C: तद्बुध्याकार
८. E: दोषावगमात्
९. E: omits च
१०. A E: ज्ञानस्वरूप
C: ज्ञानरूप
११. All except C give बाध्यत्व
१२. C: ततश्च
१३. C omits रजतं and reads तुच्छं, बाध्यमानत्वात्, यथा परिकल्पित आत्मा
१४. A C E: विभ्रमो
१५. C. ष्ठानविभ्रत्वात्
१६. C. केशोन्द्रकादिविभ्रमवदिति
१७. B omits उभयोः

नुभवविरोधप्रसङ्गात्, [1]बाध्यमात्रत्वे च हेतोः साध्यसमत्वात्[2]। सन्दिग्धं च प्रयोजकम्[3], अबाध्यमानत्वात्[4] आत्मनोऽतुच्छत्वं उत सत्त्वात् इति।

यत्पुनरुक्तम्[5]—निरधिष्ठानो रजतादिविभ्रमः केशोण्डुकवत्—इति, तत्र[6] केशोण्डुकादेरपि तेजोऽवयवाधिष्ठानत्वात् साध्यविकलो दृष्टान्तः। 'इदं रजतम्' इति अधिष्ठानानुभवविरोधश्च[7]। तस्मात् न शून्यख्यातिरपि भ्रान्तिः। किं तु[8] अनिर्वचनीयमायाविलासः[9] इति सर्वैरेष्टव्यम्[10]।

इति तत्त्वशुद्धौ अनिर्वचनीयख्यातिसमर्थनप्रकरणम्

---

१. B: बाध्यतामात्रत्वे
   C: बाध्यतामात्रे च
२. C: सिद्धसाधनत्वात्
३. C: सन्दिग्धप्रयोजकश्च किमबाध्य
४. E: बाध्यमान
५. C: यत्तु केशोन्द्रकादिवत् निरधिष्ठानत्वं भ्रमस्य तन्न, केशोन्द्रकादेरपि
६. E: अत्र
७. C: विरोधाच्च
८. E: omits किन्तु
९. E: विलक्षण
१०. B: सर्वैरेव द्रष्टव्यम्

THE DATE AND WORKS OF ANANDAPURNA VIDYASAGARA

By

Dr. V. Raghavan.

A wrong date of "Sixteenth Century" for Ānandapūrṇa *alias* Vidyāsāgara had been given currency to by scholars. It is therefore proper that in a recent article in the Bhāratīya Itihāsa Saṁśodhaka Maṇḍal Quarterly, Poona, Vol. XX, Part 1, pp. 29-36, Mr. P. K. Gode, Curator, B. O. R. I., Poona, has examined the question of Ānandapūrṇa's date and fixed the limits of this date as A.D. 1200 and A.D. 1350. A sixteenth century date cannot be assigned to him in view of the dates of the Mss. of two of his works, the Samanvaya sūtra vṛtti and Nyāya kalpa latikā,[1] which are respectively A.D. 1405 and A.D. 1434.[1] The upper limit to Vidyāsāgara's date is arrived at by Mr. Gode on the basis of references to Vijñāneśvara and the Vaijantī made by Vidyāsāgara in his commentary on the Mokṣadharma of the Mahābhārata.

Ānandapūrṇa wrote on grammar also, as his commentator Svarūpānanda also says at the end of his commentary on the Nyāya candrikā of Ānandapūrṇa. (Madras Govt. Ori. Mss. Library, R. No. 3031). Fortunately a work on grammar by Ānandapūrṇa is available to us. It is a commentary on the Kāśikā, following the Nyāsa, and is called the Prakriyā mañjarī. Two Mss. of this Prakriyā mañjarī are available in the Madras Govt. Oriental Mss. Library, R. Nos. 2493 and 4304. Covering the same portions respectively as these two Mss., we have two Mss. in the Palace Library, Trivandrum, Descriptive Catalogue Nos. 741 and 742. The Madras Ms. R. 4304 is a copy from a Ms. in the Sanskrit College, Tripunittura, Cochin State.

In the introductory verses in this work, Vidyāsāgara salutes Śiva at Gokarṇa kṣetra in a verse which is identical with the

1. Of this commentary Nyāya kalpa latikā on the Bṛhadāraṇyaka Bhāṣya Vārttika, there is a transcript in the Madras Govt. Oriental Mss. Library, R. No. 5283. This transcript was made by a Baroda copyist from the same Baroda Ms. referred to by Mr. Gode. There is, however, a print-mistake in the Samvat-date, 1491, which is wrongly printed as 1499 in the Madras Triennial Catalogues.

second verse at the opening of his Bṛhadāraṇyaka bhāṣya vārttika vyākhyā, the Nyāya kalpa latikā. At the end of the Nyāya candrikā also, the author salutes Śiva at Gokarṇa (Madras Triennial Catalogues, IV, I. A, p. 4241). The first Maṅgala śloka of the Prakriyā mañjarī is identical with the second Maṅgala śloka of the Brahma siddhi vyākhyā of Ānandapūrṇa. In the Prakriyā mañjarī, as well as in his Nyāya kalpa latikā, the author salutes a Guru named Śvetagiri. It is, therefore, clear that the Prakriyā mañjarī is a work of our Ānandapūrṇa, though in its colophons, the Guru Abhayānanda is not mentioned. This Prakriyā mañjarī is of special importance among Ānandapūrṇa's works, for it helps us to determine his date with some precision. At the end of this work, Vidyāsāgara says that he wrote it when *King Kāmadeva, a devotee of Śiva, was ruling.*

श्रीकामदेवे जगतीं प्रशासति
श्रीशैलकन्यापतिभक्तिधारिणि ।
विद्योदधेरुत्थितमेतदारात्
टीकामृतं भूसुरहर्षवर्धनम् ॥

We have already seen that the Śiva whom Vidyāsāgara salutes is the deity at a place called Gokarṇa. The identification of this place Gokarṇa and the King Kāmadeva settles the question of the date of Ānandapūrṇa Vidyāsāgara. We know of the famous Gokarṇa kṣetra on the West Coast; and thanks to Dr. N. Venkataramanayya, we are able to know for certain that the Kāmadeva mentioned by Ānandapūrṇa is the Kadamba king of that name, the father-in-law of Harihara II of Vijayanagar, and the ruler of Goa. In the Mackenzie Mss., 15-3-6, there is a long Sanskrit Śrī Śailam Inscription, No. 22, pp. 42-44, recording the construction of steps to the Pātāla gaṅgā at Śrī Śaila by Viṭṭhalāmbā, wife of Harihara-rāya II, and daughter of the Kadamba ruler of Goa, Kāmadeva, son of Basava. This inscription describes Kāmadeva as a devotee of the Śiva at Gokarṇa. It is dated Śaka 1315 or A.D. 1393. We may therefore place King Kāmadeva and Vidyāsāgara safely at about A.D. 1350.[2]

The long colophon at the end of the Nyāya kalpa latikā informs us that the Ms. was copied at Virāṭapura in Dhavala maṇḍala. Dr. Venkataramanayya says that Virāṭapura is Hanangal in Dharwar Dt., just over the north-west border of Mysore, and that

2. Kāmadevas in Banavāsi appear from the 12th Cent. See Epi. Car. VIII.

the neighbouring region is known as Belvolle or Dhavalaviṣaya as it is mentioned in the inscriptions. So this Ms. was copied in the territory ruled over by Kāmadeva himself.

The wrong date of sixteenth century became current because of Mr. Telang's Introduction to his edition of the Mahā vidyā viḍambana, GOS, XII, where, he says on p. iii, that Ānandapūrṇa is to be assigned to A.D. 1529-1600. On p. xxvi, Mr. Telang does note that the Benares Ms. of the Samanvaya sūtra vṛtti is dated A.D. 1405, but since he imagines a reference to Śaṁkara Miśra's gloss on the Khaṇḍana in Ānandapūrṇa's gloss on the same work, he quietly sets aside the evidence of the dated Ms. and fixes Ānandapūrṇa's date as A.D. 1529-1600 (p. xxvii).

His Works.

On I. p. 48a of his CC., Aufrecht mentions the following works of Ānandapūrṇa :—Nyāya kalpa latikā, commentary on the Bṛhadāraṇyaka bhāṣya vārttika, Pañcapādikā ṭikā (this is really a commentary on the Pañcapādikā vivaraṇa, called Ṭīkā ratna), Brahmasiddhi vyākhyā ratna (which should be Brahma siddhi vyākhyā—Bhāvaśuddhi), Vyākhyā ratnāvalī on the Mahābhārata and Samanvaya sūtra vṛtti.

Aufrecht mentions here a Vedānta Vidyāsāgara, (Sūcīpatra, p. 60) which seems to refer only to some Advaitic work of Ānandapūrṇa.

On p. 575a of his CC., I., Aufrecht has four Vidyāsāgaras, of which three refer to the same person, viz., Vidyāsāgara, a title of Ānandapūrṇa, Vidyāsāgara, Khaṇḍana khaṇḍakhādya Ṭīkā and Vidyāsāgara, Mahābhārata Ṭīkā. Ānandapūrṇa Vidyāsāgara's commentary on the Khaṇḍana has been published in the Chowkhambā Series.

The Vidyāsāgara who wrote a Kātantra commentary on the Bhaṭṭi Kāvya according to Aufrecht, CC., I., 575a, is different. He is identical with Puṇḍarīkākṣa, son of Śrīkaṇṭha, author of the Kalāpa dīpikā on Bhaṭṭi. There is therefore no need for two separate entries on Aufrecht, CC., I., p. 395a, under Bhaṭṭi, Kalāpa dīpikā by Puṇḍarīkākṣa and Kalāpa dīpikā by Vidyāsāgara. It is this same Puṇḍarīkākṣa who wrote on Kātantra grammar, the Katipaya kāraka vyākhyāna (Auf. CC., III, 19b, Hpr. II. 27) and the Kātantra pradīpa (Auf. CC., III, 19b, Hpr. I. 50). This Vidyāsāgara Bhaṭṭācārya Puṇḍarīkākṣa is a Gauḍa.

One of the works of Ānandapūrṇa not mentioned in Aufrecht is his commentary on the Mahāvidyā viḍambana of Vādīndra, a fragment of which is printed in the G.O.S. Edn. of the Mahāvidyā viḍambana, No. XII, by Mr. Telang. For a Ms. see Madras Descriptive Catalogues, Supplemental, XXVII, No. 15296. The Paliyam Library also has a Ms. of it, but nowhere is the commentary available beyond the first chapter.

A Vedāntic work of Ānandapūrṇa not mentioned by Aufrecht and not available in print is his Nyāya candrikā, which is wrongly mentioned by Mr. Telang as a Vaiśeṣika work (Intro. Mahāvidyā viḍambana, p. xxv). The work is an independent Advaita treatise in four chapters, criticising the Nyāya-Vaiśeṣika and Mīmāmsā systems and there is a Ms. of it in the Madras Govt. Mss. Library, R. No. 2931. It teems with quotations which I have gathered here.

Bhūṣaṇakāra, (Bhāsarvajña) : pp. 4, 26, 34, 150, 303.

Nyāya muktāvalī and Nyā. mu. kāra : pp. 5, 156, 236. This is not Śeṣa Śārṅgadhara's gloss on the Lakṣaṇāvalī, but seems to be the commentary of King Aparārka on the Nyāyasāra of Bhāsarvajña (Madras, R. 3262, 3589). Mr. Kane assigns Aparārka to about 1125 A.D.

Vādīndra, the author of the Mahāvidyā viḍambana on which Ānandapūrṇa has commented ; quoted on pp. 11, 56, 160, 170, 173, 261, 266. Mr. Telang assigns him to c. 1225 A.D.

Bauddhādhikāra, Udayana, Kusumāñjali, Kiraṇāvalikāra : pp. 21, 250, 276 ; 62, 81, 140, etc. ; 157 ; 270.

Nyāya mañjarī, Jayanta : pp. 23, 84, 185 ; 66, 178.

Nyāya līlāvatī, Vallabhācārya : pp. 42, 53, 136, 300 ; 159, 169. c. 12th cent. A.D.

Vāsudeva Miśra : p. 65. This is evidently the commentator on the Nyāyasāra ; see TSS. CIX.

Vyoma Śivācārya : pp. 91, 189 ; commentator on Praśastapāda.

Bhavanātha : pp. 112, 140, 188, 247.

Bhāvanāviveka : p. 116.

Spoṭasiddhi and Sph. Si. kāra : pp. 120, 122.

Śālikanātha : p. 147.

Kandalīkāra (Śrīdhara) : p. 152.

Timirāri (समीरितं च तिमिरारिणा) : p 153. Is it Bhāskara ?

Śambhu : p. 176. On Bhaṭṭa Śambhu, see Intro. Tarka Saṁgraha, GOS, p. xvii.

Mānamanoharakāra, Vādivāgīśvara: pp. 190, 198; 266, 267.

Tattvāvirbhāvakāra: pp. 190, 218. See Cidānanda's Nīti-tattvāvirbhāva, a Mīmāmsā work, Madras, R. 3300, 3626.

Śivāditya: महाशिवादित्यादि तार्किकैः महाविद्या विवृतेति चेत् etc., p. 281. Author of the Saptapadārthī.

Bhāskarīyāḥ; *Bhāskara's Gītā bhāṣya*:

"विद्याकर्मसमुच्चयो निःश्रेयसकर इति भास्करीयाः। यदाह गीताभाष्ये भास्करः—

प्रतिपाद्यं तावज्ज्ञानं। कर्म चेत्थं कर्तव्यमिति न स्वरूपतः। शास्त्रान्तरसिद्धत्वात्।
ताभ्यां समुच्चिताभ्यां निःश्रेयसाधिगमः प्रयोजनमिति ॥

Bṛhadvārttika of Sampradāyavid: (Sūreśvara's Bṛ. Ār. Bhā. Vārttika), p. 392.

Vācaspati Miśra: p. 310.

Iṣṭasiddhi: p. 311.

On pp. 177 and 251, Ānandapūrṇa refers to his own gloss on the Khaṇḍana.

As has already been mentioned, Ānandapūrṇa wrote on grammar his Prakriyā mañjari which is a commentary on the Kāśikā, following the Nyāsa. Mss. of this work have already been referred to. On p. 90 of R. 4304, a Madras Ms. containing the latter part of this Prakriya mañjarī, Ānandapūrṇa says that the *Padaśeṣa* mentioned by the Kāśikā in VII, ii, is a work on grammar.

On p. 761 of his Nyāya kalpa latikā, we find that according to Ānandapūrṇa, Sūreśvara is alluding to the view of Maṇḍana: 'अत्रापि, मण्डनमतेऽपीति यावत्'. Madras Ms., R. 5283.

There is a commentary by Ānandapūrṇa on Bhāsarvajña's Nyāyasāra in the Curator's Office at Trivandrum. See Descriptive catalogue of Mss. in the Curator's Office, Trivandrum, No. 603.

சில சொற்களின் தொல்பொருள்

உலகத்தி லுள்ள வழக்குமொழி (Spoken Language) களில், பழையசொற்கள் சில வழக்கொழிதலும், புதியனவாகச் சொற்கள் உண்டாதலும் இயல்பே. அன்றி, பழைய சொற்களின் பொருளும் நாளடைவில் மாறிவிடுதல் உண்டு. ஆயினும், பெரும்புலவர் சொற்களின் பொருளையறிந்து தக்கவாறு வழங்குவர். இம்முறைமை தமிழ்மொழியிலும் காணலாகும். பண்டைப்புலவர் சொற்களின் பொருளைப் பெரும்பாலும் உளங்கொண்டே அவற்றை வழங்கியுள்ளனர். பிற்காலப்புலவர் அவ்வாறு கருதிற்றிலர். கருதுவோர்க்கும் செய்யுளின் எதுகை மோனைக் கட்டுப்பாட்டால் உரிய சொற்களை வழங்குதல் இயலாதாயிற்று; பழைய மரபு தவறி வழங்க நேர்ந்தது. இவற்றால், ஒருபொருளிற் பலசொற்களும், பலபொருளில் ஒருசொல்லும் அமைப வாயின. ஆகலின், நிகண்டுநூலார் அவற்றை மேற்கொண்டு கூறுவாராயினர்.

உண்மையை ஆராயின், ஒருசொற்கு ஒருபொருளே உண்டு என்பது புலனாகும். இஃது, ஆசிரியர் நச்சினார்க்கினியர் 'சிறை என்னுஞ் சொல்லும் முன்னர்க் கூறிப்போந்த கட்டு என்னுஞ் சொல்லும் பரியாயச்சொல்லன்றி வேறுவேறு பொருள் தருஞ் சொற்களாம். என்னை? இத்தமிழ்ப்பாஷையில் உலகவழக்காகிய இயற்சொற்களில் ஒருவினையை உணர்த்துதற்கு ஒருசொல் வழங்குதலன்றி இருசொல் வழங்காமையின். [1] சிறை என்பது தடுத்துக்காத்தலை உணர்த்தும். கட்டினான் என்னுஞ் சொல் உண்டான் வந்தான் போனான் என்பனபோலப் புடைபெயர்ச்சித்

---

1. சிறை என்பதன் தொல்வடிவம் செறை என்பது. செறுத்தல் என்னும் வினை, இடைநின்றுதடுத்தல் என்னும் பொருளது. ஆகலின், செறை என்பதுவே தடுப்பது என்னும் பொருளில் வரும். செறு + ஐ = செறை. 'வருபுனலிற் கற்சிறைபோன்று' என்னுமிடத்தில், சிறை என்பது தடுப்பது (அணை) என்னும் பொருளதாதல் அறியத்தக்கது. 'முடைப்புல்லு முக்குறுணித் தண்ணீர் செறுக்கும்' என்பது வழக்கு. தெலுங்கில் செற என்றும், கன்னடத்தில் ஸெறெ என்றும் வழங்குவன ஈண்டு ஒப்பிடற்பாலன. திறை என்பதும் இவ்வாறே **தெறை** என்பதன் திரிபு. பகையரசனைத் தெறுதலால் வரும் பொருள் தெறை எனப்பட்டது. குடிகள் இறுக்கும் வரிப்பொருளைத் திறை என்னாமையும் அரசர் தரும் பொருளையே திறை என்று வழங்குதலும் நோக்கின், இஃது எளிதிற் புலனாகும். '**விருந்தின் மன்னர்** அருங்கலங் தெறுப்ப' (அக. 54) என்பது நோக்கத்தக்கது. செறை தெறை என்பவற்றில் பின்னின்ற ஐகாரத்தால் முதலில் நின்ற எகரம் இகரமாகிச் சிறை திறை என ஒலிப்பதாயிற்று. இகர எகரங்கள் தம்முள் மாறுதல் பெருவழக்கன்றே?'

தொழிலுணர்த்துஞ் சொற்கு வேறொருசொல் லின்றி நிற்கும்' என்று எழுதியிருப்பவற்றான் அறியப்படும்.

இம்முறைமை நம் தமிழ்மொழியில் தவறிவரினும் கன்னடமொழியில் பெரும்பாலும் மாறாமல் நிலைத்துளது. வேறுவேறு காலத்தில் இயற்றப்பட்ட பழங்கன்னட நூல்கள் பலவற்றிலும் இந் நியதி பிறழாதே யிருக்கின்றது. ஆகலின், தமிழ்ச்சொற்கள் சிலவற்றின் தொல்பொருளை யறிதற்குக் கன்னடச்சொற்கள் பெருந்துணை செய்யும். ஈண்டு, தமிழ்ச் சொற்கள் சிலவற்றின் தொல்பொருளை நோக்குவோம்:

1. நினைதல்

[1] 'நினைதல் என்பது கழிந்ததனை நினைத்தல்'

என்றார் இளம்பூரணர்.

[2] 'விருப்புற்று நினைதல்; நின்னை மிகவும் நினைத்தேன் என்பது வழக்காதலின்'

என்றார் பேராசிரியர். நினைதல் என்னும் பொருளில்,

[3] 'உன்னலே படர்தல் ஊழ்த்தல் உள்ளுத லொடுசிந் தித்தல்
முன்னலே வலித்தல் ஊகம் மொழிபவே நினைத்தல் எண்பேர்'

என்னும் அடிகளால், உன்னல் முதலிய எட்டுச் சொற்கள் வரும் என்றார் மண்டல புருடர். அவற்றுள், சிந்தித்தல் ஊகம் என்பன இரண்டும் வட சொற்கள். தமிழ்ச்சொற்களும் தம்பொருளில் வேறுபாடுடையனவே. உள்ளுதலுக்கும் நினைத்தலுக்கும் வேறுபாடு உளது.

[4] 'உள்ளினெ னல்லெனே யானே உள்ளி
நினைத்தனெ னல்லெனே பெரிதே'

என்னும் அடிகளில் உள்ளுதல் நினைத்தல் என்னும் இரண்டு சொற்களும் முறையே ஒன்றன்பின் ஒன்றாக வழங்கப்பட்டிருத்தலின், அவை, தம் பொருளில் வேறுபாடு உடையனவே ஆகுமன்றோ? உள்ளுதல் என்பது ஒன்றனைக்குறித்து முதலில் உள்ளத்திற் கொண்டுவருதல். நினைத்தல் என்பது முன்னால் அறிந்ததொன்றனைக்குறித்து மீண்டு மீண்டும் உள்ளத்திற் கொணர்தல். 'நினைத்து நினைத்துப் பார்க்கிறேன், ஓர்மை வரவில்லை' என்பதும், 'எப்போதும் உங்களைத்தான் நினைத்துக்கொண் டிருக்கிறேன்' என்பதும் அறியத்தக்கன. நினைத்தல் என்னுஞ் சொல், கன்னடமொழியில் இப்பொருளினை உடையதாதல் இதனை வலியுறுத்து கின்றது.

1, 2. தொல். மெய்ப்பாட். 'ஆங்கவை யொருபா லாக' என்னுஞ் சூத்திரத்தின் உரை.

3. சூடாமணி நிகண்டு. 8 : 36.

4. குறுந்தொகை. 99.

[1] ‘ நினே—ஸ்மரணே ’

என்பது கர்னாடக ஶப்தமணி தர்ப்பணம். இக்கூறியவற்ருல், நினைத்தல் என்பதற்கு ஒன்றனைக்குறித்து மீண்டு மீண்டும் உள்ளத்திற் கொணர்தல் என்னும் பொருளே உரியது என்பது புலனுதல் கூடும்.

2. புரத்தல்

புரத்தல் என்னுஞ் சொற்கு வண்மை, காத்தல், வழங்குதல் என்னும் பொருளைப் [2]பிங்கலந்தை கூறுகின்றது. அச்சொற்கு, காத்தல் என்னும் பொருளினையே பயில வழங்குகின்றனர். ஆயின், புரத்தல் என்பது உணவு கொடுத்து ஓம்புதல் என்னும் பொருளது என்பது,

[3] ‘ மாலை மருதம் பண்ணி...
... ...
வரவெமர் மறந்தனர் அதுநீ
புரவுக்கடன் பூண்ட வண்மை யானே ’

என்னுஞ் செய்யுளால் புலனுகின்றது. ‘ புரவு...வண்மையான் ’ என்பதற்கு, ‘ கொடுத்தோம்புதலைக் கடனுக மேற்கொண்ட வண்மையான் ’ என்று எழுதியிருக்கும் உரை அறியத்தக்கது.

[4] ‘ இரவலர் புரவலை நீயு மல்லை ’

என்றும்,

[5] ‘ புரப்போர் புன்கண் கூர ’ (புரப்போர்—புரக்கப்படுங்கேளிர்)

என்றும்,

[6] ‘ புரந்தார்கண் ணீர்மல்கச் சாகற்பின் சாக்கா
டிரந்துகோட் டக்க துடைத்து ’

என்றும் வந்துள்ளவற்றில், புரத்தல் என்னும் வினையின் பொருளும் நோக்கற்பாலது.

[7] ‘ பொரெ—போஷணே ’

என்னும் ஶப்தமணி தர்ப்பணத்தாலும் புரத்தல் என்னுஞ் சொற்கு உணவு கொடுத்து ஓம்புதல் என்னும் பொருள் வலியுறுகின்றது. உணவுப்பொருள் விளையும் நிலத்திற்குப் ‘ புரவு ’ என்று பெயர் வழங்குதலும் ஈண்டுக் கருதுதற்பாலது.

---

1. ஶப்தமணி தர்ப்பணம். தாதுப்ரகரணம்: 437.
2. பிங்கல. 10: 828.
3. புற. 149.
4. „ 162.
5. „ 72.
6. குறள். 780.
7. ஶப்தமணி. தாது: 584. உகர ஒகரம் தம்முள் மாறுதல் இயல்பாகலின், புர என்பது கன்னடத்தில் பொரெ என்று வழங்குகின்றது.

இதுகாறும் கூறியவற்றால், புரத்தல் என்பதற்கு உணவு கொடுத்து ஓம்புதல் என்னும் பொருளே உரியதாதல் அறியலாகும்.

3. மிளிர்தல்

மிளிர்தல் என்பது பண்டைச் செய்யுட்களில் பிறழ்தல் என்னும் பொருளில் பயின்றுவந்துளது.

[1] 'அரிக்குரற் றடாரியின் யாமை மிளிர'

[2] 'கொழுங்கிழங்கு மிளிரக் கிண்டி'

என்னும் அடிகளில் வந்துள்ள மிளிர்தல் என்னுஞ் சொற்குப் பிறழ்தல் என்றே உரை எழுதப்பட்டிருக்கின்றது. ஆயின்,

[3] 'உளிவாய்ச் சுரையின் மிளிர மிண்டி'

என்னும் அடியில் உள்ள மிளிர்தல் என்பதற்குக் கீழ்மேலாதல் என்று உரை எழுதப்பட்டுளது. ஈண்டும் பிறழ்தல் என்னும் பொருள் ஓராற்றான் அமையும். பிறழ்தலுக்கும் கீழ்மேலாதற்கும் சிறிது வேற்றுமை உண்டு. சிலப்பதிகாரத்தில்,

[4] 'வாளை, மலங்குமிளிர் செறுவின் விலங்கப் பாய்ந்
கலங்கலு முண்டிக் காரிகை'

என்னுமிடத்து வந்துள்ள மிளிர்தல் என்னுஞ் சொற்கு நெளிதல் என்று உரை எழுதியிருப்பினும் பிறழ்தல் என்னும் பொருள் அமையும். இவ்வாறன்றி, விளங்குதல் என்னும் பொருளதாகச் சங்கநூல்களில் இச்சொல் வந்திலது. சிந்தாமணியில்,

[5] 'மிளிர்ந்துவீ ழுருவியும்'

என்னுமிடத்துள்ள மிளிர்தல் என்பதற்குக் குதித்தல் என்று பொருளெழுதியிருக்கின்றார். ஆசிரிய நிகண்டில், மிளிர் என்பதற்கு ஒளி என்று பொருள் கூறப்பட்டுளது. இதற்கு இலக்கிய வழக்கும் உளது. இவையெல்லாம் பிற்காலத்தனவே.

கன்னடமொழியில், மீன் பிறழ்தலைக் கூறுமிடத்து இச்சொல்லை வழங்குவர்; அன்றி, கொடியாடுதலுக்கும் பிரயோகிப்பர்.

[6] 'மிளிர்வ விவித கேதனங்களிம்'

என்பது காண்க. கொடியாடுகையில் அதன் ஒரு பகுதி பிறழ்தலின் இப்பொருள் அமைவதாயிற்று.

---

1. புறம். 249.
2. புறம். 168.
3. பெரும்பாண். 92.
4. சிலப். 10 : 79-81.
5. சீவகசிந்தா. 148.
6. பம்ப பாரதம் 1 : 58.

[1] 'மிளிர்—லுடனே'

என்பது ஶப்தமணி தர்ப்பணம்.

இவற்றால், மிளிர் என்னுஞ் சொற்குப் பிறழ்தல் என்னும் பொருளே உரியதாதல் அறியப்படும்.

4. பண்ணுதல்

பண்ணுதல் என்னுஞ் சொல் தயார் செய்தல், அலங்கரித்தல் முத லிய பொருளில் வழங்குகின்றது. ஆயின், பண்டைச்செய்யுட்களில், தயார் செய்தல் என்னும் பொருளில் இச்சொல் பெருவழக்காய் வந் திருத்தலின் அதுவே இதன் தொல்பொருளாகும்.

[2] 'பேர்யாழ் அமைவரப் பண்ணி'

[3] 'புலவர், பூநுதல் யானையொடு புனைதேர் பண்ணவும்'

என்னும் அடிகளில், பண்ணுதல் என்பது அமைத்தல்—தயார் செய்தல் என்னும் பொருளிலேயே வந்துளது காண்க. உரையாளரும் இப் பொருளே எழுதியிருக்கின்றார். கன்னடத்தில்,

[4] 'பண்—ஸஜ்ஜீகரணே'

என்று கூறப்பட்டுளது. இதனால், பண் என்னும் வினைக்குத் தமிழில் பண்டு வழங்கிய பொருளே கன்னடத்திலும் உளதாதல் அறியலாகும். இக்காலத்தில், பண்ணுதல் என்பதற்குச் [5] செய்தல் என்னும் பொது வினையின் பொருளையே கூறுகின்றனர். அதனால் அச்சொல்லின் (பண் ணுதல் என்னுஞ் சொல்) பொருளில் சித்தஞ் செய்தல், தயார் செய்தல் என்னும் பிறமொழிச் சொற்களை வழங்குகின்றனர். இவ்வாறே தமிழ்ச் சொற்களின் பொருளை நன்கு அறியாததனால் வழங்கப்படும் பிற சொற்கள் பல.

5. நிகழ்தல்

நிகழ்தல் என்னுஞ் சொல் நடைபெறுதல், சம்பவித்தல், செல்லுதல், விளங்குதல் என்னும் பொருளில் வழங்குகின்றது. நிகழ்காலம் என்ப தனால், நடைபெறுதல் என்னும் பொருளே பயில்வதாதல் அறியப்படும். விளங்குதல் என்னும் பொருளும் பயில்வதுவே.

[6] 'நிகழ்ந்த வண்ணம் நீநனி யுணரச்
செப்ப லான்றிசின்'

என்னுமிடத்து, நிகழ்ந்த என்பது முன்பு நடந்த என்னும் பொருளில் வந்துளது. நிகழ்ச்சி என்னுஞ் சொல் சம்பவம், செய்தி என்னும்

---

1. ஶப்தமணி. தாது: 596.
2. மலைபடு. 37, 8.
3. புறம். 12.
4. ஶப்த. தாது: 371.
5. தொல். சொல். சூ: 25. சே. உரை.
6. குறிஞ்சிப். 33, 4.

பொருளிற் பயில்கின்றது. நிகழ்தல் என்பது முயற்சி, க்யாதி என்னும் பொருளில் கன்னடத்தில் வழங்குகின்றது.

[1] 'நிகழ் —உத்யோகக்யாதயோ:

என்பது ஶப்தமணி தர்ப்பணம்.

இதனை நோக்கின், நிகழ்தல் என்பதற்குப் பிரசித்தியாதல் என்னும் பொருளே தொன்மையது என்பதும், அதனினின்று நாளடைவில் விளங்குதல் என்னும் பொருள் வருவதாயிற்று என்பதும் புலனாதல் கூடும். பிரசித்தியுடையது பலருக்குந் தெரியுமாகலின், அது, விளங்குதல் என்னும் பொருளும் உடையதாயிற்று. முன்னர் நடந்த செய்தியும், பின்னர் நடைபெறப்போகுஞ் செய்தியும்போலன்றி, நடைபெறுமது நேரே அறியப்படுமாகலின் அது க்யாதி பிரசித்தி உடையதாகும். அதனால், நிகழ்காலம் என்பதில் இப்பொருள் அமைவுறும்.

6. நரலுதல்

நரலுதல் என்னுஞ் சொல் ஒலித்தல் என்னும் பொருளிற் பெருவழக்காய் வழங்குகின்றது.

[2] 'வளைநரல வயிரார்ப்ப'
[3] 'ஆடுகழை நரலும்'

என்பன காண்க. ஆயின்,

[4] 'குருகுநரல மனைமரத்தான்
மீன்சீவும் பாண்சேரியொடு'

என்னுமிடத்தில், நரலுதல் என்பது கூவுதல் என்னும் பொருளில் வந்துளது. 'குருகு நரல' என்பதற்கு, 'குருகு என்னும் பறவைகள் கூப்பிடும்படி' என்று நச்சினார்க்கினியர் உரை எழுதியிருக்கின்றார்.

கன்னடமொழியில், நரல் என்பதற்கு வேதனைத்தொனி, அஃதாவது 'நோவினால் அரற்றும் ஒலி' என்னும் பொருள் உளது.

[5] 'நரல்—வேதனத்வநௌ'

என்னுஞ் சூத்திரத்தால் அஃது அறியப்படும். அப்பொருள்,

[6] 'புலம்பொடு வந்த பொழுதுகொள் வாடை
இலங்குபூங் கரும்பி னேர்கழை யிருந்த
வெண்குருகு நரல வீசும்
நுண்பஃ றுவலைய தண்பனி நாளே'

என்னுமிடத்து அமைவதாகக் காண்கின்றது.

1. ஶப்த. தாது: 911.
2. மதுரைக்காஞ்சி. 185.
3. புற. 120.
4. மதுரைக்கா. 268, 9.
5. ஶப்த. தாது: 626.
6. அக. 13.

[1] 'வெண்குருகு நாலுந் தண்கமழ் கானற்
பூமலி பொதும்பர் நாண்மலர் மயக்கி
விலங்குதிரை உடைதரூந் துறை'

என்னுமிடத்தும் அமைதல் கூடும். இவற்றை நோக்கும்பொழுது, நாலுதல் என்னுஞ் சொல் முதலில் மக்கள் முதலிய உயிருடைப் பொருள்கள் நோவினால் அரற்றும் ஒலியைக் குறிக்க வழங்கப்பட்டு, நாளடைவில் பிற பொருள்களில் உண்டாகும் ஓசையைக் குறித்தற்கும் வந்திருத்தல் வேண்டும் எனத் தோன்றுகின்றது.

7. பார்த்தல்

பார்த்தல் என்னுஞ் சொல் இக்காலத்தில், காணுதல், நோக்குதல் என்னும் பொருள்களில் வழங்குகின்றது; சமயம் எதிர்நோக்குதல் என்னும் பொருளிலும் வருகின்றது.

[2] 'வரிவயங் கிரும்புலி வழங்குநர்ப் பார்க்கும்'

என்னும் அடியில், இச்சொல் இப்பொருளில் வந்துளது. கன்னடமொழியில் பார் என்னுஞ் சொல் சமயத்தை நோக்குதல் என்னும் பொருளையே உடையதாயிருக்கின்றது.

[3] 'பார்—ஸமயாந்வேஷணே'

என்பது ஸப்தமணி தர்ப்பணம். இதனை நோக்குமிடத்து, பார் என்பதற்குச் சமயம் நோக்குதல் என்னும் பொருளே தொன்மையதெனவும் நாளடைவில் காணுதல் என்னும் பொருளில் வழங்குவதாயிற்று எனவும் புலனாதல் கூடும்.

8. நசை

நசை என்னுஞ் சொல் விருப்பம் என்னும் பொருளில் வழங்குகின்றது. பலதிறப்பட்ட விருப்பத்திற்கும் இச்சொல் வழங்கப்படுகின்றது. ஆயின், கன்னடத்தில் நசை என்னுஞ் சொல் புணர்ச்சி வேட்கையைக் குறிப்பதா யுளது.

[4] 'பணிதொடெ ஸல்லகீகிஸலயங்கள ஞெய்யனெடீடி மெய்யதீன்
மஸெதொடெ கோடொளிட்டொரயி நீர்கொளவிர் தொடெ தந்துநீரனா
டிவி நஸெயிச்செ பாதோடொடகூடி பழல்தொடெ கர்ணவாதமம்
பஸரிவிரி தன்ன கைபிடியவோல் பிடியம் பிடிதிர்து தொங்திபம்'

என்னுஞ் செய்யுளில், 'ஒரு களிறு தன்பிடிக்கு நசையிச்சை உண்டாய பொழுது அதனொடு கூடி' என்று வந்திருத்தல் காண்க. தமிழிலும் இப்பொருள் அமைவுறும் இடன் உளது.

---

1. குறுந். 381. 2. அகம். 218.
3. ஸப்த. தாது: 558. 4. சந்த்ரப்ரபபுராணம் 5 : 64.
(இது ஸ்ரீ H. ஸேஷையங்காரவர்களால் அறிந்தது).

[1] 'நசைபெரி துடையர் நல்கலு நல்குவர்
பிடிபசி களைஇய பெருங்கை வேழம்
மென்சினை யாஅம் பிளக்கும்
அன்பின தோழி அவர் சென்ற வாறே'

என்னுஞ் செய்யுளில், நசை என்னுஞ் சொற்கு ஆசை என்று கூறு தலினும் புணர்ச்சிவேட்கை என்று பொருள் கூறின் சாலச் சிறக்கு மன்றோ? கன்னடத்தி லுள்ள பொருளையும் இத்தகைய பிரயோகங்களையும் நோக்கின், நசை என்னுஞ் சொல்லின் தொல்பொருள் புணர்ச்சிக்கணுள்ள வேட்கைமட்டுமே யாகும் எனவும், பின்னர் அது பொதுவாய் நின்று பலதிறப்பட்ட பொருள்கள்மேலுள்ள ஆசையையும் குறிப்பதாயிற்று எனவும் கொள்ளுதல் அமையும் எனல் போதரும்.

9. அட்டை

இனி, 'அட்டையாடல்' என்னுந் தொடரில் அட்டை என்னுஞ் சொல்லின் பொருள் நன்கு அறியப்பட்டிலது. [2] ஆசிரியர் நச்சினார்க் கினியர் 'அட்டை அற்றுழியும் ஊருமாறுபோல...உடம்பு ஆடுதலின் அட்டையாடல் எனவும் இதனைக் கூறுப' என்று எழுதினார். அட்டை என்பதற்கு ஊர்ந்து செல்லும் ஒருவகைப் பிராணி என்பதுவே அவர் கொண்ட பொருள்.

கன்னடமொழியில், அட்டை (அட்டெ) என்னுஞ் சொற்குக் குறைத்தலைப் பிணம்— கவந்தம் என்பதுவே பொருள். போர்க்கள வருணனைகளில் [3] இச்சொல் பயின்று வருகின்றது. தெலுங்குமொழி யிலும் இச்சொல் (அட்ட) இப்பொருளில் பயின்று வழங்குகின்றது. தமிழில் சேந்தன்திவாகரத்தில் உடற்குறையின் பெயராக அட்டை என்னுஞ் சொல் கூறப்பட்டுளது. ஆயின், இலக்கியங்களிற் பயின்றிலது.

அட்டை என்னுஞ் சொல் அடு என்னும் வினையினின்று அமைந்தது.

இவ்வாறே மலையாளமொழியினால் பொருள் விளங்கத்தக்க தமிழ்ச் சொற்களும் சில உள. தொல்காப்பியம் எழுத்ததிகாரத்தில்,

[4] 'பனியென வரூஉங் கால வேற்றுமைக்
கத்தும் இன்னுஞ் சாரியை ஆகும்'

என்னுஞ் சூத்திரத்தின் உரையில், ஆசிரியர் நச்சினார்க்கினியர், [5] 'பனி என்று சொல்ல வருகின்ற,நோயன்றிக் காலத்தை உணர நின்ற வேற்றுமை

---

1. குறுந். 37.
2. தொல். புறத். சூ. 16 உரை.
3. பம்பபார. 85.
4. எழுத்தது. 241.
5. பனியைக் குறித்தற்கு மலையாளத்தில் மஞ்ஞு என்பதுவும், கன்னடத்தில் மஞ்ஜு என்பதுவும் தெலுங்கில் மன்ச்சு என்பதுவும் வழங்குகின்றன.

முடிபுடைய பெயர்க்கு' என்று எழுதியிருக்கின்றார். அதனால், பனி என்னுஞ் சொல் ஒரு நோயையுங் குறிக்கும் என்பது அறியப்படும். ஆயின், அப்பொருள் இப்பொழுது விளங்குமாறில்லை. மலையாளத்தில் பனி என்பது காய்ச்சலுக்குப் பெயராய் வழங்குகின்றது. அப்பொருளால் நச்சினார்க்கினியருரை விளங்குவதாகும். இனி,

[1] 'வளியென வரூஉம் பூதக் கிளவியும்
அவ்வியல் நிலையல் செவ்வி தென்ப'

என்னுஞ் சூத்திரத்தின் உரையில் நச்சினார்க்கினியர், 'வளி என்று சொல்ல வருகின்ற, இடக்கரல்லாத ஐம்பெரும் பூதங்களில் ஒன்றை உணர நின்ற சொல்லும்' என்று எழுதியிருக்கின்றார். அதனால், வளி என்பதற்கு இடக்கர்ப்பொருளொன்றும் உண்டு என்பது அறிய வருகின்றது. அப்பொருள் இது எனத் தமிழில் அறியுமாறில்லை. மலையாளத்தில் வளி என்னுஞ் சொல்லை அபானவாயுவிற்கு வழங்குகின்றனர். அதுவே நச்சினார்க்கினியர் எழுதியுள்ள இடக்கர்ப்பொருளாகும்.

போழ் என்னுஞ் சொல் ஒரு பொருளினின்று கீழ்ந்த பகுதியைக் குறிக்கும்.

[2] 'நாரும் [3]போழுஞ் செய்துண்டு'
[4] 'கட்டி னிணக்கும் இழிசினன் கையது
போழ்தூண் டூசியின் விரைந்தன்று'

என்னுமிடங்களில், போழ் என்பது அப்பொருளில் வந்துளது. அஃது இக்காலத்தில் வழக்கொழிந்தது. ஆயின், அச்சொல் கன்னடத்தில் வழக்கிற் பயில்கின்றது. கறிக்குத் திருத்திய வாழைக்காய்த்துண்டு முதலியவற்றைப் போழ் என்றே வழங்குகின்றனர். மலையாளத்தில் இச்சொல் சிறிது திரிந்து வழங்குகின்றது. இவ்வாறு தமிழில் வழக்கிறந்த சொற்களும் திரிசொற்களும் கன்னடம் மலையாளம் தெலுங்கு இம்மொழிகளில் இயற்சொற்களாய் எல்லாராலும் வழங்கப்படுகின்றன.

இக்கூறியவற்றால், தமிழ்ச்சொற்களின் தொல்பொருள் இது எனத் துணிதற்கும், தமிழ்ச்சொற்களின் பொருளை அறிதற்கும் கன்னடம் மலையாளம் முதலிய மொழிகள் உதவியாகின்றன என்பது தெளிவுறும். இவ்வாறே அம்மொழிகளில் சிலசொற்களின் பொருளை அறிதற்குத் தமிழ்மொழி துணைநிற்றலும் உண்டு. இவற்றால் இம்மொழிகளின் தொடர்பு நன்கு அறியப்படும்.

வே. வேங்கடராஜுலு

1. எழுத். 242.
2. புற. 370.
3. போழ் என்பது அகணி முதலியவற்றிற் கீழ்ந்தது.
4. புற. 82.

ஸ்ரீ:

நல்லடிக்கோன்

(ராவ்ஸாஹிப் மு. இராகவையங்கார்)

சோழவேந்தரின் வமிசாவளியை விரித்துக்கூறும் சாஸனங்களிலே, லெய்டன் (The Leiden grant) அன்பில், திருவாலங்காட்டுச் செப்புப் பட்டயங்கள் சிறந்தவை என்பது சாஸனவாராய்ச்சியாளர் நன்கறிவர். மனு, மாந்தாதா, சிபி முதலிய புராணகாலத்து அரசர்களையும், சென்னி கிள்ளி, கரிகாலன், செங்கணான் என்ற சங்ககாலத்து அரசர்களையும் சூரியவமிசத்துச் சோழரின் ஆதிமுன்னோர்களாக அப் பட்டயங்கள் கூறுகின்றன. இவருள், செங்கணான் என்பவன் பொய்கையாரது களவழிப்பாடல்கொண்ட பேரரசன் என்பது, களவழிநாற்பது முதலிய சங்கநூல்களாற் பிரசித்தமானது. இச் சங்ககாலத்து அரசருள்ளே கரிகாலனுக்குப்பின் கோச்செங்கணான் ஆட்சிசெய்தவன் என்று கூறுவதில், அம்மூன்று செப்பேடுகளும் ஒத்துள்ளன. ஆனால், செங்கணானையடுத்துக் கோக்கிள்ளி என்பானை லெய்டன்பட்டயம் குறிப்பிட, அச்சோழற்குப்பின் அவன்மகனொருவனை அன்பிற்பட்டயங் கூறுகின்றது. அதுபற்றி அச்சாஸனங் கூறும் வடமொழிச் சுலோகத்தின் மொழிபெயர்ப்பு வருமாறு:—

"கரிகாலன் உலகெலாம் ஆட்சிபுரிந்து சென்றபின், கோச்செங்கணான் என்ற வேந்தன் அவன் வழியில் உதித்தனன். அவன், கௌரீசனான சிவபிரானுக்கு எல்லா நாடுகளிலும் ஆலயங்கள் அமைத்தான். அவனுக்கு **நல்லடிக்கோன்** என்ற அரசர்சூடாமணி பிறந்தான்".

இதனால், "எண்டோளீசற் கெழில்மாடம் எழுபதுசெய்து உலகமாண்டவன்" என்று திருமங்கையாழ்வாராற் புகழப்பட்ட கோச்செங்கணானுக்கு, நல்லடிக்கோன் என்ற செல்வப் புதல்வனொருவன் பிறந்து ஆட்சிபுரிந்தவன் என்பது தெரியலாம். இஃது அரியதோர் செய்தியேயாம். இச்செய்திகுறிக்கும் அன்பிற்பட்டயம்,[1] முதற்பராந்தகசோழன் பேரனாய்ப் பத்தாம்நூற்றாண்டில் ஆண்ட சுந்தரசோழன் காலத்து அமைந்ததாகும். சோழவமிசாவளி கூறும் ஏனைய லெய்டன் திருவாலங்காட்டுப் பட்டயங்களோ, அச்சுந்தரசோழன் பேரனான முதல் இராஜேந்திர சோழன் ஆட்சிக்காலத்து உண்டானவை. ஆகவே,

---

1. ஸ்ரீ து. அ. கோபிநாத ராயர் அவர்களால் இச்சாஸனம் நன்கு பதிப்பிடப்பட்டுள்ளது.—Ep. Ind. Vol. XV, No. 5, pp. 46, 60 and 68.

பழைமைவாய்ந்த அன்பிற்பட்டயங் கூறுவது அறிஞர்களின் மதிப்பிற் குரியதென்பதில் ஐயமில்லை.

இனி, நல்லடிக்கோன் என்ற பெயர்க்கு, நன்மைக்கு மூலமான அரசன் என்பது பொருளாகும். நன்மைக்கு அடியான காலத்தை 'நல்லடிக் காலம்' என்பர் முன்னோர்.[1] இதனால், நாட்டுக்கு நன்மை விளைத்தவன் என்ற கருத்தில் நல்லடிக்கோன் என்ற நாமம் செங்கணான் மகனுக்கு வழங்கியதென்று கருதக்கூடியது.

சங்ககாலத்து அரசர்க்கேனும் மக்கட்கேனும் வழங்கக்காணாத இவ் வரிய பெயர்வழக்கைச் சாஸனமூலம் முதலில் நான் அறியநேர்ந்தபோது அது புதுமையாகவே தோன்றியது. ஆயினும்,அகநானூற்றை ஆராய்ந்து வருங்கால், அதன் 356-ம் பாட்டால் அப்புதுமை மாறலாயிற்று. அப் பாட்டின் செய்தி வருமாறு:—

இரந்து பின்னின்ற தலைவனுக்கு அவன்குறையை நீக்கியுதவுவ தாகக் கூறிய தோழி, தலைமகள்முன் சென்று அவன்குறை தீர்க்கும்படி வேண்டுமிடத்து— "தலைவி! நம் தலைவன் ஊர்நடுவே என்னைத் திடீ ரென்றுகண்டு என் பொற்றொடி அணிந்த கையைப் பற்றிக்கொண்டான். உடனே நான் 'அன்னாய்' என்று கூப்பிட, அதற்கஞ்சி அவன் தான் பிடித்த கையை நெகிழவிட்டுச் சென்றுவிட்டனன். இச்செய்தியைத் தாய்க்கும் இதுவரை நான் சொல்லவில்லை" என்று கூறி, மேலும் அவள் உரைத்ததாவது—

" நற்றேர்க், கடும்பகட் டியானைச் சோழர் மருகன்
நெடுங்கதிர் நெல்லின் வல்லங் கிழவோன்
நல்லடி யுள்ளா னாகவு மொல்லார்[2]
கதவ முயறலு முயல்ப ; அஃதான்று
ஒலிபல் கூந்தல்! நம்வயி னருளாது
கொன்றனை னாயினுங் கொலைபழு தன்றே;
*   *   *
மின்னீ ரோதி! என்னைநின் குறிப்பே"

"தேர்யானைப் படைகளையுடையவனும், சோழர்குலத் தோன்றலு மான நல்லடி என்பான் நாடாளிக்கும் அரசனாயிருப்பவும், மனமொவ் வாத அயலார் இனி நம் மனைக்கதவைத் திறந்து உட்புக முயலவுங் கூடும். இச்செயல் நிகழ்தற்குமுன், நம் தலைவன் அருளின்றி நம்மைக் கொன்றனனாயினும் அது குற்றமன்று. தலைவி! இனி நின் உள்ளக் குறிப்பு யாதோ"—என்பது. ஈண்டு,

1. 'ஒன்னார்' என்றும் பிரதிபேதம்.

2. 'மகாபலி......ராஜ்யம் பண்ணுகையால் வந்த பொல்லாக்காலம் போய் நல்லடிக்காலமாயிற்று'—(ஈடு. 7, 4, 1).

"நல்லடி யுள்ளா னாகவும் ஒல்லார்
கதவ முயறலு முயல்ப"

என்றது, சோழனது ஆணைச்சிறப்பினைக் குறித்தபடியாம். 'ஒல்லார் கதவ முயறல்—அயலார் நம் கதவைத் திறந்து உட்புக முயலுதல் என்றவாறு. "உரவுக்களிறு போலவந் திரவுக் கதவமுயறல், கேளே மல்லேம்" (குறுந். 244) என்ற முன்னோர்கூற்று இங்கு ஒப்பிடத் தகும். மடவாரது கற்பினைக் காத்தற்கு "அரசவேலி யல்லது யாவதும் புரைதீர் வேலி இல்லை" யாதலின் 'நல்லடி யுள்ளானாகவும்' என்றும், அவ்வேலி நன்கமைந்த இந்நாளினும், தலைவனருளாமை காரணமாக அவ் வரம்பை அழிக்க முயலும் அயலாரும் உளர் என்பது தோன்ற 'ஒல்லார் கதவ முயறலு முயல்ப' என்றும் தோழி கூறினாள். தெரு விடையே என்பால் இரந்துநின்ற தலைவற்கு நீ குறைநேராது மறுத் தனையாயின், அயலார் நம் மனைப்புகுந்து மணம்பேசி உன்னைக் கைப் பற்றவும் கூடுமாதலால் நம் வாழ்வழியும்; அதனால் நீ விரைந்து தலை வனை ஏற்கத்தகும் என்பது கருத்து.

இவற்றால், சோழர்குலத் தோன்றலான நல்லடியின் ஆட்சித்திறம் சங்ககாலத்துப் புலவர்பெருமக்களாற் புகழக்கூடியதாயிருந்தது என்பது தெளிவாம். வளமும் அரணும் வாய்ந்த வல்லம் என்ற நகரம், இந் நல்லடி யரசனுக்குச் சிறப்புடையதாயிருந்த தென்பது 'வல்லங் கிழ வோன்' என இவன் விசேடிக்கப்படுதலால் தெரிகின்றது. இவ்வாறு பரணர் புகழ்ந்த நல்லடியே, அன்பிற்பட்டயங் கூறும் நல்லடிக்கோன் என்பதற்கு ஆதாரம் இல்லை. எனினும், அவ்விருவரும் சங்ககாலத்து விளங்கிய நல்லரசரா யிருத்தலாலும், வேறெவரும் தரியாத பெயர்வழக் குடைமையாலும், சோழர் குலத்தவராயிருப்பதாலும் சாஸனமும் அக நானூறுங் கூறும் அவ்விருவரும் ஒருவரேபோலும் என்று கருதல் பொருத்தமாகின்றது.

அண்ணுமலை ரெட்டியார்

அண்ணுமலை ரெட்டியார் என்ற பெயரைக் கொண்டவர் நாமறிந்த வரையில் இருவருளர். ஒருவர் காவடிச் சிந்து பாடிய அண்ணுமலை ரெட்டியார். இவரது காலம் பத்தொன்பதாம் நூற்ருண்டின் பிற்பகுதி. இவருடைய பெயர் நின்று நிலவுவதற்கான வகையில் காவடிச் சிந்து, சிந்து முதலான நூல்களை இவர் இயற்றியுள்ளார்.

மற்ருெருவரான அண்ணுமலை ரெட்டியார் பெருங்கவிஞராய்த் திகழ்ந்த சிவப்பிரகாச சுவாமிகளைப் போற்றி ஆதரித்தவர். இவர் பதினேழாம் நூற்ருண்டின் இடைப் பகுதியில் வாழ்ந்தவர் என்று பொதுவாகக் கூறுதல் இயலுமேயன்றி இன்ன ஆண்டு பிறந்தார் என்று கூறவியலாது. இவரது தந்தையார் இலிங்கா ரெட்டியார் எனப் பெயர் பெறுவர். இவர்கள் முன்னுளில் விஜயநகரத்தையாண்ட அரசர்களது வகையைச்சார்ந்த கொண்டவீடு ரெட்டிகள் வழியினர். பண்டகுலத்தினர் என்று கூறுவர். இவர்களது வீட்டுப் பெயர் வல்லகோல். வீரசைவ சமயத்தினர். விஜயநகர அரசாட்சியில் வல்லகோல் எரமு ரெட்டியார் என்பவர் திருச்சிராப்பள்ளி ஜில்லாவிலுள்ள பெரம்பலூர் தாலூக்காவையும், அத் தாலூக்காவின் வடஎல்லையாக ஓடும் வெள்ளாற்றின் வடகரையிலுள்ள பல ஊர்களையும் காரியகர்த்தராக இருந்து கவனித்து வருமாறு நியமிக்கப்பட்டார். இவருக்குப்பின் இவரது புத்திரரான இலிங்கா ரெட்டியார் என்பார் வேங்கடபதி தேவ மகாராயர் காலத்திலே அதே சிமைக்குக் காரியகர்த்தராக விருந்தார். இலிங்கா ரெட்டியாரும் வீரசைவரே. சிவ பக்தியிற் சிறந்தவர். கல்வி யறிவு ஒழுக்கங்களில் மேம்பட்டவர். இவர் தமது காரியகர்த்த வட்டகைக்கு அணித்தான திருமுதுகுன்றம் எனப் பெயரிய விருத்தாசலத்திலே எழுந்தருளியிருக்கும் சிவபெருமான்மீது அதிகப் பற்றுடையவர். பழமலை நாதரையும், பெரியம்மை நாச்சியாரையும் எப்பொழுதும் நினைவிற் கொண்டவர். இவர் நாள்தோறும் திருமுதுகுன்று சென்று கடவுளைத் தரிசனஞ் செய்து வருவார். வெள்ளாற்றுப் பெருக்கால் அடிக்கடி திருமுதுகுன்று செல்வது தடைபட்டு வந்தது. அது காரணமாக வாலிகண்டபுரத்தை[1] யடுத்த வெங்கனூரிலே ஒரு கோயில் கட்டி அதனில் பழமலைநாதரையும்,

1. இவ்வூர் திருச்சிராப்பள்ளியிலிருந்து சென்னை செல்லும் சாலையிலுள்ளது. பெரம்பலூருக்கு நான்கு கட்டை தொலைவிலுள்ளது.

பெரியம்மை முதலான தேவதைகளையும் தாபித்து கத சாலிவாகன சகாப்தம் ௲ருாசருெ உருத்திரோற்காரி௵ வைகாசிமீ பூர்வ பட்சத்துத் துவாதசியும் அத்த நட்சத்திரமும் கூடிய சுபதினத்திலே கும்பாபிஷேகமும் செய்தார். இந்த வெங்கனூர் வெண்கனூர் என்றும் சொல்லப்படும். மேல்கண்ட செய்தி நடந்த காலம் ஆங்கிலவாண்டு 1623-ம் ஆண்டு மே மாதம் 12-ம் தேதியாகும். இச்செய்திகளைக் குறிக்கும் கல்வெட்டொன்று வெங்கனூர்க் கோயில் கோபுரத்தில் வலது புறமாகக் காணப்படுகிறது. அது வருமாறு :[1]

ஸ்வஸ்திஸ்ரீ | ஸ்வஸ்தி ஸ்ரீமந் மஹா மண்டலேஸ்வரந் அரிய தளவிபாடன் பாஷைக்குத் தப்புவராய கண்டன் கண்ட நாடு கொண்டு கொண்ட நாடு குடாதான் பூருவ தக்ஷிண பச்சிம உத்திர சது சமுத்திராதிபதி ஸ்ரீவேங்கிடபதி தேவர் மகாருயர்[2] பிறுதிவி[3] ருச்சியம் பண்ணியருளாநின்ற சகாற்தம் ௲ருாசருெ இதன்மேல் செல்லாநின்ற உருத்திரோற்காரி௵ வையாசிமீ ௲ உ மகத மண்டலத்துக் கரிகாலைகன்னவள நாட்டு வன்னூடாகிய வெண்பார் நாட்டில் செஞ்சி வெங்கப்ப நாயக்கரய்யனுக்கும் நாட்டவற்குத் தன்மமாக நாட்டுமையான செகனப் பிரகண்ட* ராய வேசியா புயங்க சங்கிருமை தனஞ்செய பண்ட குலத்துதித்த வல்லகோல் எரமு ரெட்டியார் புத்திரன் லிங்கா ரெட்டியார் தன்மமானது இவ் வருஷத்து ரிஷப நாயற்ற[4] பூருவ பக்ஷத்து துவாதசியும் அத்த நக்ஷத்திரமும் பெற்ற குருவாரத்து நாள் விருத்தாசலத்துக்கு பிருதிறுமமான[5] வெண்கனூரில் உடையவர் பழமலைநாத சுவாமியன் பெரியம்மை நாச்சியார் முதலான தேவதைகளையும் உற்சவ விக்கிறகங்கள் விக்கினேசுரன் முதல் சண்டேசுரன் பரியந்தமுண்டான விக்கிறகங்களையும் இன்னாளில் இந்த திதி வார நக்ஷத்திரத்தில் பிழைபொறுத்த குருக்கள் கையினாலே பிருதிஷ்டை பண்ணுவித்து பூசை நைவெத்தியமும் நடத்திவிச்சு கெர்ப்பக்கிரகம் அர்த்த மண்டபம் மகா மண்டபம் நிர்த்த மண்டபம் உள் பிரகாரம் இரண்டாம் பிரகாரம் கோபுர முதலான

[இதன் தென்புறம்]

கயிங்கிலியமும் செய்து முடிச்சு தானம் பரிகலம் உண்டு பண்ணிவிக்கையில் தானம் யேற்பாடானது சிவதுவிசக் கொத்துக்கு திருத்தோணி

---

1. இது 1913-ம் ஆண்டு 1 நெம்பராகக் கல்வெட்டிலாகாவில் பதிவு செய்யப்பட்டுளது. கல்வெட்டை ஒத்துப் பார்த்துக்கொள்ள அனுமதித்த ஷெ இலாகாதாரர்கட்கு எனது வந்தனம் உரியது.

2. மகாராயர்.

3. வல்லின 'ற'கரங்களை இடையினமாகக் கொள்க.

* செகனொப்பரகண்ட; இழப்பில்லாத என்பது பொருள்.

4. நாயிற்று.

5. பிரதிநாமமான.

புரம் ஞானசிகாமணி திரு அநந்தீசுர பண்டிதரான பராசல[1] கோத்திரத்து போதாயன சூத்தரத்து ஆபதுத்தாருணைப் பெருமாள் புத்திரன் புழை பொருத்தக் குருக்களுக்கு[2] இன்னுயனார் திருவுமைத்துக் காணியாக முப்பது வட்டகையும் தானம் திருவாகம் இறண்டும் பூசை சைவாசாரம் கோயில் நாயகமாட்டேறும்'.

இவ்வாறு பழமலைநாதரைப் பிரதிட்டை செய்த லிங்கா ரெட்டியாருடைய மூத்த புதல்வரே அண்ணாமலை ரெட்டியாராவர். இவரும் கல்வி கேள்விகளில் வல்லவர். சைவசமயப்பற்று மிகுதியுமுடையவர். தன் தந்தையாரால் கட்டப்பட்ட சிவாலயத்தைப் பரிபாலிக்க உரிமை பெற்றவர். வெள்ளாற்றுக்கு வடக்கிலுள்ள பகுதியைக் காத்து விஜய நகர அரசரது காரியகர்த்தராக விருந்தவர். இச்செய்தி மேற்காட்டிய கல்வெட்டின் பிற்பாகத்தால் உறுதிபெறும். அது வருமாறு:

'இப்பிரம் வெள்ளாங் கொத்துக்கு கஷீதிபாலகோத்திரத்து பண்டகுல வல்லகோல் லிங்கா ரெட்டியார் புத்திரன் அண்ணாமலை ரெட்டியாருக்கு முப்பது வட்டம் இரண்டு நிலுவைகளும், பொற்பண்டார மாளிகை கூறும் இன்னுயனார் கோயில் ஆதிசண்டேசுர பட்டயமாகக் கட்டளையிட்டபடியினாலே இதுக்குண்டான மண்மனை நஞ்சை புஞ்சை இலக்கைபடி பிரசாத முதலான சகல சுவந்திர சுவாமியங்களும் அனுபவித்துக் கொண்டு அவரவர்க்கு கோயில் துறைக்கு உண்டான ஊழியங்களும், செய்து முடித்துக்கொண்டு இந்தபடிக்கு புத்திர புத்திர பாரம்பரியமாக சந்திராதித்தவரையும் அனுபவித்துக்கொண்டு வரக்கடவராகவும்—சிவமயம்.'

இந்த அண்ணாமலை ரெட்டியாரே சிவப்பிரகாச சுவாமிகளை ஆதரித்தவராவர். சுவாமிகள் திருவெங்கை யுலாவிலே

'வினவினர்க்குப் பண்டை யறத்தின் படிவமிது வென்னவுருக்
கொண்ட விலிங் கையன் குலமைந்தன்—உண்ட
படிதாங்கி மாயன்றேர்ப் பார்தாங்கி யாங்கெம்
குடிதாங்கி நல்லிசைமென் கோதை—முடிதாங்கு
*   *   *
கண்ட குலத்திற் கருதி னிரட்டியாம்
பண்ட தலத்தின் பயனுறேன்—மண்டலிகர்
நல்லகோ வின்று நவைக்கோ லெனச்செயுங்கோல்
வல்லகோ லண்ணா மலைவள்ளல்—மல்லலுறச்
சந்து பொருத்தித் தகுஞ்சீர் கெடாதடுக்கிப்
புந்தி மகிழப் புதவணித்தா—முந்தையோர்
செய்யுள்போற் செய்த திருக்கோயி லுள்ளிருந்தெம்
பையுள் போக்கிற்கும் பரஞ்சோதி'

1. பராசர. 2. பிழைபொறுத்த குருக்கள்.

என்று பாடுவர். இதுகொண்டு வெங்கனூர்க் கோயிற்றிருப்பணி செய்த வர் அண்ணாமலை ரெட்டியார் என்று கூறுவாரும் உண்டு. ஆயினும் அக்கோயிலிற் காணும் மேலே காட்டப்பட்ட கல்வெட்டு இச்செய்தியை மறுக்கின்றது. எனினும் கோயில் கட்டுங்காலத்திலேயே அண்ணாமலை ரெட்டியார் காரியகர்த்தராக இருக்கும் உரிமை பெற்றிருந்தமைகொண்டு தக்க பிராயமுடையவராக இருந்திருத்தல் வேண்டும் என்று கொள்வது பிழையாகாது. கோயிற்றிருப்பணி வேலையையும் தன் தந்தையாரோடு உடனிருந்து கவனித்திருந்தாராகல் வேண்டும் என்று தோன்றுகிறது. அதுவன்றிக் கோயிற் காரியங்களை இவரே நிர்வகித்து வரவேண்டு மென்று இலிங்கா ரெட்டியார் கட்டளையிட்டுள்ளதாலே உலாவிற்கண்ட செய்தி பிறந்துமிருக்கலாம். அடிகள் பிரபுலிங்கலீலை இயற்றிய காலம் கி. பி. 1652. கோயில் கும்பாபிஷேகம் நடைபெற்றது 1623. அப் பொழுதே அண்ணாமலை ரெட்டியார் குறைந்தது முப்பது ஆட்டைப் பருவத்தராயிருந்திருத்தல் வேண்டும். மேலும் அடிகள் காலமாகும்போது அண்ணாமலை ரெட்டியார் இருந்ததாகத் தெரியவில்லை. அடிகளுக்கு முன்னரே ரெட்டியார் சிவலிங்க ஐக்கியமாயினர் போலும். ஆதலாலே அண்ணாமலை ரெட்டியார் தமது முதுமையில் சிவப்பிரகாச அடிகளை ஆதரித்தவராகல்வேண்டும்.

மேலே கூறியவைகளால் அண்ணாமலை ரெட்டியார் இலிங்கா ரெட்டியாரது மூத்த புதல்வரென்பதும், விஜயநகர அரசர்களது காரிய கர்த்தரென்பதும், ஸ்ரீ வேங்கடபதி தேவ மகாராயர் காலத்திலும் பின்னும் இருந்தவரென்பதும், வெங்கனூர்க் கோயில் இவரது தந்தையாரால் கட்டப்பட்டதென்பதும் பெற்றோம்.

ச. சோமசுந்தர தேசிகர்

PLACE-NAME SUFFIXES IN TAMIL

BY

R. P. SETHU PILLAI

Tamil Place-Name suffixes are classified and illustrated in this article as a preliminary to the study of the Place-Names of the Tamil Country. Corresponding suffixes in Telugu, Kanarese, Malayalam and Tulu are given wherever possible, for purposes of comparison.

The suffixes pertaining to place-names of the mountainous region (*kuṟiñji*) are:—

(1) *Malai* (Tam); *Mala* (Tel); *Male* (Kan); *Mala* (Mala).

Malai மலை (Tam.)

கழுகுமலை	Kaḻuhu-malai	—Tin.[1]
ஊத்துமலை	Ūttu-malai (ūṟṟu-malai)	,,
சிறுமலை	Ciṟu-malai	—Mad.
பசுமலை	Pasu-malai	,,
பன்றிமலை	Panṟi-malai	,,

1. Abbreviations:—

Anant.	—Anantapur	Distri
Bel.	—Bellary	,,
Chin.	—Chingleput	,,
Chit.	—Chittoor	,,
Coim.	—Coimbatore	,,
Cud.	—Cuddapah	,,
Gan.	—Ganjam	,,
God.	—Godavari	,,
Gun.	—Guntur	,,
Kan.	—Kanara	,,
Kist.	—Kistna	,,
Kur.	—Kurnool	,,
Mad.	—Madura	,,
Mal.	—Malabar	,,
Mys.	—Mysore	,,
N.A.	—North Arcot	,,
Nel.	—Nellore	,,
Nil.	—Nilgiris	,,
Pudu.	—Pudukkottah	State

ஏழுமலை	Ēl̲u-malai	”
ஆனைமலை	Ān̲ai-malai	”
கருமலை	Karu-malai	—Tri.
தோகைமலை	Tōhai-malai	”
பொன்மலை	Pon̲-malai	”
திருவீங்கோய்மலை	Tiru-v-īṅgōy-malai[2]	”
சுவாமிமலை	Suvāmi-malai	—Tan
வெள்ளிமலை	Veḷḷi-malai	—S.A.
கொல்லிமலை	Kolli-malai	”
கலியமலை	Kaliya-malai	”
கலிங்கமலை	Kaliṅga-malai	”
திருவண்ணாமலை	Tiru-v-aṇṇā-malai[2a]	—N.A.
வள்ளிமலை	Vaḷḷi-malai	”
மண்மலை	Maṇ-malai	”
நொச்சிமலை	Nocci-malai	”
குருவிமலை	Kuruvi-malai	”
வீரமலை	Vīra-malai	—Sa.
பச்சைமலை	Paccai-malai	”
சந்துமலை	Candu-malai	”
பாலமலை	Pāla-malai	”
விளாமலை	Viḷā-malai	—Coim
இலவமலை	Ilava-malai	”
திருநீர்மலை	Tiru-nīr-malai	—Chin.
ஊனமலை	Ūn̲a-malai	”
பரங்கிமலை	Paraṅgi-malai	”
முதுமலை	Mudu-malai	—Nil.

Ram.	—Ramnad	District
Sa.	—Salem	”
S.A.	—South Arcot	”
Tan.	—Tanjore	”
T.A.S.	—Travancore Archaeological Series.	
Tin.	—Tinnevelly	District.
Tri.	—Trichinopoly	”
Viz.	—Vizagapatam	”

2. *Tiru* in Tiru-v-īṅgōy-malai, Tiru-v-aṇṇā-malai, etc., is a prefix denoting sanctity. Tiru-v-īṅgōy-malai is popularly known as Tiru-v-iṅganāta malai.

2a. Aruṇācalam, Aruṇagiri, Soṇācalam, Soṇagiri, Soṇacailam are the Sanskrit equivalents of this place-name in literary usage.

Mala (Tel).

Vēlicela-mala	—Anant.
Bōna-mala	—Cud.
Gandigana-mala	—Gun.
Cela-mala	—God. E.
Kuḍu-mala	—Viz.

Male (Kan).

Raman-male	—Bel.
Murga-male	—Mys.

Mala (Mala).

Pon-mala	—Mal.
Oṭa-mala	„
Kuḷattu-mala	„
Tiru-vilva-malai	—Cochin

(2) *Kōḍu* (Tam);[3] *Kōḍu* (Tel); *Kōḍu* (Kan); *Kōd* (Mala).

Kōḍu கோடு (Tam).

வெங்கோடு	Veṅ-gōḍu	—N.A.
திருச்செங்கோடு	Tiru-c-ceṅ-gōḍu	—Sa.
பாலக்கோடு	Pāla-k-kōḍu	„
பெருங்கோடு	Peruṅ-gōḍu	„
அரக்கோடு	Ara-k-kōḍu	—Nil.
கோக்கோடு	Kō-k-kōḍu	„
மாங்கோடு	Māṅ-gōḍu	—Chin.
பாக்கோடு	Pāk-kōḍu	—T.A.S
விளவங்கோடு	Viḷavaṅ-gōḍu	„
திருவிதாங்கோடு	Tiru-vidāṅ-gōḍu	„
திருவாங்கோடு	Tiru-vāṅ-gōḍu	„
திருவித்துவக்கோடு	Tiru-vittuvak-kōḍu[4]	

3. *Kōḍu* means summit of a hill. *Koḍumuḍi* (peak) is rarely found as a place-name suffix, e.g., Tiru-p-pāṇḍi-k-koḍumuḍi. Koḍumuḍi itself is a place-name in Coimbatore and Malabar districts.

4. Tiru-vittuvak-kōḍu, also known as Tiru-viṟṟuvak-kōḍu is considered to be a sacred place of malai-nāḍu (malai-nāṭṭu-t-tiruppati).

Kōḍu (Tel, Kan).

Bela-gōḍu	—Bel.
Basara-kōḍu	,,
Pā-gōḍu	—Gan.
Munu-gōḍu	—Gun.
Koṅ-gōḍu	—God. E.
Tōlu-kōḍu	—Kist
Vēmu-gōḍu	—Kur.
Sata-kōḍu	,,
Mudi-gōḍu	,,
Velu-gōḍu	,,
Punu-gōḍu	—Nel.
Tala-gōḍu	,,
Palu-gōḍu	,,
Rā-kōḍu	—Viz.
Kāsara-gōdu	—Kan. S.
Bāla-gōḍu	,,
Kumru-gōḍu	,,

Kōḍ (Mala).[4a]

Ālaṅ-kōḍ	—Mal.
Venna-k-kōḍ	,,
Kūla-k-kōḍ	,,
Nari-k-kōḍ	,,
Panni-k-kōḍ	,,
Pudu-k-kōḍ	,,
Pūṅ-gōḍ	,,
Kollaṅ-gōḍ	,,
Ceṟu-kōḍ	,,
Cek-kōḍu	,,
Puliya-k-kōḍ	,,
Tale-k-kōḍ	,,
Puvva-k-kōd	,,

4a. The sound of a shortened *a* or *u* is heard at the end of this word in pronunciation.

(3) *Kuṉṟu*, *Kuṉṟam* (Tam); *Koṇḍa* (Tel.); *Guḍḍa*, *Guḍḍe*, *Guḍḍam* (Kan); *Kunja*, *Kunje* (Tulu);[4b] *Kunnu* (Mala).

Kuṉṟu குன்று, *Kuṉṟam* குன்றம் (Tam)

சின்னமலைக்குன்று	Ciṉṉamalai-k-kuṉṟu	—Tin.
திருப்பரங்குன்றம்	Tiru-p-paraṅ-guṉṟam	—Mad.
வெள்ளியான்குன்றம்	Veḷḷiyāṉ-kuṉṟam	,,
உலயக்குன்றம்	Ulaya-k-kuṉṟam[5]	—Tan.
நெய்க்குன்றம்	Ney-k-kuṉṟam	,,
திருவடிக்குன்றம்	Tiru-v-aḍi-k-kuṉṟam	—S.A.
வௌவால்குன்றம்	Vauvāl-kuṉṟam	,,
அருங்குன்றம்	Aruṅ-guṉṟam	—N.A.
இளநீர்க்குன்றம்	Iḷanīr-k-kuṉṟam	,,
திருக்கழுக்குன்றம்	Tiru-k-kaḻu-k-kuṉṟam[5a]	—Chin.
பூங்குன்றம்	Pūṅ-guṉṟam	,,
நெற்குன்றம்	Neṟ-kuṉṟam	,,
நீர்க்குன்றம்	Nīr-k-kuṉṟam	,,
புலிக்குன்றம்	Puli-k-kuṉṟam	,,
திருக்கொடுங்குன்றம்	Tiru-k-kōḍuṅ-guṉṟam[6]	—Pudu.
சிங்கவேள்குன்றம்	Ciṅga-vēḷ-kuṉṟam[7]	—Kur.
மீக்குன்றம்	Mī-k-kuṉṟam	—T.A.S.
புன்னைக்குன்றம்	Puṉṉai-k-kuṉṟam	,,

Koṇḍa (Tel).

Kōḍi-koṇḍa	—Anant.
Penu-koṇḍa	,,
Nandi-koṇḍa	—Gan.
Tāḍi-koṇḍa	,,
Nalla-goṇḍa	—God. E.
Bola-goṇḍa	,,
Kōru-goṇḍa	,,
Erra-goṇḍa	,,
Puli-koṇḍa	—Gun.
Vinu-koṇḍa	,,
Māni-konda	—Kist.

4b. Cf. *Tam.*—oṉṟu; *Tel.*—oṇḍu; *Kan.*—ondu; *Mal.*—onnu; *Tulu.*—oñji.
5. Ulaya-k-kuṉṟam is popularly known as Olaya-k-kuṉṉam.
5a. Vēdagiri and Vēdācalam are the Sanskrit names of this place.
6. Tiru-k-koḍuṅguṉṟam is now known as Pirāṉ-malai in Pudukkottah.
7. Ciṅgavēl-kuṉṟam is the Tamil name of Ahōbilam.

Kētana-koṇḍa	”
Anu-goṇḍa	—Kur.
Patti-koṇḍa	”
Dona-koṇḍa	—Nel.
Gurram-koṇḍa	”
Eru-koṇḍa	—Viz.
Dāru-koṇḍa	”
Golu-goṇḍa	”
Pāla-koṇḍa	”

Guḍḍa, Guḍḍe, Guḍḍam (Kan).

Bollan-guḍḍa	—Bel.
Sajjala-guḍḍa	”
Amaradēvara-guḍḍa	”
Karaḍi-guḍḍam	”
Kencana-guḍḍam	”
Dayyāla-guḍḍam	”
Dare-guḍḍe	—Kan. S
Yena-guḍḍe	”

Kunje, Kunja (Tulu)[7a]

Kar-kunje	—Kan. S.
Bal-kunje	”
Kak-kunje	”
Heg-gunje	”
Kuṭ-kunja	”
Rām-kunja	”

Kunnu (Mala).

Vaḷḷi-k-kunnu	—Mal.
Valiya-kunnu	”

7a. All the place-names given under this head, except Kar-kunje, are found in the section which comprises Udipi, Karkal, Mangalore and Puttur Taluks where 59·2 per cent of the population speak Tulu according to the census of 1931.

ñj of Tulu corresponds to ṉṟ of Tamil, e.g.

Tam.	*Tulu.*
Kaṉṟu (calf)	Kañji
Paṉṟi (pig)	Pañji
Oṉṟu (one)	Oñji

Kuñja = a heap, accumulation (Tulu-English Dictionary by Rev. A. Manner).

Puliya-k-kunnu	,,
Pūṅ-kunnu	,,
Ancu-kunnu	,,
Ceṟu-kunnu	,,
Kāra-k-kunnu	,,
Tānni-k-kunnu	,,

(4) *Kal* (Tam)[8]; *Kallu, Khallu* (Tel);
Kal, Kallu (Kan); *Kal.* (Mala).

Kal கல் (Tam).

வீரக்கல்	Vīra-k-kal	—Mad.
கரடிக்கல்	Karaḍi-k-kal	,,
திண்டுக்கல்	Tiṇḍu-k-kal	,,
கருங்கல்	Karuṅ-gal	,,
இடைக்கல்	Iḍai-k-kal	—S.A.
பழமுக்கல்	Paḻa-muk-kal	,,
புலிக்கல்	Puli-k-kal	,,
வரிக்கல்	Vari-k-kal	,,
பரிக்கல்	Pari-k-kal	,,
இருங்கல்	Iruṅ-gal	—N.A.
மணிக்கல்	Maṇi-k-kal	,,
வெள்ளைக்கல்	Veḷḷai-k-kal	,,
பரவக்கல்	Parava-k-kal	,,
பொரிக்கல்	Pori-k-kal	,,
நாரகல்லு	Nāra-gallu[9]	,,
நெடுங்கல்	Neḍuṅ-gal	—Chin.
வெண்கல்	Vēṇ-kal	,,
மாடக்கல்	Māḍa-k-kal	—Sa.
குண்டுக்கல்	Kuṇḍu-k-kal	,,
நாமக்கல்	Nāma-k-kal	,,
கூக்கல்	Kū-k-kal	—Nil
ஹுலிக்கல்	Huli-k-kal[10]	,,

8. *Kal* denotes a hill.
9. North Arcot is a bilingual district; hence *kal* (Tam) and *kallu* (Tel.) are found as terminals of the place-names of the district.
10. *Puli* becomes *huli* in modern Kanarese.

Kallu, Khallu (Tel.); *Kal, Kallu* (Kan.).

Dōṇē-kallu	—Anant.
Gaḍē-kallu	,,
Guṇṭa-kallu	,,
Āra-kallu	—Bel.
Aṅgasa-kallu	,,
Ānē-kallu	,,
Kanda-gallu	,,
Puli-kallu	—Chit.
Sara-kallu	,,
Tāni-kallu	,,
Nāra-gallu	,,
Ponne-kallu	—Gun.
Manci-kallu	,,
Cilla-kallu	—Kist.
Iḍama-kallu	—Kur.
Ponna-kallu	,,
Pōta-kallu	—Viz.
Mudda-kallu	,,
Niḍa-gallu	,,
Koppa-khallu	,,
Pāpi-khallu	,,
Gūna-khallu	,,
Panji-kal	—Kan. S.
Jad-kal	,,
Ene-kallu	,,
Ane-kal	—Mys.
Kuni-gal	,,
Mulba-gal	,,

Kal (Mala).

Kōṭṭa-k-kal	—Mal.
Koḍa-k-kal	,,
Kuḻi-k-kal	,,
Muṇḍa-k-kal	,,
Iruṅ-gal	,,
Kōtaṅ-gal	,,

(5) *Varai* (Tam.); *Vara* (Mala)[10a].

Varai வரை (Tam).

வேள்வரை	Vēḷ-varai	—Tan.
வெள்ளூர் சிறுவரை	Veḷḷūr ciṟu-vari	,,
தழவரை	Taḻa-varai	,,
திருவரை	Tiru-varai	—Ram.

Vara (Mala).

Caḷa-vara	—Mal.
Cov-vara	—Cochin.
Kālā-vara[10b]	—Kan. S.
Kandā-vara	,,
Udiyā-vara	,,
Nīlā-vara	,,

(6) *Aṟai* (Tam); *Rāyi* (Tel).[11]

Aṟai அறை (Tam.)

திருவெள்ளறை	Tiru-veḷ-ḷ-aṟai	—Tri.
அலகறை	Alah-aṟai	,,
நாகமறை	Nāham-aṟai	—Sa.
அல்லறை (மேல்வயல்)	Al-l-aṟai (mēl vayal)	—Coim.
செங்கலறை	Ceṅgal-aṟai	,,
ஒழுகறை	Oḻuh-aṟai	,,
கிடங்கறை	Kiḍaṅg-aṟai	—Chin.
சத்தறை	Cat-t-aṟai	,,

Rāyi (Tel).

Āma-rāyi[12]	—Sa.
Vijaya-rāyi	—God. W.

10a. Varamātu = Parvati (the lady of the mountain)—Uṇṇunīli Sandēsam, a Malayalam work.

10b. Mr. C. M. Ramachandra Chettiar thinks that *vara* is a variant of *pura.* Vide Place-names in South Kanara district (Journal of the Madras Geographical Association, Vol. XIII, p. 362).

11. aṟai (Tam.) >arayi > rāyi (Tel.)
Cf. avar (Tam.) > avaru > vāru (Tel.)
ural (Tam.) > uralu > oralu > rōlu (Tel.)

12. Salem is a bilingual district; hence *aṟai* (Tam.) and *rāyi* (Tel.) are found as place-name terminals.

	End-rāyi	—Gun.
	Cāt-rāyi	—Kist.
	Gānd-rāyi	,,
	Singa-rāyi	—Viz.
	Gādi-rāyi	,,
	Sītā-rāyi	,,
	Tōka-rāyi	,,
	Buḍaga-rāyi	,,
	Demisa-rāyi	,,

(7) *Pār*[13] பார், *Pāṟai* பாறை (Tam); *Pāra* (Tel.); *Pāṟa* (Mala.)

தட்டப்பாறை	Taṭṭa-p-pāṟai	—Tin.
மத்தளம்பாறை	Mattaḷam-pāṟai	,,
செம்பார்	Cem-bār	—Ram.
சிப்பிப்பாறை	Cippi-p-pāṟai	,,
பூம்பாறை	Pūm-bāṟai	—Mad.
மட்டப்பாறை	Maṭṭa-p-pāṟai	,,
ஆதனப்பாறை	Ātaṉa-p-pāṟai	—Tri
காதப்பாறை	Kāda-p-pāṟai	,,
பயத்தம்பாறை	Payattam-pāṟai	,,
கூத்தப்பாறை	Kūtta-p-pāṟai	—Tan.
அதம்பார்	Adam-bār	,,
ஆர்ப்பார்	Ār-p-pār	,,
விளாம்பார்	Viḷām-bār	—S.A.
நகரீச்சம்பாறை	Naharīccam-pāṟai	,,
அடுக்கம்பாறை	Aḍukkam-pāṟai	—N.A.
எல்லுப்பாறை	Ellu-p-pāṟai	,,
ஆலம்பாறை	Ālam-bāṟai	—Chin.
கீழப்பாறை	Kīḻa-p-pāṟai	—Sa.
குப்பச்சிபாறை	Kuppacci-pāṟai	,,
வழுக்குப்பாறை	Vaḻukku-p-pāṟai	—Coim.
புலிப்பார்	Puli-p-pār	,,

Pāra (Tel.).

Citta-pāra	—Chit.
Kaccura-pāra	—Viz.
Kalai-pāra	,,

13. *Pār* = rock; 'பார்முதிர் பனிக்கடல்'—திருமுருகாற்றுப்படை

Pāṟa (Mala).

Eruma-p-pāṟa	—Mal.
Kavalap-pāṟa	,,
Cem-bāṟa	,,
Iḷam-bāṟa	,,
Ampār	—S. Kan.

(8) *Paṟambu* (Tam.);[14] *Paṟamba* (Mala.)

Paṟambu பறம்பு (Tam.)

கொல்லன்பறம்பு	Kollaṉ-paṟambu	—Tin.
கல்லாம்பறம்பு	Kallām-paṟambu[15]	—Ram.
குமிளம்பறம்பு	Kumiḷam-paṟambu	—Coim.
மொட்டையாண்டி பறம்பு	Mōṭṭayāṇḍi-paṟambu	,,
இடைமலைப்பறம்பு	Iḍaimalai-p-paṟambu	—T.A.S.
அகப்பறம்பு	Ahap-paṟambu	,,

Paṟamba (Mala.)

Valiya-paṟamba	—Mal.
Perum-paṟamba	,,
Nalla-paṟamba	,,
Nari-p-paṟamba	,,
Kūttu-paṟamba	,,
Kanni-p-paṟamba	,,
Cēramāṉ-prrambu	—Cochin.

(9) *Kuṟicci* (Tam);[15a] *Kurcci, Korcci, Ghursi* (Tel.) *Kuṟicci, Kurussi* (Mala.).

The terminal *kuṟicci* is attached to names of communities and personalities and to words pertaining to flora and fauna and descriptive of physical features.

(*a*) Communities.

இடையக்குறிச்சி	Iḍaya-k-kuṟicci	—Tri.
கள்ளக்குறிச்சி	Kaḷḷa-k-kuṟicci	—Tan.
கண்ணன்குறிச்சி	Kaṉṉāṉ-kuṟicci	—Sa.

14. *Parumbu, parimbu* and *pirambu* are corruptions of *paṟambu.*
15. The popular corruption of this name is *Kallām-pirambu.*
15a. Kuṟicci = hamlet in the hilly tract (kuṟiñji); Kuṟicci itself is a place-name in many districts.
'குறிச்சி எங்கள் குறச்சாதி குடியிருப்பதம்மே'—மீனாட்சியம்மை குறம்.

செட்டிகுறிச்சி	Ceṭṭi-kuṟicci	—Tin.
தச்சன்குறிச்சி	Taccaṉ-kuṟicci	—Tri.
துலுக்கன்குறிச்சி	Tulukkaṉ-kuṟicci	—Ram.
பள்ளக்குறிச்சி	Paḷḷa-k-kuṟicci	—Tin.
பிராமணக்குறிச்சி	Pirāmaṇa-k-kuṟicci	—Ram.
வண்ணான்குறிச்சி	Vaṇṇāṉ-kuṟicci	—Tri.
வேளாக்குறிச்சி	Vēḷā-k-kuṟicci	—S.A.

(*b*) Personalities.

ஆழ்வார்குறிச்சி	Āḻvār-kuṟicci	—Tin.
இருளன்குறிச்சி	Iruḷaṉ-kuṟicci	—S.A.
கணபதிகுறிச்சி	Gaṇapati-kuṟicci	,,
கபிலக்குறிச்சி	Kapila-k-kuṟicci	,,
கேரளன்குறிச்சி	Kēraḷaṉ-kuṟicci	—T.A.S
கூனன்குறிச்சி	Kūṉaṉ-kuṟicci	—S.A.
கொங்கணக்குறிச்சி	Koṅgaṇa-k-kuṟicci	—Ram.
சிறுக்கன்குறிச்சி	Ciṟukkaṉ-kuṟicci	—Tin.
சோழன்குறிச்சி	Cōḻaṉ-kuṟicci	—Tri.
தவசிக்குறிச்சி	Tavasi-k-kuṟicci	—Ram.
தும்மன்குறிச்சி	Tummaṉ-kuṟicci	—Sa.
பரமன்குறிச்சி	Paramaṉ-kuṟicci	—Tin.
பிச்சன்குறிச்சி	Piccaṉ-kuṟicci	—Ram.
புலவன்குறிச்சி	Pulavaṉ-kuṟicci	—Tan
பூலான்குறிச்சி	Pūlāṉ-kuṟicci	—Ram.
மணியன்குறிச்சி	Maṇiaṉ-kuṟicci	—Tri.
மாதவன்குறிச்சி	Mādavaṉ-kuṟicci	—Tin.
வேலன்குறிச்சி	Vēlaṉ-kuṟicci	—Ram.

(*c*) Flora and Fauna.

இலுப்பைக்குறிச்சி	Iluppai-k-kuṟicci	—Ram.
கருவக்குறிச்சி	Karuva-k-kuṟicci	—Ram.
கருவேப்பிலைக்குறிச்சி	Karuvēppilai-k-kuṟicci	—Tri.
காரைக்குறிச்சி	Kārai-k-kuṟicci	—Tri.
கொடிக்குறிச்சி	Koḍi-k-kuṟicci	—Tin.
துவரங்குறிச்சி	Tuvaraṅ-guṟicci	—Tan.
பலாக்குறிச்சி	Palā-k-kuṟicci	—Tri.
பனையக்குறிச்சி	Paṉaya-k-kuṟicci	—Tri.
பீர்க்கங்குறிச்சி	Pīrkkaṅ-guṟicci	—Ram.
புரசக்குறிச்சி	Purasa-k-kuṟicci	—S.A.
புளியங்குறிச்சி	Puḷiyaṅ-guṟicci	—Sa.
நாவற்குறிச்சி	Nāvar-kuṟicci	—Sa

முசுட்டைக்குறிச்சி	Musuṭṭai-k-kuṟicci	—Ram.
விளாங்குறிச்சி	Viḷāṅ-guṟicci	—Coim.
வாழைக்குறிச்சி	Vāḻai-k-kuṟicci	—Tri.
வேப்பங்குறிச்சி	Vēppaṅ-guṟicci	—Ram.
மாவடுக்குறிச்சி	Māvaḍu-k-kuṟicci	—Tan.
புலிக்குறிச்சி	Puli-k-kuṟcci	—Ram.
மான்குறிச்சி	Māṉ-kuṟicci	—Sa.
மாயமான்குறிச்சி	Māyamāṉ-kuṟicci	—Tin.
வேங்கைக்குறிச்சி	Vēṅgai-k-kuṟicci	—Tri.

(*d*) Physical features.

கீழ்க்குறிச்சி	Kīḻ-kuṟicci	—Tan.
மேல்குறிச்சி	Mēl-kuṟicci	—Ram.
நடுவக்குறிச்சி	Naḍuva-k-kuṟicci	—Tin.
மூலைக்குறிச்சி	Mūlai-k-kuṟicci	—Mad.
மலையடிக்குறிச்சி	Malaiyaḍi-k-kuṟicci	—Tin.
ஆற்றுக்குறிச்சி	Āṟṟu-k-kuṟicci	—Tri.
சோலைக்குறிச்சி	Cōlai-k-kuṟicci	—Mad.
பாலைக்குறிச்சி	Pālai-k-kuṟicci	—Tri.
முள்ளுக்குறிச்சி	Muḷḷu-k-kuṟicci	—Sa.
காட்டுக்குறிச்சி	Kāṭṭu-k-kuṟicci	—Tan.
கல்குறிச்சி	Kal-kuṟicci	—Sa.
காவற்குறிச்சி	Kāvaṟ-kuṟicci	—Tin.
செங்குறிச்சி	Ceṅ-guṟicci	—Mad.
பொன்குறிச்சி	Poṉ-kuṟicci	—Sa.
செங்களக்குறிச்சி	Ceṅgaḷa-k-kuṟicci	—Tin.
தோட்டக்குறிச்சி	Tōṭṭa-k-kuṟicci	—Tri.
பெரியகுறிச்சி	Periya-kuṟicci	—Sa.
மருகால்குறிச்சி	Maṟuhāl-kuṟicci	—Tin.
புதுக்குறிச்சி	Pudu-k-kuṟicci	—Ram.

Kurcci, Korcci, Ghursi (Tel.)

Dongoro-kuricci	—Viz.	(uriya)
Māli-korcci	,,	(uriya)
Brahmaṇa-ghursi	,,	

Kuṟicci, Kuṟussi (Mala.)

Atti-k-kuṟussi	—S. Mal.
Mān-kuṟussi	,,
Tēn-kuṟussi	,,
Kārā-k-kurussi	,,

(10) *Poṟṟai* பொற்றை (Tam.)[16]

தென்பொத்தை	Teṉ-pottai (Teṉ-poṟṟai)	—Tin.
செந்நாப்பொற்றை	Cennāp-poṟṟai	—T.A.S.

(11) *Cilambu* சிலம்பு (Tam.)[17]

மரிச்சிலம்பு	Mari-c-cilambu	—Mad.

(12) *Muhai* முகை,[17a] *Muḻai* முழை (Tam.)

சிறுமுகை	Ciṟu-muhai	—Coim.
பெருமுகை	Peru-muhai	—N.A.
பனைமுகை	Paṉai-muhai	,,
சதமுகை	Cada-muhai	—Coim.
அருமுழை	Aru-muḻai	—S.A.
பெருமுழை	Peru-muḻai	,,
சிறுமுழை	Ciṟu-muḻai	,,
கோட்டுமுழை	Kōṭṭu-muḻai	,,

(13) *Kiri* கிரி (Tam).[18]

சிவகிரி	Siva-giri	—Tin.
மானகிரி	Māṉa-giri	—Mad.
மத்தகிரி	Matta-giri	—Tri.
ராஜகிரி	Rāja-giri	—Tan.
புவனகிரி	Puvaṉa-giri	—S.A.
கரிகிரி	Kari-giri	—N.A.
அங்குசகிரி	Aṅgusa-giri	—Sa.
கோதகிரி	Kōda-giri	—Nil.
முகுந்தகிரி	Muhunda-giri	—Chin.

(14) *Acalam* அசலம் (Tam.)[19]

விருத்தாசலம்	Viruttācalam[20]	—S.A.

(15) *Cailam* சைலம் (Tam.)[21]

சிவசைலம்	Siva-cailam	—Tin.

16. *Pottai* is a variant of *poṟṟai*.
17. *Cilambu* = mountain (Cūṭāmaṇi Nihaṇḍu, v. 10.).
17a. *Muhai* = cave; குகை (Tamil Lexicon). It is perhaps a variant of muḻai முழை.
18. *Kiri* < Skt. giri = hill, mountain. Candragiri (Chit.), Udayagiri (Gan.), Venkatagiri (Nel.) are instances of Telugu place-names having this suffix.
19. *Acalam* < Skt. a-cala = mountain.
20. Viruḍācalam is the Sanskrit equivalent of mudu-kuṉṟam, the ancient Tamil name of the place. In the Dēvāram (of the 7th century A.D.) Viruḍācalam is known as mudu-kuṉṟam. Badrācalam, Simhācalam, etc., are place-names of the Telugu districts.
21. *Cailam* < Skt. Śaila = mountain, hill.

THE DRAVIDIAN LANGUAGES AND PRAKRITS

BY

K. RAMAKRISNAIYA, M.A.

Senior Lecturer in Telugu.

Are the Dravidian Languages of South India, later developments of early Prakrits or of North Indian Vernaculars, or do they form an independent group by themselves? This is a problem raised and discussed by many a modern scholar of Dravidian Linguistics. There are some Telugu grammarians of old who considered that language to be a form of prakrit. Vinnakoṭa Peddana of the 13th century A.D. the author of *Kāvyalaṇkārachūḍāmaṇi*, called the Telugu language a prakrit.[1] But, an earlier grammarian, Ketana, though stating that Sanskrit is the mother of all languages of India or perhaps of the whole world, admits in the same breath that a portion of the Telugu language is there, by itself, *i.e.*, not derived from Sanskrit.[2] Later grammarians, who had greater leanings towards Sanskrit, declared without hesitation that the Telugu language was a 'Vikriti,' a derivative[3] of Sanskrit. But what is remarkable is, that even these had to admit—even though contrary to their first statement,—that there is a portion of this language called '*Desya*' or '*atcha-tenuga*' which cannot be traced to Sanskrit or Prakritic sources. Evidently the question of cognate relationship implied in

1. విశ్రుతులు హేమచంద్ర త్రివిక్రమాదు
లొనరఁ జూపిరి ప్రాకృతంబునకుఁ బ్రోవ
నాంధ్రభాషయుఁ బ్రాకృతాన్వయము గాన
వలయుఁ దల్లక్షణంబులు వరుసఁ దెలియ ॥ (కావ్యా. చూ. 9-8.)

2. తల్లి సంస్కృతంబె యెల్లభాషలకును,
దానివలనఁ గొంత గానఁబడియెఁ
గొంత తానగలిగె నంతయు నేకమై
తెనుఁగుబాస నాఁగ వినుతికెక్కె.

(ఆంధ్ర. భా. భూ.)

3. "ఆద్యాః ప్రకృతిః ప్రకృతిశ్చాద్యే, ఏషాతద్భవే ద్వికృతిః"—ఆం. శ. చిం.

"ఆంధ్రభాష వికృతిః"

the idea of derivation, *i.e*, the prakriti-vikriti bhāva of a language, did not trouble them very much, as perhaps, they merely imitated the method adopted by early Prakrit grammarians. Vinnakota Peddanna has made this quite clear. He was bemoaning the state of things that still prevailed in his time, that Telugu, with all the embellishments borrowed from Sanskrit, was not yet considered by Sanskritists as a language worthy of grammatical analysis.[4] It is because of this, that while attempting to write a grammar of this language he had to put forward a plea that this language may also be called a prakrit in order to make it worthy of grammatical analysis. He accordingly declared himself to be following the foot steps of the prakrit grammarians like Trivikrama and Hemachandra, who have already made a way in connection with the prakrit languages. We know the prakrit grammarians have divided those languages into three parts, tatsama, tadbhava, and 'dēsya,' and Telugu grammarians only added another class, namely, 'grāmya,' perhaps because the language of the popular usage had already changed very much from the literary dialect. Some had to make a further distinction between 'dēsya' and 'atcha denugu' all indigenous words being included under the former, and all except *tatsamas* under the latter. Here we must note the distinction between the 'Desya' of the prakrit grammarians and that of the Telugu grammarians who merely imitated their classification. Most of the vocabulary as well as the grammatical forms of the prakritic languages could be derived from Sanskrit or old Aryan, and a few words borrowed from the indigenous languages of the country which could not be easily understood or, traced to sanskrit sources were called 'Desya' by them. But here some grammarians like Peddana, called all borrowed words Desya,* and all indigenous words 'atcha denugu;' while others did not make any such distinction but included all words other than tatsama and tadbhava, that are in use in the Telugu country, under 'dēsya.' But this is only a classification of the vocabulary of the language. No attempt has been made by any of these grammarians to derive the grammatical forms from those of Sanskrit or prakrit,

4. విలసద్భావర సాద్యలంకృతులచే విఖ్యాతి గీర్వాణభా
షలకబ్బంబుల కెన్ని మంచితనముల్ సంధిల్లె నాచందమై
వళియుం బ్రాసయు నంత కగ్గలములై వర్తిల్లు సత్కావ్యమున్
వెలుఁగంచుం జెవిఁ బెట్టలేమియుడుపం దేఁ గల్గునేమందిలన్,

(కావ్యా చూ.)

శ్రేయములై బహు దేశానీయములై ......

only they have analysed the forms according to the model of sanskrit grammarians, introducing at the same time into their grammars a lot of sanskrit grammatical technique. But some modern scholars of Dravidian linguistics, are attempting to trace even these grammatical forms to the prakritic sources with a view to show that Telugu and other allied languages of South India are later developments from prakrits or the vernaculars of North India thereby denying independent existence to one and all of the languages of the South. It is also presumed that, if by one way or other the Telugu roots and forms are traced to Aryan sources, it is very easy to trace the other South Indian languages also to the same source.

But we can be sure that this question cannot be solved without first making an attempt to arrive at a common factor of the Dravidian element, by instituting an inter-comparison of the forms of these languages which are more closely allied with one another than with any of those of the North, and much less so by attempting to trace a later form of one of these languages to the Aryan Sources. The idea that the Dravidian languages are derived from prakrits, is also based on the presumption that like the Aryan vernaculars of the North they are of recent growth, since there is not sufficient literary or inscriptional evidence in most of the languages pointing to their antiquity. The point is pushed further; the very existence of these languages before the time of the available inscriptions is doubted or even denied, just to make the way clear for the other theory. The antiquity of a language cannot always be guaged from the inscriptions available in it or its literature, all other circumstantial evidence—that which can be got from the literary tradition or linguistic development and comparison—has to be carefully weighed before a definite conclusion is arrived at. There were no inscriptions even in Sanskrit during that period. Are we to say that Sanskrit language did not exist then? "Because most of the inscriptions of the North during the period between the 2nd century B.C. and 4th century A.D. happen to be in prakrit, and no trace of a building or sculpture devoted to the use of Brahmanic religion has been left," says Dr. Bhandarkar, " we cannot conclude that Sanskrit language or the Brahmanic religion did not exist during that period. Of course Brahmanism existed, and it was probably during the period, being developed into the form it assumed in later times."[5]

5. R. G. Bhandarkar's *A Peep into the Early History of India*, page 45.

The extant literature and inscriptions available in some of the languages like Telugu and Kannada are no doubt of a later date but not anyhow later than the Aryan vernaculars of the North. Even though direct evidence regarding the condition of these languages before the age of available literature or inscriptions is not forthcoming, we can neither deny the existence of those languages before that date, nor think of deriving them from a language which held a predominant position at that period in that locality.

The peculiar conditions that prevailed in the Telugu and to some extent in the Kannada country—rather that part of the Deccan covered by the rivers Godavery and Kistna—a few centuries before and after the Christian era—namely the advent of the prakrit-speaking tribe of Andhras into the country, and the establishment of a kingdom which grew into a powerful empire, cannot be ignored in any consideration regarding the late appearance of inscriptions or literature in the indigenous languages of that country. It was the influence of these imperial Andhras that contributed to make prakrit the state language and also the language of the inscriptions in the early centuries of the Christian era displacing the language of the country in which they came to stay. Though the tribe of the Andhras has got mixed up with the indigenous inhabitants of the country in such a way as to impart later their own name to the people and the country, the imperial family seems to have chosen for state purposes the prakrit of the north, the popular as well as the cultural language of the Buddhistic[6] period. While Telugu which is later called Andhra was thus disregarded and crushed under the very rule of the prakrit-speaking Andhras, so as not to be able to raise its head till four or five centuries after, *i.e.*, till the rise of the Cholas or Chalukyas, the neighbouring language of the country further south, namely the Tamil was in a very flourishing condition under the patronage of the native rulers who were comparatively free from the dominating influence of the rulers of the north, as also of their language.

Leaving aside the traditional stories regarding the age and the literary activities of the Tamil Sangams, we may fairly assign the classical period of the early Tamil literature to the first centuries of the pre-christian era. Even though we leave aside the first Tamil grammarian, Agastya of the Ramayana age, as we do in the case of Kanva who is said to be the first grammarian of the Telugu

6. Bandarkar's *Early History of the Deccan.*

language—we may be sure that at least by the beginning of the christian era Tamil language had been analysed and systematised by Tolkappiayar who, while mostly following the model adopted by the authors of the Pratisakhyas and Panini in analysing the Sanskrit language, tried to be faithful to the genius of the Tamil language. As this grammarian has made references to many a traditional authority before him, naturally we should expect the language to have had a long course of development before him, extending over centuries before the era of Christ. Though Tolkappiyanar had to adopt some of the principles and methods used by the Sanskrit grammarians, in analysing the Tamil language, he never considered it to be a language derived from Sanskrit, or prakrit. It is not easy to show that a language like Tamil, whose development can very easily be traced to some centuries of the pre-christian era, is a derivative of the prakrit or a further disintegrated form of North Indian vernaculars which have come into existence only in the 2nd millennium of the christian era. To argue that the Dravidian languages which can be traced at least to the beginning of the christian era are derived from the vernaculars of the North of a far later date, because of certain non-Aryan or Dravidian characteristics developed in the latter, is nothing less than placing the cart before the horse. Those peculiar features of the later vernaculars, are not found in the early prakrits from which they are derived and which are almost coeval with the Tamil language of the Tolkappiar, and while admitting that these vernaculars are directly derived from the old prakrits through their Apabhramsas it is absurd to contend that the languages of the South which are as old as the original prakrits have developed their non-Aryan or Dravidian features through the process of natural disintegration from the stage of the prakrits. Most of the forms of the inscriptional or later-day literary prakrits are directly traced to Sanskrit or Vedic sources, and the cause of corruption which is mostly phonetic, generally attributed to alien influences. Even though this phonetic corruption at the Prakritic stage is explained away as being due to natural disintegration, the non-Aryan features which are found even in the grammatical systems of the later-day vernaculars cannot be represented as the natural developments from the old Prakritic stage, since most of the features of the development of the old Aryan grammatical system, are clearly visible even at the vernacular stage though in a decayed condition. Thus we have to come to the conclusion that the very development of the early prakrits of the Northern India was mainly due to or at least hastened by the contact of the Aryan immigrants with the non-

Aryan inhabitants of the country, of which the Dravidians form no mean part. Whether these people belong to the pre-Aryan migration into the country from the North-west, or have traversed from the Southern country to the North and were in possession of it before the Aryans came there, the Dravidian element must have had its share in the non-Aryan influence that was exerted upon the language and religion of the Aryans.

The evidence from Vedic literature clearly indicates that the Aryans had to fight with the original inhabitants of the land whom they called Dasyus, etc., at every step before they could conquer and settle in the country of Aryavarta, while on their march from the north-west towards the east and south.[7] This evidence coupled with the nature of the changes gradually brought about in the language of the lower strata of the Aryan society who naturally got mixed up with the original inhabitants of the land, while the language of the higher classes of society remained free from such influences—points again to the strength of the non-Aryan or the Dravidian influence both on the people and their language, and speaks strongly against the theory of natural disintegration. Since the higher classes kept themselves comparatively aloof there could not be much of this influence on their languages, and they were careful enough to analyse their language and give a fixity to it even at a very early period. The language of the Vedic period had in course of centuries lost only certain of its superfluous forms and got simplified in form and structure, but did not undergo any corruption or phonetic change. Certain non-Aryan words and thoughts might have crept into it, but the phonetic and the grammatical systems remained almost the same. The rapid change or disintegration that is seen in the language of the masses or the lower strata of society, was due to a large amount of the non-Aryan people who after getting incorporated into the Aryan society, began to exert the influence of their own language and their vocal tendencies on the Aryan tongue which they were obliged to learn. This in the beginning has effected only the phonetic system of the Aryan tongue and the result is seen in the development of early prakrits. But owing to the intimacy of contact which grew as the Aryans moved towards the East and South, the non-Aryan or the Dravidian tendencies began to develop gradually even in the grammatical system of the later day prakrits which are called Apabhramsas from which the vernacular languages of North India were derived.

7. Muir's *Sanskrit Texts*, Vol. II.

It is because these non-Aryan tendencies that effected the grammatical system of the later vernaculars, happen to agree with the general grammatical principles of the Dravidian languages that some scholars were led to believe, that those languages of South India, were in themselves, the result of further disintegration of the vernaculars of the North, and consequently were made to begin their investigations into the history and development of these languages from altogether a wrong end. The age-long cultural and grammatical influence of Sanskrit and Prakrits upon these languages which gave them not only a good number of vocables but also imparted a sort of Aryan colour to them, encouraged them to follow their investigations in this line. It is particularly the Telugu and to some extent the Kannada language that have fallen into the grip of the Aryan tongue to such an extent, as to make one believe that they are the disintegrated forms of the Aryan vernaculars. Tamil seems to have maintained its individuality better than others, in spite of the influence exerted by the Aryan tongue. Therefore the question of the derivation of the Dravidian languages from the old prakrits of the Aryan family cannot be rightly decided by trying to trace some grammatical forms and vocabulary of the Telugu or Kannada language to the Sanskrit or prakritic sources, until and unless all the characteristic Dravidian features preserved by the Tamil language in common with Telugu, Kannada and other languages of the group are also taken into consideration and traced to Aryan sources. When it is generally admitted that the non-Aryan or Dravidian element appears to be on the increase as we come to the Apabhramsas or later vernaculars of the North, and Dravidi is considered as Vibhasha—or further disintegrated form of the later prakrits, there seems to be no point in trying to trace the Dravidian languages to the early prakrits.

As already mentioned above, it is the advent and the sovereignty of the Prakrit speaking Andhra tribes of the North, that, though making the subsequent history of the people of the Telugu country highly illustrious and unparalleled, contributed to the dislocation of the language of the country and turned the tide of its growth into a different direction. Thus though we find many references in early Indian literature to Dravida people of the South and their language, we do not come across any single reference to the Telugu people or their language, while references to Andhras as people inhabiting the present Telugu country are innumerable. It was the Nagas and their king that were referred to as having given welcome to Buddhist propagandists who entered

the Telugu country through the mouths of the river Kistna in the early centuries of the pre-christian era, but nothing of their language is known. Even the reference in the Peutinger Tables is only to the country *Andre Indi* and *Damarice*, perhaps Andhra and Dravida countries, and '*Triglypton or Triglyphon*' of Ptolemy is considered as a Greek translation of the word Trilingam. This latter serves to indicate that the country afterwards known as Telugu and identified with Andhra was even at that time known by a name different from Andhra, and may help to settle the question of the derivation of the word Telugu. The first reference to the language of the Andhras seems to be in the memoirs of Hwen Thsang, the Chinese pilgrim who visited India about the middle of the 7th century A.D. According to him the language of the Andhras seems to have differed from that of Central India during that time, whilst the forms of written characters were for the most part the same. Nothing definite can be made out of this reference. As the Prakrit which was the ruling language of the day during the period of the Andhra Kings, could not have been meant by the Chinese traveller when he referred to the language of the Andhra people of his time (7th century A.D.) it is but natural that it should have been different from the language of the north. It was the time when the indigenous language of the country was trying to raise its head by throwing off the yoke of the prakrit and assert its own individuality which it was able to achieve shortly under the patronage of the Chalukyan Kings. Even the people of the country of Odra, and Kalinga were mentioned by him to have been speaking a language different in forms and sounds from that of 'Mid-India', and obviously as Mr. Suniti Kumar Chaterjee has remarked[8] they must be "speaking Dravidian dialects, even though the king of a ruling house in Kōngōda employed Sanskrit in his inscriptions" just like the Andhra rulers of the Telugu country of earlier centuries made use of Prakrit in their inscriptions, instead of the language of the country.

Another contemporary reference to the South Indian languages which is far more definite than the one already referred to, is the one made by Kumarilabhatta almost a contemporary of the Chinese traveller, to the Dravida language of South India in his Mimamsa work called *Tantravartika*. A wrong reading of a text therein as "Andhra Dravida Bhasha," seems to have misled many an oriental scholar into thinking that Kumarila was referring not only to the Dravida but also to the Andhra language,

8. *His. of Ben. Lang.*, Vol. I, page 78.

that he was making a comprehensive reference to all the prominent South Indian languages by grouping them under the term 'Andhra-Dravida Bhasha.' But neither the text nor the context warrants such a supposition. While trying to illustrate how Sanskrit derivations are given by Sanskrit scholars to words borrowed from foreign languages by tracing them to some Sanskrit root or other, Kumarila Bhatta after giving instances from some foreign languages, sited the case of some Dravida words also. In this connection he said 'Atha Drāvida Bhāshāyām'. Here the word 'atha' was written or read in some manuscript by mistake as 'Andhra', and the theory of 'Andhra Dravida Bhasha, as a comprehensive term said to have been used by Kumarila to denote all the South Indian languages has been set on foot. But, since all the words given in illustration of his point there, are none other than the words of the Tamil language, some of them not having even corresponding cognate forms in Telugu or any other South Indian language, such a reading seems to be quite out of place and does not at all fit in with the context. But it serves as a clear reference to the Dravida language and definitely indicates the nature and condition of that language in his time. Some of these words are in current use even to-day in the Tamil language and with some slight phonetic modifications, are used in even other allied languages of South India. That he has chosen those words as illustration of words from 'Mlechcha Bhasha', shows that Kumarila considered Dravida as a foreign language and not as an allied language, or a Prakrit.

Though from the way in which some of the words are quoted, we have to infer that Kumarila's knowledge of that language was not quite intimate, we cannot underrate the importance of his reference to it. He was a great Sanskrit scholar and was acquainted with prakrits and a number of foreign languages from which words have been borrowed by Sanskrit, but he did not think it possible to derive all Indian languages from Sanskrit, or prakrit, nor did he consider Dravida to be a prakrit. He classified Dravida as one among the Mlechcha-Bhashas, Non-Aryan languages. His discussion about fixing the meaning of Non-Aryan words found in Sanskrit, is particularly significant in so far as it makes it clear that long before him a large number of foreign words began to flow into Vedic and Sanskrit, and that while accepting for those words the meanings that were prevalent in those languages, the Sanskrit scholars were trying to derive those meanings from Sanskrit sources, by tracing them to some convenient Sanskrit root or other and applying suffixes already available in that language. We know

how Lingābhattīya offers derivation for both the words *pika* and *kāka* from the same root, *kai*, *gai*, "Sabdē.' The former is a Greek word '*pecus*' borrowed by the Sanskrit language, and the latter is obviously of an onomatopoeic origin. According to Kumarila the word 'pika' was considered in his time as a foreign word—a Mlechchapada, though later scholars tried to derive it from Sanskrit sources. This tendency of attributing Aryan origin to Mlechcha words seems to have grown powerful as the Sanskrit language grew in importance and came to be considered as Devabhasha, and for this purpose many new roots to derive the borrowed Desya words must have been coined. Gradually the theory that all the languages of India are derived from it was brought into vogue. And it is only then, i.e., at a far later date that 'Dravida' came to be considered as a form of Prakrit. It must be noted that none of the early Prakrit grammarians like Vararuchi or Hemachendra, made any mention of Dravida or Dravidi as a form of prakrit. Of the early scholars it was Kumarila that made mention of Dravida and he considered it to be a Non-Aryan language. It is only the later grammarians of the 16th and 17th centuries that classified these languages under prakrits. Rāmatarka Vāgīsa the author of Prakrita Kalpataru included Dravidi under Vibhashas or minor prakrits, and said that if it is used in Dramas it may be considered a prakrit. This seems to be only a theoritical sanction accorded as he did not say that it was ever so used. Neither can we be sure as to what he meant by 'Dravidi', whether it is only Tamil language that was meant, or all the South Indian languages grouped under the name 'Dravida'. He is not any how clear on the point and it is really surprising that none of these prakrit grammarians, even of such a later period, should have made mention of Telugu or Kannada or any other South Indian language. Most probably they knew nothing about them, and their mention of Dravidi also, either as a representative of South Indian languages or indicating the Tamil language alone, was perhaps only from hearsay.

Some of the Telugu grammarians followed the same line of thinking. They considered Sanskrit the mother of all Indian languages[9] and particularly of Telugu, and we have seen how one of them belonging to the 13th century, namely Vinnakota Peddana preferred to call it a prakrit for purposes of his own. In the case of prakrits even the grammatical forms could easily be derived from Sanskrit by some kind of phonetic change or other, and the diffi-

9. జననిసమస్తభాషలకు సంస్కృతభాష ధరాతలంబునన్......

culty with which the grammarians were confronted there, was, in connection with certain words which could not be traced to Sanskrit originals, and hence classified as 'Desi' i.e., words borrowed from the languages of the country. Words can easily flow from one language to another, when they come into contact with one another, but it is generally admitted that the grammar and syntax cannot be so easily adopted. While the prakrit grammarians found it easy to trace almost everything in those languages to the Sanskrit sources, excepting a few words, the Telugu grammarians could not do so. The phonetic system, the principles of Sandhi, Samasa, verbal and nominal inflexion have all peculiarities of their own, and a new chapter called *Ācchika parichcheda* has to be introduced to deal with all the special peculiarities found in the language. Though any number of Sanskrit words or compounds could be introduced into the Telugu language on account of special facilities it has created for itself, its grammatical forms were always tabooed, unlike in the case of prakrits, wherein almost all the grammatical forms could be used with or without, some phonetic change or other. Ketana a Telugu grammarian of the 13th century made a list of all the grammatical forms of Sanskrit which could not be introduced into the Telugu language even with any kind of modification.[10] From an accidental coincidence of certain forms here and there (Cf. a participial form like Te. Kāvunan—pkt—Kāūṇa) it is hazardous to jump to the conclusion that the whole grammatical system of the Telugu language is a result of a further natural disintegration of the Prakrit or of the Aryan vernacular, especially when a thorough comparison of all the forms in Telugu with those of the allied neighbouring languages of the South, like Tamil, Malayalam, Kannada has not been made.

The theory of the Prakritic origin of the South Indian languages is also maintained by trying to connect them with the Paisachi

10. కృష్ణేన దక్షాయ, పక్షిభిః పుత్రస్య, యను విభక్తులు దెనుంగునకుఁ జొరవు
అస్తిప్రయాతిగాయంతిభుంక్తే సంతి, నయతి స్మరతియను క్రియలు సొరవు
కృత్వాహసిత్వా ప్రకాశ్య సంత్యజ్య నాఁదనరుత్వాంతల్యబంతములు సొరవు
గంతుంపురీంరిపుం హంతుంసుతంపాతు మనుతుమున్నంతంబు లరయఁజొరవు
అపిచతుహివైన వానను లనఁగఁ బెక్కు
లవ్యయంబులుచొర వెందు నాంధ్రకవిత
తెలుఁగుపదంబులతోడను దొరలి నిల్చు...... ఆంధ్ర. భా. భూ.

group of languages. It is Andhra that is particularly traced to the Paisachi Prakrit, because of the traditional account mentioned in Kathasaritsagara, regarding the composition of Brihatkatha by Çunadhya, said to have been written in the Paisachi language, at the court of an Andhra King Salivahana. Thus it is the connection between an Andhra King and a work said to have been written by his court poet in the Pisachi language, that is taken as evidence to show that the Telugu language is derived from the Pisachi Prakrit. It is true that Telugu language as well as the country in which it is spoken, acquired the name of Andhra and later got identified with it, but we are not sure whether the Andhra kings of the early centuries of the Christian era have ever used a language that can be identified either with the Telugu language that we know of, or with the Pisachi language said to have been used by Gunadhya in his Brihatkatha. All that we know definitely is the language used by the Andhra kings in their inscriptions, and if this language of the inscriptions is to be taken as their mother-tongue, which we should naturally do, it looks almost impossible to think of deriving from it any of the Dravidian languages of South India which seem to have already got an independant existence of their own. It cannot be denied that at least Tamil had by that time not only independent existence, but also highly developed literature of its own ; Telugu and Kannada also must have had independent existence, though inscriptional evidence is not available until five or six centuries later. By the 9th century there appeared a work on rhetoric in Kannada, with some references to writers of prose and poetry of earlier centuries, and in Telugu a number of inscriptions written in verse, all of which indicate earlier development of these languages also for many a century. It is clear that even the last kings of the Andhra dynasty did not use the Telugu language as we know it to-day or even the early Chalukyan kings whose inscriptions are available to us, used it in their times, and the prakrit used by them is far nearer to the Asokan Prakrit or Pali than even to the modern vernaculars of North India, which are said to have developed some Non-Aryan tendencies at a later period.

Moreover even prakrit grammarians do not seem to have definite ideas regarding the nature and development of the Pisachi language. Of the early grammarians Valmiki mentioned very little about it, and Vararuchi mentioned only a few peculiarities in which it differs from Sauraseni. Anyhow they do not seem to have considered it very much differing from old prakrits. Modern scholars like Sten Konow and Grierson consider Pisachi to have been closely

related to Pali. Hemachendra knew only three kinds of Pisachi but did not say where they were spoken. It is only the later grammarians, i.e., those belonging to the 17th century and after that made Pisachi a group of languages and included in it languages spoken from the North-west corner of India to the Southern end of it. "If we are to accept them in their entirety" says Grierson, "Pisachi prakrit was spoken over nearly the whole of India and also in Tibet." But he is of opinion that the original home of the Pisachas lies in the extreme north west of India, and this also agrees with the only one name Kekaya which is mentioned in common by all the later prakrit grammarians. Markendeya also says that Nāgara or civilised pisachi is only of 3 kinds, Kekaya, Sūrasēna and Pānchāla—but mentions others as local dialects of no importance. But among these he mentions Pandya, Kanchīdēsīya and Dravida as three distinct languages. While Lakshmidhara mentions only Pandya, Rāmatarka Vāgīsa does not make mention of any language that can be called South Indian. Perhaps he wanted to include all of them in the group of 'Asuddha Pisacikas,' which according to him embrace all kinds of prakrit dialects when spoken incorrectly.

It is clear from this that there is neither agreement nor definiteness in the information given by these prakrit grammarians regarding the nature or development of these Pisachi languages, and more so as regards the South Indian languages mentioned by them. One makes distinction between Pandya, Kanchidesiya, and Dravida, while another mentions only Pandya and not even Dravida, and it is particularly to be noted that nobody makes any mention of Andhra, Telugu or Karnataka. We cannot say that these were not in existence or in currency about the 17th century A.D. and we do not know why they did not care to include any of these under the Pisachi dialects mentioned by them. Grierson trying to explain the names mentioned under the 'Asuddha Pisachikas' by Rāmatarka Vāgīsa says; "they are either not Pisachi at all, but are corruptions of local dialects, or else what is more probable, local varieties of Pali, the language of the, to them, heritical Buddhists." In this way, he tried to account for the presence in the lists, of names "such as Boṭa (Tibet), Pandya or Dravida, names that indicate localities in which certainly no Aryan language was the vernacular." By this, Grierson does not give us to understand that the languages spoken in South India are forms of Pali, but only, that in South India or in various other places mentioned by the prakrit grammarians local varieties of Pali,—rather Pali the language of the heritical Buddhist corrupted

on account of contact with local dialects—were in use; otherwise there would be no point in their including Bota (Tibet) Pandya or Dravida, names that indicate localities in which no Aryan language was the vernacular. Telugu or Andhra was not even mentioned by any of these later grammarians, nor is the traditional account that connects the Pisachi work Brihatkatha of Gunadhya with an Andhra King Salivahana, a sufficient proof to identify Pisachi either with the language of the rulers of the Andhra Dynasty or of the Andhras of any period whatsoever. Simply because the imperial Andhras gave their name to, rather superimposed their name on, the language and the country in which they came and settled at a very early period, we are not justified in trying to derive the language of the country of their settlement, from the language which they might have first brought with them and at any rate they made use of in their inscriptions. The language of these inscriptions is admitted to have been closely connected with Pali or Sanskrit on one side from which it is generally derived, and with the modern vernaculars of the North on the other, which, in spite of the Non-Aryan tendencies these have developed independently, are derived, either directly or through what are called apabhramsas, from it. These Non-Aryan characteristics which are inherent to the Dravidan languages of the South even from the time of those inscriptions, cannot be said to have been developments from those of the later vernaculars, due to further disintegration, as there is undoubted evidence to show that one at least of the South Indian group of Languages, namely Tamil, was contemporaneous with and independent of the language of the Inscriptions.

We shall now proceed to an investigation into some of the phonetic tendencies of the South Indian Languages and examine if they can help us in establishing the prakritic nature of those languages. Owing to long intimate contact between these two groups of languages, certain phonetic features and tendencies no doubt appear common in these languages. There we have to consider carefully which is the giver and which is the borrower. But it is not merely the common features that can help us in deciding the question. The peculiar features if any in the development of phonetic and grammatical systems have to be noted and compared before we come to any conclusion. We shall now consider some of the special features in the development of the Dravidian Phonetic System.

1. The change of final 'a' into 'ai' in Tam. and into 'e' in Kan. is not found in any of the prakrits and appears in those languages

even from the early centuries of the Christian era. This is not to be seen in any later vernaculars of Northern India of which these are said to be still later and more disintegrated forms. Cf. Te. tala, Tam. talai, K. tale ; Te. mala ; Tam. malai, k. male ; Tam. avai, K. avu, Te. avi, M. ava. Cf. also Skt. ambā ; T. ampai, K. ambe, Te. amba.

2. The initial nasalised æ in some of the primitive Dravidian words developed into yā, ā, nā, nē or ē in later forms of the derived languages.

Note the forms of the 1st personal pronoun in these languages: yān, nān, ān, ēnu, nēnu, etc. These are directly derived by Sanskritists from Skt. asmat or its [11]developments in prakrit as—ahaam, amhe, maha, etc. The existence in Tamil and Malayalam of the forms with an initial 'y' or ñ and in Telugu with an initial 'e' points to a primitive Dravidian form in æ and not to the Sanskrit or prakrit forms with an initial a.

3. The vocalic ṛ of Sanskrit underwent various changes in the prakritic languages—a, i, u, ru, etc. But we find that some were also retained in a few forms. Sukṛdu, Sukṛdam=Skt. Sukṛtam. tṛnu=Skt. tṛṇam (Hemachendra) gṛhṇitanam=gṛhītva, etc. This sound is not at all found in any of the pure Dravidian words. The loss or the various kinds of change undergone by these sounds in prakrit languages is perhaps due to the influence of the speech habits of foreign peoples like Dravidians who were not originally acquainted with such sounds.

4. Short e, o. These sounds are not found in Sanskrit. Prakrits are said to possess these sounds. But here we must note that these are later developments and the results of particular combinations. cf. Skt. taila—Pkt.—tella ; Skt.—prēkshate >Pkt. pechchā ; Skt. mlēchcha>Pkt. mechcha ; Skt. Sāgara iti > Pkt. Sāgaretti ; Skt. kaustubha = Pkt. Kotthuā ; Skt. prapautra>Pkt.—pavotta, etc. In Dravidian languages they are inherent and natural.

5. ai and au. These diphthongal sounds are not natural to the Dravidian languages. They mostly appear in borrowed words. In certain words where they occur they are made of two different syllables made of a and i or u, y or v invariably coming between them to prevent the hiatus. These occur even in prakrits as deve-

11. *His. of Telugu Language*, Vol. II, Page 1148 by Dr. C. Narayana Rao.

lopments from Skt. cf. Kai a va=Skt. Kaitava ; Sau a riya=Skt. Saudarya. Kaugili<Kavugili (from root Kavi—Kavu) ; Chaulu <Chavulu (from Chavi=taste); Chausīti<Chavusīti (from Skt. Chaturasīti).

6. Prakrits have inherited aspirates from their parent Aryan language. But excepting in certain tatsama words i.e., words borrowed from Sanskrit, in Telugu and Kannada, Dravidian languages have no aspirate sounds. Even in borrowed words Tamil language does not keep the aspirates, but changes them according to its own system of sounds.

Tolkappiar does not include them in his list of sounds of the Tamil language, and even Telugu grammarians exclude them in what is called Atsa Telugu or Desya. Tolkappiar does not make mention of even the sonant sounds of the five vargas, g, j, ḍ, d, b, and the Tamil alphabhet has no symbol for any of these sounds.

7. The Cerebral sounds in Dravidian languages:—These are generally considered as belonging to the Dravidian group of languages, and to have been borrowed by or developed in Sanskrit owing to the influence of the Dravidian people, since they are not found in any other languages of Indo-European family. These were considered to have arisen in Sanskrit from a combination of l with a dental sound,—e.g., Idg. palto s=Skt. paṭas, O. slav. platino, Russ—polotno. Idg. Kulth ; Skt. Kuṭhāra=axe. Lat. culter. Idg.—Olnis; Skt; āṇi s=the leg immediately above the knee, linchpin cf. Gk.—olene ; Lat.—ulna, goth—aleina, etc. ; Idg.—palnis Skt. pāṇi s=hand, cf. Lat.—pālma, Ags.—folm, etc. Some attributed this kind of change to the Prakritic influence. In certain cases r+dental also gave rise to a lingual as bhaṭa (from bhṛtas), naṭa (from nartaka<nṛth) etc. The prakritic influence is particularly seen in cases where the older Vedic form contained dental, the later Sanskrit form developed a lingual e.g. Ved. catāmi>Skt. caṭāmi ; Ved. bhanāmi>Skt. bhaṇāmi, Vedic, atāmi>Skt. aṭāmi, etc.

The opinion of Prof. Beames that originally there was no distinction between the dentals and cerebrals and that they were due to a weaker or a stronger pronunciation of the same class of sounds, the former having been adopted by Vedic language and the latter by the Sanskrit, does not seem to be reasonable, since in some cases cerebrals seem to be actually in use in Vedic forms and developments from certain combinations as with r and s in the Sanskrit language itself. Even Prakrit grammarians have given instances where a dental with or without r changed into a

cerebral,[12] e.g., pratisara > paḍisaro; Vētasa>Vēḍiso; patākā >paḍāa etc. Thus it is admitted that beside the internal development of cerebral sounds in old Indo-Aryan, which is called the "resultant cerebralisation" attributed mainly to the influence of l or r, there are cases also of spontaneous cerebralisation in Indo-Aryan from early times as Skt. ḍī = to fly, ud—ḍi = uḍḍī; āḍī, āṭi=a water bird from aṭati<atati. The fact that the number of such forms is in the increase in the middle Indo-Aryan period shows the Non-Aryan influence at work.[13] Even if this influence is attributed to the Munda languages and not to the Dravidian, as some scholars seem to think, there is yet another peculiarity for which Munda cannot offer sufficient explanation; and that is the change of Skt. ḍ ḍh into the so-called cerebral r̲ r̲h in Modern Indian vernaculars.

It is a well known peculiarity in the Dravidian that the cerebral r̲, or the hard rough r as it is called, in Tamil and other languages when doubled or pronounced with some emphasis, gives rise to ṭ or ṭṭ e.g. cir̲ > cir̲r̲u > ciṭṭru > chiṭṭi; also chiṭi = small. Mār̲u > to change or exchange (n) māṭa=a word, etc. The reverse seems to be the process in Bengali and other north Indian languages where ḍ is pronounced as cerebral r. Even in Dravidian r̲ sometimes gave rise to ḍ cf. oru —onr̲u > Tel.—onḍu, mūr̲u—mūnḍu. This modification might possibly have come in during the first Middle Indo-Aryan period, if not earlier.[14] In Bengali, Bihari, Hindostani Punjabi, Sindhi the r pronunciation is indicated in orthography; in Gujarati and Marati, the script does not recognise the r̲ modification of Bengali—Kar̲a=ring, bracelet, (Kaṭa); Kur̲iya=hut (Kuṭi); Khari=chalk (Khaṭika); ghor̲a (ghoṭaka) maur̲a (mukuṭa); nīr̲a (niḍ), nāri (nādikā) etc. The pronunciation of ṭ or ḍ as the hard rough r̲ which is not an Aryan sound, could not have come into practice in an Aryan vernacular, unless through a substratum of Non-Aryan influence.

One important point has to be noted here, namely that what are considered as Non-Aryan features in prakrits or later vernaculars are not perhaps so much due to the members of the Aryan Society trying to take themselves to the

12. "ప్రతిసరవేతసపతాకాసుడః"—(పా ప్ర. II—8) ప్రతిపత్=పడివల,వ్యజన > విఅణో

13. *History of Bengali Language*, Vol. I. Page 487.

14. *His. of Bengali Lang.* Vol. I. p. 249.

Non-Aryan languages of the country, as the Non-Aryans, who have been admitted into the Aryan Society, trying to learn and speak the language of the Aryans. In doing so, these might have substituted sounds familiar to them in place of certain Aryan sounds, assimilate consonants, or split them according to their vocal tendencies or facilities, introduce new ways and methods of expression, which might have gradually brought corruption in the language of the lower strata of Society. Though the cerebrals in Vedic and Sanskrit may be due to the development of the dental sounds in combination with r or l, those in middle and later periods cannot but have been the result of some Non-Aryan Influence either Dravidian or Munda.

While dealing with the question of the Dravidian influence on the Indo Aryan, Prof. Jules Bloch is inclined to doubt the value of the isolated position of the Brahui in the North Western corner, to show that the Dravidians were the people who were pushed forward by the incoming Aryans.* Though these people might have developed migratory habits, certainly there is nothing to show that it is impossible that these people for long centuries might have inhabited the place where we find them now. It is suggested that they might belong to a later migration along the west coast from Canara. For the peculiarity which they have developed in their language viz., the substitution of initial b for v, we need not go as far as the Kanara, since the tendency is found even in the Bengali language. One migration of the Dravidians might have taken place from the north through the coastal regions of the lower Indus and Guzerat, but there is no sufficient reason to exclude the plains of the Punjab and the valley of the Ganges from the territory occupied by the Dravidian speaking people before the Aryans invaded the country. For we have evidence from Rigveda that those Non Aryan tribes—whether they are called Dasyus, Asuras or by any other name, are said to have been pushed forward equally on all these regions and the region of the Ganges valley forms no exception to it. We cannot be sure that it was only the Munda people that were pushed back and the Dravidians were not also among them specially when we have got many references to Nagas in the north who are identified with Dravidians.

8. The special features and the development of liquid sounds in Dravidian languages. Besides y, v, r, l, which are found in the Aryan languages, the Dravidian group have two more sounds peculiar to itself—the vallinum ṟ and ḻ. The fact that these two

* **Pre-Aryan and Pre-Dravidian in India—Bagchi.**

sounds appear in certain Dravidian words which are said to correspond to or have been derived from some Sanskrit or prakritic words, is not at all a proof that these languages belong to the same group or have developed from Sanskrit or prakrits, because the vallinum Dravidian ṟ is not found in any of the prakrits. An attempt has been made[15] to trace certain Telugu words containing this ṟ to Sanskrit sources. Even if this derivation happens to be correct, it is not at all sufficient to establish the Aryan origin of the Dravidian group of languages since this sound common to all the languages of the group is considered as a peculiar one even in the earliest times to which these languages can be traced. It is supposed that since these languages do not originally possess the sibilants ś and ṣ, borrowed words containing these sounds have developed this ṟ in them. Thus Krishna is said to have given rise to kaṟa and kaṟṟi in Telugu, kāṣhṭha—to Tel, Kaṟṟa, Skt. root—'ghush' to 'guṟṟu'; 'prishtha' to 'piṟṟa,' prashtha to 'paṟṟu,' root-kṛit to 'goṟugu', "ghṛi" to 'kaṟugu' 'jṛū' to 'chiṟugu,' vṛiḍh to peṟugu; arvat—ved=to flow>to Tel. 'ēṟu,' etc. Some of these words do not appear in other languages of the group, while others do not contain the vallinum 'ṟ', and their derivation from Sanskrit words is to be considered only as far-fetched. 'Krishna' is in Tamil appears as 'Kiruṭṭina', or Kaṇṇa, the latter is perhaps through prakrit. But the word 'kaṟu'=to grow black is not a word of frequent usage in Tamil. Other words meaning black contain r and not ṟ as (Tam. Kan. M. Tu.) kari=charcoal. Tam. kāri =blackness, that which is black; crow, vāsudeva, etc.; Tam. karuku, (M) karu=to become scorched by fire. Tam. karun kadal vaṇṇan =Vishnu whose complexion is as dark as the sea; karum pāmpu= dark snake, karu mai, darkness, etc. But there is another root in Tam. kaṟu, K. kaṟe—kare=to grow black, darken. Tam. karai =K. Tu. Te. karagu—to be dissolved, to melt does not contain the vallinum ṟ in any of these languages. For kaṟṟa—Tamil has got kaṟal=firewood and this is not found in Kannada.

Piṟṟa—Tam.—puṟa, K. piṟe, M. puṟa=The hind part, a buttock. But this is generally connected with pin, pim, piṟ. K pintu—pinte =that which is back, behind; peṟṟa—peḍa=hind part, backside, outer place, Tam. piṟa=outer, foreign, other. cf. Tel. peṟa=other. T. M. piṟan=another; Te. piṟudu=behind. Peradu=The backyard of a house—(traced to Skt. paryanta), K. peṟagu, the back side, afterwards, T. M. piṟagu. Thus the original ṟoot seems to be piṟ,—pin and common to all the languages of the group.

15. *His. of Telugu Language,* Vol. I.

Parṟu is traced to 'prastha', perhaps because of a few Aryan words denoting place names—as 'Indra prastha' etc. But we have no evidence to show that words with 'prastha' were so common in South India as to give rise to such a large number of place names ending with parṟu, as we find in this country. cf. paṭṭu, unikipaṭṭu.

Goṟugu. This is derived from Skt. Kṛit or from 'Kṣhur'. But the Kanarese root 'Kere' = to shave, does not contain the vallinum ṟ.

Chiṟugu is traced to the root 'gṛū'. The Tamil root is 'Kiḻi;' —Mal. Kiḻi=to be torn, rent in shreds, T. to tear, split, etc. ḻ may change into ṟ in certain cases. As the Telugu form with ch seems to be due to palatalization it need not be traced to Skt. 'jrū'. *Peṟugu*<'vṛidh,' Tel. peṟugu=to become large, to grow, cf. pērāsa; pedda. K. piri, Taṃ. peru, M. peri, peru, T. M. perugu= to be multiplied, grow large. All these contain no vallinum ṟ; only Tel. has a form with ṟ meaning to endeavour, to become enthusiastic. Many words in the languages have developed from the root 'pēṟ' which need not be traced to Skt. sources—K. per, percu, Te. peccu>heccu=to become more extensive, (n) increase, growth, largeness; pempu, pergada—preggada, etc.

Te. 'ēṟu, Tam. M. āṟu=river, is traced with vedic 'arvat,' and Tam. K. M. ēṟu; Tel. ekku with Skt. 'āruh'. Sanskrit is a very rich language with an all comprehensive Dhātupāṭha, to which any word can easily be traced. And Kumarilabhatta has already given us examples how foreign or Non-Aryan words were being derived from or traced to Sanskrit sources. Even though there may be a few words in which the Dravidian speakers, not being able to pronounce the compound letters or the sibilants of Sanskrit, might have substituted in their places the ṟ a sound familiar to them, it cannot be said that all those innumerable words with ṟ common to the Dravidian languages are derived from Sanskrit.

As regards another peculiarly Dravidian sound ḻ, Kesiraja the author of Kannada Sabdamanidarpana, makes mention of a few instances where this ḻ sound is substituted in place of Sanskrit 'ḍ, t, r, and ḷ' in what are called 'tadbhava' forms.[16] e.g. Skt. ghaṭikā

16. కృతిమార్గదొళుంటు కారతకారఠకార రేఫదడెగం బహుళ
స్థితియిం తుళకమపభ్రంశం, ళ తెరెయొళ్ సుకవీంద్రరిందెఱిదా దేశం ॥
శ. మ. దరప.—21 సూ.

—Kan. 'gaḻige' Skt. ghōṭika—K. gōḻige; Skt. lāṭam—K. lāḻam; Skt. kukkuṭa—k. Kōḻi ; mathikā—maḻige ; pratihasta>paḻihattam; pratīhārin>paḻihāri ; krūra>kūḻa ; tāḷ (kshala) k. tāḻa ; argaḷam >aguḻi; kalamam>kaḻave. From this it is clear that in some tadbhava forms the Kanarese speaking people have for one reason or other used ḻ sound in place of those in Sanskrit. For the reason we need not go very far. We know that this ḻ though lost in later Telugu and Kannada, is preserved in Tamil even to this day; and because of the peculiar nature of its pronunciation, it has undergone various modifications in these languages and various sounds especially ṭ, ḍ, ḷ, l, r, ṟ came to be substituted in its place in Telugu and Kanarese. Hence we find that most words with ḻ in Tamil have corresponding forms with ḍ in Telugu and ḷ in Kanarese. After this tendency has taken root in these languages, by a reverse process ḻ might be substituted in a few Sanskrit words containing ṭ, ḍ, ḷ, r etc., because of the familiarity of these people with ḻ. As this sound appears in Tamil as one peculiar to it from early times even to this day and in Kanarese and Telugu till about the 10th century A.D. it does not stand to reason to argue that it has arisen in these languages as a substitute for some of the sounds in Sanskrit, and consequently these languages themselves are derived from Sanskrit. Even Kesiraja calls the letters ṟ and ḻ along with 'ḷa' (kuḷa) dēsiya letters, letters (though they may be considered, so far as the place of production is concerned, as equivalents of Skt. r, ḍ and l) peculiar to the Kannada language.[17] Again to show that this is not a Dravidian sound, it is urged that this appears in the very names of certain later-day vernaculars of the North India as Marwaḻi, ōḻiya, pahāḻi, etc. and also used in some languages as Rajasthani Gujarati and Hindi. It is admitted on all hands that neither Sanskrit nor any of the prakrits contains this sound, and no prakrit grammarian made any mention of this sound as having developed even in the Apabhramsa stage. Simply because it appears in later vernaculars of about 12th century A.D. which have admitted-

17. అతిపీడనదిం రేఫా, శ్రితమాద ఱకారముం సమంతు డకారా
శ్రితమాద ళలను మంగీ, కృతపదలత్వక్కె సనేమసల్లద కుళనుం ॥
ఇవు వర్ణావృత్తిగె స, ల్లువు సందుం ప్రాసదెడెగె సల్లవు యమక
వ్యవహృతిగాగవు దేశీ, యవెనిపువా ప్రాస్యమెనిసిదే ఞో సహితం ॥
శ. మ. ద. 18-19

ly developed a good number of Non-Aryan tendencies, it is unreasonable to consider these sounds ṟ and ḻ which can easily be traced to the early centuries of the pre-christian era, to be of Aryan origin, and try to trace the Dravidian languages also along with them to the Aryan source. The existence of this non-Aryan Dravidian sound in later North Indian vernaculars is itself a sufficient proof that the Dravidians were once occupying the Northern parts of India.

Y and v do not come at the beginning of the Dravidian words unless the former is followed by long ā, and if the latter is followed by u, ū, o, ō. This kind of restriction is quite foreign to Sanskrit or prakrits. Initial 'y' becomes j in prakrits but not so in the Dravidian languages. Dravidian languages had originally no sibilants as the Tamil alphabet indicates. These sounds in Sanskrit words were pronounced by these people as palatals or spirants, or changed into sounds familiar to them. This principle is maintained in Tamil though for various reasons other languages adopted Sanskrit sounds to some extent. The various changes which these sounds have undergone in prakrits must have been due to the influence of the Dravidian speakers who were not originally accustomed to the use of these sounds. The change of l to n is specially characteristic of the Dravidian and not of the Aryan languages. Cf. Te. tola—tona; tolaku—tonaku, etc.

Thus a study of the Dravidian phonetics clearly indicates that the Dravidian system of sounds is not one derived from that of Sanskrit or prakrit; and the various peculiarities and developments in the sound system of the languages of this group, force us to conclude that these languages form an independent group from very early times and must have influenced the development of prakrits, though they themselves have been to a great extent influenced by them.

తెనుఁగునఁ దోడిభాషల పొత్తు.

శ్రీపాద లక్ష్మీపతి శాస్త్రి.

"మునుమార్గ కవిత లోకం
బున వెలయఁగ దేసికవితఁ బుట్టించి తెనుం
గున నిలిపి రంధ్రవిషయం
బునఁ జనఁ జాళుక్యరాజు మొదలగుపలువుర్" నన్నిచోడుఁడు.

మొదట సంస్కృత కవిత్వము లోకమున వెలసియుండఁగా దేసి కవిత్వముఁ బుట్టించి యాంధ్రదేశమునఁ దెనుఁగునఁ గవిత్వము చాళుక్యరాజు మొదలగువారు నిలిపిరి. వారికాలముననే కదా భారత రచనారంభమయి నది. వారు కర్ణాటకాంధ్రదేశములు పాలించిరి. అప్పటికే దేశమున సంస్కృత ప్రాకృతములకుఁగల ప్రాభవముచేత రాజవర్గమువారును కవి పండితవర్గము వారును వారిసహవాసము గలవారును సంస్కృత ప్రాకృత తదపభ్రంశముల నాయాదేశ భాషలతోఁగలిపి వాడుచుండుట సంభవించి యుండెను. సంస్కృత ప్రాకృత పదములను, తదపభ్రంశ పదములను దేశ భాషలతోఁ గలిపి కవిత్వము రచించు మిశ్ర ఫక్కియొక్కటి యేర్పడినది.

చాళుక్యులు కర్ణాటకదేశమును ద్రిలింగదేశమునుగూడ సమముగాఁ బాలించుచుండువారగుటచేత వారిసభలోఁ గన్నడ కవులును దెనుఁగుఁ గవులును గలసి మెలసి యుండిరి. వారాయాభాషలలో సంస్కృత ప్రాకృత తద్భవదేశీయ పదజాలముతో నాయాదేశభాషల వాడుకలో నున్న ప్రత్యయకారకాది విశేషములతో రచించు మిశ్రకవితాఫక్కి చాళు క్యుల కాలముననే స్థిరపడినట్లు కర్ణాట కాంధ్ర శాసనముల భాషాపద్ధతిని బట్టి నిర్ణయింపవచ్చును. ఆ ఫక్కియే కర్ణాటక భారతమునను, ఆంధ్ర భారతమునను అలంకారాలంకృతమయి ప్రబంధ రూపమును దాల్చినది. ఆ రాజులు కర్ణాటకాంధ్ర ద్రావిడ దేశములను బాలించుచు నాయాదేశ భాషల నాదరించుచుఁ బరంపరగావచ్చు సంస్కృత ప్రాకృతములఁ బఠించు

చుఁ బఠింపఁజేయుచు నుండువారగుటచే నాకాలపుఁబండితకుటుంబముల వారు సంస్కృత ప్రాకృత ద్రావిడకర్ణాటకాంధ్ర భాషలలోఁ బ్రావీణ్యము సంపాదించి రాజసభలలో గౌరవమంది రాజసమ్మతమగు కవిత్వమున గ్రంథములు రచించుచుండెడివారు.

ఆ కాలమునుండియు సంస్కృత ప్రాకృతములకుఁ దద్భవములకును దేసి పదములతోఁ బొత్తు కుదిరినది. కన్నడ దేసికిని, తెలుఁగుదేసికిని, తమిళ (అఱవ) దేసికినికూడ నొండొంటితో సరసమగుపొత్తు కలసినది.

సంస్కృత ప్రాకృత పదములు తత్తద్దేశోచ్చారణానుకూలమగు మార్పుచెందినపుడు స్వల్పభేదముతోఁ దద్భవపదజాలమేర్పడియుండును.

కొన్నిపదములు వేఱువేఱుభాషలలో సమానరూపముతో నవతరించి యుండును. అట్టి యవతరణమున, నాయాదేసితో నెనయుకచెంది దేశ్యమేదో తద్భవమేదో తెలిసికొనఁ దుర్లభమగు స్థితిని బొందినవి. ఒకదేసి మఱొకదేసిలో వాడఁబడుటయు నలవడినది. కన్నడమునఁబంప భారతము కంటెను దెనుఁగున నన్నయ్యభారతముకంటెను బూర్వమే మిశ్రపద్ధతిని గవిత్వము స్థిరపడి యున్నను ఆ గ్రంథములే క్రమముగాఁ గన్నడమునను దెనుఁగునను ఆది గ్రంథములుగా గ్రహింపఁబడినవి. దానికిఁ గారణము తత్పూర్వ గ్రంథములు లభింపకుండుటయే. తెనుఁగున లభించినదానికంటెఁ గన్నడమున లభించినది నూఱేండ్లకుఁ బూర్వపుది. అది తెనుఁగు కవులు పఠించినట్లు కొన్ని దృష్టాంతములు తెలుపుచున్నవి. అంతేకాక అప్పటి కవులును బండితులును సంస్కృత ప్రాకృత స్వదేశభాషలేకాక యన్యదేశ భాషలును నేర్చియుండెడివారు. అష్టభాషాకవితాధురంధురత మహాకవులకు లక్షణము.

కన్నడమున నాదికవులనఁబడిన పంపకవియును, ప్రసిద్ధకవులగు రన్న పొన్న యనువారును వేఁగీదేశపువారు. వారు తెలుఁగువారు. నన్నయ్యకు భారత రచనలో సాహాయ్యము గావించినవాఁడని చెప్పఁబడినవాఁడును రాజరాజనరేంద్రునివలన నగ్రహారము వడసిన వాఁడును నగు నారాయణ భట్టు కన్నడదేశపువాఁడు. అతఁడు సంస్కృతాంధ్ర కర్ణాటకాది భాషలలో దిట్ట యని శాసనశ్లోకములు చాటుచున్నవి.

"యస్సంస్కృత కర్ణాట ప్రాకృత పైశాచి కాంధ్రభాషాసు
కవిరాజశేఖర ఇతి ప్రథితస్సుకవిత్వవిభవేన
కవీ న్మనీషా లవదుర్విదగ్ధాన్ మనోహరాభి ర్నిజసూక్తిభి ర్యః.
కుర్వ న్నగర్వాన్ పటుభి ర్బిభర్తి కవిభ వజ్రాంకుశ నామ సార్థమ్.

కవు లనేకు లష్ట భాషాపాండిత్య మలవఱచికొన్నవారే. అట్టి సంస్కారములతో రచించినవారి గ్రంథములు పరిశోధింపఁగా బహుభాషా పరిణత శ్రుతిహిత పరిపాకము స్పష్టముగాఁ గనఁబడుచున్నది.

ఆ సంప్రదాయ జ్ఞానమును, తాదృశ పాండిత్యమును గొన్ని శతాబ్దులకుఁ బూర్వమే నామమాత్రావశిష్టము లయిపోయినవి. మధ్య కాలమున వ్రాసిన వ్రాఁతప్రతులు పఠనార్హములుగావు. తప్పుల తడికలు. ప్రకృతము ప్రకటితమయిన గ్రంథములు పరిష్కరించినవారు, మహా పండితులును బహుభాషా పరిజ్ఞానముఁ గలవారును గొంద ఱుండవచ్చునుగాని, సాధారణముగా సంస్కృతాంధ్రములు కొంతవఱ కెఱింగినవారే యగుటచేత విశేషపద మేదయినఁ గనఁబడినచో నంతకుము న్నలవడిన పదములలో నొకపదముగా సవరింపఁదొడఁగిరి. ఇంతకు వారి దృష్టి వేఱు. అది భాషల పరస్పర సంబంధమార్గమునకుఁ బోలేదు. అట్లు సవరణగావించినను గొన్ని పదములు నిలిచియున్నవి. ఆ గ్రంథములే మనకుఁ బ్రమాణములు గావలసినస్థితి పట్టినది. అయినను వానిలోని విషయమును బదజాలమును బరిశోధించినయెడలఁ దెనుఁగునఁ దోడిభాషలకుఁగల పొత్తుకొంత గనఁబడును. దిఙ్మాత్రముగాఁ గొన్ని యుదాహరణములు చూతము.

బాడుదల; పందల.—

తిక్కన్న భారతమునఁ గర్ణపర్వములో (౨—౫)

"తే. బాడుదల నొండెఁబట్టుము పాండుతనయ
ముఖ్యు వీరు వా రననేల మునుమువట్టి
వైరివర్గంబునెల్లను బారిసమరి
సైన్యయుతముగ నద్భుత జయము గొనుము"

దుర్యోధనుఁడు కర్ణుని యుద్ధమునకుఁబోవఁ బ్రోత్సాహపఱచుచు (కర్ణా! ద్రోణుఁడును భీష్ముఁడును అర్జునుని భీముని సంహరించెద రని నమ్మియుంటిని. అట్లుజరుగలేదు నీవాపనిని నిర్వహింపు.) ధర్మరాజును బాడుదలతోఁ బట్టినను బట్టుము. వీరువారుఅననేల? సైన్యసహితముగ శత్రువుల నందఱను జంపి జయము గొనుము అనెను. ఇందు వీరువారు అననేల నందఱను జంపుము ధర్మరాజును బ్రాణములతోఁ బట్టుకొను మని సందర్భమునుబట్టి తోఁచుచున్నది.

దీనికి మూలమగు సంస్కృత భాగము సందర్భ సహితముగా చూతము.

"మనోగతం మమ హ్యాసీద్భీష్మ ద్రోణౌమహారథా
అర్జునం భీమసేనంచ నిహంతారా వితి ధ్రువమ్
తాభ్యాం య న్న కృతం వీర కర్మ కర్ణ మహాహవే
తత్కర్మ కురు రాధేయ వజ్రపాణి రివాపరః
గృహాణ ధర్మరాజం వా జహి వా త్వం ధనంజయమ్
భీమసేనంచ కాంతేయ మాద్రీపుత్రౌయమావపి
జయస్తుతేస్తు భద్రంతే ప్రయాహి త్వం నరర్షభ
పాండవేయాని సర్వాణి కురుసైన్యాని భస్మసాత్. అ.30-2

పై భాగములోని "ధర్మరాజంగృహాణవా" అనుదానిని "బాడుదల నొండెఁబట్టుము పాండుతనయ ముఖ్యు" అని తెనిఁగించెను. యుద్ధమున గ్రహించుటయనఁ బ్రాణములతో నుండఁగాఁబట్టుటగదాయని యెంచి యా యర్థమును స్ఫురింపఁజేయు 'బాడుదల' పద ముపయోగించినాఁడు. బాడు = ప్రాణములతో (నున్న), తల=శిరసు అని అర్థము దీని వివరణము ముందు తెలుపఁబడును.

సంస్కృతమునందు "జీవగ్రాహం గృహీతః" అనుభావ మిం దిమిడి యున్నది.

మఱియు కర్ణపర్వమున (౧—౧౩౫) నీపదమున్నది.

"క. వెనుకొని రాధేయుఁడు నిజ
ధను వాతని కంధరమునఁ దగిలిచి నలిఁ బ
ట్టిన నింద్రచాప పరిగత
ఘనాకృతిని బోలిచె నతఁడు గౌరవనాథా".

వ. ఇట్లు పాండుతనయు బాఁడుదలఁబట్టి మందస్మితసుందరాననుఁడై......
అని విడిచె నకులు."

దీనిమూలము—

"త మభిద్రుత్యారాధేయః ప్రహసన్ వై పునఃపునః
సజ్య మస్య ధనుః కంఠే వ్యవాసృజత భారత
తత స్స శుశుభే రాజన్ కంఠాసక్తమహాధనుః
పరివేష మను ప్రాప్తో యథా స్యా ద్వ్యోమ్ని చంద్రమాః
యథైవ చాసితోమేఘః శక్రచాపేన శోభితః
ఏవముక్త్వా మహారాజ వ్యసర్జయత తం తదా"..............

ఇందు బాఁడుదలఁబట్టి యనుదానికి మూలములేకున్నను పర్యవసాన మదియే అగునుగాన దిక్కన్న యట్టి సందర్భమున నుపయోగింపఁదగిన పద ముపయోగించెను.

తిక్కన ప్రయోగమును జూచియే తక్కినవారు దీనిని బ్రయోగించి యుందురు.

I. లక్ష్మీనృసింహ పురాణమున (౨—౧౧౯)

"వ. అమ్మహావీరుండు.

సీ. పేర్చుచుఁ బరతెంచు భిదురంబు నని మొనఁ
బెడచేతఁ బెడమోము వడగనడఁచి
భీతిఁబాఱెడుపురుహూతు వెన్కొని బాఁడు
దలఁబట్టి దర్పంబు తలకు మీఱ
నమరావతీపురం బంతయుఁ జూఱాడి........"

II. కవి కర్ణ రసాయనమునఁ (౨—౧౧)

క. బాడుదలఁ బట్టి కొలమునఁ
గూడని చెడు గంచుఁ బెట్టుకొనఁ జూచియుఁ జే
యాడక విడిచిన నూడనిఁ
బాడెం గోణుపుఁడు దైత్యపతి వెనువెనుకన్"

పయి యుదాహరణములోను బ్రౌణములతోఁ బట్టుకొనుట యనియే యర్థము. ఇది సుప్రసిద్ధముగాఁ బరంపరగా వచ్చుచునే యున్నది. ఇట్లుండఁగా శబ్దరత్నాకరకారుఁడు తన నిఘంటువున నిట్లు గ్రహించెను.

"బాడుదల దే. వి. (బాడు + తలఁగించుట) అవమానించుట... లక్ష్మీ-,......కవిక ౨. భార. కర్ణ ౨" ఉదాహరణోపయుక్తమగు పద్య భాగముల నిచ్చెను. ఆతఁడిచ్చిన యుదాహరణములో నెందును అవమానించుట అను నర్థము సరిపడదు. సరి బెట్టుకొనఁదలఁచిన వారికిఁ బురాణార్థమగునుగాని భాషాసంప్రదాయ సిద్ధార్థము గాఁజాలదు. పోనిందు 'బాడు' అనునది అవమానార్థమును సూచించుచున్నదేమో చూత మని యాతఁ డిచ్చిన "బాడు" శబ్దము చూడఁగా. బాడు. దే. వి. ముసుఁగు, ప్రావరణము అనిక లదు. దీనికిఁ బ్రమాణముగాని యుదాహరణముగాని లేదు. అక్కడనే "బాడుగోలు" పదమిచ్చి, మానహీనుఁడు అని అర్థముతో "బెండెము బాడుగోలునకు" అనుహంసవింశతి పద్యభాగ మిచ్చెను. అదియర్థ నిర్ణాయకముగాదు.

ఇంక బ్రౌను నిఘంటువునఁ బ్రాచీనతరమైనప్రతిలో "బాడుదల అనఁగా తలజూపుచక్కెర అనుట" అని కలదు. ఒరంగలు గ్లోసరీలోనిదని సూచింపఁబడినది.

ఇటీవలఁ బరిష్కరించిన బ్రౌను పుస్తకములో "బాడు" పదము శబ్ద రత్నాకరమున నున్న రీతిని వెలసినది. ఇది శబ్ద రత్నాకరమునుండి బ్రౌను గ్రంథములోని కెదురీఁదినదిగాఁబోలు.

దీని సంప్రదాయ మూ నిఘంటుకారులకు స్ఫురింపలేదు. దీని సంప్రదాయమును దెలిసికొనం బ్రయత్నింప నీ క్రిందిరీతిని దేలినది.

అది కన్నడమున బాద్దిలె అని సుప్రసిద్ధముగానున్నది. హాగనే కన్నడమున బాళుదలె అనియుం గలదు. బాళ్ అనంగా ప్రాణము. బాద్దిలె అనంగా ప్రాణముతోనున్న తల. "బాళ్ జీవనే"అని శబ్దమణిదర్పణమునంగలదు. ఇది నేఁటికిని వాడుకలోఁగలదు. తద్భవ వాదు లిది ప్రాణ శబ్దభవ మనవచ్చును. దేసివాదులు దేసి యనవచ్చును. కన్నడ లాక్షణికులు దేశ్యమే యనిరి.

యుద్ధమున శత్రువును లొంగఁదీయఁ గలిగనేని ప్రాణములతోఁ నుండఁగాఁ బట్టుకొను శత్రువు తల బాద్దిల. అట్టు శక్యము గాదేనినఱికి తెచ్చిన శత్రువు తల పందల.

పచ్చనె + తల = పందల అయినది. పచ్చితలయనఁగా రక్త మాఱనితల. కన్నడ శబ్ద మణిదర్పణమున పచ్చనె అనుదానికి పమ్ ఆదేశ మగు నని విధించి పందోల్, పందొవల్, పందలె, పందళిర్ ఉదాహరణమిచ్చినారు. పచ్చి రక్తార్ద్రమగు తోలు, అట్లే పచ్చనె ఆర్ద్రమగు తల అనివ్యుత్పత్తి.

పయివానికిఁ బ్రమాణములగు కర్ణాటక ప్రయోగములసరణి చూతము.

బాద్దిలె.

I. "మలెపర్ మండలికర్ కరుంబరభటర్ వీరర్కళుం తమ్మ
బాద్దిలెయుం బేడిద వస్తువాహనముమం ముందిట్టు మూవిట్టి యొ
క్కలవోలిం బెసగెయ్యె సంతమిరుతుం కుంతీసుతర్."

పంపభారత ౯—౧౦.

II. కబ్బిగరకావం అనుదానిలో నిట్లున్నది. ౧౪౯. "పెఱెయం, బీరదినా
గొరవనెద్దెబాద్దిలెవిడిదం"
దీని టిప్పణిలో బాద్దిలెవిడిదం,"జీవగ్రాహం గృహీతః"అనుసంస్కృత
మునకుసరిగా నున్నదని వ్రాయఁబడినది.

III "సింబ రెగర కపిధ్వజరసాధ్యరె నిన్నొళిదిర్చువన్ననా
వం బెససెన్ననంజిదోడవందిర బాల్దిలెదండపెం రణా
డంబరదిందమంజదోడె పందలెదండపె నెంను ప్రూణ్ణు శౌ
ర్యాంబుధి బేడిదం బెసననిందగి దానవచక్రవర్తియం॥
అభినవపంప రామాయణం. ౧౩—౧౩౫.

ఇది యింద్రజిత్తు రావణునితో నన్న మాట:—

కపిధ్వజులలో అనఁగా కపులలో (కపులనఁగా కేవలము వానరులు కారు. కపిరూపముగు ధ్వజము గల యోధజాతివారు అని జైనసంప్రదాయము) నీవటకు రావలసినంత యసాధ్యముచేయువారెవరున్నారు. ?

నేనే పోయి భయపడినవారి బాదుదలఁ దీసికొనివచ్చెదను. రణరంగమున ఆడంబరము చేసినచో (అప్పుడే నఱకిన) పందల తెచ్చెదను అని తాత్పర్యము. ఇందు బాల్దిలె, పందలెరెండును స్పష్టముగా పై యర్థములను స్ఫురింపఁజేయుచున్నవి.

పందలె.

"వీరభటర పందలెగళుం అగుర్వుం అద్భుత భయానకవీర బీభత్స రౌద్ర రసంగళుంపుదుం"

అప్పుడే నఱకిన తల యని స్పష్టపఱచు నుదాహరణము చూతము.
"పందలె పాఱె పుట్టి బిసునెత్తర సుట్టి రె బాణజాలదిం
పందర వి క్కెదంతిరె నభం.
అభినవ పంప రామాయణము ౮—౬౦.

పందల పైకి ఎగిరెను పుట్టిన వేఁడి నెత్తురు (కెంధూళి) సుడులుగా చుట్టుకొనిపోయెను. అనుటచేత అప్పుడే నఱకిన తల అని స్పష్టమగును.

కన్నడాంగ్ల నిఘంటువున కిట్టిలుపండితుఁడు.

"పఽ. Pan 2 = పం, పచ్చె, పచ్చ, పచ్చనె, పచ్చు, పచ్చి etc.
(Smd.215) Greenness, Freshness ; etc.
పందలె—తలె (Smd. 216) A newly decapitated head
పసియతల.

బాలిన్. 2 = బాలు 2. Living; Life.

బాల్దిలె—తల. A living head (Though being cut off).

అని వ్రాసినాఁడు. నఱకఁబడిన అనుభావమాతఁ డిచ్చిన యుదాహరణములలోఁ గుదురదు. అది చింత్యము.

తమిళమునఁకూడ "పైన్దలై" ప్రయోగింపఁబడినది.

"అరవిౕ పైన్దలై తుమియ".

కుఱున్దొగై ౧౮౦.

"పందల"కు అప్పుడే నఱుకుటచేత వాడిపోకుండఁగ నున్న దలయనియుఁజెప్పవచ్చును. తమిళ ప్రయోగమున అప్పుడే చచ్చుటచేత వాడిపోకుండగ నున్న తలయను నర్థము తోఁచుచున్నది అని తమిళ పండితులనిరి.

"బాల్దిలె" బాడుదలగా తెనుఁగున గ్రహింపఁబడినట్లు కవికర్ణ రసాయనోదాహరణము స్పష్టపఱచినది. బాళుదల యనినను ననవచ్చును. "ల" కు తెనుఁగున సామాన్యముగా "డ""ళ""ల"లపలుకుబడి కనఁబడుచున్నది.

తిక్కన "బాడుదల" యుపయోగించినట్లు నన్నిచోడుఁడు "పందల" యుపయోగించెను, కుమారసంభవమున ౨. ౮ "ఖలుఁడని వజ్రిచేయి విఱుగంగ వడిం బడమోది రెత్తిదోర్బలమునఁదాఁకి యజ్ఞుతల పందల యెత్తిరి దక్షణాధిపుల్."

మఱియు ౧౧—౯౬.

"బలిఁజెఱఁబెట్టి రాహుదల పందలయెత్తి సుధారసంబు వే
ల్పుల కశనంబుగా నొసఁగె......"

కుమారసంభవమును ప్రకటించిన శ్రీ. మా. రామకృష్ణకవి యమ్. ఏ. గారు వారిటిప్పణిలో

పయిస్థలములలో "పందల = పుఱ్ఱె" అనివ్రాసి దానిని సమర్థించుటకు కన్నడపద్యము లిచ్చిరి. అక్కడను పయి యర్థమే సరిపోవును.

మఱియొక తమిళములోని 'తలై' తెనుఁగునఁ గలసిపోయినది. కేతన దశకుమార చరిత్రలో 'పోయితల' పదముగలదు (False head) తలగాదు కాని తలవలె నుండు సాధనము, అబద్ధపుఁదల చూ. కుమార సంభవవివ

ర్శము. 'పొయ్‌తలై,' అను తమిళపదము తెనుఁగునఁజేరినది. సాధారణముగా రాజకీయ విషయవాచకములును యుద్ధాది సందర్భోచిత పదములును చేతిపనులను పనిముట్లను దెలుపు పదములును పారిభాషికములును కన్నడమునుండి కొన్ని గ్రహింపఁబడినవి. దానికిఁగారణయులు——

రెండుదేశములను బాలించు రాజు లొకరేయగుట, వారియాస్థానములఁ జేరిన కవులకు దేసిభాషలు స్వభాషతోపాటుపఠనీయములగుట, అభ్యాసవశమున నవియు నివియుఁగూడ దొరలుట, యప్పటిదొరల కవిసులభగ్రాహ్యములగుట మొదలగునవి. ఆ కారణముల చేఁగన్నడము తెలుఁగునఁబొత్తు సంపాదించినది. అట్లేకొన్ని సమయములలోఁదెనుఁగు కన్నడమునఁ బొత్తు సంపాదించినది. తెలుఁగు కన్నడ శైవగ్రంథములు శోధించిన నదిబయలువడును. తమిళము తెనుఁగుతోఁ బొందిక నందినది. అది వైష్ణవ ప్రాబల్యకాలమునందలి తెనుఁగు గ్రంథములలో లభ్యమగును. తెనుఁగును తమిళములో నెనసినది. నాయకరాజుల కా.పుఁ దమిళ గ్రంథములలో నాయెనయికకొంత తెలియ.వచ్చును. ఇంకను నెన్ని సందర్భములలోనో దేసిభాషలొండొంటితో నెనయిక పొందినవి. మన దేశపుఁ జరిత్రమే యేర్పడలేదని పెద్దలే యందురు. అప్పటప్పటి దేశ పరిస్థితులనుబట్టి యిట్టి సంస్కారములు జరుగుచుండును. అది యింకను బరిశోధనీయము.

తిక్కన సూయాణము .... మొదలగు పదము లెన్నోకన్నడమునుండి గ్రహించినాఁడు. అట్లేయితరులును. చూ. కుమారసంభవ విమర్శము. ఆ పదములు తెనుఁగునుండియే కన్నడమువారు గ్రహించిరనరాదా యని కొంద ఱందురు. కొన్నిటి విషయమున నట్లనవచ్చు నని మున్నే చెప్పఁబడినది. ఏ పదమునకైనను బ్రకృతియుఁ దజ్జన్యములగు కొన్నిరూపములును సుప్రసిద్ధముగా నేభాషలోనున్నవో యది యా భాషలోనిది యని మన మూహించుట యుక్తిదూరముగాదు. తోడి భాషలలో సమానరూపము గల వెన్నో యుండును. అట్టివిగాక యితర భాషలలో నుండి కొన్ని తెలుఁగుతోఁ బొత్తు నందియున్నవి. వాని కలయికకుఁ గారణములు గనఁబడు చున్నప్పుడు వానిపొత్తెంతవఱకున్నదో గ్రహించి తన్మూలమునఁ దోడిభాషల యెనయిక యెఱింగి తన్మూల ప్రకృతులను గని పట్టినచో భాషాతత్త్వము తేటఁబడు ననెడి నమ్మకము గలదు.

THE HISTRIONIC ART OF MALABAR

The Cultural Background

By

Dr. C. Achyuta Menon, B A., Ph.D. (Lond.)

Before we discuss the histrionic art of Malabar it is necessary to have an idea of the society of Malabar and its component parts, as art is mostly the expression of society. India is often described as a country of contrasts. The most primitive and the most modern can be seen here side by side. It is a wonder for foreigners why it is so. A new phase in the evolution often follows the disappearance or gradual extinction of the previous stage. While this is true in respect of other countries, in India it is the other way round. A new stage does not entirely replace the earlier one which continues for those who are not yet fit for the advance that has come. This accounts for the existence of both side by side. If this state of affairs applies to the whole of India it is doubly so in respect of Malabar.

I. KERALA SOCIETY.

Mountaineers.—If we look into the forest of Malabar we find a number of aboriginal inhabitants formed into different communities such as Nāyādis, Malayans and Pariahs etc., having nothing in common except their primitiveness. The first though called Nāyādi, the hunter, he never does hunting and is sometimes a vegetarian. His comrades in the forest, on the other hand, are experts in every variety of black art or sorcery and eat the flesh of all animals. The two are distinct entities. One looks upon the other with suspicion and never lives as a neighbour of the other. There are plenty of such on the mountains calling for the attention of the anthropologist. Each community has its own God to be propitiated in certain seasons of the year with ceremonial dances and offerings.

Other Classes

Ceṛuman.—Coming to the country or plains ordered society appears with its distinctions of caste and creed under the broad division of high and low. In the lowest rung of the ladder are *Ceṛuman* and *Kaṇakkan* who are slave labourers maintained

by landlords for work in the field and elsewhere in the lands they own. He is a born dancer and the harvest season, when he gets enough paddy from his master for his luxuries, which comprise a new cloth and a modest provision for drink and a holiday to witness the festivals at temples (Kāḷi temples), presents him at his best. As the proverb goes, whatever comes uppermost in his mouth, is his song which generally deals with the temples he sees at a distance or the paddy fields in which he works throughout the day during winter, or important ceremonies in his master's house, or his dealings with other communities. His sense of rhythm is proverbial. He generally dances in company and his steps could be heard from a distance. They are timed with remarkable precision with the result that a hundred steps sound as one. He never goes wrong even if he is under the influence of drink which only makes him dance better.

Pāṇan

The next man in the social scale is *Pāṇan.* He is professionally the manufacturer of umbrellas made of the palm leaf which is cheap enough to suit the taste and pocket of all. His craft marks him out as an artist of no ordinary capacity although he is rarely appreciated as he has set a low value on his work. Besides, he is the chief entertainer for the lower classes and invokes seasonal festivals by ceremonial songs. Dance, mimicry and a kind of dramatic presentation of social and mythical incidents form the chief items of the entertainment he provides. The performance is called *Pāṅkaḷi* which lasts for the whole night.[1]

Vaṇṇān.

Then comes *Vaṇṇān* or *Maṇṇān* who is a washerman by profession. He is to be distinguished from Veḷutteṭan (washerman for higher classes). Vaṇṇan is intimately associated with the worship of the primitive Mother called Karinkāḷi—(literally black Kāḷi)—and he is the chief priest in such temples and master of the ceremonies called *Veḷḷāṭṭu* and *Veḷḷari.* In the more refined Kāḷi temples frequented by higher classes like Nāyars and Nambudiris he appears during festivals with masks of different kinds performing a kind of dance which is the craze of his community and his patrons who give him due recognition. On the final day of the festival called *Pūram* experienced dancers among them come with a semi-circular head-

1. He is also noted for his knowledge of medicine and whenever a native physician makes a prescription a Pāṇan is engaged to procure them as he is the only person who can identify the various shrubs mentioned in it. In Travancore he is alyālor.

gear, three to four feet high, and visit houses within the jurisdiction of the temple to which he is attached dancing dexterously with that unwieldy encumbrance on his head and finish the day's work at the temple. Some of them get possessed during the day and go on dancing endlessly till they are caught and persuaded to stop by others. They generally fast the whole day out of devotion to the Goddess.

Īzuvan.

The leading community among the lower classes is *Īzuvan* or Tiyan who once held an amount of authority among the communities mentioned above in settling their disputes and social problems. His status varies in different parts of Kēraḷa along with his nomenclature and the community has three or four sub-divisions. A section has been engaged for centuries in the manufacture of toddy or arrack as their profession while the more advanced section hold the title *Taṇḍāyma* (the leadership among the lower classes) and enter the battlefield along with the Nāyars. There is a theory that this community came from Īzom—now identified with Ceylon—and brought cocoanut[2] to Malabar for the first time. His favourite pastime is a sword and shield dance called *Palisa*[3] *muṭṭumkaḷi* (literally the shield-strike-dance) which is a relic of the part which this community once played in war. It may also be observed in this connection that this past-time is popular also with Nāyars and the non-hindu communities like Muslims and Christians of Malabar. Whether it was copied from Nāyars by Taṇḍans or *vice versa* is a disputed point. Among non-hindu communities it is a recent innovation and there is no doubt about its origin. In respect of Taṇḍan or Īzuvan the matter is not easy to decide. In the history of Malabar Īzuvan or Tiyyan possesses equal claim for priority with Nāyars. In fact the folklore seems to suggest that they settled in Malabar earlier, holding prominent positions in society in ancient times, which they lost owing to certain historical or social developments that occurred later and of which it is not easy to determine the precise nature. There is no doubt, that they were once closely associated with the Nāyars in various social rites than they are at present.

Higher strata of society.—Among the so-called higher classes who are officially called caste Hindus in Malabar three deserve mention—viz., Ambalavāsis, Nāyars and Nambudiris.

2. The Malayāḷam word for it is Ten Kā=Southern fruit (Ten=South. Kāy=Fruit). The name suggests only its entry from South but has no reference to the community that brought it.

3. Paliśa=Shield.

Ambalavāsis.[4]—The name denotes their traditional connection with the temple. This is a promiscuous community containing a number of sub-divisions mutually exclusive. To say that the Ambalavāsis constitute the intermediate caste between the Nambudiris and Nāyars is misleading. It is true that temple work is a common link among them, but it must also be borne in mind that the term is comprehensive enough to comprise services of various denominations from pūja down to cleaning. Pūja is done by the Nambudiri who now occupies the highest position in the social heirarchy. The others are in a way his assistants. Certain sub-divisions of Ambalavāsis like Varier, Poduval, Piṣaroti are more closely connected with temple service and are on a superior level while others like Cākkyar and Nambiar are required to be in the temple only on ceremonial occasions. There is again the Māran the drummer, who attends temple constantly but does not enjoy the same status as others. In certain localities he serves some sections of Nāyars during pollution time. The position of Kuṛuppu also is similar. The high class Nāyars once never used to dine with any of these and once there was no intermarriage also. In the light of these facts to describe them as occupying a position between the Nāyars and the Nambudiris is not exact. Tradition and their customs suggest that they were evolved out of the out-castes from both communities—the Nāyars and the Nambudiris—and with the installation of the latter in the temple they rose in varying degrees in their status and influence. Whatever their origin, from the point of view of art their importance is unquestionable. Four institutions *Kūttu, Kūṭiyaṭṭam, Pāṭhakam* and *Pāṭṭu* which will be described in the course of this chapter are their distinct contributions to the histrionic art of Malabar and their influence on its general development has been by no means inconsiderable.

Nāyars.—This term unlike other caste appellations of Malabar is applied to a number of clans and communities ranging from Rajas and aristocrats who interdine with the Kēraḷa Brahmans, to the lowest clan whose members are regarded as untouchables. The Rajas and aristocrats began to style themselves as Kṣatriyas being warriors, although such a denomination conveyed no special significance in the society of Kēraḷa in ancient times. The qualifi-

4. Ambalam=Temple, Vāsi=one who lives; i.e., one who lives in a temple. Ambalavāsi does not live in a temple but he resides within a convenient distance of it.

cation of fighting also was possessed by many other sub-sections of Nāyars such as Kaimaḷ, Paṇikkar, Kuṛup,[5] Nambiyar.[6] The innumerable sub-divisions into which the Nāyar community is split indicate that it was once a self-sufficient unit in Malabar and that the various divisions that it now comprises are the result of the distribution of various administrative and social duties which they were performing once. According to the nature of their functions the members of each clan came to be looked upon as of superior or inferior status. Communities that bear the names Kaimaḷ, Paṇikkar, Menōn, Kuṛup, etc., earned their respective titles through special services rendered to the State, which their descendents enjoyed later. The rest were called Nāyars with the distinctive qualifications such as Vaṭṭekkaṭ or Attikkūṟuśśi indicating their special functions. Customs and manners differ with each clan but the matriarchal system[7] of inheritance distinguishes them from the other communities of Malabar. The majority of them took to fighting as a profession and the term Nāyar is often synonymous with captain or general or even a fighter. As the ruling class for several centuries they have left their mark on the various arts and institutions of Malabar particularly on Kathakaḷi. The Nāyar militia exercised a healthy influence on the society of Kēraḷa and served as a check on the autocracy of their Kings.[8] Mother Goddess was their guardian Deity and their gymnasium (Kaḷaṛi) inevitably contained an image of the Kaḷi for them to worship before they begin their daily lessons. Ancestor worship and Serpent worship also form a part of their traditional culture. Different theories are current about their association with Malabar.[9] According to some Rajaputana is their original home, while others transfer it to the land that borders on the Mediterranean their original home. The subject fascinates the anthropologist who is yet to make a systematic study of it.

Nambūdiris.—This community occupies the first rung of the social ladder in modern Malabar and has a very interesting history. They are regarded as the representatives of Āryans who colonised Malabar in pre-historic times led by their leader Paraśu-

5. and 6. Some clans among *Ambalavāsis* also bear these titles.

7. A section among the Nambudiris and the Tiyyar follow the same system. It is not universal among them.

8. Logan: *Malabar Manual,* Vol. I, Preface, p. iv.

9. One of them identifies them with Nāgas of the Dravidian family of races, another makes them the West Coast counterparts of the Naidus and Mudaliars of the Eastern districts of South India.

rāma the mythical Brahman hero. But the theory lacks historical support or confirmation. Although they were once noted for their Vedic learning and humour (the latter they still retain) in general appearance and stature they look the same as the high class Nāyars, the majority of whom still enjoy the right of dining with them. Their inheritance is a compromise between the matriarchal and patriarchal systems. While the descent among them is generally reckoned through the father, the paternal uncle succeeds him as the head of the family. Only the eldest brother among them marries in his own community,[10] the younger brothers choose their wives from the prominent Nāyar houses against the original custom which insisted on their celebacy and devotion to religion. The majority of them are priests in temples. There is evidence to show that a section among them called "Āḍhyans" shared administrative functions with Nāyars. As a cultured community they have exerted considerable influence on the development of literature and art of Kērala although in social matters they did not exhibit a similar progressive tendency. In respect of Kathakaḷi they have joined hands with Nāyars and have shared with them the credit for shaping its technique and design.

II. PRIMITIVE ART.

We shall now proceed to survey the various aspects of the histrionic art of Malabar, which these communities developed. I may observe in this connection, that temples of Malabar were the chief centres of art in its various manifestations except certain varieties of it that were developed among the lower classes and could be classed as popular types. Even those that have no religious significance such as Tuḷḷal were included as items of temple festivals. Had it not been for such an arrangement a good number of them would have perished long ago owing to the unfavourable conditions that developed later.

Influence of the Mother-Cult.—Mother-worship forms the earliest cult of Malabar and has therefore, a major share in the development of the dramatic art. Ayyappan the guardian Deity of the village and Vēṭṭakkaran the hunter God, are other primitive deities whose propitiation has given rise to certain varieties of the art. The snake also has a place in this group and a contribution to its

10. In recent times a law has been introduced allowing the younger brothers also to marry in their own community.

credit. Śiva and Viṣṇu loom large in its latest phase. In our classification therefore, these deities and gods form the nucleus round which the arts rallied and developed with the march of time.

The art in general lends itself to a broad division such as popular and classical. This applies to all branches of it. A further classification into religious and secular is also necessary for a clear understanding of the subject. We shall give precedence to the Mother and describe a few prominent types. The varieties which the Mother-cult has inspired from time immemorial to the present day are innumerable. They range between the crudest primitive specimen to the highly refined variety.

(*a*) Religious Types

Pāna.—Among the popular religious types *Pāna* deserves some prominence both in point of antiquity and dance modes. It is generally performed by Nāyars in their houses as an offering to the Goddess, Kāḷi, and its literature can be reckoned as the oldest available in Malayalam. It is styled '*Kāḷināṭakam*' the drama of Kāḷi. It is conducted either as a day ceremony or a day and night ceremony. In the night the items of the day's ceremony are repeated with a fire-walking scene as a finale.

A big pandal or flat roof supported by 64 pillars is constructed first. Within the four pillars at its centre *a sanctum sanctorum* duly decorated by tender coconut leaves and fruits is then set apart to propitiate the Goddess who is represented for the time being by a branch of *Pāla* tree[11] with three sprouts, that is ceremoniously escorted to the place and planted there. This is followed by a Pūja by the leader of the troupe, who dances round the place to the rhythm of the accompaniments (drum, paṛa[12] and cymbals) offering flowers etc., to the Goddess as he dances. The last item of the Pūja is pouring on himself a red liquid which is a mixture of saffron and white lime and spilling it on all sides. This is a relic of the primitive blood-offering[13] to the Goddess. He fasts till the Pūja is over. Another prominent member of the troupe then dances round the central place with a torch in his hand specially made for the occasion. This dance is more strenuous and technical than the Pūja-dance. When this is over the whole troupe sometimes assist-

11. Asclepias, a kind of tree that has a milky juice.
12. Somewhat resembling drum but producing a different variety of sound.
13. This seems to be a universal cult and the fox-hunt of England appears to be its modern survival.

ed by a few others perform a circular dance round the *sanctum sanctorum* each member holding a wooden ornamental stick in his hands. The next item is the singing of the songs called *Tōṟṟam* describing Kāḷi's birth and her encounter with Dārukan the Lord of Asuras. Towards the close the Mother is invoked and requested to come in person to receive the offering when a Kōmaram[14] (oracle) who is also called Veḷiccappāṭu appears. He also dances round the place when the whole troupe join him and indulge in tumultuous uproar and violent dance which symbolise the Mother's pleasure. In the course of this chaotic item the *sanctum sanctorum* is demolished. The present writer still recalls the thrill which he enjoyed as a boy of ten when he ran away from home and danced with a *Pāna* troupe. Though he had no previous training in it he kept pace with others full of intense excitement which made him forget the strain and exhaustion.

(2) *Bhagavati Pāṭṭu.*—Bhagavati Pāṭṭu is another variety of Mother-worship. This is the exclusive right of a section of Ambalavāsis called Kuṛupp or Kuṛippu (derived from the word Kurikkuka—draw) and is conducted either within the precincts of Kāḷi temples or the houses of Nambudiri Brahmans. From the environment and the circumstances in which this ritual is performed we are led to suppose that this is an attempt to raise the popular *Pāna* to a higher level to suit the conditions of caste distinctions that developed in the society of Kēraḷa by that time. The literature of both has a striking similarity as *Pāṭṭu* appears as a revised version of *Tōṟṟam.* First the figure of Kāḷi is drawn by Kuṛuppu with powder of different colours, which acquires divine significance through a Pūja performed by a Nambudiri. At the time of the Pūja Kuṛuppu disappears and the drum is played in a low tone.[15] He re-enters after that and sings the hymn which is in pure Malayalam describing the same theme as that of the *Pāna Tōṟṟam.* The arrival of Kōmaram or Veḷiccappāṭṭu (oracle) who after a ceremonial dance communicates the blessings of the Goddess to the devotee marks the end of the ceremony.

A similar ceremony is performed for the hunter-God Veṭṭūkkāran. The items are the same as those of the *Pāṭṭu* except that the figure drawn is different and the literature has another story to tell.

14. Inspired hymn.

15. This practice suggests the inference that the Nambudiri had no place in the original scheme of things.

3. *Muṭiyeṟṟu.*—The most imposing of the types inspired by Kāḷi-worship is the *Muṭiyeṟṟu* which consists of two words Muṭi and Eṟṟu=Wearing. In this we notice the next stage when an attempt is made to present the theme used for the rituals mentioned above in some form of realistic reproduction in which we see the beginnings of tragic drama. This is again performed by *Kuṛuppu* in Kāḷi temples and the communities that have no access to temple cannot witness it except from an elevated place at a distance. "They arrive early in the afternoon, and in a conspicuous place in the temple-front prepare a relief-painting of the Goddess Kāḷi in her most terrific aspect. Simultaneously with the evening rites in the temple, they begin to entertain the people with their music, vocal and instrumental. When the evening rites and ceremonies of the temple are over, the idol of the Goddess is taken in procession and after a fixed number of circumambulations in the precincts of the temple it is kept in a prominent place. The first item in the representation is a meeting between Śiva and Nārada,[16] when the latter informs him that the earth is groaning under the oppression of Dāruka and it closes with Śiva's promise of his destruction by Kāḷi. In the meanwhile, the two characters, who impersonate Kāḷi and Dāruka and are dressed in costume, are ready to appear and at the appointed hour Dāruka comes out and challenges Kāḷi. The challenge is accepted and Kāḷi rushes in. There is no fixed stage ; the whole temple area forms the stage and the characters walk about in a moving fight. Here is a long tedious process of acting a battle between the two, and ultimately the Goddess wins killing Dāruka. The last act is an imposing scene and fills the audience with terror, occurring as it does at day-break".[17] (Kāḷi kills Dāruka torturing him to the utmost). After his death his crown is removed by Kāḷi and is worn by her.

4. *Brāmaṇipāṭṭu.*This is another variety of *Pāṭṭu* called Brāhmaṇipāṭṭu which is conducted exclusively by women belonging to a set of Amabalavāsis called Puṣpiṇis or Brāhmaṇis. This is mostly a family function. A four-footed stool called *Pīṭha* is placed in a convenient spot and rendered pure by certain ceremonies. The women will stand round them and sing the songs in praise of the Mother. They become possessed after some time and begin to dance round the '*Pīṭha*' in ecstacy. While doing so they convey

16. The divine sage noted for his love of war.
17. Kerala Theatre, by Prof. K. Rāma Pisharoti, Annamalai University Journal, Vol. 1. No. 1, pp. 98-99.

the wishes of the Goddess. I am reminded in this connection, of the view expressed in certain quarters that women did not participate in the various dance-types prevalent in Malabar. This is a clear instance to show that the view had no foundation in fact. When there is no dispute about their participation in religious functions it is needless to discuss the question in respect of secular matters.

5. *Pāvakkūttu* is another interesting performance associated with Kāḷi temple. Although it is done outside the premises of the Kāḷi temples it has nothing to do with Kāḷi or the legend about the Mother. It follows a different tradition to which Kāḷi's name is tagged on. It is a kind of shadow-play which has its counterpart in Java and China and in which the scenes from Rāmayaṇa are enacted through puppet-shadows manipulated by two men standing on a raised platform behind a white curtain. This takes place in a building[18] outside the temple premises. Inside the curtain is arranged a row of lamps which make the shadows perceptible to the audience who assemble in front of it. The men handling the puppets start the performance in dialogues that are mostly in Tamil and based on the Rāmayaṇam by Kamban. The characters concerned are represented by puppets. The performers conduct even battles with them. The show runs for the whole night during which they indulge in disquisitions on various subjects suggested by the context in a competitive spirit. It takes one full month to complete the story of Rama. In its popular appeal it is like Kathakaḷi which can be witnessed by all classes of people in Malabar. In the case of Kathakaḷi it has gone a step further in that it can be performed in any convenient place while the stage for the *Pāvakkūttu* must necessarily be near a Kāḷi temple.

There is a story that explains how *Pāvakkūttu* came to be associated with the Kāḷi temples. It gives us an idea of the gradual penetration of the Rāma-sāga into Malabar where Kāḷi legend held sway in ancient times. It would appear according to tradition that the battle between Kāḷi and Dāruka was fought at the time when Rāma was engaged in his campaign against Rāvaṇa the Lord of Lanka. The timing of the two great fights deprived the victors of a chance of witnessing the other and so it was considered desirable that the Mother must be given an opportunity to see it through the presentation of it in the form of *Pāva-*

18. It is called *Kūṭṭumāṭam*.

kkūttu which dealt with the story of Rāma. Why Rāma did not evince a similar interest in the combat between Kāḷi and Dāruka is not made clear by the legend. Perhaps, the increasing importance of the Rāma-cult and the gradual decline of the Mother-cult are responsible for the omission of a similar institution in temples dedicated to Rāma. The custom that *Pāvakkūttu* should be performed only outside the Kāḷi temples and not inside shows that at the time of its introduction Mother-cult was still strong in popular conception and that Rāma legend was yet a novelty waiting for its turn to be admitted within the sacred precincts of the Kāḷi temples. In these legends we notice the beginnings of the fusion between Āryan and Dravidian culture and the progressive super imposition of one cult over the other. In the Kāḷi—Dāruka legend it must be borne in mind that Dāruka is a worshipper of Śiva and when he dies the divine knowledge that Kāḷi is the daughter of Śiva dawns on him and he expresses satisfaction that he receives death at her hands. Here the Mother-cult and Śiva-cult merge into each other. The introduction of Rāma-sāga is a sign of the appearance of the Viṣṇu-cult which is only yet finding its way. Later developments in Malabar show that Viṣṇu-cult gradually gained ascendency over others and many Kāḷi temples were converted into shrines dedicated to either Rāma or Kṛṣṇa. The history of the arts also bears testimony to this development which will be elucidated presently when describing the other types.

6. *Tiyyāṭṭu* and *Ayyappan Pāṭṭu.*—In ancient Kēraḷa Ayyappan Veṭṭakkāran come next to the Mother in importance. The former is called Ayyanar in Tamil and seems to have enjoyed a wider jurisdiction than the latter whose activities are confined only to Malabar. The cult of Ayyappan has given rise to two forms of worship which are important from the point of view of dramatic art. The first is *Tiyyāṭṭu*[19] literally the 'dance of fire.' In general outline it resembles *Bhagavati pāṭṭu* except that towards the end of the ceremony the *Kōmaram* when he is possessed jumps into fire before he begins his ecstatic dance. The figure drawn on the floor also is different bearing distinctive features of the Deity. Another variety of the worship of Ayyappan is *Ayyappanpāṭṭu.* This resembles *Pāna* in important details. The preparations are more or less the same but the theme of the songs deals with the adventurous trip of the village God to the forest to get tiger's milk. On his re-

19. Consists of two words—Tiyyu=fire, Āṭṭu=dance with uproar.

turn he meets Vāvar who is considered to be a Muslim Saint. When that part of the story is reached two characters impersonating Ayyappan and Vāvar appear. In certain contexts the God is referred to as a Nāyar hero who performed a daring deed and became famous thereby.[20] Both make a trial of their strength by a duel which is performed to the rhythm of the music of the singers and the accompaniments. This is a very entertaining item of the performance and some times continues for hours if the actors are really clever. The God fights with the sword while Vāvar has only a defensive weapon. In the end both part as friends and Ayyappan extends an invitation to Vāvar to see him occasionally. This ceremony bears also a historical significance. This is the first time a non-hindu appears in a Hindu ritual in which is dramatised the original reactions of the Hindu society towards the introduction of Islam in Malabar and their final settlement as friendly neighbours, which also speaks of the tolerance of the Hindu religion.

There are also other instances of such representation of historical incidents embodied in secular types which will be dealt with presently.

7. *Pāmpan Tuḷḷal.*—This ceremony arose out of the snake-cult and is performed by Puḷḷuvans. Nāyars and others who believe that they are under the curse of the snake send for Puḷḷuvans who come early in the evening and draw the figures of two snakes intertwined, in a place specially cleaned for the purpose. The two represent opposite sexes. After the drawing is completed they sit at a distance making room for the Nāyar who bestows sacredness on it by a Pūja. Dances round the place which remind us of the *Pāna* then take place. This is followed by two young girls sitting on the figures of the snakes looking at their faces when the Puḷḷuvan starts his songs about the mythical snakes, like Anantan and others accompanied by his woman partner on her own instrument.* In a few moments the girls get possessed and begin to dance and swing on either side like snakes. Puḷḷuvan stops singing at once and asks questions to the possessed girls who communicate the wishes of the snake to the master of the ceremony which is thus brought to a close. The place of Puḷḷuvan is sometimes taken by Kuṛuppu who generally officiates in ceremonies for Kāḷi.

20. This is another instance in support of the theory which Dr. Barnett develops in his 'Hindu Gods and Heroes' about the deification of heroes after their death, which is a prominent feature of the primitive Hindu Society.

* An earthen pot with a leather case on one side to which a string is attached to play on.

(b) Secular Types

Pāṅkaḷi.—We have been describing till now types that have a religious significance. It should not however, be supposed that the Kerala Society as such has not developed any other variety meant for pastime pure and simple having nothing to do with a God. The *Pāṅkaḷi* is one such that is popular among Pāṇans one of the lower classes of Malabar. For want of encouragement this is dying out. It has many interesting items and is more in the nature of a variety entertainment. There is no conscious attempt to enact a story. The performance lasts the whole night and is announced in the afternoon by the beating of drum. The villagers assemble in an open space or the yard before a house or a paddy field during summer. Its most striking feature is the appearance of two lovers who are called Southerners.* They sing songs and perform what is called 'competitive dance' professing love to each other and exhibiting its various aspects of it. They also make fun of each other. The man taunts the girl that she has another lover and the girl retorts in the same way. The dialogue is in song which is adapted to a delicate and soft dance. Another feature is the appearance of a baffoon who entertains the spectators with his satirical comments usually directed against persons and customs of the higher castes. He never dances but he is a good mimic. At the close of the performance the spectators contribute their mite and disperse.

2. *Koṛattiyāṭṭam* is another interesting pastime practised by Koṛattis, the women folk of a community called Koṛavans who correspond to the Gipsies of Europe. They are palmists and fortune-tellers by profession and travel from place to place. Their nomadic life indicates their foreign origin, but for centuries they have been a part of the society of Malabar. Two characters appear in the guise of women who are supposed to be divine spouses of the Gods Śiva and Viṣṇu. They start a dance to the accompaniment of instrumental music interpreting songs by gestures. The songs discuss the merits of their husbands which the other repudiate humourously. The songs are in simple colloquial Malayalam.

3. *Kaikoṭṭikkaḷi* which literally means dance accompanied by clapping of hands is another source of entertainment among Nāyars and Nambudiris. Both men and women take part in that. But it is generally considered to be a woman's art. It is a circular dance in which the dancers sing clapping their hands to the rhythm of the song, which synchronises with the steps. The tradition which

* Tekkanum Tekkattiyum.

connects it with Kṛṣṇa's circular dance with herdswomen must I believe, be assigned to a later period. It has different varieties of steps and is an inevitable item of entertainment during the harvest festivals like Oṇam and Tiruvātira to which it must have been originally attached. The *Kummi* style of dance which forms one of its varieties has found its way to Kathakaḷi.

4. *Ezamuttī* which was once popular among the Ambalavāsis and the country folk is in the list of forgotten art. It is a pure domestic entertainment indulged during leisure time. " A number of people sit round a lighted lamp. With the sounding of a musical instrument, one of them sings a riddle-song and asks another to answer the riddle. His failure to solve the riddle gets him the punishment which should take the form of acting with or without the costume the part in which he is proficient. The acting covers a wide range from drinking up to a scene from classics. The word means seven old hags, but no woman takes part in this."[21] From the name of the art we should infer that it was once an exclusive pastime of enlightened women who were forced to give it up in later times owing to some social change.

5. *Mōhiniyāṭṭam* or the Siren's dance was once popular. This is a solo performance played by a woman who appears in the most seductive form and entertains the audience with dance and music. The dance is of a mild type and is designed to show the bodily movements and charm of the actors at their best. It is often associated with the mythical story in which Viṣṇu appears as a Mōhini (enchantress) to tempt the demon Śūrpaka who harassed Śiva. But the songs used for the performance make no reference to the story. Women who practised the art gradually degenerated and the art also along with them. An attempt is now being made to revive it.

CLASSICAL ART

Before we pass on to the classical varieties it would be interesting to note the significance of the titles which many of the types already referred to, bear. *Tuḷḷal, Pāṭṭu, Āṭṭam, Kaḷi* are the words used to describe them. Except the second word which means song all the rest signify some kind of bodily movement or rhythmic motion. All are pure Dravidian words and bear ample testimony to the indigenous origin of these varieties of the histrionic art and the wide popularity of the dance-cult in Malabar. The words *Kūttu* and *Āṭṭam* are synonymous with drama in modern Tamil.

21. Kerala Stage, by Prof. K. Rāma Pisharoti.

1. *Yātrakkaḷi.*

In the classical varieties we will describe presently the influence of Sanskritic traditions on the old arts of the country is noticeable. The epic stories in which Rāma or Kṛṣṇa are the leading characters gradually replace those relating to the primitive Gods. This resulted in a healthy fusion of both elements which added to the richness and vigour of these arts. One such is the *Saṅghakkaḷi* or *Yātrakkaḷi* so styled as there were special saṅghams or schools or troupes who practised it exclusively. This is mainly performed by Nambudiris. Time forbids a detailed description of the various aspects of it, viz., (1) *Kaḷi*, (2) *Nālupādam Vekkal*, (3) *Pāna*, (4) *Aṅgyaṅgaḷ* and (5) *Hāsyaṅgaḷ*. I confine my observations to a few of its striking features. The second part consists of a kind of dance around a lighted lamp singing songs that are in pure Malayalam. The fourth item is a sword-play in which a mock-fight is exhibited by the actors dressed in military costume. This item is generally done with the co-operation of Nāyars who were the leading military class. The last part brings in a master-idiot known as 'Kaimal' who is the traditional Nāyar chieftain. He is received with due honour but is driven out unceremoniously. It is possible to read into this the gradual extraction of powers from Nāyars by Nambudiris by their subtle machinations.

2. *Kūttu* and *Kūṭiyāṭṭam* form other varieties and are more important from the point of view of art. *Kūttu* is only recitation of Purāṇic stories usually from Ramayana and Mahabharata by the Ambalavāsīs caste called Cākyars who recite verses and proceed to elucidate their meaning. It is in the elaborate exposition of it, illustrating it by reference to contemporary characters and incidents, that the real entertainment lies. Cākyar is noted for his satire. His performance in those days served the purpose of press in ventilating public grievances and commenting on the actions of public men. He is accompanied by a drum called Mižavu which in course of time became a mere formality and a Nangyar woman who marks time with a pair of cymbals. In course of time narration and satire became more prominent and music and dance suggested by the drum and cymbals were reduced to the barest minimum.

3. *Kūṭiyāṭṭam*[22] afforded full scope for the histrionic talents of the Cākyar. In this a number of Cākyars join to stage a Sans-

22. Literally means a joint performance as distinguished from his solo entertainment called Kūttu.

krit drama. Though the material is taken from Sanskrit it has been thoroughly transformed owing to the influence of indigenous traditions of dance and acting. One performance extends over eight days and the first four days are taken up with the preliminaries and discussions on the duties of a king and his subjects. Cākyar begins his performance with a Malayalam prayer which indicates that is founded in an indigenous art. When he begins the Sanskrit text he gives a commentary of it in Malayalam and acts it to the accompaniment of dance and time. When he acts he uses the gesture language which is restricted in scope when compared to that used by Kathakaḷi actors. Cākyar emphasises facial expression in preference to dance. *Kūṭṭu* and *Kūṭiyāṭṭam* are performed only in temples but when its importance as a social institution was established its religious significance gradually disappeared.

4. *Pāṭhakam* and 5. *Naṅgyar Kūttu.*—Another section among them called Nambiars has to their credit an institution called *Pāṭhakam* which is an imitation of *Kūttu* with none of its accompaniments. It is performed sometimes outside temple precincts but in it there is neither music nor dance. It is a mere humourous narration of a story with a deal of satire. Their women who are called Naṅgyars perform a variety of *Kūttu* called *Naṅgyar Kūttu* which is only a reproduction of what Cākyar does in *Kūttu* with the difference that she indulges in no satire and gives prominence to music and dance.

6. *Kṛṣṇāṭṭam* and 7. *Aṣṭapadiyāttam* are other varieties of the classical type. *Kṛṣṇāṭṭam* has the story of Kṛṣṇa as its theme, but makes no mention of Rādha-Kṛṣṇa episode. It draws its material from Bhāgavata Purāṇam. Its composition resembles that of Gīta Govindam and Kathakaḷi and consists of ślōkas (four-footed stanzas) followed by a song. The story of Kṛṣṇa is divided into eight parts and enacted in 8 days. The literature is in pure Sanskrit. But its dance modes and technique are indigenous. Some characters use masks but others paint their faces and wear distinctive costume. The circular dance of Kṛṣṇa with gōpis is an important item in one day's play and reminds us of the popular *Kaikoṭṭikkaḷi.* The gesture language used by the actor is not so complicated as that of Kathakaḷi.

Aṣṭapadiyāttam is the staging of the famous Gīta-Govindam of Jayadēva. How this classic which had its origin in Bengal in the 11th Century A.D., was transplanted leaving little trace of it on its way, in Malabar is a matter for close study.

Perhaps, it testifies to the universality of the traditional culture of India before historical cataclysms disturbed its even progress. The songs are sung in the traditional way and their meaning interpreted through acting and gesture language to the accompaniment of dance. The theme of the work is the amours of Kṛṣṇa and Rādha. Jayadēva has introduced a maid also for Rādha who acts as her messenger. This is a highly devotional piece and a supreme example of the blending of love with religious fervour or Bhakti.

Kathakaḷi—In point of time *Kṛṣṇāṭṭam* and *Aṣṭapadiyāṭṭam* come after *Kathakaḷi* which is the crowning achievement of the people of Malabar in the realm of histrionic art. Everything that is best in the popular and secular varieties of the art has been incorporated in it and its technique is established on a firm artistic basis. Its dance-mode has now attracted world-wide attention and it is the only art in India in which we find the masculine aspect of dance preserved. Years of training (generally twelve years) are required for one to be a master in it and it is a delight to see how a Kathakaḷi actor sways his body in his rhythmic step and movement. It combines the vigour and control of body which Nāyars, its founders, exhibited in warfare and the delicate refinement of Nambudiris who patronised it in a later age.

ധ്വനിയെക്കുറിച്ച്

ഭാട്ടന്മാരുടെ ആക്ഷേപങ്ങൾക്കുള്ള സമാധാനം.

[പ്രതീയമാനം പരമന്യവസ്തു
കവീന്ദ്രർതൻ വാക്കിൽ വിളങ്ങിടുന്നു
ലാവണ്യമൊന്നംഗനമാരിലെന്ന-
പോലെ പ്രസിദ്ധാവയവാതിരിക്തം.

മഹാകവികളുടെ വാക്കിൽ വാച്യത്തിൽനിന്നു വ്യതിരിക്തവും പ്രതീയമാനസ്വരൂപവുമായ ഒരു വസ്തുവുണ്ട്. അതു് സഹൃദയഹൃദയ സുപ്രസിദ്ധവും പ്രസിദ്ധങ്ങളായ—അലംകൃതങ്ങളും പ്രതീതങ്ങളുമായ— അവയവങ്ങളിൽനിന്നു ഭിന്നവും ആയി അംഗനകളിൽ ലാവണ്യമെന്ന പോലെ പ്രകാശിക്കുന്നു. എങ്ങിനെ അംഗനകളിൽ ലാവണ്യം പ്രത്യേകം നിർവ്വർണ്ണ്യമാനങ്ങളായ സർവ്വാവയവങ്ങളിൽനിന്നു വ്യതിരിക്തവും സഹൃദയലോചനാമൃതവുമായ ഏതാണ്ടൊരു തത്ത്വാന്തരമോ അങ്ങിനെതന്നെയാണു് ആ അത്ഥവും. ആ അത്ഥം വാച്യസാമത്ഥ്യത്താൽ ആക്ഷിപ്തമായ വസ്തുമാത്രം, അലങ്കാരം, രസാദി എന്നിങ്ങിനെ അനേകപ്രഭേദങ്ങളാൽ ഭിന്നാഭിന്നമാണെന്നു കാണിപ്പാൻ പോകുന്നുണ്ടു്. ഇങ്ങിനെയുള്ള സവ്വപ്രഭേദങ്ങളിലും അതു വാച്യവ്യതിരിക്തം തന്നെയാണുതാനും. അതായതു്:—

അതിൽ ആദ്യത്തെ വകഭേദംതന്നെ വാച്യത്തിൽനിന്നു വളരെ വിഭിന്നമാകുന്നു. ചിലപ്പോൾ വാച്യം വിധിരൂപമായിരിക്കെ, വ്യംഗ്യം പ്രതിഷേധരൂപമായിരിക്കും. എങ്ങിനെയെന്നാൽ:—

"ഹേ ധാർമ്മികപ്രവര, ലാത്തിടുകൊത്തവണ്ണം
നീ ധാർഷ്ട്യമോടുമിനി യാപ്പടുപട്ടിയെ ഞാൻ
ഗോദാവരീതടനികുഞ്ജനിവാസിയാകും
ആ ദാരുണൻ ഹരി ഹനിച്ചു മദിച്ചിദാനീം."]

(ധ്വന്യാലോകം)

ഹേ ധാർമ്മികപ്രവര=അല്ലയോ ധർമ്മചാരികളിൽ അഗ്രഗണ്യ, നിനക്കു നിത്യവും ദേവപൂജയ്ക്കായി പൂവു കൂടാതെ കഴികയില്ല. 'വിശേ

ഷിച്ച നിന്നെപ്പോലെയുള്ളവർ പൂവും തളിരും എടുത്തുകൊണ്ടു പോകുന്നതുതന്നെ തരുലതാദികൾക്കു ജന്മസാഫല്യമാകുന്നു. അതു കൊണ്ട്, അതിലേക്കായുള്ള ഇത്തരം ഭ്രമണം എത്രയും യുക്തംതന്നെ' എന്ന് 'ധാർമ്മികപ്രവര' എന്ന സംബോധനയുടെ താൽപര്യം. ഇനി= ഇന്നുമുതൽ, ധാഷ്ട്യമോടും=ധൃഷ്ടതയോടും, 'ഉം' എന്നതു പ്രകരണവശാൽ അർത്ഥസിദ്ധമായ വിശ്വാസത്തിന്നു സമുച്ചായകമാകുന്നു. ധൈര്യത്തോടും വിശ്വാസത്തോടും കൂടി എന്നു ഭാവം. ഒത്തവണ്ണം=ഇഷ്ടം പോലെ എല്ലാസ്ഥലത്തും, ലാത്തിടുക=മന്ദമന്ദം സഞ്ചരിച്ചുകൊള്ളുക. അതിനുള്ള അവസരം ലഭിച്ചിരിക്കുന്നു. 'ഇതുനാളും, നെഞ്ഞിടിപ്പോടു കൂടി നായ വരുന്നുണ്ടോ എന്ന് അങ്ങുമിങ്ങും തിരിഞ്ഞുനോക്കി മുമ്പിൽ കണ്ട ഏതാനും ചില ചെടികളുടെ പൂവോ തളിരോ കയ്യിൽ കിട്ടിയതു ബദ്ധപ്പെട്ടു പറിച്ചുകൊണ്ടു പോകയാണല്ലോ പതിവ്. ഇപ്പോഴാകട്ടെ, പ്രതിബന്ധമൊന്നുമില്ലായ്കയാൽ യഥേഷ്ടം പൂവും തളിരും സമാധാനത്തോടറുത്തുകൊണ്ടു സ്വച്ഛന്ദം സഞ്ചരിച്ചുകൊള്ളുക' എന്നു സാരം. അപ്പാട്ടപട്ടിയെ ത്താൻ=ഒരുവിധത്തിലും ഇണങ്ങാത്ത ആ ഭയങ്കരനായ പട്ടിയെത്തന്നെ, 'താൻ' എന്നതിനാൽ, മററുവല്ല പട്ടിയേയുമായിരിക്കുമോ എന്നു ശങ്കിക്കേണ്ട ആവശ്യമില്ലെന്നു ഉറപ്പുനല്കുന്നു. ഗോദാവരീതടനികുഞ്ജനിവാസിയാകും ആദാരുണൻ ഹരി= ഗോദാവരിക്കരയിലുള്ള വള്ളിക്കുടിലിൽ പാർപ്പുറപ്പിച്ചിട്ടുള്ള ക്രൂരനായ ആ സിംഹം—കർണ്ണാകർണ്ണികയായി നീ കേട്ടിട്ടുള്ള ആ സിംഹം, 'സങ്കേതസ്ഥലം നിർബ്ബാധമായിരിപ്പാൻവേണ്ടി നായിക തന്ത്രത്തിൽ അങ്ങിനെ ഒരു പ്രവാദം പരത്തി ധാർമ്മികനെ ബോധിപ്പിച്ചിട്ട'ുണ്ടെന്നു ഭാവം. ഇദാനീം=ഇതാഇപ്പോൾ, മദിച്ചു=മദമിളകി, ഹനിച്ചു=കൊന്നു, സ്വതേ ക്രൂരനായ ആ സിംഹം ഇപ്പോൾ മദമിളകുകയാൽ ഗോദാവരീതീരത്തിലുള്ള തന്റെ ഗുഹ വിട്ടു പുറത്തു പുറപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടെന്നും നായയേയും മററും കൊന്നുകൊണ്ടു നടക്കയാൽ ആ ലതാകുംജത്തിന്റെ പരിസരപ്രദേശങ്ങളിൽപ്പോലും ചെല്ലരുതെന്നും ഇതിൽനിന്നു ധ്വനിക്കുന്നു.

ജീവിതസർവ്വസ്വംപോലെ ഗോപ്യമായിവെച്ചിരിക്കുന്ന തന്റെ സങ്കേതസ്ഥലത്തെ, പൂവും തളിരും പറിക്കാനായി സഞ്ചരിക്കുന്ന ധാർമ്മികനിൽനിന്നു രക്ഷിക്കാനായി ഒരു തരുണി പറയുന്നതാണ് പ്രകൃതപദ്യം. അതിൽ സ്വതസ്സിദ്ധമായ ഭ്രമണം ശ്വഭയത്താൽ പ്രതി

ഷിദ്ധമാകയാൽ 'ലാത്തിട്ടക' എന്നതു നിഷേധാഭാവരൂപമായ പ്രതിപ്രസവം മാത്രമാണ്. അല്ലാതെ പ്രൈഷാദ്യാത്മകമായ നിയോഗരൂപത്തിലുള്ള വിധിയല്ല. അപ്രവൃത്തപ്രവൎത്തനാത്മകവും പ്രധാനവുമായ നിയോഗത്തെയാണ് മുഖ്യമായി വിധിയെന്നു പറയുന്നതു്. പ്രവൎത്തിക്കുന്നവനെ അപേക്ഷിച്ചു ഉൽകൃഷ്ടനോ സമനോ നികൃഷ്ടനോ ആയ പ്രവൎത്തകനാൽ പ്രയോഗിക്കപ്പെടുന്ന ആ നിയോഗം യഥാക്രമം പ്രൈഷം, ആമന്ത്രണം, അദ്ധ്യേഷണം എന്നിങ്ങിനെ മൂന്നായി വ്യപദേശിക്കപ്പെടുന്നു.

"കാൎയ്യമേവഹി വക്തൄണാം ജ്യായ സ്സമകമനീയസാം
പ്രവൎത്ത്യാപേക്ഷയാ ഭേദാൽ പ്രൈഷാദിവ്യപദേശഭാക്"

എന്നു പ്രമാണമുണ്ടു്. ഇങ്ങിനെ മൂന്നു തരത്തിലുള്ള അപ്രവൃത്തപ്രവൎത്തനരൂപമായ വിധി, പ്രവൃത്തനായ ധാൎമ്മികനിൽ ഘടിക്കയില്ലെന്നുള്ളതു തീൎച്ചയാണല്ലോ. ആകയാൽ, 'ലാത്തിട്ടക' എന്നതു വിധിയല്ല, പ്രതിപ്രസവം മാത്രമാകുന്നു. സാമാന്യനിലയിൽ പ്രതിഷേധിക്കപ്പെട്ടതിനെ വീണ്ടും വിശേഷവിഷയത്തിൽ സമ്മതിക്കയാണ് പ്രതിപ്രസവം. പ്രകൃതത്തിൽ പട്ടിയിലുള്ള പേടികൊണ്ടു തടയപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ലാത്തൽ വീണ്ടും തുടരാനുള്ള അഭ്യനുജ്ഞാനമാണ് 'ലാത്തിട്ടക' എന്നതുകൊണ്ടു ബോധിപ്പിക്കുന്നതു്. അതു് നിഷേധാഭാവരൂപവുമാണ്. അൎത്ഥാന്തരമാകട്ടെ, ഇതുവരെ പട്ടിയേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളു. ഇപ്പോഴാകട്ടെ മദിച്ച സിംഹംതന്നെ വന്നിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു്, വള്ളിക്കുടിലുകളുടെ പരിസരപ്രദേശങ്ങളിൽപ്പോലും കാലെടുത്തു വെക്കരുതു് എന്നിങ്ങിനെ നിഷേധവുമാകുന്നു. പരസ്പരവിരുദ്ധങ്ങളായ ഭാവതദഭാവങ്ങൾക്കു ഒരേ സമയത്തു വാച്യത്വം സംഭവിക്കയില്ലെന്നതു തീൎച്ചയാണ്. "വിശേഷ്യം നാഭിധാ ഗച്ഛേൽ ക്ഷീണശക്തിർവിശേഷണേ" എന്നിങ്ങിനെ "വിശേഷണാൎത്ഥബോധനത്താൽ ക്ഷീണശക്തിയായ അഭിധ വീണ്ടും വിശേഷ്യാൎത്ഥത്തെ ബോധിപ്പിക്കയില്ല" എന്ന നയപ്രകാരം അഭിധയ്ക്കു വിരമ്യബോധനം സംഭവിക്കുന്നതല്ലായ്കയാൽ ക്രമേണ ഭാവതദഭാവബോധകത്വവും സുവചമല്ല. അതിനാൽ നിഷേധരൂപമായ അൎത്ഥം വാച്യമാകയില്ല.

ആട്ടെ, ഭ്രമണനിഷേധം താത്പൎയ്യശക്തിബോദ്ധ്യമായിരിക്കെ, വാച്യാതിരിക്തമാകുന്നതെങ്ങിനെ? താൽപൎയ്യസ്വരൂപമായ ശക്തി

യാണ് താൽപര്യശക്തി; താൽപര്യം=തൽപരത, അതായതു്, വാക്യാർത്ഥപരത. വാക്യം പ്രയോഗിക്കുന്നതു പ്രധാനമായി യാതൊരുകാര്യം ബോധിപ്പിക്കണമെന്നുദ്ദേശിച്ചാണോ ആ കാര്യംതന്നെയാണ് വാക്യാർത്ഥം. യാതൊന്നു വിശ്രാന്തിസ്ഥാനഭൂതമോ അതുതന്നെയല്ലേ വാക്യാർത്ഥം? പ്രകൃതത്തിൽ അതു് ഭ്രമണനിഷേധംതന്നെയാണ്. വക്താവിൻെറ വിവക്ഷ അതിലായിരിക്കെ, താദൃശാർത്ഥം ബോധിപ്പിക്കാതെ താൽപര്യശക്തി ഉപരതയാകയുമില്ല. വാക്യാർത്ഥത്തിൽത്തന്നെയാണല്ലോ തൽപരമായ വചനത്തിന്നു പര്യവസാനം. അല്ലെങ്കിൽ, തൽപരത്വോക്തിതന്നെ അസംഗതമാകും. അതിനാൽ, താൽപര്യശക്തിബോദ്ധ്യമായ നിഷേധം വാച്യാർത്ഥംതന്നെയാകുന്നു. പക്ഷേ, 'വാക്യാർത്ഥമെന്നതു് വിശിഷ്ടാവസ്ഥയോടു കൂടിയ പദാർത്ഥംതന്നെയാണ്. നിഷേധമാകട്ടെ നിഷേധപദമില്ലായ്കകൊണ്ടു പദാർത്ഥമല്ലായ്കയാൽ അതിന്നു വാക്യാർത്ഥത്വം ഘടിക്കയില്ല' എന്നു വിചാരിക്കുന്നുവെങ്കിൽ അതു വാച്യാർത്ഥമാകേണ്ട; ലക്ഷ്യാർത്ഥമായിക്കൊള്ളട്ടെ. "ലാത്തിട്ടക" എന്ന പദംകൊണ്ടു ബോധിപ്പിക്കപ്പെടുന്ന ലക്ഷ്യാർത്ഥം പദാർത്ഥംതന്നെയാണല്ലോ?

ആകയാൽ അഭിഹിതാന്വയവാദപ്രകാരം വിവക്ഷയാൽ അപര്യവസിതയായ താൽപര്യശക്തിതന്നെ വിരോധനിമിത്തകമായ വിപരീതലക്ഷണയെക്കൊണ്ടു വാക്യാർത്ഥീഭൂതമായ നിഷേധപ്രതീതിയെ ജനിപ്പിക്കുന്നുവെന്നും, അതുകൊണ്ടു് അഭിധാവ്യാപാരമൂലകമായ താൽപര്യശക്തിയാലാണ് നിഷേധപ്രതീതിയെന്നും എന്തുകൊണ്ടു പറഞ്ഞുകൂടാ. "ഇതുകൊണ്ടു ഇതാണ് പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു്" എന്നല്ലേ ലോകവ്യവഹാരം? എന്നിങ്ങിനെ ആശങ്കിക്കുന്നുവെങ്കിൽ, പറയാം,—

അഭിധ, താൽപര്യം, ലക്ഷണ എന്നു മൂന്നാണല്ലോ വ്യാപാരം. അതിൽ അഭിധാവ്യാപാരം സാമാന്യാംശത്തിൽ മാത്രമാണ്. സങ്കേതമപേക്ഷിച്ചുകൊണ്ടുള്ള അർത്ഥാവഗമനശക്തിയാണഭിധ. സങ്കേതമാകട്ടെ, സാമാന്യാംശത്തിൽ മാത്രമാണ് വിശേഷാംശത്തിലില്ല. വിശേഷങ്ങളനന്തങ്ങളാകയാൽ ഓരോ വിശേഷത്തിലും സങ്കേതകരണം അശക്യമാണ്. എന്നുമാത്രമല്ല, സങ്കേതഗ്രഹം ഏതാനുമൊരു വിശേഷത്തിലാണെങ്കിൽ വിശേഷാന്തരത്തിൽ സങ്കേതമില്ലായ്കകൊണ്ടു ശബ്ദം അബോധകമാണെന്നാവും. അതുകൊണ്ടു്, ആനന്ത്യത്താലും

വ്യഭിചാരത്താലും സംകേതം വിശേഷത്തിൽ ശക്യമല്ല. അതിനാൽ * "സാമാന്യാന്യന്യഥാ സിദ്ധേർ-വിശേഷം ഗമയന്തി ഹി" എന്ന ന്യായപ്രകാരം പരസ്പരാന്വിതവും വിശേഷരൂപവുമായ വാക്യാൎത്ഥത്തിലാകുന്നു താൽപൎയ്യശക്തി. ഈ സ്ഥിതിക്ക്, താൽപൎയ്യശക്തിയാൽ ബോധിക്കപ്പെടുന്നതു് അന്വയം മാത്രമാകയാൽ ദ്വിതീയകക്ഷ്യയിൽ 'ലാത്തിടുക' എന്ന വിധിയാണു് അവഗതമാകുന്നതു്. അതു വാച്യാൎത്ഥമാണു് ലക്ഷ്യമല്ല. "കല്യാണമഹാൽ കാവേരിയിലാകുന്നു" "ഇവൻ സിംഹമാണു്" ഇത്യാദിസ്ഥലത്തു് യോഗ്യതയില്ലായ്കയാൽ അന്വയപ്രതീതി ഉണ്ടാവുമ്പോൾ തന്നെ ബാധിക്കപ്പെടുന്നു. പ്രകൃതസ്ഥലത്താകട്ടെ, "ഹേ ധാൎമ്മിക നിന്റെ ലാത്തലിന്നു പ്രതിബന്ധകമായ ആ നായ സിംഹത്താൽ ഹനിക്കപ്പെട്ടു. അതിനാൽ ഇപ്പോൾ പ്രതിബന്ധം നീങ്ങുകകൊണ്ടു് ഒത്തവണ്ണം ലാത്തുക" എന്നിങ്ങിനെ അന്വയം നിൎബാധമായിരിക്കുന്ന സ്ഥിതിക്കു്, മുഖ്യാൎത്ഥത്തിന്നു ബാധമില്ലായ്കയാൽ വിപരീതലക്ഷണയ്ക്കു പ്രസക്തിയെങ്ങിനെ? അഥവാ വിപരീതലക്ഷണ ഉണ്ടെന്നിരിക്കട്ടെ—വക്തൃവിഷയമായ ഔചിത്യമനുസരിച്ചു് അന്വയക്ഷത്യവഭാസരൂപമായ മുഖ്യാൎത്ഥബാധത്താൽ ലാത്തിടുക എന്നതു വിപരീതലക്ഷണയാൽ ലാത്തരുതു് എന്നു ബോധിപ്പിക്കുന്നുവെന്നുതന്നെയിരിക്കട്ടെ—എന്നാലും, അതു ദ്വിതീയകക്ഷ്യാപന്നമാകയില്ല. ലക്ഷണയ്ക്കു പ്രസക്തി മുഖ്യാൎത്ഥബാധമുണ്ടെങ്കിലാണു്. ബാധമെന്നതു വിരോധപ്രതീതിയാണല്ലോ. പദാൎത്ഥങ്ങൾക്കു വിരോധം സ്വാത്മാവിലല്ല. അതായതു സ്വരൂപനിഷ്ഠമല്ല. പരസ്പരമുള്ളതാണെങ്കിൽ അന്വയോപാധിഗതമാണു്. ആ സ്ഥിതിക്കു്, അന്വയം പ്രതിപന്നമായാലേ വിരോധപ്രതീതി ഉണ്ടാവുകയുള്ളു. അന്വയപ്രതിപത്തിയാകട്ടെ അഭിധയാലല്ല. അഭിധ പദാൎത്ഥബോധത്താൽ പരിക്ഷീണയാകുന്നു. വിരമ്യവ്യാപാരമില്ലായ്കയാൽ അതു വീണ്ടും അന്വയബോധനത്തിന്നു ശക്തയുമല്ല. ആകയാൽ,

---

* സാമാന്യാനി=പദപ്രതിപാദിതങ്ങളും സാമാന്യരൂപങ്ങളുമായ പദാൎത്ഥങ്ങൾ, അന്യഥാസിദ്ധേഃ=പദാൎത്ഥപ്രതീതികൊണ്ടുമാത്രം ഉദ്ദേശസിദ്ധിവരായ്കയാൽ, വിശേഷം ഗമയന്തിഹി=വിശിഷ്ടരൂപമായ വാക്യാൎത്ഥം ബോധിപ്പിക്കുന്നു.

"പദാൎത്ഥാൻ പ്രതിപാദ്യൈവ നിവൎത്തന്തേ പദാന്യതഃ
പദാൎത്ഥാ ഏവസംസൎഗം ബോധയന്ത്യൎത്ഥമഞ്ജസാ."

എന്ന അഭിയുക്തവചനവും തന്മൂലകമാകുന്നു.

അനചയപ്രതിപത്തി താൽപൎയ്യശക്തിയാലാകുന്നു. ഇങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ "അംഗുല്യഗ്രേ കരിവരശതം" ഇത്യാദിയിൽപ്പോലും അനചയപ്രതിപത്തിയുണ്ടെന്നു വരുമെന്നാണെങ്കിൽ വരട്ടെ, അതുകൊണ്ടെന്തു്? അനചയപ്രതീതിയില്ലെന്നു ആരു പറഞ്ഞു? അവിടെ പ്രതിപന്നമായ അനചയം പ്രത്യക്ഷാദിയാൽ ശുക്തിയിൽ രജതമെന്നപോലെ പ്രമാണാന്തരത്താൽ ബാധിതമാകകൊണ്ടു് താദൃശവാക്യത്തിന്നു പ്രാമാണ്യമില്ലെന്നുമാത്രം. എന്നാൽ, "ഇവൻ സിംഹമാണു്" ഇത്യാദിവാക്യത്തിന്നും പ്രാമാണ്യമില്ലാതെ പോകുമെന്നും വിചാരിക്കേണ്ട. അവിടെ ദ്വിതീയകക്ഷ്യാനിവിഷ്ടമായ താൽപൎയ്യശക്തിയാൽ സമൎപ്പിതമായ അനചയത്തിൻെറ ബാധസമുല്ലാസത്തിന്നുശേഷം അഭിധാതാൽപൎയ്യവ്യതിരിക്തയായ ലക്ഷണയെന്ന മൂന്നാമതൊരുശക്തി തദ്ബാധവിധുരീകരണനിപുണയായി സമുല്ലസിക്കുന്നതുകൊണ്ടു് അപ്രാമാണ്യപ്രസക്തിയില്ല. ശരി, ലക്ഷണാസ്ഥലത്തു പ്രതീതമാകുന്ന പ്രയോജനം ധ്വനനവ്യാപാരവിഷയമാകയാൽ കാവ്യാത്മധ്വനിയുള്ളതുകൊണ്ടു് 'ഇവൻ സിംഹമാണു്' ഇത്യാദിക്കു കാവ്യവ്യവഹാരം വന്നേക്കുമെന്നു ശങ്കിക്കുന്നുവെങ്കിൽ, ആത്മാവു് സൎവ്വവ്യാപിയാകയാൽ ഘടത്തിന്നുപോലും ജീവവ്യവഹാരാപത്തിയെന്നു ബാക്കിയുള്ളവരും പറയും. ആത്മാവുണ്ടായിരിക്കെ, വിശിഷ്ടാധിഷ്ഠാനമായ ശരീരത്തിന്നേ ജീവവ്യവഹാരമുള്ളു വെങ്കിൽ, ധ്വന്യാത്മാവുണ്ടായിരിക്കെ ഗുണം അലങ്കാരം ഔചിത്യം എന്നിവയാൽ സുന്ദരമായ ശബ്ദാൎത്ഥശരീരത്തിന്നേ കാവ്യവ്യവഹാരമുള്ളു എന്നു ഞങ്ങൾക്കും സമാധാനമുണ്ടു്. ആത്മാവു് നിസ്സാരമല്ലെന്നുള്ളതു ഉഭയത്ര സമാനവുമാണു്.

എന്നാൽ, ധ്വനിയെന്നുള്ളതു ലക്ഷണതന്നെയാണെന്നും വിചാരിക്കേണ്ട. ലക്ഷണാവ്യാപാരം മൂന്നാമത്തെ കക്ഷ്യയിലാണു്; ധ്വനനവ്യാപാരമാകട്ടെ, നാലാമത്തേതിലുമാകുന്നു. മുഖ്യാൎത്ഥബാധം, നിമിത്തം, പ്രയോജനമെന്നീ മൂന്നിൻെറയും സാന്നിദ്ധ്യത്തിലാണു് ലക്ഷണാപ്രവൃത്തിയെന്നു നിങ്ങളും സമ്മതിക്കുന്നുണ്ടല്ലോ. അതിൽ മുഖ്യാൎത്ഥബാധം പ്രത്യക്ഷാദിപ്രമാണാന്തരമൂലമാകുന്നു. നിമിത്തമായ സാമീപ്യാദിയും പ്രമാണാന്തരബോദ്ധ്യമാണു്. "കല്യാണമഹാൽ കാവേരിയിലാകുന്നു" "ഇവൻ സിംഹമാകുന്നു" ഇത്യാദിയിൽ കെട്ടിടത്തിൻെറ അതിപവിത്രത്വം, ശീതലത്വം, സേവ്യത്വം, പുരോ

വർത്തിയായ പുരുഷന്റെ പരാക്രമാതിശയം എന്നീ പ്രയോജനം ശബ്ദ വാച്യവും പ്രമാണാന്തരപ്രതിപന്നവും അല്ല. എന്നാൽ, ശബ്ദഗമ്യ മാണുതാനും. ആകയാൽ, പ്രതീതിവിഷയമായ താദൃശപ്രയോജന ത്തിൽ ശബ്ദത്തിന്നു വ്യാപാരം ഇല്ലാതിരിക്കാനും നിവൃത്തിയില്ല പക്ഷേ, 'കല്യാണമഹാൽ അതിപവിത്രം കാവേരിയുടെ സമീപത്താ കയാൽ; വൃക്ഷലതാദി എപ്രകാരമോ അപ്രകാരം.' 'ഇവൻ പരാക്രമ ശാലിയാണ്; സിംഹശബ്ദവാച്യനാകയാൽ; സിംഹം എപ്രകാരമോ അപ്രകാരം.' എന്നിങ്ങിനെ പ്രയോജനം അനുമാനഗമ്യമാണെന്നും അതുകൊണ്ട്, അവിടെ ശബ്ദവ്യാപാരമാവശ്യമില്ലെന്നും വിചാരി ക്കേണ്ട. സാമീപ്യരൂപഹേതു * അനൈകാന്തികമാണ്. അതാ യതു്—അമേദ്ധ്യാദിവിപക്ഷത്തിൽകൂടി വർത്തിക്കുന്ന താദൃശഹേതു വിന്നു സാധാരണത്വമെന്ന ദോഷമുള്ളതിനാൽ പ്രയോജനം അനുമേയ മാകയില്ല. 'ഇവൻ പരാക്രമശാലി' എന്നതിലെ സിംഹശബ്ദവാച്യ ത്വമെന്ന ഹേതു † സ്വരൂപാസിദ്ധവുമാണ്. പുരോവർത്തിയായ പുരു ഷന്നു സിംഹശബ്ദവാച്യത്വമില്ലല്ലോ.

ഇനി, 'എവിടെവിടെ ഇപ്രകാരം ശബ്ദപ്രയോഗമോ അവിട വിടെ താദൃശധർമ്മയോഗവുമുണ്ട്' എന്നിങ്ങിനെയുള്ള വ്യാപ്തിയനുസ രിച്ച് "കല്യാണമഹാൽ ശൈത്യപാവനത്വാദിധർമ്മവിശിഷ്ടം; പ്രവാ ഹവിഷയമായ കാവേരീശബ്ദം വിശിഷ്ടാൎത്ഥവിവക്ഷയാൽ സാമീപ്യ പരമായി പ്രയോഗിച്ചിരിക്കയാൽ" "ഇവൻ പരാക്രമാതിശയയോഗി; സിംഹത്വവാചിയായ സിംഹശബ്ദം വിശിഷ്ടാൎത്ഥവിവക്ഷയാൽ സിം ഹസാദൃശ്യപരമായി പ്രയോഗിച്ചിരിക്കയാൽ" എന്നിത്തരം അനുമാ

---

* വ്യഭിചാരത്തോടുകൂടിയ ഹേതു അനൈകാന്തികം. അതു സാധാരണം അസാധാരണം, അനുപസംഹാരി എന്നു മൂന്നുതരത്തിലാകുന്നു. സാദ്ധ്യാഭാവവത്തായ വിപക്ഷത്തിൽ വർത്തിക്കുന്ന ഹേതു സാധാരണം. "പർവ്വതത്തിൽ അഗ്നിയുണ്ട്, പ്രമേ യത്വമുള്ളതിനാൽ" എന്നു ഉദാഹരണം. ഇവിടെ അഗ്നിയെ സാധിക്കുവാൻ കൊണ്ടു വന്ന പ്രമേയത്വമെന്ന ഹേതു പർവ്വതമല്ലാത്ത വിപക്ഷത്തിൽകൂടിയുള്ളതുകൊണ്ടു അഗ്നിക്കു സാധകമാകയില്ല. അതുപോലെ അമേദ്ധ്യാദിവിപക്ഷവൃത്തിയായ കാവേരീസാമീപ്യം പവിത്രത്വാദിസാധകമാകയില്ലെന്നു താൽപര്യം.

† ആശ്രയാസിദ്ധം, സ്വരൂപാസിദ്ധം, വ്യാപ്യത്വാസിദ്ധം എന്നു അസിദ്ധ ഹേതു മൂന്നുവിധം. അതിൽ സ്വരൂപാസിദ്ധത്വമെന്ന ദോഷം ഹേതു പക്ഷത്തിൽ ത്തന്നെ ഇല്ലാതിരിക്കയാണ്. "ശബ്ദം ഗുണമാകുന്നു; ചാക്ഷുഷത്വമുള്ളതിനാൽ" എന്നു ഉദാഹരണം. പക്ഷമായ ശബ്ദത്തിൽ ചാക്ഷുഷത്വമില്ലായ്കയാൽ ഹേതു സ്വരൂപാസിദ്ധമാകുന്നു. ഇതുപോലെ പ്രകൃതത്തിലും നോക്കിക്കൊൾക.

നവും സുവചമല്ല: വ്യാപ്തിഗ്രഹണത്തിന്ന സവ്വത്ര സാമാന്യരൂപ സംഗ്രാഹകമായ പ്രമാണാന്തരമത്യാവശ്യമാണ്. "എവിടെ ധൂമമു ണ്ടോ അവിടെ അഗ്നിയുമുണ്ട്" ഇത്യാദിവ്യാപ്തിഗ്രഹണത്തിന മൌലി കമായ പ്രമാണം ധൂമത്വാഗ്നിത്വസാമാന്യരൂപം പുരസ്കരിച്ച് സംഗ്ര ഹിക്കപ്പെടുന്ന സകലധൂമാഗ്നിവ്യക്തികളുടേയും പ്രത്യക്ഷമാണല്ലോ. അതുപോലെ പ്രസ്തുതവ്യാപ്തിഗ്രഹണത്തിന്ന സാമാന്യരൂപസംഗ്രാഹ കമായ പ്രമാണമൊന്നുമില്ലതന്നെ. അതിനാൽ, ഹേതുവിന്ന വ്യാപ്യ ത്വം ഇല്ലായ്കകൊണ്ടു പ്രയോജനഗ്രഹണത്തിന്ന് അനുമാനം പ്രമാ ണമാകയില്ല. സ്മൃതി അനുഭവജന്യമായ ജ്ഞാനമാകയാൽ പ്രയോജ നാനുഭവം മുമ്പില്ലാത്തതുകൊണ്ടു ശൈത്യപാവനത്വാദ്യത്ഥം സ്മൃതിക്കു വിഷയമാണെന്നും പറയാവതല്ല. അഥവാ, "മുഖ്യവൃത്തിവിട്ടു ഗൌണ വൃത്തിയെക്കൊണ്ടുള്ള അത്ഥപ്രതിപാദനത്തിന്ന് എന്തെങ്കിലും പ്രയോ ജനം വേണം. അതെന്താണെന്നു പര്യാലോചിക്കുമ്പോൾ, വാക്യാന്ത രത്തിലോ സമാനവാക്യത്തിലോ അതുതന്നെയോ അതുപോലുള്ളതോ ആയ പ്രയോജനമനുഭൂതമായിരിക്കയാൽ ഇതുതന്നെയായിരിക്കണം പ്രയോജനം എന്നിങ്ങിനെ യുക്ത്യനുസന്ധാനസനാഥീകൃതവും വിമ ശാപരപര്യായവും ആയ സ്മൃതിക്കുതന്നെ ശൈത്യപാവനത്വാദിപ്ര യോജനം വിഷയമാകകൊണ്ട് അതിലേക്കു ശബ്ദവ്യാപാരസ്വീകാരം ആവശ്യകമല്ല" എന്നു ശഠിക്കുന്നതും ശരിയല്ല. വക്താവ് പ്രയോജ നമായി വിവക്ഷിച്ചിരിക്കുന്ന അത്ഥം ഇതുതന്നെയാണെന്നു തീച്ചയാ ക്കുന്നതിലേക്കു നിയാമകമൊന്നുമില്ലാത്തതുകൊണ്ട്, താദൃശസ്മൃതിക്കും പ്രകൃതത്തിൽ പ്രസക്തിയില്ല. ആകയാൽ, ശൈത്യപാവനത്വാദി പ്രയോജനം ശബ്ദവ്യാപാരംകൊണ്ടുതന്നെ ഗമ്യമാണെന്നു സമ്മതിക്ക തന്നെവേണം. എന്നാൽ, താദൃശാത്ഥത്തിൽ സങ്കേതമില്ലായ്കയാൽ ആ വ്യാപാരം അഭിധയല്ല; അത് താൽപര്യവുമല്ല; താൽപര്യ ശക്തി അന്വയബോധനമാത്രപരായണയാണല്ലോ. ബാധാദിത്രയ മില്ലായ്കയാൽ അതു ലക്ഷണയുമല്ല. പ്രയോജനത്തിന്നുകൂടി പ്രയോ ജനാദി കല്പിച്ച് അതിലും ലക്ഷണയുണ്ടെന്നു ശഠിക്കുന്നപക്ഷം അന വസ്ഥ ഭവിക്കും.

"ലക്ഷ്യാത്ഥം വാച്യമല്ലെന്ന-തല്ലതിന്നില്ല ബാധവും
യോഗമില്ല ഫലത്തോടും ഇല്ലതിന്നും ഫലാന്തരം

പ്രയോജനത്തെ കല്പിക്കി-ലതിനും വീണ്ടുമാവിധം
മൂലനാശിനിയാകുന്നോ-രനവസ്ഥ ഭവിച്ചിടും."

എന്നു കാവ്യജീവിതവൃത്തിയിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു നോക്കുക. ഈ സ്ഥിതിക്ക്, പ്രയോജനത്തിൽ ലക്ഷിതലക്ഷണയാണെന്നു പറയുന്നതും അസംബദ്ധമാണെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു. ആകയാൽ, അഭിധാലക്ഷണാതാൽപര്യവ്യതിരിക്തവും ധ്വനനം ദ്യോതനം വ്യഞ്ജനം പ്രത്യായനം അവഗമനം മുതലായ പദങ്ങളാൽ വ്യപദേശിക്കപ്പെടാവുന്നതുമായ നാലാമതൊരു വ്യാപാരം ശബ്ദത്തിനുണ്ടെന്നു സമ്മതിച്ചേ കഴിയൂ. അതുകൊണ്ടാണ്,—

"മുഖ്യവൃത്തിയെവിട്ടർത്ഥ-ബോധനം ഗൌണവൃത്തിയാൽ
യാതൊന്നിനായതു ഫലത്തിൽ ശബ്ദമാവാസ്ഖലദ്ഗതി."

എന്നു ധ്വന്യാലോകത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതും,

"മുഖ്യവൃത്തിയുപേക്ഷിച്ചു ലക്ഷണാവൃത്തിയെപ്പരം
യാതൊന്നിൻ ഭാസനത്തിന്നായുസമുപാസിച്ചിടുന്നുവോ
ശബ്ദൈകഗമ്യമായിട്ടു മഫലത്തിൻെറ ബോധനേ
വൃത്തി മററൊന്നുമായീടാ വ്യക്തിയല്ലാതെ നിശ്ചയം."

എന്നു കാവ്യജീവിതവൃത്തിയിൽ സിദ്ധാന്തിച്ചിരിക്കുന്നതും.

ഏവഞ്ച, സങ്കേതത്തെ അപേക്ഷിച്ചുകൊണ്ടുള്ള അർത്ഥാവഗമനശക്തി അഭിധാശക്തി; സാമാന്യരൂപമായ വാച്യാർത്ഥത്തിൻെറ അന്യഥാനുപപത്തിയെ ആധാരമാക്കി അന്വിതരൂപമായ വിശേഷാർത്ഥത്തിൻെറ ബോധനത്തിലുള്ള ശക്തി താൽപര്യശക്തി; മുഖ്യാർത്ഥബാധാദിത്രയമപേക്ഷിച്ചുകൊണ്ടുള്ള അർത്ഥപ്രതിപാദനശക്തി ലക്ഷണ; അഭിധാദിശക്തിത്രയജനിതമായ അർത്ഥാവഭാസത്താൽ സംസ്കൃതയായ പ്രതിപത്തൃപ്രതിഭയുടെ സാഹായ്യത്തോടുകൂടിയ അർത്ഥദ്യോതനശക്തി വ്യഞ്ജന എന്നു വിവേകം. ആ വ്യഞ്ജന പൂർവ്വപ്രവൃത്തമായ വ്യാപാരത്രയത്തെ അധഃകരിച്ചുകൊണ്ടു പ്രധാനമായി ഭവിക്കയാൽ കാവ്യാത്മാവാണെന്നുള്ള അഭിപ്രായത്തിനേൽ, പ്രയോജനവിഷയമാണെങ്കിലും നിഷേധപ്രമുഖതയാൽ നിഷേധവിഷയമാണെന്നുവെച്ചു മാത്രമാണ്, "ചിലപ്പോൾ വാച്യം വിധിരൂപമായിരിക്കെ വ്യംഗ്യം നിഷേധവിഷയമായിരിക്കും" എന്നു വൃത്തിയിൽ

പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു്. വാസ്തവം പറകയാണെങ്കിൽ, ലക്ഷണയെ സമ്മതിച്ചതു് വാദത്തിന്നുവേണ്ടി മാത്രമാണു്. പ്രകൃതസ്ഥലത്തു ലക്ഷണ തന്നെ സംഭവിക്കുന്നതല്ല. അത്യന്തതിരസ്കൃതവാച്യസ്ഥലത്തും അർത്ഥാന്തരസംക്രമിതവാച്യസ്ഥലത്തും മാത്രമേ വ്യംജനയുടെ ഉത്ഥാനത്തിന്നു് ഉപയുക്തയായ ലക്ഷണ സംഭവിക്കു. അർത്ഥശക്തിമൂലസ്ഥലത്തു ലക്ഷണയ്ക്കു പ്രസക്തിയേ ഇല്ല. ഒരേശബ്ദത്തിന്നുള്ള അർത്ഥബോധനശക്തിതന്നെ സഹകാരികാരണഭേദത്താൽ അഭിധ, താൽപര്യം, ലക്ഷണ, വ്യംജന എന്നിങ്ങിനെ ഭിന്നാഭിന്നാവുമാണു്. വ്യാപ്തിസ്മൃതിപക്ഷധൎമ്മതാദിസഹകൃതമായ ശബ്ദത്തിന്ന വിവക്ഷാവഗമനത്തിൽ അനുമാപകതാവ്യാപാരവും ചക്ഷുരിന്ദ്രിയാദിസഹകൃതമായ അതേ ശബ്ദത്തിന്നു സവികല്പകതാവ്യാപാരവും മററും വിലക്ഷണമായി കാണുന്നുണ്ടല്ലോ. അതുപോലെ ശബ്ദത്തിന്റെ അഭിധാദിവ്യാപാരങ്ങളും പരസ്പരം വിലക്ഷണങ്ങൾ തന്നെയാണു്. ഇപ്പറഞ്ഞ സംഗതികൾ മീമാംസകന്മാരിൽ അഭിഹിതാന്വയവാദികളായ കൌമാരിലമതാനുയായികൾക്കു സമ്മതിക്കാതെ നിവൃത്തിയില്ലതന്നെ. ഇത്രയുംകൊണ്ടു ഭാട്ടമതാനുയായികൾക്കു വ്യംജനാവ്യാപാരമപലപിക്കുക ശക്യമല്ലെന്നു തീൎച്ചപ്പെടുന്നുണ്ടല്ലോ.

പി. കൃഷ്ണൻ നായർ.

ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನ ವಿಮರ್ಶೆ.

(ಮುನ್ನುಡಿ)

ಈ "ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನ"ವೆಂಬ 1 ಛಂದೋಗ್ರಂಥವು ಮೂರು ಹಸ್ತಲಿಖಿತಪ್ರತಿಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರತಿಗಳಿಗೆ ವ್ಯವಹಾರಸೌಕರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ **ಕ. ಖ. ಗ.** ಎಂದು ಸಂಕೇತಮಾಡಿದೆ. ಇವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದೆ.

ಕ ಪ್ರತಿ–ಇದು ಕಾಗದದ ಪ್ರತಿ. ಮೈಸೂರು ಶಾಸನದ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಕ್ಲರ್ಕ್ (ಗುಮಾಸ್ತೆ) ಆಗಿದ್ದ ಮ|| ರಾ|| ಬೊಮ್ಮರಸಪಂಡಿತರಲ್ಲಿದ್ದ ತಾಳಪತ್ರಾತ್ಮಕವಾದ ಪ್ರತಿಯ ಪುತ್ರಿಕೆಯು. ಇದರಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಾರಂಭದಲ್ಲಿರಬೇಕಾದ ಕವಿಯ ಸ್ವೇಷ್ಟದೇವತಾಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಮಂಗಳಪದ್ಯವೂ, ಮೊದಲನೆಯ ಸಂಜ್ಞಾಪ್ರಕರಣವೂ, ಗಳಿತವಾಗಿರುವುವು. ಗ್ರಂಥವು "ಪ್ರಾಸುವಡಿಭೇದಗಳಂ..........ಪೇಳ್ವೆನು" ಎಂದು 2 ಪ್ರಾಸುವಡಿಗಳ ಭೇದಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವ" ಕವಿಯ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಾಕ್ಯವನ್ನುಳ್ಳ "ವೀಣಾವು ಘುಕರಪಾಳೀ" ಎಂಬ ಕಂದದಿಂದ ಆರಂಭವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಗ್ರಂಥದ ಆದಿಭಾಗವು ಈ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಗಳಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಗ್ರಂಥದ ಮತ್ತು ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವಬಗೆಯ ಸುದ್ದಿಯೂ ಇದರಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಸಂಪೂರ್ಣಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಲೇಖನಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರುವ, ಮ|| ರಾ|| ಕಿಟ್ಟೆಲ್

---

1. ಇದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರವಲ್ಲ. ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರದ ಸಂಜ್ಞಾಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿರಬೇಕಾದ ಗಣಗಳ ಮತ್ತು ಗಣಾಕ್ಷರಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಅಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿರುವ (ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರವೆನಿಸಿದ) ಪ್ರಾಸ ಮತ್ತು ವಡಿಗಳ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಣಭೂತವಾಗಿರುವ ಸಮವೃತ್ತಾದಿಗಳು, ಪ್ರಸ್ತಾರಾದಿಷಟ್ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಇವುಗಳ ವಿವರಣವಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಈ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸಂಬಂಧಿಸದ ಅಲಂಕಾರಗಳು, ಒಂಬತ್ತು ಲಿಂಗಗಳು, ಏಳು ವಿಭಕ್ತಿಗಳು ಇವನ್ನೂ ವಿವರಿಸತಕ್ಕ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ.

2. ಪ್ರಾಸೆಂಬುದು ಛಂದಸ್ಸಿನ ವೃತ್ತಗಳ ಬೇರೆಬೇರೆ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯಕ್ಷರದ ಆವೃತ್ತಿಗೆ, ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವಿಷಯವು. ವಡಿಯೆಂಬುದು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪಾದದಲ್ಲಿಯೂ ಆದೇ ಪಾದದ ಮೊದಲನೆಯಅಕ್ಷರದ ಆವೃತ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವಿಷಯವು. ಆದುದರಿಂದ ಪ್ರಾಸಕ್ಕಿಂತಲೂ ವಡಿಯವಿಚಾರವನ್ನೇ ಮೊದಲು ಹೇಳಬೇಕಾದುದು ಉಚಿತವು. ಕೆಲವು ಆಂಧ್ರಕವಿಗಳೂಕೂಡ• ವಡಿಪ್ರಾಸಗಳು ಎಂದು ವಡಿಗೇ ಪ್ರಾಥಮ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ವಿವರಿಸಿರುವರು. ಆದರೆ ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಡಿಯೆಂಬುದು, ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದಲೂ, ಪ್ರಾಸಿನ ನಿಯಮವುಮಾತ್ರ ಎಲ್ಲಾ ದ್ರಾವಿಡಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಈ ಕನ್ನಡಕವಿಯು "ಪ್ರಾಸುವಡಿಭೇದಗಳಂ" ಎಂದು ಪ್ರಾಸಿಗೆ ಪ್ರಾಥಮ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟುಹೇಳಿರುವನು ಎಂದು ತೋರುವುದು.

ಸಾಹೇಬರು 1, ಮ || ರಾ || ರೈಸ್‌ಸಾಹೇಬರು, 2 ಮ || ರಾ || ಆರ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರು. 3 ಇವರುಗಳ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ಈ "ಕ" ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯವು ಈ ಗ್ರಂಥದ ಎರಡು ಮೂರನೆಯ ಪ್ರಕರಣಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ತಿಳಿದುಬರುವುದರಿಂದ ಇದು ಆದ್ಯಂತ ರಹಿತವಾದ ಪ್ರತಿಯೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಇಲ್ಲ. 4 ಈ ಪ್ರತಿಯ ಆದಿಯ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು ಕಂದಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸುಗಳ ಭೇದವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ "ಪೇಳ್ವೆ ವಡಿಗಳ ಕ್ರಮಮಂ" ಎಂದು ವಡಿಗಳ ವಿಷಯುವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಾಕ್ಯದೊಡನೆ "ಶ್ರೀನಿತ್ಯಲಿಂಗಾಯನಮಃ" ಪ್ರಾಸಾಕ್ಷರಲಕ್ಷಣಂ ಎಂದು ಒಂದು ಪ್ರಕರಣವು ಮುಗಿದಂತೆ ಸೂಚನೆಯಿದೆ. ಆದರೆ ಹೇಳಲುಪಕ್ರಮಿಸಿರುವ ಪ್ರಾಸವಿಷಯವೇ ಇಲ್ಲಿ ಮುಗಿದಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಈಬರೆಹವು ಪ್ರಾಮಾದಿಕವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆಮೂರು ಕಂದಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸಾಕ್ಷರಲಕ್ಷಣವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ, "ವೃತ್ತ || ಸಿಂಹೋ ಗಜೋ........... " ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಸಂಸ್ಕೃತಶ್ಲೋಕಗಳು, ಇವುಗಳ ಟೀಕೆ, ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ಪ್ರಾಸಿನ ಭೇದಗಳು ಇವನ್ನು

---

1. ಇವರು ನಾಗವರ್ಮವಿರಚಿತವಾದ "ಛಂದೋಂಬುಧಿ" ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನೂ, ಕೇಶಿರಾಜ ವಿರಚಿತವಾದ ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣವನ್ನೂ ಹಸ್ತಲಿಖಿತಪ್ರತಿಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ್ಶೋಧಿಸಿ ಮುದ್ರಿಸಿರುವರು. ಅಲ್ಲದೆ, ಕನ್ನಡಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಬರೆದಿರುವ "ಕಿಟ್ಟೆಲ್‌ಡಿಕ್ಷನರಿ" ಯೊಂದನ್ನೂ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲೇ ಕನ್ನಡಭಾಷಾ ಚರಿತ್ರಾತ್ಮಕವಾದ ವ್ಯಾಕರಣವನ್ನೂ ಸ್ವಂತವಾಗಿ ಬರೆದು ಮುದ್ರಿಸಿರುವರು. ಇವರು ತಮ್ಮ ಛಂದೋಂಬುಧಿಯ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ- ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ– ಬರೆದಿರುವ "ಕರ್ಣಾಟಕಸಾಹಿತ್ಯಚರಿತ್ರೆ" ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿರುವರು.

2. ಇವರು ಮೈಸೂರುಶೀಮೆಯ ಶಾಸನದ ಇಲಾಖೆಯ ಡೈರೆಕ್ಟರಾಗಿದ್ದು– ಕರ್ಣಾಟಕ ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನ, ಪಂಪಭಾರತ, ಪಂಪರಾಮಾಯಣ, ಕರ್ಣಾಟಕಭಾಷಾಭೂಷಣ, ಇವುಗಳನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿ ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿರುವರು. ಇವರು ತಮ್ಮ ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನದ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥದ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಬರೆದಿರುವರು.

3. ಇವರು ಮೈಸೂರು ಸೀಮೆಯ ಸರ್ಕಾರದ ಶಾಸನದ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಡೈರೆಕ್ಟರಾಗಿದ್ದು, ಕರ್ಣಾಟಕ ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನ (ಎರಡನೆಯ ಮುದ್ರಣ), ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನ, ಇವುಗಳನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವರಲ್ಲದೆ "ಕರ್ಣಾಟಕ ಕವಿ ಚರಿತೆ" (ಮೂರುಭಾಗಗಳು) ಎಂಬ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ಗ್ರಂಥವನ್ನೂ ಬರೆದಿರುವರು. ಕವಿಚರಿತೆಯ ಎರಡನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಈ ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನದ ವಿಷಯವನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಿರುವರು.

4. ಗ್ರಂಥಸಂಗ್ರಹಕಾರರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಭಿನ್ನಮತೀಯರು ಬರೆದಿರುವ ಪ್ರಾಚೀನಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾಮತಗಳಿಗೂ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಎಂದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಲಂಕಾರ, ಛಂದಸ್ಸು, ವ್ಯಾಕರಣ, ಮೊದಲಾದ ಸಾಮಾನ್ಯವಿಷಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ, ವೈದ್ಯ, ಜ್ಯೋತಿಷ ಮೊದಲಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವಾಗ ಎಂದರೆ ತಾವೂ ಆಯಾ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆಯಾಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಾಗ—ಭಿನ್ನಮತೀಯನಾದ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವು ಗ್ರಂಥದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ನಿಬಂಧನಮಾಡಿರುವ ಸ್ವೇಷ್ಟದೇವತಾಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಮಂಗಳಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನೂ, ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವಿನ

ತಿಳಿಸಿ, ಮುಂದಣ ಹದಿನೈದು ಕಂದಗಳಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ, ಗದ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ವೃತ್ತಜಾತಿಗಳ ಆದಿಭಾಗದ ಎರಡು ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉದ್ಧರಿಸಿಬರೆದು "ಇನ್ನು ಪ್ರಾಸಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಪದಪದ್ಯಗಳ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವ ಲಕ್ಷಣ" ಎಂದು ಆರಂಭಿಸಿ "ಅಂತು ಪ್ರಾಸು (೧೨) ಹನ್ನೆರಡು, ಉಭಯಪ್ರಾಸು (೪೦) ನಾಲ್ವತ್ತು ಪ್ರಾಸುಗಳ ವಿವರಿಸಿದೆನು. ಇನ್ನು ಮಹಾನುಭಾವರು ಊಹಿಸಿಕೊಂಬುದು" ಎಂದು ಪ್ರಾಸಿನ ವಿಷಯವನ್ನು ಉಪಸಂಹರಿಸಿದೆ– ಲಕ್ಷ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾದ ವೃತ್ತಜಾತಿಗಳನ್ನು ಕೊಡದೆ, ಆದಿಯ ಎರಡುಮೂರು ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಈ ಕ್ರಮವನ್ನು ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವೇ ಅನುಸರಿಸಿರುವನೋ? ಅಥವಾ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪ್ರತಿಮಾಡಿಕೊಂಡವರು ಅನುಸರಿಸಿರುವರೋ ? ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಹೇಳಲು ಯಾವ ಆಧಾರವೂ ಇಲ್ಲ. ಮುಂದೆ (೪)ನಾಲ್ಕು ಕಂದಗಳಲ್ಲಿ(ಅವುಗಳ ಟೀಕೆಗಳೊಡನೆ)ಮತ್ತೆ ಪ್ರಾಸಿನ ವಿಷಯವನ್ನೇ ವಿವರಿಸಿ ಮುಂದಣ (೨) ಕಂದಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸಿನ ವಿಷಯವನ್ನುಪಸಂಹರಿಸಿ ಅಂತು ಪದ್ಯ ೨೫ ವೃತ್ತ ೪ (ಈ ೪ ವೃತ್ತಗಳೆಂಬುದು ಮೇಲೆಹೇಳಿದ "ಸಿಂಹೋಗಜೋ.........."

ಆತ್ಮವೃತ್ತಾಂತ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಪೀಠಿಕಾಪ್ರಕರಣದ ಮತ್ತು ಪ್ರಕರಣಾಂತ್ಯಗಳ ಗದ್ಯಪದ್ಯಗಳನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಕೇವಲ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿರುವ ಗ್ರಂಥಭಾಗವನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಬರೆದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಸಂಪ್ರದಾಯವೂ ಒಂದಾಗಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುವುದು–ಅಲ್ಲದೆ ಆಯಾ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಸಾಮಾನ್ಯವಿಷಯಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುವಿಶೇಷವಿಷಯವನ್ನುಮಾತ್ರ ಬರೆದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಮತ್ತೊಂದುಸಂಪ್ರದಾಯವೂ, ಮುದ್ರಣಸೌಕರ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಗ್ರಂಥವನ್ನಾದರೂ ಓದತಕ್ಕವರುಅವನ್ನು ಬರೆದುಕೊಂಡೇ ಓದಬೇಕಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ತಾವು ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರ ಓದಲು ಅವಕಾಶ ಸಿಕ್ಕಿತೋ ಅಷ್ಟುಮಾತ್ರವನ್ನೇ ಬರೆದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವೂ ಇದ್ದಿತೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣವೂ,ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವೂ ಆದಪ್ರಾಚೀನ ಹಸ್ತಲಿಖಿತಪ್ರತಿಗಳು ದೊರಕುವುದೇ ಅಪೂರ್ವವಾಗಿರುವುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಒಂದೆರಡು ಉದಾಹರಣಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡುವುದು ಅಪ್ರಕೃತವೆನಿಸಲಾರದು. ಮ॥ರಾ॥ ಕಿಟ್ಟೆಲ್ ಸಾಹೇಬರ (1)ನಾಗವರ್ಮ ವಿರಚಿತವಾದ "ಛಂದೋಂಬುಧಿ"ಯ ಮುದ್ರಣಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾಗಿರುವ ಹಸ್ತಲಿಖಿತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಆದಿಯ ಮಂಗಳ ಪದ್ಯಗಳೂ, ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವಿನ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಪದ್ಯಗಳೂ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿವೆ. ಇವು ಕಾವ್ಯಕಲಾನಿಧಿಯವರು ಮುದ್ರಿಸಿರುವ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ದೊರಕುವುವು. (2) ಜಗದ್ದಳಸೋಮನಾಥ, ನಿಂದ ವಿರಚಿತವಾಗಿರುವ "ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕ"ವೆಂಬ ವೈದ್ಯಗ್ರಂಥದ ಪೀಠಿಕಾಪ್ರಕರಣದ ಆದಿಯ ಮಂಗಳ ಪದ್ಯಮೊದಲಾದುವುಗಳು ಆರಾ ಜೈನ ಲೈಬ್ರರಿಯಲ್ಲಿರುವ ತಾಳಪತ್ರ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರದ ಲೈಬ್ರರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕಾಗದದ ಪ್ರತಿಯೊಂದರಲ್ಲಿಯೂ ದೊರಕುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆದೇ ಲೈಬ್ರರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಪೀಠಿಕಾಪ್ರಕರಣವು ದೊರಕುವುದು. (3) ಮದ್ರಾಸ್ ಸರ್ಕಾರದ ಓರಿಯಂಟಲ್ ಲೈಬ್ರರಿಯಲ್ಲಿರುವ ದುರ್ಗಸಿಂಹ ರಚಿತವಾದ ಪಂಚತಂತ್ರದ ಹಸ್ತಲಿಖಿತಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಮಂಗಳ ಪದ್ಯಗಳೊಡನೆ ಕವಿಕಾವ್ಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಪದ್ಯಗಳೂ ದೊರಕುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಆರಾ ಲೈಬ್ರರಿಯಲ್ಲಿರುವ ತಾಳಪತ್ರ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಈಪೀಠಿಕಾಪ್ರಕರಣದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳುಮಾತ್ರ ದೊರಕುವುದಿಲ್ಲ. "ಶ್ರೀವಿಜಯರ ಕವಿಮಾರ್ಗಂ"ಎಂಬ ಬಹು ಮುಖ್ಯವಾದ ಪದ್ಯವೇ ಇದರಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿರುವುದು

ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತಶ್ಲೋಕಗಳು.) ಉಭಯಂ ಶ್ರೀ ಮಂಗಳ ಮಹಾಶ್ರೀ ಎಂದು ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಮುಗಿಸಿದ ಸೂಚನೆಯಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ(೯) ಒಂಬತ್ತು ಕಂದಗಳಲ್ಲಿ, (ಒಂದೆರಡನೆಯ ಕಂದಗಳಿಗೆ ಟೀಕೆಯೂ ಇದೆ) ವಡಿಭೇದಗಳನ್ನೂ, ಅವುಗಳ ಹೆಸರನ್ನೂ–ವಿವರಿಸಿ " 1 ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಾಸುವಡಿ ಭೇದಗಳಂ..............ವಿವರವಿಡಿದಷ್ಟಭಾಷಾಕವಿವರ 2 ಬಾಣಾಖ್ಯನೊಲಿದು ಪೇಳ್ದಂ ಮುದದಿಂ " ಎಂದು ಪ್ರಾಸುವಡಿಭೇದಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಉಪಸಂಹರಿಸಿ ಮುಂದಣ ಆರು ಕಂದಗಳಲ್ಲಿ, ಕಂದಲಕ್ಷಣ, ಕಂದದಲ್ಲಿ ಬರತಕ್ಕ ಗಣಗಳು ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಹೇಳಿ ಮತ್ತೆ ಆರುಷಟ್ಪದಿಗಳಲ್ಲಿ ಆರುಬಗೆಯ ಷಟ್ಪದಿಗಳ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು (ಶರ, ಕುಸುಮ, ಭೋಗ, ಭಾಮಿನಿ, ಪರಿವರ್ಧಿನಿ, ವಾರ್ಧಕ–ಎಂದು ಷಟ್ಪದಿಗಳು ಆರು.) ಹೇಳಿ 3 ಬಳಿಕ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಡದ ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ಶೈವಾಗಮಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು

ಈ ನಿದರ್ಶನಗಳಿಂದ ನಮಗೆ ದೊರಕಿರುವ ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನದ ಕ ಪ್ರತಿಯು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿಲ್ಲದಿರುವ ಪ್ರಾಸಭೇದಗಳು, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿಲ್ಲದ ವಡಿಗಳ ವಿವರಣ, ಪ್ರಾಚೀನ ಕರ್ಣಾಟಕ ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳದಿರುವ ಆರುಷಟ್ಪದಿಗಳ ಲಕ್ಷಣ ಈ ವಿಶೇಷ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬರೆದಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಪ್ರತಿಯೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು.

(1) ಇಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ಕನ್ನಡದ ವಡಿಪ್ರಾಸುಗಳ ಭೇದ ಎಂದು ಕನ್ನಡ ಶಬ್ದವನ್ನು ವಿಶೇಷಿಸಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ತೆಲಗುಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ನಿಯತವಾಗಿರುವ ಪ್ರಾಸುವಡಿಗಳ ಭೇದಕ್ರಮವು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವೀಕಾರ್ಯವು, ಎಂದಾಗಲಿ; ವಡಿ ಪ್ರಾಸುಗಳ ಪದ್ಧತಿಯು ತೆಲುಗಿನ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದಲೇ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಬಂದುದಲ್ಲ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದಲ್ಲದೆ ತೆಲುಗಿನ ಪ್ರಾಸು ವಡಿಗಳ ಭೇದಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಭೇದಗಳಿರುವುವೆಂದು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಮೇಲ್ಮೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು, ಎಂದಾಗಲಿ ಈ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದು.

(2) ಹಸ್ತಲಿಖಿತಪ್ರತಿಗಳ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ನಂಬುಗೆಯಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ" ಕವಿವರಸೀಶಾಖ್ಯನೊಲಿದು " ಎಂದು ಇದ್ದರೂ ಇರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು.

(3) ....ಸಲಹೆನ್ನನು ||೧೬೯||(ಮುದ್ರಿತಪ್ರತಿ)

ಆಗತಂ ಶಿವವಕ್ತ್ರೇಭ್ಯೋ ಗತಂ ತು ಗಿರಿಜಾಮುಖಂ ||
ಮತಂ ತು ವಾಸುದೇವೇನ ಆಗಮೇತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ ||೧೭||

ಕಾಮಿಕಂ ಯೋಗಜಂ ಚಿಂತ್ಯಂ ಕಾರಣಂ ಚಾಸಿ(ಜಿ)ತಂ ತಥಾ ||
ದೀಪ್ತಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ ಸಹಸ್ರಂ ಚ ಅಂಶುಮತ್ಸುಪ್ರಭೇದಕಂ ||೨||

ವಿಜಯಂ ಚೈವ ನಿಶ್ವಾಸಂ ಸ್ವಯಂಭುವಮಥಾನಲಂ ||
ವೀರಂ ಚ ತ್ರ(ರೌ)ರವಂ ಚೈವ ಮಕುಟಂ ಕ(ವಿ)ಮಲಾಂಕನಂ ||೩||

ಚಂದ್ರಜ್ಞಾನಂ ಚ ಬಿಂಬಂ ಚ ಪ್ರೋದ್ಗೀತಂ ಲಲಿತಂ ತಥಾ ||
ಸಿದ್ಧಂ ಸಂತಾನ ಶೀ(ಶ)ರ್ವೋಕ್ತಂ? ಪಾರಮೇಶ್ವರ ಮೇವ ಚ ||೪||

ತಿಳಿಸುವ ನಾಲ್ಕುವರೆ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯ "ಅನುಷ್ಟುಪ್" ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿದೆ. ಮುಂದೆ ಷಟ್ಪದಿಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಗಣಗಳು, ಇವನ್ನು ಐದು (೫) ಕಂದಗಳಲ್ಲಿಯೂ, 1 ಮಗಣ ಮೊದಲಾದ ಅಕ್ಷರಗಣಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಭೂಮಿಮೊದಲಾದ ಸಂಜ್ಞೆಗಳನ್ನೂ ಪದ್ಯಗಳ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ದೇವಗಣವಿಡಬೇಕು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರೀಕಾರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಬೇಕು. ಎಂಬುದನ್ನೂಮತ್ತೆರಡು(೨)ಕಂದಗಳಲ್ಲಿಯೂ,ಗುರುಲಘುಗಳ ಅಧಿದೈವವನ್ನುಮತ್ತೊಂದು ಕಂದದಲ್ಲೂ ಮತ್ತೆರಡು ಸಂಸ್ಕೃತಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದಬಳಿಕ ಶುಭಾಶುಭಾಕ್ಷರ ವಿಚಾರ ವನ್ನು, 2 ಮತ್ತೈದು ಕಂದಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಗುರುಲಘುಲಕ್ಷಣ, ಗಣಗಳು, ಇವುಗಳಫಲ ಇವ ನ್ನು ನಾಲ್ಕು (೪) ಸಂಸ್ಕೃತಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ,–ಮಗಣ ಮೊದಲಾದ ಎಂಟುಗಣಗಳ ಶುಭಾಶುಭಫಲಗಳನ್ನು "ಆಶೀರ್ವಾದದೊಳುರ್ವಿಯಂ........"ಎಂಬ ವೃತ್ತದಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿ " ಇತಿ ಬಾಣಕವಿನಿರ್ಮಿತಮಪ್ಪ ಛಂದೋಂಬುರಾಶಿ ಪ್ರಥಮ ಪರಿಚ್ಛೇದಃ ಸಮಾಪ್ತಃ" ಎಂಬ ಗದ್ಯದೊಡನೆ" ಈ ಪ್ರತಿಯು ಸಮಾಪ್ತಿವಡೆದಿದೆ—

ಮ.|| ರಾ.|| ಆರ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಮರ್ಶಕಾಗ್ರೇಸ ರರು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಈಪ್ರತಿಯ ಪ್ರಾಸುವಡಿಗಳ ವಿವರಣವು ಈಗ್ರಂಥದ ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಕ ರಣಕ್ಕೂ, ಇತರ ವಿಷಯುಗಳು ಕೊನೆಯ ಪ್ರಕರಣಕ್ಕೂ ಸೇರಿದ ವಿಷಯುವೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುವುದರಿಂದ, ಈಪ್ರತಿಯು ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನಗ್ರಂಥದ ಒಂದನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಕೊನೆಯ ಭಾಗ, ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಅಂತ್ಯಭಾಗ ಇವನ್ನು ಒಳ ಗೊಂಡಿರುವ ಅಸಂಪೂರ್ಣಗ್ರಂಥವೆಂದುತಿಳಿದುಬರುವುದಲ್ಲದೆ, ಇಲ್ಲಿಹೇಳಿರುವ ಪ್ರಕರಣವಿಷ ಯಗಳೂ ಮೂಲಪ್ರತಿಯ ತಾಳಪತ್ರಗಳ ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತತೆಯಿಂದ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂದು ಮುಂದಾಗಿವೆಯೆಂದೂ ತಿಳಿದುಬರುವುದು.

ಖ ಪ್ರತಿ:—ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರಾಚೀನಪುಸ್ತಕ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ (ಓರಿಯೆಂ ಟಲ್ ಲೈಬ್ರರಿಯಲ್ಲಿ)ರುವ ಕಾಗದದ ಪ್ರತಿಗೆ ಈ ಸಂಕೇತಮಾಡಿದೆ. ಈ ಪ್ರತಿಯು ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರದ ಶಾಸನದ ಇಲಾಖೆಯ ಡೈರೆಕ್ಟರಾಗಿದ್ದ ಮ||ರಾ|| ಆರ್. ನರಸಿಂಹಾ ಚಾರ್ಯರವರ ಮೇಲುನೋಟದಿಂದ (ಆರೈಕೆಯಿಂದ) ಬರೆಸಲ್ಪಟ್ಟು ಮೇಲೆಹೇಳಿದ (ಲೈಬ್ರರಿಗೆ) ಪುಸ್ತಕಭಂಡಾರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದೆಂದು ಆ ಪ್ರತಿಯ ಮೊದಲನೆಯ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ 1"ಈಶ್ವರಕವಿಕೃತ ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನಂ" ಎಂದು ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಮ||ರಾ||

ಕಿರಣಂ ವಾತುಳಂ ಚೈತೇ ಅಷ್ಟಾವಿಂಶತಿ ಸಂಹಿತಾಃ—(ಷಟ್ಪದಿಲಕ್ಷಣಂ)
(ಇದು ಯಾವಬಗೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಮೂಲಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿದುದಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಮೂಲಗ್ರಂಥ ದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಲಿಲ್ಲ.

(1) ಪದ್ಯಸಂಖ್ಯೆಯು ಮಗಣಂ ಭೂಮಿಯೆನಿಕ್ಕುಂ ಎಂಬ ಕಂದದಲ್ಲಿ ೧ ಎಂದು ಆರಂಭಿಸಿದೆ.

(2) ಇಲ್ಲಿಗೆ ೧೨ ಎಂದು ಸಂಖ್ಯೆ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

(3) ಮ||ರಾ|| ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಕವಿಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಈ ಪ್ರತಿಯೂ, ಮ||ರಾ|| ಕಿಟ್ಟೆಲ್ ಸಾಹೇಬರವರ ಲೇಖನವೂ ಆಧಾರ ವಾಗಿರುವುವು.

ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರ ಸ್ವಹಸ್ತಾಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಊಹಿಸಲು ಅವಕಾಶವುಂಟು. ಈ ಬರೆಹವು ಆ ಪ್ರತಿಯ ಮೊದಲಿನ ಪತ್ರದಲ್ಲಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಗ್ರಂಥದ ಮತ್ತು ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವಿನ ಹೆಸರನ್ನು ಆ ಪ್ರತಿಯ ಆಧಾರದಿಂದ ತಿಳಿಯಲು ಅವಕಾಶವೇ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಪರಿಮಿತಿಯಾದರೋ 'ಕ' ಪ್ರತಿಯಷ್ಟೇ ಇದ್ದರೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ 'ಕ' ಪ್ರತಿಯ ಗಳಿತಭಾಗವನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಇದರಿಂದ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಅವಕಾಶವುಂಟು. ಇದಲ್ಲದೆ ಲೇಖಕರ ಹಸ್ತಸ್ಖಲನ ಮೊದಲಾದದೋಷಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಪಾಠಭೇದಗಳೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುವು.

ಗ ಪ್ರತಿ:—ಇದು ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರಾಚೀನಪುಸ್ತಕಭಂಡಾರದ(ಓರಿಯೆಂಟಲ್ ಲೈಬ್ರರಿಯ)ಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳ ಹಿಂದೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುವ ಪ್ರತಿಯು. ಇದರಲ್ಲಿಯೂ ಕವಿಯ ಸ್ವೇಷ್ಟದೇವತಾಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಪದ್ಯಗಳು ದೊರಕದಿದ್ದರೂ ಕವಿಯ ಮತ್ತು ಗ್ರಂಥದ ಹೆಸರನ್ನೂ, ಕವಿಯ ಬಿರುದು ಮೊದಲಾದ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ವಿಷಯವನ್ನೂ ತಿಳಿಸುವ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಗ್ರಂಥವು ಆರಂಭವಾಗಿದೆ. ಮೊತ್ತದಲ್ಲಿ ೧೨೧ ಪದ್ಯಗಳಿವೆ. (ಕಪ್ರತಿಯವೃತ್ತಗಳೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕಗಳೂ ಮೊದಲಾದುವು ಇದರಲ್ಲಿಲ್ಲ.) ಆದಿಯಿಂದಅರುವತ್ತೇಳು (೬೭)ಕಂದಗಳಲ್ಲಿ ಗಣಗಳವರ್ಣ, ಜಾತಿ,ಅಧಿದೈವ, ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳೂ,ಅಕ್ಷರಗಳ ವಿಷಯವೂ ಹೇಳಿದೆ.ಬಳಿಕ 'ಕ' ಪ್ರತಿಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿರುವ ''ಪ್ರಾಸುವಡಿಗಳಬೆಡಗುಗಳಂ ಪೇಳ್ವೆಂ''ಎಂಬಕವಿಯಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಾಕ್ಯವನ್ನುಳ್ಳ[1]''ವೇಣಮೃದುಕರ ವೀಣಾಪಾಣಿ" ಎಂಬ ಕಂದವನ್ನಾರಂಭಿಸಿ [2]'' ಪದಿನೈದು ಪ್ರಾಸಂಗಳ ವಿಧಮಂ" ಎಂಬ ಪ್ರಾಸಿನ ವಿಷಯವನ್ನು ಉಪಸಂಹರಿಸಿರುವ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು (೨೨) ಕಂದಗಳಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದು(೧೫) ಕಂದಗಳು ಮಾತ್ರ ಇವೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಕೆಲವು ಕಂದಗಳಲ್ಲಿ ಕಂದಲಕ್ಷಣ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ ಹೀಗೆ ನೂರಿಪ್ಪತ್ತೊಂದು(೧೨೧)ಕಂದಗಳಾದ ಬಳಿಕ, ಗ್ರಂಥವು ಸಮಾಪ್ತವಾಗದಿದ್ದರೂ, ಸಮಾಪ್ತಿಸೂಚಕವಾದ ಶ್ರೀಕಾರಗಳುಮಾತ್ರ ಇವೆ. ಮೇಲಣವಿವರಣದಿಂದ ಈ ''ಗ" ಪ್ರತಿಯೂಕೂಡ ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನಗ್ರಂಥದ ಮಂಗಳಪದ್ಯರಹಿತವಾದ ಮೊದಲನೆಯ ಪ್ರಕರಣವನ್ನೂ, ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಆದಿಭಾಗದ ಅತ್ಯಲ್ಪಭಾಗವನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಅಸಮಗ್ರ ಪ್ರತಿಯೆಂದೇ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು. [3]

---

(1) ಆ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಪಾಠವನ್ನೇ ಬರೆದಿದೆ.

(2) ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೂಲಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಪದ್ಯ ಸಂಖ್ಯೆಯು ೮೭ ಎಂದು ಇದೆ. ಇರತಕ್ಕ ಕಂದಗಳು ೮೧ ಮಾತ್ರವೇ. ಈ ಪದ್ಯಸಂಖ್ಯೆ ಯವ್ಯತ್ಯಾಸದಿಂದ ೬ ಪದ್ಯಗಳು ಪ್ರಾಮಾದಿಕವಾಗಿ ಕೈಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿವೆಯೆಂದುಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿರಬೇಕಾದ ೬ ಕಂದಗಳು ಲೇಖಕನ ದೋಷದಿಂದ ಈ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಕೈಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿವೆಯೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು.

(3) ಇಲ್ಲಿಗೆ ಗ್ರಂಥವು ಪರಿಸಮಾಪ್ತವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಗ್ರಂಥದ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಪ್ರಕರಣವಾದರೂ ಸಮಾಪ್ತವಾಗಿರುವಂತೆ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಈ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದರಲ್ಲಿಯೂ ಲೇಖಕರ ಪ್ರಾಮಾದಿಕವಾದ ಹಸ್ತಸ್ಖಲನ ಮೊದಲಾದ ದೋಷಗಳಿಂದ ಅಸಾಧು ಪಾಠಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿರುವುವು. ಒಂದೊಂದರಲ್ಲಿರುವ ದೋಷಗಳನ್ನು ಮತ್ತಿನೆರಡೆರಡುಪ್ರತಿಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದಲೂ, ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯ ಕವಿಕಂಠಪಾಶನೆಂಬ ಗ್ರಂಥದ ಸಹಾಯದಿಂದಲೂ, ಆಂಧ್ರಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಇದೇವಿಷಯವನ್ನು ವಿವರಿಸಿರುವ ಕವಿಜನಾಶ್ರಯ ಮೊದಲಾದ ಛಂದೋ ಗ್ರಂಥಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ಶುದ್ಧ ಪಾಠಗಳನ್ನು ಊಹಿಸಿ ಸೇರಿಸಿದೆ. ಲುಪ್ತವಾಗಿರುವ ಗ್ರಂಥಭಾಗವನ್ನೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಚೌಕ ಕಂಸದಿಂದ ತೋರಿಸಿದೆ. ತುಂಬಾ ಅಶುದ್ಧ ಪಾಠಗಳಿಂದ ಅನನ್ವಿತವೂ, ಅರ್ಥಾಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯೂ ಇರುವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಥಕಚಿಹ್ನೆಯನ್ನು ಹಾಕಿದೆ. ಕೆಲವುವೇಳೆ ಅಸಾಧು ಪಾಠಗಳೂಕೂಡ ಸಾಧುಪಾಠಗಳ ಊಹೆಗೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಡಬಹುದೆಂಬ ವಿಮರ್ಶಕರ ಅನುಭವವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಅವನ್ನೂ ರೇಖೆಯ ಕೆಳಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಮೂಲಪ್ರತಿಯ ಸ್ವರೂಪವೆಂಥದೆಂಬುದೂ (ವಾಚಕರಿಗೆ) ವಿಮರ್ಶಕರಿಗೆ ತಿಳಿದುಬರುವ ಮತ್ತೊಂದುಪ್ರಯೋಜನವೂ ಉಂಟು. ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವೆಂದು ತಿಳಿದುಬಂದಿರುವ ಪದ್ಯಗಳ ಕ್ರಮವನ್ನು ಆದಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಟಿಪ್ಪಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಕರ್ಣಾಟಕಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕವಿಗಳು ಪ್ರಾಸಾದಿಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ನಿಯಮದಿಂದ ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಱಱವನ್ನು ಮಾತ್ರ ವ್ಯವಹರಿಸಿದೆ. ವೀರಶೈವಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೊತ್ತಮೊದಲನೆಯವನೆಂದು ತಿಳಿದುಬಂದಿರುವ [1]ಹರಿಹರನು ಱ ೞ, ಕುಳ, ಕ್ಷಳ ಎಂಬ ಮೂರುವರ್ಣಗಳನ್ನೂ ಕಾವ್ಯಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಕೂಡದೆಂದು ನಿಷೇಧಿಸಿರುವುದರಿಂದ ವೀರಶೈವಕವಿ ವಿರಚಿತವಾದ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಱೞವನ್ನು ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ತಂದಿಲ್ಲ. ಈ ಗ್ರಂಥಾಭ್ಯಾಸಿಗಳ ಸೌಕರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ, ಪದ್ಯಾದಿಗಳ ಅಕಾರಾದ್ಯನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯನ್ನೂ, ನಾಗವರ್ಮ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದೊರಕುವ ಪದ್ಯಸಂಗ್ರಹ, ಸಂವಾದಿಯಾಗಿರುವ, ಆಂಧ್ರಭಾಷೆಯ ಛಂದೋಗ್ರಂಥಗಳ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳು, ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಕವಿಕಂಠಪಾಶದ ಕೆಲವುಪದ್ಯಗಳು, ಇವನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಪರಿಶಿಷ್ಟಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಪ್ರಾಸುವಡಿ ಭೇದಗಳನ್ನು, ಆಂಧ್ರಭಾಷೆಯ ಪ್ರಾಸುವಡಿ ಭೇದಗಳೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿರುವ ಪಟ್ಟಿಯೊಂದನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿದೆ.

ಹೀಗೆ ನಮಗೆ ದೊರೆತ ಮೂರು ಹಸ್ತಲಿಖಿತಪ್ರತಿಗಳಿಂದಲೂ ಈ ಗ್ರಂಥಾವಯವವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ದೊರಕದಿದ್ದರೂ, ಈ ಮೂರುಪ್ರತಿಗಳನ್ನೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸುವುದರಿಂದ ಲಬ್ಧವಾದ ಗ್ರಂಥಾವಯವವನ್ನು ಒಂದು ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ತಂದು ಪ್ರಕೃತ ಗ್ರಂಥರೂಪದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಿದೆ. [2]

---

(1) ನೋಡುವೊಡೊಂದಕ್ಕರಮದು । ಗಿರಿ. ಅ. ೧ ಪ. ೨೮

(2) ಮದ್ರಾಸ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರುವ ವಿಮರ್ಶಕ ಕಾರ್ಯಗಳ (ರಿಸರ್ಚ್ ವರ್ಕ್) ಇಯತ್ತೆಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಏರ್ಪಡಿಸಿದ ಸಮಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಶಾಖೆಯ ಸಮಿತ್ಯಧ್ಯಕ್ಷರೂ, ವಿಮರ್ಶಕಾಗ್ರೇಸರರೂ ಆದ ಶ್ರೀಮಾನ್. ಆರ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಸಲಹೆಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಮುದ್ರಣವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡಿದೆ.

ಈಗ ನಮಗೆ ದೊರೆತು ಮುದ್ರಿತವಾಗಿರುವಷ್ಟು ಭಾಗದಿಂದಲೇ ಈ ಗ್ರಂಥವು ತೆಲುಗುಭಾಷೆಯ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದಲೊ ಅಥವಾ ಅದರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದಲೊ ವಡಿಮತ್ತು ಪ್ರಾಸುಗಳ ವಿಶೇಷ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತಂದು, ಒಂದುಬಗೆಯ ಹೊಸಬೆಳಕನ್ನು ಬೀರುವುದರಿಂದ ಇದರ ಮುದ್ರಣವು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗೆ ಯತ್ಕಿಂಚಿತ್ತಾದರೂ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಇನ್ನು ಈ ಗ್ರಂಥದ ಮತ್ತು ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವಿನ ವಿಚಾರವನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುವ ಪ್ರಸ್ತಾವದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ಇದುವರೆಗಣ ವಿಮರ್ಶಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿಮೊದಲು ಅನುವದಿಸಿ, ಅವರವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳ ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತತೆಯನ್ನು ಮಥನಮಾಡಿ ನಮಗೆ ದೊರೆತಿರುವ ಸಾಧನಸಂಪತ್ತಿಗಳಿಂದ ತೋರಿಬರುವ ನಮ್ಮಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದೇ ಈ ಲೇಖನದ ಪರಮೋದ್ದೇಶವು—

ಈ ಗ್ರಂಥವಿಷಯವನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಿ, ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವವರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯರಾದವರು ಮೂವರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಮೊತ್ತಮೊದಲು ಈ ವಿಷಯವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಕೈಯಿಕ್ಕಿದವರು ಮ || ರಾ || ಕಿಟ್ಟೆಲ್‌ಸಾಹೇಬರು., ಇವರು ತಾವು ಮುದ್ರಿಸಿ, ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿರುವ "ನಾಗವರ್ಮಛಂದಸ್ಸು" ಅಥವಾ ಛಂದೋಂಬುಧಿಯ-ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ 1 "ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯಚರಿತ್ರೆ" ಎಂಬ ಒಂದು ದೀರ್ಘವಾದ ಲೇಖನವನ್ನು ಇಂಗ್ಲೀಷ್‌ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಅದರಲ್ಲಿ–ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುವ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಹದಿನೇಳನೆಯ(17)ಗ್ರಂಥವಾಗಿ ಈ "ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನ" ಗ್ರಂಥವನ್ನೂ, ಈ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವಿನ ವಿಷಯವನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಹೀಗೆ ತಿಳಿಸಿರುವರು—

"ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನ"ವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ವಿರಚಿಸಿದ "ಈಶ್ವರಕವಿಯು" ಹದಿನಾರನೆಯ ಶತಮಾನದ (೧೬೦೦) ಆದಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿವಡೆದಿದ್ದವನು. ಈತನು "ಕಚ್ಚುಟೀಶ"ನ ಮಗನು. ಇವನಿಗೆ "ಅಭಿನವಕೇಶಿರಾಜ"ನೆಂಬ ಬಿರುದಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿದು ಬರುವುದು. ಈತನಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿರುವ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಕನ್ನಡನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಛಂದೋವಿಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಗ್ರಂಥ. ಈತನು ಕನ್ನಡ ನುಡಿಯ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಾಡಿಕೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲದೆ ತೆಲುಗು (ಆಂಧ್ರ) ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ನಿಯತವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವ ವಡಿ (ಇದೊಂದುಬಗೆಯ ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರ) ಎಂಬ ಛಂದಸ್ಸಿನ ವಿಚ್ಛಿತ್ತಿವಿಶೇಷವನ್ನು ಕನ್ನಡ ನುಡಿಯಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ತಂದಿರುವನು. (ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಮೋನೈ ಎಂದು ವ್ಯವಹರಿಸುವರು.) ಈ ವಡಿಯ ಪ್ರಸ್ತಾವವು ಕನ್ನಡನುಡಿಯ ಕಾವ್ಯಗಳೊಳಗೆ ಕನಕದಾಸನಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿರುವ "ಮೋಹನತರಂಗಿಣಿ" ಎಂಬ ಸಾಂಗತ್ಯ

ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದು. (ಆಶ್ವಾ. ೧-ಪ. ೧೨) ಆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕವಿಯು 1 "ಪ್ರಾಸುವಡಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಈ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿರುವೆನು" ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಈ ಈಶ್ವರಕವಿಯುಕೂಡ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಾಸುವಡಿಗಳ ಭೇದಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವೆನು 2 ಎಂದು ತನ್ನೀಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿ ತೆಲುಗುಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ 3 ಇಪ್ಪತ್ತು ವಡಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ 4 ಐದು ವಡಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿರುವನು. ಈಶ್ವರಕವಿಯು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಂಧ್ರಭಾಷೆಯ "ಅಪ್ಪಕವೀಯ"ವೆಂಬ ಛಂದೋಗ್ರಂಥವನ್ನು ನೋಡಿರುವನೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಇಲ್ಲ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನದ ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಪ್ರತಿಯು ತುಂಬಾ ಅಶುದ್ಧವಾಗಿರುವುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಪರಿಚ್ಛೇದಗಳಿರುವುವು. **ಒಂದನೆಯ** ಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ-ಗಣಗಳ ವಿಚಾರವು ಹೇಳಿದೆ. **ಎರಡನೆಯ**ದರಲ್ಲಿ-ಪ್ರಾಸುವಡಿಗಳ ವಿಷಯುವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದೆ. **ಮೂರನೆಯ**ದರಲ್ಲಿ-ಶುಭಾಶುಭಾಕ್ಷರಗಳು, ಕವಿತಾಕನ್ಯಕಾನಾಮಾಕ್ಷರ, ರಾಶ್ಯಾದಿದಶಕೂಟಗಳು, (ಕಥಾನಾಯಕನಿಗೂ, ಕೃತಿಯೆಂಬ ನಾಯಿಕೆಗೂ ಸೇರಿದಂತೆ) ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. **ನಾಲ್ಕನೆಯ**ದರಲ್ಲಿ-ಕವಿಯು ಆವಶ್ಯಕವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿರುವ-ಏಳು ವಿಭಕ್ತಿಗಳು, ನಿಘಂಟುಗಳು, ಮೊದಲಾದ ಗಣಾಕ್ಷರ, ಗಣದೇವತೆಗಳು, ನಕ್ಷತ್ರಾದಿ ಕೆಲವು ಉಪಯುಕ್ತಾಂಶಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ, 5 ಷಟ್ಪದಿ, 6 ಕಂದಪದ್ಯ, 7 ಸೀಸಪದ್ಯ ಇವುಗಳ ಲಕ್ಷ್ಯಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ" ಎಂದು ಬರೆದಿರುವರು.

ಇನ್ನು ಎರಡನೆಯದಾದ ಮ||ರಾ|| ರೈಸ್ ಸಾಹೇಬರವರು—ತಾವು ಮುದ್ರಿಸಿರುವ 8 'ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನವೆಂಬ' ಕರ್ಣಾಟಕ ವ್ಯಾಕರಣಗ್ರಂಥದ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿರುವರು.

9 ಕೇಶಿರಾಜ,—ಅಭಿನವ ಕೇಶವ—ಎಂಬ ಕವಿಯು "ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನ"ವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿರುವನು. ಇದೊಂದು ಛಂದೋಗ್ರಂಥವು. ತೆಲುಗು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ

---

(1) ನಂದಿಯ ಛಂದಸ್ಸೆಂಬ ಕರ್ಣಾಟಕ ಛಂದೋಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೂ, ಈ ವಡಿಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಯೇ-ಸಮವೃತ್ತಗಳ ಲಕ್ಷ್ಯಗಳು ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

(2) ಕವಿಜಿ-ಪು. ೧೯. ಪ. ೬೮.

(3) ಅಪ್ಪಕವೀಯ. ಪು. 129-150 ರಲ್ಲಿ 28 ಮತ್ತು 12 ಯತಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದೆ.

(4) i. ಸ್ವರವಡಿ, ii. ಸರಸವಡಿ, iii. ಏಕ್ಕಟಿವಡಿ, iv. ಯುಕ್ತಾಕ್ಷರವಡಿ, v. ವರ್ಗವಡಿ.

(5) ಕನ್ನಡನುಡಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಅಸಾಧಾರಣವಾದುದು.

(6) ಸಂಸ್ಕೃತ ಕರ್ಣಾಟಕಾಂಧ್ರ ಭಾಷಾಸಾಮಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದುದು.

(7) ಆಂಧ್ರಭಾಷಗೆಮಾತ್ರ ಅಸಾಧಾರಣವಾದುದು.

(8) ಕರ್ಣಾಟಕ ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನ ಪ್ರಥಮ ಮುದ್ರಣ. ದ್ವಿತೀಯ ಮುದ್ರಣವು ಮ||ರಾ|| R. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ಪರಿಷ್ಕೃತವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು.

(9) ಕರ್ಣಾಟಕ ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನ ಪ್ರಥಮ ಮುದ್ರಣದ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಪು. 41.

ಮಾತ್ರವೇ ಅಸಾಧಾರಣವೆನಿಸಿ ನಿಯತವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವ 'ವಡಿ ಪ್ರಾಸುಗಳ' ವಿಚಾರವು ಆಂಧ್ರಭಾಷೆಯ ಛಂದೋಲಕ್ಷಣವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕರಣಗ(ಭಾಗಗ) ಳುಂಟು. ಒಂದನೆಯುದರಲ್ಲಿ—ಗಣಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನೂ, ಎರಡನೆಯದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸು, ಮತ್ತು ವಡಿಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನೂ, ಮೂರನೆಯದರಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನೂ, ನಾಲ್ಕನೆಯದರಲ್ಲಿ ಅಲಂಕಾರವಿಚಾರವನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿದೆ. ಇದು ಪದ್ಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ—ಕಂದಗಳೂ, ಸಮವೃತ್ತಗಳೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿರುವುವು" ಎಂದು ಇಷ್ಟುಮಾತ್ರ ಹೇಳಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ಕವಿಯ ಕಾಲದೇಶ ಮೊದಲಾದ ಮತ್ತಾವ ವಿಚಾರವನ್ನೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ.

ಇನ್ನು ಮೂರನೆಯವರಾದ ಮ||ರಾ||ಆರ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರವರು, ಮೈಸೂರು (ಓರಿಯಂಟಲ್ ಲೈಬ್ರರಿಗೆ) ಪ್ರಾಚೀನ ಪುಸ್ತಕಭಂಡಾರಕ್ಕೆ ತಾವು ಪ್ರತಿಮಾಡಿ ಕಳುಹಿ ಕೊಟ್ಟ ಹಸ್ತಲಿಖಿತಪ್ರತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಬರೆದು—1ಹೆಚ್ಚು ವಿಷಯವನ್ನು ಮ||ರಾ|| ಕಿಟ್ಟಲ್ ಸಾಹೇಬರ ಲೇಖನದ ಆಧಾರದಿಂದ ಬರೆದಿರುವೆನೆಂದು ಸೂಚಿಸಿ 2 ತಾವು ಬರೆದಿರುವ-ಕವಿಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿರುವರು.

ಈಶ್ವರ ಕವಿ—ಸು. ೧೫೦೦.

ಇವನು ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.3 ಇವನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕವಿಯೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಇವನ ತಂದೆ ಕಚ್ಚುಟೇಶ. ಇವನಿಗೆ 'ಅಭಿನವ ಕೇಶಿರಾಜ', 'ಅಭಿನವ ಕೇಶವ' ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳಿದ್ದಂತೆ ತೋರಿಬರುತ್ತದೆ.

4 "ನವಜನರ ಕುಱಿತು ಛಂದೋ | ರ್ಣವದೊಳ್ ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಸುವಡಿಭೇದಗಳಂ||
ವಿವರವಿಡಿದಷ್ಟಭಾಷಾ | ಕವಿವರ ಬಾಣಾಖ್ಯನೊಲಿದು ಪೇಳ್ದಂ ಮುದದಿಂ||
ಶ್ರೀಕಾರಗಳಿಲ್ಲದ ಪದ | ಲೋಕದೊಳಂ ಸಲ್ಲದೆಂದ ಕವಿಫಣಿವರ್ಮಂ || "

---

(1) ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ರೇಖೆಯ ಕೆಳಗೆ ಬರೆದಿರುವರು.

(2) ಕವಿಚರಿತ್ರೆ IIನೆಯ ಭಾಗ. ಪು..150-152

(3) ಈ ಗ್ರಂಥವು ನಮಗೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ದೊರಕಲಿಲ್ಲ. ಎರಡನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದವು ಮಾತ್ರ ದೊರಕಿರುವುದು. ಈ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಅಂಶಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮ||ರಾ|| ಕಿಟ್ಟೆಲ್ ನಾಗವರ್ಮಛಂದೋಂಬುಧಿಗೆ ಬರೆದಿರುವ ಉಪೋದ್ಘಾತದಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ (ಎಂದು ರೇಖೆಯ ಕೆಳಗಡೆ ಸೂಚಿಸಿರುವರು.)

(4) ಈವಿಷಯಗಳು ಕಿಟ್ಟೆಲ್ ಸಾಹೇಬರಿಗೆ ದೊರಕಿದ ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ದೊರೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುವುದು. ಹಾಗೆದೊರೆತಿದ್ದರೆ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಅವರು ತಮ್ಮ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸದೆ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಎಂಬ ಪದ್ಯಗಳಿಂದಲೂ “ ಇತಿ ಬಾಣಕವಿ ನಿರ್ಮಿತಮಪ್ಪ ಛಂದೋಂಬುರಾಶಿ ಪ್ರಥಮ ಪರಿಚ್ಛೇದ ಸಮಾಪ್ತಃ” ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಾಂತ್ಯದ (ಪ್ರಕರಣಾಂತ್ಯ?) ಗದ್ಯದಿಂದಲೂ, ಈ ಕವಿಗೆ ಬಾಣ ಮತ್ತು ಫಣಿವರ್ಮ ಎಂಬ ನಾಮಾಂತರಗಳೂ, ಅಷ್ಟಭಾಷಾ ಕವಿವರ ಎಂಬ ಬಿರುದೂ, ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಛಂದೋ(ರ್ಣವ)ಂಬುಧಿ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಇದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ಯಂಶವನ್ನು ಮ||ರಾ|| ಕಿಟ್ಟೆಲ್ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಈತನು ತನ್ನನ್ನು ಅಭಿನವಕೇಶಿರಾಜನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಸು||1260ರಲ್ಲಿದ್ದ ಕೇಶಿರಾಜನಿಗಿಂತಲೂ (ಕರ್ಣಾಟಕ ವ್ಯಾಕರಣವಾದ ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿರುವವನು.) ಈಚೆಯವನೆಂಬುದಂತೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಆಂಧ್ರ ಕವಿಗಳು (ಆಂಧ್ರ ಛಂದೋಗ್ರಂಥಕರ್ತೃಗಳು) ಉಪಯೋಗಿಸುವ ವಡಿಗಳನ್ನು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುವುದರಿಂದ (ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಅಪ್ಪಕವೀಯ ವೆಂಬ ಛಂದೋಗ್ರಂಥ ಕರ್ತೃವಾದ) ಅಪ್ಪಕವಿಯಕಾಲಕ್ಕೆ (ಸು. 1450) ಈಚೆಯವನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಕವಿಯು ಸು. 1500ರಲ್ಲಿದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು.

೧೫೫೦ ದಲ್ಲಿದ್ದ ಕನಕದಾಸ (ನೆಂಬ ಕರ್ಣಾಟಕ ಕವಿಯು)ನು ಪ್ರಾಸುವಡಿಗಳ (ಕ್ರಮವ) ನ್ನುಪಯೋಗಿಸಿ ತನ್ನ “ ಮೋಹನತರಂಗಿಣಿ” ಯೆಂಬ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದಂತೆ ಹೇಳಿರುವನು. (ಈತನು ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನವನ್ನುನೋಡಿ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹಾಗೆಹೇಳಿರಬೇಕೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದಾದುದರಿಂದ ಈಶ್ವರಕವಿಯು ಈತನಿಗಿಂತಲೂ ಹಿಂದಣವನೆಂದು ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತಿಯುಂಟೆಂದು ಭಾವವು.)

ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನ

ಈ ಗ್ರಂಥದ ಒಂದನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಗಣಗಳೂ, (ಅವುಗಳ) ವರ್ಣವಾಹನ ಮೈತ್ರಿ ವೈರಕುಲ ದೇವತಾಫಲಾದಿಗಳೂ, ಹೇಳಿವೆ. ಎರಡನೆಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸುವಡಿಗಳು ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಪ್ರಾಸುಗಳಲ್ಲಿ—ಸಿಂಹ, ಗಜ, ವೃಷಭ, ಶರಭ, ವಾಸವಾಕ್ಷಿ, ಮಿತ್ರ, ಮಹಾಪ್ರಾಣ ಮೊದಲಾದ—ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು[1](೨೮) ಭೇದಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—(ಮತ್ತು) ವಡಿಗಳಲ್ಲಿ—ಪದ್ಮ, ಗರುಡ, ಸಾರಂಗ, ಹಂಸ, ಪರಮಾರ್ಥ, ಕಾಕ—ಎಂಬ ಆರು(೬) [2]ಭೇದಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತೆ—ಸ್ವರ, ಸರಸ, ಏಕವರ್ಣ, ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರ, ವರ್ಗ ಎಂಬ ಐದು(೫)[3]ಭೇದಗಳನ್ನೂ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಮೂರನೆಯದರಲ್ಲಿ, ಅಕ್ಷರಗಳು, ಶುಭಾಶುಭಾ

---

(1) ಈ ೨೮ ಪ್ರಾಸ ಭೇಧಗಳೂ, ಆಂಧ್ರಭಾಷಾ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ.

(2) ಈ ವಡಿ ಭೇದಗಳೂ ಆಂಧ್ರಭಾಷಾ ಛಂದೋಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ.

(3) ಈ ಭೇಧಗಳುಮಾತ್ರ ಆಂಧ್ರಭಾಷಾ ಛಂದೋಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ.

ಕ್ಷರಗಳು, ಅವುಗಳ ಅಧಿದೇವತೆ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳು ಹೇಳಿವೆ. ನಾಲನೆಯದರಲ್ಲಿ ಭಾವ, ಅಲಂಕಾರ, ಕಂದ, ಷಟ್ಪದಿಗಳ ಲಕ್ಷಣ ಮುಂತಾದ ಅಂಶಗಳು ಹೇಳಿವೆ.

ಹೆಂಡಿತಿಯನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಕವಿ (ತನ್ನ) ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಒಂದೆರಡು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತೇವೆ—

ಕಂ|| ' ಉಸಿರಳಿದತನುವವೊಲ್ ಭಾ | ವಿಸಲುಂ ಪ್ರಾಸಿಲ್ಲದಿರ್ಪ ಪದಪದ್ಯಂಗಳ್ ||
ಒಸೆದದನು ಹೇಳಿ ಕೇಳಿದ | ರಸಿಕರ್ಗಾಯುಃಕ್ಷ್ಯಮಾನಹಾನಿಗಳಕ್ಕುಂ ||
ಅಧಿಕತರ ರೂಪಸಂಯುತೆ | ಮಧುರಾಂಕಿತವಚನರಚನೆ ನೀನಱಿವುದಿದಂ||
ಸುಧೆಗಡಲಪಳಿವ ಗುಣಯುತೆ | ವಿಧುಮುಖಿ ಲಲಿತಾಂಗಿ ವಾಸವಾಕ್ಷಿಪ್ರಾಸಂ ||

ಮೆಲೆ ಹೇಳಿದ ಈ ಮೂವರು ವಿಮರ್ಶಕಾಗ್ರೇಸರರೂ ತಮತಮಗೆ ದೊರೆತ ಹಸ್ತ ಲಿಖಿತಪ್ರತಿಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಮತ್ತು ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವಿನ ವಿಷಯುವನ್ನು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಲೇಖನಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವರು. ಈಗ ನಮಗೆ ತಿಳಿದು ಬಂದಿರುವ ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನದ ನಾಲ್ಕು ಹಸ್ತಲಿಖಿತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮ ||ರಾ|| ಕಿಟ್ಟೆಲ್ ಸಾಹೇಬರಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರತಿಯು ಮತ್ತಿನ ವಿಮರ್ಶಕರಿಗೆ ದೊರಕಲಿಲ್ಲ. (ಆದರೆ ಅವರ ಲೇಖನದಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನುಮಾತ್ರ ಉಳಿದವರು ಅನುವಾದಮಾಡಿರುವರು). ಮ ||ರಾ|| ಆರ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ದೊರಕಿದ ಪ್ರತಿಯುಮತ್ತಿನವರಿಗೆದೊರಕಲಿಲ್ಲ, ಆದುದರಿಂದಲೇ ಆರ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರು ಹೇಳಿರುವ ಹೆಚ್ಚಿನವಿಷಯವು ಮ||ರಾ|| ಕಿಟ್ಟೆಲ್‌ಸಾಹೇಬರಿಗೆ ತಿಳಿದುಬಂದಿಲ್ಲ. ನಮಗೆ ಈಗ ದೊರೆತಿರುವ'ಗ' ಪ್ರತಿಯು (ಮೈಸೂರುಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರಾಚೀನ ಪುಸ್ತಕ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಹಿಂದೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಟ್ಟಿರುವಪ್ರತಿ) ಈ ಮೂವರು ವಿಮರ್ಶಕರಿಗೂ ದೊರಕಲಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವ ವಿಮರ್ಶಕರ ಉಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯೂನಾತಿರೇಕಗಳಿರುವುದು. ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು. ನಾವು ಈಗ ದೊರಕಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಹಸ್ತಲಿಖಿತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಾಗುವ ಅಂತರಸಾಧನಗಳಿಂದಲೂ, ಸಂಸ್ಕೃತಮತ್ತು ಆಂಧ್ರ ಭಾಷೆಗಳ ಈಬಗೆಯ ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ದೊರಕುವ ಬಾಹ್ಯ ಸಾಧನಗಳಿಂದಲೂ, ಈ ಗ್ರಂಥದ ಮತ್ತು ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವಿನ ವಿಷಯವನ್ನು ಮಥನ ಮಾಡಿ ನಮಗೆತೋರಿಬರುವ ಸಾಧ್ಯಾಂಶವನ್ನು ವಾಚಕರ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶಕರ ಮುಂದಿಡಲು ಯತ್ನಿಸಿರುವೆವು–

ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವಿನ ವಿಚಾರ—

ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದವನು "ಈಶ್ವರಕವಿ". ಇವನಿಗೆ 1 ಈಶಕವೀಶ 2 ಯೆಂಬ ವ್ಯವಹಾರವೂ ಉಂಟು. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಕವಿಯೇ 3 ತನ್ನೀಗ್ರಂಥದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಕಂಠೋಕ್ತವಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವನು, ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರಾಸುವಡಿಗಳ ಭೇದಗಳನ್ನು ಉಪಸಂಹರಿಸುವ ಪ್ರಕರಣಾಂತ್ಯದ 4 ಕಂದದಿಂದಲೂ, ಕಪ್ರತಿಯ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿರುವ 5 ಗದ್ಯಭಾಗದಿಂದಲೂ ಈತನಿಗೆ ಬಾಣಕವಿಯೆಂಬ ನಾಮಾಂತರವೂ ಇದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುವುದು. ಆದರೆ "ಈ ಗ್ರಂಥದ ಕೆಲವು 6 ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ, ನಾಗವರ್ಮನು ಹೇಳಿದನು. ಫಣಿವರ್ಮ ಹೇಳಿದನು. ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಈತನಿಗೆ 6 ನಾಗವರ್ಮ, ಫಣಿವರ್ಮ ಎಂಬ ನಾಮಾಂತರಗಳೂ ಇದ್ದುವೆಂದು ತೋರಿಬರುವುದು. ಮ|| ರಾ|| ಕಿಟ್ಟೆಲ್ ಸಾಹೇಬರು ಈ ಯಂಶವನ್ನು ತಮ್ಮ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಮ|| ರಾ|| ಆರ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರು ಹೇಳಿರುವರು. ಈ ವಿಷಯವು ಅಷ್ಟು ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟವೆಂದು ಹೇಳಲು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಪದ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನದ ಪದ್ಯಗಳೇ ಎಂದು ದೃಢವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈಗ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿರುವ "ನಾಗವರ್ಮ ಛಂದೋಂಬುಧಿ" ಯಲ್ಲಿ ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನದ ಹಲವು ಪದ್ಯಗಳು ಸೇರಿಹೋಗಿರುವಂತೆ ಛಂದೋಂಬುಧಿಯ ಈ ಪದ್ಯಗಳೇ ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನದಲ್ಲಿಯೂ ಬೆರೆತಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವುಂಟು, ಅಥವಾ ಈ ಪದ್ಯಗಳು ಏತತ್ಕವಿಕೃತವೆಂದು ಒಂದುವೇಳೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೂ ನಾಗವರ್ಮನಂತೆ ಈತನೂ ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರವೊಂದನ್ನು ಬರೆದಿರುವುದರಿಂದ 7 ಅಭಿನವ ನಾಗ

---

1. ಭಾರತಿಯ ವರದಿಂವ ಸತಿಗುಸುರಿದನೀಶ್ವರಾಂಕ ಸತ್ಕವಿರಾಯಂ (ಪು. ೧.–ಪ. ೧.)

(2) ವಾಣಿವರದಿ ನೀಶಕವೀಶಂ (ಪು. ೧. ಪ. ೨.)

(3) ಖ–ಪ್ರತಿಯ ಪಾಠ.

(4) ಕ ಪ್ರತಿ-ವಿವರವಿಡಿದಷ್ಟಭಾಷಾಕವಿವರಬಾಣಾಖ್ಯನೊಲಿದುಪೇಳ್ದಂ ಮುದದಿಂ (ಪು. ೪೪. ಪ. ೧೫೨.

(5) ಇತಿ ಬಾಣಕವಿನಿರ್ಮಿತಮಪ್ಪ ಛಂದೋಂಬುರಾಶಿಯೊಳ್ ಪ್ರಥಮಪರಿಚ್ಛೇದಂ ಸಮಾಪ್ತಂ (ಪು. ೪೯)

(6) ಕವಿನಾಗವರ್ಮನನುಮತಿಯಿಂದಂ, (ಪು. ೧೦, ಪ. ೫೪) ಸತ್ಕವಿನಾಗವರ್ಮನಿಳೆಯೊಳ್ (ಪು. ೧೦, ಪ. ೯೪) ಸಲದೆಂದ ಕವಿ ಫಣಿವರ್ಮಂ (ಪು. ೧೮, ಪ. ೯೫ ಮತ್ತು ಪು. ೪೮, ಪ. ೧೭೨

(7) ಅಭಿನವಪಂಪನು ತನ್ನನ್ನು ಪಂಪನೆಂದೇ ಹಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಅವನಿಂದ ರಚಿತವಾದ ರಾಮಾಯಣಕ್ಕೆ ಪಂಪರಾಮಾಯಣವೆಂಬ ಹೆಸರೇ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಅಭಿನವಪಂಪರಾಮಾಯಣ ಎಂದಿಲ್ಲ.—ಹೀಗೆಯೇ ಅಭಿನವಶರ್ವವರ್ಮ, ಅಭಿನವಚಂದ್ರ—ಮೊದಲಾದ ಹೆಸರುಗಳೊಡನೆ ಹೋಲಿಸುವುದು.

ವರ್ಮ, ಎಂಬ ತನ್ನ ಬಿರುದನ್ನು ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ನಾಗವರ್ಮನೆಂದೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವನೆಂದೂ ಇದಕ್ಕೆ ಉಪಪತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಲ್ಲದೆ ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆದಿಭಾಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಶುದ್ಧವೀರಶೈವ ಮತದವನಾದ[1] ಈತನಿಗೆ ವರ್ಮಾಂತವಾದ ನಾಗವರ್ಮ ಎಂಬ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಹೆಸರಿತ್ತೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರಕ್ಕೂ ಸಮಂಜಸವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಉಪಪತ್ತಿಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದು, ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರಥಮಪ್ರವರ್ತಕನಾದ ಪಿಂಗಳಾಚಾರ್ಯನ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಮತ್ತಿನ ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರು ಅನುಕರಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ "[2]ಪಿಂಗಳೋಕ್ತಿಃ" ಎಂದು ಹೇಳುವಂತೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಛಂದಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರವರ್ತ್ತಕನಾದ ನಾಗವರ್ಮನ ಮತವನ್ನು ಈತನು "ಫಣಿವರ್ಮಂ ಎಂದಂ" ಮೊದಲಾಗಿ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿರುವನು ಎಂದಾದರೂ ಊಹಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿರುವುದಿಂದ—ನಾಗವರ್ಮನೆಂಬ ಹೆಸರು ಈ ಕವಿಗಿತ್ತೆಂದು ದೃಢವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಪ್ರಬಲವಾದ ಯಾವ ಸಾಧನವೂ ಇಲ್ಲ–

ಈತನಿಗೆ ಅಭಿನವಕೇಶಿರಾಜ. (ಅಭಿನವಕೇಶವ), ಕವಿರಾಯ (ಕವಿರಾಜ) ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳಿದ್ದಂತೆ ಈತನ ಈ ಕಾವ್ಯದ [3] "ಲಕ್ಷಣಶಿಕ್ಷಾಚಾರ್ಯನ—" ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ, ಇದಲ್ಲದೆ (ಕಪ್ರತಿಯ ಆಧಾರದಿಂದ) ಈತನಿಗೆ "ಅಷ್ಟಭಾಷಾಕವಿವರ" [4] ಎಂಬ ವಿಶೇಷ ಗೌರವಾಸ್ಪದವಾದ ಬಿರುದೂ ಇದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ,

---

(1) ತಿರುವಾಂಕೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಅಲ್ಲಿಯ ಕ್ಷತ್ರಿಯಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ಮಾಂತವಾದ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಹೆಸರಿಡುವುದು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಭರತಖಂಡದ ಮತ್ತಾವ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಬಗೆಯ ನಾಮಕರಣವು ಇರುವಂತೆ ತಿಳಿದುಬರುವುದಿಲ್ಲ.

(2) ಇಳೆಯೊಳ್ ಪಿಂಗಳ ಪ್ರೋಕ್ತಿಯಿಂದಂ-(ನಾಗ-ಛಂ. ಪು. ೪೭. ಪ. ೫.)

(3) ಸಾಕ್ಷಾದಭಿನವ ಕೇಶಿರಾಜಂ ಪುಸಿಯೇ (ಪು. ೧. ಪ. ೪.), ಈಶ್ವರಾಂಕಸತ್ಕವಿರಾಯಂ (ಪು. ೧. ಪ. ೧.)

(4) ಪ್ರಾಸುವಡಿಗಳ ಭೇದಗಳಂ ವಿವರವಿಡಿದಷ್ಟಭಾಷಾಕವಿವರ ಬಾಣಾಖ್ಯನೊಲಿದು. (ಪು. ೩೦. ಪ. ೧೫೨) ಅಷ್ಟಭಾಷೆಗಳಾವುವೆಂಬುದನ್ನು ಆಂಧ್ರಭಾಷೆಯ ಅಪ್ಪಕವೀಯವೆಂಬ ಛಂದೋಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸಿವೆ. "ಕ್ಷಿತಿಭಾಷ ಸಂಸ್ಕೃತಪ್ರಾಕೃತ—ಭಾಷಯನುನಿಲಿಚನುನಪ್ಟಭಾಷಲನಗ" (ಪು. ೨೯. ಪ. ೭೭-೭೭) ಎಂದರೆ ಕ್ಷಿತಿಭಾಷೆಯು ಸಂಸ್ಕೃತಪ್ರಾಕೃತ ಎಂದು ಎರಡು ವಿಧವು. ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ಶೌರಸೇನೀ ಮೊದಲಾದ ಏಳು ಭೇದಗಳುಂಟು. ಒಟ್ಟು ಸಂಸ್ಕೃತ (ಪ್ರಾಕೃತ) ಶೌರಸೇನಿ, ಮಾಗಧಿ, ಪೈಶಾಚಿ, ಚೂಳಿಕೆ, ಅಪಭ್ರಂಶ, ತೆಲುಗು, ಎಂದು (ಈಶಕವಿಯೂ ಈ ಭೇದವನ್ನೇ ಅಷ್ಟಭಾಷೆಯೆಂದು ಹೇಳಿರಬಹುದು.)

[1]ನಾಗವರ್ಮನು ತನ್ನಿಂದ ರಚಿತವಾರ ಛಂದೋಂಬುಧಿಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಹೆಂಡಿತಿಯನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಈ ಕವಿಯೂಕೂಡ ತನ್ನಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಈ ಛಂದೋ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ತನ್ನ ಹೆಂಡಿತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದಂತೆ ತಾನೇಗ್ರಂಥಾದಿಯಲ್ಲಿ [2] ಕಂಠೋಕ್ತವಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಈತನ ತಂದೆಯು ಕಚ್ಚುಟೇಶನು. [3] ಈತನು ವೀರಶೈವ (ಲಿಂಗಾಯಿತ) ಮತಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು, ಪ್ರಾಸ ವಿಶೇಷಗಳಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲೂ, [4] ಷಟ್ಪದಿಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಲಕ್ಷ್ಯಗಳಲ್ಲೂ [5] ಶಿವಸ್ತುತಿ ಮಾತ್ರ ಕಂಡು ಬರುವುದಲ್ಲದೆ ಈ ಗ್ರಂಥದಮತ್ತಾವ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಬೇರಾವ ದೇವತೆಯ ಸ್ತುತಿಯೂ [6] ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು 'ಕ' ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಷಟ್ಪದಿಗಳಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದಬಳಿಕ ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ಶೈವಾಗಮಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳುವ ನಾಲ್ಕುವರೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾರಿಕೆಗಳು ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿ[7]ವೆ. ಇದರಿಂದಲೂ ಈತನು ವೀರಶೈವಮತಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನೆಂಬ ಊಹೆಯು ಮತ್ತಷ್ಟು ಬಲಪಡುವುದು. ಶ್ರೀಮಾ. ಆರ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರು ಈ ಶಿವಸ್ತುತಿಯ ಪದ್ಯಗಳ ಆಧಾರದಿಂದಲೋ, ಈಶ್ವರಕವಿಯೆಂಬ ಈತನ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೋ

---

(1) ಹೆಂಡಿತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯ ಛಂದಸ್ಸಿಗೆ ಒಂದು ಅಸಾಧಾರಣಲಕ್ಷಣವೆಂದು ತಮಿಳಿನ "ಯಾಪ್ಪರುಂಕಲಕ್ಕಾರಿಕೈ" ಎಂಬ ಛಂದೋಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ "ಗುಣಕಾಂಕಿಯಮೆನ್ನುಂ ಕರುನಾಟಚ್ಚಂದಕಮೇ ಪೋಲ ಮಹುಡೂಊಮುನ್ನಿಲೈತ್ತಾಯ್"—(ಗುಣಕಾಂಕಿಯವೆಂಬ ಕರ್ನಾಟಕ ಛಂದಸ್ಸಿನಂತೆ ಹೆಂಗಸನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಹೇಳತಕ್ಕ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳುದಾಗಿಯೂ.........ನಾನು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು) ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ನಾಗವರ್ಮಛಂದೋಂಬುಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಕುರಿತು ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಹೇಳಿದ್ದರೂ, ಇದು ತಮಿಳಿನ ಕವಿಯು ಹೇಳುವ ಗುಣಕಾಂಕಿಯವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವು ಇದೇ ಹೇಳಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ—, ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಕನ್ನಡ ಛಂಗಸ್ಸಿಗೆ ಅಸಾಧಾರಣಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರೂ, ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಪದ್ಧತಿಯು ಆದಿಯಿಂದಲೂ ಇದ್ದಂತೆ ಕಂಡುಬರುವುದು. ಮೊತ್ತಮೊದಲ ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರವರ್ತಕನಾದ ಈಶ್ವರನೇ ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದಂತೆ ನಾಗವರ್ಮಛಂದಸ್ಸಿನ "ಇಂದುಧರನುಮೆಗೆ ಪೇಳ್ದಾ...." (ಛಂ ಕಾವ್ಯಕಲಾ-ಪು. ೭. ಪ. ೩೦) ಈ ಕಂದಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುವುದು.

(2) ತನ್ನ ಯುಸತಿಗುಸುರಿದ ನೀಶ್ವರಾಂಕ ಸತ್ಕವಿರಾಯಂ (ಪು. ೧. ಪ. ೧.)

(3) ಈ ವಿಷಯವು ಮ|ರಾ|| ಕಿಟ್ಟೆಲ್‌ಸಾಹೇಬರ ಮುನ್ನುಡಿಯ ಆಧಾರದಿಂದ ಬರೆದಿದೆ. ನಮಗೆ ದೊರೆತಿರುವ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯವಿಲ್ಲ.

(4) ಪು. ೨೦-೨೭ ಪ. ೧೬೨-೧೧೮,

(5) ಪು. ೩೬-೩೭ ಪ. ೧೬೪-೧೬೯.

(6) ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ವಿದ್ಯಾಭಿಮಾನಿದೇವತೆಯಾದ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿರುವನು.

(7) ಮುನ್ನುಡಿ ಪು. iv ಟಿಪ್ಪಣಿ

"ಈತನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕವಿಯೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ" 1 ಎಂದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಶಿವನನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸತಕ್ಕ ಅದ್ವೈತಮತದವನು ಎಂದು ಊಹಿಸಿರುವಂತೆ ತೋರಿಬರುವುದು. ಶೈವರಾದ ವೈದಿಕಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮಾಡತಕ್ಕ ಶಿವಸ್ತುತಿಗೂ, ವೀರಶೈವರು ಮಾಡತಕ್ಕ ಶಿವಸ್ತುತಿಗೂ ತುಂಬಾ ಅಂತರವುಂಟು. ವೈದಿಕಮತದವರು ಶಿವನನ್ನೂ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೂ ಸಮಾನ ಕಕ್ಷಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಗೌರವಿಸುವರು. ವೀರಶೈವರು ಮಾತ್ರ ಶಿವನಿಗಿಂತಲೂ ವಿಷ್ಣುವು ತುಂಬಾ ಕೆಳಗಿನ ದರ್ಜೆಯವನು ಎಂದು ಭಾವಿಸುವರು. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿರುವ ಶಿವಸ್ತುತಿಯ ಪದ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಈ ಕವಿಯಿಂದಲೇ ರಚಿತವಾದುವಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಉದ್ಧರಿಸಿದಂತೆ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲವಾದುದುದರಿಂದ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕವಿಯ ಸ್ವಂತವಾದುವೇ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ಸ್ತುತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರನು ವಿಷ್ಣು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿತನು 2 ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಕವಿಯು ವೀರಶೈವನಲ್ಲದೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕವಿಯೆಂದು ಹೇಳಲು ಸಮಂಜಸವಲ್ಲ.

ಈ ಕವಿಯ ಜನ್ಮಸ್ಥಳವಾಗಲಿ, ವಾಸಸ್ಥಳವಾಗಲಿ ಯಾವುದೆಂದು ತಿಳಿಯಲು ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, "ಬಿಳಿಗಿಯರಸರ ವಂಶಾವಳಿ" ಎಂಬ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಈತನೇ ಬರೆದಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಲವಕಾಶವಿರುವುದು. 3 ಈ ಬಿಳಿಗಿಯರಸರು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೩೬೦ರಿಂದ ೧೭೫೦ರ ವರೆಗೂ, ಬಿಳಿಗಿ (ಧೌತಾಪುರ) ಐಸೂರು, ಗುತ್ತಿ, ಪೆನಗೊಂಡೆ, ಈ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿಯೂ, ಕೆಲವು ಕಾಲ ಕೆಳದಿ–ಮತ್ತು ಇಕ್ಕೇರಿ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಅಧೀನರಾಗಿಯೂ, ಆಳುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಕೆಳದಿ, ನೃಪವಿಜಯ, ಮತ್ತು ಬಿಳಿಗಿಯರಸರ ವಂಶಾವಳಿ, ಇವುಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಕವಿಯು ಬಿಳಿಗಿಯರಸ ಆಶ್ರಿತನಾಗಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಾದುದರಿಂದ, ಐಸೂರು, ಅಥವಾ ಗುತ್ತಿ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದನೆಂದು ತೋರಿಬರುವುದು.

ಇನ್ನು ಈ ಕವಿಯ ಕಾಲವನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡುವ ಈ ಕವಿಯು ತನ್ನ ಅಥವಾ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥರಚನೆಯ ಕಾಲವನ್ನು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಈತನಿಗಿಂತ ಈಚೆಯ ಯಾವ ಕವಿಗಳೂ ಈತನನ್ನು ತಂತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿದಂತೆ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ.

---

(1) ಕವಿ. II ಪು. ೧೫೦.

(2) ಶ್ರೀವರನುತ ರಾಜೀವಭವಾರ್ಚಿತ...ನಿತ್ಯಾನಂದಶಿವಾ (ಪು. ೩೬. ಪ. ೧೬೪.)

(3) ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಛಂದೋದೋಷವು (ಕಂದದಲ್ಲಿ ಎರಡುಗಣದ ಲಘುಗಳು ಒಂದು ಗುರುವಿನಲ್ಲಿ ಸೇರುವುದು) ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆಯೇ ಇರುವುದು. ಲಕ್ಷಣಗ್ರಂಥಕಾರರು ತಮ್ಮ ಅಥವಾತಮ್ಮ ಪಿತೃಪಿತಾಮಹರ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ತಮ್ಮ ಲಕ್ಷಣಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಣವಾಗಿ ಕೊಡುವಂತೆ ಈತನು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದಿಂದ 3 ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಸಿಗೂ, ಲಯಗ್ರಾಹಿವೃತ್ತಕ್ಕೂ, ಉದಾಹರಣವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವನು.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ೧.

ಪದ್ಯಗಳ ಅಕಾರಾದ್ಯನುಕ್ರಮಣಿಕೆ.

ಷ

ಸ

ಹ

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ೨.

I ನಾಗವರ್ಮನ ಛಂದೋಂಬುಧಿಯಲ್ಲಿ
ಮ|| ರಾ|| ಕಿಟ್ಟೆಲ್ ಸಾಹೇಬರು ಉದ್ಧರಿಸಿರುವ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಮಾದಿಕದಿಂದ
ಗ್ರಂಥಾವಯುವದಲ್ಲಿಯೇ ಸೇರಿರುವ **ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನದ ಪದ್ಯಗಳು.**

ಛಂದೋಂಬುಧಿಯ		ಕಿಟ್ಟೆಲ್ ಸಾಹೇಬರ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯ	ಮುದ್ರಿತ ಪುಸ್ತಕ	
ಪು. ಸಂ.	ಪ. ಸಂ.	ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನ	ಪು. ಸಂ.	ಪ. ಸಂ.
11	34	v 14 ಗುರುಲಘು ಮೂಱುರೆ....	2	8
12	35	v 15 ಮಗಣಂ ಭೂಮಿ....	37	169
		,,	38	171
12 ರೇಖೆಯ ಕೆಳಗಡೆ		v 12 ಭಾವಿಸೆ ಪದಪದ್ಯಂ....	16	81
		,,	33	172
,,	,,	v 30 ಶ್ರೀಕಾರಂ ಸ್ಫೈತಾಗಿರೆ....	18	95
13	36	ಆಶೀರ್ವಾದ	10–56	
,,	37	ನಲ್ಲಳಿಪದ	11–60	
15	,,	v 4 ಮೊದಲಕ್ಕರದಿಂ	19–99	
15	42	ಹರಿಕರಿವೃಷಭ....	19	100
15	42 ರೇಖಾಂ	II 5 ಒಂದಂಜಂ............ಕೊಂದಂಗ		
		v 42 ನಂದಂಗಿ............ಬಂದಂಶಿ (Bull)	20	105
		ಪಾಶಃಸಂ........ವಾಸಃಪ....		
		ನಾಶಃಪಂ........ಲಾಸಃಪಿ. (Goat)	ಇಲ್ಲಿ ಬೇರೊಂದಿದೆ.	
		ದುಷ್ಕರಪ್ರಾಸ (ದುಸ್ತರಪ್ರಾಸ)		
		ಪ್ರಸ್ತುತ........ನ್ಯಸ್ತಪ....		
		ದ್ವಿಸ್ತರ........ಹಸ್ತಂಶಿ....	23	117
16	43	ನಿಜದಿಂ ಬಂದೊಡೆ....	18	91
16	43 ರೇಖಾಂ	II 7 ಸದಮ........(Lion)	20	102
		8 ಮಾರಾರಿ.......(Elephant)	20	103
		9 ಒಂದಂಜ.......(Bull)	20	105
		10 ಸನ್ಮಾಗರ್......(Monster)		
		11 ಪಾಶಃಸಂ......(Goat)		
		12 ಸಗ್ಗದ......(Horse)	20	104

21	65	II 20 ಅರಸರೊಳೆಲೆ ನೀಂ....	ಇಲ್ಲ *		
81	269	II 46 ಪುರುಹೂತ ಗಣಂಗಳಾಱುಂ...	ನಲ್ಲ *		
,,	270	,, 47 (ಸೀಸ) ತಿಂಗಳಂ ತಳೆದಿತ್ತ......	ಇಲ್ಲ *		
82	271	(ಆಟಗೀತೆ) ವಿಗತದುಷ್ಕೃತಾಂಗ—			
84	271	ಧೀರಜನರಿಂ ಶ್ರುತಿವಿಚಾರಪರರಿಂ...	ಇಲ್ಲ ‡		
88-89	283	ಗಿರಿಶಂ ಧೂರ್ಜಟಿಶರ್ವಂ		34	154
90	286	Iv ಪ್ರ v 57 ಪನ್ನೆರಡುಮಾತ್ರೆ.......		34	153
116	318	Iv 55 ಶರಕುಸುಮಭೋಗ		35	159
,,	ರೇಖಾಂ	Iv 56 ಆಱಡಿಯಾಱಕ್ಕೊಪ್ಪುವ	ಇಲ್ಲ *		

II ಕಾವ್ಯಕಲಾನಿಧಿಯ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿರುವ ಪದ್ಯಗಳು.

ಪದ್ಯಾದಿ	ಪು. ಪ.	ಮುದ್ರಿತ ಕವಿಜಿಹ್ವಾ ಪು. ಪ.
ಛಂದವನಱಯದ	7 ರೇಖಾಂ 1	
ಗುರುವಕ್ಕುಂ	9-34	10-52
ಬಿಂದುವಿಸರ್ಗಂ	9-35	10-53
ನಯದಿಂ ಗುರುವೆಂಬುದು	9-36	11-57
ಗುರುಲಘುಮೂ	10-37 ರೇಖಾಂ 2	2-8
ಧರೆಯಿಂ ಶ್ರೀ ಜಲದಿಂ	11-42	10-54
ಆಶೀರ್ವಾದದೊಳುರ್ವಿ	11-43	10-56
ಧರೆ ಜಲನಿಶಾಕರಂ	12-44	10-55
ಕವಿತೆಯ ಗಣಮೆಂಟಱೊಳುಂ	12 ರೇಖಾಂ 2	11-58
ಮಯರಸತಜಭನ	ಹಸ್ತಪ್ರತಿ 37-13 ರೇ 10 ಆದಬಳಿಕ	3-16
ಮೂಡಲ್ ನಗಣಂ	13-ರೇ 10 ಆದ ಮೇಲೆ 38	4-18
ರಗಣಮದಗ್ನಿಯೊಳಿರ್ಕುಂ	14 ರೇ 12 ಹಸ್ತ 39	4-19
ಎರಡುಭುಜಂ ರವಿ	14-ರೇ 12 ಹಸ್ತ-40	3-12
ಇನನಿಂದಂ ಕೇಡಕ್ಕುಂ	14-ರೇ 12 ಹಸ್ತ 41	13-67 ರೇಖಾಂ
ಇಂದುವಿನೊಳ್ ಲೇಸಕ್ಕುಂ	14 ರೇ 12 ಹಸ್ತ 42	13-67
ಅಚನಜರವಿಡದೆ	13 ರೇ 11 ಹಸ್ತ 46	12-61; 38-174
ಅಕಾರದಿನಱವಕ್ಕುಂ	14-ರೇ 12	38-175
ಋತುಸಪ್ತೈಕಾದಶ	14-ರೇ 13	39-176

* ನಮಗೆ ದೊರೆತಿರುವ ಹಸ್ತಲಿಖಿತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಭಾಗವು ಗಳಿತವಾಗಿದೆ,

‡ ಇದು ಬಿಳಿಗಿಯರಸರ ವಂಶಾವಳಿಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿದೆ.

ನಲ್ಲಳೆ ಪದವಿಡುವೆಡೆ	15–ರೇ 1	11–60
ಕರಿಕರಿವೃಷಭ	16–ರೇ 3	19–100
ನಿಜದಿಂ ಬಂದೊಡೆ ಸಿಂಗಂ	16–ರೇ 4 * ಹಸ್ತ–30	18–91
ಸಿಂಗದಿನತಿಸಂಪದ	16–ರೇ 4 ರ ಮುಂದೆ ಹಸ್ತ 31	18–92
ದ್ವಿಪ್ರಾಸಂ ಸುಭಗಂ	18–ರೇ 19	ಇಲ್ಲ k.
ಅರಸರೊಳಿಲೆ	18–ರೇ 20	,,
ಶ್ರೀಕಾರಂಮೊದಲಾಗಿರೆ	65–219 (18) ಆದಬಳಿಕ ಹಸ್ತ–19	18–95 (ಅಪ್ರಕರಣಸ್ಥ) 38–177
ಕಚಟಸರವಿಪ್ರಕುಲಂ	66–222 (13) ಆದಬಳಿಕ ಹಸ್ತ–12	16–84 (ಅಪ್ರಕರಣಸ್ಥ)
ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಂ ಮಯುಗಣ	66–222 (10) ಆದಬಳಿಕ ಹಸ್ತ–13	5–24
ಗಿರಿಶಂ ಧೂರ್ಜಟಿ ಶರ್ವಂ	69–228	34–154 11–59
ಕನ್ನೆರಡುಮಾತ್ರೆ ಮೊದಲೊಳ್	70–ರೇ 1	34–153
ಶರಕುಸುಮ ಭೋಗಭಾಮಿನಿ	81–ರೇ 3	35–159

ಮದ್ರಾಸ್ ಲೈಬ್ರರಿಯಲ್ಲಿರುವ ನಾಗವರ್ಮ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಹಸ್ತಲಿಖಿತಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿಯ ಪದ್ಯ–ಸಂಖ್ಯೆ.

III ಕಾವ್ಯಕಲಾನಿಧಿಯಿಂದ ಮುದ್ರಿತವಾದ ನಾಗವರ್ಮಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನದ ಪದ್ಯಗಳ ಸಮಾನಾರ್ಥಕ ಪದ್ಯಗಳು.

ನಾಗವರ್ಮಛಂದಸ್ಸಿನ	ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನದ.
ಪುಟ ಸಂ. ೧೨–೧೩	ಪು. ಕಂ.

ಮಗಣಂ ಗುರು ಮೂಱಾಗಿರೆ | ೮–೪೩
ಸೊಗಯಿಪುದದು ಧವಳವರ್ಣ ಧರೆಯಧಿದೈವಂ ||
ಮಿಗೆ ಭೂಸುರಕುಲಮದು ತಾ |
ನಗಣಿತಯಶಮಕ್ಕುಮದಱಿಂನಂಬುಜವದನೇ || ೩ ||

ಮೊದಲ ಲಘುವಾಗೆ ಯಗಣಂ | ೮–೪೪
ಮುದದಿಂದಂ ನೀಲವರ್ಣ ಶೂದ್ರಕುಲಂ ತಾ ||
ನಧಿದೈವಂ ವರುಣನೆನಿಸುವು |
ದೊದವಿದ ಸಿರಿಯಕ್ಕು ಮದಱಿಂನಂಬುಜವದನೇ || ೪ ||

ಗುರುವೆರಡರ ಮಧ್ಯದೆ ಲಘು | ೮–೪೫
ವಿರಲುಂ ತಾಂ ರಗಣ ರಕ್ತವರ್ಣಂ ಶಿಖಿ ಮು ||
ತ್ತಿರಲಧಿದೈವಂ ಪಿತೃಗಳೊ |
ಳಿರಲದು ತಾಂ ಶೋಕ ತಾಪ ರುಜೆ ಲಲಿತಾಂಗೀ || ೫ ||

ಅಂತಗುರುವಾಗೆ ಸಗಣಮು | ೯–೪೬
ದೆಂತೆನೆ ತಾಂ ಧೂಮ್ರವರ್ಣ ಮಾರುತ ದೈವಂ ||
ಮುಂತೆಸೆವ ಕುಲಮೆ ಭುಜಗನು |
ಮಂತಾಗಿರೆ ದೇಶವಿಭ್ರಮಂ ಮೃಗನಯನೇ || ೬ ||

ಕಡೆಯ ಲಘುವಾಗೆ ತಗಣಂ | ೯–೪೭
ಪಡೆವೊಡೆ ತಾಂ ಕೃಷ್ಣವರ್ಣ ಪೌಷ್ಕರದೈವಂ ||
ಗಡ ಭೂತಕುಲಮದಾಗಿರೆ |
ಕಿಡುಗುಂ ಸಂಪತ್ತು ಸರ್ವಹಾನಿಗಳಕ್ಕುಂ || ೭ ||

ಮಧ್ಯಗುರುವಾಗೆ ಜಗಣಮು | ೯–೪೮
ದುದ್ಯತಬಂಧೂಕವರ್ಣ ಭಾಸ್ಕರದೈವಂ ||
ಶುದ್ಧ ಕ್ಷಕುಲಮಾಗೆ ಸ |
ಮುದ್ಧತದಿಂ ಕೆಡುಗು ಕಾರ್ಯಮಬ್ಜದಳಾಕ್ಷೀ || ೮ ||

ಆದಿಗುರುವಾಗೆ ಭಗಣಂ । ೯—೪೯
ಭೇದಿಪೊಡದು ಸ್ಫಟಿಕವರ್ಣ ವೈಶ್ಯಂ ಕುಲದಿಂ ॥
ಆದರಿಸೆ ಚಂದ್ರ ದೈವಂ ।
ಮೇದಿನಿಯೊಳಗರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯಬ್ಜದಳಾಕ್ಷೀ ॥ ೯ ॥

ಮೂಱುಲಘುವಾಗೆ ನಗಣಂ । ೯—೫೦
ತೋಱಲ್ಕೆ ಸುವರ್ಣವರ್ಣ ಬಾಹುಜಕುಲ ತಾಂ ॥
ಸಾಱುತಿರಲಿಂದ್ರದೈವಂ ।
ನೂಱುಪ್ಪತ್ತಬ್ದ ತನಕ ಸುಖದಿಂ ಬಾಳ್ಗುಂ ॥ ೧೦ ॥

IV ತೆಲುಂಗುಭಾಷೆಯ ಛಂದೋಗ್ರಂಥಗಳ ಸಮಾನಾರ್ಥಕವಾದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಕವಿಜನಾಶ್ರಯ ಪು. ಸಂ. II

ತೇಟ ॥ ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಮೃಗಶಿರಯುತ್ತರ ಚಿಲಗು ಸ್ವಾತಿ । ೩—೧೪
ಸರವಿ ರೇವತಿ ಪೂರ್ವಕಾಷಾಢ ಕೃತ್ತಿ ॥
ಕಯುನು ಬುಷ್ಯಮಿ ಯನೆಡು ನಕ್ಷತ್ರಪಙ್ಕ್ತಿ ।
ಕದಿಯು ಮ ಭ ಜ ಸ ನ ಯು ರ ತ ಗಣಮುಲಕುನು ॥ ೩೨ ॥

ಕಂ ॥ ಧರಣಿಜ ಶಶಿ ರವಿ ಬುಧಗುರು । ೩—೧೬
ಸುರರಿಪುಗುರು ಮಂದಫಣುಲು ಸೊರಿದಿಗ್ರಹಂಬುಲ್ ॥
ಪೊರಿ ಮ ಭ ಜ ಸ ನ ಯು ರ ತ ಗಣ ।
ಸರಣಿಕಿ ಛಂದೋಮತಂಬು ಚರ್ಚಿಂಪಂಗನ್ ॥ ೨೭ ॥

ಮಗಣಂಬು ಶೂದ್ರಕುಲಜಮು । ೪—೨೧
ಭಗಣಂಬಗು ವೈಶ್ಯಜಾತಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಜಾತುಲ್ ॥
ಸಗಣಯುಗಣಮುಲು ರಗಣಮು ।
ಜಗಣಮು ನೃಪಜಾತಿ ಯಂತ್ಯಜಂಬುಲು ನತಲುನ್ ॥ ೨೮ ॥

ಇಲ ದಗಣ ರಗಣ ಜಗಣಂ । ೫—೨೪
ಬುಲು ಪುರುಷಗಣಮುಲು ಭಗಣಮುನು ಯುಗಣಂಬುನ್ ॥
ಲಲನಾಗಣಮುಲು ನಗಣಮು ।
ಪೊಲುಪಮಗಣ ಸಗಣಮುಲು ನಪುಂಸಕಗಣಮುಲ್ ॥ ೫೪ ॥

ಏಗಣಮು ಗದಿಸೆ ನಗಣಂ । ೮—೪೨
ಬಾಗಣಮು ಸಮುಸ್ತಮಂಗಳಾವಾಪ್ತಂಬೈ ॥
ರಾಗಿಲ್ಲು ನಿನುಮು ಪರುಸಮು ।
ಯೋಗಂಬುನ ಬಸಿಡಿವನ್ನೆ ನೂನಿನಕರಣಿನ್ ॥ ೫೧ ॥

ಗಾರುತ್ಮತಗೋರೋಚನ | ೮–೪೨
ಸಾರಂಗ ಪಿಶಂಗ ಕುಮುದ ಚಂದನರಕ್ತಾಂ ||
ಭೋರುಹ ಕನಕ ಪ್ರಭಲುನು |
ನಾರಯ ಮಗಣಾದಿ ಯಗು ಗಣಾವಲಿ ವೊಲ್ಚುþ || ೨೬ ||

ಶ್ರೀಕಾರಮು ಗಲಪದ್ಯಮು | ೧೮–೯೫
ಪ್ರಾಕಟಮುಗ ಲಚ್ಚಿ ಯೊಸಗಿ ಪತಿ ಕನವರತಾ ||
ಸ್ತೋಕ ಜಯಮು ಲೊನ ಗೂರ್ಚುನು |
ಮಾಕರುಣಾರಕ್ಷಿತಾಂಗ ಮಲ್ಲಿಯರೇಚಾ || ೫೨ ||

ಅಪ್ಪಕವೀಯಂ–II–267

ಪುಲ್ಲಿಂಗಂ ಬುಲು ಪ್ರಾಣಮು | ೧೮–೯೫
ಲೆಲ್ಲನು ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಮುಲು ಮಹಿನಿ ಸ್ವರಮುಲತೋ ||
ಹಲ್ಲುಲು ನಪುಂಸಕಂಬುಲು |
ಪೊಲ್ಲ ಲಗುಂ ಗಕಾರಮುಖ್ಯಮುಲು ನಳಿನಾಕ್ಷಾ || ೨೬೭ ||

ಕವಿಜಿಹ್ವಾ

V ಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಿಕಂಠಪಾಶ [1] (ಅಮುದ್ರಿತ)

(ಗಣಾನಾಂ ದೇವತಾಃ)

ಮಗಣಪ್ರಮುಖಗಣಾನಾಂ ವರ್ಣಾ ಜ್ಞೇಯಾ ಸ್ವದೇವತಾ ಭೇದಾತ್ |
ಭೂಮಿಸ್ತಟಿಲ್ಲತಾಭಾ ಸಲಿಲಂ ಮಲ್ಲೀಪ್ರಸೂನಸಾಕಾರಂ ||
8–42 ರಿಂದ ವಹ್ನಿಃ ಕನಕಸವರ್ಣೋ ಹರಿನೀಲಾಭಃ ಪುನಸ್ಸಮೀರಃ ಸ್ಯಾತ್ |
50 ರವರೆಗೆ ಆಕಾಶಮುತ್ಪಲಾಭಂ ಖರಕಿರಣೋಽಯಂ ಜಪಾಪ್ರಸೂನಾಭಃ ||
ಪೀತಂನೀಲಂ ಚಂದ್ರಶ್ಚಂದ್ರಸಮಾನಾ ಹರಿತಾಳಾಭಾಭಿಧೀಯತೇ ಪುರುಷಃ |
ಸ್ವಚ್ಛಂ ವಿಯತ್ ಮರುತ್ಕೃಷ್ಣಃ ರಕ್ತೋಽಗ್ನಿರ್ವಿಶದಂ ಪಯಃ ||
ಪೀತಾ ಭೂಮಿಃ ಪಂಚಭೂತಾನ್ಯೇಕೈಕಾದರತಾ ವಿದುಃ || ೯ ||

16–83 ಧರೆಜಲ } ಭೂಜಲವಹ್ನಿಸಮೀರಣ ಗಗನಾದಿತ್ಯಾಮೃತಾಂಶು ಯಜಮಾನಾಃ | [2]
ಅಷ್ಟೌ ಯೇ ಶಿವದೇಹಾಃ ಕ್ರಮಶೋ ಗಣದೇವತಾಃ ಸಮಾಖ್ಯಾತಾಃ ||

---

1. ಇದು ಮದರಾಸ್ ಸರ್ಕಾರದ ಓರಿಯಂಟಲ್ ಲೈಬ್ರೆರಿಯಲ್ಲಿರುವ R. N. 2629 ಹಸ್ತಲಿಖಿತಪ್ರತಿ, ಇದರಲ್ಲಿ ೨೬ ಪದ್ಯಗಳು ಮಾತ್ರ ಇವೆ. ಗ್ರಂಥವು "ಆದೌ ಸ್ವರಾಃ ಷೋಡಶ........ಪಂಚಾಶ ದೇವ ಪ್ರವದಂತಿ ವರ್ಣಾ" ಎಂದು ಆರಂಭಿಸಿ. ಗಣವಿವೇಕ, ಗಣದೇವತೆಗಳು, ಗಣಗ್ರಹಗಳು, ಮಿಳಿತಗಣಫಲ, ಗಣತಾರೆಗಳು, ಗಣರಾಶಿಗಳು, ಪುರುಷಾದಿ ಜಾತಿಗಳು, ವರ್ಣವಿಚಾರ, ಅವುಗಳ ಫಲವನ್ನು ಹೇಳುವ "ಭೂವರ್ಣಾಃ ಸುಖಸಂಪದೀಪ್ಸಿತ........ಶುಭಾಶುಭಫಲಂ ಶ್ರೋತುರ್ದಿಶನ್ತ್ಯನ್ವಹಂ" ಎಂಬ ಪದ್ಯ, ಇವನ್ನು ಹೇಳಿ ಇತಿ ಕವಿಕಂಠಪಾಶಃ ಎಂದು ಸಮಾಪ್ತಿವಡೆದಿದೆ.

2. ಈಶ್ವರಕವಿಯು ಯಜಮಾನ ಎಂಬುದನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮಾ–ಎಂದು ಮಾರ್ಪಡಿಸಿರುವನು.

3-16 ಮಯರಸ ಬುಧಶುಕ್ರ } ಬುಧಕವಿಕುಜರವಿಜಾ ಗುರುರವಿಚಂದ್ರಾಃ ಕ್ರಮಾದ್ಗ್ರಹಾ ಸ್ತೇಷಾಂ ||

3-14 ಮಯರಸ } [1] ಗಣತಾರಾಃ ಕ್ರಮಾಜ್ಜ್ಯೇಷ್ಠಾ ಪೂರ್ವಾಷಾಢಾ ಚ ಕೃತ್ತಿಕಾ ||
ಸ್ವಾತೀಪುಷ್ಯೋತ್ತರಾ ಚೈವ ಮೃಗಮೂರ್ಧಾ ಚ ರೋಹಿಣೀ || ೧೮ ||

5-24 ಭಗಣೋಯುಗಣೋಯುವತಿಃ ಮಗಣಸ್ಸಗಣಶ್ಚ ನಪುಂಸಕೌ ಕಥಿತೌ ||
ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಂ ರಗಣೋ ನಗಣಸ್ತಗಣೋಜಗಣಃ ಪುರುಷಾಃ ಪ್ರಭುರಾಜ ಸರೂಪಾಃ ||೨೧||

(2) ಕವಿಕಂಠಪಾಶ–(ಅಮುದ್ರಿತ) [2]

ಉರ್ವೀಮಸ್ತ್ರಿಗುರುಃ ಶ್ರಿಯಂ ವಿತನುತೇ ನಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಸ್ತ್ರಿಲೋ ಜೀವಿತಂ |
10-54 ರೋಗ್ನಿಮಧ್ಯಲಘುರ್ವ್ಯಥಿಂ ಚ ಪವನೋ ದೇಶಭ್ರಮಂ ಸೋಂತ್ಯಗುಃ ||
ಧರೆಯಿಂ ಯೋವಾಯರ್ಾದಿಲಘುರ್ಧೃತಿಂ ದಿನಮಣಿರ್ಮಧ್ಯೇ ಗುರುರ್ಜೋರುಜಂ |
ತೋದ್ಯೌರಂತ್ಯಲಘುಃ ಕ್ಷಯಂ ಮುಖಗುರುರ್ಭಸ್ತಾರಕೇಶೋ ಯಶಃ || ೧೩ ||

3-14 ಮಯರಸ } [3] ಜ್ಯೇಷ್ಠಾಮೋ ಭರಣಿರ್ನೋ ಭೋಮೃಗೋ ಯಶ್ಚೈವ ವಾರುಣಂ |
ಜಸ್ಯಾತ್ ಪುನರ್ವಸೂ ರೇಚ ಕೃತ್ತಿಕಾ ಸ್ವಾತಿರೇವ ಸಃ ||
ತಗಣಶ್ರವಣಂ ಜ್ಞೇಯಂ ಆನುಕೂಲ್ಯಂ ಗಣಾಧಿಪೈಃ ||

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ೩.

ರಸರತ್ನಾಕರಗ್ರಂಥದ ನಡುವೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನಗ್ರಂಥದ
ಒಂದು ಓಲೆಯ ವಿಷಯ.

I. ೧೦೪ ನೆಯ ಓಲೆ.

ಪತ್ತುನಿಘಂಟಿನ ಶಬ್ದದ |
ಬಿತ್ತರಗಳನಱಿದು [ಪೇಳೆ] ಕಾವ್ಯಾರ್ಥಗಳಂ ||

---

1. ಪುಷ್ಯ, ಉತ್ತರ, ರೋಹಿಣಿ ಈ ಮೂರೂ ಶ್ರವಣ, ಪುನರ್ವಸು, ಭರಣಿ ಎಂದು ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

2. ಇದು ಮದ್ರಾಸ್ ಲೈಬ್ರೆರಿಯಲ್ಲಿರುವ ತಾಳಪತ್ರಾತ್ಮಕಗ್ರಂಥ N. 1701. ಮತ್ತೊಂದು ಇದೇ ಆನುಪೂರ್ವಿಯುಳ್ಳ ಗ್ರಂಥ N. 2013 ಇವೆರಡು ಪ್ರತಿಗಳೂ “ಅಥ ಭುವನಪುರುಷಾಣಾಂ ಶುಭಾಶುಭಫಲಂ ಗಿರಾಂ ವಕ್ಷ್ಯೇ || ಗಣವರ್ಣಜಾತಿಭೇದೈಃ ಪಿಂಗಳ ಮುನಿನೋಕ್ತಮವಲೋಕ್ಯ” ಎಂದು ಆರಂಭಿಸಿ ಗಣಗಳ ಫಲ, ನಕ್ಷತ್ರ, ಅಕ್ಷರಗಳ ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯ, ಅಂಗಗಳು, ವರ್ಣಫಲ, ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರ ಪರಂಪರೆ, ಅಕಾರಾದಿವರ್ಣಗಳ ದೇವತೆ, ಇವುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ, “ಇತಿ ಪಿಂಗಳೋಕ್ತಕವಿಕಂಠಪಾಶಸ್ಸಮಾಪ್ತಃ” ಎಂದು ಸಮಾಪ್ತಿವಡೆದಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಹೆಚ್ಚುಭಾಗವು ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಎಂದರೆ ಅಕ್ಷರವಿಚಾರವೇ ಇದರಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದೆ. ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರವಿಚಾರವು ಅತ್ಯಲ್ಪವಾಗಿದೆ.

3. ಈ ನಕ್ಷತ್ರಸಂಜ್ಞೆಯು ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನದಲ್ಲಿರುವಂತೆಯೇ ಇದೆ.

1 ಚಿತ್ತಗೊಟ್ಟೊಲಿದು ತಿಳಿ ನೀಂ |
ಮತ್ತಂ ಜಾತಿಗಳನೆಲ್ಲ ಮದನ............ [|| ೫೯ ||]

1 ಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರಂಗಳ ಭೇದ |
ಪ್ರಕರಮನಱುವತ್ತು ನಾಲ್ಕುವಿದ್ಯದ ತೆಱನಂ ||
ಸುಕರವಚೋರಚಿತಸುಭಾ |
ವಕತನಮಂ ಬಲ್ಲೊಡವನೆ ಸತ್ಕವಿ ಕೆಳದೀ || ೬೦ || 2

ಸುರಮರ ಸುಮನಸರನ್ನಂ |
ಸರಸಿಜಮೊಗ ಕುಂಭಿಕುಂಭಮೊಲೆಗಳ್ ಮತ್ತಾ ||
ವರಕುಮುದಂಗಳೊಪ್ಪುವ |
ತರುಣಿಯೆನುತ್ತುಸಿರ್ದೊಡರಿಸಮಾಸಗಳೆಂಬರ್ || ೬೧ ||

ನಗೆ ನಯನ ವಡಿಗಳರುಣಂ |
ಮೊಗಶಶಿ ನೀಳ್ದ ಕೇಶ ಪಲ್ಲವಿಗಳ್ ತಾ ||
ನುಗುರ್ದೀಧಿತಿ ನಡೆಯಿಭಗತಿ |
ಸೊಗಯಿಸುಗೊರ್ವಳಿಗೆನಲ್ಕೆ ದೋಷವಿದೂರಂ || ೬೨ ||

ನಲ್ಲಳೆ ಪದವಿಡುವಗಣಂ |
ಪಲ್ಲವದೊಳ್ ಧರೆ ಜಲಮಿಂದು ನಾಕಾದಿಗಳಂ (ಣಂ) ||
ಬಲ್ಲರೆ ಬಗೆ[ವುದು]ಕವಿಜನ |
ಮಲ್ಲಂ ನಾಗುಗನ ವಚನರಚನಾಮೃತದೊಳ್ || ೬೩ || *

---

1. ಇದು ಕಂದಪದ್ಯವು, ಕಂದಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನಾಲ್ಕು ಮಾತ್ರೆಗಳಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ಗಣವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ನಿಯಮವು. ಈ ಗಣಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದಣ ಗಣದ ಕೊನೆಯ ಮಾತ್ರೆಯೊಂದನ್ನೂ, ಮುಂದಣ ಗಣದ ಆದಿಯ ಮಾತ್ರೆಯೊಂದನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ ಒಂದು ಗುರುವಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಕೂಡದೆಂದೂ ವಿಧಿಯುಂಟು. ಈ ಕಂದದ ಮೂರನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ (ಚಿತ್ತಗೊಟ್ಟೊಲಿದು) ಚಿ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ೨ ಮಾತ್ರೆಗಳು, ತ್ತ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಮಾತ್ರೆಯು, ನಾಲ್ಕನೆಯ ಒಂದು ಮಾತ್ರೆಯೂ, ಮುಂದಣಗಣದ ಒಂದು ಮಾತ್ರೆಯೂ ಸೇರಿ ಗೊ(ಟ್ಟೊ) ಎಂಬ ಒಂದು ಗುರುವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವುದು ದುಷ್ಟವಾಗಿರುವುದು. ವೀರಶೈವಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಈ ಬಗೆಯ ಗಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವರು. ಕೆಳದಿನೃಪವಿಜಯದಲ್ಲಿಯೂ ಇಂತಹ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿವೆ. ಈಶ್ವರಕವಿಯ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇಂತಹ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿವೆ.

2. ಈ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಯಾವ ಪ್ರಕರಣಕ್ಕೆ ಸೇರಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ವಿಷಯಗಳುಕೂಡ ಮಿಶ್ರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಊಹಿಸಿ ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

* ಇದು ಗ(ಮುದ್ರಿತ) ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ೬೦ ನೆಯ ಕಂದವಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ೬೩ ನೆಯ ಕಂದವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಇವೆರಡಕ್ಕೂ ಮೂರು ಸಂಖ್ಯೆಯು ಮಾತ್ರ ವ್ಯತ್ಯಸ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಾಯಶಃ ಇದು ಗ ಪ್ರತಿಯನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತಿರುವುದು. ಈ ಪದ್ಯವು ಮುದ್ರಿತವಾಗಿರುವ ನಾಗವರ್ಮನ ಛಂದೋಂಬುಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ನಂದಿಯ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಕೊನೆಯಲ್ಲೂ ದೊರಕುವುದು. ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪಾಠಭೇದಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುವು. ಈ ಪಾಠದಲ್ಲಿ —ನಾಗುಗ— ಎಂದು ಕರ್ತೃವಿನ ಹೆಸರೂ ಉಂಟು.

ಕವಿತೆಗೆ ಗಣವೆಂಟಱೊಳಂ |
ದಿವಿಭೂಮಿಯು ಚಂದ್ರತೋಯಮಿವು ದೇವಗಣಂ ||
ರವಿಶಿಖಿ ಪವನಂ ವ್ಯೋಮಂ |
ಕವಿತೆಗೆ ಕರಕಷ್ಟವಾದಿಯೊಳ್ ಕೇಳಬಲೇ || ೬೪ || 1

ಸಸಿಪುರ ಬಾಣಾದ್ರಿಯೊಳಂ |
ವಿಷಯದೆ ಪೋ? ಮಧ್ಯಗುರುಗಳಾದರೆ ಕಂದಂ ||
ಪುಸಿಯಲ್ಲ ಗ(ಂ)ಡ ನಿಲ್ಲದ |
ಸಸಿವದನೆಗೆ ಗರ್ಭವಾದಡಂತದು ಕಿಡುಗುಂ || ೬೫ || 2

3 ಇಂದುವಿನಿಂ ಲೇಸಕ್ಕುಂ |
ಕುಂದದೆ ಸುರಗುರುವಿನಿಂದೆ ಸಂಪದಮುಕ್ಕುಂ ||
ಚಂದ್ರಮುಖಿ ಶುಕ್ರವಾರದಿ |
ಕಂದಂ ಪದಗೀತಪದ್ಯ ಮಾಯ(ಲ್ಕು?)ಕ್ಕುಚಿತಂ || ೬೬ ||

4 ದಿನಕರನಿಂ ಕೇಡಕ್ಕುಂ |
ವನಜಾನನೆ ಸೌಮ್ಯನಿಂದೆ ಸಂಪದಮುಕ್ಕುಂ ||
ಕನಕನೊಳು(ಂ) ರುಜೆಯುಕ್ಕುಂ |
ಶನಿವಾರದಿ ಮರಣಮುಕ್ಕುಮಂಬುಜವದನೇ || ೬೭ ||

ಷಷ್ಠಿ ಪದಿಮೂಱು ಸಪ್ತಮಿ |
ಯಷ್ಟಮಿ ಪತ್ತೈದಿವಱೊಳಗಮೊಂದೆರಡಱೊಳಂ ||
ತುಷ್ಟಿಕರಂ ಪದಮಾಯಲ್ |
ಕಷ್ಟಂ ವುಳಿದಾದ ತಿಥಿಯೊಳೀವುದು ಪದನಂ || ೬೮ ||

ಗೀತಪದಂ 5 ....ಭೃಗುಜವಾರದೊಳ್.... || ೬೯ ||

.......ಬಿಂದು......ಬಿಂದುವಿಸರ್ಗಂ.......... || ೭೦ ||

6 ಶ್ಲೋಕ|| ಯುಗಾರ್ಥಂ ಪಲರಗ್ನೇಯಂ ಗಜಅರ್ಥಂ ಪದಮುಚ್ಚತೇ? |
ಮಾತ್ರಾನೇಮಗಣಂದ್ರುಷ್ಟಾ? ಯಿತ್ಯಯಿತೇ ಪದಲಕ್ಷಣಂ?|| ೭೧ ||

---

1. ಇದು ಮುದ್ರಿತಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ೫೮ನೆಯ ಕಂದವಾಗಿದೆ. ಅರ್ಥವೊಂದೇ ಆದರೂ ಶಬ್ದಗಳು ಮಾರ್ಪಟ್ಟು ಪಾಠಭೇದಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿವೆ. 2. ನಾಗವರ್ಮ—ಛಂ. ಪುಟ ೭೦ ರೇಖಾಂಕಿತ ಪದ್ಯ ಸಂ. ೨೧ ಪಾಠಾಂ—ಪುಸಿಯಲ್ತೆ......ಗರ್ಭಮಾದ ತೆರದಿಂ........ 3. ಮುದ್ರಿತ-ಪು ೧೩-ಕಂ ೬೭. 4. ಮು-೧೩-೬೬ 5. ಕೊನೆಯ ಒಂದು ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಓಲೆಯು ಮುರಿದುಹೋಗಿದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಯ ಆದಿಯ ಸಾಲೂ ಹೀಗೆಯೇ ತ್ರುಟಿತವಾಗಿದೆ. 6. ಇಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಬರೆದು ಅದಕ್ಕೂ ಪದ್ಯಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿ ಬರೆದಿದೆ.

1 ಚರಣಂಗಳ್ ನಾಲ್ಕುವಱೊಳ್ |
ಪರಿಕಿಸೆ ಕರ್ತಂಗೆ ಕವಿಗೆ ಲೇಖಕನಪ್ಪಂ ||
ಗಿರದಕ್ಕುಮಪಾಯಂ ತಿಳಿ |
ಚರಣಾಂತ್ಯದೆ ಪೋದುವಂಗೆ ದುಷ್ಕರಮಕ್ಕುಂ || ೭೨ ||

2 ಅಚನಜರವಿಡಿದು ಮೊದಲೊಳ್ |
ವಚನಾಂತ್ಯಜ ಅದ್ರಿರಿತು ಸರಯೇಕಾದಶದೊಳ್ ||
ಸಚಗಟ ಹಯುಮಿವು ಬಾಹ್ಯಂ |
ಪ್ರಚುರತ್ರಯಮುಱಿದು ಪೇಳು ಲಕ್ಷಣಮುಱಿದುಂ || ೭೩ ||

3 ಕವಿಕಂಠಪಾಶ

4 ಮಗಣಂ ಗುರು ಮೂಱುಂ ತಾ |
ಮಗಣಿತದಾದ್ರವ್ಯ(ದ್ಯುವ್ನ?)ವರ್ಣ ಧರೆಯುಧಿದೈವಂ ||
ಮಿಗೆ ಭೂಸುರಕುಲ ದೈವಂ |
ಅಗಣಿತ ಸಿರಿಯಿಂದೆ ಬಾಳ್ವರಂಬುಜವದನೇ || ೧ ||5

ಮೊದಲ ಲಘುವಾಗೆ ಯಗಣಂ |
ಮುದದಿಂ ತಾಂ ನೀಲವರ್ಣ ಕ್ಷತ್ರಿಯುಕುಲಕಂ ||
ಅಧಿದೈವವರುಣ ಧನ ದಾ |
ನ್ಯದಿನಭಿವೃದ್ಧಿಗಳ[ನಾಂತು]ಸುಖದಿಂ ಬಾಳ್ಗುಂ || ೨ ||

ಗುರುವೆರಡರ ಮಧ್ಯದೆ ಲಘು |
ವಿರಲಂತದು ರಗಣ ರಕ್ತವರ್ಣಧಿದೈವಂ ||
ಮರುತಸಖ ಪಿತೃಕುಲಮಾ |
ಗಿರಲಂತದು ಮರಣಬಾಧೆ ತಪ್ಪದು ನಿರತಂ || ೩ ||

ಅಂತ್ಯಗುರುವಾಗೆ ಸಗಣಂ |
ಪಿಂತಿರಲುಂ ವ್ಯೋಮವರ್ಣ ಮರುತಂ ದೈವಂ ||
ಇಂತೆಸೆವ ಭೂತಕುಲ ತಾ |
ನಂತಾಗಲು ದೇಶಭ್ರಮಣ ಕ್ಲೇಶಾಯಾಸಂ || ೪ ||

1. ನಾಗವರ್ಮ ಛಂ-ಪು ೧೪-ರೇಖಾ೦, ||17|| 2. ಮುದ್ರಿತ ೬೧-, ನಾಗವರ್ಮ ಪು, ೧೫ ರೇಖಾ-||-ಹಸ್ತಲಿಖಿತ-ಪ. ೪೬. 3. ಈ ವಿಷಯಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಿಕಂಠಪಾಶದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟುವಾಗಿರಬಹುದು. 4. ನಾಗ—ರೇಖಾ. ಪು ೧೨-ಪ-೫ 5. ಇಲ್ಲಿಂದ ಪದ್ಯಸಂಖ್ಯೆ ೧ ಎಂದು ಆರಂಭಿಸಿದೆ.—ಹಿಂದಣ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ೭೫ ಎಂಬ ಸಂಖ್ಯೆ ಇದೆ. ಪ್ರಕರಣವು ಮುಗಿದ ಸೂಚನೆಯಿಲ್ಲ. ಆದರೆ "ಕವಿಕಂಠಪಾಶ" ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತಗ್ರಂಥದ ಹೆಸರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದೆ.

ಕಡೆಲಘುವಾಗಿರೆ ತಗಣಂ |
ಜಡಮತಿ ತಾಂ ಕೃಷ್ಣವರ್ಣ [1] ವ್ಯೋಮಂ ದೈವಂ ||
ಗಡ ಭೂತಕುಲಮದಾಗಲು |
ಕೆಡುಗುಂ ಸಂಪತ್ತು ಸರ್ವಶೂನ್ಯಮದಕ್ಕುಂ || ೫ ||

ಮಧ್ಯಗುರುವಾಗೆ ಜಗಣಂ |
ಪದ್ಧತಿ ಬಂಧೂಕವರ್ಣ ಭಾಸ್ಕರ ದೈವಂ ||
ಶುದ್ಧಋಷಿಕುಲಮದಾಗೆ ಸ |
ಮುದ್ಧ [2] ತದಿಂ ಶೋಕತಾಪ ರುಜೆ ಲಲಿತಾಂಗೀ || ೬ ||

ಆದಿಗುರುವಾಗೆ ಭಗಣಂ |
ಭೇದಿಪೊಡದು ಸ್ಫಟಿಕವರ್ಣ ವೈಶ್ಯ ಗುಲಕ್ಕುಂ? ||
ಆದರದಿ ಚಂದ್ರದೈವ ಶು |
ಭೋದಯದಿಂ ಸರ್ವಸಿದ್ಧಿ [3] [............ || ೭ ||]

(II. ೯೯ನೆಯ ಮತ್ತೊಂದು ಓಲೆ)

........................ರುಣಂ ಶ್ರುತಮ್ |
ನ ಕೀರ್ತಿಂ ನ ಫಲಂ ತಸ್ಯ ಕಾವ್ಯತಾ ನ ಪ್ರಯೋಜಯೇತ್ [4] || ೧ ||
ಟೀಕು. ಜಕಾರವಾದಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಹೊಲ್ಲ.

ಝಕಾರೋ ಧೂಮ್ರವರ್ಣಸ್ತು ಯಮಸ್ತಸ್ಯಾಧಿದೇವತಾ |
ತತ್ಫಲಂ ಮರಣಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಪ್ರಬಂಧೇ ನ ಪ್ರಯೋಜಯೇತ್ || ೨ ||
ಝಕಾರ ಆದಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಹೊಲ್ಲ.

---

1. ಧೂಮಂ. 2. ಮುದ್ಭವ 3. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಓಲೆಯು ಮುಗಿದಿದೆ. ಈ ಪದ್ಯಗಳೇ ನಾಗವರ್ಮಛಂದೋಂಬುಧಿಯ ೧೨-೧೫ನೆಯ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಇವೆ. ಪಾಠಭೇದಗಳು ಮಾತ್ರ ವಿಶೇಷವಾಗಿವೆ. ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನದ ಪದ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂವಾದಿಯಾಗಿರುವ ಈ ಪದ್ಯಗಳು ಮಗಣವೇ ಮೊದಲಾದ ಎಂಟು ಅಕ್ಷರಗಣಗಳ ಗುರುಲಘುಸ್ವರೂಪ, ವರ್ಣ, ಕುಲ, ಅಧಿದೈವಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವುವು. ಈಗ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿರುವ ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನದಲ್ಲಿಯ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಗಣಗಳ ಗುರುಲಘುಸ್ವರೂಪಮಾತ್ರ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಉಳಿದ ವರ್ಣ, ಕುಲ; ಅಧಿದೈವ ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಳಿದೆ. ಇವುಗಳ ಹೋಲಿಕೆಗಾಗಿ-ಛಂದೋಂಬುಧಿಯಲ್ಲಿರುವ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ೨ರಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಒಳಕೊಂಡ ಈ ಬಗೆಯ ಮತ್ತೊಂದು ಗ್ರಂಥವೂ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಲು ಅವಕಾಶವುಂಟು.

4. ಗಂಥದ ಆದಿಭಾಗವು ದೊರಕದಿರುವುದರಿಂದ ಶ್ಲೋಕಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿಂದಲೇ ೧ ಎಂದು ಆರಂಭಿಸಿದೆ. ಈಶ್ವರಕವಿಯು ಕವಿಕಂಠಪಾಶದ ಸಂಸ್ಕೃತಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನೇ ಅನುವಾದಮಾಡಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬರೆದಿರುವನು. ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಗಳ ಬಣ್ಣ, ಮತ್ತು ಅಧಿದೇವತೆ, ಅವುಗಳ ಶುಭಾಶುಭ ಫಲಗಳು ಇಷ್ಟನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿದೆ. ಪ್ರಾಯಶಃ ಕವಿಯು ಇವುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ತಿಳಿವಳಿಕೆಗಾಗಿ ಬರೆದಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು.

1 **ಟ**ಕಾರಃ ಪಾಟಲಾಕಾರಃ ದೈವತಂ ವರುಣಾಲಯಃ |
ಫಲಂ ನ ಕಿಂಚಿತ್ತಸ್ಯಾದೌ ಕಾವ್ಯೇ ತನ್ನ ಪ್ರಯೋಜಯೇತ್ || ೩ ||
ಟ ಎಂಬ ಅಕ್ಷರವ ನಾದಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಹೊಲ್ಲ.

ಠಕಾರೋ ಹೇಮವರ್ಣಸ್ತು ಮರುತ್ತಸ್ಯಾಧಿ ದೈವತಮ್ |
ಅಲಂಕಾರಫಲಂ ತಸ್ಮಾತ್ ಪ್ರಬಂಧೇಷು ಪ್ರಯೋಜಯೇತ್ || ೪ ||
ಠ ಎಂಬ ಅಕ್ಷರವ ನಾದಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಲೇಸು.

ಡಸ್ತು ವರ್ಣೋऽತಿ ಧೂಮ್ರಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಗರುತ್ಮಾನಧಿದೇವತಾ |
ಅಚಲಃ ಪ್ರೋಕ್ತಸಂಯುಕ್ತಃ ಶ್ರಿಯೋಯೋಗೋ ನ ಸಂಶಯಃ || ೫ ||
ಡ ಎಂಬಕ್ಷರವನಾದಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಲೇಸು.

ಢಕಾರೋ ಮಿಶ್ರವರ್ಣಸ್ತು ಸ್ವರ್ಣಾದ್ರಿಸ್ತಸ್ಯ ದೇವತಾ |
ಸಿದ್ಧಿಂ ಚ ತತ್ಫಲಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ತಂ ಚ ಕಾವ್ಯೇ ಪ್ರಯೋಜಯೇತ್ || ೬ ||
ಢ ಎಂಬ ಅಕ್ಷರವ ನಾದಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಲೇಸು.

ಣಕಾರಃ ಪೂರ್ವವರ್ಣಸ್ತು ಭಾನುಸ್ತಸ್ಯಾಧಿದೈವತಮ್ |
ಸಂತಾಪಃ ಪ್ರಬಲಃಪ್ರೋಕ್ತಃ ನ ಕಾವ್ಯಾದೌ ಪ್ರಯೋಜಯೇತ್ || ೭ ||
ಣ ಕಾರವನಾದಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಹೊಲ್ಲ.

ತಕಾರಸ್ತಾಮ್ರವರ್ಣಸ್ತು ವರಣಸ್ತ್ವಧಿದೈವತಮ್ |
ತತ್ಫಲಂ ತ್ವಶುಭಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಕಾವ್ಯಾದೌ ನ ಪ್ರಯೋಜಯೇತ್ || ೮ ||
ತಕಾರವನಾದಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲ.

ಥಕಾರಃ ಶ್ಯಾಮವರ್ಣಸ್ತು ಧನದಸ್ತ್ವಧಿದೇವತಾ |
ನರವಾಹನಭಾಗ್ಯಾಪ್ತಿಃ ಫಲಂ ಕಾವ್ಯೇ ಪ್ರಯೋಜಯೇತ್ || ೯ ||
2 **ಥ** ಎಂಬಕ್ಷರ ಲೇಸು.

---

1. ಞ ಎಂಬಕ್ಷರವು ಆದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಪದಗಳಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ.

2. ಇಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಷರದ ವಿಷಯವು ಪ್ರಾಮಾದಿಕವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿರುವಂತೆ ತೋರುವುದು. ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಥ ಎಂದಿದೆ. ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ದ ಎಂದಿದೆ. ಥಕಾರವೇ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿದೆಯೋ, ದಕಾರವೇ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿದೆಯೋ ಹೇಳಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಥಕಾರದ ಟೀಕೂ, ದಕಾರದ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಶ್ಲೋಕವೂ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು.

ಧಕಾರಃ ಪದ್ಮರಾಗಾಭಃ ಪದ್ಮಾ ತಸ್ಯಾಧಿ ದೇವತಾ |
ಮಂಗಳಂ ತತ್ಫಲಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ತಚ್ಚ ಕಾವ್ಯೇ ಶುಭಪ್ರದಮ್ || ೧೦ ||
ಧ ಎಂಬ ಅಕ್ಷರವನಾದಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಲೇಸು.

ನಕಾರಃ ಪೂರ್ವವರ್ಣಸ್ತು ಯಮಸ್ತದಧಿದೇವತಾ |
ತತ್ಫಲಂ ವಿಲಯಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಕಾವ್ಯಾದೌ ನ ಪ್ರಯೋಜಯೇತ್ || ೧೧ ||
ನ ಕಾರವನಾದಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲ.

ಪ ಕಾರಃ ಪೀತವರ್ಣೋಽಯಂ ಭಾರತೀ ದೇವತಾ ಶ್ರುತಾ |
ಚತುರೋಕ್ತಿಫಲಂ ತಸ್ಯ ಪ್ರಬಂಧೇ ತತ್ ಪ್ರಯೋಜಯೇತ್ || ೧೨ ||
ಪಕಾರವನಾದಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಲೇಸು.

ಫಕಾರಸ್ತಾಮ್ರವರ್ಣಸ್ತು ದೇವತಾ ಸರ್ವಮಂಗಲಾ |
ಪ್ರವೃದ್ಧಿಸ್ತು ಫಲಂ ತಸ್ಯ ಪ್ರಬಂಧೇಷು ಪ್ರಯೋಜಯೇತ್ || ೧೩ ||
ಫ ಎಂಬಕ್ಷರವನಾದಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಲೇಸು. 1

ಭ ಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಶ್ಯಾಮಲವರ್ಣಸ್ತು ಸುಕೃತಂ ತ್ವಧಿದೇವತಾ |
ಕೃತರಾಜ್ಯಂ ಪತೀನಾಂ ತು ತತ್ಕಾವ್ಯೇಷು ಪ್ರಯೋಜಯೇತ್ || ೧೪ ||
ಭಕಾರವನಾದಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಲೇಸು.

ಮಕಾರಃ ಪೂರ್ವ(ಸ್ವರ್ಣ ?)ವರ್ಣಸ್ಸ್ಯಾತ್ ವಿಷ್ಣುವಲ್ಲಭಸಂಮತಾ ? |
ಸತತಂ ಶಾಂತಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಂ ಪ್ರಬಂಧೇ ತತ್ಪ್ರಯೋಜಯೇತ್ || ೧೫ ||
ಮಕಾರವನಾದಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಲೇಸು.

ಯಕಾರಃ ಶ್ಯಾಮಲೋರೂಪಃ ಕುಬೇರಸ್ತ್ವಧಿದೇವತಾ |
ಸೌಭಾಗ್ಯಂ ಸತತಂ ಚೈವ ಪ್ರಬಂಧೇಷು ಪ್ರಯೋಜಯೇತ್ || ೧೬ ||
ಯಕಾರವನಾದಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಲೇಸು.

ರಕಾರೋ ಮಿಶ್ರವರ್ಣೋಽಯಂ ಸೂರ್ಯಸ್ತಸ್ಯಾಧಿದೇವತಾ |
ಸದಾರೋಗಸ್ತು ಸಂಪ್ರೋಕ್ತಃ ಕಾವ್ಯಾದೌ ನ ಪ್ರಯೋಜಯೇತ್ || ೧೭ ||
ರ ಎಂಬಕ್ಷರವನಾದಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಹೊಲ್ಲ.

---

1. ಇಲ್ಲಿ ಮೂಲಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ಥಳ ಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಬಕಾರವು ಗಳಿತವಾಗಿದೆಯೆಂದು ತೋರುವುದು

ಉಕಾರೋ ತ್ವಲಸದ್ವರ್ಣಃ? ದೇವತಾ ನ್ಯೈರುತೋಚ್ಯತೇ? |
ಸತತಂ ಸುಫಲಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ತಸ್ಮಾತ್ ಕಾವ್ಯೇ ಪ್ರಯೋಜಯೇತ್|| ೧೮ ||[1]

III. ನಂದಿಯ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನದ ಪದ್ಯಗಳು.

ನಲ್ಲಳೆ ಪದವಿಡುವೆಡೆಯೊಳ್ |
ಪಲ್ಲವದೊಳ್ ಪದದೊಳುಭಯುಗಣಸಮಮಾಗಲ್ ||
ಸಲ್ಲಲಿತಕೀರ್ತಿ ಬರ್ಪುದಿ |
ದಲ್ಲದೊಡಾಕೃತಿಗೆ ಹಾನಿ ತಪ್ಪದೆ ಬರ್ಕುಂ || ೧ ||

ಪ್ರಾಸವೆನಲ್ಕೆರಡನೆಯದು |
ಭಾಸುರತರದಾದಿವರ್ಣ ವಡಿ ಮೇದಿಯೊಳ್ ||
ಪ್ರಾಸವದು ಚರಣಕೆಲ್ಲಕೆ |
ಲಾಸವು ಕೇಳ್ ವಡಿಯು ಪಾದಪಾದಕೆ ಸಖಿಯೇ || ೨ ||

ವಪಯೋರಭೇದಮೆಂಬುದ |
ನುಪಮಿಸಲರಿದೆಂದು ತಿಳಿವುದುರ್ವೀತಳದೊಳ್ ||
ಚಪಲಾಕ್ಷಿ ಕೇಳು ಪೇಳುವೆ |
ನಿಪುಣದಿ ನೀಂ ಕೇಳ್ವುದೀಗ ನೀರಜಗಂಧೀ || ೩ ||

---

1. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಪೂರ್ಣವಾದ ಓಲೆಗಳು ದೊರಕಿದ್ದರೆ ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನಗ್ರಂಥವು ತಕ್ಕಷ್ಟು ಶುದ್ಧವಾಗಿಯೂ, ಪೂರ್ಣವಾಗಿಯೂ ಮುದ್ರಿತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಎರಡು ಓಲೆಗಳುಕೂಡ ಗ್ರಂಥವು ಮುದ್ರಿತವಾದಮೇಲೆ ದೊರಕಿದುವು. ಈ ಓಲೆಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನಕ್ಕೆ ಮೂಲವು ಕವಿಕಂಠಪಾಶವೆಂದು ತಿಳಿಯಬಂದಿತು. ಒಡನೆಯೇ ಕವಿಕಂಠಪಾಶದ ಹಸ್ತಲಿಖಿತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ತರಿಸಿ ಪ್ರಕೃತಗ್ರಂಥದೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಿ ಸಂವಾದಿಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಪರಿಶಿಷ್ಟದಲ್ಲಿ (೩) ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ತೆಲುಗು ಛಂದೋಗ್ರಂಥಗಳಿಗೂ ಈ ಕವಿಕಂಠಪಾಶವೇ ಮೂಲವೆಂಬುದನ್ನೂ ಮರೆಯಕೂಡದು. ಆಂಧ್ರಭಾಷೆಯ ಛಂದೋಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿರುವ ಆಂಧ್ರಭಾಷಾಪಂಡಿತರಾರೂ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲ. (ಮುಂದೆ ಗ್ರಂಥವಿಲ್ಲ, ಓಲೆಯು ಮುಗಿದಿದೆ.)

SEYDA-K-KĀDI NOṆḌI-NĀṬAKAM

(A Tamil Mono-Drama)

EDITED WITH NOTES

AND

AN ENGLISH INTRODUCTION

BY

S. MUHAMMAD HUSAYN NAINAR
M.A., LL.B., PH.D. (LONDON)
Head of the Department of Arabic, Persian and Urdu
University of Madras

PREFACE

This edition of *Seyda-k-Kādi Noṇḍi Nāṭakam* is prepared from the only manuscript found in the Government Oriental Manuscripts Library, Madras. Although no other copy is available so far, the editor had the advantage of collating it with a printed copy of the same work. This printed copy was issued with two other small works altogether comprising 58 pages.

The first work *Ayya nainān Kātal* (ஐயநயினான் காதல்) covers 1-27 pages ; the second *Seyda-k-Kādi Noṇḍi Nāṭakam* (செய்தக்காதி நொண்டி நாடகம்) 28-52 pages ; the third Ilmu-nisā-v-enṟa-pāḍal (இல்முநிசா வென்ற பாடல்) 53-58 pages. All these three works were edited by Makhdūm Muḥammad Pulavar of Kayalpattanam as the third edition and printed by M. Sabhāpati Mudaliyar in Kalvi Vilakkam Press, in the month of Rajab 1281 A.H. (Jan. 1865 A.D.).

It is to be regretted that four pages 42-47 are missing from the printed copy of the *Seyda-k-Kādi Noṇḍi Nāṭakam* and the present editor had to depend entirely on the manuscript copy for these portions of the text.

Sometimes the book and the manuscript are at variance. The variations are indicated with the following signs in the present edition. The stanzas that are not found in the book are marked thus ( ). The stanzas that are missed in the manuscript are indicated thus [ ]. The sign * is given before some words whose readings cannot be ascertained correctly.

The manuscript is clear and legible, though not free from the idiosyncracies of the scribe.

The editor has to acknowledge with many thanks the kindness of Rao Sahib M. Raghava Ayyangar, who has courteously allowed him the use of the printed copy of the *Noṇḍi Nāṭakam*. He has also most materially helped the editor in the preparation of this work. His assistance in collating the printed copy with the palm-leaf copy was very valuable. The editor is also indebted to Mr. R. P. Sethu Pillai who along with Rao Sahib M. Raghava Ayyangar interpreted to the editor the metrical devices employed by the author of the *Noṇḍi Nāṭakam*, and read through carefully

all the proofs. To both of these the editor owes many valuable emendations, corrections and suggestions.

An attempt is made to collect in an Appendix the poems in praise of Seyda-k-Kādi sung by different Tamil poets. Twelve such stanzas are taken from *Peruntokai* (பெருந்தொகை) with the kind permission of Rao Sahib M. Raghava Ayyangar. The reference to other poems the editor owes to Rao Sahib S. Vaiyapuri Pillai and Pandit S. Somasundara Desikar.

University Buildings,
1st December, 1939.

S. MUHAMMAD HUSAYN NAINAR.

INTRODUCTION.

The Muslims, who from the eleventh century onwards, began to pour into Hindusthan from the north-west, chose to settle down in the country and make it their own home. The contact and intercourse, which, in consequence, followed between the two peoples, whether in times of peace or war, covering a period of nearly eight hundred years, have inevitably produced far-reaching effects on the language and literature of the country. While this Islamic influence pervaded the Deccan from the end of the thirteenth century, it did not spread through the Indian peninsula till after the middle of the seventeenth century in the reign of Awrangzēb (1658-1707) which witnessed the high watermark of the Muslim power in India. But the Indian peninsula had trade intercourse with pagan Arabia and Persia from the earliest times. The Arabs who had had dealings with the Tamils for trade purposes before the advent of Islam, brought also with them the religion of Islam to the land of the Tamils and the west coast. Thus the influence of the Islamic Arabia which was purely commercial and missionary, was at work from the seventh century onwards in the extreme south of India, though it did not manifest itself as a power till the political influence reached it from the north of India in the end of the seventeenth century.

During these centuries of Islamic influence in India every language in the country was gradually permeated with words and expressions of the language of the ruler in a varying degree according to the nature of the contact. The Tamil language is no exception to it. It received a number of Arabic and Persian words in the classical commentaries.[1] This fashion continued and it may be observed that from the seventeenth century a certain percentage of Arabic and Persian words had come to stay in the spoken as well as written language of the Tamils,[2] while a few references to Muslim culture and thought also had become familiar to Hindu writers in the Tamil land. The accompanying work illustrates this fact.

The work is entitled *Seyda-k-Kādi pēril Noṇḍi Nāṭakam* (the *drama of a lame man in praise of Seyda-k-Kādi*).

1. சாதர்-சிலப். கடலாடு 88. அடியார்க்கு நல்லார் உரை. நங்குரம்-சீவிக சிந்தாமணி - 2231 நச்சினார்க்கினியர் உரை.

2. See R. P. Sethu Pillai, *Tamil—Literary and Colloquial*, University of Madras, 1939.

Nondi nāṭakam is a mono-drama in which a lame man speaks about himself or more correctly it is a dramatic composition for a single performer, who narrates his own life in a long poem.

The writer of this kind of work begins with a prayer to God or holy person. Then he sings the praise of God or the person in whose honour the poem is composed. Then the lame man appears on the stage in conventional actor's panoply and tells in detail his genealogy, bravery and his training in the art of stealing. To this he links an erotic prelude, bewails the violence of his love and complains of penury which love dalliance and the society of women have reduced him to. His abject condition incites him to a career of adventure in search of wealth. He steals a horse and in this adventure his foot and hand are cut off. Then he roams about till his limbs are restored by the intervention of some miraculous power.

A number of *nondi nāṭakams* answer exactly to this description, which is regarded by the Tamils as the invariable model, the only variation being in the *deux ex machina* invoked to enable the hero to recover his lost limbs.

This form of poetry is not in accordance with the traditional literary ideals of the Tamils, and scholars deeply versed in Tamil literature are reluctant to recognise it as serious literature. But the important feature of this form is its peculiar lilt and the ease with which it lends itself to expressions by all writers. Hence it has continued to exist side by side with old forms.

This kind of drama is very popular with unsophisticated villagers. Even to-day such dramas are played in villages as in old times. The actor appears on a platform put up temporarily with bamboos and coconut leaves, and all the villagers, men, women and children sit facing the actor and enjoy the tamasha.

The accompanying text is a drama of the lame man who sings in honour of Seyda-k-Kādi. It was composed about the end of the seventeenth century by a poet who must have been a new convert to Islam.[3] There are clear evidences in his poem to establish this fact. His references to Islamic ideas and culture are rudimentary. In the course of invocation to God, the praise of the Prophet and the great leaders in Islam, his reference to 'Umar is not historically correct. He says that 'Umar condemned to

3. P. T. Srinivasa Ayyangar says the author was a Tamil Muslim poet. See *The Journal of Oriental Research*, Vol. III, p. 28.

death his own son and paternal uncle for misbehaviour,[3a] and does not mention the incident which induced the Caliph to prescribe this extreme punishment. But historically no act of tyranny is recorded against the Caliph. He was rigorous in imposing the legal penalty for relaxation of manners, especially drunkenness. Even Governors were deposed because of their weakness for wine. The Caliph did not shrink from commanding stripes to be inflicted even on his own son[4] and boon companions for the use of wine.

The author's references to other Caliphs Abū Bakr, 'Uthmān and 'Ali are not in the elevated style which may be expected of a man born in the faith of Islam. But his allusions to Hindu thought and culture flow naturally without conscious design. The various stanzas in the text would show that the author might have been well versed in Hindu lore before his conversion to Islam.

The author begins with an invocation to God. He describes God as the One Lord who is formless and at the same time not formless. He then praises the feet of the Prophet Muḥammad who was like a cloud-like umbrella to the world, then Abū Bakr who gave his daughter in marriage to the Prophet. 'Ā'isha, the 'Mother of the Faithful' is likened by the author to lotus-seated Lakshmi. Then he praises 'Umar who put to death his son and paternal uncle for misbehaviour, then 'Uthmān who collected the verses of the Qurān in the form of a book, then the brave 'Alī, possessor of the horse *dul-dul* and the sword *dhul-faqār,* then Ḥasan and Ḥusayn, sons of 'Alī, the *Tiger of Allāh*, and then the supreme *guru* Muḥiyyu'd-Dīn.

It is noteworthy that Tamil Muslim poets composed their poetical works in accordance with the traditional literary form by beginning with a prayer to God and then leaders and teachers in religion. They do not have conscientious objections to introduce allusions from Hindu thought and studies. As the present day writers are more punctilious the old practice of references to non-muslim ideas and literature is fast disappearing.

In every stanza of the invocation, the author announces that his object is to sing the praise of Śeyda-k-Kādi. His full name is

3a. See *Text stanza* 4, p. 2.

4. Mawlānā SHiblī relates on the authority of Ma'ārif ibn Qutayba that Abū SHaḥma, son of 'Umar, died on account of the pain caused by flogging. See SHamsu'l-'Ulamā SHiblī Nu'mānī *al-Fārūq*. 1908, p. 154.

SHaykh 'Abdu'l-Qādir Vijaya Raghunatha Periyatambi Marakkāyar.

Śeydakādi, Śayda-k-Kādi, Śīda-k-Kādi or Śīda-k-Kāli is a corruption of SHaykh 'Abdu'l-Qādir.[5] Arabic names and words undergo great change in the mouth of the Tamils ; sometimes the process of transformation is not evident on the face of it.[6] This SHaykh 'Abdu'l-Qādir was a Marakkāyar. The word Marakkāyar is a shortened form of Marakkalarāyar (மரக்கலராயர்) and has no connection with the Arabic word *markab* (boat) and the story told in that context.[7] The Marakkāyars are Tamil-speaking Muslims and they are passionately attached to their language. They are distinct from other Muslims of the Tamilnad in the observance of certain marriage customs.[8] They belong to the *shāfi'ī* sect, while a large majority of other Tamil Muslims are *ḥanafis.*

SHaykh 'Abdu'l-Qādir who is panegyrized in this poem was a generous patron of his age. He was conspicuous for his munificence to Tamil poets, both Hindu and Muslim. Consequently an unique assemblage of literary talent mustered in Kīlakkarai. There was, first of all, 'Umar Pulavar, in the opinion of all, the greatest of Muslim poets. His Śīrāppurāṇam makes an extraordinary impression upon Tamil scholars, especially upon his co-religionists and the commanding influence of his reputation decides what should henceforth be the standard of poetical taste in the Tamil Muslim world. There were also Kandaswami Pulavar, and Paḍikkasu Pulavar, the celebrated Hindu poets of the day. Thus many masters of poetry and men illustrious in literature gathered around SHaykh 'Abdu'l-Qādir Marakkāyar whose virtues and liberality they celebrated in a series of splendid eulogies.[9]

The fame of Śīda-k-Kādi and the feeling of the casual poor are well brought out by the following line very familiar among the Tamils :

'செத்தும் கொடை கொடுத்தான் சீதக்காதி'

5. P. T. Srinivasa Ayyangar thinks that it is the corruption of Sayyid 'Abdu'l-Qādir. See *Journal of Oriental Research,* Volume III, p. 24.

6. Maymsan : Muḥammad Ḥusayn.
Sēmbra: SHaykh Mīrān.
Atrām: 'Abdu'l-Raḥmān.

7. See Thurston : *Castes and Tribes of Southern India,* Vol. 5, pp. 1-2.

8. *Ibid..* Vol. 5, pp. 4-5.

9. See Appendix.

Śīda-k-Kādi was the friend and disciple of S͟Hayk͟h Ṣadaqatullāh, the scholar-saint of Kīḻakkarai, d. 1115 A.H. This saint was renowned for his learning and piety and held in very high esteem in South India. It was during his period a new phase opened in the progress of Islam in the Tamil country. He stirred up great zeal for Islam and people readily sacrificed their own interest or indulgence for the glory of Allāh and the good souls. Tradition has it that 'Umar composed his 'Śīṟappurāṇam' at the instance of the saint Ṣadaqatullāh who taught him the body of traditions and facts about the life of the Prophet. That 'Umar was his disciple may be inferred from the stanza* where he invokes the blessings of the saint.

There is also a belief current among the Tamil Muslims that Paḍikkasu Pulavar who came under the influence of the saint became a believer in Islam in secrecy.

The fame of this saint reached Hindusthan and Awrangzēb 'Ālamgīr Pādshāh was attracted by the reports of his piety and sound scholarship in Arabic. It is said that the Mughal Emperor at Delhi had correspondence with the saint at Kīḻakkarai, and invited him to the capital city. As the saint refused to comply with the request, the Emperor offered to appoint him as his *k͟halīfa* (representative) in the South. The saint again declined the honour. But the great 'Ālamgīr Pādshāh who had profound admiration for Ṣadaqatullāh persisted and sent in another request † that at least one of his sons be appointed to the post. This time the saint agreed and nominated 'Allāmah Muḥammad Labbai Ṣāḥib, one of his sons, as *qāẓī* in Madura.

The saint had in one of his letters to the Emperor made mention of the exemplary character and munificence of his friend Śīda-k-Kādi. On reading this news the 'Ālamgīr Pādshāh requested S͟Hayk͟h Ṣadaqatullāh that S͟Hayk͟h 'Ābdul-Qādir (Śīda-k-Kādi) may be sent to Bengal as the Emperor's *k͟halīfa*. Śīda-k-Kādi com-

*"நம்மையா ளுடையான் வேத நபிதிரு வசனந் தீனோர்
சம்மதித் திடப்பா ரெல்லாந் தழைக்கவே விளக்கஞ் செய்தோர்
இம்மையு மறுமை யும்பே றிலங்கிய சதக்கத் துல்லா
செம்மல ரடியி ரண்டுஞ் சிந்தையி லிருத்தி னேனே."

சீறப்புராணம் — கடவுள் வாழ்த்து. 17

† It is said that the copper-plate grant of the Emperor is available at Kīḻakkarai.

plied with the wishes of the saint, took up his appointment as the representative of the Mughal Pādshāh in Bengal and stayed there for some time. As the new environment and the climate did not suit him he resigned his post. After he returned to his own city he sent the Emperor a rosary of pearls as big as the berry Solanum puvesecens (சுண்டைக்காய்). In return for this the Emperor sent Śīda-k-Kādi sandalwood, ink and tea as presents.[10]

Although it is not possible to arrive at the exact date of Śīda-k-Kādi yet his period is easily ascertained. He was a great friend of Vijaya Raghunatha Tevar, popularly known as Kilavan Setupati (1674-1710) whose reign was admirable in many respects. He was very famous for his bravery in war. It was he who rescued Chokkanatha Nayakar, the king of Madura, from the slavery to Rustam KHān[11] who had usurped all real power. As a reward for this service Chokkanatha gave Setupati the title of Pararaja kesari (Lion to other kings). He appointed Raghunatha, his brother-in-law, as chief of Pudukottah with the title of Raghunatha Tondaman and became the founder of the State of Pudukottah. He severed his connection with Madura, became an independent ruler about 1792,[12] and thus founded the line of Setupati rajas of Ramnad who have been great patrons of Tamil poets.

Śīda-k-Kādi was a great friend of this Setupati. It is said that he assisted the Setupati with money and materials in the construction of the Ramnad fort.[13] It is supposed by some that he was the minister or chief adviser to the Setupati ;[14] but it would be more correct to say that Śīda-k-Kādi held the status of an ambassador of the Ramnad State, for he was the most influential person of his times. He was a merchant prince from Kayal ; his munificence had earned for him a name through the length and breadth of the country. Further, his influence with the saint Ṣadaqatullāh and through him with the Mughal Emperor must have induced the Setupati to secure his services as a representative of his State in its dealings with the Mughals or the East India Company. That Śīda-k-Kādi must have been very intimate with the Setupati is indicated by the title Vijaya Raghunatha Periya Tambi for it was the custom with the rajas to invest their favourites with their own

10. See *Islāmia Nēsan,* a defunct Tamil Magazine, Dec. 1909.
11. See *History of the Nayaks of Madura,* by R. Satyanatha Aiyar, 1924.
12. *Ibid.*
13. See *Ramnad Manual,* p. 232.
14. *Journal of Oriental Research,* Vol. III, part I, p. 26.

names and titles. Tambi, meaning in Tamil, younger brother, an affectionate surname, is attached generally to proper names among the Tamils.

This outline of Śīda-k-Kādi's biography is given so that it may be helpful for appreciating the theme of the poem.

After the introductory verses the actor appears on the stage dressed in conventional manner. He is his own herald and announces that he is there to sing the praise of Vijaya Raghunatha Periya Tambi. He succeeds in interesting the audience by giving a description of his dress and other preparations for the purpose. It is noteworthy that the style affords an excellent example of Tamil poetry made sonorous by the blending of Arabic and Persian words and it has a good deal of character and humour. These foreign words have also a considerable historical interest in giving us an idea of the scope of their influence.

The actor dances and sings saying that he will kick all those who will not bow before his patron.

After these preliminaries he begins his autobiography giving an account of his love affairs and the troubles to which his passion has put him, and thus attracts human interest. Then he recounts his journey from place to place in search of adventure till he reaches Jinji at the time when the war between the Mughals and the Mahrattas was in full blaze.

With the fall of Golkonda (21st September 1687) a year after the conquest of Bijapur, Awrangzēb thought that his work in the Deccan had been completed and the long dream of the Mughal Emperors since the days of Akbar seemed at last to have been fully realised. No rival Muslim power was left in the Deccan and all India now bowed to the sceptre of Delhi. At this stage Awrangzēb underrated the Mahratta danger. Perhaps he thought that with their capital and the royal family in his hand[15] the state of the Mahrattas had been thoroughly annihilated. But he was yet to take a proper measure of the Mahrattas. Soon after the execution of Sambhaji by the orders of Awrangzēb in August 1689 the prin-

15. After the fall of Rajgadh, the widow of Sambhaji and her son Sivaji (Sahu) were captured by dhul-Faqār KHān and conveyed to the Mughal camp where they were treated with kindness by the daughter of Awrangzēb.

cipal Mahratta leaders repaired to Rajgadh when it was determined in consultation with Yessu Bai the widow of Sambhaji, that Ramaraja[16] should be declared king on behalf of Sahu, her son, who was six years old. It was also resolved that the new king should move about from place to place along the line of forts from Rajgadh to Vishalgadh in order to distract the attention of the Mughals. But after the capture of Rajgadh by the Mughals Ramaraja was advised by his councillors to make good his way to Jinji as soon as possible before this move should be suspected by the Mughals. At the end of 1689, Ramaraja reached in safety the fort of Jinji, about 80 miles south-west of Madras.

After his arrival at Jinji Ramaraja maintained all the forms of government which had the effect of strengthening his cause and attracting a large crowd of men to his new capital which became a centre of Mahratta activity.

The aim of Ramaraja was reported to be " to divert the Mughal army from his kingdom of Poona and join with several Hindu Nayaks and raise a considerable army to retake the Golkonda and Bijapur kingdoms ".[17]

As Ramaraja experienced great financial difficulties, the ministers at Jinji looked round to raise money from the European settlements on the east coast. According to the Diary and Consultation Book of 1689 (p. 97) the *subadar* of Jinji demanded 3,000 *hun* as an advance or loan from the English factory at Kunimedu and a like amount from the French and Dutch factories lying within his jurisdiction. They also extorted money gifts from the Indian merchants. As these sources brought in very little money the Mahratta government offered to sell the fort of Devanampattnam (Fort St. David) with a gun-shot of land round it to the European companies who began to bid for it. The French and the Dutch tried to lower its value to the English and wished to possess it for themselves. But the English who understood that the possession of the fort would be very useful and profitable to themselves settled the price at 51,500 *chakrams*,[18] or 1,08,150 rupees, after skilful haggling. The agreement was entered into with Santa Ballaji, the

16. This Ramaraja was the son of Suryabai, the widow of Sivaji. After the execution of his mother he was kept in internment by his half-brother Sambhaji in the fort of Rajgadh.

17. *Madras Diary and Consultation Book*, 14th Nov. and 6th Dec. 1689.

18. A *chakram* is a small gold coin worth two rupees and one-tenth while the value of the *hun* varied from 3½ to 4½ Rupees.

subadar of Kunimedu, who came to Madras on behalf of Ramaraja to negotiate the sale of the fort. Then the English dispatched two commissioners Messrs. Thomas Yale, and Charles Barwell to arrange matters with Ramaraja and procure the *farmān* signed. Ramaraja granted the *farmān* by the end of August 1690 which gave the Devanampattnam fort, and the random-shot of the land around it with all privileges including the government of the country with their own laws and customs and the liberty of coinage.[19]

While the arrival of Ramaraja put the European companies in a flutter, it meant for the Mughals the rise of a new centre of the Mahratta power. The Emperor Awrangzēb deputed DHul-Faqār KHān immediately after his return from Rajgadh to pursue the Mahratta king to the east coast in June 1690. The approach of DHul-Faqār KHān has been recorded in the Diary and Consultation Book of September 1690. "A letter was received from DHul-Faqār KHān, general of the Mughal forces against Ginjee and son to Asad KHān the grand Vazier Lord High Chancellor to the Mughals, wherein amongst other things he importunately desired the English to supply him with 200 maunds of gun-powder and 500 soldiers, which, if we deny him will be resented and they will conclude we side with Ramaraja and complain to the Mughal against us thereof, to the hazarding of our peaceful settlement and trade overseas. Having been obliged to be friendly towards him, it was ordered that 200 maunds of powder alone should be sent as soldiers could not be spared." By February 1691 DHul Faqār KHān granted a cowle to the English confirming their privileges enjoyed by them before, in consideration of the services to the Mughals by their supply of gunpowder.

Ramaraja had sent his own troops with the contingent of his allies Tanjore Tirmbak Rao, and Echappa Nayakan[20] northwards into the Carnatic plateau to prevent the Mughal general's descent into the eastern plains, but the terror of his name was too great and they returned without doing anything.[21]

The coming of DHul-Faqār KHān crowned with his great victory at Rajgadh and the capture of Sambhaji's entire family as well

19. *Madras Diary and Consultation Book,* August 1690, pp. 64-65.
20. Echappa Nayakan was later on won over by DHul-Faqār KHān who secured for him a *manṣab* of six *hazārī* and a *jagir* of three lacs of *hun* in the Carnatic.
21. J. Sarkar: *History of Awrangzeb,* Vol. V, p. 69.

as his unbroken series of successes in the Cuddappah and Arcot districts at first created a consternation at Jinji. Ramaraja left that fort for some safer refuge in the Carnatic nearer his ally, the Raja of Tanjore, and the English at Fort St. David. The Diary and Consultation Book of September 1690 (p. 72) says " that Ekoji is sending a considerable supply of horse, men and money to Ramaraja to keep the Mughals at bay ".

Ramaraja wrote in October 1690 requesting Elihu Yale, Governor of Fort St. George (1687-1692), to grant help whenever necessary in consideration of the grant of the *farmān* of Fort St. David. According to *Kaep* 279, in October DHul-Faqār KHān even wrote to the French to prevent Ramaraja's escape by sea in an English ship.[22] The miserable country from Jinji to the sea-coast continued to be pillaged by the camp followers of both sides. People fled for safety to the south in Tanjore territory and to the European factories on the coast. The population of Pondicherry doubled in the course of one year rising to 60,000 souls.[23]

By April 1691 the Mughal army before Jinji had become so large and well provisioned that the people around expected a speedy fall of the fort. But in reality the siege had made little progress as a complete blockade of such a strong fort was beyond their power. In November 1690 reinforcements reached Ramaraja from three Mahratta chiefs who came with 2000 horse and took charge of the defence works at Chakrakulam in the lower fort. In February 1691 Ramaraja returned to Jinji to defy the Emperor from within his stronghold for several years. The Raja of Tanjore aided him throughout the siege with men, money and provisions, partly on account of the family tie and partly from cession of territory.

It is clear from the foregoing account that the siege of Jinji must have been a stirring event of the day. The duration of the siege (1689-1697) and activities connected with it must have been very much discussed everywhere by the people in the south. As this was the first Mughal siege of considerable importance known to the Tamils, it was a novelty for them ; the interest in the new comers, namely, the Mughal army, and the great consternation aroused by the siege must have caught the attention of all types of people. Perhaps the author of the poem wanted to write on this great event utilizing it for his own ends. He sends the hero to

22. J. Sarkar: *History of Awrangzeb*, Vol. V, p. 69.
23. *Ibid.*, p. 70.

Jinji and through him has contributed in his own way some interesting materials which help us in our historical studies.

The hero of the poem who is the head of the Kallars, reaches Jinji and describes thus the fort. "I saw the fort of Jinji. The crescent moon crawls on its turrets. I saw the *pettah* in front of it; its many streets, flat-roofed sheds, and bazaar streets.[24] At Jinji, great among the far-famed cities, lived the son of Sivaji Raja, the lion to his foes, at whose feet the enemies prostrate. He was a stern upholder of justice. He was gifted with a beaming face and an attractive personality. He was addicted to the pleasures of life."[25] Sūlupu Kān (the Tamil form of DHul-Faqār KHān) is described by the hero as a magnificent cloud, Makka Isma'īl KHān as a lion-like lord, and Dawūd KHān as the lord of men. Then Echappa Nayakan and a number of Mughal commanders who led contingents are mentioned. Their names are : Nādir KHān, 'Abbās KHān, Qatlū KHān, SHāh-Bāz KHān, Ṣafdar KHān, Ṣamad KHān, Aḥad KHān, Bahlūl KHān, Imām KHān, 'Alī Mardān KHān, Nawāz KHān, KHān-i-KHānān, Malik Samandar KHān, Muḥammad KHān. As these names are very much Tamilised, the discovery of their original form is purely a matter of conjecture based upon a similarity of sounds. Of these names only 'Alī Mardān KHān appears in history books. The rest can be checked only with the help of official dispatches if they are available.

"These men", says the hero of the poem, "gathered together by the order of Awrangu-seyku-sāhibu (Awrangzēb) ruler of Agarai (Agra); the Wazirs proceeded to collect tributes from the whole of southern regions. They had strong and fierce elephants, 60,000 horse and *bundeli* soldiers. As they advanced, the northern mountain trembled; the enemies became giddy; pregnancies of women came to a premature end. They encamped with their army at Vellore which they captured and also Wandewash. Elated by their victory they encountered the valiant army of Santosh Vairoji Gorpade and scattered them. After collecting tributes from their enemies, they marched towards Jinji to the accompaniment of drums of the Rajas whose lances bore the marks of enemy's blood, and encamped there. They pitched their tents, which resembled the mountain-peak at Jinji surrounded by eight

24. For a description of the fort of Jinji, see KHāfī KHān, *Muntakhab-al-Lubāb* and *South Arcot District Gazetteer,* I, 347-48, also *Manual,* 413.

25. The regent Prahlad Niraji threw Ramaraja into a life of debauchery (Martin) and kept "the young king constantly intoxicated by the habitual use of *ganja* and opium" (Wilks).

See J. Sarkar: *History of Awrangzeb,* Vol. 5, p. 64.

hills and planted their standards. Herds of fierce elephants surrounded the hills like rows of black mountains. Bushes and thickets were lopped off, forests were cleared, and horses were tied. Herds of camels and bulls that carried baggages were tethered in many rows. Patrols were placed, Vaḍugars (Telugus) and Kannadas were encamped in topes and mutts. The kings in tents were surrounded by the army like the sea that encircles the earth. The *tulukkas*,[26] speaking an unknown tongue, had come like an overflowing sea. Fearing that these *tulukkas*, would be rude to them or take them as captives the Mahrattas ran away. They did not mind their homes, their tape-cots, cushions, pillows, and standing brass lamps. They deserted their cattle and children who could not run along with them, and sought refuge in forests. Some carried on their hips their dearly loved babes; cowards concealed themselves with a desire to plunder by stealth. Some others roamed about here and there in search of their beloved children. The number of such people cannot be counted!

There were some who gave themselves up to feelings of sorrow shedding bitter tears, cursing the Mughals, and roamed in the forest like wandering birds and suffered from hunger. Yet others cursed their own fate, halted in mutts and spread their cloth on the floor preparing to sleep. There were also some who could not escape; when they were caught they bewailed their lot and joined their palms in supplication. In this manner all kinds of people, in great distress, left their homes. I entered everyone of these and looked round as a tiny rat in a tiger's den. I could not get any booty on account of my adverse fate. So I resolved to steal one of the horses from the camp of Sūlupu Kān (DHul-Faqār KHān). I provided myself with a wand, smoking bowl made of coconut shell, a small mat, an axe, a round file, peacock feathers, conch, and a cord of black wool. I dressed myself in rags, tied a waist-band and thus looked red like a fierce tiger. I smeared ashes on my body and thus disguised myself as a mendicant. Then I proceeded to the army quarters. I passed through several streets seeing the tents. Suddenly I saw at a distance headman and watchman. Then I saw the tents of the Wazir especially those of Sūlupu Kān, and Echappa Nayakan whose pavilions were crowded with a number of *lādas* and *faqirs*. When I saluted them hiding my foul thoughts, they asked me *Āw, Kahān jāte* (Come on! where do you go?)

26. *Tulukkas*, literally Turks, but used wrongly in Tamil for Muslims generally.

I replied : *Āp bulāte te, men Āyā* (You called me, I came).

Then they said : *Kāwre khāna* (Eat food). .

I thought that this was a good job, went and sat there. Orders were given to serve churned ganja water in a vessel. I thought that it was the dispensation of the Creator, knelt in silence, pronounced *bismillāh* and drank it. They served with unstinting hand meat and bread. I ate all in the orthodox manner without any hesitation. As a result of the intoxication of the *bhang,* my eyes grew red, tongue and teeth became dry. I became giddy and confused. I folded up my legs and arms and lay in a corner. By the gracious charity of Echappa Nayakan whose breast is adorned with a sweet-smelling garland of flowers, the men who serve food came after sunset, and called me with kindness. I got up, went with my vessel, and ate to my heart's content. Then I went to sleep and woke up in the morning.

I noted carefully every street in the camp and learnt intimately the details about the people who lived there. I cultivated friendship with many and understood the secrets of the place. I found out the residence of the head-watchman. Thus in a period of fifteen days I got so much used to the place that I became one with those in the camp.

I learnt the language of the horse-grooms. I selected the new moon night to steal the horse of Sūlupu Kān. On that night I got aside like a winged ant, hid myself till midnight when I woke up, tightened my belt and came out. I found every one in the camp asleep. I entered the tent stealthily without noise and approached the horse of Sūlupu Kān which looked as if it were a statue of emerald. I bowed to the horse by touching its hoof and put the reins into its foaming mouth, cut off its tether and led the horse outside. Just then a wicked dog barked and the noise awakened the guards. Immediately they ran hither and thither in search of the horse. I abandoned the animal and concealed myself in a bag and rolled aside. When they sighted the horse they thought that the thief who had escaped must be near by and began to search for him turning the night into day by lighting innumerable torches. Then I thought it not prudent to remain in the bag ; I got out of it, and hid myself in a stack of firewood, where a black scorpion stung me on the shoulder. Like a Brahmin woman who had lost the salted meat which she had kept in secret, I could not cry out. I rolled on in agony and fell into a dirty pit. There they caught me. I was washed and taken to the presence of Dāwūd KHān. He sent me to Sūlupu Kān who consulted the

qāẓīs regarding the punishment for theft, and then issued orders to cut off my leg and arm. The order was immediately carried out by the barber who cut off my right leg and left arm. The whole day I suffered from excruciating pain. Just then Mamu Naynappillai Marakkāyar had come to Jinji from Chennapatnam[27] (Madras). He heard about the theft and the punishment meted out to me and came to see me."

The author of the poem does not mention the business which took Naynappillai Marakkāyar to Chennapattanam and thence to Jinji. It may be guessed from the entry in the Madras Diary and Consultation Book, (30th January 1690, p. 7) that Mamu Naynappillai Marakkayar might have gone to Madras as a representative of Śīda-k-Kādi Marakkāyar, his brother, to conduct trade negotiations on behalf of Setupati with the East India Company for opening a settlement on the Madura coast. But it is difficult to explain why he went to Jinji from Madras. Perhaps Naynappillai Marakkayar being a merchant might have gone to Jinji with a view to open a business with the Mughals or the Mahrattas. Or, the author of the poem might have introduced this Marakkayar abruptly for a final solution in the play, and hence it may be a mistake to attach any historical significance to his presence at Jinji.

To return to the story of the lame man, " Naynappillai Marakkayar asked me, ' Who are you ? ', ' which is your place ? ' I replied, ' I am a *kallan* from Solaimalai '. He said, ' Savās ' (S͟Hādbās͟h)." Then he gave me money to buy lime fruit and oil,[28] and said, " After the wound is healed, present yourself before Periya Tambi Marakkāyar (Śīda-k-Kādi) and then all your difficulties will vanish."

" In three days' time the pain decreased and the wound also healed in due course. Then I bought a horse with the money given me by Naynappillai Marakkāyar. I left Jinji on an auspicious day, passed through Valikondapuram, Ariyalur, Puducottah, Tirumarudur, Tondi, Manakkudi, Tiruppalai-k-kudi, Wadi, Devipattanam and finally reached Ramnad, the capital of Setupati Raghunathan. I halted there for the night. Next morning I

27. Rao Sahib M. Raghava Ayyangar is of opinion that this is the earliest mention of the name *chennapattanam* in Tamil literature.

See *Madras Tercentenary Commemoration Volume*, 1939, p. 66.

28. Lemon and salt dipped in hot oil are an excellent fomentation for wounds.

appeared before the house of Periya Tambi Marakkāyar and learnt that he was at Kīlakkarai. So, I left Ramnad, crossing rivers and tanks, passed through topes and reached Kīlakkarai where Mamu Naynappillai Marakkāyar introduced me to Śīda-k-Kādi. I saluted him. He made enquiries of me as if I was his old acquaintance, and spoke encouraging words to me. He thought that I would lead a good life if converted to Islam, presented me with 1000 gold coins and sent me kindly before Ṣadaqatullāh to learn the *kalima.* I entered the *kutbapalli* (Cathedral mosque) and saluted the saint Ṣadaqatullāh. Immediately he taught me the *kalima.* Then I learnt the various forms of Muslim prayer and practised the observances of a good Muslim.

In course of time I was advised to go on a pilgrimage to Makka. I took leave of Ṣadaqatullāh and Śīda-k-Kādi, boarded a merchant vessel and went to Kōlikūḍu (Calicut). There I changed ship and took another for Makka. I visited Ka'batullāh where I saw the assembly of *sharīfs, sayyids* and *'ālims.* I stayed in Makka for some days and then I left for Madina which place I reached after 20 days. I visited the tomb of the Prophet (the place where his holy feet touched the ground) and circumambulated it. I stayed there saying prayers and making humble supplications to the Prophet. Then I fell asleep. When I woke up I found my lost limbs restored. This transformation surprised me very much. I concluded that it was the result of my faith in Islam. I worshipped Allah and praised the Prophet."

University Buildings,
Madras.

S. M. H. N.

பிஸ்மில்லாஹிர்ரஹ்மானிர்ரஹீம்[1]

செய்தகாதி[1a]பேரில்

நொண்டி நாடகம்

காப்பு

கண்டவர்கள் கொண்டாடும் கன்னன் வகுதை[2]யில்வாழ்
மண்டலிகன் பெரியதம்பி மரைக்காயன் அருளுதித்தோன்
கொண்டவர்கள் கலிதீர்க்குங் குருசெய்த காதிதன்மேல்
மொண்டிநா டகத்தைப்பாட முதல்வனே காப்புத்தானே.

சிந்து

1. திருவுலாவிய வகுதைநகர்வரு
   கருணைவாரிதி தருமகுணநிதி
   செய்தகாதியென் றெய்து காமனையே கொண்டாடவே

   உருவமேயெனி லுருவமேயல
   தருவமேயெனி லருவமலதெனு
   மொருவனேதுணை யொருவனேதுணையே —தந்தானனா.

2. நகுலனற்குண சுகுணனன்கொடை
   முகிலெனுங்கரன் பெரியதம்பி
   நராதிபன்செய்த காதிதன்புகழே கொண்டாடவே

   முகில்கவிந்திடு கவிகைகொண்டருள்
   முகம்மதாம்நபி[3] யிருசரண்களை
   முழுதுமன்பொடு தொழுதிறைஞ்சுவனே —தந்தானனா.

---

1. பிஸ்மில்லாஹ் — இந்த வசனத்தை உச்சரித்த பிறகுதான் முஸ்லிம்கள் எக்காரியத்தையும் தொடங்குவார்கள். இதன்பொருள் ‘அருளாளனும், அன்புடையோனுமாகிய அல்லா(ஹ்)வின் திருநாமத்தால்’ இக்காரியத்தைத் தொடங்குகிறேன் என்பதாகும்.

திருக்குர்ஆனின் ஒன்பதாவது சூராவைத் தவிர மற்றச் சூராக்கள் (அத்தியாயங்கள்) இந்த வசனத்தைக்கொண்டே தொடங்குகின்றன.

1a. செய்தகாதி—ஷைக் அப்துல் காதிர்.

2. வகுதை—இப்பெயர் பக்தாத் பட்டணத்தைக் குறிக்கிறது. தென்னாட்டிலுள்ள முஸ்லிம்களுள் ஒரு சிலர் பக்தாத் பட்டணத்திலிருந்து தென் இந்தியாவிற்கு வந்ததாக ஒருசாரார் கூறுகின்றனர். தமிழ் நாட்டு முஸ்லிம்களில் சிலர் தம்பெயருக்குமுன் வகுதை என்பதைச் சேர்த்துக்கொள்ளுவது இதற்குச் சான்றாகும்.

3. முகம்மதுநபி நாயகம் கி. பி. 570-632.

3. காவிப்புதுமலர் வாவிக்கரைகயல்
தாவிக்குலவிய காயற்றுரைசெய்த
காதிக்கினியசொல் லோதித்துதி செய லேகொண்டாடவே

பூவிற்றிருமகள் போலத்தருமக[4]
ளாரைத்திருநபி யாருக்குதவும
பூபக்கரை[5]யிசை நாவிற் புகழுவனே —தந்தானா.

4. தருவிஜயரகு நாதப்பெரிய
தம்பியையிய லிசைகளாலே
தருசெழுந்தமி ழுதனிலன்பொடு நான்கொண்டாடவே

அருமைமகளொடு தாதைக்கிளைவனை
முறைமைதவறின தாலேவதைசெயும்
அரசருமரை[6]யென் றுவினிற் புகழ்வேன் —தந்தானா.

5. திக்கிலெழுபா ருக்குளிசைபூ
ரிக்கவளர்கா ரிக்கைநிகர்மலர்
செய்தகாதியென் றெய்துகாமனை யேகொண்டாடவே

மிக்கமறைநூ லுக்குரைதேர்
தக்கவிசுலா மிற்றலைமைசெய்
வெற்றியுதுமா னை[7]ப்புகழுவனே —தந்தானா.

---

4. மகளார்—ஆயிஷா நாயகம்.

5. அபூபக்கர்—இஸ்லாமாவதற்குமுன் இவர் பெயர் அப்துல் கஃபா என்பது. அபூபக்கர் என்ற பெயர் நபிகள்பிரானால் இவருக்கு அளிக்கப்பட்டது. இவர் இஸ்லாமிய ஏகாதிபத்தியத்தின் முதல் கலீபாவாக விளங்கினார். கி. பி. 632 முதல் 634 வரை அரசு செலுத்தினார். இவர் ஒழுக்கத்தில் மிகச் சிறந்தவர். அல்-ஸித்தீக் (வாய்மையாளர்) என்று இவர் பாராட்டப்படுகிறார்.

6. உமர்—இவர் அபூபக்கருக்குப்பின் இரண்டாம் கலீபாவானார் (கி.பி. 634—644). இவர் காலத்தில்தான் இஸ்லாமிய ஏகாதிபத்தியம் கிழக்கிலும் மேற்கிலும் பரவிற்று. அபூஉபைதா, காலித் இப்னு வலீத் என்னும் இவர்கள் கிரேக்கர்களை ஸிரியா, பினிஷியா முதலிய இடங்களில் முறியடித்தனர். ஸஃத் இப்னு அபிவக்காஸ், நுஃமான் முதலிய படைத்தலைவர்கள் இராக் பிரதேசத்தை ஜெயித்து பாரசீக ராஜ்யத்தைக் கைவசப்படுத்தினர். அம்ரு இப்னுல் ஆஸ் எகிப்து பிரதேசத்தையும் முஸ்லிம் குடையின்கீழ் நிலைநாட்டினர். இன்னும் முஸ்லிம் படைகள் வியக்கத்தக்க முறையில் வெற்றிபெறுவதற்குச் சாதனமாய்ச் சில நிலயங்களை ஸ்தாபித்ததனால், உமர் இஸ்லாமியசரித்திரத்தில் மிகக் கீர்த்தி வாய்ந்தவர்.

7. உதுமான்—கலீபா உமர் அவர்களுக்குப்பின் மூன்றாம் கலீபாவானார் (கி.பி. 644—656). இவர் காலத்தில்தான் திருக்குர்ஆன் இப்பொழுதிருக்கிறபடி தொகுக்கப்பட்டது.

6. காயல் நகர்கன தானனுலகுப
காரனெமதுச காயனுயர்செய்த
காதிதனதும காஅதிபுகழ் கொண்டாடவே

வாயுவெனுமதி வேகதுலுதுலு[8]
வானபுரவியும் வாளு[9]முடையவர்
வலிமை கொண்டவர் அலி[10]சரண்டுணையே —தந்தானனு.

7. அதிக குணவரன் மதுரமொழியர்க
ளழகுமதனவேள் பெரியதம்பிமேல்
அருமைமிகுதரு தமிழ்சொரிந்தே கொண்டாடவே

மதினநகர்வாழ் புலியெனலியருள்
மதலையெனவரு மசனையுசனை[11]யென்
மனதிலன்பொடு தொழுதிறைஞ்சுவனே —தந்தானனு.

8. [மருமலர்ப்புயன் றருமசற்குண
வள்ளலாகிய தெள்ளுமாமணி
வருதைதயார்செய்த காதிமன்புகழ் கொண்டாடவே

8. துல்துல்—நபிநாயகம் அவர்களின் குதிரையின் பெயர். இக்குதிரையை நபிகள்பிரான் அலியாருக்குக் கொடுத்தார்.

9. அலியாரின் பெயர்பெற்ற வாள் துல்பகார் எனப்படும்.

10. அலீ—இவர் நான்காம் கலீபா (கி. பி. 656—661). இவர் நபிகள்பிரானின் திருமகள் பாத்திமாநாயகத்தை மணஞ்செய்துகொண்டார். நபிகள்பிரானின் வபாத்துக்குப்பின்பு அலியாரே கலீபாவாக இருக்கத் தகுதியுடையவரென்பது ஒரு சாரார் கருத்து. இவர்கள் ஷீஆ வகுப்பார் என்று அழைக்கப் படுகிறார்கள். அலியார்க்கு அஸதுல்லா (அல்லா(ஹ்)வின் புலி) என்ற பட்டப் பெயரும் உண்டு.

11. ஹஸன், ஹுஸைன் என்னும் இருவரும் அலியார்க்கும், பாத்திமா நாயகத்துக்கும் பிறந்த குழந்தைகள். அலியார்க்குப்பின் ஹஸன் கலீபாவாகப் பட்டம்பெற்றுச் சிலகாலத்தில் தம் பதவியினின்று நீங்கவே அபூஸுப்யான் குமாரர் மூஆவியா கலீபாவானார்.

ஹுஸைன் அவர்கள் ஹிஜ்ரி 61-ம் ஆண்டில் கர்பலாவில் முஆவியாவின் குமாரர் எசீது என்பவரால் ஷஹீது செய்யப்பட்டார். முஹர்ரம் மாதம் முதற் பத்துத் தினங்களில் இவருடைய ஷஹாதத்தைப்பற்றி ஷீஆக்களால் துக்கம் கொண்டாடப்படுகிறது.

குருவினுத்தம சருவசற்சனக்
கோன்முகியித் தீன்[12]சரண்களைக்
குறியினெடுகண்சிரசில் வைத்துக்கொண்டேனே] —தந்தானனு.

நொண்டியின் சபையுலா
விருத்தம்

தன்மமும் பொறையுங் கொண்ட சற்குண னிதிபோல் வந்த
மன்மதன் வச்ர நாட[13]ன் வருதுரைவாழ் செய்தகாதி
பொன்மக ளிர்க்த மாடப் பூமகள் புகழ்கொண் டாட
நன்மைசேர் கொலுவி னெண்டி நயத்தொடுந் தோன்றி னனே.

சிந்து

1. இங்கிலம்புகழ்பிர தாபன் —விஜய
இரகுநா யகப்பெரிய தம்பிம கீபன்
கன்னுவ தாரன் புகழ் பாடி —நொண்டி
களரிக்கு ளாடக்கங் கணங்கட்டி னனே.

2. ஆலிக்கும் வீரதண்டை கட்டி —அதற்
கண்டையிற் பலகறை வெண்டயமுங் கட்டிக்
காலுக்குப் பந்தமுங் கட்டி —நொண்டி
களரிக்கு ளாடக்கங் கணங்கட்டி னனே.

3. அந்தமாய்ச் சருபந்து[14] கட்டி —மெய்யி
லகலாத்து[15]ம் சகலாத்து[16] டகலாவு[17]ங் கட்டிக்

---

12. இவர்திருநாமம் அப்துல் காதிர் ஜீலானி என்பது. இவர் காதிரிய்யாக் கூட்டத்தின் ஸ்தாபகர். இவருக்கு முஹிய்யுத்தீன் (மார்க்கத்தை உயிர்ப்பிக்கிறவர்) என்ற பட்டப் பெயர் மிகவும் பொருத்தமானதே. இஸ்லாம் மார்க்கத்துக்கு இவர் இணையற்ற கைங்கரியங்கள் செய்திருக்கின்றார். தமிழ் நாட்டில் முஸ்லிம்களிடையே இவர் பெயர் பரவியிருக்கிறது. **முஹிய்யுத்தீன் மாலை, முஹிய்யுத்தீன் காரணச் சரித்திரம்** முதலிய தமிழ் நூல்கள் இவர் பெருமையை எடுத்துரைக்கின்றன. இவர் பக்தாத் பட்டணத்தில் ஹிஜ்ரி 561-ம் (1165 A D.)-ம் ஆண்டில் அடக்கம் செய்யப்பட்டார்.

13. **வச்ரநாடு**—இதன் விவரம் தெரியவில்லை.

14. **சர்பந்த், P.** தலைக்கவசம்.

15. **அகலாத், P.** அக்லியூன் அல்லது அகிலூன். இது திமிஷ்க் பட்டணத்திலிருந்து ஏற்றுமதி செய்யப்பட்ட ஏழு வருணப் பட்டாடை; செடி கொடி போட்டு நெய்யப்பட்டது.

16. **சகலாத், P.** (சகில்லாத், சகிலாத், சகல்லாத்). சிவப்பு நிறமான துணி, சிவந்த ஆடை; இதைச் சிலர் துருக்கி வார்த்தை என்று கருதுகின்றனர்.

17. **டகலா, H.** தக்லா. பருத்திப் பஞ்சை ஊட்டிச் செய்யப்பட்ட அங்கி வகை.

கந்தைக்குப் பாயமுங் கட்டி —நொண்டி
களரிக்கு ளாடக்கங் கணங்கட்டி ஞனே.

4. (மெய்யிற்குங் குமவாடை பூசி —நொண்டி
விருதான வழிக்கெல்லாம் மவுத்துவம் பேசி
கையிற்குஞ் சமுமெடுத்து வீசி —நொண்டி
களரிக்கு ளாடக்கங் கணங்கட்டி ஞனே.)

5. பரிசையொடு பெரியகத்தி கொண்டு —பாசிப்
பருவமயிர் காட்டிவீசை திருத்திவீசை முறுக்கி
கருதலர் வாயடங்கக் குத்தி —நொண்டி
களரிக்கு ளாடக்கங் கணங்கட்டி ஞனே.

6. புதுமலர்க் குங்குமத்தார் சூடி —காயற்
போசன்செய்த காதி புகழைக்கொண் டாடிக்
கதையோடு காவியங்கள் பாடி —நொண்டி
களரிக்கு ளாடக்கங் கணங்கட்டி ஞனே.

7. [கண்ணுடி போற்பரிசை பதித்து —நொண்டி
கால்வீசி வட்டமிட்டு மேன்மீசை திருத்தி
சுண்ணும்புக் கல்லுப்பல்லுக் காட்டி —நொண்டி
தொங்தோமென் ருடிக்கொளத் துசங்கட்டி ஞனே.]

8. (வல்லாண்மை மந்த்ரவித்தைக் குள்ளன் —எங்கும்
வலைபுகுந்த நரிபோல வந்திருக்கு முள்ளன்
கல்லிலே நாருரிக்குங் கள்ளன் —நொண்டி
களரிக்கு ளாடக்கங் கணங்கட்டி ஞனே.)

9. ஆனைமா ருட்டஞ்செயுந் தீரன் —இசுலா
மானபேர்க் கெல்லாம ருமைக்கு மாரன்
கானிலங்குங் குங்குமப்பூந் தாரன் —நொண்டி
களரிக்கு ளாடக்கங் கணங்கட்டி ஞனே.

10. (எத்தலமு மெச்சுபிர சண்டன் —வீர
தீரர்பட் டாணிகள் ராவுத்தர் கண்டன்
கர்த்தனைத் தொழுவோர்க்குத் தொண்டன் —நொண்டி
களரிக்கு ளாடக்கங் கணங்கட்டி ஞனே.)

11. வாதாடும் பேர்களைத் தடுப்பேன் —எதிர்
மாற்றலர் மூக்கிற்றும்பைச் சாற்றையும் விடுப்பேன்
வேதாந்த குருவைக்கை யெடுப்பேன் —கள்ள
விச்சைக்குப் பத்திரட்டி பிச்சையுங் கொடுப்பேன்

12. தேச மெழுகடலுஞ் செல்வேன் —என்றுந்
திண்டுமுண்டு கொண்டவண்ட நொண்டிகளைக் கொல்வேன்
பாச முறுஞ்சமயம் வெல்வேன் —செல்வப்
பார்த்திபன் செய்தகாதி கீர்த்தியையுஞ் சொல்வேன்.

13. குபிரான[18] பேர்களைத் துணிப்பேன் —என்றுங்
கோதற்ற தீனோ[19]ர்கள் பாதத்தைப் பணிவேன்
அபிராம தீனெறியிற் புகுவேன் —நசு
ரானி[20]கள் மார்பில்முளை யாணிகள் அறைவேன்.

14. கன்னன் செய்த காதிபுகழ் துதிப்பேன் —அவன்
கால்கும்பி டாரைநொண்டிக் காலால் மிதிப்பேன்
என்னைவணங் கும்பேரை மதிப்பேன் —விரு
திட்டுச்சண்டை யிடுவார்மு னெட்டிக் குதிப்பேன்.

சுய சரிதை

ஒடுங்காப்புலி செஞ்சிநகர் புகுதல்

விருத்தம்

உரைப்பருந் தமிழ்ப்பா வாண ருயிரையுங் காத்து நீண்ட
திரைப்பெரும் புவனங் காத்துத் தீனவர் குலமுங் காத்த
வரைப்பெரும் புயத்தான் காயல் மன்னவன் செய்த காதி
துரைப்பெருஞ் செல்வம் பாடித் துதித்திடு நொண்டி நானே.

சிந்து

15. மாலைக் கறுப்பழகன் —சொக்கர்
மச்சுன னாகிய அச்சுதவேள்
சோலைக் கிரிதனிலே —கள்ளத்
*தூங்க னெனுஞ்சேமன் வங்கிசத்தில்

16. இல்வாழ்க்கை கொண்டபிரான் —கள்ளர்க்
கெல்லாந் தலைமையாம் வல்லாளன்
கல்லாவிற் பால்கறப்போன் —வணங்
காப்புலி சேயொடுங் காப்புலிநான்

---

18. குபிரான பேர்—முஸ்லிமல்லாதவர்.
19. தீனோர்—இஸ்லாம் மார்க்கத்தைத் தழுவியவர். A. தீன்—மார்க்கம்.
20. நஸ்ரானி—கிறிஸ்தவர்கள்.
* தொங்கலெனுஞ் (பி-ம்)

17. நாளு விதக்களவும் —மாய
நஞ்சுக ளாகிய வஞ்சனையு
மாளு பரன்சேமன் —கற்று
வைத்துப் பதுக்கிய பொத்தகமும்

18. அகலாத வித்தையெல்லாம் —படித்
தாளானே னுனெல்லாக் கோளாறும்
வகையாயத மதாந்தபனபு —நமமை
வாழ்விக்குஞ் சொக்கரைச் சேவிக்கவே

19. வேணு மெனநினைந்தே —தமிழ்
மீனவன் கூடலிற் போனபின்பு
தாணு த்ரியம்பகனே —நீயே
தம்பமென் றேன்கொடிக் கம்பமுன்னே

20. முன்னேனைத் தெண்டனிட்டேன் —அந்த
மூவர் பிரான்கோயிற் றேவடியாள்
பொன்னுரும் பூண்முலையாள் —கஞ்சப்
போதகச் சண்பகக் கோதையுடன்

21. கோதை யபிராமி —முத்துக்
குங்குமக் கோதையாள் சங்குமுத்து
சீதை சிவகாமி —பொன்னின்
சின்னச் சவுந்தரி யன்னமுத்து

22. முத்துமாலை மீனுட்சி —சேர
முன்னடந் தாள்நான் பின்தொடர்ந்தேன்
கத்தூரி வாணுதலாள் —என்னைக்
கண்டாள் திருமணி மண்டபத்தில்

23. பத்திசேர் தூணருகே —நின்று
பார்த்தா ணமக்கிவள் வாய்த்தாளென்றே
கொத்துலாம் பூங்குழலாள் —தமிழ்க்
குங்குமக் கோதைம ருங்கிற்சென்றேன்

24. சென்றேனைக் கைப்பிடித்தாள் —எந்தத்
தேச முமக்கென்று பேசிக்கொண்டாள்
நன்றுச்சு தெனமகிழ்ந்தே —என்தன்
நாட்டைச்சொன் னேன்வாரும் வீட்டுக்கென்றாள்

25. என்றாள் அருந்துமென்றாள் —கையி
லாகுந்தந் தாளிலைப் பாகுந்தந்தாள்
மன்று றறிந்திடவே —இறு
மாப்புட னேமனை போய்ப்புகுந்தேன்

26. புகுந்தேனை யாதரித்தாள் —தங்கள்
பூறுவ சிநேகம்போற் சோறுதந்தாள்
மிகுந்த பரிமளமும் —உடல்
மீதினிற் பூசச்சவ் வாதுந்தந்தாள்

27. தாளத் துணைமுலையாள் —வாயிற்
றம்பலந் தந்தாள்க ரும்பதுபோல்
ஆளே யதென்னசொல்வேன் —குளி
ராட்டிக்கொண் டேமச்சு வீட்டிற்சென்றேன்

28. வீட்டிற் பரிமளமுங் —கட்டில்
மெத்தையுஞ் சுற்றிய சித்திரமும்
பூட்டுந் திரைத்துகிலுஞ் —சொக்கப்
பொற்கட்டி யாற்கட்டு மேற்கட்டியும்

29. கட்டு விதானமெல்லாம் —நானே
கண்டிருந் தேன்மனங் கொண்டிருந்தேன்
பட்டு ரவிக்கைக்குள்ளே —வைத்த
பச்சிள நீர்தந்தா ளுச்சிதமாய்

30. உச்சி நகம்பதித்தே —இத
ழுண்டுகொண் டேன்சுகங் கண்டுகொண்டேன்
மெச்சிச்சவ் வாசெனவே —கட்டி
மேவிக்கொண் டாள்குரல் கூவிக்கொண்டாள்

31. கொண்டாடி முத்தமிட்டாள் —மிகக்
கொஞ்சிச் சரசத்தின் மிஞ்சிக்கொண்டாள்
கண்டாசை கொண்டவர்போல் —என்னைக்
கைகலந் தாளதில் மெய்மறந்தேன்

32. மெய்வேர்வை மாறுமுன்னே —பாக்கு
வெற்றிலை யும்புகைச் சுற்றுந்தந்தாள்
கைவேர்வை யும்மருந்தும் —பல
காரத்து டன்கூட்டிச் சேரத்தந்தாள்

33. தந்த மருந்தாலே —மெத்தத்
தள்ளாடித் தள்ளாடி யுள்ளானேன்
சிந்தை தடுமாறி —ஓட்டுச்
சிட்டுப்போல் நானகப் பட்டுக்கொண்டேன்

34. கொண்ட பயல்போல —மெள்ளக்
குங்குமக் கோதையாள் சிக்கிக்கொண்டாள்
உண்ட மருந்தாலே —கையி
லுள்ளதெல் லாங்கள்ளி கொள்ளைகொண்டாள்

35. கொள்ளை கொடுத்தவர்போல் —வந்த
கோப்புங்கண் டேனெடுங் காப்புலிநான்
தள்ளத்தள் ளத்திரிந்தேன் —அவள்
தாய்ப்புலிக் குள்ளானேன் ஈப்புலிபோல்

36. புலிபோல வீறிடுவாள் —வாடா
போருக்கென் பாள்போடா ஊருக்கென்பாள்
கலியோ விதிப்படியோ —சொக்கர்
கற்பனை யோமாமி சற்பனையோ

37. சற்பமுங் கீரியும்போல் —மாமி
சன்னமிட் டாளுரிற் கன்னமிட்டேன்
பொற்பூ டணம்புடவை —கண்ட
பொன்னையெல் லாங்கொண்டு முன்னம்வைத்தேன்

38. வைத்தேன் மனங்குளிர்ந்தாள் —வெறு
வாய்க்கிலை யுங்கெட்ட தாய்க்கிழவி
அத்தை வகைக்காரி —பின்னும்
ஆதரித் தாளதி லேதரித்தேன்

39. தரித்தே னொருமாதம் —அங்கே
சஞ்சரித் தாள்வல்லி பஞ்சரித்தாள்
சிரித்தே முகம்பார்த்தாள் —ஒரு
சின்னச் சிறைவேணு மென்னச்சொன்னாள்

40. சொன்ன வசனமெல்லாம் —அவள்
தோத்திர மாய்ச்சொன்ன மாத்திரத்தே
பொன்னே மடமயிலே —இதோ
போறேன் சிறைகொடு வாறேனென்றேன்

41. கொண்டுவாறே னென்றெழுந்தேன் —குயில்
கூச்செறி யப்பெரு மூச்செறிந்தாள்
பெண்டுபோற்க ணீர்சொரிந்தாள் —மனம்
பேதலித் தாளென்மேற் காதலித்தாள்

42. காதல்கொண் டாரெனவே —என்னைக்
கட்டிச் சிணுங்கிக்கும் பிட்டுக்கொண்டாள்
பேதை முகம்வாடி —ஒரு
பேச்சும்விட் டாள்பெரு மூச்சும்விட்டாள்

43. தொழுது கடன்கழித்தாள் —அவள்
தோத்திர மாய்நின்ற மாத்திரத்தே
பொழுது விடியுமுன்னே —நீரும்
போய்வாரு மென்றவள் தாயுஞ்சொன்னாள்

44. சொன்ன படிதுணிந்தேன் —ஈசர்
சொக்கரை யுந்தொழு தக்கணமே
பின்னற் கருங்குழலாள் —ஆசை
பின்னிழுக்க விதி முன்னிழுக்க

45. இழுக்கொன்றும் பாராமல் —காக
மேவின துங்குயில் கூவின தும்
ஒழுக்கமென் றேநினைந்தே —சென்றங்
கொல்லையி லேதிண்டுக் கல்லில்வந்தேன்

46. வந்தேன் கடைத்தெருவே —அங்கே
வங்கண மாக்கண்டேன் சிங்கணனைச்
சந்தோஷ மாச்சுதென்றே —சோறுந்
தண்ணீருந் தந்தவ னுண்ணுமென்றான்

47. உண்டேன் பசிதீர்ந்தேன் —அவ
னைத்தாசை யாலங்கே நித்திரையுங்
கொண்டே னெழுந்திருந்தேன் —கோழி
கூப்பிடு முன்வேளை வாய்ப்பெனவே

48. வேறொன்றும் பேசாமற் —போனேன்
வென்றிச் சிரகிரி கண்டுசென்றேன்
ஏறொன்று வெம்பரியார் —செவ்வந்
தீசரைக் கும்பிட்டுப் பூசைசெய்தேன்

49. செய்யாருங் காவேரி —யாடிச்
சீரங்க மானமா காரங்கத்தில்
ஐயர் பதங்தொழுதேன் —தொழு
தஞ்சாறு நாளங்கே சஞ்சரித்தேன்

50. சரித்ரமெல் லாங்கேட்டே —என்னைச்
சந்தித்துப் பேசவே சிந்தித்துக்கொண்
டொருத்தன் றிருப்பதியான் —அந்த
ஊரில்வந் தானவன் பேருஞ்சொன்னான்

51. பேரான கள்ளனென்றே —அவன்
பேச்சுக்கொண் டேதுணை வாய்ச்சுதென்றே
நீரா ரெனப்பகர்ந்தேன் —அந்த
நேரத்தில் தன்வழி சாரச்சொன்னான்

52. சொற்கேட் டகமகிழ்ந்தேன் —ஒரு
சோடா யிருவருங் கூடிக்கொண்டோம்
பொற்கோ புரவாசல் —தன்னிற்
போய்நின்று சத்தியஞ் செய்துகொண்டோம்

53. கொண்ட திருவரங்கம் —எனுங்
கோவடி மைத்தொழிற் றேவடியாள்
தண்டா மரைமுகத்தாள் —என்னுஞ்
சந்த்ர கலாவதி சிந்தாமணி

54. சிந்தை களிகூர —ரொக்கஞ்
செங்கையி லேபணை யங்கொடுத்தோம்
அந்திப் பொழுதுதனிற் —சென்றங்
கானுக்கோர் தேவடி யாளைத்தொட்டோம்

55. தொட்ட கலவியிலே —என்னைத்
தோய்ந்தவள் கண்டுரங்கிச் சாய்ந்துவிட்டாள்
நிட்டூர மாய்நினைந்தே —கடு
நித்திரையிற் சொக்குப்பொ டித்தூவி

56. தூவியன்ன மென்னடையாள் —இட்ட
தோடுஞ் சவளியும் பாடகமுங்
கோவைமுத்து மாலையுடன் —முத்துக்
குச்சு வச்ரக்கொப்புக் கச்சுடனே

57. உடைமையுண் டானதெல்லாம் —சேர
ஒக்கச் சுருட்டிய டக்கிக்கொண்டு

திடமா யெழுந்துவந்தேன் —அந்தத்
திருப்பதிக் கள்ள னிருப்பிடத்தே

58. இருபேருங் கைகலந்தே —மனம்
ஏங்கிக் கலங்கிக்கண் தூங்கிவிட்டான்
சரிசாம வேளையிலே —அவன்
றன்னையு முச்சவென் றந்நேரம்

59. மேலான சொக்குப்பொடி —போட்டு
வீட்டுக் கிராணத்திற் பூட்டிவிட்டேன்
நாலா வகைப்பணியும் —அந்த
நள்ளிருட் சாமத்திற் கொள்ளைகொண்டேன்

60. கொள்ளைப் பணிகளெல்லாங் —கட்டிக்
கூட்டியே மாராப்புப் போட்டுக்கொண்டு
மெள்ள வெழுந்துவந்தேன் — அந்த
வீதிவிட் டேசெஞ்சிப் பாதையிற்போய்

61. போனே னிராவழியே —கள்ளப்
போர்கடந் தேன்கண்ண னூர்[21]கடந்தேன்
கூறு மதிதவழுஞ் —செஞ்சிக்
கோட்டைகண் டேன்வாசற் பேட்டைகண்டேன்

62. கண்டேன் பலதெருவும் —கடைக்
காவண மும்வீதி யாவணமும்
கொண்டாடு மாரியம்மன் —கோயிற்
கோசிகன் போல்வந்த பூசகனைக்

63. கனமா யுறவுகொண்டேன் —தோளிற்
கட்டிக் கொடுவந்த பொட்டணமும்
மனமே திடமறிந்து —வைத்து
வைத்தங்குச் சோறும மத்திக்கொண்டேன்

64. மத்யபா னங்கொடுப்பான் —சோறும்
வாய்ப்புட னேதரச் சாப்பிடுவேன்
நித்யகா லமுஞ்சுகித்தேன் —என்னை
ரெச்சித்துப் பிள்ளைபோல் வச்சுக்கொண்டான்
—தனனதான னா தானா.

---

21. கண்ணனூர் (S. கந்தபுரம்) சீரங்கத்திலிருந்து சுமார் ஐந்து மைல் தூரத்தில் உள்ளது. இது, ஹோய்சாலா பட்டயங்களில் திரிவிக்ரமபுரம் என்று குறிக்கப்பட்டிருக்கிறது. இப்பட்டணம் ஹோய்சாலா அரசன் சோமேசுவரன், அவன் மகன் இராமநாதன் ஆகிய இவர்களின் தலைநகராக விளங்கிற்று.

அபரங்குசேகுவின் சேனை செஞ்சியிற் பாளயமிறங்கியது

விருத்தம்

வைத்தவ னிருகண் போல வளர்த்தெனைக் காக்கு நாளில்
முத்தலம் புகழுஞ் செஞ்சி முதுநக ராமு ராஜன்
அத்தல மிழந்த வாறு மபரங்கு சேகு சாய்வு
கைத்தலப் பரிமாக் கொண்டு கலந்ததும் விளம்பு வேனே.

65. கசரத துரகதத்தான் —காயலில்
விசய ரகுநாதப் பெரியதம்பி
புசபல ரணசூரன் —புகழ்வளர்
திசைகளி லுயர்செஞ்சி நகர்தனிலே

66. மாருடத் துரைகளிலே —மதகரி
யேருன சிவோஜி ராயன்[22]மைந்தன்
தேருர்கள் பணிசரணன் —திசையெங்கும்
வீருன மனுநெறி விளங்குபிரான்

67. செகமண்ட லிகர்கண்டன் —செவ்விமதி
முகமண் டலசுகந்த மோகமதன்
பகிபதி சுகளிதன் —வாதாடும்
இகல்மரு வலர்புலி ராமுராயன்[23]

68. வெங்கோப வாரணத்தான் —விகசித
பங்கே ருமுக பாக்கியவான்
சங்க்ராம கெம்பீரன் —தரணியிற்
செங்கோல் மனுமுறை செலுத்துமன்னாள்

---

22. சிவாஜி ராஜா.

23. ராமுராஜன் சிவாஜியின் புதல்வர். இவருடைய தாய் இறந்தபிறகு சிவாஜியின் மற்ருெரு புதல்வராகிய சாம்பாஜி என்பவர் ராமராஜாவை ராஜகட்டத்தில் சிறைசெய்து வைத்திருந்தார். முகலாய சக்கிரவர்த்தி ஒளரங்கஜேப் அவர்கள் சாம்பாஜியை வென்ற பிறகு 1689-ம் ஆண்டில் அவருக்குக் கொலைத் தண்டம் விதித்தார். சாம்பாஜி இறந்தபின் 1689-ம் ஆண்டின் கடைசியில் ராமராஜா மஹராஷ்டிரர்களின் அரசராகத் தேர்ந்தெடுக்கப்பட்டார்.

ராமராஜா முகலாயருக்குப் பயந்து செஞ்சியில் போயிருந்தார். துல்பகார் கான் ஒரு பெரும் படையுடன் வந்து செஞ்சிக் கோட்டையை ஏறக்குறைய ஏழு வருடங்கள் முற்றுகை போட்டுப் பிடித்தார். ஆனல் ராமராஜா தப்பி ஓடி விடவே முகலாயர் எண்ணம் முற்றும் பலிக்கவில்லை.

69. துரைமுகில் சூலுபுகான்[24] —சிங்கத்
துரைபதி யாமக்க யிசுமாலுகான்[25]
நரபதி தாவுதுகான்[26] —ஏசப்ப[27]
நாயக்க ஞதிறுகா ன[28]ப்பாசுகான்[29]

---

24. துல்பகார்கான்—இவர் முகலாய வீரர்களுடன் தக்ஷிணதேசத்தின் மீது படையெடுத்துச் சென்று வெற்றிமாலை சூடிக் கீர்த்திபெற்ற படைத்தலைவர். இவர் இராஜரீகத்திலும் கைதேர்ந்த நிபுணர். சிவாஜியின் இரண்டாவது குமாரர் ராம ராஜா செஞ்சியிலிருந்தபோது அக் கோட்டையை முற்றுகை போட்டு ஜெயித்தவர். இவருடைய வாழ்க்கையின் வரலாற்றைக் கீழ்க்கண்ட நூல்களில் விரிவாகக் காணலாம்.

J. N. ஸர்க்கார்: ஔரங்கஜேபின் சரித்திரம். வால்யம் 5, பக்கங்கள் 70—109; பீல்: ஓரியண்டல் பயாகிராபிகல் டிக்ஷனரி.

25. மக்கா இஸ்மாயில்கான்—இவர் ஷெர்கான் லோதியின் புதல்வர்களுள் ஒருவர். இவர் அபுல்ஹஸா கோல்கொண்டாவில் அரசு செலுத்தியபோது சேனையின் தளகர்த்தராக இருந்தார்; பிறகு வாலிகண்டபுரத்திற்குக் கவர்னராகவும் இருந்தார். ஔரங்கஜேப் சக்கிரவர்த்தி கோல்கொண்டாவை ஜெயித்த பிறகு மக்கா இஸ்மாயில்கான் முகலாயருடன் சேர்ந்துவி[illegible]டார்.

26. தாவூத்கான் பானீ என்னும் பட்டாணி கூ[illegible]கிலுருகானின் புதல்வர். இவருடைய பெயர், தக்ஷிணதேசத்தில் பல பட[illegible]கதைகள் மூலமாக இந்நாள்வரை நிலவுகிறது. இவர் ஔரங்கஜேப் சக்கிரவர்த்தியின்கீழ் பல வருஷங்கள் சேவகம் செய்திருக்கிறார். தக்ஷிண தேசத்தின்மீது துல்பகார்கான் படையெடுத்து வந்தபோது அவருக்கு அடுத்தபடியாக தாவூத்கான் படைத்தலைவராக இருந்தார்; பிறகு கர்நாடகப் பிரதேசத்தில் நிஜாமாகவும் இருந்தார். இவர் சரிதை விரிவாக 'தூஜக்கெ வாலாஜாஹி'யில் கூறப்பட்டிருக்கிறது. (S. M. H. நயினார் தூஜக்கே வாலாஜாஹி. இங்க்லிஷ் மொழிபெயர்ப்பு. சென்னை சர்வகலாசாலை மூலமாக 1934-ல் பிரசுரஞ் செய்யப்பட்டது.)

27. ஏசப்பன்—எச்சப்ப நாயக்கன். இவர், விஜயநகரத்திலிருந்த ஹிந்து ராஜ்யத்தைச் சேர்ந்த பிரதானிகளின் வம்சத்தைச் சேர்ந்தவர். இவருடைய முன்னோர்கள் கனோஜிலிருந்து வந்த ராஜபுத்திரர்கள் என்றும் சொல்லிக்கொள்வார்கள். குதுப் ஷாஹி அரைத்தனத்தில் இவர் சேனை சேகரம் செய்பவர்களில் ஒரு தலைவராக நியமிக்கப்பட்டார். கோல்கொண்டா பிடிக்கப்பட்டபோது கடப்பை ஜில்லாவில் முஹம்மது சாதிக் என்பவருடன் ஒற்றுமையாய் இருந்து முகலாயர்களை எதிர்த்துப் போர் செய்தார். அதற்குப்பின் முகலாயருடன் சேர்ந்து உறவாடினார். பிறகு செஞ்சியில் ராமராஜாவுடன் சேர்ந்துகொண்டார். பிறகு ராம ராஜாவிடமிருந்து பிரிந்து தனியாகச் சிலகாலம் இருந்தார். துல்பகார்கான் அவருக்குக் கர்நாடக பிரதேசத்தில் மூன்று லக்ஷம் வராகன் வருமானம் வரக்கூடிய ஜாகீரும் மன்ஸபும் வாங்கிக் கொடுத்து எச்சப்ப நாயக்கனைத் தன் வசப்படுத்திக்கொண்டார். செஞ்சிக் கோட்டையில் முற்றுகை நடந்து கொண்டிருந்தபோது முகலாயச் சக்கிரவர்த்தி ஔரங்கஜேப் அவர்களுக்கு எச்சப்ப நாயக்கன் ஒரு கடிதம் எழுதினர். அதில் துல்பகார்கான் ராமராஜன் என்ற மஹாராஷ்டிர அரசனுடன் கூடிச் சதியாலோசனை செய்வதாக எழுதப்பட்டிருந்தது. இக்கடிதத்தை துல்பகார்கானின் தந்தை அஸத்கான் என்ற பிரதான மந்திரி தடுத்துவிட்டார். பிறகு எச்சப்ப நாயக்கன் தர்பாரில் இருந்தபோது திடீரென்று துல்பகார்கான் அவரைக் கைதுசெய்து ராஜத்துரோகத்திற்காகக் கொலை செய்துவிடும்படி கட்டளையிட்டார்.

28. நாதிர் கான். 29. அப்பாஸ் கான்.

70. தத்துலுகான்[30] சவ்வாசுகான்[31] —லாடமனத்
தாடாள சதிரிசிங் காடாவுடன்
சுத்தவீர சுத்தருகான்[32] —ரூலுபு
*துமுசதி திமிசதி திசமுது[33]கான்

71. தீசுத ஞெருதுகான்[34] —பூலேகான்[35]
தீனயி மாமு[36]கா னலிமருகான்[37]
மதியூகி நவ்வாசுகான்[38] —கானுகான்[39]
மலுக்கு சந்தருகான்[40] மகம்மதுகான்[41]

72. ஆகரை[42] நகர்புரக்கு —மனுபதி
[43]அபரங்கு சேகுசாய் வருட்டாடியே
சேகர மாகக்கூடி —ஒசிருகள்[44]
தெக்கண திசைமுற்றுங் திறைகொள்ளவே

73. அடல்மத கரியுடனே —அறுபதி
னாயிரங் குதிரையும் பொங்தலியரும்
வடவரை கிடுகிடென —அடையலர்
மலங்கிட வேகெற்பங் கலங்கிடவே

---

30. கத்லூ கான்.
31. ஷாத்பாவ்த் கான் Coll. ஷாபாவ்த் கான். ஷபாவ்த் கான்.
32. சப்தர் கான்.
33. சமத் கான்.
34. அஹுத் கான்.
35. பஹ்லூல் கான்.
36. இமாம் கான்.
37. **அலிமர்தான் கான்**—இவர், காஞ்சீபுரத்தில் பௌஜ்தாராக இருந்தார்; துல்பகார்கான் என்பவருக்குக்கீழ்ப் படைத்தலைவராக இருந்து பல போர்கள் நடத்தினர். துல்பகார்கான் தஞ்சாவூர், திருச்சிராப்பள்ளி முதலிய பிரதேசங்களில் இருந்த ஜமீன்தார்களிடம் கப்பம் வசூல்செய்யச் சென்றபோது அலிமர்தான் கானும் கூடச் சென்றிருந்தார்.
38. நவாஜ் கான்.
39. கானெ கானன்.
40. மலிக் சமந்தர் கான்.
41. முஹம்மத் கான்.
42. ஆக்ரா-முகலாய சக்ரவர்த்திகளின் தலைநகரம்.
43. ஔரங்கஜேப் சாஹிபு-முகலாய சக்ரவர்த்தி (1658—1707).
44. P. வஜீர்—மந்திரி.

74. வந்திறங்கி வேலூருடன் —அணிவந்த
வாசியுங் கொண்டாரந்த வாசியினால்
சந்திரோய் வயிரோயி[45] —கோரப்படைத்
தளத்தைத் தூரத்திரண களத்துடனே

75. குறுகலர் திறையிடவே —நடந்தொரு
கூட்டத் துடனேசெஞ்சிக் கோட்டையின்மேல்
கறைபடி வேலரசர் —பேரிகை
கறங்கிடப் பாளைய மிறங்கிடவே

76. தாடாண்மை யுடனேவந்து —செஞ்சித்
தலைவரை சுற்றுமட்ட குலவரைபோற்
கூடார மும்மடித்தே —படங்குகள்
கொட்டி நிசான்[46]களு நாட்டினரே

77. கடகரித் திரள்களெல்லா —நிரைநிரை
கருங்கிரி யெனச்சுற்றி நெருங்கிடவே
மிடைதருஞ் செடியறவே —காடுகள்
வெட்டினார் குதிரையுங் கட்டினரே

78. ஒட்டகைத் திரளுடனே —சுமையெடுத்
தொருதிர ளாய்வந்த எருதுகளும்
கட்டின ரணியணியாத் —துரைமக்கள்
காவலும்வைத் தார்களச் சேவலுக்காய்

79. வடுகருங் கன்னடியருஞ் —சோலைதொறு
மடங்க டொறுமிருந்தா ரிடம்பெறவே
தொடுகடல் வளைந்ததுபோற் —பாளையந்
தொகுத்தினி தரசரும் வகுத்தனரே

80. [47]நரபதி தளமல்லவே —யொட்டி[48]ரெட்டி[49]
[50]நாலுகொண்ட [51]கோலகொண்ட தளமல்லவே
பெருகிய கடலதுபோல் —வந்ததெல்லாம்
பேச்சறி யாத்துலுக்க ராச்சேனவே

81. சூட்சம தாத்துலுக்கர் —இனிப்போய்த்
துடிப்பா ரேசிறை பிடிப்பாரே
யாட்சிமனம் வெறுத்ததென்றே —எதிர்த்தமர்
ஆடினா ரென்றுகூடி யோடினரே

---

45. சந்தா வைரோஜி கோர்பரே மகாராஷ்டிர சேனதிபதிகளில் ஒருவர்.
46. P. நிஷான்—கொடி.
47. விஜயநகர வேந்தர்களின் பெயர்.
48. ஒட்டர் தேசத்தரசர் (ஒரிஸா மன்னர்).
49. இரட்டி அரசர்கள்.
50. நால்கொண்டா ராஜ்யம்.
51. கோல்கொண்டா ராஜ்யம்.

82. வீட்டையும் பாராமல் —கச்சக்கட்டில்
மெத்தையுந் தழுவணையுங் குத்துவிளக்கும்
மாட்டையும் பாராமல் —நடந்தோடி
வாராத மக்களையும் பாராமல்

83. காட்டினிற் புகுவாரும் —வாஞ்சித்த
கைக்குழந்தை யொக்கலையி டுக்குவாரும்
தேட்டத்தி லிச்சையுடனே —மனத்தினில்
இடமற்றுப் பதுங்கியே கிடப்பாரும்

84. அருமைக்கு ழந்தைகளையே —தப்பவிட்
டலைவாரு மெண்ணத் தொலையாதே
பொருமிப் பொருமி யழுதே —தமைக்கொண்டு
போவாரு முகிலரை நோவாரும்

85. அலைந்திடும் பட்சிபோலே —காட்டிற்சென்
றலைவாரும் பசியினு லுலைவாரும்
தலைவிதி யிதுவெனவே —மடங்களில்
தரிப்பாருந் தூங்கமுந்தி விரிப்பாரும்

86. தப்பவகை யில்லாமல் —அகப்பட்டுத்
தவிப்பாருஞ் செங்கை குவிப்பாரும்
இப்படிச் சனங்களெல்லாம் —மனதுநொந்
தேங்கிக் குடிவலசை வாங்கினரே

87. போனவ ரகந்தோறும் —போய்ப்பார்த்தேன்
புலியில்லா மனையதி லெலிபோலே
நானதெல் லாமறிந்தேன் —விடுதிக்குள்
நண்ணினேன் மனத்திலொன் றெண்ணினேனே

88. காலவிப ரீதத்தினுல் —நமக்கினிக்
கைக்கான சிறையொன் றுஞ் சிக்காதென்றே
சூனுபு கான்ராயன் —பாளையத்தில்
துரகத மொன்றுகொண்டு வரநினைந்தேன்

89. கோதடி தானெடுத்தேன் —கஞ்சாக்
குடுக்கை கக்குட்படு தடுக்குடனே
மாதடி கோடாலி —குண்டரம்
மயிற்பீலி விரிசங்கு சக்ரமுடன்

90. கம்பளிக் கயிறுடனே —இடுப்பினிற்
கந்தையுங் கமர்பந்தும்[52] கட்டிக்கொண்டேன்
வெம்புலி போற்சிவந்தேன் —தவசிகள்
வேஷமாய் வெண்ணீறு பூசிக்கொண்டேன்

91. ஆண்டிகள் வேஷங்கொண்டேன் —எண்ணுமல்
அடர்ந்தேறிப் பாளையத்தில் நடந்தேனே
வேண்டிய வீதிகண்டேன் —அவரவர்
விடுதியெல் லாங்கண்டேன் சடுதியிலே.

92. கடைத்தலை வீதியிலே —மணிய
காரியக் காரர்தலை யாரிகளும்
திடத்தொடு மிருக்கக்கண்டேன் —துரைகளொ
சிருக ளிருக்குங்கூ டாரங்கண்டேன்

93. (நலம்புனை சூலுபுகான் —கூடாரத்
தாசார வாச லதுவுங்கண்டேன்
ஈடற்ற படைநெருங்கும் —வங்கார
எச்சப்ப நாயக்கன் வாசல்கண்டேன்)

94. கூடார வாசலிலே —லாடர்கள்[53]
கூட்டமும் பக்கீரு[54]க் கூட்டங்களுஞ்
சோடாக விருக்கக்கண்டேன் —மனத்தினிற்
சூழ்ச்சியாய்க் கையெடுத்துத் தாழ்ச்சிசெய்தேன்

95. ஆவுக்காஞ் சாத்தெயென்ருர் —சாப்புநான்
ஆபுலக்கா புலத்தி லாயோ மென்றேன்[55]
காவுரே காணு[56] வென்ருர் —இதுநல்ல
கருமமென் றேசென் றருகிருந்தேன்

96. கடைபடுங் கஞ்சாத்தண்ணீர் —பாத்திரத்திற்
கட்டளையிட் டார்பிரமன் கட்டளையென்றே

---

52. கமர் பந்து—P. கமர் (அரை) + P. பந்த் (கட்டுதல்) = அரைக்கச்சு.

53. லாடர்—லாட தேசத்தவர். குஜராத், பம்பாய் மாகாணத்தின் சில பாகம் ஆகிய இவற்றிற்கு லாடதேசமென்பது பழம்பெயர்.

54. A. பகீர்—ஒரு நாள் உணவு உள்ளவனுக்கு பகீர் (ஏழை) என்று பெயர். ஒன்றுமில்லாதவனுக்கு A. மிஸ்கீன் (யாதுமற்றவன்) என்று பெயர்.

55. U. ஆவ் கஹான் ஜாதெ (வா, எங்கே போகிருய்?) ஆப் புலாதெதெ இஸ்லியெ ஆயா (நீங்கள் கூப்பிட்டதால் வந்தேன்).

56. U. காவ் ரெ காணு—(சோறு சாப்பிடு).

இடையூறு பேசாமல் —மண்டிபோட்
டிருந்து விசுமிச்சொல்லி[57] யருந்தினனே

97. கறிகளும் ரொட்டிகளும் —அவரவர்
கையார மெய்வழக்கஞ் செய்தார்களே
அறிவுள்ள பெரியவர்போல் —நாலுமறை
ஆசாரத் துடன்கொண்டேன் கூசாமலே

98. கலக்கிய வங்கி[58]வெறியால் —கண்சிவப்புங்
கலந்திட நாவும்பல்லு முலர்ந்திடவே
மயக்கமுந் தியக்கமுமாய்க் —காலுங்கையும்
மடக்கி யொருபுறத்தில் முடக்கினனே

99. கிறுகிறென் றேமயங்கிக் —கோதடியிற்
கிடந்தேன் சூரியனு மடைந்தானே
நறுமலர்த் தொடைமார்பன் —எச்சப்ப
நாயக்கன் புண்யச காயத்தினால்

100. போனகக் காரர்வந்து —வண்டகம்
போஞ்செய ராவென்[59]றார் வாஞ்சையுடன்
ஈனமிலா தெழுந்திருந்தேன் —பாத்திரம்
எடுத்தேன் பந்தியிற்சென் றடுத்தேனே

101. கூண்டிருந் தசனஞ்செய்தேன் —பசியினிற்
குறைந்த வயிறதனைத்தும் நிறைந்திடவே
வேண்டிய சோற்றையுண்டு —வயிறு
வீங்கியே கண்களுந் தூங்கினனே

102. விடிந்தபின் னெழுந்திருந்தேன் —பாளைய
வீதியு மவரவர் சேரிகளும்
உடந்தையாய்ப் பார்த்தறிந்தேன் —அங்கங்
குறவுகொண் டவரவர் திறவுங்கண்டேன்

103. கோப்புகள் தனையுங்கண்டேன் —பட்டாணிக்[60]
கூட்டமு நாட்டமுங் குறிப்புங்கண்டேன்

---

57. பிஸ்மில்லா(ஹ்) சொல்லி.

58. H. பங்க் = குடிவகை.

59. இது தெலுங்கு வசனம். சாப்பிட வா என்பது பொருள்.

60. பட்டான்—வடமேற்கு எல்லைப்புறத்தில் வசிக்கிற ஜாதியார். இவர்கள் இஸ்லாம் மார்க்கத்தைச் சார்ந்தவர்கள். இவர்களுக்கு ‘அப்கான்’ என்ற பெயரும் உண்டு. இந்தியாவில் ரோஹில்கண்டு பிரதேசத்திலும், மற்றும் சில பாகங்களிலும் இக்கூட்டத்தார் வசிக்கிறார்கள்.

காப்புகள் தனையுங்கண்டேன் —தலையாரி
காவலும் படுக்கையுங் களமுங்கண்டேன்

104. அறிந்திடும் பழையவர்போல் —ஆளோடே
ஆளாகப் பதினைந்து நாளிருந்தேன்
மறந்திகழ் சூலுபுகான் —ஏறிய
வாசியி லுத்தமத் தேசிதனைக்

105. காத்திருந் தேவல்செய்யும் —பயல்கள்வங்
கணமாச் செனக்கது குணமாச்சே
தோத்திர மாக்குதிரைப் —பாஷையுந்
தொழிலையும் பரிசித்தேன் வழிவசமாய்

106. வாசியைக் களவுகொள்ள —இன்றமா
வாசி யிருட்டுவந்து வாய்ச்சுதென்றே
ஈசலைப் போலொதுங்கித் —தனித்தோ
ரிடத்தே சென்றுநான் படுத்தேனே

107. ஒளித்தே படுத்திருந்தேன் —பேசாமல்
ஊமையைப் போலநடுச் சாமத்திலே
விழித்தேன் எழுந்திருந்தேன் —கச்சைக் கட்டை
மெல்ல விறுக்கிக்கொண்டேன் சல்லடத்தைக்

108. கண்ணுக்குத் தெரியாத —குளிசமுங்
கட்டிக்கொண் டேன்திலத மிட்டுக்கொண்டேன்
எண்ணிக்கை யில்லாமல் —பாளையத்
திறங்கின பேரெல்லா முறங்கக்கண்டேன்

109. மாயமா யொண்டியொண்டிப்போய் —இதுநல்ல
வாய்ப்பென்று கூடாரம் போய்ப்புகுந்தேன்
தேயத்திற் கிடையாத —உத்தமத்
தேசியைப் பிடிக்கவு பாயமிட்டேன்

110. மரகத மலைதனையே —உருச்செய்து
வைத்துக் கடைந்தெடுத்த சித்திரம்போல்
குரகதத் தருகு சென்றேன் —காலைத்தொட்டுக்
கும்பிட்டேன் மேலைத்தொட்டு முகந்தடவித்

111. திரள்மணிக் கடிவாளம் —வாயினிற்
செறித்தேன் வாயினுரை தெறித்திடவே

குரசுக்குள் மேலான —கனைவிட்டுக்
குறிப்பாய்க் கழுத்தினில் தெறிப்பும்விட்டேன்

112. முறுக்கிட்ட பாசாளந் —கனைவிட்டு
முறுக்குப் போட்டுச்சுக சுறுக்குடனே
சறுக்காமல் விழிப்புடனே —கைக்கச்சைத்
தாங்கி வெளியில்மெள்ள வாங்கினனே

113. வெளிக்கொண்ட குதிரையின்மேல் —அடியேன்
மேற்கொள்ள வேண்டுமென் றுக்ரமித்தேன்
கழிக்கம்புச் சோணங்கிநாய் —விழித்தென்னைக்
கலைத்திட வொருசத்தங் குலைத்திடவே

114. சடுதியிற் குலைத்ததென்றே —உறங்கிய
சாணிப்[61] பயல்களும்பட் டாணிகளும்
திடுதிடென் றோடிவந்தே —குதிரையைத்
தேடினர் சுற்றம்பிற்று மோடினரே

115. தக்காது குதிரையென்றே —விட்டொளிக்கத்
தலைமற்று நடக்கப் பலமுமற்றுப்
[62]பக்காழிப் பொதியெடுக்குந் —துருத்திக்குள்
பதுங்கிக்கொண் டொருபுற மொதுங்கினனே

116. பறிபட்டுத் தேடினபேர் —முறுக்கிட்டுப்
பாயும் புரவிநின்ற சாயல்கண்டே
தெறிபட்ட கள்ளனையே —பதனமாத்
தேடும் வழிக்காவல் போடுமென்றார்

117. பந்தமும் பகல்வத்தியுந் —தீவட்டியும்
பார்த்த திசையெலாங்கண் பூத்திடவே
அந்தவல் லிருட்டை யெல்லாம் —பட்டப்பக
லாக்கினர் திசையெங்கும் நோக்கினரே

---

61. H. சாணி—யாசகன்.

முகலாயர் சேனையில் இராணுவசேவகர்களையன்றிப் பிறரும் கூடியிருப்பது வழக்கம். வணிகர் தம் பண்டம்பாடிகளுடனும், குடியானவர் தானிய தவசங்களுடனும் படைகள் செல்லும் இடமெல்லாம் செல்வார்கள். இராணுவ சேவகர்களுக்குப் படி அளக்க முகலாயசர்க்காரால் நியமிக்கப்பட்ட தானிய வியாபாரிகளும் இருப்பார்கள். இன்னும் ஹகீம்களும், மாந்திரிகர்களும் கூடவே செல்வார்கள். இவர்கள் எல்லோரும் தத்தம் தொழிலில் கவனமாயிருப்பார்கள். இவர்களை அண்டிப்பிழைக்க யாசகர்பலர் செல்வார்கள். இவர்கள் தேக வலிமையுடையவர்களாய்த் தம் வாழ்நாளெல்லாம் குடும்பத்தோடு படைகளுடனே கழிப்பார்கள்.

62. H. பகால்—தண்ணீர் எடுப்பதற்குத் தோலினாற் செய்யப்பட்ட பை.

118. (தெற்றிய குடிசைகளும் —புல்லுக்கட்டும்
திரைகளும் காணக்கொப் பரைகளுடன்
சுற்றிய விடுதிகளும் —இடம்பெறச்
சோதித்தா ரென்றுமனம் பேதித்தேனே)

119. துருத்திக்குட் பதுங்கிக்கொண்டு —கிடப்பது
துறையல்ல தப்புவது முறையெனவே
பொருத்தமுற் றெழுந்திருந்தே —ஓடிப்போய்ப்
பொடுபொ டெனவிறகு நடுவொளித்தேன்

120. துணியுட னொளித்திருந்தேன் —சாய்ந்திடுந்
தோட்கட்டி லொருகருந் தேட்கொட்டவே
அணிகெட்டுத் தடுமாறித் —தேள்விடம்
ஆற்றாமல் மதியையுந் தோற்றேனே

121. எரித்திடுங் கடுப்பதனால் —படபடென்
நீரல் துடித்திடக்கண் ணீர்சொரிந்தேன்
(ஒருத்தனாய் அலைந்திருந்தேன் —பாப்பாத்தி
உப்புக்கண்டம் போக்கடித்த ஒப்புப்போலே

122. மறுமொழி பேசாமல் —கச்சைக்குள்
மருந்திருந் ததுமெடுத் தருந்தாமல்
குறுகுறென் றேவிழித்தேன் —கள்ளனைத்தேள்
கொட்டின தென்றபேர் மட்டுமாச்சே

123. கறுப்புக்கண் டால்வருவார் —துருக்கர்
கபடரென் றேநினைத் தவிடம்விட்டேன்
சுறுக்குடன் கிடந்துருண்டேன் —நான்செய்த
துர்ச்சனத்துக் கானகர்ம லட்சணம்போல்

124. ஐயையோ நெருஞ்சிமுள்ளும் —முனைக்கல்லும்
அழுத்தி முதுகுநெஞ்சைக் கிழித்திடவே
கைகால்கள் பதறிக்கொண்டே —உருண்டுருண்டு
கலக்கத்தி லேவிழுந்தேன் சலக்கத்திலே

125. தாழ்ந்துருண் டோடிவந்தே —எதுங்கெட்ட
சதுக்கான குழியிலே சொதுக்கெனவே
வீழ்ந்தவன் கள்ளனென்றே —காரியம்
வெற்றிதா னெனவந்து சுற்றினரே

126. சுற்றிலே வளைந்துகொண்டே —துருக்கரும்
தொடுகட னைவந்த வடுகருடன்
பற்றுவான் தொங்கச்சிக்கினு —விடமோக்க
பட்டிவச்சி கட்டிவைச்சி கொட்டுகொட்டென்பார்[63]

127. சோராயெ பக்டுரேயரே —வெட்டி
சோது மது[64]நிரை வாதி*யென்பார்
ஏலாத களவுசெய்தான் —கள்ளனிவன்
எந்தநக ரத்திருந்து வந்தானென்பார்

128. குச்சுச்சுளே மகனிவன்தான் —குதிரையை
உச்சிக்கொள்ள வந்தானென் று கச்சுப்பிச்சென்பார்
எச்சுப்போய்க் கிடக்கிறுனென்பார் —இனிக்கரை
யேற்றமென்பார் யார்பொறுப்பார் நாற்றமென்பார்

129. மூக்கைச் சுளித்துக்கொள்வார் —முகமாறி
மூச்செறிந் திவனுக்கு வாய்ச்சுதென்பார்
காக்கை களும்பொருந்தா —நாற்றத்தைக்
கண்டா னிவன்பொறுத்துக் கொண்டானென்பார்

130. துடக்கென்று பாராமல் —அடியேன்
தூலைக்குழிக் கழுதைபோற் சலக்கத்திலே
கிடக்கிற சமயத்திலே —முட்டுக்
கீழ்க்கையிட் டொருபயல் தூக்கினனே

131. முட்டுக் காளவாய்போலே —தீண்டாமல்
முழுகச்சொன் னுருடல் கழுவிக்கொண்டேன்
கட்டிக்கொண் டெனைக்கொடுபோய் —நான்செய்த
காரியம் சொல்லித்தலை யாரிமுன்னே

132. விட்டிவன் பதனமென்ருர் —அவனொரு
வீட்டுக்குள் ளேயடைத்துப் போட்டுவைத்தான்
கட்டோடே கிடந்துருண்டே —விடிந்திடுங்
காலைக்குள் ளேசிறைச் சாலைக்குள்ளே

---

63. இது தெலுங்கு வசனம். 'கள்ளன் அகப்பட்டால் விடவேண்டாம்; பிடித்து வந்து கட்டி வைத்து அடி அடி' என்பது பொருள்.

64. U. சோர் ஆயா பக்டொ; அரே சோட் மத் (திருடன் வந்தான்; அடே! விடாதே. அவனைப் பிடி).

133. பெரியோர் பெருந்தலையார் —இல்லாமல்
பேயும் நாயுமயிர் பிடித்திழுத்துத்
தரியா தெனைநடத்திக் —கொண்டுபோய்த்
தாவூது கான்முன் னேவிடுத்தார்

134. பட்டாணி ராவுத்தர்மார் —துரைமக்கள்
பாளையக் காரர்கள் அனைவோரும்
அட்டாள தேசத்துண்டோ —கள்ளனிவன்
அடக்கமும் ஒழுக்கமும் பாருமென்பார்

135. எல்லோரு மொருமுகமாய்க் —கூடிவந்
திருக்கிற சமயத்தி னெருக்கத்திலே
நில்லாமல் தூரத்துமென்பார் —தவறுசெய்
நெறிகேடன் தன்முகத்தில் அறையுமென்பார்

136. வெட்டவா ளுறைவிடுவார் —கோபித்து
மிதிப்பார் சவுக்கெடுத்து வீசுமென்பார்
கிட்டவா வெனவுதைப்பார் —வதென்று
கேட்பார் நல்லபலன் கிடைத்ததென்பார்

137. ஆரிவன் காணுமென்பார் —நேற்றெல்லாம்
ஆண்டியாய்த் திரிந்தவன் காணுமென்பார்
பாரிவன் துணிவையென்பார் —ஆள்விட்டுப்
பார்க்கப் படாதிவன் மார்க்கமென்பார்

138. உடந்தையாய்த் திரிந்தானென்பார் —அளவிட்டு
ஒட்டைக்காட்டில் முழக்கம்பு வெட்டுவானென்பார்
திடந்தனைப் பாருமென்பார் —மணலையுந்
திரிப்பான் கல்லில்நா ருரிப்பானென்பார்

139. களவுசெய் பாதகனைத் —துரைமக்கள்
கண்ணாரப் பார்க்கவு மொண்ணுதென்பார்
பிளவுசெய் தெறியுமென்பார் —வாஞ்சித்த
பேரைப் பொறுபொறென்று பூரையிட்டு

140. மரகத மலையதிபன் —தாவுதுகான்
மறுமொழி பேசாமல் முறுவல்செய்தார்
நரபதி சூலுபுகான் —சமுகத்தில்
நடத்தும் இவனையப்பால் கடத்துமென்றார்

141. ... ...
... ...
அந்தர மகராயன் —சூலுபு
துரையுடை சமுகத்துக் கெனைநடத்திக்

142. கொண்டுபோய் முன்னேவிட்டு —நான்செய்த
கோலத்தை யுந்திருட்டுச் சாலத்தையும்
பண்டுபார்த் ததைப்போலப் —படிப்படி
பகர்ந்தா ரவர்முகம் பார்த்தேனே

143. கொதிக்க திக்குலத்தென்றார்[65] —சாய்புமீர்
கோபஞ்செயா தேயும்நான் காபரெ[66]ன்றேன்
எதுக்கோ சிரித்துக்கொண்டார் —இருந்தவர்
எல்லாரு மெனைப்பார்த்துச் சவ்வாசென்றார்

144. சிரித்துத் தலையசைக்கவே —நமக்கினிச்
சீவனுக் கழிவில்லை யெனநினைந்தேன்
தரித்துத் திடமாய்நின்றேன் —காதிமார்[67]
தன்னை யழைத்திவனுக் கென்னவென்றார்

145. காதிமா ரெல்லாரும் —பொறுக்கானிற்[68]
கானு முறைமை கடக்காமலே
கோதிலா தறிந்துணர்ந்தே —இவன்றனைக்
குறிப்புடன் காலுங்கையும் அறுத்திடென்றார்[69]

146. சொன்னமொழி தனைக்கேட்டுச் —சூலுபுகான்
தூரந்தரன் முத்திரைமோ திரந்தனையே
*தலையாரி கையிற்கொடுத்தே —இவன்றனைச்
சாகாமல் காலுங்கையு மறுத்திடென்றார்

147. சொன்னகட் டளைப்படியே —அடியேனைத்
துடித்திடக் கையைக்கட்டிப் பிடித்துக்கொண்டு

65. இந்த உருது வசனம் மிகவும் சிதைந்துள்ளது. நீ யார்? எங்கிருந்து வந்தாய்? என்ற பொருளைக் குறித்துநிற்கிறது.

66. A. காபிர்—முஸ்லிமல்லாதவர்.

67. A. காதி + T. மார் = முஸ்லிம் நியாயாதிபதி. ஸிவில், கிரிமினல் முதலிய வழக்குகளையெல்லாம் விசாரணைசெய்து தீர்ப்புச் சொல்லுகிறவர்.

68. A. புர்கான்—முஸ்லிம்களின் வேத புத்தகமாகிய திருக்குர்ஆனின் மற்றொரு பெயர். பொய்யினின்றும் உண்மையைப் பிரித்தறிவிக்கக் கூடியது என்பது பொருள்.

69. திருடினவனுடைய கைகள் இரண்டையும் வெட்டிவிடு என்று திருக்குர்ஆனில் கூறப்பட்டிருக்கிறது. (குர்ஆன் 5 : 37).

முன்னும்பின்னு மாகவென்னைச் —சவுக்கடி
மூட்டிக் கடைத்தெருவே கூட்டிச்சென்றார்

148. காதினி லறையறைந்து —கழுத்துக்கும்
காலுக்கும் எருக்க மாலையிட்டு
வீதி தொறும்நடத்திக் —கண்டவர்கள்
விலக்கவும் கேளாமல் அலக்கழித்தார்

149. கோட்டைக்கப் புறமகற்றி —அவரவர்
குழுவும் கடைத்தெருவில் வெளியும்விட்டுப்
பேட்டைத் தெருவில் விருத்தி —அம்பட்டப்
பிரமனை யழைப்பித்தார் அரமனையார்

150. கருவி பிரமனெடுத்தே —கூர்மைகள்
காட்டக்கற் சாணையில் தீட்டிக்கொண்டே
வரையும் குறிப்புங்குறித்துச் —சுருக்குடன்
வலக்காலும் இடக்கையும் வாங்கினனே

151. ஆக்கினைக் களரிக்குள்ளே —அங்ஙனே
அயர்ந்து களைதாங்கி மூச்சொடுங்கி
நாக்கொடு வாய்குழறி —உடலம்
நடுங்கிப் பதைபதைத் தொடுங்கிவிட்டேன்

152. துலங்கிய சோலைமலை[70] —தனிலுள்ள
தோழ ருடனிருந்து வாழாமல்
இலங்கிய மதுரையிற்போய் —சொக்கரைக்கை
யெடுத்த பலன்நமக்குக் கிடைத்ததென்றே

153. அழுது புலம்பிப்புலம்பி —விதிப்படி
யாச்சு தெனவேபெரு மூச்செறிந்து
பொழுது புகுதுமளவும் —வேதனையால்
புரண்டு புழுதிமண்ணி லுருண்டுருண்டு

154. விதியால் மதிமயங்கிக் —கிடக்கிற
வேளை தனிலேயர்தப் பாளையத்தில்
பதியா யிருக்கிறபேர் —வந்துவந்து
பார்ப்பாரு மேனென்று கேட்பாருமே

---

70. சோலைமலை (அழகர் கோயில்). இக்கோயில் மதுரைக்கு வடக்கே பத்துமைல் தூரத்தில் உள்ளது.

155. ஈனக் கள்ளனிவன்தான் —காலுங்கையும்
இழந்தா னிதுதிரு வுளந்தானெனன்
றதிசயம்* பார்க்கவந்து —சுற்றிச்சுற்றி
யலைவாரும் எண்ணத் தொலையாதே

156. அந்தச் சமயத்திலே —வருதை
அவுதல் காதி[71]பிள்ளை சுதனானேன்
மந்தரத் திண்புயத்தான் —கனதுரை
மாமுநயி னாப்பிள்ளை[72] மகராசன்

157. வெம்பிய மதகரியான் —காயல்
விசைய ரகுநாதப் பெரியதம்பி[73]
தம்பித் துணையெனவாழ் —குங்குமத்
தாம மிலங்குபுய மாமுநயினான்

158. சென்னபட் டணத்திருந்து —செஞ்சிரயில்
செருக்குட னேவந் திருக்கையிலே
அங்நகர் தனிலடியேன் —களவுசெய்
தாக்கினைப் பட்டவென்னைப் பார்க்கவந்தார்

159. வந்துநின் றேறெதனவே —எனையந்த
மண்ட லாதிபதி கண்டிரங்கி
எந்தவூ ரெந்தத்தேசம் —நீயாரென்
றியம்பினர் மனதினில் நயம்பெறவே

160. வார்த்தையெலாங் கேட்டபோதே —சோலை
மலைக்கள்ள னென்றுநான் தலத்தைச்சொன்னேன்
பார்த்தபோது சவ்வாசென்றே —எலுமிச்சம்
பழத்துக்கு மெண்ணெய்க்கும் பணங்கொடுத்தார்

161. ஏதுமற்ற பரதேசி —இவனைக்கை
யேற்றுப் பரிகரித்துப் பார்த்திடென்றே
தீதற்ற பண்டிதர்க்கு —நூறுபொன்னுங்
திட்டமாய்ச் சம்பளமுங் கட்டளையிட்டுக்

---

71. A. அப்துல் காதிர்.

72. இவர் சீதக்காதி மரக்காயரின் இளைய சகோதரர். இவர் முழுப் பெயர் மாமூன் நயினாப்பிள்ளையாக இருக்கலாம்.

73. இது சீதக்காதியின் பட்டப் பெயர். இப்பெயரின் விவரத்தை இந் நூலின் முகவுரையுட் பார்க்க.

162. காயத்தை யாற்றிக்கொண்டு —கீழக்
கரைக்குப் பெரியதம்பி மரக்காயர்
வாயிற் றலத்தில்வந்தால் —உன்னுடைய
வறுமை தொலைந்திடுமென் றுறுதிசொல்லிக்

163. கனதுரை மாமுநயினுப் —பிள்ளையென்மேற்
கருணை புரிந்தெழுந் தருளியபின்
எனைவோருங் கூடியிருந்தே —காய்ச்சியொத்
திட்டா ரதில்மருந்து கட்டியபின்

164. பத்தியந் தவறாமல் —சோறும்
பசியறிந்து கொடுத்தார் ருசிபெறவே
முத்திரைப் பதமாகக் —கெடுவிட்டு
மூன்றுநா ளைக்குள்ளே கடுப்பாற்றிக்

165. காயமு நாளுக்குநாள் —குணமாய்க்
கருந்தழும் பேறவே மருந்துகட்டித்
தாயென உபசரித்து —நோய்தீரத்
தற்காத்து ரட்சித்தார் மிக்காகவே

166. நடுத்தலம் புகழ்மதவேள் —மாமு
நயினு மகிபதி கையினாலே
கொடுத்திடும் பணத்தாலே —நானொரு
குதிரையும் வாங்கிக்கொண்டேன் சதிருடனே

167. ஆளொன்று கூட்டிக்கொண்டேன் —செஞ்சியில்வந்
தலைந்த பாவமெலாந் தொலைந்ததென்றே
நாளொன்றும் கேட்டுக்கொண்டேன் —சீக்கிரத்தில்
நடந்தேன் தொலைவழி கடந்துசென்றேன்

168. வாலிகொண்ட புரங்கடந்து —அரியலூர்
வழியும் புதுக்கோட்டை வெளியும்விட்டுச்
சோலியொன்றும் பாராமல் —திருமரு
தூருங் கடந்துதொண்டி யூரில்வந்தேன்

169. கோதற்ற தொண்டிகடந்தேன் —நல்லமணக்
குடியுந் திருப்பாலைக் குடியும்விட்டேன்
பாதைக்குள் வாடியும்விட்டேன் —தேவி
பட்டணமும் வந்துகண்டே னிட்டமுடனே

170. திருந்தலர் பணிபாதன் —நரபதி
செகபதி சேதுபதி ரகுநாதன்[74]
பொருந்தமனு முறைசெய்யும் —ராமநாத
புரத்தில்வந் தன்றிரவு தரித்திருந்தேன்

171. வர்த்தக மன்னியர்சூழ் —பெரியதம்பி
மரக்காய ராசார வாசல்வந்தேன்
சுத்தவீர ரணசூரன் —செய்தகாதி
துரையெங்கே யென்றேன்கீழக் கரையிலென்றார்

172. அத்தலந் தனைக்கடந்தே —கண்மாயுப்
பளத்தையுங் கண்டுதிருக் குளத்தில்வந்தேன்
வைத்தபனை மரத்துக்குங் —காலுக்கும்
*வாரைக் குளத்தில்மூழ்கிக் கரையேறிக்

173. கணத்தினில் வழிகடந்தேன் —பாலையாறுங்
கடந்தே னொண்டிநொண்டி நடந்தேனே
மணற்சரி வதனைக்கண்டேன் —சாலையும்
வாய்ப்பான சிங்காரத் தோப்புங்கண்டேன்

174. கொடிக்கால் மணலுங்கண்டேன் —செம்பொன்
குடம்வைத்த வேகாந்தர் மடமுங்கண்டேன்
[கடைத்தலை வீதிகண்டேன் —லெப்பைமார்[75]
காலிமார்[76] ரோதும்பள்ளி வாயில்கண்டேன்]

175. விருதுமன் னியர்கண்டன் —காயல்
விசய ரகுநாதப் பெரியதம்பி
கருதலர் திறையளக்கும் —வாசலைக்
கண்டேன் மனங்களி கொண்டேனே

176. சந்திக்க வந்திருக்குந் —துரைமக்கள்
தானா பதித்தலைவர் யூகிகளும்
மந்திரிப் பிள்ளைமாரும் —கணக்கரும்
வருக்கரும் மன்னியரும் வன்னியரும்

177. நிரப்பிடு மாசாரத்தே —நானுமந்த
நெருக்கத்தி லொருபுற மிருக்கச்செய்தே

74. கிழவன் சேதுபதி என்று விளங்கிய இரகுநாத சேதுபதி (கி. பி. 1674—1710).
75. தமிழ் முஸ்லிம்களுக்கு மார்க்கக் கிரியைகளை நடத்தி வைக்கிற புரோகிதர்.
76. A. காலி + T. மார்—முஸ்லிம் நியாயாதிபதி.

திருப்பாற் கடல்போலெனே —ரட்சித்த
சீமான் அவுதல்காதி மாமுநயினுன்

178. வரக்கண் டெழுந்திருந்தே —கும்பிட்டேன்
மார்க்கண்டன் போலிரென்று வாழ்த்திக்கொண்டேன்
இரக்கஞ்செய் தெனைநோக்கி —ஏன்பிளாய்
எப்போ என்முர்நா னிப்போவென்றேன்

179. செங்கைமுகில் மாமுநயினுல் —நல்லதென்று
சேருக்கண்டு[77] மன்னவன்முன் பாகச்சென்ருர்
தங்களிலே யிருபேரும் —ரகசியந்
தனைப்பேசி மரக்காயர் சமுகத்திற்போய்

180. சேருக்கண்டு மரக்காயர் —என்னுடைய
சேதிசெய்த காதிதிருக் காதிலுரைத்தார்
ஆகட்டென்று முடிதுளக்கி —அவனையிங்
கழையுமென் ருனேயவ ரனுப்பினரே

181. ஆனவர்கள் வந்துசொலவே —நமக்கினி
அட்டபோகங் கிட்டுமினித் திட்டமெனவே
கானுலா வியதொடையான் —செய்தகாதி
கதிர்ப்பிர பைதங்குஞ் சவுக்கையின்மேல்

182. பிறைநுத லியர்மதவேள் — மீராப்
பிள்ளை[78] மரக்காயர் வள்ளலுடன்
திறமுள அதிசூரர் —பலபல
செய்திகள் யோசனை செய்திடவே

183. வாரிசை செய்துநயினு[79] —னுடைசுதன்
வாலமன் மதனைப் போலிருக்க
மாரதர் தொழுசரணன் —குட்டி
மாப்பிள்ளை யொருபுறம் மகிழ்ந்திருக்க

184. மாதர்கள் மதரூபன் —எனவரு
மாப்பிள்ளை மாமுநயி னுப்பிள்ளையும்
பூதர புயசயிலன் —சேருக்கண்டுப்
பூபதி யுடனெரு புறத்திருக்கச்

77. A. ஷைக் + A. கனி. 78. P. மீரான் + T. பிள்ளை.
79. A. சய்யித் + T. நயினுன்.

185. சந்தமுத் தமிழ்தேறுங் —கல்வித்
தலைவர் மகிழ்உமறுப் புலவரு[80]டன்
செந்தமிழ்க் கந்தசாமிப் —புலவ[81]னுஞ்
சீராட் டெனத்தமிழ் பாராட்டவே

186. (துரைமக்க ளருகிருக்க —மறுமன்யர்
சூழ்ந்துகை வாய்புதைத்துத் தாழ்ந்துநிற்கத்
திரைசுற்று மணித்தவிசில் —சருவந்து
சிறந்திடக் கிளைவந்து நிறைந்திருக்க

187. கரணிக்கர் நிறைந்துநின்றே —அருட்கடைக்
கண்பார்த்து வாய்புதைத்துக் காரியஞ்சொல்லச்
சரணிற் சலாமுரைத்தே —தீவாந்தச்
சத்திரரும் வர்த்தகரு முக்கிரஞ்சொல்ல

188. குச்சரியர் வச்ரமணியும் —நகைகளும்
கொண்டுவந்து தெண்டனிட்டுக் கண்டுவணங்க
எச்சரிக்கை சாமியென்றே —பக்கலில்
இராசதக் காரர்நின்று வாசகஞ்சொல்ல)

189. மத்தளமுங் கைத்தாளமுந் —தம்பூரு
வாத்தியங்கள் கொண்டுபலர் கீர்த்தனஞ்செய்ய
முத்தமிழ் தான்தெரிந்தே —சமுகத்தில்
முதுதமிழ்க் கவிராசர் பதமுரைக்க

190. இலகிய கமலமகள் —சாந்த
இலட்சுமி யும்வீர லட்சுமியுங்
கலைமக ளுருவதன —சுவாமியென்
கர்த்த னெனப்பணிந்து நிர்த்தமிடத்

191. திருப்பாற் கடல்போலும் —சமுகத்தில்
திரைபோ னிரைசா மரையெறியத்
தருப்போற் கொடைகொடுக்கும் —வட்டாவில்
தாம்பூல முந்துகிலுந் தாங்கிநிற்க

192. (சங்கநிதி பத்மநிதிபோல் —நிதிவாரிச்
சடையாம லிருகையுங் கொடைகொடுக்க

---

80. உமறுப்புலவர் நபிநாயகம் அவர்களின் ஜீவிய சரிதையைப் புராணமாக ஏறக்குறைய ஐயாயிரம் பாட்டுக்களில் பாடியுள்ளார். இதற்குச் சீறுப்புராணம் என்று பெயர். இதன் விரிவை இந்நூலின் முகவுரையிற் பார்க்க.

81. கந்தசாமிப்புலவர் திருப்பூவணப் புராணம், திருஆப்பனூர்ப் புராணம் முதலியன பாடியவர்.

இங்கிதசெளந் தரியமின்னார் —ஆலாத்தி
யேந்தி யிருபுறமுஞ் சேர்ந்துநிற்க

193. நிறைந்தகலை மதிவந்தே —சமுகத்தில்
நின்றதென்ன வெள்ளைவட்ட மொன்றுநிழற்றச்
சிறந்தசிங் காதனத்தில் —செய்தகாதி
சிலைமதனைப்போலக் கொலுவிருந்தான்

194. இருந்தசமு கத்திற்சென்றேன் —உடல்பூரித்
தினகி மனநன்றாய்த் தளதளத்துக்
கருந்தடங் கண்ணியர்வேள் —செய்தகாதி
கன்னவை தாரனைப் போலிருந்தான்)

195. விஞ்சையர்க் கநுகூலன் —காயல்
விசைய ரருநாதப பெரியதம்பி
கஞ்சமலர்ச் சரணத்தைக் —கண்ணாரக்
கண்டு களிகூர்ந்து தெண்டனிட்டேன்

196. (அடைக்கலங் காத்தபெருமான் —மன்னவர்க்
கரசு நிலைநிறுத்துஞ் செய்தகாதி
கடைக்கண்ணா லருட்பார்வையைக் —கண்ணாரக்
கண்டு களிகூர்ந்து தெண்டனிட்டேன்)

197. தெண்டனிட்டு வணங்கிநின்றேன் —செய்தகாதி
திருவுள மகிழ்ந்தரு ளகங்குளிர்ந்து
பண்டு பழகினவர்போல் —அடியேன்
பாட்டைச் செவிதாழ்த்துக் கேட்டனரே

198. கேட்டு மனதிலிரங்கி —அடியேன்
கிலேசந் தவிரநல்ல வாசகஞ்சொல்லி
நாட்டிற் றிரிந்துபிழைப்பான் —இவன்றனை
நாமிசு லாமாக்கு[82] வோமெனவே

199. தாராள மாகினைந்தே —அடியேன்
தன்கையி லாயிரம் பொன்கொடுத்துப்
பேரான சதக்கத்துல்லா[83] —முன்பாகப்
பேதமில் லாக்கலிமா[84] வோதச்சொல்லி

82. இஸ்லாம் மதத்தில் சேர்ப்போம்.

83. சதகதுல்லா—இவரைப்பற்றிய செய்திகளை இந்நூல் முகவுரையிற் காண்க.

84. இஸ்லாம் மார்க்கத்தில் சேர்ந்துகொள்ளுகிறவர் சொல்லவேண்டிய விசுவாசப்பிரமாண வாசகம். லாயிலாஹ இல்லல்லாஹு முஹம்மதுர் ரசூலுல் லாஹி. (அல்லாஹ்வைத் தவிர வேறு கடவுளில்லை. முஹம்மது அல்லாஹ்வின் திருத்தூதர்).

200. பரிவுசெய் தெனையனுப்பக் —கொத்துவாப்
பள்ளி[85] வா சலில்வந் துள்புகுந்தேன்

எரிகதிர் மணித்தவிசில் —(ஆலின்த[86]
ளெல்லா ருடன்சதக்கத் துல்லாவைக்
201. கண்டுதொழு திறைஞ்சிநின்றேன்) —இசலா
... ...
... ...
மாக்குமெனை யென்றொரு வாக்குச்சொன்னேன்

202. சடுதியில் சதக்கத்துல்லா —கலிமாத்
தானுஞ்சொன் னுரைதை நானுஞ்சொன்னேன்
[அடைவொடு கலிமாவின் —பொருள்கள்
அனைத்தையுஞ் சொன்னாரென்றன் மனத்திருத்தி]

203. படித்த பறுது[87]சுன்னத்து[88] —நவிலுடன்[89]
பாத்திகா[90] வோதிச்சி ன்னாள் திரிந்தேன்
முடித்துக் கதா[91]தொழுதேன் —இவனல்ல
முசிலை[92] யெனச்சொல்லி யிசுலாத்தில்

85. வெள்ளிக்கிழமையிலும், வருஷம் இரு முறை ரமலான் நோன்பு முடிந்த மறுநாளிலும், துல்ஹஜ் மாதம் 10-ம் நாளிலும் முஸ்லிம்கள் திரளாகக் கூடித் தொழும் இடம்.

86. A. ஆலிம்—அறிந்தவர்.

87. A. பர்லு—அல்லாஹ்வின் கட்டளைப்படி நிறைவேற்ற வேண்டிய தொழுகை முதலிய கடன்கள்.

88. A. சுன்னத்-நபிகள்பிரான் நடந்துகாட்டிய முறைகளைப் பின்பற்றுதல்.

89. A. நபில்—மிகுந்த புண்ணியம் கிட்டவேண்டுமென்ற கருத்துடன் செய்யும் கிரியைகள்.

90. A. பாதிஹா—தொழுகை முடிந்த பின்னரும் நற்காரியங்கள் செய்யு முன்னரும் அல்லாவை வேண்டிக்கொள்ளுதல்.

91. A. கலா—கடன் தொழுகையை நிறைவேற்றுதல். விபரம் தெரிந்த வயதிலிருந்து அநுதினமும் ஐந்து வேளை தொழுவது ஒவ்வொரு முஸ்லிமின் கடமை. இவ்விதம் செய்யாதவர்கள், தங்கள் வாழ்நாளில் எச்சமயத்திலேனும் மார்க்கக் கிரியைகளைச் சரிவர நடத்தவேண்டுமென்ற மனஉறுதியுடன் ஐந்து வேளைத்தொழுகையைக் கடைப்பிடித்தால், முன் செல்லாகவேண்டிய தொழுகைக்காக அநுதினமும் கொஞ்சம் கொஞ்சமாக அந்தக் கடன்தொழுகையை நிறைவேற்றுதல்.

92. முஸ்லிம்.

204. தொழுகையுஞ் செக்காத்துடன்[93] —நோன்மையும்[94]
கொடுத்த படிபிடித்து முடித்திடுநாள்
பழுதற்ற கசு[95]செய்யவே —போவென்றார்
பக்கத்தி லேயிருந்தோர் மக்கத்திலே[96]

205. சொற்படி யுற்பனமாய்ச் —சதக்கத்
துல்லா வுடன்சலாமுஞ் சொல்லிக்கொண்டேன்
சற்குண நிதியனையான் —செய்தகாதி
தாமரைத் தாளுக்குச்ச லாமுரைத்தேன்

206. கன்னுவ தாரனையா —செய்தகாதி
காரியக் காரர்கள் வீரியமாய்ப்
பொன்னுலே வாழ்க்கைதனில் —தொழில்செய்யப்
போறபத் தாசினி லேறிக்கொண்டேன்

207. அணிபெறு பத்தாசிலே —ஏறி
ஆட்க ளுடன்பொன்னுல் வாழ்க்கைசென்றே
திணிசுடர்ப் புரிசைசுற்றுங் —சோழிக்கூட்டிற்
செப்பமுடன் சென்றுமறு கப்பலேறி

208. கடற்றுறை வழிகடந்தே —இறங்கிமக்
காவுங் காபத்துல் லாவுங்[97]கண்டேன்
இடத்தினி லெப்பைமாரும் —எல்லார்க்கு
மீவுகள் கொடுக்குஞ்ச ரீவு[98]களும்

209. அறபிகள் செய்து[99]களும் —செயிகு[100]க
ளாலின்க ளோதும்பள்ளி மோதீன்[101]களுந்
திறமுட னிருக்கக்கண்டேன் —யாவர்க்கும்
செப்ப முடன்சலாம் செப்பினனே

---

93. ஏழைவரி.

94. ரமலான் மாதத்தில் முப்பது நாள் பகலில் உபவாசமிருத்தல்.

95. A. ஹஜ்—புண்ணிய க்ஷேத்திரங்களாகிய மக்கா, மதினு என்னும் இடங்களுக்கு யாத்திரை செய்தல்.

96. நபிகள் நாயகம் பிறந்த நகரம்.

97. கஃபதுல்லா—மக்காவில் இருக்கிற புராதனப் பள்ளிவாசல்.

98. A. ஷரீப்—தலைமைக்காரர்.

99. A. சய்யித்—நபிகள்பிரானின் திருப்புதல்வி பாத்திமாநாயகத்தின் பின்சந்ததியார்.

100. A. ஷைக்—போற்றத்தக்க முதியோர்.

101. A. முஅத்தின்—பள்ளிவாசலில் நிகழும் ஐந்துவேளைத் தொழுகையில் ஒவ்வொரு வேளையும் தொழுகைக்குக் கூப்பிடுகிறவர்.

210. மக்கமுங் கவா[102]வையுங் —கடந்தந்த
வரிசைத் தலங்களெல்லாந் தெரிசித்தபின்
மிக்கபொறுக் காண்படியே —அடியேன்
மேலோனைத் தொழுதொரு பாலிருந்தேன்

211. ஐயமில்லா தத்தலத்தில் —ஒதி
அருந்தவம் புரிந்தங்கே யிருந்ததற்பின்
மைதவழ் முகிற்குடையார் —அரசுசெய்
(மதினா[103] தனக்கிரு பதுநாளில்

212. போனேன் மதினாவில் —மதினாப்
புரிசையெல் லாங்கண்டேன் வரிசையுடன்
தானே யகமகிழ்ந்து —திருவடி
சார்ந்த தலத்தைக்கண்டு சேர்ந்தேனே

213. செல்லைக் குடைதரித்தோர் —மதினாச்
செகமெலாம் புகழ்மக மதுநயினார்[104]
சொல்லிற் சுவபதிபோல் —வாஞ்சையாய்த்
துலங்கிய மாளிகை வலஞ்சுற்றினேன்

214. சுற்றிவந் தெதிரே நின்றேன் —அவிடத்தில்
துய்யோன் மறையோதுஞ் செய்துகள்முன்னே
வெற்றிச் சலாமுரைத்தேன் —அவிடத்தில்
மேலோனைத் தொழுதொரு பாலிருந்தேன்

215. வரிசை நபியிறசூல்[105] —முகம்மது
மந்தார முகிற்குடைக் கொந்தாலத்தை
அருகிலே சென்றநபியைப் —போற்றி
ஆத்திரந் தீர்ந்திடத் தோத்திரஞ்செய்தேன்

216. படியேழ் புகழ்நபியை —அவுதுல்லா
பாலக ராமிற சூல்நபியை
அடியேன் மனக்குறையும் —போகவென்
றாத்திரந் தீர்ந்திடத் தோத்திரஞ்செய்தேன்)

---

102. A. கஃபா.

103. மதீனா—நபிகள்பிரான் காலத்திலும், அவர்களுக்குப்பின் நான்கு கலீபாக்கள் காலத்திலும் விளங்கிய முஸ்லிம் ஏகாதிபத்தியத்தின் தலைநகரம்.

104. A. முஹம்மது + T. நயினார்—முஹம்மது நபி.

105. A. நபி—(அறிவிக்கிறவர்) + A. ரசூல் (தூதர்).

217. போற்றித் துவா[106]வோதியே —பரவசமாய்ப்
புத்தி மயங்கியொரு நித்திரைசெய்தேன்
ஏற்றுக் கவுலா[107]க்கியே —எனக்குமுன்
னிருந்த காலுங்கையும் வளர்ந்திடவே

218. சுறுக்கா வெழுந்திருந்தேன் —எங்களிற
சூலரு ளாற்கையுங் காலுங்கண்டே
குறிப்பா யதிசயித்தே —ஈமான்[108]
கொண்ட பலன்கைம்மேல் கண்டேனே†

219. [காயலின் மகராயன் —செய்த
காதியைத் திசைநோக்கிக் கையெடுத்தேன்
தாயென வுபசரித்த —மாமுநபினர்
தன்னையு நினைந்தே தாழ்ச்சிசெய்தேன்

220. அறபுக் கரையுமக்கமு —மரச
ரவர்வாழி யவர்குல முறைவாழி
குறைசி[109]க் கிளையும்வாழி — செயிதுக்
கூட்டமும் வாழிபுறுக் கான்வாழி

221. ஆழிசூழ் புவிவாழி —செருவில்
அரிய துரைசேது பதிவாழி
கீழக் கரைவாழி —சிங்கக்
கேசச் சதக்கத்துல் லாவாழி

222. தீனவர் குலம்வாழி —செய்தகாதி
செல்வமுங் கல்வியுந் தினம்வாழி
ஆனமதி மூன்றுமழை —பெய்தே
அனைவோரும் வாழிரப்பில் ஆலமீனே[110].]

106. A. துஆ—அல்லாஹ்வை இரங்கி வேண்டுதல்.

107. A. கபூல்—ஏற்றுக்கொள்ளுதல்.

108. A. ஈமான்—நம்பிக்கை.

† "நாயனை வணங்கிக்கொண்டு—இறசூல்
நபியையும் புகழ்ந்துகொண் டதிசயித்தேன்"

இந்த அடிகள் ஏட்டில் அதிகமாக உள்ளன.

109. A. குறைஷி—நபிநாயகம் அவர்களின் குலத்தின் பெயர்.

110. A. ரப்பில் ஆலமீன்—எல்லா உலகங்களையும் காத்தருளும் ஆண்டவன்.

அனுபந்தம்

சீதக்காதியைப் படிக்காசுப்புலவர் பாடியவை

1. காய்ந்து சிவந்தது சூரிய காந்தி கலைவியிலே
தோய்ந்து சிவந்தது மின்னார் நெடுங்கண் டொலைவில்பன்னூல்
ஆய்ந்து சிவந்தது பாவாணர் நெஞ்ச மனுதினமும்
ஈந்து சிவந்தது மால்சீதக் காதி யிருகரமே.

2. ஓர்தட்டி லேபொன்னு மோர்தட்டி லேநெல்லு மொக்கவிற்குங்
கார்தட் டியபஞ்ச காலத்தி லேதங்கள் காரியப்பேர்
ஆர்த்தட்டி னுந்தட்டு வாராம லேயன்ன தானத்துக்கு
மார்தட் டியதுரை மால்சீதக் காதி வரோதயனே.

3. நேசித்து வந்த கவிராசர் தங்கட்கு நித்தநித்தம்
பூசிக்கு மின்னைப் பொருளொன்று மேமற்றைப் புல்லர்பொருள்
வேசிக்குஞ் சந்து நடப்பார்க்கும் வேசிக்கு வேலைசெய்யுந்
தாசிக்கு மாகுங்கண் டாய்சீதக் காதி தயாநிதியே.

4. ஈயாத புல்ல ரிருந்தென்ன போயென்ன எட்டிமரங்
காயா திருந்தென்ன காய்த்துப் பலனென்ன கைவிரித்துப்
போயா சகமென் றுரைப்போர்க்குச் செம்பொன் பிடிபிடியாய்
ஓயாம லீபவன் மால்சீதக் காதி யொருவனுமே.

5. என்னனைக் கன்றமுத்தனை குனிக்கு மிறையனை யனைக்குமேயன்று
மன்னனைக்கன் றிப்பின்னனைக் குதவாவன்புளால் வருந்தி வாடுவனே
முன்னனைக் கொன்று பின்னனைப்புரந்த முதாபகையவன் பிதாவுருமற்
கன்னனைக்கொன் றுவிசயனைப்புரந்தகவுத்துவாகாயலாதிபனே.

சீதக்காதி இறந்தபோது படிக்காசுப்புலவர் பாடிய கையறம்

*6. பூமா திருந்தென் புவிமா திருந்தெனிப் பூதலத்தில்
நாமா திருந்தென்ன நாமிருந் தென்னநன் னாவலர்க்குக்
கோமா னழகமர் மால்சீதக் காதி கொடைமிகுந்த
சீமா னிறந்திட்ட போதே புலமையுஞ் செத்ததுவே.

7. விண்ணுக்கு மண்ணுக்கும் பேராய் விளங்குதே வேந்த்ரனெனுங்
கண்ணுக் கினிய துரைசீதக் காதி கமலநிகர்
தண்ணுக் கிசைந்த வதனசந் த்ரோதய சாமியிந்த
மண்ணுக்கு ளேயொளித் தான்புல வோர்முகம் வாடியதே.

---

* இப்பாட்டு நமச்சிவாயப்புலவர் பாடியதென்பர். (தனிப்பாடல்).

8. தேட்டாளன் காயற் றுரைசீதக் காதி சிறந்தவச்ர
நாட்டான் புகழ்க்கம்ப நாட்டிவைத் தான்றமிழ் நாவலரை
ஓட்டாண்டி யாக்கி யவர்கடம் வாயி லொருபிடிமண்
போட்டான் அவனு மொளித்தான் சமாதிக் குழிபுகுந்தே.

9. மறந்தா கிலுமரைக் காசுங்கொ டாமட மாந்தர்மண்மேல்
இறந்தாவ தென்ன இருந்தாவ தென்ன இறந்துவிண்போய்ச்
சிறந்தாலுங் காயற் றுரைசீதக் காதி திரும்பிவந்து
பிறந்தா லொழியப் புலவோர் தமக்குப் பிழைப்பில்லையே.

ஷெடி வள்ளலை நமச்சிவாயப்புலவர் பாடியவை

10. மைப்போ தகமும் வளநாடுஞ் செந்தமிழ் வாணர்க்கருள்
கைப்போ தகமனை யான்சீதக் காதியைக் காத்திருந்த
அப்போ தறிந்திலம் இப்பாழும் பணத்தின் அருமையெல்லாம்
இப்போ தறிந்தனம் ஈயாத லோப ரிடத்திற்சென்றே.

11. தடக்கும்ப கிம்புரிக் கொம்ப சலப்பெருந் தந்திபட
நடக்குந் துரங்கத் துரைசீதக் காதிநன் ஞட்டினில
வடக்குங் குமக்கொங்கை மின்னே யவன்றெரு வாயிலிலே
கிடக்குங் கலியும் பராராக ரத்ன கிரீடமுமே.

(தாய் சோதிடரை நிந்தித்துரைத்தல்)

12. மாகத்தத் தும்புரு நான்பகை வேந்தர் மகுடம்பொடி
யாகத்தத் தும்பரி யான்சீதக் காதி யணிமலரின்
ஏகத்தத் தும்பி யிசைபாடு மார்பணி லென்மகட்கோர்
மோகத்தத் துண்டென்று சொன்னீரிலைமுன் மொழிந்தவரே.

(பாலனைப் பழித்தல்)

13. வேளா மழகன் றுரைசீதக் காதியென் வீட்டிலொரு
நாளா கிலும்வரக் காண்கில னேயெந்த நாளுமவன்
தோளா லணையுஞ் சுகவாலி பத்தைத் துணிக்கவொரு
வாளாய்ப் பிறந்தனை யேமக னேயென்ன வாயுனக்கே.

சீதக்காதி பேரில் தாசி பாடியது

14. தினங்கொடுக்குங் [1]கொடையானே
தென்காயற் பதியானே [2]சீதக் காதி
இனங்கொடுத்த [3]வுடைமை யல்ல
[4]தாய்கொடுத்த வுடைமையல்ல [5]எளியா ளாசை

---

1. கையானே.
2. செய்தக்காதி.
3. தனமல்ல.
4. ஆய்கொடுத்ததனமுமல்ல.
5. எளியேனித்தம்.

மனங்கொடுத்து மிதழ்கொடுத்து மபிமானந்
தனைக்கொடுத்தும்[6] மருவி ரண்டு
[7]தனங்கொடுத்த வுடைமையெல்லாங் கள்ளர்கையிற்
பறிகொடுத்துத் தவிக்கின் றேனே.

15. பத்தாய மீதுங் கடாரங்க டோறும் பணத்தைவைத்துச்
செத்தா ரவர்நரர் தாமல்ல வேசெய்தக் காதியென்போன்
உத்தாய மீதுந்தன் கையா லிறைத்தும் ஒருபணமும்
வைத்தா னிலையென்றும் வைத்தான்றன் கீர்த்தியை மாத்திரமே.

தலைவன் பொருளீட்டற்குக் கப்பலேறிப் போயினனாக,
தலைவி அவன் பிரிவாற்றாது வருந்திக்கூறல்.

16. தரைகண்ட மட்டும் படர்ந்தண்ட கோளமுந் தாவியெங்கும்
உரைகண்ட கீர்த்தி பெறுஞ்சீதக் காதி யுலகினில்வெண்
டிரைகண் டெழுங்கடன் மீதேதன் வங்கத்தைச் செல்லவிட்டுக்
கரைகண் டவனினங் காணுனென் னுசைக் கடற்கரையே.

6. வளருங்கும்ப.
7. தனங்கொடுத்துந் தேடுதனம் பறிகொடுத்தே இப்படியான்.

பெயரகராதி

அப்பாஸ்கான்
அபூபக்கர்
அலி
அலிமர்தான் கான்
அப்துல்லா
அஹமத் கான்
இமாம் கான்
உதுமான்
உமர் கலீபா
உமர்ப் புலவர்
எச்சப்ப நாயக்கன்
ஔரங்குசீஜப்
கத்லூ கான்
கந்தசுவாமிப் புலவர்
காலெ காலுன்
குட்டி மாப்பிள்ளை
சதக்கத்துல்லா
சந்தா வைரோாயி
கோர்பரே
சப்தர் கான்
சமத் கான்
சிகோஜி ராயன்
சுல்பகார் கான்
சைய்யிது நயினுன்
சேதுபதி ரகுநாதன்
தாவூது கான்
நவாஜ் கான்
நாதிர் கான்
பஹலூல் கான்
பிரயன் அம்பட்டன்
மக்கா இஸ்மாயீல் கான்
மலிக் சுமந்தர் கான்
மாமூ நயினுப் பிள்ளை
மீராப்பிள்ளை மரக்காயர்
முஹம்மது நபி
முஹம்மது கான்
முஹியுத்தீன்
ராமு ராயன்
விஜய ரகுநாத பெரிய
தம்பி மரக்காயர்
ஷாத்பாஷ் கான்
ஷைக் அப்துல் காதிர்
ஷைக் கனி மரக்காயர்
ஹசன்
ஹுசைன்

இடப் பெயரகராதி

அரியலூர்
ஆக்ரா
கன்னனூர்
காயல்
காவேரி
கீழக்கரை
கோல் கொண்டா
கோழிக்கூடு
சிரகிரி
சீரங்கம்
செஞ்சி
சென்னபட்டணம்
சோலை மலை
திண்டுக்கல்
திருமருதூர்
திருப்பாலைக்குடி
தேவிபட்டணம்
தொண்டி
நால் கொண்டா
மக்கம்
மணக்குடி
மதினா
மதுரை
பாலையாறு
புதுக்கோட்டை
ராமநாதபுரம்
வச்ரநாடு
வருதை
வந்தவாசி
வாடி
வாலிகண்டபுரம்
வேலூர்

அரிய வழக்குச் சொற்கள்

அகலாத்து
ஆக்கினைக்களரி
ஆலிம்
இசுலாமாக்குதல்
இறசூல் நபி
ஈமான்
உச்சிக் கொள்ளுதல்
ஒட்டைக்காடு
கமர் பந்து
கலிமா
களச்சேவல்
கஃபா
கபூலாக்குதல்
காலிமார்
குச்சரியர்
குபிரான பேர்
குதைசிக்கிளை
கைலாகு
கொத்துவாப்பள்ளிவாசல்
சக்காத்து
சகலாத்து
சதிர்
சரீவு
சருபந்து
சலக்கம்
சவுக்கை
சாணிப்பயல்கள்
சுக சுறுக்கு
சுன்னத்து
சைய்யிது
சைய்யிதுக் கூட்டம்
சோணங்கி நாய்
தக்லா
துடக்கு
துவா ஓதுதல்
தீனவர்
தீனோர்கள்
நசுருணிகள்
நபியிறசூல்
நபில்
நிஷான்
பகீர்
பகால்
பத்தாசு
பற்லு
பாசாளம்
பாதிஹா ஓதுதல்
பிஸ்மி, விசுமி
புர்க்கான்
பொந்தலியர்
பொருக்கான்
முசிலை
மெய்வழக்கஞ் செய்தல்
மோதின்
ராசதக்காரர்
லாடர்கள்
லெப்பைமார்
வட்டா
வருக்கர்
வெள்ளை வட்டம்
றசூல் நபி
றப்பில் ஆலமீன்
ஷைக்
ஹைள்

PUBLICATIONS OF THE MADRAS UNIVERSITY

(Text-books, Calendars and Question Papers have been omitted.)

Name of Publications		Price Rs.	A.	P.
*1.	**Some South Indian Villages,** by Dr. G. Slater. Available at the Oxford University Press, Madras ... ... each	5	0	0
2.	**Sources of Vizianagar History,** by Dr. S. Krishnaswami Aiyangar, available from the Superintendent, Govt. Press, Mount Road, Madras ... ... each	4	8	0
3.	**Dravidic Studies,** (available from the Superintendent, Govt. Press, Mount Road, Madras).			
	Volume I	0	2	0
	Volume II	0	8	0
	Volume III	0	12	0
	Bound Vols. I-III	2	4	0
4.	**History of Sri Vaishnavas,** by Mr. R. Gopinatha Rao	0	10	0
5.	**Psychological Tests of Mental Abilities,** by Dr. A. S. Woodburne	2	8	0
†6.	**The Nayaks of Madura,** by Mr. R. Satyanatha Ayyar, available at the Oxford University Press, Madras ...	8	0	0

TO BE HAD OF

MR. M. R. APPADURAI, NO. 57, ANDERSON STREET, GEORGE TOWN, MADRAS.

7.	**A Study of the Optical Properties of Potassium Vapour,** by Dr. A. L. Narayan	1	12	0
8.	**Absorption Spectra and their Bearing on the Structure of Atoms and Molecules,** by Dr. A. L. Narayan	0	8	0

* Not in stock.

† Members of the staff of colleges will be offered copies of the book for sale at Rs. 2 per copy.

University Publications—(*continued*)

No.	*Name of Publications*	Rs.	A.	P.
9.	**Investigations on the molecular scattering of light,** by Dr. K. R. Ramanathan	1	12	0
10.	**The Kavari, the Mukari and the Sangam Age,** by Mr. T. G. Aravamudan	2	4	0
11.	**Dravidic Studies—No. IV on the Octaval System of Reckoning in India,** by Dr. Mark Collins	0	12	0
12.	**Stone Age in India,** by Mr. P. T. Srinivasa Aiyangar, M.A. ...	1	0	0
13.	**Anatomical and Taxonomic Studies of some Indian fresh and Amphibious Gastropods,** by Mr. H. Srinivasa Rao, M.A., D.SC. ...	1	4	0
14.	**India through the Ages,** by Dr. Jadunath Sirkar, KT., M.A., PH.D. ...	1	8	0
15.	**Political Theory of the Govt. of India,** by Mr. M. Ruthnaswami, M.A., C.I.E. ...	1	0	0
16.	**Ante-natal, Natal, Neo-natal, mortality of infants,** by Dr. A. Lakshmanaswami Mudaliar, M.D., L.R.C.P.	2	0	0
17.	**History of Pallavas,** by Mr. R. Gopalan, M.A.	5	0	0
18.	**Industrial Welfare in India,** by Mr. P. S. Lokanathan, M.A.	4	0	0

This is a critical study of the work and achievement of the three great agencies of the workers' welfare—the State, the employer and organized labour. The first part deals with industrial legislation and the second describes the Welfare Work carried on by the employers, emphasis being laid on the need for a new orientation in the relationship between the employers and workers. In the third part a history of the Trade Union Movement is given.

No.	Name of Publications	Rs.	A.	P.
19.	**Critical Survey of the Malayalam Language and Literature,** by Mr. A. Krishna Pisharoti	0	8	0
20.	**Records of the Indian Museum, Vol. XXXI, Part I,** by Mr. K. S. Padmanabha Ayyar ...	1	0	0

Name of Publications		Price Rs. A. P.
21. **Restricted Relativity,** by the Rev. D. Ferroli, S.J., D.SC. ...	...	4 0 0
22. **Kuchalavirtham and Krishnavilasam,** by Mr. C. Achuta Menon, B.A. ...	...	1 0 0
23. **Hindu Administrative Institutions,** by Mr. V. R. R. Dikshitar ...	...	6 0 0
24. **Tamil Sangam Age,** by Mahamahopadhyaya S. Swaminatha Ayyar	...	1 0 0
25. **Agastiya in the Tamil Land,** by Mr. K. N. Sivaraj Pillai, B.A. ...	...	1 0 0
26. **Purananutrin Palamai,** by Mr. K. N. Sivaraj Pillai, B.A. ...	...	0 12 0
27. **Rasa and Dhvani,** by Dr. A. Sankaran, M.A., PH.D. ...	...	1 12 0
28. **Sivadvaita Nirnaya,** by Mr. S. S. Suryanarayana Sastri, M.A., B.SC.	...	2 8 0

In this work, Srikantha's commentary is analysed and considered in great detail. The work is published critically with a translation, introduction, and notes in English.

29. **Sivadvaita of Srikanta,** by Mr. S. S. Suryanarayana Sastri	...	5 0 0

A critical exposition of the philosophy of Srikantha, otherwise known as Nilakantha Sivacarya, the author of Saiva commentary on the *Vedanta Sutras.* The first chapter determines Srikantha to be possibly a contemporary of Ramanuja. Chapters II-IV give an account of his philosophy, under the heads of Preliminaries, Criticism of Rival Theories, Brahman, the Jiva, and Release. The last chapter is an estimate.

30. **Taittiriya Pratisakhya,** Ed. by Pandit V. Venkatarama Sharma	...	2 0 0
31. **Essay on the Origin of South Indian Temple,** by Dr. N. Venkataramanayya ...	...	1 8 0
32. **Samkhya Karika,** by Mr. S. S. Suryanarayana Sastri	...	2 0 0

Name of Publications	Price Rs.	A.	P.
33. **Indian Currency System, 1835-1926,** by Sir J. C. Coyajee	5	0	0
34. **Political Theory of Imperialism,** by Prof. K. Zachariah	0	8	0
35. **Vishnu Puranam,** Ed. by Mr. K. Ramakrishniah.			
Ordinary bound	1	8	0
Calico „	2	8	0
36. **Kavirajamarga,** Ed. by Mr. A. Venkata Rao	1	8	0
37. **Sphotasiddi,** by Mr. S. K. Ramanatha Sastri	3	0	0
38. **Problems of World Economy,** by Prof. V. G. Kale	2	0	0
39. **Linganuasasana,** Ed. by Pandit V. Venkatarama Sarma ...	1	8	0
40. **Evolution of Hindu Administrative Institutions in S. India,** by Dr. S. K. Aiyangar	6	0	0
41. **Mauriyan Polity,** by Mr. V. R. R. Dikshitar	6	0	0
42. **Studies in Cola History and Administration,** by Mr. K. A. Nilakanta Sastri	4	0	0
43. **Historical Inscriptions in S. India,** by Robert Sewell. Ed. by Dr. S. K. Aiyangar ...	10	0	0
44. **New Light on Fundamental Problems,** by Dr. T. V. Seshagiri Rao Naidu	3	0	0
45. **Chronology of the Early Tamils,** by Mr. K. N. Sivaraja Pillai	5	0	0
46. **Civilization as a Co-operative Adventure,** (Principal Miller Lectures of 1931) by Prof. A. R. Wadia. (Reprinted from the *Journal of the Madras University*)	0	8	0
47. **The Anatomy and Mechanism of the Tongue of Rana Lexadactyla,** by Mr. C. P. Gnanamuthu (Thesis for the Maharaja of Travancore Curzon Prize, 1931) ...	1	0	0

	Name of Publications	*Price* Rs. A. P.
48.	**An Indian Federation,** by Diwan Bahadur A. Ramaswami Mudaliar, M.L.A. (Reprinted from the *Journal of the Madras University*)	0 12 0
49.	**Some Aspects of Vayu Purana,** by Mr. V. R. R. Dikshitar. (Reprinted from the *Journal of the Madras University*) ...	1 0 0
50.	**A Report on the Modi MSS. in the Tanjore Palace Library,** by Mr. R. S. Shelvankar	1 0 0
51.	**Vijayanagar—The Origin of the City and the Empire,** by Dr. N. Venkataramanayya	2 0 0
52.	**Samkhya Karika Studied in the Light of the Chinese Version (Bulletin No. 1),** by Mr. S. S. Suryanarayana Sastri. (Reprinted from the *Journal of the Madras University*) ...	1 0 0
53.	**Paranar,** by Mr. V. Venkatarajalu Reddiyar ...	2 8 0
54.	**Prabhavati Pradyumnam,** by Mr. P. Lakshmikantam	0 8 0
55.	**Subadraharanam,** by Mr. V. T. Sreemanavikrama Panikkar ..	1 0 0
56.	**Rasaratnakara by Salva,** Ed. by Mr. A. Venkata Rao	2 4 0
57.	**Abidhana Vastu Kosha** Ed. by Mr. A. Venkata Rao and Mr. H. Sesha Ayyangar	3 8 0
58.	**Pushpadanta Puranam,** Ed. by Mr. A. Venkata Rao and Mr. H. Sesha Ayyangar	4 0 0
59.	**Rig Vedanukramani of Madhava Bhatta, Vol. I,** Ed. by Dr. C. Kunhan Raja	3 8 0
60.	**The Unadi Sutras in various recensions,** Ed. by Mr. T. R. Chintamani—Part I ...	3 0 0
	" " " II ...	2 8 0
	" " " VI ...	3 0 0

	Name of Publications	*Price* Rs.	A.	P.
61.	**Sahitya Ratnakara,** by Mr. T. R. Chintamani (Reprinted from the *Journal of the Madras University*) ...	1	0	0
62.	**The Challenge of the Temporal Process,** Principal Miller Lectures for 1933—by Dr. A. G. Hogg	0	8	0
63.	**Purpose and Progress,** Principal Miller Lectures for 1934—by the Rev. John Mackenzie	0	8	0
64.	**Considerations on some Aspects of Ancient Indian Polity,** Sir Subrahmanya Ayyar Lectures, 1914—by Rao Bahadur K. V. Rangaswami Ayyangar (Second Ed.)	2	0	0
65.	**Inter-Statal Law,** The Law affecting the Relations of the Indian States with the British Crown—by Sirdar K. M. Panikkar (Sundaram Ayyar—Krishnaswami Ayyar Lectures for 1933-34)	1	0	0
66.	**The Colas,** by Mr. K. A. Nilakanta Sastri			
	Vol. I.	8	0	0
	Vol. II.	10	0	0
67.	**The Matsya Purana—A Study,** by Mr. V. R. R. Dikshitar	1	0	0
68.	**Vishnumayanatakam,** by Mr. K. Ramakrishnayya	2	8	0
69.	**Studies in Dravidian Philology,** by Mr. K. Ramakrishnayya	2	0	0
70.	**Brhati,** Ed. by Mr. S. K. Ramanatha Sastri			
	Part I	5	0	0
	Part II	2	8	0
71.	**The Rg Veda Bhashya of Skandaswamin (First Aṣtaka)—** Ed. by Dr. C. Kunhan Raja	6	0	0
72.	**Raghunathabhyudaya of Ramabhadramba,** Ed. by Mr. T. R. Chintamani	1	0	0

	Name of Publications		*Price*	
		Rs.	A.	P.
73.	**Burhan's Tuzuk-i-Walajahi,** Ed. by Mr. S. Md. Hussain Nainar, Part I ...	5	0	0
74.	**Katyayana Pratisakhya,** Ed. by Pandit V. Venkatarama Sarma ...	4	0	0
75.	**Critical Studies on Katyayana's Sulka Yajurveda Prati Sakhya,** by Pandit V. Venkatarama Sarma ...	4	0	0
76.	**Problems in Filariasis.** (Maharaja of Travancore Curzon Lectures, 1934-35), by Dr. T. Bhaskara Menon, M.D.	1	0	0
77.	**The Siddhantalesasangraha of Appayya Diksita,** Ed. by Mr. S. S. Suryanarayana Sastri			
	Vol. I, ...	5	0	0
	Vol. II. Roman and Sanskrit Text ...	3	0	0
	Sanskrit Text	1	8	0
78.	**Studies in the History of the Third Dynasty of Vijayanagara,** by Dr. N. Venkataramanayya ...	5	0	0
79.	**Prakatarthavivaranam, Vol. I,** Ed. by Dr. T. R. Chintamani	6	0	0
80.	**Ballads of North Malabar, Vol. I,** by Mr. C. Achuta Menon, B.A.	3	0	0
81.	**A Critique of Difference** (A free English Rendering of the Bhedadhikkara of Narasimhasramin), by Mr. S. S. Suryanarayana Sastri and Mr. T. M. P. Mahadevan	1	0	0
82.	**Sandhi** (A historical treatment of the Principles of Euphonic Combination in Telugu), by Mr. K. Ramakrisnaiya, M.A.	1	8	0
83.	**Some Trends of Modern Public Finance with Special Reference to India.** Sir William Meyer Lecture, 1934), by Rao Bahadur K. V. Rangaswami Ayyangar ...	2	8	0
84.	**Economic Conditions in Southern India (A.D. 1000-1500). Vols. I and II,** by Dr. A. Appadorai ...	10	0	0
85.	**Kapilar,** by Mr. V. Venkatarajulu Reddiar ...	2	0	0

Name of Publications.	*Price.* Rs.	A.	P.
86. **Origin and Early History of Saivism in India,** by Mr. C. V. Narayanan	5	0	0
87. **Dutch Beginnings in India Proper,** by Mr. T. I. Poonen	1	0	0
88. **Studies in Tamil Literature and History,** by V. R. Ramachandra Dikshitar	5	0	0
89. **The Marriage Customs and Songs of the Syrian Christians of Malabar,** by Dr. P. J. Thomas (reprinted from the Indian Languages Number of the University Journal, April 1936)	0	8	0
90. **Tamil Literature under the Later Cholas,** by Srimati T. N. Thanu Ammal (reprinted from the Indian Languages Number of the University Journal, April 1936)	0	8	0
91. **Nanartha Dipikai,** by S. Anavaratavinayakam Pillai.	6	0	0
92. **Sri Sivagara Yogin's Siva-Neri Prakasam,** by S. Anavaratavinayakam Pillai	1	8	0
93. **Diwan-i-Bedar,** by Md. Husain Mahvi Siddiqui ...	2	8	0
94. **The History of the Poets of Southern India and the Deccan,** by Moulvi Muhammad Monawar Gowar Saheb Bahadur	2	0	0
95. **Karyajiyita Vrtti,** by Mr. P. Krishnan Nair.			
Vol. I	4	0	0
Vol. II	6	0	0
96. **Namartha Sangraha of Ajayapala,** by Dr. T. R. Chintamani	1	8	0
97. **Humanism and Indian Thought,** by Mr. A. Chakravarti (Principal Miller Lectures 1935) ...	0	8	0
98. **Indian Political Theories,** by Sir C. P. Ramaswami Ayyar. (Rt. Hon'ble V. S. Srinivasa Sastri Lectures 1936-37). ...	0	8	0

Name of Publications	*Price*		
	Rs.	A.	P.
99. **Opthalmology in its Relation to Clinical Medicine,** by Rao Bahadur Dr. K. Koman Nayar (Maharaja of Travancore Curzon Prize Lectures (Medicine, 1936-37). ...	0	8	0
100. **A Critique of Nicolai Hartmann's Ethics,** by Mr. P. V. S. Narayana, M.A., B.L. ...	1	8	0
101. **Grammatical Essays,** by Mr. V. Venkatarajulu Reddiar ..	1	0	0
102. **A Critique on Nannichodadeva's Kumarasambhava,** by Mr. S. Lakshmipati Sastri (Bulletin). ...	2	0	0
103. **Navanadhacharita,** by Gaurana, Edited by Mr. K. Ramakrishnayya ...	3	0	0
104. **Sarasvatikanthabharana of Bhojadeva,** Edited by Mr. T. R. Chintamani ...	6	0	0
105. **Nayaviveka of Bhavanatha Misra,** Edited by Mr. S. K. Ramanatha Sastri ..	3	0	0
106. **Waqiat-i-Azfari,** by Md. Hussain Mahvi Siddiqui ...	2	8	0
107. **Purattirattu,** 2nd Edition by Mr. S. Vaiyapuri Pillai ...	2	8	0
108. **Vararucaniruktasamuccaya,** by Dr. C. Kunhan Raja ...	2	0	0
109. **The Economic Results of Prohibition in the Salem District,** by Dr. P. J. Thomas ...	1	0	0
110. **Individual and Social Progress,** by Mr. Hari Das Bhattacharyya ...	0	8	0
111. **Diwan-i-Azfari,** by Mr. Muḥammad Ḥusayn Maḥvī ...	1	8	0
112. **Velugotivarivamsavali,** by Dr. N. Venkata Ramanayya ...	2	0	0
113. **Kayataram,** by Mr. S. Vaiyapuri Pillai ...	2	8	0
114. **Pre-Historic Civilization of the Indus Valley,** by Mr. K. N. Dikshit ...	2	0	0
115. **Administration and Social Life under the Pallavas,** by Dr. C. Minakshi ...	5	0	0
116. **Foreign Notices of South India,** by Mr. K. A. Nilakanta Sastri ...	4	8	0

University Publications—(*continued*)

Name of Publications.	Price. Rs.	A.	P.
117. **Indian Agricultural Statistics,** by Dr. P. J. Thomas and Mr. N. Sundararama Sastry ...	3	0	0
118. **Aunadikapadarnava of Perusuri,** by Dr. T. R. Chintamani ...	4	0	0
119. **Source of the History of the Nawwabs of the carnatic,** Part II by Dr. S. Muhammad Husayn Nainar ...	5	0	0
120. **Dravidic Pronouns,** by Mr. V. Venkata Rajulu Reddiar ...	1	0	0
Tamil Lexicon :			
Vol. I—Part I	4	0	0
" " II	4	0	0
" " III	2	0	0
Vol. II—Part I	2	0	0
" " II	2	0	0
" " III	2	0	0
" " IV and Vol. III—Part I ...	2	0	0
Vol. III—Part II	2	0	0
" " III	2	0	0
" " IV	2	0	0
" " V	2	0	0
Vol. IV—Part I	2	0	0
" " II	2	0	0
" " III	2	0	0
" " IV	2	0	0
Vol. V—Part I	2	0	0
" " II	2	0	0
" " III	2	0	0
" " IV	2	0	0
Vol. VI—Part I	2	0	0
" " II	2	0	0
" " III	2	0	0
" " IV	2	0	0
" " V	2	0	0
Tamil Lexicon Supplement, Part I	2	0	0
" " " II ...	2	0	0
" " " III ...	1	4	0

Note :—200 complete sets are offered at half the published price.

Printed by G. Srinivasachari, at G. S. Press, Narasingapuram Street, Mount Road, Madras, and published by the Registrar, University of Madras.

Volume IV, 1939–1940] [Part 2

ANNALS

OF

ORIENTAL RESEARCH

OF THE UNIVERSITY OF MADRAS

UNIVERSITY OF MADRAS

1940

PRINTED AT THE G. S. PRESS, MOUNT ROAD, MADRAS.

CONTENTS

CONTENTS—(*Contd.*)

श्रीनारायणविरचितः

व्यवहारशिरोमणिः

व्यवहारादिप्रकरणम्

समस्तजगदाधारं सच्चिदानन्दविग्रहम् ।
शुद्धस्फटिकसंकाशमुमारमणमाश्रये ॥

सर्वविद्योपदेष्टारं **विज्ञानेश्वरयोगिनम्** ।
प्रणौमि परया भक्त्या गणेशं च सरस्वतीम् ॥

अधीत्य धर्मशास्त्राणि **विज्ञानेश्वरसद्गुरोः** ।
समस्तव्यवहाराणामनायासेन सिद्धये ॥

नारायणो वितनुते **व्यवहारशिरोमणिम्**
कृतिर्मम गुरोर्भूरिव्यवहारप्रवर्तनी ॥

तथापि बालबोधार्थं तत्रोक्ताच्छिष्यते च यः ।
व्यवहारस्तस्य सिद्ध्यै संप्रत्यस्माकमुद्यमः ।
लेख्यं न त्यज्यते क्वापि नालेख्यं क्वचिदुच्यते ॥

शातातपः[1]—

"मनुर्महीपतिर्यस्मिन् काले राज्यमपालयत् ।
तदा धर्मपराः सर्वे पुरुषाः सत्यसङ्गराः ॥

व्यवहारस्तदा नाभूत् न च विद्वेषमत्सरौ ।
नरेषु नष्टधर्मेषु व्यवहारो ह्यपेक्षितः ॥

नाप्यस्य तस्य द्रष्टा च क्व च धारयिता नृपः ॥"

1. Lines of similar import, and differing slightly are attributed to Nārada in the V. M. Even they differ from the readings in the printed Nārada.

धर्मपराः धर्मासक्ताः। तदानीं सर्वेषामेव धर्मासक्तचित्तत्वात् व्यवहारकारणीभूतद्वेषमत्सरहेत्वधर्माभावात् नास्त्येव व्यवहारः। कलौ तु कालदोषवशात् पुरुषाणां प्रायेण अधर्मैकप्राधान्यात् तन्निबन्धनान्यायप्रवृत्त्यर्थं व्यवहाराख्यो न्यायः मन्वादिभिः शिष्टैः अपेक्षितोऽभिमतः, व्यवस्थाप्यत्वेनाङ्गीकृत इति यावत्। तस्य न्यायस्य द्रष्टा अन्यायमार्गप्रवृत्तानां दण्डस्य धारयिता च मन्वादिभी राजभिः कृतः।

नारदः[1]—

"दिदृक्षुर्व्यवहारांस्तु नृपतिर्ब्राह्मणैः सह।
मन्त्रिभिर्धर्मकुशलैः विनीतः संसदं विशेत्॥
तत्रासीनः स्थितो वापि पाणिमुद्यम्य दक्षिणम्।
विनीतचित्तो विप्रैस्तु पश्येत् कार्याणि कार्यिणाम्॥
प्रत्यहं देशदृष्टैश्च शास्त्रदृष्टैश्च हेतुभिः।
धर्मासने समासीनः कार्यदर्शनमाचरेत्॥
यथा पश्यत्यसृक्पादैः मृगस्य मृगयुः पदम्।
नयेत्तथानुमानेन धर्मस्य नृपतिः पदम्॥"

हेतुभिः प्रमाणैः। देशदृष्टैः—देशग्रहणं कालस्योपलक्षणम्; देशकालानन्या[लन्या]यविद्भिः। मृगयुविद्धस्यादृश्यमानस्य पलायितस्य सशोणितपदस्य निवासस्थलानुमानवत् लिखितभोगसाक्षात्कारिभिः प्रमाणैः अविभावितस्य अर्थिप्रत्यर्थिनिह्नुतस्याप्यर्थस्यानुमानेनैव निर्णयः कर्तव्य इति। अत्र **याज्ञवल्क्यः**[2]—

"व्यवहारान् नृपः पश्येत् विद्वद्भिर्ब्राह्मणैः सह।
धर्मशास्त्रानुसारेण क्रोधलोभविवर्जितः॥
श्रुताध्ययनसंपन्नाः धर्मज्ञाः सत्यवादिनः।
राज्ञा सभासदः कार्याः रिपौ मित्रे च ये समाः॥"

1. These verses are not found in Nārada. On the other hand, compare Manu VIII, 1, 2, 3, 23 and 44.
2. Yāj., II, 1 and 2.

क्रोधलोभविवर्जितः अर्थिप्रत्यर्थिनोरेकत्र द्वेषेण धनग्रहणबान्धवादिजनितपक्षपातेन च रहितः सन् व्यवहारनिर्णयं कुर्यात्। व्यवहारकालोऽपि **तेनैव**[1] दर्शितः—

"दिवसस्याष्टमं भागं मुक्त्वा कालत्रयं च यत्।
स कालो व्यवहाराणां शास्त्रदृष्टः परः स्मृतः ॥"

सभालक्षणमाह **बृहस्पतिः**—

"[2]दुर्गमध्ये गृहे यद्यज्जलवृक्षान्वितं पृथक्।
प्राग्दिशि प्राङ्मुखीं तत्र कल्याणीं कल्पयेत्सभाम् ॥"

राज्ञो धर्मनिर्णयेऽनुकल्पमाह **मनुः**[3]—

"यदा स्वयं न कुर्यात्तु नृपतिः कार्यदर्शनम्।
तदा नियुञ्ज्याद्विद्वांसं ब्राह्मणं कार्यदर्शने ॥

सोऽस्य कार्याणि संपश्येत् सभ्यैरेव त्रिभिर्वृतः।
सभामेव प्रविश्याग्र्यामासीनः स्थित एव वा ॥"

अस्यैव प्राड्विवाक इति संज्ञा। अर्थिप्रत्यर्थिनौ पृच्छतीति प्राट्; विवेचयतीति विवाकः; प्राट् चासौ विवाकश्च प्राड्विवाकः। अत एव **बृहस्पतिः**—

"विवादे पृच्छति प्रश्नं प्रतिप्रश्नं तथैव च।
प्रियपूर्वं [4]प्राग्वदति प्राड्विवाकस्ततस्स्मृतः ॥" इति।

अत एव **व्यासः**—

"विवादानुगतं [5]पृष्ट्वा ससभ्यस्सत्प्रयत्नतः।
विचारयति येनासौ प्राड्विवाकस्ततः स्मृतः ॥"

1. This is not found in Yāj. P. M. and V. M. attribute this to Kātyāyana. See Kātyāyana 61.
2. The reading in the SC. Vyava, p. 19 varies.
3. Manu VIII, 9-10.
4. The reading in SC. Vyava. p. 14 differs.
5. The original reads दृष्ट्वा. See Mitākṣarā and SC. (H. L. T.).

[1]**मिताक्षरायामस्मद्गुरुचरणैरपि** इयमेव व्युत्पत्तिर्दर्शिता ।

" जातिमात्रेण जीवी वा कामं स्याद्ब्राह्मणब्रुवः ।
धर्मप्रवृत्तौ नृपतिः न तु वर्णास्त्रयोऽवरे ॥"

इति क्षत्रियवैश्ययोः धर्मनिर्णयानधिकारप्रतिपादकं **व्यास**वचनं शास्त्रानभिज्ञक्षत्रिय-वैश्यविषयम् ।

" यत्र विप्रो न विद्वान् स्यात् क्षत्रियं तत्र योजयेत् ।
वैश्यं वा धर्मशास्त्रज्ञं शूद्रं यत्नेन वर्जयेत् ॥"

इति [2]**कात्यायन**स्मरणात् । विद्वत्क्षत्रियवैश्यासंभवे [3]**मनु**राह--

" जातिमात्रोपजीवी वा कामं स्याद्ब्राह्मणब्रुवः ।
धर्मप्रवृत्तौ नृपतेः न तु शूद्रः कदाचन ॥" इति ।

न च " [4]यदा स्वयं न कुर्यात्तु नृपतिः कार्यदर्शनम् " इत्यादि**मन्वादि**-वाक्येषु प्रायेण राजनियोगस्यैव श्रूयमाणत्वे[त्वेन] तन्नियोगमन्तरेण ब्राह्मणस्य धर्मनिर्णये नाधिकार इति शङ्क्यम् , " [5]नियुक्तो वानियुक्तो वा धर्मज्ञो वक्तुमर्हति " इति [6]**मिताक्षरायां याज्ञवल्क्यस्मरणात् । व्यासः—**

" [7]सभा वा न प्रवेष्टव्या वक्तव्यं वा समञ्जसम् ।
अब्रुवन् विब्रुवन्वापि नरो भवति किल्बिषी ॥"

1. See Mitākṣarā under Yāj. II, 3.
2. This verse is not found in Kātyāyana.
3. Manu VIII, 20.
4. Manu VIII, 9.
5. This is attributed to Nārada in Aparārka and Vyavahāra Mayūkha. See Nārada III, 2.
6. See Mitākṣarā on Yāj. II, 2.
7. Though attributed to Vyāsa here, this is found in Manu VIII, 13. Medhātithi adopted the reading found here. See also Nāradīya Manu-saṁhitā I, 73 (p. 18).

नारदः—

" [1]तत्र धर्मासनं प्राप्य राजा विगतमत्सरः ।
समः स्यात्सर्वभूतेषु बिभ्रद्वैवस्वतं व्रतम् ॥
धर्मशास्त्रं पुरस्कृत्य प्राड्विवाकमते स्थितः ।
समाहितमतिः पश्येद्व्यवहाराननुक्रमात् ॥"
" [2]समीक्षमाणो निपुणं व्यवहारगतिं नयेत् ।
यथा मृगस्य विद्धस्य व्याधो मृगपदं नयेत् ॥
यत्र सभ्याः सभां प्राप्य तूष्णीं ध्यायन्त आसते ।
यथाप्राप्तं च न ब्रूयुः सर्वे तेऽनृतवादिनः ॥"

याज्ञवल्क्यः[3]—

" रागाल्लोभाद्भयाद्वापि स्मृत्यपेतादिकारिणः ।
सभ्याः पृथक्पृथग्दण्ड्याः विवादाद्द्विगुणं दमम् ॥"

रागात् ईहातिशयात्; लोभात् धनाभिलषणात्; भयात् कस्माच्चित्त्रासात्; [[4]स्मृत्यपेतं] स्मृतिविरुद्धं कार्यम्; तत्सभ्याः पृथक्पृथक् एकैकशः; विवादात् विवादपराजयनिमित्तात् द्रव्यात्; द्विगुणं दमं दाप्याः। रागादिग्रहणं रागादिष्वेव द्विगुणं दमं दाप्याः, नाज्ञानादिष्विति नियमार्थम् ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीविज्ञानेश्वरचरणारविन्दनिषेवि-
नारायणकृतौ व्यवहारशिरोमणौ
व्यवहारादिप्रकरणम्

---

1. Nārada, I, 34, 35.
2. Nārada I, 37, 38.
3. Yāj. II, 4.
4. The words within brackets are omitted in the original; and they have been supplied to suit the context.

आवेदनकाण्डः

व्यवहारविषयकमावेदनमाह **याज्ञवल्क्यः**[1]—

"स्मृत्याचारानपेतेन मार्गेणाधर्षितः परैः ।
आवेदयति चेद्राज्ञे व्यवहारपदं हि तत् ॥"

"आवेदयति चेत्" इत्यनेन स्वत एवागत्यावेदयति चेत् कार्यदर्शनमाचरितव्यम्; न पुनः दण्डदलबन्धादिलोभेन राज्ञा प्राड्विवाकेन वा कार्यमुत्पाद्य प्रवर्तनीयमित्युक्तं भवति। तथा च **मनुः**[2]—

"नोत्पादयेत् स्वयं कार्यं राजा नाप्यन्यपूरुषः ।
न वा प्रापितमन्यच्च[न्येन] ग्रसेदर्थं कथञ्चन ॥"

आवेदनसमये यदागत्यावेदितं तद्भूमौ फलकादौ विलिख्य पश्चात्पत्रे लेखयेत्। तथा च **कात्यायनः**[3]—

"रागादिना यदेकेन कोपितः करणे वदेत् ।
तदोमिति लिखेत् सर्वं वादिनः फलकादिषु ॥"

करणं निरूपणस्थानम्। तथा च **बृहस्पतिः**[4]—

"पूर्वपक्षं स्वभावोक्तं प्राड्विवाकोऽभिलेखयेत् ।
पाण्डलेखेन फलके ततः पत्रे निवेशयेत् ॥"

1. Yāj. II, 5.
2. Manu VIII, 43.
3. Kātyāyana, 129.
4. The verse here attributed to Bṛhaspati is ascribed to Kātyāyana in SC. Vyava. 40. The reading there for the last pāda is ततः पत्रे विशोधनम् See Kātyāyana 131. V. M. Vyava. 52 attributes the verse to Bṛhaspati.

कात्यायनः[1]—

" अधिकांश्छेदयेदर्थान् न्यूनांश्च परिपूरयेत् ।
भूमौ निवेशयेत्तावत् यावत्सोऽर्थो न निश्चितः ॥"

कात्यायनः[2]—

" अप्रसिद्धं निराबाधं निरर्थं निष्प्रयोजनम् ।
असाध्यं वा विरुद्धं वा पक्षं यत्नेन वर्जयेत् ॥"

[3]**स्वयमेव** व्याख्यानमाह—

" न केनचित्कृतो यस्तु सोऽप्रसिद्ध उदाहृतः ।
अन्यार्थश्चार्थहीनश्च निराबाधः प्रकीर्तितः ॥
अल्पापकारश्चाल्पार्थो निरर्थक इति स्मृतः ।
कार्यबाधविहीनस्तु विज्ञेयो निष्प्रयोजनः ॥
असंभाव्यमसाध्यं तं पक्षमाहुर्मनीषिणः ।
यस्मिन्नावेदिते पक्षे प्राड्विवाकेन राजनि ॥
पुरग्रामविरोधः स्यात् विरुद्धः सोऽभिधीयते ॥"

न केनचित्कृतम्—मदीयं वस्त्रमनेन भक्षितमिति । अन्यार्थः—देवदत्तायोपकृतमिति । अर्थहीनः—मदीयो दीपो देवदत्तगृहं प्रकाशयतीति । अल्पापराधः—अहमनेन सस्मितं निरीक्षत इति । अल्पार्थः—मदीयं व्रीहिबीजमनेनापहृतमिति । कार्यबाधविहीनः—मदीयजनेन स्नातमिति । असंभाव्यम्—मदीयं खपुष्पमनेनापहृतमिति । एवं भूतार्थप्रतिपादकं वाक्यमसाध्यं साधनासंभवादनुपादेयमिति । प्राड्विवाकेन यस्मिन्नर्थे राज्ञि निवेदिते अन्यस्मिन्विरोधः स्यात्, "आत्मार्थे पृथिवीं त्यजेत्" इति न्यायेन सोऽपि पक्षस्त्याज्यः । तथा पुरराष्ट्रविरोधे "ग्रामस्यार्थे कुलं

1. Kātyāyana, 130. This is attributed to Bṛhaspati in V. M. Vyava. 52.
2. Kātyāyana, 140.
3. From the context it appears that the following verses are by Kātyāyana, but they are not found in Kane's collection.

त्यजेत्'' इति न्यायेन सोऽपि त्याज्यः । एवंरीत्या प्रतिपादिता ये ये दोषाः तद्रहिते आवेदने विरचिते एवं कर्तव्यमिति **कात्यायन** आह—

"[1]काले कार्यार्थिनं पृच्छेत् प्रणतं पुरतः स्थितम् ।
किं कार्यं का च ते पीडा मा भैषीर्ब्रूहि मानव ॥
एवं पृष्टः स यद्ब्रूयात् सभ्यैस्तद्ब्राह्मणैस्सह ।
विचार्य कार्यं न्याय्यं चेदाह्वानार्थमतः परम् ॥
मुद्रां दद्यात्तथा पत्रे पुरुषं वा समादिशेत् ।
आहूतस्त्ववमन्येत यश्शक्तो राजशासनम् ॥
अथ योगानुरूप्येण तस्य दण्डं प्रकल्पयेत् ॥"

तत्र मुद्रादिभिराहूतो नागच्छेद्यावत् व्यवहारनिर्णयमासेधयेदित्याह **नारदः**[2]—

"वक्तव्येऽर्थे न तिष्ठन्तमुत्क्रामन्तं च तद्वचः ।
आसेधयेद्विवादार्थी यावदाह्वानदर्शनम् ॥"

वक्तव्ये सन्दिग्धेऽर्थे निर्णयार्थं न प्रवर्तमानम्; न केवलं न प्रवर्तमानम्, उत्क्रामन्तं च तद्वचः; मागा इति वार्यमाणमपि न तिष्ठन्तमसिद्ध[मासेध]येत् । आहूयते अस्मिन्निति आह्वानं व्यवहारः । अतो यावद्व्यवहारदर्शनमासिद्धः[सेधः] कर्तव्यः । तत्रासिद्धः[सेधः] चतुर्विध इत्याह—

"[3]स्थानासिद्धः[सेधः] कालकृतः प्रयाणात्कर्मणस्तथा ।
चतुर्विधः स्यादासिद्धः[सेधः] तमासिद्धो न लङ्घयेत् ॥"

नास्मात् स्थानात् स्थानासिद्धः[सेधः]; कालासिद्धस्तु[सेधस्तु] द्वित्र्यहोभिः त्वमिदं न करोषि चेत् एतावान् दण्डस्त्वया राज्ञे देय इति; प्रयाणासिद्धः[सेधः] यद्यदत्वा ग्रामान्तरं गच्छेः पूर्ववद्दण्डं यास्यसीति; कर्मासिद्धस्तु[सेधस्तु] यद्यदत्वा गृहनिर्माणादिकं चिकीर्षसि पूर्ववदेव दण्डोऽभिपतेदिति । अथानासिद्धानाह **नारदः**—

1. Kātyāyana, 86-88; 100.
2. Nārada, I, 47.
3. Nārada, I, 48. The readings in V. M. Vyava. 41. vary.

"[1]नदीसन्तारकान्तारदुर्देशोपप्लवादिषु ।
आसिद्धस्तं परासिद्ध[सेध]मुत्क्रामन्नापराध्नुयात् ॥
[2]निर्वेष्टुकामो रोगार्तो यियक्षुर्व्यसने स्थितः ।
अभियुक्तस्तथान्येन राजकार्योद्यतस्तथा ॥"

कालविशेषादप्यनासिद्धानाह—

"[3]गवां प्रचारे गोपालः सस्यारम्भे कृषीवलः ।
शिल्पिनश्चापि तत्कालमायुधीयाश्च विग्रहे ॥
अप्राप्तव्यवहारश्च धूर्तो दानोन्मुखं प्रति ।
विषमस्थाश्च ते सर्वे नासेध्याः कार्यसाधनैः[धने] ॥"

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीविज्ञानेश्वरचरणारविन्दसेविनो
नारायणस्य कृतौ व्यवहारशिरोमणौ
आवेदनकाण्डः.

---

1. Nārada, I, 49.
2. Nārada, I, 52.
3. Nārada, I, 53-4.

व्यवहारमातृकाकाण्डः

तत्र व्यवहारमातृकायामभियोगस्वरूपमाह **याज्ञवल्क्यः**[1]—

"प्रत्यर्थिनोऽग्रतो लेख्यं यथावेदितमर्थिना ।
समा मासतदर्धाहर्नामजात्यादिचिह्नितम् ॥"

अर्थः प्रयोजनं सिसाधयिषितं सोऽस्यास्तीत्यर्थी; तत्प्रतिपक्षतया व्यवस्थितः प्रत्यर्थी। आदिग्रहणेन द्रव्यसंख्यापरिमाणादीनां ग्रहणम्। तथा च **बृहस्पतिः**[2]–

"देशकालविहीनश्च द्रव्यसंख्याविवर्जितः ।
साध्यप्रमाणहीनश्च पक्षो नादेय इष्यते ॥"

तत्र अभियोगो द्विविध इत्याह **नारदः**[3]—

"द्व्यभियोगस्तु विज्ञेयः शङ्कातत्त्वाभियोगतः"

उभयत्र कारणमाह **स**[3] एव

"शङ्का सतां तु संसर्गात् तत्त्वमूढाधिदर्शनम्"

दुष्टसंसर्गात् शङ्का भवति। ऊढः चिह्नम्, नष्टैकदेशद्रव्यमिति यावत्। उभयत्रोदाहरणं तु चारादिभिः संसर्गान् प्र[न्म]दीयं द्रव्यमननेनापहृतमिति शङ्काभियोगः। स च विधिप्रतिषेधभेदेन द्विविध इत्याह **कात्यायनः**[4] —

"न्यायं नेच्छति वा कर्तुमन्याय्यं वा करोत्ययम् ।
न लेखयति यस्यैवं तस्य पक्षो न सिद्ध्यति ॥" इति ।

1. Yāj. II, 6.
2. This is attributed to Kātyāyana in the SC. Vyava. 37; and V. M. Vyava 48. The readings differ in both SC. and V. M. See Kātyāyana, 138. Here the reading is the same as given above.
3. This is not found in Nārada.
4. Kātyāyana, 139.

न्यायं करोति अन्याय्यं वा करोति इति तत्त्वाभियोगो द्विविधः। तत्राद्यो यथा—मत्तो हिरण्यं गृहीत्वा वृद्ध्यर्थं काले दास्यामीत्युक्त्वा काले आगत्य याच्यमानो न ददाविति सोऽयं न्याय्यं न करोतीत्यभियोगः। यथा च मदीयं हिरण्यादिकमयं बलादपहृतवानिति सोऽयमन्याय्यं करोतीत्यभियोगः[योग इति] याज्ञवल्क्यः। निह्नुते भावितो दद्यात् धनं दण्डरूपेण तत्समं राज्ञेऽपि दद्यात्; अथ भावयितुं न शक्नोति, तदा मिथ्याभियोगी द्विगुणं दण्डं राज्ञे दद्यात् इति।

याज्ञवल्क्यः[1]—

"निह्नुते लिखितं नैकमेकदेशविभावतः।
दाप्यः सर्वं नृपेणार्थं न ग्राह्यश्च नि[श्चानि]वेदितः॥"

नैकमनेकम्; सुवर्णवस्त्रादिकं लिखितमभियुक्तं प्रत्यर्थी यदि निह्नुते समस्तमेवावजानीते तदा एकदेशभूतं हिरण्यादि साक्ष्यादिभिः प्रत्यर्थीभावितोऽङ्गीकारितः, तदा सर्वं पूर्वलिखितमर्थिने नृपेण दाप्यः। पूर्वं भाषाकाले अर्थिनानिवेदितः पश्चात्पूर्वं मया विस्मृतमिति भाषाकाले निवेद्यमानो न ग्राह्यो नादर्तव्यः। तथा च **नारदः**[2]–

"अनेकार्थाभियुक्तेन सर्वार्थाव्यपलापिना।
विभावितैकदेशेन देयं यदभियुज्यते॥"

ननु "अनेकार्थाभियोगे तु यावत्संसाधयेद्धनी।
लभते तावदेवासौ साक्षिभिः साधितं धनम्[3]॥"

इति **कात्यायन**वचनमनेकाभियोगेऽपि साक्ष्यादिभिः प्रमाणैः यावद्विभाव्यते तावदेवाभियोक्त्रा लभ्यत इति प्रतिपादयति। तच्चानेकनिह्नवे एकदेशविभावनमात्रेण कृत्स्नग्रहणप्रतिपादक**याज्ञवल्क्यनारद**वचनाभ्यामस्य विरोध इति चेन्न, **कात्यायन**वचनस्य पुत्राद्यपनेयपित्राद्यृणविषयत्वात्।

1. Yāj. II, 20.
2. Not found in Nārada.
3. Kātyāyana, 473.

याज्ञवल्क्यः[1]—

"सर्वेष्वर्थविवादेषु बलवत्युत्तरा क्रिया ।
आदौ[धौ] प्रतिग्रहे क्रीते पूर्वा तु बलवत्तरा ॥"

इति । अयमर्थः—क्रियत इति क्रिया कार्यम् । ऋणादिषु सर्वेष्वर्थविवादेषु उत्तरं कार्यं बलवत् । उदाहरणं तु कश्चित् 'शतं मत्तो गृहीतम्' इति ग्रहणं साधयति । अन्यस्तु प्रतिदानम्; उत्तरं प्रतिदानं बलवत् इति तत्साधनात् तद्वादिनो जयो भवति; पूर्वकार्ये सिद्धेऽपि तद्वादी पराजितो भवति । आद्या[ध्या]दिष्वेवमेव । क्षेत्रादिकमेकस्य आधिं कृत्वा परस्य करोति चेत् पूर्वस्यैव भवति, नोत्तरस्य । तथा—

"[2]साक्षिषूभयतः सत्सु साक्षिणः पूर्ववादिनः ।
पूर्वपक्षेऽधरीभूते भवन्त्युत्तरवादिनः ॥"

इति । एकस्मात् पुरुषात् मयैतन्मूल्यमित्येको वदति; अन्योऽपि तथैव; उभयत्र साक्षिसद्भावे पूर्ववादिनः साक्षिणो भवन्ति । तत्र यथा पूर्वपक्षोऽधरीकृतः सत्यमेव तस्य पूर्वं दत्तम्, किन्तु एतस्यैव हस्तात् क्रयेण राज्ञा गृहीत्वा मह्यं दत्तमित्युक्ते भवन्त्युत्तरवादिनोऽपि साक्षिणः ।

याज्ञवल्क्यः[3]—

"प्रमाणं लिखितं भुक्तिः साक्षिणश्चेति कीर्तितम् ।
एषामन्यतमाभावे दिव्यान्यतममुच्यते ॥"

अत्र विशेषमाह **कात्यायनः**[4]—

"यद्येको मानुषीं ब्रूयादन्यो ब्रूयाच्च दैविकीम् ।
मानुषीं तत्र गृह्णीयात् न तु दैवीं क्रियां नृपः ॥"

1. Yāj. II, 23.
2. Yāj. II, 17.
3. Yāj. II, 22.
4. Kātyāyana, 218.

बृहस्पतिः[1]—

" द्विप्रकारा क्रिया प्रोक्ता दैविकी मानुषी तथा ।
साक्षी लेख्य[साक्षिलेख्या]नुमानं च मानुषी त्रिविधा स्मृता ॥"

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीविज्ञानेश्वरचरणारविन्दसेविनो
नारायणस्य कृतौ व्यवहारशिरोमणौ
व्यवहारमातृकाकाण्डः समाप्तः

———

1. This is attributed to Bṛhaspati in SC. also (Vyava.) 54, but the uttarārdha there reads:— एकैकानेकधा भिन्ना मुनिभिस्तत्त्वदर्शिभिः The uttarārdha also is attributed to him, *ibid.*, p. 50.

प्रमाणकाण्डः

अथ प्रमाणान्युच्यन्ते। तत्र लिखितभुक्तिसाक्षिरूपेण मानुषं प्रमाणं त्रिविधम्, "साक्षिलेख्यानुमानं च मानुषी त्रिविधा स्मृता" इति [1]**बृहस्पति**वचनात्। निरवद्यकर्तृकं लेख्यम्। साक्षिणश्च शास्त्रोक्तनियमाः अप्रत्यक्षमर्थं गमयन्तीति शाब्दमेव प्रमाणम्। भुक्तिः स्वत्वहेतुभूतक्रियानुमानं लिङ्गम्। ततश्च युक्तिलेशादिवत् भुक्तिरनुमानमर्थापत्तिर्वा ; ततश्चात्र शब्दा[शब्दम]नुमानमर्थापत्तिर्वा प्रमाणमित्यभिप्रायः। अत्र विशेषमाह **नारदः**[2]—

"लिखितं बलवन्नित्यं जीवन्तस्त्वेव साक्षिणः।
कालातिहरणाद्भुक्तिरित्येवं शास्त्रनिर्णयः॥
निरवद्यस्य लेख्यस्य सर्वदा बलवत्परा॥"

जीवदवस्थायामेव साक्षिणो बलवत्त्वम्। चिरकालातिक्रमणे च भुक्तेः बलवत्त्वम् इति॥

दिव्यानि

अथ दिव्यान्युच्यन्ते। अत्र **पितामहः**—

"फलोऽग्निरुदकं चैव विषं कोशश्च पञ्चमः।
षष्ठं च तण्डुलाः प्रोक्ताः सप्तमं तप्तमाषकम्॥
अष्टमं फालमित्युक्तं नवमं धर्मसंभवम्।
दिव्यान्येतानि सर्वाणि गुरुष्वेव नियोजयेत्॥"

अत्र **याज्ञवल्क्यः**[3]—

"सचेलं स्नातमाहूय सूर्योदय उपोषितम्।
कारयेत्सर्वदिव्यानि नृपब्राह्मणसन्निधौ॥

1. See note on the previous page.
2. Not found in Nārada.
3. Yāj. II, 97.

धटे तुलादिस्वरूपस्य साकल्येन **मिताक्षरायां गुरुचरणैरेव** प्रतिपादितत्वेना[नाना]वश्यकत्वात् नेह प्रतिपादयामः ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीविज्ञानेश्वरयोगिचरणारविन्दनिषेविनो
नारायणस्य कृतौ व्यवहारशिरोमणौ
प्रमाणकाण्डः समाप्तः.

ऋणादानप्रकरणम्

अष्टादशपदान्याह **नारदः**[1]—

" ऋणादानं ह्युपनिधिः संभूयोत्थानमेव वा[मेव च] ।
दत्तस्य पुनरादानमशुश्रूषाभ्युपेत्य च ॥
वेतनस्यानपाकर्म तथैवास्वामिविक्रयः ।
विक्रीयासंप्रदानं च क्रीत्वानुशय एव च ॥
समयस्यानपाकर्म विवादः क्षेत्रजस्तथा ।
स्त्रीपुंसयोश्च संबन्धः दायभागोऽथ साहसम् ॥
वाक्पारुष्यं तथैवोक्तं दण्डपारुष्यमेव च ।
द्यूतं प्रकीर्णकं चैवेत्यष्टादशपदं स्मृतम् ॥"

एष्वष्टादशसु पदेषु आदौ ऋणादानं निर्णीयते। अत्र **नारदः**[2]—

" ऋणं देयमदेयं च येन यत्र यथा च यत् ।
दानग्रहणधर्माश्च[3] ऋणादानमिति स्मृतम् ॥"

एतादृशमृणं देयम्, एतादृशमदेयम्, अनेन देयम्, अस्मिन् समये देयम्, अनेन प्रकारेण देयम्—इत्यधमर्णे पञ्चविधम्; उत्तमर्णे दानविधिः, आदानविधिश्चेति द्विविधम्—इति सप्तविधम्। तत्र ऋणस्य दानपूर्वकत्वात् इतरेषां प्रथमं तत्प्रदानप्रकारमाह **याज्ञवल्क्यः**[4]—

" अशीतिभागो वृद्धिः स्यात् मासि मासि सबन्धके।
वर्णक्रमात् शतं द्वित्रिचतुःपञ्चकमन्यथा ॥"

1. Nārada, pp. 9-10.
2. *Ibid.*, p. 46.
3. The reading in Nārada is धर्माभ्यां
4. Yāj. II, 37.

विश्वासार्थमधमर्णे यदा दीयते तदादि तत्र बन्धकमित्युच्यते। तस्मिन् संबन्धकप्रयोगे प्रवृत्तस्य प्रतिमासमशीतिभागो वृद्धिर्देया भवति। तेन पञ्चविंशत्यकं पणपादो मासि वृद्धिर्भवति। अन्यथा बन्धकप्रयोगे वर्णानां ब्राह्मणादीनां द्वित्रिचतुः-पञ्चकं धर्म्यं भवति। ब्राह्मणेऽधमर्णे द्विकं शते धर्म्यं भवति। क्षत्रियेऽधमर्णे त्रिकं शते धर्म्यं भवति। वैश्येऽधमर्णे चतुष्कं धर्म्यम्। शूद्रेऽधमर्णे ब्राह्मणस्य पञ्चकं शते मासि मासि भवतीति। तथा च सजातीयेऽधमर्णे सर्वत्र द्विकं शतं धर्म्यम्; अनन्तरे त्रिकं शतं धर्म्यम्; एकान्तरे चतुष्कं धर्म्यमिति। तथा च **मनुः**[1]—

"द्विकं त्रिकं चतुष्कं च पञ्चकं च शते तथा।
मासस्य वृद्धिं गृह्णीयात् वर्णानामानुपूर्वशः ॥"

तत्र वृद्धिश्चतुर्विधा इत्याह **नारदः**[2]—

"कायिका कालिका चैव कारिता च सभा स्मृता।
चक्रवृद्धिस्ततः प्रोक्ता तस्माद्वृद्धिश्चतुर्विधा ॥"

अत्र विशेषमाह **बृहस्पतिः**[3]—

"वृद्धिश्चतुर्विधा प्रोक्ता पञ्चधान्यैः प्रकीर्तिता।
षड्विधान्यैः समाख्याता तत्त्वतस्तान्नि[ता नि]बोधत ॥
कायिका कालिका चैव चक्रवृद्धिरतोऽपरा।
कारिता च शिखावृद्धिः भोगलाभस्तथैव च ॥
कायिका कर्मसंयुक्ता मासग्राह्या तु कालिका।
वृद्धेर्वृद्धिश्चक्रवृद्धिः कारिता त्वृणिना कृता ॥
प्रत्यहं गृह्यते या तु शिखावृद्धिस्तु सा स्मृता।
गृहात् स्तोमः शदः क्षेत्राद्भोगलाभो द्विधोदितः ॥

1. Manu, VIII, 142. For a similar verse, see Nārada, p. 75. The verse is attributed to Vasiṣṭha also in Aparārka, p. 642.

2. Nārada, p. 75. The reading here differs.

3. SC. Vyava. p. 154 cites these verses of Bṛhaspati but omits the last three lines. There are differences in the reading also.

प्रमाणकाण्डः

अथ प्रमाणान्युच्यन्ते। तत्र लिखितभुक्तिसाक्षिरूपेण मानुषं प्रमाणं त्रिविधम्, "साक्षिलेख्यानुमानं च मानुषी त्रिविधा स्मृता" इति [1]**बृहस्पति**वचनात्। निरवद्यकर्तृकं लेख्यम्। साक्षिणश्च शास्त्रोक्तनियमाः अप्रत्यक्षमर्थं गमयन्तीति शाब्दमेव प्रमाणम्। भुक्तिः स्वत्वहेतुभूतक्रियानुमानं लिङ्गम्। ततश्च युक्तिलेशादिवत् भुक्तिरनुमानमर्थापत्तिर्वा ; ततश्चात्र शब्दा[शब्दम]नुमानमर्थापत्तिर्वा प्रमाणमित्यभिप्रायः। अत्र विशेषमाह **नारदः**[2]—

"लिखितं बलवन्नित्यं जीवन्तस्त्वेव साक्षिणः।
कालातिहरणाद्भुक्तिरित्येवं शास्त्रनिर्णयः॥
निरवद्यस्य लेख्यस्य सर्वदा बलवत्परा॥"

जीवदवस्थायामेव साक्षिणो बलवत्त्वम्। चिरकालातिक्रमणे च भुक्तेः बलवत्त्वम् इति॥

दिव्यानि

अथ दिव्यान्युच्यन्ते। अत्र **पितामहः**—

"फलोऽग्निरुदकं चैव विषं कोशश्च पञ्चमः।
षष्ठं च तण्डुलाः प्रोक्ताः सप्तमं तप्तमाषकम्॥
अष्टमं फालमित्युक्तं नवमं धर्मसंभवम्।
दिव्यान्येतानि सर्वाणि गुरुष्वेव नियोजयेत्॥"

अत्र **याज्ञवल्क्यः**[3]—

"सचेलं स्नातमाहूय सूर्योदय उपोषितम्।
कारयेत्सर्वदिव्यानि नृपब्राह्मणसन्निधौ॥

1. See note on the previous page.
2. Not found in Nārada.
3. Yāj. II, 97.

घटे तुलादिस्वरूपस्य साकल्येन **मिताक्षरायां गुरुचरणैरेव** प्रतिपादि-तत्वेना[नाना]वश्यकत्वात् नेह प्रतिपादयामः ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीविज्ञानेश्वरयोगिचरणारविन्दनिषेविनो
नारायणस्य कृतौ व्यवहारशिरोमणौ
प्रमाणकाण्डः समाप्तः.

ऋणादानप्रकरणम्

अष्टादशपदान्याह **नारदः**[1]—

" ऋणादानं ह्युपनिधिः संभूयोत्थानमेव वा[मेव च] ।
दत्तस्य पुनरादानमशुश्रूषाभ्युपेत्य च ॥
वेतनस्यानपाकर्म तथैवास्वामिविक्रयः ।
विक्रीयासंप्रदानं च क्रीत्वानुशय एव च ॥
समयस्यानपाकर्म विवादः क्षेत्रजस्तथा ।
स्त्रीपुंसयोश्च संबन्धः दायभागोऽथ साहसम् ॥
वाक्पारुष्यं तथैवोक्तं दण्डपारुष्यमेव च ।
द्यूतं प्रकीर्णकं चैवेत्यष्टादशपदं स्मृतम् ॥"

एष्वष्टादशसु पदेषु आदौ ऋणादानं निर्णीयते । अत्र **नारदः**[2]—

" ऋणं देयमदेयं च येन यत्र यथा च यत् ।
दानग्रहणधर्माश्च[3] ऋणादानमिति स्मृतम् ॥"

एतादृशमृणं देयम् , एतादृशमदेयम् , अनेन देयम् , अस्मिन् समये देयम् , अनेन प्रकारेण देयम्—इत्यधमर्णे पञ्चविधम् ; उत्तमर्णे दानविधिः, आदानविधिश्चेति द्विविधम्—इति सप्तविधम् । तत्र ऋणस्य दानपूर्वकत्वात् इतरेषां प्रथमं तत्प्रदानप्रकारमाह **याज्ञवल्क्यः**[4]—

" अशीतिभागो वृद्धिः स्यात् मासि मासि सबन्धके ।
वर्णक्रमात् शतं द्वित्रिचतुःपञ्चकमन्यथा ॥"

1. Nārada, pp. 9-10.
2. *Ibid.*, p. 46.
3. The reading in Nārada is धर्माभ्यां
4. Yāj. II, 37.

विश्वासार्थमधमर्णे यदा दीयते तदादि तत्र बन्धकमित्युच्यते। तस्मिन् संबन्धकप्रयोगे प्रवृत्तस्य प्रतिमासमशीतिभागो वृद्धिर्देया भवति। तेन पञ्चविंशत्यकं पणपादो मासि वृद्धिर्भवति। अन्यथा बन्धकप्रयोगे वर्णानां ब्राह्मणादीनां द्वित्रिचतुः-पञ्चकं धर्म्यं भवति। ब्राह्मणेऽधमर्णे द्विकं शते धर्म्यं भवति। क्षत्रियेऽधमर्णे त्रिकं शते धर्म्यं भवति। वैश्येऽधमर्णे चतुष्कं धर्म्यम्। शूद्रेऽधमर्णे ब्राह्मणस्य पञ्चकं शते मासि मासि भवतीति। तथा च सजातीयेऽधमर्णे सर्वत्र द्विकं शतं धर्म्यम्; अनन्तरे त्रिकं शतं धर्म्यम्; एकान्तरे चतुष्कं धर्म्यमिति। तथा च **मनुः**[1]—

" द्विकं त्रिकं चतुष्कं च पञ्चकं च शते तथा।
मासस्य वृद्धिं गृह्णीयात् वर्णानामानुपूर्वशः॥"

तत्र वृद्धिश्चतुर्विधा इत्याह **नारदः**[2]—

" कायिका कालिका चैव कारिता च सभा स्मृता।
चक्रवृद्धिस्ततः प्रोक्ता तस्माद्वृद्धिश्चतुर्विधा॥"

अत्र विशेषमाह **बृहस्पतिः**[3]—

" वृद्धिश्चतुर्विधा प्रोक्ता पञ्चधान्यैः प्रकीर्तिता।
षड्विधान्यैः समाख्याता तत्त्वतस्तान्नि[ता नि]बोधत॥
कायिका कालिका चैव चक्रवृद्धिरतोऽपरा।
कारिता च शिखावृद्धिः भोगलाभस्तथैव च॥
कायिका कर्मसंयुक्ता मासग्राह्या तु कालिका।
वृद्धेर्वृद्धिश्चक्रवृद्धिः कारिता त्वृणिना कृता॥
प्रत्यहं गृह्यते या तु शिखावृद्धिस्तु सा स्मृता।
गृहात् स्तोमः शदः क्षेत्राद्भोगलाभो द्विधोदितः॥

1. Manu, VIII, 142. For a similar verse, see Nārada, p. 75. The verse is attributed to Vasiṣṭha also in Aparārka, p. 642.
2. Nārada, p. 75. The reading here differs.
3. SC. Vyava. p. 154 cites these verses of Bṛhaspati but omits the last three lines. There are differences in the reading also.

गृहोपभोगजातस्तु स्तोम इत्यभिधीयते ।
क्षेत्रोपभोगादुत्पन्नं भवेद्धान्यादिकं शदः ॥
दोह्यवाह्यक्रिया युक्ता कायिका समुदाहृता ॥"

नारदः[1]—

" प्रतिमासं स्रवन्ती या वृद्धिः सा कालिका स्मृता ।
वृद्धिः सा कारिता नाम याधमर्णः[नामाधमर्णेन] स्वयंकृता[2] ॥
वृद्धेरपि पुनर्वृद्धिः चक्रवृद्धिरुदाहृता ।
[3]कान्तारे गास्तु दशकं सो मुद्रा विंशतिं शतम् ॥
दद्युर्वा स्वकृतां वृद्धिं सर्वे सर्वासु जातिषु ॥"

कारितायां वृद्धौ सर्वे ब्राह्मणादयः कार्यवशेन स्वकृतां स्वाभ्युपगतां अबन्धके वा सबन्धके वा सर्वासु जातिषु दद्युरिति ॥

बृहस्पतिः[4]—

" आधिर्बन्धः समाख्यातः स च प्रोक्तश्चतुर्विधः ।
जङ्गमः स्थावरश्चैव गोप्यो भोग्यस्तथैव च ॥
आधिप्रवेशने रोधः ऋणिकेन कृतो यदि[5] ।
दाप्यः स भोगमाद्यर्धं दण्डयित्वाथ षड्गुणम् ॥"

भोग्यादिविषयमिदम् ।

" आधिः प्रणश्येद्द्विगुणे धने यदि न मोक्ष्यते ।
काले कालकृतो नश्येत् फलभोग्यो न नश्यति[6] ॥"

1. Nārada, pp. 75-76.
2. In Nārada, there is an additional ardha.
3. This is not found in Nārada.
4. The first verse is attributed to Bṛhaspati in SC. Vyava. p. 135 and it is followed by a different ardha. The second verse is omitted there.
5. A different ardha is read in the place of this verse in the P.M., Vol. III (*Bib. Ind.*), p. 174.
6. Yāj. II, 58.

आधिप्रणाशो नाम अधमर्णसंबन्धं परीत्य धनिकसंबन्धप्राप्तिः फलभोग्यः क्षेत्रारामादिः कदापि न नश्यति ॥

कात्यायनः[1]—

"आराममननुज्ञातमाधिं यः कर्म कारयेत् ।
भोक्ता कर्मफलं दद्यात् वृद्धिं वा लभते न सः ॥"

द्विपद्चतुष्पददासीबलीवर्दादिविषयमिदम् । आकामं स्वेच्छया कर्म कुर्वाणं अननुज्ञातमेतद्धस्तेन । कर्मकरणीयमित्यनुज्ञानम् । अत्र **नारदः**[2]—

"रक्ष्यमाणापि यत्राधिः काले नेयादसारताम् ।
आधिरस्याथवा कार्यो देयं वा धनिने धनम् ॥"

इदमपि जङ्गमादिविषयम् ॥

प्रतिभूःस्वीकारः

अथ प्रतिभूःस्वीकार उच्यते—

"दर्शने प्रत्यये दाने ऋणिद्रव्यार्पणे तथा ।
चतुष्प्रकारः प्रतिभूः शास्त्रे दृष्टो मनीषिभिः[3] ॥"

अस्मिन् देशे काले वा इदमानीय दर्शयिष्यामि इति वदन् दर्शनप्रतिभूः । कीदृशोऽयमित्युक्ते 'साधुरेवायं विश्वास्यः' इति वदन् प्रत्ययप्रतिभूः । 'अयमिदानीं त्याज्यः; न चेदनेन दीयते, अहं दास्यामि' इति वदन् दानप्रतिभूः । 'एतावद्धनमेतस्मै देयम्; अनेन न दीयते चेत् अनेन दित्स्यते चेत् अहमेव दास्यामि' इति वदन् ऋणी द्रव्यार्पणप्रतिभूः । तत्राद्यौ वितथे दाप्यौ, न तु तत्सुतौ; उत्तरौ तु विसंवादे दाप्यौ; तत्सुतावपि दाप्यौ ।

"[4]आद्यौ तु वितथे दाप्यौ तत्कालावेदितं धनम् ।
उत्तरौ तु विसंवादे तत्सुतौ [तौ विना[5]] तथा ॥"

1. Kātyāyana, 525.
2. Nārada, p. 84.
3. This is attributed to Bṛhaspati in SC. Vyava. p. 148 and P. M. III, 185 (*Bib. Ind.*).
4. Attributed to Bṛhaspati in SC. Vyava. p. 150, and P. M. III, 187.
5. The letters within brackets have been restored from SC. and P. M.

इति स्मरणात्। अत्र विशेषमाह **प्रजापतिः**—

" खादको वित्तहीनः स्यात् लग्नको वित्तवान् यदि ।
मूल्यं तस्य भवेद्देयं न वृद्धिं दातुमर्हति ॥"

किञ्चिद्वस्तु उत्तमर्णेन अधमर्णाय मूल्यं निष्कृष्य ऋणत्वेन दत्तं पश्चादर्धस्य द्विगुण्यादौ मूल्यं तदर्धं तदर्धं वा देयम्। तथा च **व्यासः**—

" आदानकालिकादर्धात् द्विगुणं यदि कालिकम् ।
मूलमात्रं तु वादानां तदर्धं वार्धमेव वा ॥
द्विगुणादिक्रमेणैव लभते धनिको धनम् ॥ "

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीविज्ञानेश्वरयोगिचरणारविन्दनिषेविनो
नारायणस्य कृतौ व्यवहारशिरोमणौ
ऋणदानप्रकरणम्

———

निक्षेपोपनिधिप्रकारः

इदानीं निक्षेपाख्यं विवादपदमुच्यते ।

"स्वं द्रव्यं यत्र विस्रंभात् निक्षिपत्यविशङ्कितः ।
निक्षेपो नाम तत्प्रोक्तं व्यवहारपदं बुधैः[1] ॥
अन्यद्रव्यव्यवहितमसंख्यातमदर्शितम् ।
निक्षिप्यते परगृहे तदौपनिधिकं स्मृतम्[2] ॥
भाजने द्रव्यमाख्याय हस्तेऽन्यत्र यदार्प्यते ।
द्रव्यं तदौपनिधिकं प्रतिदेयं तथैव तत्[3] ॥"

उपनिधिरपि निक्षेपप्रतिभेद एव। स्वरूपसंख्यामनावेद्य करण्डकादिविहितं निक्षिप्तमुपनिधिः। तथैव तद्देयम्। स्वरूपसंख्यामावेद्यार्पितं निक्षेपः। तथाह **बृहस्पतिः**—

"अनाख्यातं व्यवहितमसंख्यातमदर्शितम् ।
मुद्राङ्कितं च यद्दत्तं तदौपनिधिकं स्मृतम् ॥"

व्यवहितं करण्डादिव्यवधायकवस्त्वावृतम् ॥

मनुः—

"कुलजे वृत्तसंपन्ने धर्मज्ञे सत्यवादिनि ।
महापक्षे धनी न्याय्ये[धनिन्यार्ये] निक्षेपं निक्षिपेद् बुधः[4] ॥
ज्ञानं गृहं गृहस्थत्वं तत्फलं विभवं गुणान् ।
सत्यंकारं बन्धुजनं परीक्ष्य स्थापयेन्निधिम्[5] ॥"

1. Nārada, p. 129.
2. Nārada, p. 130.
3. This is not found in Nārada.
4. Manu, VIII, 179. The same is found in Nārada too, p. 129.
5. This is not found in Manu. A similar verse is attributed to Bṛhaspati in SC. Vyava. p. 415 (Mysore).

याज्ञवल्क्यः—

"[1]न दाप्योऽपहृतं तं तु राजदैविकतस्करैः ।
भ्रेषश्चेन्मार्गिते[न्मार्गिते]ऽदत्ते दाप्यो दण्डश्च तत्समः ॥"

राजतस्करदैविके भ्रेषं चेत्, न दातव्यः । भ्रेषाभावे स्वामिनागत्य मार्गिते याचिते न ददाति यदि, तदा तत्समं दण्डं च दाप्यः ।

"उत्क्षेपणाद्विरोधाद्वा निक्षिप्तव्यं तु नाशने ।
निक्षिप्त्रे तत्प्रदेयं स्यात् न दैवाद्राजतस्करात् ॥
परेणोपहितं द्रव्यं संरक्षेत्तु प्रयत्नतः ।
नष्टे दैवेन राज्ञा वा तददेयं यमोऽब्रवीत् ॥
आजीवन्स्वेच्छया दण्ड्यः दाप्यस्तचापि सोदयम् ।
याचितान्वाहितन्यासनिक्षेपादिष्वयं विधिः[2] ॥"

"आजीवन्स्वेच्छया दण्ड्यः" इति दण्डविधानं श्रीमन्तं प्रत्युच्यते, न निर्धनं प्रति; तस्य तु सोदयमेव । तथा च **कात्यायनः**[3]—

"भक्षितं सोदयं दाप्यः समं दाप्य उपेक्षितम् ।
किञ्चिन्न्यूनं प्रदाप्यः स्यात् द्रव्यमज्ञाननाशितम् ॥"

उपेक्षया नाशे समं दाप्यः। अज्ञानान्नाशे चतुर्थांशम् । न्यूनमिति **ब्रह्मवित्प्रवरः** ।

बृहस्पतिः—

"दैवराजोपघातेन यदि तन्नाशमाप्नुयात् ।
गृही स्वद्रव्यसहितं तत्र दोषो न विद्यते ॥"

कात्यायनः[4]—

"निक्षिप्तं यस्य यत्किञ्चित् तत्प्रयत्नेन पालयेत् ॥"

1. Yāj. II, 66.
2. This verse alone is found in Yājñavalkya II, 67.
3. Kātyāyana, 597.
4. Kātyāyana, 593.

बृहस्पतिः—

"ददते यद्भवेत्पुण्यं हेमरूप्याम्बरादिकम् ।
तत्स्यात्पालयतोऽन्यस्य द्रव्यसंरक्षणे फलम् ॥" इति ।

"भर्तृद्रोहे तथा नार्यः पुंसः पुत्रसुहृद्वधे ।
दोषो भवेत्तथा न्यासे भक्षितोपेक्षितो[क्षिते] नृणाम् ॥"

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीविज्ञानेश्वरचरणारविन्दनिषेवि-
नारायणकृतौ व्यवहारशिरोमणौ
निक्षेपोपनिधिप्रकारकाण्डः.

संभूयसमुत्थानम्

अथ संभूयसमुत्थानं विवादपदमुच्यते ।

" वणिक्प्रभृतयो यत्र कर्म संभूय कुर्वते ।
संभूय च समुत्थानं व्यवहारपदं स्मृतम्[1] ॥"

कात्यायनः—

" विभक्ताश्चाविभक्ताश्च दायादा इतरेऽपि वा ।
पितृपैतामहं रिक्थं स्वं स्वं धनमथापि वा ॥
संमेल्य वणिजः कुर्युः वाणिज्यं यदि सङ्गताः ।
तत्संभूयसमुत्थानं विवादपदमुच्यते[2] ॥" इति ।

नारदः—

" फलहेतोरुपायेन कर्म संभूय कुर्वताम् ।
आधारभूतः प्रक्षेपः तेनोत्तिष्ठेयुरंशतः[3] ॥"

एकैकपुरुषप्रयोजनात् अधिकलाभार्थं संभूय कुर्वतामाधारभूतः उपायभूतो द्रव्यप्रक्षेपः । तत्र यस्य यस्य यावद्भागं सांसर्गिकं वा यस्य यस्य यावद्द्रव्यं तत्तदनुगुणव्यापारं कुर्युः । लाभमपि तथैव गृह्णीयुः ॥

" समोऽतिरिक्तो हीनो वा यस्यांशो यत्र यादृशः ।
क्षयव्ययौ तथा वृद्धिः तस्य तत्र तथा भवेत्[4] ॥"

इति **नारद**सरणात ॥

1. Nārada, p. 133.
2. These verses are not found in Kātyāyana.
3. Nārada, p. 133.
4. Nārada, p. 133.

बृहस्पतिः—

“ अशक्तालसरोगार्तमन्दभाग्यनिरालसैः[निराश्रयैः][1] ।
वाणिज्यादि सहैतैस्तु न कर्तव्या [2]भुवि क्रिया ॥”

इति। आश्रयो मूलधनम्। ननु अशक्त्यालस्यरोगादीनां प्रत्यक्षसिद्धत्वेन मास्तु तद्वद्भिः सह व्यवहारः, भाग्यस्य अतीन्द्रियत्वेन ; मन्दभाग्यत्वस्य ज्ञातुमशक्यत्वात् तन्निबन्धनैः सह व्यवहारपरित्यागः कथमिति चेन्न ; सत्यमतीन्द्रियं मन्दभाग्यत्वम् ; तथापि पुरुषक्रियमाणव्यवहारादौ प्रायेण वैकल्यदर्शनेन तस्यानुमातुं शक्यत्वेन ज्ञातुमशक्यत्वाभावात्। सहकर्तव्यव्यवहारानपि **स** एवाह—

“ कुलीनदक्षानलसैः प्राज्ञैर्नाटक[र्णिक]वेदिभिः ।
आयव्ययज्ञैः शुचिभिः शूरैः कार्या सहक्रिया[3] ॥”

शातातपः—

“ दैविकी राजकी वापि द्रव्यस्यायाति चेद्विपत् ।
नैकः पर्यनुयोक्तव्यः प्राधान्यं प्रापितोऽपि तैः ॥”

संभूयव्यवहारे क्रियमाणे अर्धव्यत्यासादिना राजकीय .... सभूतद्रव्यप्रक्षेप्य-तदंशभूतवृद्धिलाभादिप्राप्तद्रव्यस्य वा नाले[?] प्राप्ते तैः संभूयव्यवहरद्भिः प्रधानभूत एव पुरुषो न पर्यनुयोक्तव्यः, त्वत्प्राधान्यप्राप्तो द्रव्यनाशस्त्वयैव प्राप्य इति न वक्तव्यः। अत एवाह **बृहस्पतिः**—

“ द्रव्यहानिर्यदा तत्र दैवराजकृता[4] भवेत् ।
सर्वेषामेव सा प्रोक्ता कल्पनीया यथांशतः ॥” इति।

1. The reading in Apa. (p. 831) and SC. Vyava, p. 430 is निराश्रयैः
2. The reading in Apa. and SC. is बुधैः क्रियाः
3. The reading in Apa. (832) and SC. (429) is कुर्यात् सह क्रियाः
4. V. M. (Vyava, 300) reads कृतात्

संवर्तः—

" संभूय कर्म कुर्वाणैः वार्यमाणोऽपि कश्चन ।
द्रव्यनाशावहं कर्म कुरुते यदि नाशकृत् ॥
नाशे न चां[नवां]शानादद्यात् दशमांशं तु सङ्गताः ।
निवारणे त्विदं प्रोक्तमन्यथा समभागिनः ॥"

'इदं न कर्तव्यम्; अस्मिन् क्रियमाणे द्रव्यनाशोऽभिपतेत्' इति वार्यमाणेनापि प्रधानभूतेन तस्मिन् कर्मणि कृते द्रव्यनाशे प्राप्ते नवा[नवां]शांस्तत्र पातयित्वा एकमंशं सङ्गताः स्वयमङ्गीकुर्युः, प्राधान्याङ्गीकारदोषात्। अनङ्गीकारेऽप्यनिवारणे समांशं गृह्णीयुः। तथा च **बृहस्पतिः**—

" [1]अनिर्दिष्टो वार्यमाणः प्रमादाद्यस्तु नाशयेत् ।
तेभ्योंऽशं दशमं दत्त्वा नवांशान् स्वयमाहरेत् ॥" ति ॥

शातातपः—

" देयेऽप्यदाये वा रिक्थे संभूयैव प्रवर्तिते ।
तत्रैको निह्नुयाल्लाभमन्येषां विप्रलिप्सया ॥
साक्ष्यादिभिर्भावयित्वा गृह्णीयुस्ते चतुर्गुणम् ॥"

इति। दाये पितृपितामहादिद्रव्ये। अदाये तद्भिन्ने। व्यवहारार्थमनेकैः संमेलिते रिक्थे धने एकीभूयैव वाणिज्यादौ व्यवहारे प्रवर्तिते सति अन्येषां संभूय कर्म कुर्वतां विप्रलिप्सया तत्र व्यवहारप्रवर्तितरिक्थे एकः पुरुषो लाभं निह्नुते, आच्छादयति चेत्, ते संभूय व्यवहर्तारः साक्ष्यादिभिः प्रमाणैर्भावयित्वा। चतुर्गुणं निह्नुतस्येति शेषः। गृह्णीयुः। आक्षेप्तुः मिथ्याक्षेपेऽपि **स** एवाह—

" आक्षेप्तो यदि साक्ष्यात् [?] लाभं तस्य व्ययं तथा ।
नाशं वा भावयेत्तद्वत् आक्षेप्तुर्दण्डमाचरेत् ॥

1. In Apa. (833) this and the next line happen to be the first and last ardhas of a citation consisting of 2 verses. The citation is as follows:—

अनिर्दिष्टो वार्यमाणः प्रमादाद्यस्तु नाशयेत् ।
तेनैव तद्भवेद्देयं सर्वेषां समवायिनाम् ॥
दैवराजभयाद्यस्तु स्वशक्त्या परिपालयेत् ।
तस्यांशं दशमं दत्त्वा गृह्णीयुस्तेंऽशतोऽपरम् ॥

आक्षिप्तस्त्वया लाभद्रव्यं निह्नुतमिति गृहीतः पुरुषः तस्यैकभूतद्रव्यस्य लाभव्ययौ नाशं राजिकदैविकविपदा क्षयं च साक्ष्यादिभिः प्रमाणैः भावयेत् प्रतिपादयेच्चेत् आक्षेप्तुनिह्नु[प्तुः निह्न]वप्रतिपादयितुः तद्वदारोपितनिह्नुतद्रव्यचातुर्गुण्येनैव दण्डमाचरेत्। उभयतः साक्ष्यादिप्रमाणाभावभावनाभावे **कात्यायन** आह—

" आक्षेप्ता प्रत्ययान्मानं न साक्ष्यादिकमादृतम् ।
आक्षिप्तो वा.सप्रमाणं वदेन्नायं क्षयं व्ययम् ॥
तदैकदेशलाभं तु प्राड्विवाकेन जानता ।
आक्षिप्तो धनिने दाप्यः लाभं कृत्स्नस्य तत्क्रमात्[1] ॥"

आक्षेप्ता साक्षिलिखितादिप्रमाणेऽविश्वासादनादृते आक्षिप्ते च लिखितसाक्ष्यादितावकप्रमाणपूर्वकं आयं लाभं व्ययं स्वकृतं क्षयं दैविकादिविपदा द्रव्यनाशं च प्रतिपादयितुमशक्ते सति एकदेशलाभं जानता आक्षेप्तुर्मुखाच्छृण्वता प्रमाणान्तरेण वा जानता प्राड्विवाकेन तत्क्रमात् एकदेशलाभक्रमात् कृत्स्नस्य द्रव्यस्य एकदेशविभावितन्यायेन आक्षिप्तो लाभं दाप्यः ॥

एकदेशलाभनिश्चयाभावे तदा **बृहस्पतिः**—

" लाभैकदेशज्ञानं चेत् न संभवति केनचित् ।
यावांस्तु रिक्थनिक्षेपः कर्म संभूय कुर्वताम् ॥
आबन्धकोदितां वृद्धिं तावतो दापयेत्तदा ॥"

यदि चाक्षिप्तः लाभैकदेशमपि न वदति क्वचित् केनापि प्रमाणत्वेन तद्विज्ञानाभावे एकीभूय व्यवहारं कुर्वतां व्यवहारोपायभूतमूलद्रव्यप्रक्षेपो यावान् तावतो द्रव्यप्रक्षेपस्य आबन्धकोदितानां आबन्धकप्रयोगे उदितां यथावर्णं शास्त्रकारैरुक्तां वृद्धिं दापयेत् । प्राकरणिकं शेषपूरणं पूर्ववद्बोध्यम् ।

संवर्तः—

" संभूय व्यवहर्तारो द्रव्यनाशकरीं क्रियाम् ।
प्रधानवार्यमाणाश्चेत् कुर्युस्तेष्वेव सा पतेत् ॥"

उपसर्जनभूताश्चेत् प्रधानवार्यमाणा अपि द्रव्यनाशकरीं क्रियां कुर्युः, सा द्रव्यनाशकरी क्रिया । सविशेषणे हीति न्यायेन क्रियाजन्यो द्रव्यनाशः तेष्वेव पतेत्। एवकारेण प्रधानपुरुषो व्यवच्छिद्यते ॥

1. These verses are not found in Kātyāyana.

याज्ञवल्क्यः—

"समवायेन वणिजां लाभार्थं कर्म कुर्वताम् ।
लाभालाभौ यथाद्रव्यं यदावासं विजानता[1] ।।" इति ।

समवायेन एकीभावेन । लाभार्थं कर्म व्यवहारं कुर्वतां वणिजाम् । वणिग्ग्रहणं व्यवहर्तृमात्रोपलक्षणम् । लाभालाभौ यथाद्रव्यं मूलद्रव्यनिक्षेपे यस्य यस्य यावद्द्रव्यं तदानुगुण्येनैव तस्य तस्य भवतः । अथाव्यवहारप्रवृत्तिः प्रागेव प्रधानोपसर्जनभावमवलम्ब्य यस्य यस्य यावान् लाभः इति निर्णीतम्, तया व्यवस्थया लाभालाभौ भवतः । अत एवाह **कात्यायनः**—

"समवेतास्तु ये केचित् शिल्पिनो वणिजोऽपि वा ।
यथांशं कर्म कुर्वाणाः प्रोक्तं तत्र फलं समम्[2] ।।"

नारदः[3]—

"एकस्य चेत्स्याद्व्यसनं दायादोऽस्य तदाप्नुयात् ।
संबद्धे सति दायादे श्रोत्रिये सति तत्र च ।।"

संभूयव्यवहर्तृषु एकश्चेत्प्रमितः तद्धनं तत्सुतः तत्सपिण्डो वा दायादो हरेत्; तदभावे संबन्धी बन्धुः । तदभावे तु यः कश्चन श्रोत्रियो हरेत् । इदं च ब्राह्मणद्रव्यविषयम् ।

"अस्वामिकमदायादं दशवर्षस्थितं च यत् ।
राजा तदात्मसात्कुर्यात् ब्रह्मस्वं न भवेद्यदि[4] ।।"

इति **नारद**स्मरणात् ।।

याज्ञवल्क्यः—

"जिह्मं त्यजेयुर्निर्लाभमशक्तोऽन्येन कारयेत् ।
अनेकविधिराख्यातः ऋत्विक्कर्षककर्मिणाम्[5] ।।"

1. Yāj. II, 259.
2. Kātyāyana, 624.
3. Nārada, p. 134.
4. Nārada, p. 136.
5. Yāj. II, 265.

नारदः—

" ऋत्विक् तु त्रिविधः प्रोक्तः पूर्वैर्जुष्टः स्वयंकृतः ।
यदृच्छया च यः कुर्यात् आर्त्विज्यं प्रीतिपूर्वकम्[1] ॥
[2]संभूय [3]स्वानि कार्याणि कुर्वद्भिरिह मानवैः ।
अनेन [4]क्रमयोगेन कर्तव्यांशप्रकल्पना ॥"

अत्र विशेषमाह **कौटिल्यः**[5]—

" अग्निष्टोमादिषु दीक्षणीयाया ऊर्ध्वं य आपन्नः पञ्चममंशं लभेत । सोमविक्रयादूर्ध्वं चतुर्थम् । प्रवर्ग्योद्वासनादूर्ध्वं तृतीयम् । अग्निष्टोमादूर्ध्वं पादोनम् । मध्यन्दिनादूर्ध्वं समग्रं नीतासु दक्षिणासु भवति " इति ।

" [6]श्रूयतां कर्षकादीनां विधानमिदमुच्यते ।
वाह्याकर्षकबीजाद्यैः क्षेत्रोपकरणेन च ॥
ये समानास्तु तैः सार्धं कृषिः कार्या विजानता ॥"

वाह्यो बलीवर्दादिः ।

" [7]विपिने नागराभ्याशे तथा राजपथस्य च ।
ऊषरं मण्डुकाव्याप्तं क्षेत्रं यत्नेन वर्जयेत् ॥
गर्तानूपं सुसेकं च समन्तात् क्षेत्रसंयुतम् ।
सुवृष्टिं कृषितं काले वापयन् फलमश्नुते ॥
[8]कृशातिवृद्धं क्रुद्धं च रोगिणं प्रपलायिनम् ।
काणं खञ्जं च नादद्यात् धुर्यः प्राज्ञः कृषीवलः ॥"

1. Nārada, p. 135.
2. This is not found in Nārada, but see Manu VIII, 211.
3. स्वामि is the reading in the original.
4. विधियोगेन is the reading in Manu.
5. Arthaśāstra III, xiv. There are many differences in the readings.
6. These verses are attributed to Bṛhaspati in SC. Vyava. p. 434 and V. M. Vyava. 303. But the first of these lines is not found there.
7. पर्वते is the reading in SC. and V. M.
8. This too is attributed to Bṛhaspati in SC. 434 and V. M. Vyava. 304.

नारदः—

" संभूय कुर्वते ये तु प्राप्नुयुस्ते कृषेः फलम् ।
वाह्यक्षेत्रोपकरणबीजानामानुगुण्यतः[1] ॥"

एकीभूय ये कृषिं कुर्वते ते पुरुषाः यस्य यस्य यावत् वाह्यक्षेत्रोपकरणबीजादिकं तेन तेन तदानुगुण्येनैव फलं प्राप्नुयुः । उपकरणं लाङ्गलादिकम् ।

" भिक्षुकाः कर्मकुशलाः आचार्यश्चैव शिल्पिनः ।
एकद्वित्रिचतुर्भागान् हरेयुस्ते यथाक्रमम् ॥"

बृहस्पतिः—

" हर्म्यं देवगृहं वापि [2]चार्मिकोपस्कराणि च ।
संभूय कुर्वतां तेषां प्रमुख्योऽर्धांशमर्हति[3] ॥"

हर्म्यं देवगृहादिकं संभूय ये कुर्वन्ति ते प्रधानभूताय कर्मकुशलाय अर्धं दत्त्वा स्वयमर्धं गृह्णीयुः ।

" [4]संभूय नर्तकानां तु एष धर्म उदाहृतः ।
तानज्ञो[तालज्ञो] लभतेऽर्धं[5] तु गायकास्तु[6] समांशिनः ॥"

निगदव्याख्यानमेतत् ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीविज्ञानेश्वरचरणारविन्दनिषेवि-
नारायणकृतौ व्यवहारशिरोमणौ संभूयसमुत्थानं नाम
विवादपादं समाप्तम् ॥

---

1. This is not found in Nārada.
2. वाहिक is the reading in V. M. Vyava. 304.
3. द्व्यंशमर्हति is the reading both in the SC. Vyava. 436 and V. M. Vyava.
4. This also is attributed to Bṛhaspati in Apa. 839. नर्तकानामेष धर्मः is the reading in Apa.
5. Apa अध्यर्धं
6. Apa गायनास्तु

दत्ताप्रादानिकम्

अथ दत्ताप्रादानिकमुच्यते। तत्र **नारदः**—

"दत्त्वा द्रव्यमसम्यग्यः पुनरादातुमिच्छति।
दत्ताप्रादानिकं नाम तद्विवादपदं स्मृतम्॥
दत्तं सप्तविधं प्रोक्तमदत्तं षोडशात्मकम्।
तत्रेहाष्टावदेयानि देयमेकविधं स्मृतम्॥
अदेयमथ देयं च दत्तं चादत्तमेव च।
व्यवहारे च विज्ञेयः दानमार्गश्चतुर्विधः[1]॥"

अष्टावदेयान्याह **नारदः**—

"अन्वाहितं याचितकमाधिः साधारणं च यत्।
निक्षेपः पुत्रदाराश्च सर्वस्वं वान्वये यदि॥
आपत्स्वपि च कष्टासु वर्तमानेन देहिना।
अदेयान्याहुराचार्याः यच्चान्यस्मै प्रतिश्रुतम्[2]॥"

अत्र विशेषमाह **दक्षः**—

"सामान्यं याचितं [3]यत्स्यात् आधिर्दाराश्च तद्धनम्।
अन्वाहितं च निक्षेपे[क्षेपः] सर्वस्वं चान्वये सति॥
आपत्स्वपि न देयानि नव वस्तूनि पण्डितैः।
यो ददाति स मूढात्मा प्रायश्चित्तीयते नरः॥"

सामान्यमनेकस्वामिकम्। विवाहाद्युत्सवेषु अन्येभ्यो वस्त्रालङ्करणादि याचित्वा पुनर्दास्यति यदानीतं तद्याचितम्। यदेकस्य हस्ते निहितं द्रव्यं तेनाप्यनु पश्चात्

1. Nārada, p. 137. Here the order of the verses is changed.
2. Nārada, p. 137.
3. SC. Vyava, 443 and V. M. Vyava, 307 read न्यासः

अन्यस्य हस्ते स्वामिने देहीति निहितम्, तदन्वाहितकम्; अयं [अन्यत्] निगदव्याख्यातम्। याचितान्वाहितयोः उपनिधिप्रकरणे **अस्मद्गुरुचरणैः** इयमेव व्युत्पत्तिर्दर्शिता। निक्षेपः अन्येन विश्वासादानीय स्थापितः। एतत्सर्वमदेयम्। अन्वये पुत्रादिके सति सर्वं न देयम्, तद्भरणस्यापि विधिबोधितत्वात्। तथा च **मनुः**—

"[1]वृद्धौ च मातापितरौ साध्वी भार्या सुतः शिशुः।
अप्यकार्यशतं कृत्वा भर्तव्या मनुरब्रवीत्॥
क्रमागतं गृहं क्षेत्रं पित्र्यं पैतामहं च यत्।
पुत्रपौत्रसमृद्धस्य न देयमननुज्ञया॥
गृहादि येन दत्तं स्यात् कस्मैचिद्याचते धनम्।
पश्चाच्च न तथा तस्मात् न देयं तेन तद्भवेत्॥"

गृहादिकं स्थावरम्। कस्मैचिद्याचमानाय दत्तं चेत् पश्चाद्दानानन्तरं तद्दत्तं गृहादिकं धनं तथा न स्यात्, दत्तमेव न भवेत्।

नारदः[2]—

"कुटुम्बभरणात् द्रव्यं यत्किञ्चिदतिरिच्यते।
तद्देयमुपरुन्ध्यान्यत् ददता तत्समाप्नुयात्॥"

अन्यत् कुटुम्बभरणात् अनतिरिक्तम्॥

"सर्वस्वं गृहवर्जं तु कुटुम्बभरणादिकम्।
यद्द्रव्यं तत्स्वकं देयमदेयं स्यादतोऽन्यथा[3]॥"

इति **कात्यायने**नापि कुटुम्बभरणातिरिक्तस्यैव देयत्वस्मरणाम् कुटुम्बभरणादधिकं स्वार्जितं देयम् एकविधम्। **नारदेन** यत्प्रतिपादितं तद्दानमप्युदकपूर्वमित्याह **भारद्वाजः**—

1. This verse alone is found attributed to Manu in a reading in the Manusmṛti XI, 10. See Bombay Edn. The rest are not found even there.
2. Nārada, p. 137.
3. Kātyāyana, 640.

" दानमेकात्मकं प्राहुः तद्भवेत्तोयपूर्वकम् ।
विना तोयप्रदानेन धर्मदानं न विद्यते ॥" इति ।

आपस्तम्बोऽपि[1]—" सर्वाण्युदकपूर्वाणि " इति । अथ सप्तविधं दत्तमाह **नारदः**—

" पण्यमूल्यं भृतिस्तुष्ट्या स्नेहात्प्रत्युपकारतः ।
स्त्रीशूद्र[शुल्क]संग्रहार्थं च दत्तं सप्तविधं स्मृतम्[2] ॥" इति ।

पण्यस्य क्रीतद्रव्यस्य यन्मूल्यम् ; भृतिर्वेतनम् ; कृतकर्मणे सन्तुष्ट्या बन्धादिभ्यो दत्तम् ; स्नेहाद्दुहित्रादिभ्यो दत्तम् ; प्रत्युपकारतः उपकृतवते प्रत्युपकारेण दत्तम् ; स्त्रीशुल्कं परिणयनार्थं कन्याज्ञातिभ्यो दत्तम् ; अनुग्रहार्थमदृष्टार्थं दत्तं यच्च तदेतत्सप्तविधं दत्तमेव न प्रत्याहरणीयम् ।

अथ षोडशविधमदत्तमाह **नारदः**—

" अदत्तं तु भयक्रोधशोकवेगसमन्वितैः ।
तथोत्कोचपरीहासव्यत्यासछलयोगतः ॥
बालमूढास्वतन्त्रार्तमत्तोन्मत्तापवर्जितैः ।
कर्ता ममायं कर्मेति प्रतिलाभेच्छया च यत् ॥
अपात्रे पात्रमित्युक्ते कार्ये चाधर्मसंहिते ।
दत्तं यत्स्यादविज्ञातमदत्तं षोडशात्मकम्[3] ॥"

अत्र भयक्रोधशोकशब्दैः वेगशब्दः प्रत्येकमनुसंबध्यते। भयेन बन्दीग्रहक्रोशिकादिभ्यो दत्तं पुनराहरणीयम् । उत्कोचं कार्यप्रतिबन्धनिरासार्थमधिकृतेभ्यो दत्तम् , परिहासेन दत्तम् , व्यत्यासो नाम मूल्यकल्पनायामन्यद्दर्शयित्वा प्रयोगोऽन्यस्य दानम् , छलेन असत्ययोगेन दत्तम् , बालेन षोडशवर्षेण दत्तम् , लोकवेदानभिज्ञेन अस्वतन्त्रेण पुत्रदाराद्यार्तेन दोषाभिघातेन मदिरादिना विक्षिप्तेन उन्मत्तेन पित्तादिना भ्रान्तेन च अपवर्जितम् , दत्तमदत्तमेव, प्रत्याहरणीयमिति यावत् । अयं

1. Āpastamba Dharmasūtra II, iv, 8.
2. Nārada, p. 138.
3. Nārada, p. 138—139. The readings differ.

ममोपकारस्य कर्म इति प्रतिलाभेच्छया दत्तम् , अपात्रे वृषलीपत्यादौ तपस्वीति पात्रताबुद्ध्या दत्तम् , तथा यज्ञं करिष्यामि इति धनं लब्ध्वा द्यूतादौ विनियुञ्जानाय दत्तमिदं षोडाशप्रकारं दत्तमप्यदत्तमेव, प्रत्याहरणीयत्वात् ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीविज्ञानेश्वरचरणारविन्दनिषेवि-
नारायणकृतौ व्यवहारशिरोमणौ दत्ताप्रादानिकं नाम
विवादपादं समाप्तम्

॥ अज्ञानस्य भावरूपत्वप्रतिपादनं चतुर्विंशम् ॥

सत्त्वासत्त्वनिरूपणेन गदितुं शक्यो[1] न जातु स्वयं
यत्तत्त्वं प्रतिबोध्य[2] संसृति[3]मिमां सत्यामिवोद्भासयेत् ।
यज्ज्ञा[4]नादखिला चिदेक[5]निलया माया निवर्तेत तं
विश्वोत्पत्तिविप[6]त्तिगुप्तिविभवं वन्दे मुदा शार्ङ्गिणम् ॥

संप्र[7]ति विचार्यते ' किं ज्ञानाभावमात्रमेव[8] अज्ञानं आहोस्वित् भावरूप[9]म् ?' इति । ज्ञानप्रागभावप्रध्वंसयोः अज्ञानत्वप्रसिद्धेः, तयोरेव ज्ञानप्रतिषेधरूपतया अज्ञान-शब्दवाच्यत्वोपपत्तेः, अभावप्रमाणसिद्धत्वाच्च [तयोः[10] न तद्व्यतिरिक्तभावरूपाज्ञाने प्रमाणमस्ति ; नापि तत्प्रसिद्धं लोके ।] अतो ज्ञानाभावमा[11]त्रमेव अज्ञानं इति मीमांसकाः तार्किका[12]श्च मन्यन्ते ।

अ[13]त्रेदमाचक्ष्महे । सु[14]प्तोत्थितस्य तावत् अज्ञानपरामर्शान्यथानुपपत्तिः भाव-रूपाज्ञाने प्रमाणम् । तथा हि—सु[15]प्तः पुरुषः समुत्थाय ' सु[16]खमहं अस्वाप्समेतावन्तं

---

१. E: शक्यं
२. A E: प्रतिबध्य
३. A E: संस्मृति
४. A: विज्ञानात् ; E: ज्ञानादखिला
५. C: विवेकजनिता for चिदेकनिलया
६. A: विवर्ति for विपत्ति
७. C omits संप्रति विचार्यते
८. C: मात्ररूपं and E: मेवा .... मीमांसकाः thus omitting the whole portion
९. C: भावमात्रमिति
१०. A omits the part within brackets
११. C: मान for मात्र
१२. E: नास्तिका for तार्किका
१३. C: तत्र
१४. B E: सुषुप्तो
१५. B C: सुषुप्तः
१६. C: गाढमहं ; E: मा....महं स्वप्न-मेतावन्तं

कालं, न किञ्चिदवेदिषम्' इति सुषुप्तिकालीनमज्ञानं परामृ[1]शति। स चायं परामर्शः सुषुप्तिकाले[2] अज्ञानानुभवमन्तरेण अनुपपन्नः, विशिष्टानुभवपू[3]र्वकत्वात् विशिष्टपरामर्शस्य। न च ज्ञानाभावस्य सुषुप्तिकाले[4] अनुभवः संभवति, तदा धर्मिग्रहणप्रतियोगिस्मरणा[5]द्यसंभवात्, तदपेक्षत्वाच्च अभावानुभवस्य। न च सुषुप्तिकाले धर्मिग्रहणा[6]दि संभवति [[7]निःशेषकरणव्यापारोपरमात्।] निःशे[8]षकरणव्यापारोपरमो हि सुषुप्तिः प्रसिद्धा। तस्मात् अभावज्ञानसामग्र्यसंभवात् सुषुप्तौ न ज्ञानाभा[9]वानुभवः संभवति। अतो नित्यात्मचैतन्यप्रकाशेनैव मायादिशब्दवाच्यं ज्ञानविरोधा[10]त् ज्ञानपर्युदासेन अज्ञान[11]मिति च उच्यमानं भावरूपमेव सुषुप्तौ[12] अनुभूतमज्ञानं उत्तरकालं परामृश्य[13]ते इति यु[14]ज्यते।

स्यादेतत्—नित्यात्मचैतन्येनैव ज्ञाना[15]भावानुभव ए[16]व सुषु[17]प्तौ कल्प्यताम्; किं भावरूपानुभवकल्पनया?—इति। नैतत्सारम्; [18]अभावानुभवस्य धर्मिग्रहणप्रतियोगिस्मरणादिसविकल्पकज्ञानापेक्षत्वात्, तस्य च अन्तःकरणकार्यतया अन्तःकरण[19]मन्तरेण

---

१. E: मर्शति

२. C: कालीनानुभव
E: कालज्ञानानुभव

३. A E: पूर्विक

४. E: कालानुभवः

५. E has a very corrupt text here: स्मरणानुपपन्नः विशिष्टानुभवपूर्वकत्वात् विशिष्टपरामर्शस्य। न च ज्ञानाभावस्य करणव्यापारोपरमात् सकलकरणव्यापारोपरमो हि सुषुप्तिः प्रसिद्धा etc.,

६. C: ग्रहणं

७. All ms. except B and C omit this, though it seems necessary in the context.

८. B C E: सकल

९. C: अभावमनुभवति

१०. E: विरोधाज्ञान

११. C: वा अज्ञानमिति

१२. C: सुषुप्तानुभूत
E: सुषुप्तावनवभूताज्ञानानुभवानुभूत

१३. E: मर्श्यते

१४. C: शिष्यते

१५. E omits ज्ञान

१६. C omits एव

१७. E: सुषुप्ते

१८. E: अनुभवानुभवस्य

१९. E: अन्तःकरणमन्तःकरणासंभवात्

असंभवात्, केवलस्वरूपचैतन्यमात्रात्[१] निर्विकल्पकात्[२] असिद्धेः। अज्ञानं पुनः निर्विकल्पक[३]साक्षिचैतन्येन सुषुप्तिकाले अनुभूतं उत्तरकालं परामृश्यते[४] इति वैषम्यम्। ननु स्वरूपचैतन्यस्य[५] नित्यत्वात्, अज्ञानस्य च आ संसारविमोक्षात् अविनाशाभ्युपगमात्, अज्ञाना[६]नुभवजनित[७]संस्काराभावे कथं उत्थितस्य तद्विषयपरामर्शः स्यात्? उच्यते। अज्ञानस्य नित्यत्वेऽपि जाग्रदाद्यवस्थासु विपरिवर्तमानं[८] तत्तदवस्थाविशेष[९]संसृष्टमेव अनुभूयते। तथा हि[१०]—जागरितावस्थायां[११] 'अहमज्ञः' इति स्फुटतरसविकल्पका[१२]नुभवेन सुखादिवदनुभूयते। स्वप्ने पुनः तद्गतहस्त्यादिवत् बाधयोग्यतया अनुभूयते। सुषुप्तौ[१३] तु सर्वस्य[१४] सविकल्पकज्ञानस्य उपरमात् केवलसंस्कारानुरञ्जितं[१५] अज्ञानं अनुभूयते। अतो जागरितावस्थायां तथाविधावस्थासंसर्गाव्यभिचारात् भवत्येव अज्ञाना[१६]नुभवजनित[१७]संस्कारः। ततश्चोत्थितस्य तत्परामर्शो[१८] युज्यत एव।

ननु—उत्थितस्य 'एतावन्तं कालं न किञ्चिदवेदिषम्' इत्ययं परामर्शो न भवति; किं तु प्राचीनस्यैव ज्ञानाभावस्य[१९] अयं प्रबोधकालेऽनुभवः[२०]; यथा प्रातःकालीनस्यैव चत्वरादौ गजाभावस्य सायंकाले अनुभवः 'प्रातः चत्वरादौ गजो नासीत्' इति; एवं सुषुप्तिकालीनस्यैव ज्ञानाभावस्य[२१] प्रबोधसमये अनुभवः—इति। तदेतद-

---

१. E: मात्रं
२. C: दिसिद्धेः
   E: कारसिद्धेः
३. C: निर्विकेवल
४. E: मर्श्यते
५. E: चैतन्यनित्यत्वात्
६. E: अज्ञानाभाव
७. B omits जनित
८. A E: वर्तमानं
९. B omits वि
१०. C omits तथा हि
११. C: जाग्रदव
    E: जाग्रदाद्यव
१२. All except C and E read विकल्पक
१३. E: सुषुप्ते
१४. B: सर्वसविकल्पक
१५. C omits अनु
१६. C omits अज्ञान
१७. E: जनितासंस्कारः
१८. C omits तत् and reads परामर्शोऽपि
१९. B inserts एव
२०. All except C give कालानुभवः
२१. C: भआवस्थायं प्रबोधकाले

युक्तम्, प्रातःकालीनस्य गजाभावस्य तदानीमेव धर्म्यनुभवात्[१] तत्परामर्शेन सायंकाले प्रतियोगिस्मरणेन गजाभावानुभवो युक्तः[२]। इह पुनः सुषुप्तावस्थायां धर्म्यादिसमस्तवस्तु[[३]ग्रहणाभावे सति तत्र[४] कुत्र अभावं प्रबोधकाले प्रतिपद्येत[५] ? अतो नायमभावानुभवः। अस्तु तर्हि ज्ञानाभावानुमानम्। तथा हि—सुषुप्तिकाले न किञ्चिन्मया अनुभूतम्, अस्मर्यमाणत्वात्, यच्च[६]न्न स्मर्यते तत्तन्नानुभूतम्[७], यथा सप्तमरसः, तथा च सुषुप्तिकालीनवस्तु] न किञ्चिदपि स्मर्यते, तस्मात् तदा न किञ्चिदनुभूतम्—इति। तदप्यपेशलम्, हेतोरनैकान्तिकत्वात्। न ह्यनुभूते[८] वस्तुनि स्मृतिनियमोऽस्ति, वेगेन धावतो मार्गवर्तिपर्णतृणाद्यनुभवेऽपि पुनः तद[९]नुस्मरणादर्शनात्। अथ[१०] 'नियमेन अस्मर्यमाणत्वात्' इति हेतुं विशिष्येः[११], तदा[१२]पि निर्विकल्पकविज्ञ[१३]ानानुभूतपदा[१४]र्थे व्यभिचारः। तस्मात् अस्मरणलिङ्गेन ज्ञानाभावानुमानमयुक्तम। न च [१५]लिङ्गान्तरमुपलभामहे। न चायमुत्थितस्य अज्ञानपरामर्शो विभ्रमः, बाधानुपलम्भात्। तस्मात् उत्थितस्य अज्ञानपरामर्शान्यथानुपपत्त्या भावरूपमेवाज्ञा[१६]नं [सु[१७]षुप्तौ अनुभूतमिति निश्चीयते। अनुमानं च भवति—विवादगोचरापन्नः सु[१८]प्तोत्थितस्य अज्ञानपरामर्शः भावरूपविषयो [१९]भवितुमर्हति, भावप्रमाणगोचरवस्तुविषयत्वात्, घटादिपरामर्शवत्—इति।

---

१. E: धर्मानुभवं
२. C: युक्तम्
३. E omits the part within brackets
४. B: तस्य ; C omits तत्र
५. A: प्रतिपाद्येत
६. B: यन्न स्मर्यते तन्नानु
७. C: भूयते
८. E: अनुभूतवस्तुनि
९. B C: तदस्मरणदर्शनात्
E: पुनः स्मरणदर्शनात्
१०. A: अन्यथा
११. A D E: विशिष्यात्
१२. D: तथापि
१३. C omits वि
१४. E omits पदार्थे
१५. C: ज्ञानाभावस्य लिङ्गा
१६. B: रूपमेवानुभूतमिति
१७. E omits the portion within brackets.
१८. Some portions of this anumāna are missing from B.
१९. C omits भवितुमर्हति

अपि[1] च जागरितावस्थायामपि अज्ञातार्थप्रश्नान्यथानुपपत्त्या भावरूपमज्ञानं] गम्यते। तथा हि। कश्चित् स्वयमज्ञातमर्थं तदभिज्ञमन्यं पुरुषं पृच्छति—कीदृशो-ऽयमर्थः? मया असौ[2] न ज्ञायते—इति। तत्र यदि ज्ञानाभावमेव अज्ञानं तदा सुषुप्त-त्वादर्थस्य तदनुवादेन[3] प्रश्नोऽनुपपन्नः। न ह्यप्रतिपन्ने अर्थे अनुवादो[4] घटते। अथ सामान्यरूपेण[5] अवगम्य[6] तमर्थमनूद्य तद्विशेषप्रश्नः[7] इत्युच्येत[8], तदेतन्निरूपणीयम् ‘किं सामान्यविशेषौ भिन्नौ, उत अभिन्नौ, आहोस्वित्[9] भिन्नाभिन्नौ?’ इति। आद्ये कल्पे[10] सामान्यस्य अवगतत्वात्, तत्र[11] बुभुत्साभावात्, विशेषस्य च अर्थान्तरत्वात्, तस्य च सुषुप्तत्वात्[12], तदनुवादेन[13] प्रश्नासंभवात्, लोके प्रश्नप्रतिवचनादिव्यवहारः[14] अस्तं इयात्। अथ विशेषोऽपि सामान्याकारेण[15] अवगतः इति मतम्[16], तदाप्यवगतांशे[17] बुभुत्साभावात्, अनवगतांशस्य[18] सुषुप्तत्वात्, तदनुवादेन प्रश्नानुपपत्तेः[19], तदवस्थ एव दोषः। अथ सामान्यविशेषावभिन्नौ; तदा सामान्यावगमेनैव विशेषस्यापि[20] अवगतत्वात् न विशेषांशे[21] बुभुत्सा, नापि प्रश्नावसरः। अथ–सामान्यविशेषयोः भिन्नाभिन्नत्वात् सामान्यावगमेनैव तदभेदात् विशेषोऽप्यवगतः; ततश्च[22] विशेषानुवादेन प्रश्नोपपत्तिः; भिन्नत्वाच्च विशेषस्य तद्विषयबुभुत्सापि संभवति; अतो न[23] काचिदनुपपत्तिः—इति मन्येत[24], तदापि वक्तव्यं

---

१. B omits अपि
२. E: यमायासौ न
३. B: अनुवादोऽनुपपन्नः
४. C: तदनुवादो
५. C: मात्रेण for रूपेण
६. C: अवगतमर्थमनूद्य
   E: गम्यते, तदर्थमनूद्य
७. C: विशेषविषयप्रश्नः
८. E: उच्यते
९. A E drop this third vikalpa; C: उत for आहोस्वित्
१०. C: पक्षे
११. C: तद्बुभुत्साया अभावात्
१२. C: प्रसुप्त
१३. B omits a few lines up to अवगतांशे
१४. C: प्रश्नव्यवहारो
१५. E: सामान्यकारणावगत
१६. E omits मतम्
१७. C: अवगतैकदेशे
१८. C adds च, E: गतान्तस्य
१९. E: प्रश्नोपपत्तेः
२०. C: विशेषांशस्यापि
२१. C adds अपि
    E: विशेषांशेऽपि प्रश्नावसरः
२२. E omits ततः
२३. E omits न
२४. E: मन्यते

'किं[१] भिन्नरूपमेव अभिन्नरूपं आहोस्वित् ततो रूपान्तरम्?' इति। यद्याद्यपक्ष[२]-कक्षीकारः तदा विशेषस्य अवगतिः अनवगतिर्[३]वा[४] स्यात्, नोभयसिद्धिः, रूपद्वया-भावात्। अथ[५] अर्थान्तरम्, तदा[६]प्यनवगतिरेव; न तत्र बुभुत्सा, नापि प्रश्नावकाशः। अनवगतरूपस्य अवगतरूपादन्यत्वात् तस्य च सुषुप्तत्वात् तदनुवादेन प्रश्नो नैतरां[७] उपपद्यते। तस्मात् ज्ञानाभाव एव चेत् अज्ञानं प्रश्नप्रतिवचनादिलौकिकै[८]र्व्यवहारः[९] प्रलयं[१०] गच्छेत्।

ननु भावरूपमप्य[११]ज्ञानं विषयावभासविरोधित्वेनैव[१२] भवद्भिः अभ्युपगम्यते[१३]; तत्र कथं भवतामप्यज्ञातेऽर्थे[१४] प्रश्नादिव्यवहारः? उच्यते। अस्मत्पक्षे पदार्थानां[१५] द्वयी[१६] सिद्धिरस्ति—एका साक्षिसिद्धिः, अपरा प्रमाणसिद्धिः, इति[१७]। तत्र भावरूप-मज्ञानं प्रमाणज्ञानविरोधित्वेनाभ्युपगम्यते, न साक्षिचैतन्यविरोधित्वेन। ततः प्रमाण-ज्ञानोदयात् प्राक् अज्ञानविशिष्टतया साक्षि[१८]सिद्धोऽर्थो ज्ञातः इति व्यवह्रियते। ततश्च अर्थस्य अत्यन्तसुषुप्त्यभावात् अज्ञात[१९]त्वाच्च तस्यां अवस्थायां प्रश्नादिव्यवहारोपपत्तिः। स्वतः परतो वा प्रमाणज्ञाने सञ्जाते सति[२०] अज्ञाननिवृत्तेः अर्थस्य[२१] ज्ञातत्वादिव्यवहारः बुभुत्सानिवृत्तिश्च इति सर्वं[२२] सुव्यवदातम्।

इति तत्त्वशुद्धौ अज्ञानस्य भावरूपत्वप्रतिपादनप्रकरणम्।

---

१. E omits किं
२. C: यद्याद्यः पक्षः
३. E omits अनवगतिः
४. All except A E read गतिरेव
५. E omits अथ
६. B: तदाप्यवगतमेव तत्; न तत्र
C: तदाप्यवगतमवगतमेव; न तु तत्र
E: तदाप्यवगतमेव; न बुभुत्सा
७. E: न सुतरां
८. B: लौकिको व्यवहारः
९. E: व्यापारः for व्यवहारः
१०. C: प्रलीयेत
११. C omits अपि
१२. C: धित्वे
१३. A C: गतम्; E: गतः
१४. All except B give अज्ञातार्थे
१५. B: पदर्थानन्वये
१६. C: द्वयो गतिः
E: द्वयी सिद्धिरस्ति, अपरा
A B D: द्वितीयसिद्धिः
१७. E omits इति
१८. C: साक्षिचैतन्य
१९. E: ज्ञानत्वाच्च
२०. C omits सति
२१. E: अन्धस्य ज्ञानत्वादि
२२. B C: सर्वमवदातम्

॥ अभावसमर्थनं पञ्चविंशम् ॥

भावाभावौ यो विभागेन शश्वत् मायारूढो भासयन् लोकचक्रम् ।
अन्तर्यामी वर्तयत्यद्वयात्मा तं वन्देऽहं नन्दसूनुं सुरेशम् ॥

इद[1]मिदानीं चिन्त्यते ‘ किं भाव एव अभावशब्दव्यवहारभाक्[2], आहोस्वित् अभावाख्यं तत्त्वान्तरम् ?’ इति । तत्र सांख्या[3]: प्राभाकराश्च मन्यन्ते—न ह्यभावाख्यं तत्त्वान्तरमस्ति, प्रमाणाभावात् । “ ननु ‘ इह भूतले घटो नास्ति[4] ’ इत्यत्र आ स्त्रीबालं प्रतीतिरुपजायते । सा तावत् न घटभाव[5]विषयैव, तत्प्रतीतिविरोधा[6]त् घटाभा[7]वोपलंभस्य । नापि भूत[8]लविषया, सघटेऽपि प्रसङ्गात् । अथ केव[9]लभूतलविषया, तदापि वक्तव्यम् ‘ किमिदं कैवल्यं नाम किं भूतलमेव, उत[10] तत्त्वान्तरम् ?’ इति । यदि भूतलमेव, तदा[11] सघटेऽपि स्यात् इत्युक्तम् । अथ तत्त्वान्तरम् , अङ्गीकृतं तर्हि भवतैव नास्तीति[12] प्रत्ययाल[13]म्बनं भूतलादिभाव[14]तिरिक्तं तत्त्वान्तरम् ” इति । उच्यते । द्वयी[15] हि[16] भूतलावगतिः । घट[17]संसृष्टविषया एका, अन्या केवलभूतलविषया । [सा[18]पि

---

१. C omits इदमिदानीं चिन्त्यते
२. C: भागी
३. E: स्थाख्याः
४. C: नास्तीत्यादावन्तं
   E: नास्तात्यास्त्रीबालं
५. A: घटाभाव
६. B C: विरोधित्वात्
७. All except A C give घटभाव
८. E: भूतविषया
९. E: भूतले केवलविषया
१०. A E: मेवेदं तत्त्वान्तरम्
११. C omits तदा
१२. C omits इति
१३. E: यावलम्बनं
१४. C: भावव्यतिरिक्तं
१५. E: अन्वयी
१६. A E omit हि
१७. B omits घट
१८. E omits the portion within brackets

द्विधा, दृश्ये[1] प्रतियोगिनि केवलभूतलविषया एका, अपरा तु अदृश्ये प्रतियोगिनि इति। या तावत्[2] तत्र दृश्ये प्रतियोगिनि केवलभूतल[3]विषया] सैव अभावव्यवहारहेतुः, नान्या[4] भूतलमात्रविषया। न च दृश्ये प्रतियोगिनि एकाकिभूतलविषयज्ञानव्यतिरेकेण अभावविषया काचित्प्रतीतिरस्ति येन अभावाख्यं प्रमेयान्तरं प्रतिपद्येम[5]हि। अपि च 'भूतलस्य किमिदं कैवल्यं नाम?' इति पर्यनुयोगः परस्यापि समानः। तथा हि। अभाववादिनोऽपि धर्मिज्ञानपूर्वकं अभावज्ञानं ई[6]ति सम्मतम्। तत्र न तावत् भूतलमात्रविषयं[7] धर्मिज्ञानम्, तदा[8]पि तस्य घटसंसृष्टभूतलेऽपि प्रसङ्गात्। केव[9]लभूतलविषयं चेत्, किं तत्[10] कैवल्यं नाम? भूतलमेव उत तत्त्वान्तरम्? भूतलमेव चेत्, उक्तो दोषः। तत्त्वान्तरं[11] चेत्[12], तदपि भावरूपं अभावरूपं वा? भावरूपं चेत्, अस्तु भावान्तरविशिष्टभूतलविषयं धर्मिज्ञानम्; तदा[13]पि तस्य घटसंसृष्टभूतले प्रसङ्गो न परिहृतः। अथ अभा[14]वरूपं, तदा[15]पि अभावसामग्रीसंपत्तेः प्रागेव अभावग्रहणं वक्तव्यम्। ततश्च आत्माश्रयत्वप्रसङ्गः अभावग्रहणे सत्येव अभावग्रहणम्, इति। अन्योन्याश्रयत्वं वा अभावग्रहणे सत्येव धर्मिज्ञानम्, धर्मिज्ञाने सत्येव अभावज्ञानम्, इति। स्यान्मतम् 'न घटा[16]भावविशिष्टभूतलविषयं धर्मिज्ञानं, अपि तु भूतलस्य यदसाधारणरूपं[17] तद्विषयमेव' इति, तर्हि दृश्ये प्रतियोगिनि तथाविधभूतलस्वरूपज्ञानमेव[18] अभावव्यवहारहेतुः इति न अस्मत्पक्षेऽपि कश्चित् विरोधः। ना[19]पि अभावप्रमाणप्रमेयकल्प-

---

१. C omits up to या तावत्
२. C: च for तावत्
३. C omits भूतल
४. E: न भूतलमात्रविषयापि
५. C: पद्येत
६. E: इह
७. C: विषयधर्मि
८. B C omit तदापि तस्य
९. E: केवलविषयैव कैवल्यं नाम भूतल etc.,
१०. C omits किं तत्
११. C: तथा तत्त्वान्तरं
१२. E: इति चेत्
१३. A D E: तथापि
१४. C: भाव
१५. A D E: तथापि
१६. B: घटभावाभाव
१७. B C: स्वरूपं
१८. C omits एव
१९. E: न हि

नावकाशः। अनयैव दिशा कण्टकाद्यभावनिश्चयेनैव पदविन्यासादिव्यवहारोऽपि योज्यः। तस्मात् भाव एव अभावव्यवहारः, न अभावाख्यं तत्त्वान्तरम्—इति।

अत्राभिधीयते। न खलु अभावाख्यं तत्त्वान्तरमपलपितुं शक्यम्, तच्छब्द-प्रत्यययोः निरालम्बनत्वप्रसङ्गात्[1]। न च तच्छब्दप्रत्ययौ न स्तः, 'इह भूतले घटो नास्ति' इत्यादिशब्दप्रत्यययोः अखिलजनप्रसिद्धत्वात्[2]। ननु तौ[3] दृश्ये प्रतियोगिनि भूतलमात्रविषयावेव इत्युक्तम्। तर्हि भावशब्दप्रत्ययावपि घटविषयौ तथैव स्याताम्। अथायमभिप्रायः—घटसंवेदनेनैव घटसद्भावनिश्चयात् तदपलापे[4] तत्संवेदनविरोधो भवेत्[5]—इति, तर्हि घटाभावसंवेदनेनापि अभावस्वरूपनिश्चयात् तदपलापे तत्संवित्ति-विरोधः समान एव। किं बहुना[6]? भावसंवित्त्या चेत् पदार्थसत्तानिश्चयः, तथैव अभावसंवित्त्यैव अभावोऽपि प्रतीयमानो न अपलपितुं शक्यः। तथा चायं प्रयोगः—'इह भूतले घटो नास्ति' इति व्यवहारः धर्मिभूतलातिरिक्ततद्गतविशेषणज्ञान-निबन्धनो[8] भवितुमर्हति[9], भूतले सविशेषव्यवहारत्वात्, यो[10] भूतले [सविशेषव्यवहारः स भूतला]तिरिक्ततद्गतविशेषणज्ञानपूर्वको दृष्टः, यथा 'इह[13] भूतले घटोऽस्ति[14]' इत्यादिव्यवहारः, तथा[15] चायमुक्तसाधनो 'घटो नास्ति' इत्यादिव्यवहारः, तस्मादुक्त-साध्यः—इति। न च वाच्यम्—'घटो नास्ति' इत्यादिव्यवहारस्य भूतलमात्रविषयत्वा-भ्युपगमात् 'सविशेषव्यवहारत्वात्' इत्ययं हेतुः अन्यतरासिद्धः—इति। विमर्श्या-

---

१. B E drop आदि

२. B: प्रसिद्धत्वप्रसङ्गात्
C: सिद्धत्वात्

३. A D omit तौ

४. E: लापः

५. E: भवति

६. A: किं च यथा भावसंवित्त्यैव पदार्थ-सत्ता

७. C omits धर्मि

८. B: निबन्धन इति साध्यो धर्मः

९. C omits भवितुमर्हति

१०. C omits up to यथेह भूतले

११. E leaves out the part within brackets

१२. E: विशेषकं न ज्ञानपूर्वको

१३. E omits इह

१४. A E wrongly read नास्ति

१५. C: तथा चायं तस्मात्तथेति

१६. E: विषयाभ्युप

१७. B: सविशेषण

१८. E: विमत्यापन्नघटाभावव्यवहारभूतल-मात्रालंबनो

पन्नो भूतले घटाद्यभावव्यवहारो भूतलमात्रालम्बनो न भवितुमर्हति[1], भूतले वस्त्वन्तरप्रतियोगिकव्यवहारत्वात्, घटा[2]भावव्यवहारवत्, इति सविशेषालम्बनत्वानुमानात्।

यत्पुनरुक्तम्—अभावज्ञानात् प्राग[3]भावधर्मित्वेन यादृशं[4] भावाभावविनिर्मुक्तं भूतलं अभाववादिनोऽभिप्रेतं तादृशभूतले दृश्ये प्रतियोगिनि गृहीते सति अभावव्यवहारोऽस्तु—इति, तदेतद[5]युक्तम्। अस्मत्पक्षे भावाभावविनिर्मुक्तभूतलस्य धर्मित्वेन[6] ग्रहणमुप[7]कल्पते, न भवतां तथाविधभूतलग्रहणं संभवति। तथा हि—घट[8]स्य प्रागुत्पत्तेः प्रध्वंसादूर्ध्वं च घटाभावव्याप्तत्वात् भूतलस्य न ताव[9]त् घटसंसृष्टभूतलग्रहणम्; नाप्यभावविशिष्टस्य भूतल[10]स्य परिच्छेदः, अभा[11]वस्य प्रमाणान्तरगम्यत्वात्। तदेवं भूतलस्य घटाभावव्याप्ततया न घटसंसर्गः। अभावस्य भूतलगतस्याप्ययोग्यत्वात्, न भूतलेन तुल्योपलंभत्वम्। अतः शुद्धस्यैव[12] भूतलस्य ग्रहणमवकल्पते। भवतां पुनः[13] भूतलस्य स्वरूपेण घटसंसर्गविरोधः, सर्वदा भू[14]तले घटाभावप्रसङ्गात्। नाप्यभाव इष्टः। अतः[15] कदाचिदपि भूतलस्य घटसंसर्गविरोधाभावात् घटभूतलयोः तुल्योपलंभ[16]योग्यत्वाच्च[17] न ऐ[18]काकिभूतलग्रहणमवकल्पते।

स्यादेतत्—घटप्रध्वंसा[19]दूर्ध्वं भूतलस्य कपालमालाव्याप्तत्वात्, तस्याश्च घटसंसर्गविरोधात्, न घटसंसृष्टभूतलग्रहणप्रसङ्गः; प्रागुत्पत्तेश्च पिण्डादिव्याप्तत्वात्,

---

१. C: न भवति
२. A: घटाभाव
३. E: भाव
४. C: प्रागेव यादृशं
५. C: तदयुक्तम्
६. E: सम्मितत्वेन
७. B: अवकल्पते
८. C omits घटस्य
९. B omits तावत्
१०. C omits भूतलस्य
११. B: भावस्य
१२. C omits एव
१३. C: पुनर्न
१४. B omits भूतले
१५. C drops अतः
१६. c drops उपलंभ
१७. E omits च
१८. B: नैकान्तिक
१९. C: प्रध्वंसानन्तरम्; E: ध्वंसादूर्ध्वं

तस्य च[1] घटसंसर्गविरोधात्, न तत्रापि प्रसङ्गः; यत्र च सन्नपि घटो देशान्तरं नीयते, तत्रापि देशान्तरसंसर्ग एव अन्यदेशसंसर्गविरोधि इति न क्वापि घटसंसृष्ट-भूतलग्रह[2]णप्रसङ्गः—इति। तद[3]पि असमीक्षापूर्वकमेवोत्प्रेक्षितमुत्पश्यामः। यत्र कपालमालासंसर्गः तत्र घटसंसर्गो मा भूत्; अन्यत्र घटसंसर्गः किं न भवेत्? अभावानभ्युपगमे सति किमिति वा न गृ[4]ह्येत? तथा प्रागुत्पत्तेरपि पिण्[5]डादिव्यास-देशादन्यत्र [6]घटसंसर्गसद्[7]भावः तद्ग्रहणं च[8] दुर्निवारमेव प्र[9]सज्यते। तदेवं एकाकिभूतल-ग्रहणस्य भ[10]वतां असंभवात् [11]दृश्ये प्रतियोगिनि केवलभूतलग्रहणे सति अभावव्यवहारः इत्ये[12]युक्तमुक्तम्। तस्मात् अभावाख्यं तत्त्वान्त[13]रमिति सिद्धम्।

इति तत्त्वशुद्धौ अभावसमर्थनप्रकरणम्।

---

१. C omits च
२. E omits ग्रहण
३. B: तदप्यसत्;
C: तदप्यसमीक्षितमेवोत्प्रेक्षितम्
४. A E: गृह्यते
५. C: मृत्पिण्डादि
६. E: घटसद्भावग्रहणं
७. B: घटसंभवस्तद्ग्रहणं
८. C omits च
९. C omits प्रसज्यते
E: प्र....मेकाकि
१०. C: भवतोऽसंभवात्
११. E: दृश्यते
१२. E: इत्युक्तम्
१३. C: तत्त्वान्तरमस्त्येवेति।

WOMEN CHARACTERS IN KĀLIDĀSA'S DRAMAS

By

Dr. V. Raghavan

INTRODUCTION

According to Sanskrit critics, Śṛṅgāra or Love is of two main phases, Sambhoga—enjoyment and Vipralambha—separation. Separation is of two kinds: the former separation from the time of the lovers' first meeting upto the time they are able to obtain each other, and the latter separation which happens after union and may be due to many causes. The essence of Śṛṅgāra is Vipralambha. Poets often love to linger long depicting the two yearning and dying for each other. Separation has been considered the most delectable Rasa, and without that, Śṛṅgāra almost loses is appeal.

'न विना विप्रलंभेन शृङ्गारः पुष्टिमश्नुते ।'

In developing this Vipralambha Rasa, the usual means of a dramatist are a Pratināyaka, the counterhero, or another woman who stands as an obstacle. In none of the three dramas of Kālidāsa have we the former, the Pratināyaka, like the Śakāra we have in Śūdraka's Mṛcchakaṭika. Therefore two parties among the male characters do not appear in the dramas of Kālidāsa. Kālidāsa develops his Vipralambha only through the female characters. Thus do Kālidasa's dramas come to have many ladies, and so too the many plays of which the Mālavikāgnimitra was the model. This development of Vipralambha through the female characters refers only to the Vikramorvaśīya and the Mālavikāgnimitra. For there is a remarkable speciality about the Śākuntala where there is neither the counterhero nor an older queen standing as an obstacle to the king's new love. In it the Rasa of love in longing is developed through Fate, which takes the excuse of a small carelessness in hospitality towards sage Durvāsas.

The feminine world in Kālidāsa's dramas can be divided into four kinds: (i) the heroines, (ii) the elder queens who impede the kings' love for the heroines, (iii) the Ceṭīs or the young accomplices or friends of both the heroines and the queens, and (iv) sundry

characters with very little action. We may ignore the last class. The third group, as has been pointed out, comprises two parties: accomplices of the Nāyikās who help their love for the king, and maids waiting on the queens who help them in their conflict with the kings in their new love affairs. Of the main heroines, the three dramas present three different types. The heroine of the Vikramorvaśīya is a mere courtezan, and that not of this world at all. The heroine of the Mālavikāgnimitra is just a girl of beauty and accomplishment. The heroine of the Abhijñānaśākuntala is an image of sublimity, the embodiment of the poet's philosophy of love.

THE VIKRAMORVAŚĪYA

Ūrvaśī

From one point of view, the Vikramorvaśīya has nothing like itself in Sanskrit literature. The heroine here is a grownup lady, a Prauḍhā according to the classification of the Sanskrit aestheticians. More than that, she is a courtezan which means that she is a Prauḍhā doubly; for, courtezans are more developed in the arts of enticing men than other women. To add to this, she is not a mortal, being an Apsaras of the heavens. Thus she has the greatest amount of Prauḍhi in her. Compare her to an ordinary girl, a little creature gathered up in a heavy veil of bashfulness, the Mugdhā. Greater in Prauḍhi than the Mugdhā is the ordinary Prauḍhā; greater still is the Veśyā like the heroine in the Mṛcchakaṭika; greater than even that Prauḍhā is Ūrvaśī, the divine courtezan. Therefore the one centre feature of the character of Ūrvaśī which has to be borne in the mind is her being this divine courtezan.

As an Apsaras Ūrvaśī possesses celestial beauty and commands all the culture and subtle craftsmanship in affairs of love required to entice the hearts of men. As a woman, she has some amount of bashfulness also, Lajjā, which she knows can be used effectively to develop love. Lajjā is of the essence of the Śṛṅgāra portrayed in Sanskrit literature. Ūrvaśī shows herself a woman again when Īrṣyā or jealousy also makes its appearance in her. At the first meeting of the king when he rescues her and her party, she has to travel with him in his chariot. They are too close to the unknown man and so Ūrvaśī tells her friend Citralekhā: "Friend, please move a little away." 'सखि, किमपि परतोऽपसर ।' (Act I). We feel like hearing here the hushed voice of the young brides on the swing (*ūñjal*) and in the several other incidents during the marriages in

our homes. Ūrvaśī exhibits her Īrṣyā or jealousy in Act III. Her friend says, in fun, that the king, Purūravas, is enjoying somebody called up in his mind; Ūrvaśī is suddenly upset and she thinks that there is some other woman with the king.

In all other respects, Ūrvaśī is hardly like any woman of this world. She is of superior or celestial make and everywhere, she moves about with an air of superiority. The king appears inferior throughout. She moves and he is moved; she plays with him, and he is only the object of her pleasure. At the end of Act II, she flies away to Svarga, and with an uplifted neck, the king says in language most pitiable: "I cannot stop you; you have been called back to Svarga; please remember this poor soul of mine."

'नास्ति भवत्योरीश्वरनियोगपरिपन्थी ।
किन्तु स्मर्तव्यस्त्वयं जनः ॥'

Ūrvaśī then of her own accord comes to Purūravas and from within the illusory invisibility, Tiraskariṇī, which she has created with her divine powers, she plays with the feelings of Purūravas. She writes a love letter and herself throws it to the king. She comes from the back and plays by closing his eyes with her hands. Cursed to live in the mortal world for a time she stays with Purūravas, but soon finds that the king in the palace has too many state burdens; anxious to have him all for herself, she carries him away to the Gandhamādana forest. There she gets angry, jealous, and separated. After reunion, it is she who reminds the almost servile lover of a king that he has too long been neglecting the state duties and asks him to return to the capital. She herself afterwards leaves the king, goes to witness a sacrifice being performed at Naimiśa forest, gives birth to a boy there, leaves the child in an Āśrama, and quietly returns to the king who knows nothing of her pregnancy or delivery. For it is ordained that if she should see the face of her boy at the court, her life on earth with Purūravas as her lover would come to an end. When this actually happens in the end, she is for leaving the king, although much against her heart. Thus Ūrvaśī is a Pragalbhā to the end, a bold woman who does all that she wants and goes about as if dragging along with her the king tied to the anklet of her feet.

The jealousy or Īrṣyā of a courtezan heroine is limited. She can hardly afford to be jealous of her lover's wife. On seeing the king and the queen, Ūrvaśī tells her friend: "Oh! the king loves his wife; still I am not able to turn away from loving him." It is

because of her great passion for Purūravas that Ūrvaśī says this. Having enticed the heart of the king and put an end to the happiness of the queen, does the courtezan feel sorry for it? No; it is the same air of condescending favour from a superior celestial being that we find in Ūrvaśī's attitude towards the queen of Purūravas also. The good woman she was, the queen realised the uselessness of anger when the king was mad after the fresh fruit, and almost presented away her lord to Ūrvaśī. At this juncture Ūrvaśī says: "O! the queen has given away the king to me."

'सखि, देव्या दत्तो महाराजः ।' Act III.

Set this gluttonous satisfaction of the courtezan who had made up her mind to have her lover all for herself against the noble sacrifice of the all-bearing heart of the queen. The Kāśīrājaputrī is an ideal Pativratā and Ūrvaśī a super Veśyā. But being a divine lady of great culture, omniscient of the ways of decorum and sweet social behaviour, she formally recognises the chief queen as her superior and as the elder step-mother of her own son Āyus ; she asks Āyus to bow first to his Jyeṣṭhamātā, the chief queen.

Another aspect of Ūrvaśī's character that must be studied is her attitude towards her child. She keeps the father, Purūravas, absolutely ignorant of the birth of the child. She hides the child somewhere. Apparently for education, she leaves the boy in a hermitage in a forest. The real reason however in leaving the son there and keeping the king ignorant of the child is her fear that, if the son is brought to the king, her life of pleasure with the king on earth will come to an end according to the curse that threw her in the company of Purūravas. She is not ashamed to say this in the last Act. The last sentiment expressed is not the joy of union with the son but only her sorrow at the fact that with that her life with Purūravas ends.

'तदेतावान्मे महाराजेन संवासः ।' Act V.

The poet, with great art, introduces the fifth Act with the sorrow of the king for the absence of progeny, his grief at the ill-luck that has robbed him of the bliss of seeing the beaming face of a child. See the transition from Purūravas of Act IV to Purūravas of Act V. The passion-stricken slave of Ūrvaśī who had become mad on her separation and who was roving on the Himalayan slopes is transformed suddenly into a sublime soul. The king is redeemed but Ūrvaśī, who for the sake of mere enjoyment, threw away the son to

the forest is the essence of callousness. She is the ancient example of the modern lady who considers the child as an obstacle to her enjoyment. Menaka, another member of Ūrvaśī's class, left her child in the forest; the forest was more merciful and birds reared up the mother of Bharata. Ūrvaśī made Purūravas abandon his state duties and carried away the king to the Gandhamādana forest to have uninterrupted bliss (Act III, Interlude). When she has to leave Purūravas finally, she regrets very much. Nārada now gives the glad news that Indra has permitted her to stay; she feels that her heart is rid of pain and that long years of love with the king are assured to her.

'अहो शल्यं मे हृदयादपनीतमिव ।' Act V.

There is not another character like Ūrvaśī in Sanskrit drama. We have a courtezan as the heroine in the Mṛcchakaṭika, but Vasantasenā is not only a being of this world, but intensely human. She has nothing of the courtezan in her; she loves genuinely and ardently a poor but cultured man and for this, endures immense suffering; she gives away her money, kicks away an influential relative of the king and even endangers her own life. Ūrvaśī is nowhere by the side of Vasantasenā. Ūrvaśī has no human quality. How can she who is not a human being have that? The Vidūṣaka rightly tells the king regarding Ūrvaśī: "Well, don't you imagine a celestial woman as capable of human qualities."

'मा मा भवान् सर्वं मानुषीधर्मं दिव्यासु संभावयतु ।' Act V.

Kāśīrājaputrī—the Queen

Our sympathy goes to the queen who has lost her place in the king's heart and who has to console herself and seek contentment through the observance of various meritorious rites. A little initial opposition to the king's love, a few fits of temper which soon become futile give place to fortitude and contentment in these first queens. The Kāśīrājaputrī is a type; she is Dhāriṇī in the Mālavikāgnimitrā; she is Vāsavadattā in the Ratnāvalī. The queen begins with resentment; she catches the king redhanded but seeing that her own days are past, says in sorrow, despair, jealousy, and taunt: "There is no mistake in you; it is myself who have committed the mistake of standing in front of you even after knowing that you cannot bear even the sight of me. I will go away now."

Once more in Act III, the queen casts a satiric remark in her anger that the king is really suffering from Pitta and is mad. Satire is invariably found in this type of character. Both Dhāriṇī and Irāvatī in the Mālavikāgnimitra talk very cuttingly to the king. But nothing avails and kings have respect only for their virtues of sacrifice and forbearance. The queens accordingly harden themselves and go even to the extent of regretting their own temper against their wilful lords. The Kāśīrājaputrī lays aside prestige, performs a goodwill-Vrata and requests Purūravas to excuse her. Such is her simplicity, her frank and sincere love for her lord and her sense of sacrifice that Ūrvaśī's heart is set at rest, all fears of opposition being removed. Such is the goodness of the queen that she prays in the Vrata: "May I be living in all amity and sisterly feeling with whichever women my husband resorts to in future."

'अद्यप्रभृति आर्यपुत्रो यां स्त्रियं कामयते, या आर्यपुत्रसमागमप्रणयिनी तया सह अप्रतिबन्धेन वर्तितव्यम् ।' Act III.

The unkind Vidūṣaka cuts that the queen is making a virtue of the necessity in that prayer. But the queen replies to that remark:

'मूढ ! अहं खलु आत्मनः सुखावसानेन आर्यपुत्रं निर्वृतशरीरं कर्तुमिच्छामि ।' Act III. "Fool! I want to make the king enjoy, by putting an end to my happiness."

Citralekhā and Nipuṇikā

The two other female characters in the Vikramorvaśīya are Citralekhā and Nipuṇikā. The former can be compared to Vakulāvalikā in the Mālvikāgnimitra, and the latter to her namesake in the same drama, Irāvatī's ceṭī. Citralekhā is clever and witty. She creates charming situations and helps to advance the love of her friend Ūrvaśī for the king. But her task is far less difficult than that of Vakulāvalikā, the friend of Mālavikā; Vakulāvalikā has to work in more complicated circumstances. Neither is Ūrvaśī the timid little thing that Mālavikā is nor is there in the Vikramorvaśīya the doule opposition of Dhāriṇī and Irāvatī.

Nipuṇikā is also clever and is very devoted to the queen whose maid she is. She cunningly squeezes out the secret of the name of the new woman loved by the king from the Vidūṣaka (Act II, Prelude), and has infinite wit in satirising the Vidūṣaka, the king's accomplice.

THE MALAVIKĀGNIMITRA

Mālavikā

A dramatist's greatness can be known by the number of his imitators. Beginning from Priyadarśikā and Ratnāvalī of Harṣa, how large is the number of plays that have been produced on the model of the Mālavikāgnimitra! The Mālavikāgnimitra is a perfect gem of a drama, though looking at it from the heights of the Śākuntala, some will go to the extent of doubting even Kālidāsa's authorship of the Mālavikāgnimitra.

Mālavikā has just attained the spring of her age and belongs to the class called Mugdhā, one in whom youth has dawned but whose love is muffled in bashfulness.

'उद्यद्यौवना मुग्धा लज्जापिहितमन्मथा ।'

Mālavikā, when we first hear of her, is a servant-maid in the harem of the chief queen of Agnimitra, Dhāriṇī. She has a beauty not common among such maids. As a matter of fact, she is a princess, intended for the hand of Agnimitra. From a mere picture of hers drawn in a group with Dhāriṇī, the easily moved heart of the king becomes interested in her. From the time of the sight of Mālavikā in that picture, the king tries with the aid of the Vidūṣaka to obtain Mālavikā's sight and to meet her. This love between Mālavikā and Agnimitra, though it is obstructed first by Dhāriṇī and then by Irāvatī, finally realises itself. For, as the poet says in his Vikramorvaśīya :

'नद्या इव प्रवाहो विषमशिलासङ्कटस्खलितवेगः ।
विघ्नितसमागमसुखो मनसिशयः शतगुणो भवति ॥' Act III.

Love, like the current of the river that dashes against the rocks on the way, only develops a hundredfold.

Unkind fate throws Mālavikā into Dhāriṇī's harem as a servant, there to be pleasing the queen with her dance. But it is the king who gets attracted by her dance, much to the displeasure of the queen. Mālavikā has extraordinary beauty and as she moves, her limbs seem to depict all the rhythm of dance. The art added poison to an already sharp shaft.

'अव्याजसुन्दरीं तां विज्ञानेन ललितेन योजयता ।
परिकल्पितो विधात्रा बाणः कामस्य विषदिग्धः ॥' II. 13.

Though a Mugdhā, Mālavikā is not so 'innocent' as Śakuntalā. Śakuntalā is as innocent as the forest deer: "परोक्षमन्मथोमृगशाबैस्समभेधितो जनः।" But Mālavikā is a perfect cultured city-bred girl, a princess, grown in a palace. And recently she has attained perfection in the art of Nāṭya which means a mastery of all the subtleties of love. The teacher is so pleased with Mālavikā's talents, and prides over a pupil who, by doing better what is taught, seems to reteach the master himself.

'तत्तद्विशेषकरणात् प्रत्युपदिशतीव मे बाला।'

I. 5.

Paṇḍita Kauśikī praises Mālavikā's performance. Mālavikā's very pose, the statuesque she cuts at the end of the dance, is more beautiful than dance itself.

'नृत्तादस्याः स्थितमतितरां कान्तम्।'

II. 6.

It is therefore no wonder that the impressionable and tasteful heart of Agnimitra becomes mad over Mālavikā, even though she is a maid-servant of his queen. It is also not surprising that even at the very first sight of Mālavikā in a picture, the king forgets completely Irāvatī, whom he had once taken, in addition to Dhāriṇī, for the same reasons of beauty and accomplishments. This is borne out by a remark of Vakulāvalikā in the opening scene itself "इरावतीमतिक्रामन्तीं प्रेक्षे" and by the blessing which the dreaming Vidūṣaka gives to Mālavikā in Act IV: "इरावतीमतिक्रामन्ती भव।"

Mālavikā, as pointed out above, is not very much of a Mugdhā. She knows the king's love for her and her own love for him. She was intended for the king and she was loving him ever since. The first sight of the king she has in the dance makes her love flame up; in Act III, we see her in the pangs of love and doubt. She does not know the king's heart very clearly. Further, where is the king and where is a servant-maid? Queen Dhāriṇī may get angry. It is this sense of wronging her mistress that throws Mālavikā often in the fires of doubt and despair. She tells Vakulāvalikā who is applying Alaktaka to her feet:

'सखि, देवीं चिन्तयित्वा न मे हृदयस्य प्रभविष्यामि।'

Act III.

A sense of disloyalty is always troubling Mālavikā's mind. She is actually afraid of the queen's wrath, were the secret to become

known. Even when she is lonely, locked up with the king in the Samudragṛha, even after she is assured of the king's great love for her, she tells the king:

'देवीभयादात्मनोऽपि प्रियं कर्तुं न पारयामि ।'

Again when the king has gone, the secret meeting at the Samudragṛha having ended in a fiasco, she says to Vakulāvalikā:

'हला! देवीं चिन्तयित्वा वेपते मे हृदयम् ।
न जाने संप्रति किमतः परं अनुभवितव्यं भविष्यतीति ।'

From the very beginning, Mālavikā's path is beset with obstacles and her fortunes are all spoilt by ill-luck. There was at first the calamity in the forest as a result of which she got separated from her party. In the palace, she has to suffer imprisonment at the hands of Dhāriṇī who is asked by the enraged Irāvatī to punish Mālavikā. It is her beauty and her dance that help her to achieve her object. It is as an artist that the forest-chief sent her to the king's court. It is her dance that was responsible for her first seeing the king. It is because of her beauty that the queen sends Mālavikā in her own place to fulfil the Dohada of the Aśoka ree, while doing which she has the first regular meeting with the king. When the Aśoka blooms, the queen, who realises the overwhelming love of the king for Mālavikā, presents the girl to the king, at which juncture friends arrive to identify the poor servant-maid as the very princess intended for Agnimitra. Mālavikā then gets the Patrorṇa, the symbol of a queen, and attains a status equal to that of Dhāriṇī.

Mālavikā is drawn with perfect reality. She is not such an innocent and artless creature as to weep when she has reason to grow jealous at others whom the king loves. See the art of Kālidāsa here : Compare the two paintings, one introduced in the opening scene and another introduced in the Samudragṛha. Read the two situations together with the two remarks, one from Vakulāvalikā and another from the Vidūṣaka, इरावतीं अतिक्रामन्तीं प्रेक्षे and इरावतीमतिक्रामन्ती भव । Irāvatī was the Mālavikā of an earlier drama. In the first Dhāriṇī is painted with her retinue which includes Mālavikā, the person who is to be the new love of the king. The second painting depicts the same incident as it had occurred some time back, when the same king was turning his attentions to a new member in the

queen's retinue, Irāvatī, then an irresistible image of beauty and accomplishments. Mālavikā sees this second picture of the king's interest passing from Dhāriṇī to Irāvatī at a most psychological moment, when she is going to have the most regular meeting with the king. The heart of Mālavikā does not fail to get clouded at once with the sorrowful thoughts of the fickleness of royal love. It flashed for a moment on her woman's heart how her own lot would soon become Irāvatī's. As Mālavikā is looking at that picture rather concernedly, Vakulāvalikā says: नन्वियं पार्श्वगता इरावती। Mālavikā realises kow deeply the king had wronged Dhāriṇī at that time. She tells Vakulāvalikā:

'सखि, अदक्षिण इव मे भर्ता, यस्सर्वदेवीजनमुज्झित्वा एकस्या मुखे बद्धलक्ष्यः। .... आर्यगौतमोऽप्यत्रैव सेवत एनम्। .... ततः किमिदानीमात्मानमायासयिष्यामि।' Act IV.

It is a revelation to her who had not previously realised the nature of royal love. It is too much for her to see that the wretched Gautama, her present accomplice, was at that time helping the king to attain Irāvatī. She concludes: "Why should I trouble myself with love for such a king?" Kālidāsa never fails to introduce this most human and feminine touch, the touch which at once ennobles the heroines, increases the pathos of their fate, and shoots rays of light into the real state of affairs in the harem-life of a king. See in the Śākuntala also, when the two friends Anasūyā and Priyamvadā are tying the knot of union more and more, in true feminine instinct, Śakuntalā says, even as Mālavikā in the same situation:

'सखि, अलमन्तःपुरविरहपर्युत्सुकस्य राजर्षेरुपरोधेन।'

And the two friends tell Duṣyanta:

'वयस्य! बहुवल्लभा राजानः श्रूयन्ते, तद्यथा नौ प्रियसखी बन्धुजनशोचनीया न भवति, तथा निर्वह।' Act III.

When the passionate Agnimitra begs Mālavikā in the Samudragṛha, Mālavikā just wards him off, and reminds him of the anger of Dhāriṇī. On hearing this, the king replies: अयि न भेतव्यम्। But Mālavikā knows how bold the king really is, how guilty he is and how far she could rely on his words uttered in a passion-filled moment. Though Mālavikā loves him, she has yet self-control, and

preventing him from an advance for an embrace, says in a satirical mood, knowing fully as she does the real fear of the king for Dhāriṇī and Irāvatī:

‘ यो न बिभेति स मया भट्टिनीदर्शने दृष्टसामर्थ्यो भर्ता ।’ Act IV.

Mālavikā had seen at the foot of the Aśoka tree how pale the king became on seeing Irāvatī suddenly appear there and how stupid he looked when Irāvatī flared up.

Vakulāvalikā

Vakulāvalikā is a maid-servant of Dhāriṇī, clever and devoted to Mālavikā, in the realisation of whose love for the king she has a great part to play. The Vidūṣaka takes her into confidence in his plans for securing Mālavikā for the king. Vakulāvalikā is seen at her best in the scene at the foot of the Aśoka tree where Mālavikā had come, at the command of queen Dhāriṇī, to fulfil the Dohada of the bloomless Aśoka. Queen Dhāriṇī was to have done that Dohadapūraṇa herself, but such was the skill with which the Vidūṣaka worked, that as a result of his pranks, the queen fell from the swing and consequently she had to entrust the Dohadapūraṇa to Mālavikā. The Vidūṣaka had also instructed Vakulāvalikā to work up the heart of Mālavikā sufficiently, promising to bring the king there at the proper time. Vakulāvalikā comes to the foot of the Aśoka tree to decorate Mālavikā's feet for the Dohadapūraṇa, for administering the kick which would make the Aśoka bloom. None but Kālidāsa could have written such a delicate scene with such artful dialogue. In a few, fine, and clever words, Vakulāvalikā first makes Mālavikā confide in her completely. She soon makes Mālavikā feel that Vakulāvalikā is the one means of attaining success. She decorates Mālavikā's feet also exquisitely and when Mālavikā asks her where she learnt that art, she deftly introduces the name of the king. After assuring Mālavikā of the king's love, she promises her help to Mālavikā and immediately makes the way for her meeting the king. The whole Act is an example of the art of Vakulāvalikā. The way in which she touched Mālavikā's heart and mastered it completely in no time, the way in which she made the love of Mālavikā for the king firmer—all this was seen by Irāvatī who realised that with a person like Vakulāvalikā in it, it was a lost game for herself. Irāvatī tells her ceṭī:

‘ सखि, प्रेक्षस्व, कारितैव वकुलावलिकया एतस्मिन् पदं मालविका ।’

Nipuṇikā :

' भट्टिनि, निर्विकारस्याप्युत्सुकताजनक उपदेशः ।'

Act III.

Nipuṇikā observes that such was the goading talk of Vakulāvalikā that it seemed it would create longing even in hearts which had no feeling. The king plaintively asked at first: "अपि स्मरेदस्मदभ्यर्थनाम् (वकुलावलिका)?" "Will Vakulāvalikā remember our request?" Act III. In the end, when he sees with his own eyes and hears how Vakulāvalikā is working up the heart of Mālavikā, the king says in appreciation of the art of the Dūtī on whom the lives of lovers verily depend:

' भावज्ञानानन्तरं प्रस्तुतेन प्रत्याख्याने दत्तयुक्तोत्तरेण ।
वाक्येनेयं स्थापिता स्वे निदेशे स्थाने प्राणाः कामिनां दूत्यधीनाः ॥'

Act III.

Thus Kālidāsa praises his own art in this scene through the king's praise of the gradual and delicate way in which Vakulāvalikā worked up the heart of Mālavikā. Similarly, in the later Samudragṛha scene, the same Vakulāvalikā, makes, with her words, more and more firm, Mālavikā's love for the king, when Mālavikā is upset by the picture incident.

Perhaps as a ceṭī of Dhāriṇī, Vakulāvalikā is ill-disposed towards Irāvatī, or is rather satirical towards Irāvatī by reason of the latter's opposition to Mālavikā's love. Vakulāvalikā is bold when she meets Irāvatī and her being on the king's side emboldens her more. When suddenly an awkward situation arises at the foot of the Aśoka tree by the unsuspected appearnace of Irāvatī, Vakulāvalikā replies to Irāvatī : " Who are we servant-maids to seek the king's love ? "

' प्रसीदतु भट्टिनी, के आवां भर्तुः प्रणयपरिग्रहस्य ? ।'

Act III.

When again this embodied obstacle—Irāvatī—appears at the threshold of the almost fulfilled hope in the Samudragṛha, Vakulāvalikā replies:

' प्रसीदतु भट्टिनी, किन्नु खलु दर्दुराः सन्तीति देव्यां पृथिव्यां देवो न वर्षति ।'

Act IV.

Nipuṇikā

Nipuṇikā is also clever, and devoted to her mistress, Irāvatī; but she has not got so much part to play as Vakulāvalikā. She is exactly similar to her namesake in the Vikramorvaśīya. Like her namesake in the Vikramorvaśīya, she loves to ridicule the Vidūṣaka who is aiding the king to the dislike of her mistress. Her ability can be appreciated in Act III, in the incident at the foot of the Aśoka tree, and at the entrance to the Samudragṛha in Act IV.

The Parivrājikā

This woman is the sister of the minister, Sumati, in the court of Mādhavasena, the elder brother of Mālavikā. She undergoes much suffering in the forests while proceeding to Agnimitra's capital. She loves Mālavikā very much. She loses Mālavikā in the forest, her brother dies, and with a broken heart, she wanders till she, fortunately, enters the harem of queen Dhāriṇī, the place where Mālavikā also was living. She is doing there the sundry services of a Sairandhrī, and helping the queen to spend time pleasantly ; but secretly she is all the time helping the marriage of Mālavikā with Agnimitra. The queen has great respect for her ; but that old mendicant-like woman is in secret league with the Vidūṣaka. Though in this task of making the king's new love-affair a success the main burden is borne by the Vidūṣaka, a woman in the harem of the nature of this Parivrājikā, in whom the queen had perfect confidence, is of great help to the Vidūṣaka. Thus the Parivrājikā does not have to take the lead like Kāmandakī in the Mālatīmādhava of Bhavabhūti.

It is not in vain that the Parivrājikā is called Paṇḍita Kauśikī. She is accomplished in many arts and branches of useful learning with which she is doing much service in the harem. She is an adept and is also proud of her knowledge and skill in various ways of dressing girls for marriages and other occasions. On the occasion of giving away Mālavikā to the king, Dhāriṇī asks the Parivrājikā to show her skill in dressing by getting up Mālavikā in the Vaidarbha style of marital make-up.

' भगवति ! त्वं यदि सत्यं प्रसाधनगर्वं वहसि तद्दर्शय तावत् मालविकायाः शरीरे वैदर्भं विवाहनेपथ्यम् ।'[1] Act V.

1. Is it likely that the correct name of the Parivrājikā is Paṇḍita *Kaiśikī* and not *Paṇḍita Kauśikī*? Kaiśikī is the name of the Vaidarbha or Dākṣiṇātyā Pravṛtti, according to Bharata.

She is as much learned in medicine and treatment. She prescribes amputation for the snake-bitten finger of the Vidūṣaka, and cites texts speaking of various treatments, छेदो दंशस्य दाहो वा etc. Similarly, she is proficient in poetry, and Purāṇas, and other stories. When the queen is bed-ridden after the fall from the swing, it is to the stories narrated by the Parivrājikā that the queen is listening for forgetting her pain. The Parivrājikā is an expert in music and dance and is honoured with the post of the judge in the dance-contest. Of Mālavikā's dance, she gives a scholarly appreciation. The king, the queen, and the two dance-masters accept her as the best judge. It is she who, by her vast knowledge of the art, choses the Catuṣpada vastu of Śarmiṣṭhā as the best theme for Abhinaya.

Another aspect of the Parivrājikā's character is seen in Act I. All the cleverness which Vakulāvalikā shows in the later stages, the Parivrājikā shows in the beginning stages, in bringing to fruition the plan to show Mālavikā to the king through the dance. Act II is the realisation of her craft. The Vidūṣaka did nothing but kindle up a quarrel between the two Nāṭyācāryas. The burden of finally arranging a dance-recital falls upon the Parivrājikā. The queen, who has sensed mischief, gets angry and asks the two Nāṭyācāryas to show the dances of their pupils in private to the judge, the Parivrājikā, alone. At once, to avert this danger, the Parivrājikā says :

'देवि, नैतन्न्याय्यम् । सर्वज्ञस्याप्येकाकिनो निर्णयाभ्युपगमो दोषाय ।'
Act I.

Earlier when the whole controversy was about to be settled without any dance-recital, the Parivrājikā cleverly put the point that Nāṭya is something to be judged by a show of it and not by a discussion.

'देव! प्रयोगप्रधानं हि नाट्यशास्त्रम् । किमत्र वाग्व्यवहारेण ।' Act I.

It is thus that she waters the seed laid by the Vidūṣaka and nurtures the sprout of his plan. At the end of the discussion, see how she arranges that the passionate king may have his eyes feasted with the physical beauty of Mālavikā! She says dance means the perfection of limb-movements and hence the dansuese must appear in as little dress as possible ! At this stage, she has a right to demand this condition as the judge.

'सर्वाङ्गसौष्ठवाभिव्यक्तये विरलनेपथ्ययोः पात्रयोः प्रवेशोऽस्तु ।' Act I.

If the queen sees through all this and gets agitated, the Parivrājikā passifies her, as if she herself (the Parivrājikā) has no further part in the affair. The Parivrājikā moves about and does things as if she was innocent of any secret plans. Bhavabhūti's description of the character and role of Kāmandakī applies well to this Parivrājikā also :

'बहिस्सर्वाकारप्रवणरमणीयं व्यवहरन्
पराभ्यूहस्थानान्यपि तनुतराणि स्थगयति ।
जनं विद्वानेकः सकलमतिसन्धाय कपटैः
तटस्थः स्वानर्थान् घटयति च मौनं च भजते ॥'

Dhāriṇī

Dhāriṇī excels in some respects her counterpart in the Vikramorvaśīya, the queen Kāśīrājaputrī. True to her name, Dhāriṇī has all the patience and forbearance of Mother Earth. At first she had to put up with the king's passion for Irāvatī. Then again, when she found the king running after another in her own retinue, the queen's nobility in her could not tolerate it. Dhāriṇī simply ignored the king when, at first, on seeing the picture, he was inquisitive about the girl standing by the side of Dhāriṇī in the picture. When Agnimitra pressed for information about the girl, she kept silent in her disgust at the indelicate, passion-filled, mannerless king. When the trick of a quarrel between the two Nāṭyācāryas was afoot, she, for a time, behaved straightforwardly, believing in the truth of the quarrel. But with her shrewdness she soon detected the mischief behind all that and the machinations set up. When the Parivrājikā says, "प्रयोगप्रधानं हि नाट्यशास्त्रम्", Dhāriṇī understood the purpose of the Prayoga, the show. She says in sorrow "यदि मां पृच्छसि, तदेतयोःविवाद एव न मे राचते", "If I am to be consulted, I say, I do not like this quarrel at all between these two teachers." She gets irritated at the ways of the crafty Vidūṣaka and frowns at him "ननु कलहप्रियोऽसि।" She makes a remark aside to Gaṇadāsa not to encourage the king's enthusiasm over the affair which has an ulterior purpose. She says aloud, "Enough with this futile thing." "(अपवार्य) कथमिदानीम् ? अलमार्यपुत्रस्य उत्साहकारणं मनोरथं पूरयित्वा। (प्रकाशम्) विरम, निरर्थकादारंभात्।" Again, she tries to prevent Gaṇadāsa from presenting a dance-recital by Mālavikā on the ground that the presentation of a just-trained girl will tell against him. She next suggests that, if Nāṭya must be shown, it is enough to show it in private to the judge, the Pariv-

rājikā, alone. But when for the second time she finds the Parivrājikā helping only the king, Dhāriṇī heaves in anger, disgust, and sorrow :

'मूढे, मां जाग्रतीमपि सुप्तामिव करोषि ।' Act I.

"You fool, you imagine my eyes are closed ; I am wide awake." When in the end the dance-show is decided upon in spite of her, she threatens that, if it comes to that, she as the mistress, has full control over her servant, Mālavikā :

'प्रभविष्यामि आत्मनः परिजनस्य ।' Act I.

Let the Vidūṣaka and the Parivrājikā do such low things ; it is their profession ; but that the king should so lose himself in infatuation for a servant-maid is too much for the queen to bear. In utter disgust at the dealings of the king, she says in a taunting mood:

'यदि राजकार्येष्वपि ईदृशी निपुणता आर्यपुत्रस्य ततः शोभनं भवेत् ।'
Act I.

"It should really be good if all this cleverness is shown in the discharge of royal duties." And when at the beat of the Mṛdaṅga, everybody rose to proceed to the dance-hall, Dhāriṇī could not contain. She says : "अहो अविनय आर्यपुत्रस्य !" Act I.

"O, what misbehaviour on the part of the king !" At the end of the dance, the Vidūṣaka stops Mālavikā from leaving the stage so soon, so that the king's eyes may feast on her beauty. Dhāriṇī gets enraged at Gaṇadāsa for obeying even the Vidūṣaka :

'ननु गौतमवचनमप्यार्यो हृदये करोति ।' Act II.

When again the Vidūṣaka tries to present Mālavikā the armlet of the king, Dhāriṇī puts a stop to the mischief and sternly asks Gaṇadāsa to go away with his pupil.

'आर्य गणदास, ननु दर्शितोपदेशा ते शिष्या ।' Act II.

Utterly scandalised at this love-intrigue of her lord, she asks him also in the same breath to retire and have his bath at the proper time, and leaves the hall.

'निवर्त्तयतु आर्यपुत्रो मज्जनविधिम् ।' Act II.

Then, the Vidūṣaka, with his eye always on his secret plans, manages the fall of the queen from the swing with his pranks. As a result of this, the disabled Dhāriṇī commissions Mālavikā to do, in her own place, the beautiful Dohadapūraṇa of the Aśoka tree. In the queen's place, it is Irāvatī who should have had that chance; further, Mālavikā must all the more be hidden from the king. Forgetting all this, Dhāriṇī sends Mālavikā to the garden, giving her the honour of wearing the queen's own anklet, an honour at which Irāvatī is enraged. Dhāriṇi promises to fulfil Mālavikā's desire if the Aśoka blossoms at the kick of her foot. And, in the end, according to her word, Dhāriṇī gives Mālavikā to the king.

Dhāriṇī has no ill-feeling towards the older co-wife Irāvatī. When the latter reports to her the meeting of the king and Mālavikā at the foot of the Aśoka tree, Dhāriṇī respects Irāvatī's feelings and throws into prison the two girls, Mālavikā and her friend Vakulāvalikā.

Dhāriṇī is extremely good. She forgets the mischief done by the Parivrājikā and calls her desiring to listen to her stories. When the Vidūṣaka cries with a feigned snake-bite, she is really perturbed and laments that she should be the cause of a poor Brahmin's demise. She at once gives away the ring with the snake-seal for curing the Vidūṣaka, not suspecting that in a moment the cunning clown will release with the aid of that ring both Mālavikā and Vakulāvalikā from the prison and take Mālavikā to the Samudragṛha for a tryst with the King. In this situation and in her previous action, namely, the sending of Mālavikā for the Dohadapūraṇa, Dhāriṇī is perfectly guileless, and in her leg-pain, she fails to see through the actions of the Vidūṣaka and others. They dupe her completely. The king now gives her a pretext of state-duty and hurries to the Samudragṛha to meet Mālavikā. Dhāriṇī is always impressed if the king means to attend to state duty, but he is a perfect cheat. In her goodness she orders the release of Mālavikā and Vakulāvalikā but her sense of propriety and courtesy is so much that she first asks of Irāvatī permission to do so. In the end also when she presents Mālavikā to the king, she asks Irāvatī's permission. Irāvatī's is an attitude of jealousy, but Dhārinī had long ago passed that stage. Dhāriṇī is angry for other reasons, for the king's persistent immodesty, fickleness, and neglect of duty. She advises Irāvatī how best to live in such circumstances; she says: "No use for jealousy." नैष मत्सरस्य कालः ।

Dhāriṇī is a pious lady. She makes presents to the Brāhmaṇas with all her bountiful charity for the welfare of her son. The glad news from her son is shared by her in joy with all the other inmates of the harem.

See again her sweet manners and sense of propriety in the end. When she hears of the royal pedigree of Mālavikā, she regrets and begs to be excused for the treatment she had given to Mālavikā not knowing her as a princess.

'कथं राजदारिकेयम्! चन्दनं खलु पादुकापदेशेन दूषितम्। .... भगवति, अभिजनवतीं मालविकामनाचक्षाणया असांप्रतं कृतम्।'

Act V.

In addition to herself presenting Mālavikā to the king, at the suggestion of the Vidūṣaka and at the wish of the Parivrājikā, Dhāriṇī begs to be excused for forgetfulness and at once invests Mālavikā with the status of a queen. She says :

'क्षमध्वं, अभ्युदयकथया प्रथममुचितं न लक्षितम्।'

Act V.

See the sweetness of her manners, her goodness, sense of propriety, sacrifice, and her magnanimous excuse of her lord for his behaviour. The large-hearted queen asks the king after doing him all this good, "What more good shall I do you ?"

'किं ते भूयः प्रियमुपहरामि।'

Act V.

The king requests her to be always considerate to him :

'त्वं मे प्रसादसुमुखी भव चण्डि नित्यम्।'

Act V.

The king is not unaware of her goodness ; her forbearance is his fortune. He praises her thus :

'सखे, मदपेक्षया निवृत्तेर्ष्याया धारिण्याः पूर्वचरितैः संभाव्यत एवैतत्।'

Act V.

The Parivrājikā justly praises her and tells the bare truth when she says of Dhāriṇī :

'प्रतिकूलेनापि पतिं सेवन्ते भर्तृवत्सलाः साध्व्यः।'

Act V. 19.

Irāvatī

Irāvatī was once Mālavikā for the king, who married her for her beauty and accomplishments. She was the king's beloved till he sighted Mālavikā in a picture. Says Vakulāvalikā on hearing of Mālavikā's proficiency in dance : "अतिक्रामन्तीमिव इरावतीं प्रेक्षे।"

Irāvatī has not the magnimity of Dhāriṇī. If she also lays aside her anger and jealousy in the end, it is because she has to. The name Irāvatī is significant. Irā means wine and when we first see her enter in Act III, she appears in a drunken state. She is impetuous and angry. She has a gifted tongue :

'इरावती—सखि, शृणोमि बहुशः, मदः किल स्त्रीजनस्य विशेषमण्डनमिति। अपि सत्योऽयं लोकवादः।

निपुणिका—प्रथमं लोकवाद एव; सांप्रतं सत्यसंवृत्तः।

इरा—अलं मयि स्नेहेन। कथय कुत इदानीमवगतं, दोलागृहं प्रथममुपगतो भर्तेति।

निपु—भट्टिन्या अखण्डितात्प्रणयात्।

इरा—अलं सेवया। मध्यस्थतां परिगृह्य भण।'

Irāvatī does not like the formal flattery by her maid and wants plain talking. See the dramatic irony when she replies to her ceṭī's compliments: "Enough with this exhibition of affection towards me"— अलं मयि स्नेहेन; "Enough with trying to please me; speak without attachment"— अलं सेवया। मध्यस्थतां परिगृह्य भण। Surely by this time the king's 'sneha' or affection has been transferred from Irāvātī to another. When the ceṭī says she inferred that the king had come earlier to the swing-house on the force of the king's unfailing love for Irāvatī, Irāvatī takes it as a servant's conventional compliment. By this time, the king's 'Praṇaya' has become 'Khaṇḍita' and the king has really become a 'Madhyastha' as far as Irāvatī is concerned. Again, stumbling on her way, Irāvatī says: "My heart spurs me to meet the king, but my legs move not."

'मदेन क्लाम्यन्तीं मां आर्यपुत्रदर्शने हृदयं त्वरयति। चरणौ पुनः मार्गे न प्रसरतः।' Act III.

This impossibility of movement of the leg, however much her heart may love the king, is full of significance in the situation; Irāvatī need not move now; her way is blocked. She may yet love the king and long for him, but he does not love her now or long for her. When Irāvatī sees Mālavikā sent for the Dohadapūraṇa with the queen's anklet she sees the danger clearly:

'न मे चरणौ अग्रतः प्रवर्तेते। मनोऽपि किमपि विकारयति। आशङ्कितस्य तावदन्तं गमिष्यामि।' Act III.

On seeing Mālavikā's beauty, she concludes that she is lost:

'स्थाने खलु शङ्कितं मे हृदयम्।'

Still, being unaware of the extent to which the new love-affair has developed, she hopes to set things aright. She thinks she can easily remove this small servant-maid from her path:

'गृहीतार्था अनन्तरं चिन्तयिष्यामि।' Act III.

But to her great grief, she finds that Dhāriṇī also has abandoned her to her fate; for it is the chief queen who overlooked Irāvatī and entrusted Mālavikā with the Dohadapūraṇa. She says to Dhāriṇī:

'मन्दो व उपचारः, यत् परिजने संक्रान्तं वल्लभत्वं जानत्यपि पृच्छसि।'

She is unable to contain herself when she actually sees the king meeting the new servant-maid along with that wretched Vidūṣaka. Grief and anger choke her and she curses the Vidūṣaka, the evil genius:

'कथं ब्रह्मबन्धुरन्यथा जीविष्यति।' Act III.

At the gate of the Samudragṛha, she wants to punish the Vidūṣka:

"अर्हति कृतघ्न उपद्रवस्य।" "इयमस्य कामतन्त्रसचिवस्य ब्रह्मबन्धोर्नीतिः।"
Act IV.

There is a vein of satire in Irāvatī's angry replies to the king who irritates her with empty compliments and cold courtesies. The king asks Mālavikā if her foot was pained by the kicking of the Aśoka, on which Irāvatī comments: O! what a tender heart our king has!

'अहो नवनीतकल्पहृदय आर्यपुत्रः।' Act III.

When he asks Mālavikā to fulfil his own Dohada, out comes Irāvatī from her hiding place and makes the withering remark: "Fulfil the king's Dohada; the Aśoka may not show flowers; but the king will surely show flowers and fruits too."

'पूरय, पूरय, अशोकः कुसुमं न दर्शयति। अयं पुनः पुष्प्यति, फलति च।'

There is pun on the word 'Phalati'; by the embrace of Mālavikā, the king will not only bloom in ecstasy but will even burst. Phal means also 'to burst.' Irāvatī wants to score off one more hit by suggesting that the king is a tree. When the king gives the excuse that he came there by chance and the Vidūṣaka adds that they were just having some fun, Irāvatī says: "Oh, I never knew the king has secured such a person for that; otherwise I would not have disturbed you." In sorrow, she adds: "Let the talk and fun go on; why should I disturb myself?"

'न मया विज्ञातं ईदृशं विनोदवस्तु आर्यपुत्रेण उपलब्धमिति। अन्यथा मन्दभागिनी एवं न कुर्याम्।'

'ननु सङ्कथा नाम भवतु। किमित्यात्मानमायासयिष्यामि।'

Act III.

The king, finding that Irāvatī is offended, falls at her feet as she turns away and leaves the place; but now Irāvatī's girdle slips to her feet and impedes her. She tells the king: O! this wretched girdle too follows your example!

'इयमपि हताशा त्वामेव अनुसरति।'

Unable to bear the king's misbehaviour, Irāvatī wants to beat him with that girdle. When the king actually prostrates at her feet, she has again a pungent remark to make: "These are not Mālavikā's feet which will satisfy your Dohada."

'न खल्विमौ मालविकाचरणौ, यौ ते विशेषेण हर्षदोहदं पूरयिष्यतः।'

Act III.

The kick involved in Dohadapūraṇa is perhaps darkly suggested.

From the scene at the foot of the Aśoka, Irāvati goes straight to Dhāriṇī, acquaints her of the incident and gets both Mālavikā and Vakulāvalikā imprisoned. The king hears of it and under-

stands that Irāvatī does not propose to desist from opposition. अहो दीर्घरोषता तत्रभवत्याः (Act IV) says Agnimitra. He takes advantage of her anger to ignore her. The Samudragṛha incident finally rang the knell of her days. She then becomes resigned in spirit, a pathetic figure, a martyr to harem life.

The second picture-incident in the Samudragṛha is an eternal one. It is repeated. That in Act I is its repetition. And Irāvatī says significantly :

'मुग्धे, यादृशश्चित्रगतः ननु तादृश एव अन्यसंक्रान्तहृदय आर्यपुत्रः ।'
Act IV.

Every picture depicts the transition of the king's love to a new lady. See how the angry, impetuous Irāvatī of Act III has calmed down in the next Act. In the low tones of her speech, there is an air of resignation and reconciliation. She wants to beg the pardon of the king for her temper :

'चित्रगतमार्यपुत्रं प्रसादयितुं (समुद्रगृहं गच्छावः) ।' Act IV.

When Dhāriṇī asks her permission to let off Mālavikā and Vakulāvalikā from the prison, Irāvati replies :

'का वाहं भट्टिनीं नियोजयितुम् । परिजननिग्रहेण दर्शितोऽनुग्रहः। कस्य वा अन्यस्य प्रसादेन अयं जनो वर्धते ।'

The king tells Irāvatī in the Samudragṛha that her anger is misplaced, Asthāna. She replies and her words pass form anger to grief and from grief to resignation :

'अस्थान इति सुष्ठु अवधारितमार्यपुत्रेण । अन्यसंक्रान्तेषु असद्भागधेयेषु यदि पुनः कुप्येयं तदा नन्वहं हास्या भवेयम् ।'

Such is the sad story of the woman who is enchanted with the king who is, as described in the Śākuntala, always 'अभिनवमधुलोलुप' a bee ever going after fresh honey. The Hamspadikā of the Śākuntala is the Irāvatī of the Mālavikāgnimitra. How can women trust these men ? What Śakuntalā says when the king repudiates her, Irāvatī also says, rising to tragic heights :

'अहो अविश्वसनीयाः पुरुषाः । मया खलु आत्मनो वञ्चनावचनं प्रमाणीकृत्य व्याधगीतरक्तया हरिण्येव अशङ्कितया एतन्न विज्ञातम् ।'

Act III. M. A. Mitra.

THE ABHIJÑĀNA ŚĀKUNTALA

The only characters that must engage our attention in this study are Śakuntalā and her two friends, Priyamvadā and Anasūyā.

Priyamvadā and Anasūyā

It can be seen throughout the play that while Priyamvadā is always playful, fanciful, and gay in her actions and words, Anasūyā is sobre. Priyamvadā's eye is on pranks, while that of Anasūyā is on duty. When Śakuntala approaches the Kesara tree, Priyamvadā says:

'हला शकुन्तले, अत्रैव तावन्मुहूर्तं तिष्ठ । यावत्त्वया उपगतया लतासनाथ इव अयं केसरवृक्षः प्रतिभाति ।' Act I.

on hearing which Śakuntalā rightly gives her the compliment: "अतःखलु त्वं प्रियंवदा ।" Note again what Priyamvadā says when Śakuntalā is gazing at the Vanajyotsnā creeper:

'अनसूये, जानासि किं शकुन्तला वनज्योत्स्नां अतिमात्रं पश्यतीति । यथा वनज्योत्स्ना अनुरूपेण पादपेन सङ्गता एवं नामाहमपि आत्मनः अनुरूपं वरं लभेयेति ।' Act I.

Anasūyā lacks this wit and she is not so talkative. When the king arrives, it is Anasūyā who attends to the Āśramadharma of Atithi Pūjā. Priyamvadā asks the king to sit down and goads Anasūyā to enquire about him. Priyamvadā is perhaps too light hearted herself to enquire of a stranger who he is. Anasūyā speaks to the king in a fitting manner. When once the ball of conversation is set rolling, Priyamvadā takes an increasing part and leads the king from point to point till they reach the subject of Śakuntalā.

'पुनरपि वक्तुकाम इव आर्यः ।'
'अलं विचार्य, अनियन्त्रणानुयोगः तपस्विजनो नाम ।'
'गुरोः पुनरस्या अनुरूपवरप्रदान एव सङ्कल्पः ।'

Act I.

Thus Priyamvadā drags the king into further talk, communicates cleverly a lot of information to him, and makes the lingering king enquire more and more of Śakuntalā. So much so that Śakuntalā

is abashed, and feeling delicate, tries to go away from that place. Advancing a playful reason, Priyamvadā prevents Śakuntalā from leaving the place.

In Act III, it is Priyamvadā who concludes that Śakuntalā's suffering is surely due to her love for Duṣyanta. When Śakuntalā herself confirms this, Priyamvadā approves of the love and asks Śakuntalā to write a love-letter to the king, who in his turn, Priyamvadā adds, loves Śakuntalā as much. She also gives the plans for meeting the king and giving him the letter. When the king arrives, it is she who begins to talk to him of the love-affair. Up to this, Anasūyā is silent. On a very delicate point which Priyamvadā is not the proper person to touch, Anasūyā feels it her duty to speak to the king. Śakuntalā fears that Duṣyanta is not sincerly in love with her, for he is a king with a large harem in the city. Anasūyā, on behalf of Śakuntalā, tells the king :

'वयस्य ! बहुवल्लभा राजानः श्रूयन्ते। यथा नौ प्रियसखी बन्धुजनशोचनीया न भवति तथा निर्वह ।' Act III.

When the time comes, it is Priyamvadā who gives the pretext of some work, and along with Anasūyā, leaves the place so that Sakuntalā and Duṣyanta may be alone. When, after the Gāndharva marriage, the king had gone to the city, the two friends of Śakuntalā are stricken with two kinds of fear. Priyamvadā is afraid of what Kaṇva might say, on his return, for what they had done; Anasūyā, on the other hand, is worried over the reason for the king's silence.

'अत्र स राजर्षिरिष्टिं परिसमाप्य ऋषिभिर्विसर्जितः आत्मनो नगरं प्रविश्य, अन्तःपुरसमागतः इतोगतं वृत्तान्तं स्मरति वा न वा ।' Act IV.

And here is laid by the poet the seed for the further action of the drama.

Thus the two devoted friends of Śakuntalā who are, like Śakuntalā, products of the Āśrama of Kaṇva, exhibit this difference in character. Priyamvadā is playful, gay, and always given to making love-jokes. Anasūyā is sobre and serious and her eye is always on some important work. It seems to me that Anasūyā and Priyamvadā are symbolic characters. In one way, they can be called the two virtues for which the pure life of universal love reigning in an Āśrama is well known.

Anasūyā is the absence of all bad passions and Priyamvadā is the never failing sweetness of temper and speech characteristic of Āśrama life. In another way, the two friends appear to be the personification of two aspects of Śakuntalā herself. Priyamvadā the playful and the pleasing is none else than the personification of the youth blooming on Śakuntalā's body; and Anasūyā stands as the representation of all that Āśrama-life signifies. Thus, it is the two aspects of Śakuntalā herself at the dawn of the age of love in her person that seem to be personified as the two friends of Śakuntalā.

Śakuntalā

Śakuntalā is a Mugdhā heroine, but she is more of a Mugdhā than Mālavikā, having been reared up in a hermitage. Mālavikā is a city-bred, palace-bred girl, accomplished in all arts. Śakuntalā was a product of the Āśrama where she lived in communion with deer and creepers— मृगशावैस्समेधितो जनः as the king says, and was very innocent, open and guileless by nature, स्वभावोत्तानहृदय, as she herself says.

It is in such a person that love blooms. Besides the effect of youth, we hear in Act III that the girls are learned and read widely in the love stories in the Purāṇas. In Act I, when they are watering the plants their talk often turns upon love-jokes. It is not girls totally innocent of the instinct of love that say:

'अद्य तावत्पयोधरविस्तारयितृकं ते यौवनं उपालभस्व।' Act I.

I think, the poet has laid tremendous suggestion in this one small incident in the opening Act, the Stana-Valkala joke. The Valkala has been tied too tightly or rather as Priyamvadā says the bust is every minute expanding on account of youth. The poet has given us here the incompatability of stana and valkala, of fast-blooming youth and life in the hermitage. But it has not been said by the poet that the Valkala fell off owing to the bust's intolerance of the symbol of the Āśrama holding it; Śakuntalā asks Anasūyā only to loosen the valkala a little— शिथिलय तावदेनम्। For, in spite of love and youth, Śakuntalā does not lose herself. She has supreme self-control. Though she loves the king and though he had come there only in accordance with her desire, she says to him when he advances towards her person:

पौरव, रक्ष विनयं, मदनहस्तगतापि आत्मनो न प्रभवामि। Act III.

Śakuntalā is conscious of the love from the very beginning. She knows that the way her heart was affected on seeing king Dūṣyanta is not in keeping with Āśrama life. She says :

'राजानं दृष्ट्वा तपोवनविरोधिनो विकारस्य गमनीयास्मि संवृत्ता ।'

Love had sprouted in her heart even before the arrival of the king; it was vaguely permeating the whole atmosphere in Act I, as can be seen in the many love-jokes the girls indulge in. When the king is seen, and he and Śakuntalā fall in love with each other, who should teach Śakuntalā those subtleties, those turnings, those sidelong glances and the pretexts of her feet being pricked by sharp grass and garment stuck up in a bush? The two friends are also in youth; for Kaṇva says in Act IV 'इमे अपि प्रदेये ।'

The Gāndharva marriage finished, the king returns to the city, leaving word that he would send men to fetch Śakuntalā to the palace in three days. But there is no news from the king. The cloud is now gathering and the first foreboding of the coming calamity is seen in the talk of the two friends forming the Praveśaka to Act IV. They are extremely anxious about the fate of their friend Śakuntalā. The gathering of flowers which they do is for the sake of propitiating the goddess of good fortune of Śakuntalā.

'ननु शकुन्तलायाः सौभाग्यदेवता अर्चनीया ।' Act IV.

The need to do Pūjā for this Saubhāgya Devatā suggests the coming harm to Śakuntalā's Saubhāgya. The coming calamity is suggested with fine dramatic irony even in the first Act. Kaṇva, the omniscient, knows what fate was in store for his beloved daughter and he does his best to mitigate the suffering from that cruel fate. The hermits say in the opening Act:

'इदानीमेव दुहितरं शकुन्तलां अतिथिसत्काराय नियुज्य दैवमस्याः प्रतिकूलं शमयितुं सोमतीर्थं गतः ।'

With one guest, Duṣyanta, love came; with another guest, Durvāsas, the Pratikūladaiva mentioned in Act I, comes now. Note the irony of this being told to Duṣyanta himself. Kaṇva had specially instructed Śakuntalā to attend to 'Atithi satkāra' in the Āśrama. To this duty, she attended partly. She received the guest Duṣyanta and as a result of it, got married to him. She was lost in the

thought of the king when the second guest arrived, sage Durvāsas. She did not attend to the duty of receiving and doing honour to this guest. Through this failure in the duty, of which Kāṇva had, with foresight, asked her to be careful, the terrible fate which was hovering above came upon her. Durvāsas pronounced the curse.

It is with great art that the poet keeps Śakuntalā ignorant of the curse. That rude shock should not be given to her heart which was immersed in the love of her lord. को वा उष्णोदकेन नवमालिकां सिञ्चति ? If the curse had been communicated to her, there could have been no drama after that. We could not have had the second Śakuntalā, in penance and austerities in the last Act, nor the sublime second union in that Act.

Acts IV and V form an interesting study in contrast. The fourth Act depicts the forest whose one tie of love binds together the austere sages, the innocent girls, the forest animals, and the trees and creepers. The fifth Act takes us into the city, on the very entry into which Śārṅgarava, a sylvan spirit of solitude and freedom, considers the city to be a house on flames.

' तथापीदं शश्वत्परिचितविविक्तेन मनसा
जनाकीर्णं मन्ये हुतवहपरीतं गृहमिव ।' Act V.

Śāradvata loathes the citizens in the city and looks upon them all as imprisoned, shackled and dirty.

' शुचिरशुचिमिव, बद्धमिव स्वैरगतिः, अभ्यक्तमिव स्नातः ।'

Act V.

When Act V opens we have a small but very suggestive song by Hamsapadikā, a quandom sweetheart of the king, a small rift through which we see into the real life in the harem of the king. If Śakuntalā had been brought with him, she would have become one more Hamsapadikā and we could have heard the song— 'अभिनवमधुलोलुपः' from Śakuntalā herself. The song makes the **king** remark:

' इदं गीतमाकर्ण्य इष्टजनविरहादृतेऽपि बलवदुत्कण्ठितोऽस्मि ।'

He is sure he is not separated from any beloved person, though, as a matter of fact, he is. So thickly has the curtain of forgetfulness been drawn upon his mind. When he hears that pupils of Kaṇva have arrived with some ladies, as a dutiful king, he imagines all sorts of reasons for sages visiting him:

' किं तावद् व्रतिनामुपोढतपसां विघ्नैस्तपो दूषितम् ।'

etc., all of these the most virtuous thoughts expressing the king's duties to the sages of the forest; but he is not reminded at the mention of Kaṇvāśrama and ladies of his own marriage there with Śakuntalā.

Act V depicts great tragedy. Right is set here against Right and none knows how, by the insurmountable working of inscrutable Fate, both Duṣyanta and Śakuntalā suffer. Perhaps one does not clearly grasp this point in Act V; for general sympathy would naturally go to Śakuntalā and Duṣyanta will only have criticism as his portion. The poet has realised this and has therefore, from the very beginning of Act V, worked on the side of the king. The poet again and again makes occasion to describe how virtuous the king is and to show, in between, how dead forgetful the curse had made him. Let us see this at every step: when he hears the song and becomes affected, he tells us plainly that he is not separated from any beloved person. When Kaṇva's pupils are announced to have come with some ladies, he imagines all sorts of reasons, but could not remember Śakuntalā. And on seeing Śakuntalā, he refrains from gazing at her out of regard for 'Parakalatra', another's wife. See also how the poet persistently works at the idea of the greatness and righteousness of the king from the very beginning of the Act. The Kañcukin first extols the king's righteousness (V. 5). The poet then makes two Vaitālikas expatiate on the same point (V. 7, 8.) The reasons for the sages' arrival which the king imagines and the Pratīharī's comment (V. 9) reinforce the same idea. Even before entering the palace, Śārṅgarava is assured of the king's greatness and righteous rule.

' महाभागः कामं नरपतिरभिन्नस्थितिरसौ
न कश्चिद्वर्णानामपथमपकृष्टोऽपि भजते ।' Act V.

For, Duṣyanta's virtuousness was well known— प्रथितं दुष्यन्तचरितम् । None of these, including the king's own expression of fatigue due to ceaseless state duty, is vain; they are all intended by the poet to back up the king. When he sees a lady in the midst of the hermits, he turns away from looking at her. भवतु, अनिर्वर्णनीयं परकलत्रम् । When Śārṅgarava slowly opens the story of the Gāndharva marriage, Duṣyanta is stunned. One must place himself in Duṣyanta's position and look at the situation. There sits the great monarch of the land, the image of virtue and truth; some hermits of the forest come and foist some woman upon him as wife. And when he re-

fuses to accept her, lest he should commit the sin of taking another man's wife and that, a lady with a child in her womb, the anchorites abuse him. This is too much for the Rāja-ṛṣi to bear. When Śārṅgarava, unmindful of the position of the king, abuses him, the king, with greatest restraint says most modestly, the fewest words of reply: 'I have been rather harshly chided'— विशेषेन अधिक्षिप्तोऽस्मि । This in reply to the anchorite calling the king a thief.

' मुष्टं प्रतिग्राहयता स्वमर्थं पात्रीकृतो दस्युरिव ।'

Śakuntalā then tries to remind and convince the king. Suddenly she discovers the loss of the signet ring. Her tragedy is complete now. Cruel Fate throws her in open court and mocks at her. Cruel Fate makes the king say unbecoming words. When she begins to innocently relate the sweet hours they had spent in the Āśrama,[1] the king calls her an adventuress.

'इदं तावत्प्रत्युत्पन्नमति स्त्रैणमिति यदुच्यते ।'
'एवमादिभिरात्मकार्यनिर्वर्तनीनां योषितां अनृतवाङ्मधुभिराकृष्यन्ते विषयिणः ।'
Act V.

This is too much for Śakuntalā to bear. The fire of the Pativratā and the force of truth in her come up now.

' शमप्रधानेषु तपोधनेषु गूढं हि दाहात्मकमस्ति तेजः ।' (II. 7).

She begins to emit this fire:

' पौरव, न युक्तं नाम ते पुरा आश्रमपदे स्वभावोत्तानगंभीरहृदयमिमं जनं समयपूर्वं प्रतार्य सांप्रतमीदृशैरक्षरैः प्रत्याख्यातुम् ।' Act V.

She calls him a hypocrite.

' अनार्य, आत्मनो हृदयानुमानेन पश्यसि । क इदानीं धर्मकञ्चुकप्रवेशिनः तृणच्छन्नकूपोपमस्य तवानुकृतिं प्रतिपत्स्यते ।' Act V.

1. Note the point and force of the poet introducing the deer-incident as the best that Śakuntalā could think of to remind Duṣyanta. The situation is to show the utter deer-like simplicity and guilelessness of Śakuntalā.

So much so, the forgetful king says: 'Perhaps she is right and I am really in cruel forgetfulness.'

' सन्दिग्धबुद्धिं मां कुर्वन्नकैतव इवास्याः कोपः ।
मय्येव विस्मरदारुणचित्तवृत्तौ ० — ॥' Act V.

To add to her tragedy, Śārṅgarava also turns against her, denouncing her careless marriage with an unknown intruder into the Āśrama. She weeps and tries to follow him back to the Āśrama, but Śārṅgarava flies at her in anger. The next moment, cooling down a little on seeing her plight, Śārṅgarava tells her that for a virtuous wife, even a servant's life in her husband's house is better, and that there is no good in her returning to her father's house.

' पतिकुले तव दास्यमपि क्षमम् ।'

Having said this, he also leaves her. What earthly power shall help her at this juncture? Most appropriately the poet brings in the divine agency to carry her away at a moment when, like Sītā, Śakuntalā is begging Mother Earth to take her in her bosom.

' भगवति वसुधे, देहि मे विवरम् ।'

Verily Śakuntalā after Act V is Sītā of the Uttarakāṇda. But, in a way, Śakuntalā's life is greater tragedy, for while Sītā had lived and enjoyed long years of happiness with her lord, Śakuntalā is yet to enter the threshold of her lord's house.

Soon the night of curse dawns when the ring reaches the king's hands. Penitence burns him now. He thought of that single, most pitiable glance of Śakuntalā when on one side he himself taunted her and on the other, Śārṅgarava taunted and prevented her from following him. That glance burns him. Duṣyanta says in Act VI:

' इतः प्रत्यादेशात्स्वजनमनुगन्तुं व्यवसिता
स्थिता तिष्ठेत्युच्चैः वदति गुरुशिष्ये गुरुसमे ।
पुनर्दृष्टिं बाष्पप्रसरकलुषामर्पितवती
मयि क्रूरे यत्तत् सविषमिव शल्यं दहति माम् ॥'

But this calamity came only to fasten the hearts of the two more strongly. The fire of suffering fuses the two most closely.

' तप्तेन तप्तमयसा घटनाय योग्यम् ।'

Vikramorvaśīya.

Act I and Act VII are begun in the same manner, in an Āśrama, the king entering it with a throb of his left shoulder suggesting happiness. But in Act I he meets Śakuntalā playing with her friends. Here in Act VII, he meets his own child through whom is achieved the second and permanent union. The king's grief was partly for separation from Śakuntalā and partly because he was not blessed with an issue. Act VI prepares the way for this double union with son and wife in Act VII. The incident of the succession to the property of a dead merchant is not uselessly introduced by the poet in Act VI. Kālidāsa always brings in the child. We saw how in the last Act of the Vikramorvaśīya, he saves the character of Purūravas by the introduction of the sorrow of 'Anapatyatā,' of having no child.

The last Act is literally on the half celestial heights of the Himālayas. The location is symbolic of the sublimity of the union. The king exclaims, 'Oh, what sublime beauty reigns in this place!'

'अहो उदाररमणीया पृथ्वी ।'

When the king enters, he is told suggestively that sage Mārīca is addressing the inmates of the Āśrama on the duties of a virtuous wife, Pativratā. Who else is the chief student here except Śakuntalā, the broken-hearted wife, who in perfect contentment and in the dress of an anchorite is doing penance there like Sītā herself in the Āśrama of Vālmīki? When the news of the arrival of Sarvadamana's father is brought to her, she is said to be in austerities,— नियमव्यापृता । When she approaches with a dusty garment, a single matted lock of hair, and face emaciated with austerities, the king sees a halo of holiness about her; *he falls at her feet.* But see her goodness; she does not find fault with him but considers that her ill-luck had borne fruit at that time of repudiation.

'उत्तिष्ठत्वार्यपुत्रः, नूनं मे सुचरितप्रतिबन्धकं पुराकृतं तेषु दिवसेषु परिणामाभिमुखमासीत्, येन सानुक्रोशोऽप्यार्यपुत्रः मयि विरसः संवृत्तः ।' Act VII.

When she hears from sage Mārīca that the calamity was due not to the king himself, but to a curse of sage Durvāsas for which her own inattention was responsible, Śakuntalā heaves a sigh of relief that her noble lord is free from any fault. She says:

'दिष्ट्या कारणप्रत्यादेशी आर्यपुत्रः ।'

Śakuntalā here is not the girl of Act I; she is not also the wronged woman who rises to her full stature and calls the king 'Anārya' when he repudiates her in Act V. She is here, in Act VIII, the very picture of Ṛṣi- ike nobility. Sage Mārīca praises the union of the three which takes place now:

' दिष्ट्या शकुन्तला साध्वी सदपत्यमिदं, भवान् ।
श्रद्धा वित्तं विधिश्चेति त्रितयं वः समागतम् ॥'

VII. 29.

வியங்கோள்

BY

V. VENKATARAJULU REDDIAR,
Junior Lecturer in Tamil

தோற்றுவாய்:—தமிழ்மொழியில் உள்ள இலக்கணங்களுள் மிக்க பழமையதாகிய தொல்காப்பியத்தில் வினைச்சொற்களின் வகைகளுள் வியங்கோள்வினை கூறப்பட்டுளதேயன்றி, ஏவல்வினை யென்பதொரு வகை கூறப்படவில்லை. ஏவல் என்னுஞ் சொற்றானும் எழுத்ததிகாரத்துள் உயிர்மயங்கியலில் [1]'ஏவல் கண்ணிய வியங்கோட் கிளவியும்' என்னும் ஓரிடத்தில்மட்டும் வந்துளதேயன்றிச் சொல்லதிகாரத்தில் யாண்டும் வந்திலது.

ஏவல்வினை நன்னூல் முதலிய பிற்கால இலக்கணங்களிற் கூறப்பட்டுளது. வியங்கோள்வினையின் இலக்கணம் தொல்காப்பியத்திற் கூறியிருப்பதற்கு மாறாகக் கூறப்பட்டிருக்கின்றது.

தொல்காப்பியனார் கொள்கை:—முதற்கண், வியங்கோளைக்குறித்து ஆசிரியர் தொல்காப்பியனார் கூறியிருப்பதனை நோக்குவோம்: ஆசிரியர், [2]'முன்னிலை வியங்கோள் வினையெஞ்சு கிளவி' என்னுஞ் சூத்திரத்தில் இருதிணைக்கும் உரிய பொதுவினைகளைக் கூறி, அடுத்த இரண்டு சூத்திரங்களில் முன்னிலை யொருமைபன்மை வினைகளைத் தெரித்து, அதன்பின்,

[3]'எஞ்சிய கிளவி இடத்தொடு சிவணி
ஐம்பாற்கும் உரிய தோன்ற லாறே'

என்னுஞ் சூத்திரத்தால், வியங்கோள் முதலிய எழுவகை வினைகளும் ஐம்பால் மூவிடங்கட்கும் உரிய என்று விதித்து, அதனை யடுத்து,

[4]'அவற்றுள்
முன்னிலை தன்மை ஆயீ ரிடத்தொடு
மன்னா தாகும் வியங்கோட் கிளவி'

1. உயிர்மயங் 8.
2. வினையியல் 23.
3. வினையியல் 26.
4. ,, 27.

என்று, எய்தியதனை விலக்கியுள்ளார். ஆகலின், வியங்கோட்கிளவி முன்னிலை தன்மைகளில் வாராது என்பது அவர் கருத்தாதல் நன்கு அறியப்படும். வியங்கோளை விலக்கியாங்கே அதனை யடுத்து,

> [1] ‘பன்மையோர் படர்க்கை முன்னிலை தன்மை
> அவ்வயின் மூன்றும் நிகழுங் காலத்துச்
> செய்யும் என்னுங் கிளவியொடு கொள்ளா’

என்னுஞ் சூத்திரத்தால், செய்யும் என்னும் முற்றுச்சொல் வாராத இடம் இவை என்று, எய்தியதனை விலக்கியுள்ளார். ஆகலின் செய்யும் என்னும் முற்றுச்சொல் பலர்பாற் படர்க்கையிலும் தன்மை முன்னிலைகளிலும் வாராததுபோன்றே வியங்கோட்கிளவியும் தன்மை முன்னிலைகளில் வாராது என்பது தெளிவுறும். ‘இவை இரண்டு சூத்திரமும் (‘அவற்றுள், முன்னிலை தன்மை....கிளவி’, ‘பன்மையோர் படர்க்கை ....கொள்ளா’ என்பன) பொதுவகையான் எய்தியனவற்றை விலக்கி நின்றன’ என்று சேனாவரையர் எழுதியிருப்பது அறியத்தக்கது.

இனி, ஆசிரியர் தொல்காப்பியனார் வியங்கோட்கிளவி என்று கூறுவது யாது என்று நோக்குவோம்: அவர், உயிர்மயங்கியலில் அகரவீற்றுப் புணர்ச்சிக்கண் வியங்கோட் கிளவியைச் சேர்த்துக் கூறியிருத்தலின், வியங்கோட்கிளவி அகரவீற்றது என்பது அறியலாகும். பிற ஈறுகளுக்குப் புணர்ச்சிவிதி கூறியவிடத்தில் வியங்கோட்கிளவியைச் சேர்த்திலராகலின், அகரவீறொழிந்த பிற ஈறுகளையுடைய வியங்கோட்சொல் இன்று என்பது உணரப்படும். ஆகலின் அவர் கருத்தின்படி, வாழ்க செய்க என்பனபோன்ற கவ்வீற்றுச் சொல்லே வியங்கோட்சொல் எனப்படும் என்பது தேற்றம். ‘வியங்கோள்—படர்க்கைப் பொருள்மேல் ஏவற்பொருண்மையைக் கொண்டுவரும் முற்றுச்சொல்’ என்று ஆசிரியர் நச்சினார்க்கினியர் எழுதியிருப்பது இதற்கே பொருந்தும். இது படர்க்கைக்கண் திணைவேறுபாடும் எண்வேறுபாடும் இன்றி, ஐம்பாற்கண்ணும் வழங்கும். கன்னடத்தில் கே, கெ இவ்வீற்றுச் சொற்கள் வியங்கோட்பொருளில் படர்க்கை ஐம்பாற்கும் வருதல் ஈண்டைக்கு அறிதற்பாலது. தமிழில் கவ்வீற்றது கன்னடத்தில் கெவ்வீற்றதாய்த் திரிந்துள்ள இத்துணையே வேறுபாடு.

இனி, வியங்கோட்கிளவி முன்னிலை தன்மைகளில் நிலைபெறாது என்று ஆசிரியர் தொல்காப்பியனார் விலக்கியதன் காரணத்தை நோக்குவோம்: வியங்கோட்பொருளில் முன்னிலை தன்மைகளில் வரும் வினைச்

---

1. வினையி. 28.

சொல்லை முறையே முன்னிலைவினையிலும் தன்மைவினையிலும் ஆசிரியர் அடக்கினராகலின், அவ் வினைச்சொல், அவ்விடங்களில் ஒருமை பன்மை வினைகட்குக் கூறிய விகுதிகளுள் ஏற்றன பெற்று வரும். ஆகலின், எவ்வேறுபாடும் இன்றிப் படர்க்கைக்கண் வருங் கவ்வீற்று வியங்கோட்சொல் ஏனையிடங்களில் வாராது என்று விலக்கப்பட்டது.

ஆசிரியர் நச்சினார்க்கினியர் "இவை (முன்னிலைவினை) முன்னின்றான் தொழில் உணர்த்துவனவும் அவனைத் தொழிற்படுத்துவனவும் என இருவகைய. இ ஐ ஆய் முதலியன தொழிலுணர்த்துவன ; நட வா முதலிய உயிரீறும் புள்ளியீறும் தொழிற்படுத்துவன' என்று எழுதியிருப்பதனாலும், தெய்வச்சிலையார்,[2] 'முன்னிலைவினை என்னாது "முன்னிலை" எனப் பொதுப்படக் கூறியவதனால் அச்சொல் இருவகைப்படும், முன்னின்றான் தொழில் உணர்த்துவனவும் அவனைத் தொழிற்படுத்தற்கு ஏவல் குறித்து வருவனவும் என' என்று எழுதியிருப்பதனாலும் முன்னிலையேவல்வினையையும் முன்னிலை வினையுள் ஆசிரியர் அடக்கியுள்ளார் என்பது அறியலாகும். இவ்வாறே வாழ்த்துதல் முதலிய பொருளில் முன்னிலைக்கண் வரும் வியங்கோள் வினையையும் முன்னிலைவினையுள் அடக்கினார் என்று கொள்ளப்படும். அவ்வாறே தன்மைக்கண்ணும் கொள்க. கன்னட மொழியில் கே, கெ ஈற்று வினைச்சொல் முன்னிலை தன்மைகளில் வாராமை ஈண்டு அறிதற்பாலது. ஆயின், முன்னிலை தன்மைக்கண் வியங்கோட்பொருளில் வருஞ் சொற்கள் எவ்வெவ்விகுதி பெற்று வரும் எனின், அது முன்னர்க் கூறப்படும்.

ஈண்டு, வியங்கோளைக் குறித்து உரையாசிரியர்கள் எழுதியிருப்பவற்றை நோக்குவோம் :

உரையாசிரியர் :—உரையாசிரியர், 'முன்னிலை தன்மை ....வியங்கோட்கிளவி' என்னுஞ் சூத்திரத்திற்கு, 'முன்னிலை தன்மை இரண்டிடத்துஞ் செல்லாவாகிய வியங்கோள்வினைச்சொல் சிறுவரவின' என்று பொருள் எழுதியுள்ளார். 'மன்னாது' என்பதற்கு நிலையாது என்பதும் பொருளாதல், [3] 'மன்னாப் பொருளும் அன்ன இயற்றே' என்னுஞ் சூத்திரத்தான் அறியப்படுமாகலின், அதற்கு, 'சிறுவரவின' என்று கூறும் பொருள் அமைவதன்று.

---

1. தொகைமரபு 9-உரை.
2. வினையியல் 26-உரை.
3. கிளவியாக் 34.

சேனாவரையர் :—' முன்னிலை..... வியங்கோட்கிளவி ' என்னுஞ் சூத்திரத்திற்குச் சேனாவரையர், 'மேல், எஞ்சிய கிளவி எனப்பட்ட ஏழனுள் வியங்கோட்கிளவி முன்னிலையும் தன்மையும் ஆகிய இரண்டிடத்தொடு நிலைபெறாதாம்' என்று பொருள் கூறி, பின், 'ஆயீரிடத்தொடு கோள்ளாது என்னாது, "மன்னாதாகும்" என்றதனால் அவ்விடத்தொடு சிறுபான்மை வருதல் கொள்க. மன்னுதல்—பெரும்பான்மையும் நிகழ்தல்' என்று எழுதியிருக்கின்றார். அவர் எழுதியிருக்கும் விசேடவுரை அமைவதன்று ; மன்னாது என்பதற்கு நிலைபெறாது என்றெழுதியிருக்கும் உரை உட்கொளத்தக்கது.

நச்சினார்க்கினியர் :—ஆசிரியர் நச்சினார்க்கினியர், ' முன்னிலை ......வியங்கோட்கிளவி ' என்னுஞ் சூத்திரத்திற்கு, 'ஏவற் பொருண்மையை முற்றமுடித்தலை உணர்த்துஞ் சொல் முன்னிலையும் தன்மையுமாகிய அவ் விரண்டிடத்துப் பொருளொடும் அஃறிணைக்கண் பெரும்பான்மையும் நிலைபெறாது ; உயர்திணைக்கண் பெரும்பான்மையும் நிலைபெறும்' என்று உரை எழுதியிருக்கின்றார். அன்றியும் அவர், [1]'நோயும் இன்பமும்' என்னும் பொருளியற் சூத்திரத்திலும்,[2] 'ஞாயிறு திங்கள்' என்னுஞ் செய்யுளியற் சூத்திரத்திலும் ஏவற்பொருண்மையை அஃறிணை முற்ற முடியாது என்பதை ஆசிரியர் கூறுகின்றார் என்றும், அவற்றிற் கேற்ப ஈண்டும், முன்னிலைக்கண் வரும் அஃறிணை ஏவற்பொருண்மையை முற்ற முடியாது என்பதை 'மன்னாதாகும்' என்பதனால் உணர்த்தினார் என்றும், நட வா முதலிய இருபத்து மூன்றீற்று முன்னிலையேவலொருமையும் அஃறிணைக்கண் வருங்கால் ஏவல்வினையை உணர்ந்து அவை முற்றமுடியா என்றும், அவற்றை ஏவுதல் மரபன்று என்றும் கூறியுள்ளார்.

' மன்னாது' என்னுஞ் சொல்லிற்கு (உயர்திணைக்கண்) நிலைபெறும் என்று பொருள் கூறுதல் யாங்கனம் அமையும்? அன்றியும், அஃறிணைப்பொருள் ஏவலின் பொருளை அறிந்து அதனை முற்ற முடிக்குந் திறனுடையதன்று என்னுங் காரணத்தால் முன்னிலையிடத்தில் அஃறிணைப்பொருட்கண் வியங்கோள் வாராது எனின், படர்க்கையிடத்தில் அஃறிணைக்கண் வியங்கோள் வருதல் எவ்வாறு அமையும்? ஆண்டும் அஃறிணைப்பொருள் ஏவலை அறிந்து முற்ற முடியாவன்றே?

இவற்றால், நச்சினார்க்கினியர் கூறியுள்ள பொருளும் காரணமும் அமைவுடையவல்ல என்பது அறியலாகும்.

---

1. பொருளியல்2. 2. செய்யுளியல் 201.

கல்லாடர் :— கல்லாடர், 'முன்னிலை வியங்கோள்......ஓரன்ன உரிமைய' என்னுஞ் சூத்திரத்தின் உரையில், வியங்கோள் பெரும்பான்மையும் படர்க்கை ஓரிடத்திற்கே வரும் என்றார். அவர், 'முன்னிலை .... வியங்கோட் கிளவி' என்னுஞ் சூத்திரத்திற்கு, 'முன்னிலை தன்மை என்று சொல்லப்பட்ட அவ்விரண்டிடத்தொடு நிலைபெறுதாகும், அவற்றுள் ஏவற்பொருண்மையை உணர்த்துஞ் சொல்' என்று உரை கூறி, '"தன்மை முன்னிலை" என்னாது, "முன்னிலை தன்மை" என்றதனால், சிறுபான்மை முன்னிலை தன்மைக்கண்ணும் வரும்' என்று விசேடவுரை எழுதினார். இவர் கூறிய பொருள் அமைவுடையது; விசேடவுரை ஆசிரியர்கருத்திற்கு ஒத்த தன்று.

[1]பழையஉரை :—'முன்னிலை......வியங்கோட்கிளவி' என்னுஞ் சூத்திரத்திற்கு, முன்னிலையும் தன்மையும் ஆகிய இரண்டிடத்துப் பொருளொடும் ஏவற்பொருண்மையை முற்ற முடித்தலை உணர்த்துஞ் சொல் நிலைபெறுதாகும்' என்று பொருள் எழுதி, 'முன்னிலை தன்மை எனச் சூத்திரஞ் செய்தலாற் சிறுபான்மை உயர்திணைத் தன்மையினும் முன்னிலையினும் வரும்' என்றும், 'அஃறிணைக்கண் தன்மைச்சொல் இல்லாமையானும் அஃறிணைமுன்னிலை ஏவற்பொருண்மையை முற்ற முடியாமையானும் கூறிற்றிலர்' என்றும் கூறுகின்றது.

இவ்வுரை, சூத்திரத்திற்குக் கூறியுள்ள பொருள் அமைவுடையதே; விசேடவுரையும் அதிற் கூறுங் காரணமும் அமைவுடையன வல்ல.

தேய்வச்சிலையார்:— தெய்வச்சிலையார், 'முன்னிலை......வியங்கோட் கிளவி' என்னுஞ் சூத்திரத்திற்கு 'வியங்கோட்சொல் முன்னிலையும் தன்மையுமாகியவிடத்து [2]நிலைபெறு' என்று பொருள் கூறியுள்ளார். அன்றியும் அவர், நீ வாழ்க நீ உண்க என்று முன்னிலைக்கண் வருதல் மரூஉவழக்கு என்றும் எழுதியிருக்கின்றார்.

அவர் கூறியுள்ள உரை அமைவுடையதே.

---

1. இவ்வுரையின் ஆசிரியர்பெயர் தெரியவில்லை. இஃது உரியியல் முடியக் கிடைத்துளது; சர்வகலாசாலைப் பதிப்பாய் வெளிவரும்.
2. நிலைபெறுது என்றிருத்தல் வேண்டும்.

இவ்வுரைகளுள் இளம்பூரணமும் சேனாவரையமும் கல்லாடமும் ஒருதன்மையவாதலும், நச்சினார்க்கினியமும் பழையவுரையும் ஒரு தன்மையவாதலும், தெய்வச்சிலையாருரை தனித்தகைமையதாதலும், மேல் எழுதியிருப்பவற்றான் அறியப்படும். இவற்றுள் ஆசிரியர் கருத்திற்கு ஒத்தவுரை தெய்வச்சிலையாருரையே ஆகும்.

இனி, நன்னூல் முதலிய பிற்கால இலக்கணங்களை நோக்குவோம் :

நன்னூலார் :—நன்னூலார் முன்னிலை யொருமைவினையைக் கூறுமிடத்து,

[1] 'ஏவலின் வருஉம் எல்லா வீற்றவும்'

என்று கூறியிருத்தலின், நட வா முதலிய இருபத்து மூன்றீற்றுச் சொற்களும் ஒருமையேவல் வினைகளாய் வரும் என்பதும், முன்னிலைப் பன்மை வினையைக் கூறுமிடத்து,[2] 'மின் அவற்றேவல்' என்று கூறியிருத்தலின், மின் ஈற்று வினைச்சொல் பன்மையேவலாகும் என்பதும் அறியப்படும். அவர்,

[3] 'கயவொடு ரவ்வொற் றீற்ற வியங்கோள்
இயலும் இடம்பால் எங்கு மென்ப'

என்று கூறியிருத்தலின், க முதலிய ஈற்று வியங்கோள் மூன்றிடத்தும் ஐந்து பாலிலும் வரும் என்பது நன்கறியலாகும்.

இவற்றால், ஏவல்வினை முன்னிலையில் மட்டுமே வருவது என்பதும், வியங்கோள்வினை மூன்றிடத்தும் வருவது என்பதும் நன்னூலார் கொள்கையாதல் பெற்றாம்.

நேமிநாதர் கொள்கை :—நேமிநாத நூலாரும் வியங்கோள் மூன்றிடத்தும் ஐந்து பாலிலும் வரும் என்று கொண்டார்.

[4] '......வேறில்லை உண்டு வியங்கோளும்—தேறும்
இடமூன்றே டெய்தி இருதிணை ஐம் பாலும்
உடனொன்றிச் சேறலும் உண்டு'

என்றது காண்க. ஆயின் அவர், நட வா முதலிய வினைகளையும், மின் ஈற்று வினைச்சொல்லையும் முறையே முன்னிலை யொருமை வினையிலும் பன்மை வினையிலும் அடக்கியுள்ளாரேயன்றி, அவற்றை,

---

1. வினையியல் 16.
2. ,, 18.
3. வினையியல் 19.
4. வினைமரபு 7.

நன்னூலார்போன்று 'ஏவல்' என்னும் பெயரான் விதந்து கூறினாரல்லர்.

[1]'மின்னும்இர் ஈறும் விளம்பு மிருதிணையின்
முன்னிலைப் பன்மைக்காம் மொய்குழலாய்—சொன்ன
ஒருமைக்கண் முன்னிலையாம் இஐஆய் உண் சேர்
பொரு என் பனவும் புகல்'

என்றதை நோக்குக. அதன் உரைகாரரும் இவை ஏவல்வினை என்று தெரித்திலர்.

இலக்கண விளக்கத்தார் கொள்கை :—இலக்கண விளக்கத்தில், [2]நட வா முதலிய இருபத்து மூன்றீற்றுச் சொற்களும், [3]அல் ஆல் ஏல் காண் என்னும் ஈறுகளையுடைய சொற்களும் முன்னிலைக்கண் ஒருமையேவலாய் வரும் என்றும், மின் உம் இவ்வீற்றுச் சொற்கள் பன்மையேவலாய் வரும் என்றும் கூறியுள்ளார். அவர் நச்சினார்க்கினியத்தைப் பின்பற்றி ஒருமையேவலில் அல் முதலிய நான்கீறும் பன்மையில் உம்மீறும் கூட்டியுள்ளார். [4]'முன்னின்றான் தொழில் உணர்த்துவனவேயன்றி அவனைத் தொழிற்படுத்துவனவும் எதிர்முகமாத லொப்புமையான் முன்னிலையாயின' என்று எழுதியிருக்கும் உரை அறியத்தக்கது. இனி,

[5]'கயவொடு ரவ்வொற் றல் ஆல் உம் மார்
ஐகா னீற்ற வியங்கோள் முற்றவை
எய்து மிடம்பால் எங்கு மென்ப'

என்னுஞ் சூத்திரத்தால், வியங்கோள்வினை ககரம் யகரம் முதலிய எட்டு ஈற்றதாய், மூன்றிடத்தும் ஐந்து பாலினும் வரும் என்பது கூறப்பட்டது.

பிரயோக விவேக நூலார் கொள்கை :—[6]பிரயோக விவேக நூலார் நட, வா முதலிய சொற்கள் ஏவல்வினையாய் வரும் என்று கூறியுள்ளார்.

---

1. வினைபரவு 5.
2. வினையியல் 12.
3. 'உண்ணும் தின்னும் எனப் பன்மைக்கண் வரும் உம் ஈறும், உண்ணல் என வரும் அல்லீற்று மறையும், மருல் என வரும் ஆலீறும், அகையேல்......என வரும் ஏலீறும், உண்டுகாண்...... என வரும் காணீறும் ஆகிய சொல்வகை ஐந்து' என்பது நச்சினார்க்கினியம். (வினை. 27-உரை.)

4,5. வினையியல் 13.

6. திங்ஙுப்படலம் 1 உரை.

ஆயின் அவை ஏவல்வினை யாங்கால் எடுத்துச்சரிக்க வேண்டும் என்று விதித்திருக்கின்றார். வியங்கோள் மூன்றிடத்தும் வரும் என்பதுவே அவர்கருத்து.

இக்காலத்தார் கோள்கை :—நன்னூல் முதலிய பிற்கால நூல்களில் ஏவல்வியங்கோள்களுக்குக் கூறப்பட்டிருக்கும் இலக்கணத்தை நோக்கி, அவை இரண்டற்கும் உள்ள வேறுபாட்டை [1] இக்காலத்தவர் இவ்வாறு கூறியுள்ளார். அவையாவன : 'ஏவல் கட்டளைப் பொருளில்மாத்திரமே வரும் ; வியங்கோள் வாழ்த்துதல் முதலிய பல பொருள்களில் வரும் ; ஏவல் முன்னிலையில்மாத்திரமே வரும் ; வியங்கோள் ஐம்பால் மூவிடங்களிலும் வரும் ; ஏவலில் ஒருமை பன்மை என்ற பகுப்பு உண்டு ; வியங்கோளில் அப் பகுப்பு இல்லை' என்பனவாம்.

இவையெல்லாம் தொல்காப்பியனார்கொள்கைக்கு மாறுபட்டனவே யாதல் மேல் எழுதியிருப்பனவற்றான் அறியப்படும். இவை அமைவுடையனவு மாகா என்பது முன்னர்க் கூறப்படும். ஈண்டு, வடமொழியிலும் தெலுங்கு முதலிய திராவிட மொழிகளிலும் இது பற்றிக் கூறப்பட்டிருப்பவற்றை நோக்குவோம் :

வடமொழி:— இவ்விப் பொருளில் இவ்விவ் வினைவிகற்பம் (பத்து வகை லகாரங்களுள் ஏற்பது) வரும் என்பது பாணினீயத்தில் விரிவாகக் கூறப்பட்டுளது. ஆண்டு,

[2] 'விதி நிமந்த்ரணமந்த்ரணதீஷ்ட ஸம்ப்ரஶ்ந ப்ரார்த்தநேஷு லிங்'.

[3] 'லோட் ச'

என்பன கூறப்பட்டுள்ளன. விதி முதலிய பொருள்களில் 'லிங்'கும் 'லோட்'டும் வரும் என்பது இவற்றின் கருத்து. இவை ஏற்ற பெற்றி மூன்றிடத்தும் வரும்.

[4] விதியாவது—பணியாளர் முதலிய தாழ்ந்தோரை ஏவுதல்.

நிமந்த்ரணமாவது— ஆவசியமாகச் செய்யக்கடவதனைச் செய்ய ஏவுதல். (இது செய்யாவிடின் குற்றம் நேரும்.)

---

1. சடகோபராமாநுஜாசாரியர் காண்டிகை யுரை.
2. பாணினீ 3 . 3 : 161.
3. ,, 3 , 3 : 162.
4. ஸித்தாந்த கௌமுதி.

ஆமந்த்ரணமாவது—விருப்பமானதைச் செய்ய அனுமதித்தல்.

அதீஷ்டமாவது—ஸத்காரஞ் செய்து ஏவுதல்.

ஸம்ப்ரச்னமாவது—எதைச் செய்வது என்று ஆராய்தல்.

ப்ரார்த்தனையாவது—இரத்தல்

இவற்றுக்கு [1]உதாரணம்—(லிங் வினைக்கு)

விதி—கடம் குர்யாத் (அவன் பாய் செய்யட்டும்.)

நிமந்த்ரணம் / ஆமந்த்ரணம் — இஹ பவான் ஆஸீத (இங்குத் தாங்கள் இருக்க.)

அதீஷ்டம்—அதீச்சாமோ பவந்தம் மாணவகம் பவான் அத்யாபயது. (நாங்கள் மாணவனுக்கு ஓதுவிக்கவேண்டும் என்று தங்களை வேண்டுகின்றோம்.)

ஸம்ப்ரச்னம்—கிம் நு கலு போ வ்யாகரணம் அத்யயை (ஐய, நான் இலக்கணம் படிக்கட்டுமா என்ன)

ப்ரார்த்தனை—பவதி மே ப்ரார்த்தனா வ்யாகரணம் அத்யயை. (இலக்கணம் கற்க என்பது என் வேண்டுகோளாகும்.)

இவற்றுள் விதி முதலிய நான்கும் ஏவுதலையே பொருளாக உடைய தனால், விதி என ஒன்றேயாகக் கொள்ளுதல் அமையுமாயினும், அவற்றின் வேறுபாடு அறிதற்கு வேறு வேறு கூறியுள்ளார். 'ஏவலில் "லிங்" வரும் என்பதுவே சாலுமாயினும், அந் நான்கனையும் வேறு வேறாகக் கூறியிருப்பது விவரணத்தின் பொருட்டு' என்று, [2]ஸித்தாந்த கௌமுதியில் எழுதியிருப்பது காண்க. [3]வாழ்த்துதற் பொருளிலும் 'லிங்', 'லோட்' இரண்டும் வரும். [4]ஆசம்சை (தனக்கு இல்லாததும் விருப்பமுடையதுமானதை அடைய விழையும் வேட்கை), [5]இச்சை முதலிய பொருள்களில் வரும் வினையைக் குறித்து வேறு வேறு சூத்திரங்களிற் கூறியுள்ளார்.

விதிப்பொருள் (கட்டளை) படர்க்கையிடத்தும் வரும் என்பது ஈண்டு அறிதற்பாலது.

---

1. காசிகா.
2. ஸித்தாந்த கௌமுதி சூ. 2208 உரை.
3. பாணினீய 3 . 3 : 173.
4. ,, 3 . 3 : 132.
5. ,, 3 . 3 : 157.

தெலுங்கு:—தெலுங்குமொழியி லுள்ள [1]'பாலவ்யாகரணம்' என்னும் நூலில் [1]வாழ்த்து, சாபம், வேண்டிக்கோடல் இப்பொருள்களில் படர்க்கைக்கண் எடுன், தன் என்னும் ஈறுகள் வரும் என்றும், [2]விதிப் பொருளில் [3]அதி (= அது) என்பது வரும் என்றும், [4]வாழ்த்து முதலிய பொருள்களில் முன்னிலையொருமைக்கு மூவ் விகுதியும், பன்மைக்கு டேவ் விகுதியும் வரும் என்றும் கூறுகின்றது. எடுன், தன் ஈறுகள் படர்க்கையிலன்றி முன்னிலை தன்மைகளுக்கு வருதல் இல்லை.

[5]இனி, தன்மையும் முன்னிலையும் கூடிய வினை வேண்டுதற் பொருளில் வரும்போழ்து அமு (அம்) விகுதி வரும் என்பது கூறப் பட்டுளது. உதா :— மனமு வண்டுதமு. (நாம் சமைப்பாம்)

வாழ்த்து முதலிய பொருள்களில் படர்க்கைக்கும் முன்னிலைக்கும் வேறு வேறு விகுதிகள் வருதலும், படர்க்கையில் எண்வேறு பாடின்றி இருபாற்கும் ஒருவிகுதியே வருதலும், முன்னிலையில் எண்வேறுபா டிருத்தலும், உளப்பாட்டுப் பன்மையில் வேண்டிக் கோடற் பொருளில் அம் விகுதி வருதலும், வேண்டுதற் பொருள் படர்க்கையிடத்தும் வருதலும் ஈண்டு உளங்கொளற்பாலன.

மலையாளம்:—மலையாள இலக்கணங்களுட் சிறந்ததாகிய கேரள பாணினீயம் வினைச்சொற்களை நியோஜகம், விதாயகம், அனுஜ்ஞாயகம், நிர்ப்பேதஸகம் என்னும் நான்கு படியாகப் பிரித்துக் கூறுகின்றது. அவை குறிக்கும் பொருள் முறையே—நியோகம் (ஏவல்), விதி, அனுஜ்ஞை (உடன்பாடு), பகுதியின் பொருள் என்பன.

நியோஜகம் (ஏவல்வினை)—முன்னிலையொருமையில் பகுதியளவே யாய் இருக்கும்; கு-சேர்ந்தும் வரும். பன்மையில் இன் (வின் = மின்) சேர்த்து வழங்கப்படும். தன்மையிலும் படர்க்கையிலும் ஒருமை பன்மை இரண்டற்கும் 'அட்டெ' என்பது சேர்ந்து வரும்.

உதா :—

போ, போகு	—முன்னிலையொருமை
போகின், போகுவின்	—முன்னிலைப்பன்மை

---

1. பாலவ்யா. க்ரியாபரிச்சேதம். 26.
2. ,, ,, 27.
3. தமிழிலும் அது என்பது, செய்வது கூறுவது என்பனபோல வியங்கோட் பொருளில் சிறுபான்மை வருகின்றது.
4. பாலவ்யாகர. க்ரியாபரிச். 29.
5. ,, ,, 30.

ஞான் போகட்டெ (நான்)
ஞங்ஙள் போகட்டெ (நாங்கள்) } தன்மை

அவன் போகட்டெ
அவள் ,,
அவர் ,, } படர்க்கை
அது ,,
அவ ,,

விதிவினையில் அணம் (வேண்டும்—வேணம்) என்பது சேர்ந்து வரும். (இதில் இடவேறுபாடு இல்லை.) உதா:—

பறயணம்—(சொல்லவேண்டும்)

அனுஜ்ஞை வினையில் ஆம் என்பது சேர்ந்துவரும். உதா:—
போகாம்—(போகலாம்)

தமிழில் வழங்கும் வியங்கோள் வினைக்கு ஆஸாஸகம் என்று பெயரிடப்பட்டுளது. உதா:—

'குணநிதி குருநாதனும் மே
துணையருளீடுக காவ்யபந்தனெர்த்தம்' (மே — எனக்கு)

'ஆர்யே வேஷம் தரிச்சு கழிஞ்ஞால் இங்ஙோட்டு வரிக தன்னே' இங்கு, பவதி (தான்) என்னும் படர்க்கைச்சொல் சேர்த்து முடிபு கொள்ளல் வேண்டும்.

முன்னிலை யொருமையேவலில் விகுதியில்லாமல் வழங்குதலும், விதிப்பொருளில் வேண்டும் என்பதன் மரூஉவாகிய அணம் என்பது வழங்குதலும் ஈண்டு அறியவேண்டுவன. மலையாளத்தில் அட்டெ என்பதற்கீடாகத் தமிழில் அட்டும் என்பது வழங்குகின்றது. அது தமிழில் படர்க்கை ஐம்பாற்கே வரும். இது வேறுபாடு.

கன்னடம்.—கன்னட மொழியில் உள்ள 'கர்ணாடக ஶப்தானுஶாஸனம்' என்னும் நூலில்,

[1]'ஆஶீர் விதி நிமந்த்ரணாமந்த்ர ணாத்யேஷணா ஸம்ப்ரஶ்ந ப்ரேஷணா விஜ்ஞாபனாஜ்ஞாபன ப்ரார்த்தனெ கெ(஗ெ)க்'

என்று கூறப்பட்டுளது. ஆசி முதலிய பொருள்களில் கெ விகுதி வரும் என்பது பொருள்.

ஆசியாவது—கூறப்படுவோனுக்கு விருப்பமுள்ளது உண்டாகுமாறு வேண்டுதல்.

---

1. கர்ணாடகஶப்தானுஶாஸனம் சூ. 465.

ப்ரேஷணமாவது—தாழ்ந்தவனை ஒன்று செய்ய ஏவுதல்.

விஜ்ஞாபனமாவது—உயர்ந்தவனிடம் ஒன்று செய்ய வேண்டிக்கோடல்.

ஆஜ்ஞாபனம்—ஒருவன் செய்யவேண்டிய வேலையைச் செய்ய ஏவுதல். (கட்டளை)

(மற்றவற்றின் பொருள், மேல் வடமொழியில் எழுதப்பட்டுள்ளது காண்க.)

கெ-விகுதி படர்க்கையிடத்தில்மட்டும் ஒருமை பன்மை இரண்டற்கும் வருவது. உதாரணம்:

ஆசி—இருபத்துநால்வர் தேவர் விமலரத்னத்ரயத்தைத் தயை செய்க.

விதி—அறிவுடையவன் இறைவனைப் பூசிக்க.

நிமந்த்ரணம்—அந்தியில் நியமம் செய்க. (செய்யாவிடின் குற்றம் வரும்).

ஆமந்த்ரணம்—புலவர் பிரசங்கம் செய்க.

அத்யேஷணம்—ஆசிரியன் மாணுக்கனை ஓதுவிக்க.

ஸம்ப்ரஶ்நம்—மகன் இலக்கணங் கற்கவா, வேதமோதவா.

ப்ரேஷணம்—அடியார் ஊழியஞ் செய்க.

விஜ்ஞாபனம்—அரசன் இதைச் செய்க.

ஆஜ்ஞாபனம்—குடிகள் இவ்வாறு ஒழுகுக.

ப்ரார்த்தனை—எனக்கு இவன் ஐயம் இடுக.

இவையெல்லாம் படர்க்கை யிடத்தனவாதல் அறிக.

[1] ஆண்பால் பலர்பால்களில் வாழ்த்து முதலிய பொருளில் 'அது' விகுதிவரும் உதா:—

ஜினன் எமக்குச் சுகத்தைச் செய்வது (மாடுவுது)

குருக்கள் எமக்கு மெய்ப்பொருள் சொல்வது (பௌஸுவுது)

நீயிர் எமக்கு விரும்பியதை ஈவது (ஈவுது)

[2] இப்பொருள்களில் முன்னிலைப்பன்மையில் [3] 'இம்' விகுதி வரும். உதா:

குருக்காள், மகிழ்வுடன் எமக்குக் கதை சொல்லும் (பௌஸிம்)

---

1. கர்ணாடகஶப்தாநுஶா சூ. 466.
2. ,, சூ. 467.
3. இம் என்பது (கன்னடத்தில்) முன்னிலைப் பன்மையாகிய நீம் என்பதன் கூறு. தமிழில் நும் என்பது பெயராகலின் உம் என்பது இப்பொருளில் வழங்குகின்றது. செய்யும், கேளும் என்பனபோல் பவற்றில் உம் விகுதி வந்தது காண்க. இவ்விகுதியை நச்சினார்க்கினியர் மேற்கொண்டுள்ளார்.

¹ இப்பொருள்களில் முன்னிலையொருமையில் அய் கெடுதலும் ஏ-வருதலும் உண்டு. அ-வாராமையும் உண்டு. உதா :—

'ஜினேஶஸதயை செய்ய விமலரத்னத்ரயத்தை'.
'ஜினேஶஸதயை செய்'.

செய்வை (=செய்வாய்) என்று ஐ விகுதி பெற்று இப்பொருள்களில் வருதல் இல்லை.

² இப்பொருள்களில் தன்மைப் பன்மையில் எவு (எம்) என்பதற்கு 'வம்' (அம்) வரும். உதா :—

நாமெல்லாரும் இங்கு அசுவமேதம் செய்வம்.
நானும் நீயும் இந்த நோன்பு செய்வம்.

³ இப்பொருள்களில் தன்மை யொருமையில் 'என்' என்பது 'வென்' என்று திரியும். உதா :—

நான் ஜினனைப் பூஜிக்குவென் (பூஜிஸுவென்)

கர்ணாடக ஶப்தமணி தர்ப்பணகாரர், ⁴"விதிப் பொருளில் படர்க்கை யொருமை பன்மைகட்குக் கெ, ஶ வரும்; ககரம் இரட்டித்தலும் உண்டு. முன்னிலை தன்மைகளில் பன்மைக்கு முறையே இம், அம் என்பவை வரும்' என்றும்,

⁵ விதிப்பொருளில் முன்னிலையொருமையில் பகுதியே வரும் என்றும்,

⁶ முன்னிலை யெதிர்மறைவினை விதிப்பொருளாகுமிடத்து அல்-வரும் (மீறலிம்-மீறன்மின்) என்றும் சுருங்கக் கூறியுள்ளார்.

கன்னடத்தில் விதி முதலிய பொருள்களில் படர்க்கையிடத்து மட்டுமே கெ விகுதி வரும் என்பதும், ஏனையிடங்களில் வேறு வேறு விகுதிகள் வரும் என்பதும், விதி முதலிய பொருள்கள் மூன்றிடத்திலும் வரும் என்பதும் ஈண்டு அறியவேண்டுவன.

இதுகாறும் கூறியவற்றால், வடமொழியிலும் தெலுங்கு முதலிய திராவிட மொழிகளிலும் ஏவல்வினை படர்க்கையிடத்தும் வருதலும்,

---

1. கர்ணாடகஶப்தாநுஶாஸனம் சூ. 468.
2. ,, சூ. 470.
3. ,, சூ. 471.
4. ஶப்தமணிதர்ப்பணம் 240.
5. ,, 241.
6. ,, 245.

வாழ்த்துதல் வேண்டுதல் முதலிய பொருள்களில் வரும் வினை ஏற்ற பெற்றி மூன்றிடத்தும் வருதலும் அறியப்படும். அன்றியும், கன்னடம் தெலுங்கு இம் மொழிகளில் வாழ்த்துதல் முதலிய பொருளில் வரும் வினைக்கு முன்னிலை தன்மைகளில் வேறு வேறு விகுதிகள் அமைந்திருத்தலும் புலனாகும்.

இனி, ஆசிரியர் தொல்காப்பியனார் வியங்கோட் கிளவி முன்னிலை தன்மைகளில் வாராது என்று விலக்கியது பற்றி ஆராய்வோம்:

வியங்கோட் பொருளில் முன்னிலை தன்மைகளில் வரும் விகுதிகள்: ஆசிரியர் தொல்காப்பியனார் வியங்கோள் என்று கொண்டது [1]கவ்வீற்று வியங்கோளேயே என்பதூஉம், அஃது எண்வேறுபாடின்றி ஒருமை பன்மை இரண்டற்கும் வருதலின், அச்சொல் முன்னிலை தன்மைகளில் வாராது என்று விலக்கப்பட்டது என்பதும் மேற்கூறப்பட்டன. ஆதலால், வாழ்த்துதல் முதலிய பொருள்களில் முன்னிலை தன்மைகளில் கவ்வீறல்லாத பிறவீற்று வினைச்சொல் வரும் என்பது உணரலாகும்.

தெய்வச்சிலையார் 'வாழ் உண் தவிர் என்னும் ஏவல் குறித்த சொற்கள் தன்மைப்பெயர்க்கண்ணும் படர்க்கைப்பெயர்க்கண்ணும் ஏலாது, முன்னிலைப் பெயர்க்கண் நீ வாழ், நீ உண், நீ தவிர் என ஏற்றலின், ஆண்டுப் பாலுணர்த்துஞ் சொல்லோடு ஒரு நிகரன வாகி முன்னிலைவினையுள் அடங்கின. அப்பொருட்கண் தன்மை கூறும்வழி, யான் வாழ்வல், உண்பல், தவிர்வல் எனக் கூறவேண்டுதலின் அவை தன்மைவினையுள் அடங்கின. இனிப் படர்க்கைக்கண் வருங்கால் அவன் வாழ்க, உண்க, தவிர்க எனக் ககரம் கடையாத்துக் கூறவேண்டுதலின் அவ்வாறு வருஞ் சொல் பாலுணர்த்தாமையின் வியங்கோள் என வேறு குறி பெற்றது. அவன் வாழ்க, அவள் வாழ்க, அவர் வாழ்க, அது வாழ்க, அவை வாழ்க என ஐந்து பாற்கும் உரித்தாகி வந்தவாறு கண்டுகொள்க. நீ வாழ்க, உண்க எனவும் வருமால் எனின் அவை அக் ககரம் பெறாக்காலும் பொருள் இனிது விளங்குதலின், அவ்வாறு வருவன மரூஉவழக்கு என்று கொள்க' என்று எழுதியிருக்கின்றார்.

இவற்றால், வியங்கோட் பொருளைக் குறிக்கப் படர்க்கையிடத்திற்குமட்டுமே தனிவிகுதி வேண்டும் என்பதூஉம், தன்மை முன்னிலைகட்கு அவ்விடங்கட்கோதிய விகுதிகளே சாலும் என்பதூஉம் அறியலாகும்.

---

1. கவ்வீற்றுச்சொல் தெலுங்கு மலையாள மொழிகளிற்போன்று தொழிற்பெயராகும் என்றும், அதனானே அது படர்க்கைக்குமட்டும் வரும் எனவும் ஏனையிடங்கட்கு வாராது எனவும் விலக்கப்பட்டது என்றும் கருதுவார் உளர்.

முன்னிலை யொருமைக்கண் ஏவல் முதலிய பொருளில் பகுதியே வழங்குதல் சாலும் என்பது நன்னூலார் நேமிநாதத்தார் நச்சினார்க்கினியர் பிரயோக விவேகமுடையார் இவர்தம் கூற்றுக்களாலும் அறியப்படும். இனி, கர்நாடக சப்தமணிதர்ப்பணம், கர்நாடக சப்தானுசாஸனம், கேரளபாணினீயம் இவற்றிற் கூறியிருப்பதனால் இக்கொள்கை வலியுறுவதாகும். ஈண்டு, ஆய் விகுதி புணர்ந்து கெட்டது என்றல் அமைதி எனின், வடநூற் கொள்கைபற்றிக் கூறுவார் அங்ஙனம் கூறுபவாயினும் பகுதியே ஓசை வேறுபாட்டான் ஏவற் பொருள் தருதல் கூடும் என்பது தென்மொழியாளர் கருத்து. அன்றியும், உண்பாய் போவாய் வருவாய் என விகுதியோடு சேர்ந்த சொற்கள், உண்டாய் போனாய் வந்தாய் என்னும் வினைகளின் எதிர்கால வினைப்பொருளை உணர்த்துதலேயன்றி, உண், போ, வா என விகுதி சேராத சொற்கள்போன்று ஏவற் பொருளைத் தருதல் வழக்கில் இலது. பண்டைச் செய்யுட்களிலும் இப்பொருளில் ஆய் விகுதி சேர்ந்த சொற்கள் வழங்கிற்றில. பிற்காலச் செய்யுட்களிற் காண்பவை பண்டை நெறியிற் பிறழ்ந்து வந்தனவேயாகும். கன்னட மொழியில், ஐ விகுதி சேர்ந்த முன்னிலை யொருமைவினை ஏவல் முதலிய பொருளைத் தாராமை ஈண்டுக் கருதுதற்பாலது. இப்பொருளில் முன்னிலை யொருமைக்கண் விகுதி சேர்வதாயின், இகர விகுதி சேரும். உண்டி உரைத்தி தின்றி என் இகரஞ் சேர்ந்த சொற்கள் எடுத்தலோசையால் ஏவற் பொருள் தரும் என்றார் [1] நச்சினார்க்கினியருர். இகரவிகுதி வியங்கோட்பொருளும் தருதல் அடியார்க்கு நல்லாருரையினால் அறியலாகும். நச்சினார்க்கினியரும் அக் கருத்தினரே. இனி, செய்வீர் என்பதுவும் செய்தீர் செய்கின்றீர் என்பவற்றோடொப்ப வரும் எதிர்கால வினைப்பொருளைத் தருதலன்றிச் 'செய்யும்' என்பதுபோன்று ஏவற் பொருளைத் தருதல் வழக்கில் இல்லையன்றே? செய்யுட்களிலும் ஏவற்பொருளில் மின் விகுதி வருமென்று நன்னூலார் கூறினரேயன்றி இர் ஈர் விகுதி வரும் என்று கூறினாரல்லரே.

முன்னிலைப் பன்மைக்கண் ஏவல் முதலிய பொருள்களில் மின் விகுதி சேர்ந்து வரும். இவற்றால், முன்னிலை யொருமைவினைக்கோதிய விகுதிகளுள் ஐ ஆய் என்பனவும், பன்மை வினைக்கோதிய விகுதிகளுள் இர் ஈர் என்பனவும் சாதாரண வினைக்கண் வருவனவாகவும், முன்னிலை யொருமையில் இகரமும் பன்மையில் 'மின்'னும் வியங்கோள் வினையில் வருவனவாகவும் அமைந்துள்ளன என்பது அறியலாகும்.

---

1. வினையியல் 24-உரை.

தன்மை யொருமைக்கண் வியங்கோட் பொருளில் அல் விகுதி வரும் என்பது தெய்வச் சிலையாருரையினால் அறியலாகும். ஆகவே, தன்மையொருமைக் கோதிய விகுதிகளுள் என் ஏன் கு டு து று என்பவை சாதாரண வினைக்கண் வருவன என்றும், அல் விகுதி வியங்கோள்வினைக்கண் வருவது என்றும் அறிதல் கூடும்.

இனி, தன்மைப் பன்மைக்கண் வியங்கோட் பொருளில் எவ் விகுதி வரும் என்பதை ஆராய்வோம்: என் ஏன் கு டு து று என்னும் விகுதிகளுக்கேற்ற பன்மை விகுதிகளாகிய எம் ஏம் கும் டும் தும் றும் என்னும் விகுதிகள் பன்மை வினையில் சாதாரண வினைக்கண் வரும் என்பது தன்மை யொருமையிற் காணும் நியதியினால் அறிதல் கூடும். அவை யொழிய எஞ்சி நிற்பன அம் ஆம் விகுதி இரண்டே. இவையே வியங்கோட் பொருளில் தன்மைப் பன்மைக்கண் வருவன வாகும். இவ் விகுதிகள் முன்னிலையைத் தன்னொடு படுக்கும் பெயராகிய நாம் என்பதன் கூறாதல் எளிதின் அறியப்படும். தெலுங்கிலும் கன்னடத்திலும் இப் பொருளில் அம் விகுதி வருதல் இவ் வூகத்திற்குப் பெரிதுந் துணை செய்கின்றது.

தன்மைவினைக் கோதப்பட்டுள்ள விகுதிகளுள் கு டு[1] து று[1] என்பவை மூன்றிடத்தும் ஒருமையைக் குறித்து வருவனவாயும், கும் டும் தும் றும் என்பவை மூன்றிடத்தும் பன்மையைக் குறித்து வருவன வாயும் மிகப் பழைய காலத்தில் அமைந்திருந்தன என்பது உய்த்துணர்தற்பாலது. கு டு து று விகுதிகள் தன்மை யொருமைக்கும் து று டு இவ் விகுதிகள் படர்க்கை ஒன்றன்பாலுக்கும் வரும் என்று தமிழிலக்கணங்கள் கூறுதலும், கும் விகுதி மூன்றிடத்தும் மூன்று காலத்தும் மூன்று லிங்கத்துக்கும் வேறுபாடின்றி வரும் என்று கன்னட இலக்கணங்கள் கூறுதலும் உளங்கொண்டு ஆராயத்தக்கன.

இதுகாறும் கூறியவற்றால் வியங்கோட் பொருளில் கன்னடத்திற்போலவே தமிழிலும் படர்க்கை ஐம்பாற்கும் கவ் விகுதி வருதலும், அப்பொருளில் அம்மொழியில் முன்னிலை தன்மைகளில் வேறு வேறு விகுதிகள் அமைந்திருப்பனபோன்று தமிழிலும் முன்னிலை தன்மைகளில் வேறுவேறு விகுதிகள் அமைந்திருத்தலும் அறியப்படும். வாழ்த்து முதலிய பொருள்களில் தன்மை முன்னிலைகளில் ஒருமை பன்மைகட்கு இவ்விவ்விகுதி வரும் என்று கன்னடத்தில் விரித்துக் கூறியிருப்பது போன்று தொல்காப்பியனார் விதந்தோதிற்றிலர். இத்துணையே குறை.

---

1. டு, று இவை துவ்வின் திரிபு.

ஆயினும், பண்டைப் புலவருட் பலர் ககரவீற்று வியங்கோளைப் படர்க்கைக்கண்ணே வழங்கியுள்ளனர் ; முன்னிலை தன்மைகளில் வழங்கிறாரல்லர்.

[1] 'அருள வல்லை ஆகுமதி அருளிலர்
கொடாமை வல்லர் ஆகுக
கெடாத துப்பின் நின் பகையெதிர்ந் தோரே'

என்றும்,

[2] 'இறங்குகதிர்க் கழனி நின் னிளையருங் கவர்க
நனந்தலைப் பேரூ ரெரியு நக்க
மின்னுநிமிர்ந் தன்ன நின் னொளிறிலங்கு நெடுவேல்
ஒன்னார்ச் செகுப்பினுஞ் செகுக்க என்னதூஉம்
கடிமரந் தடிதல் லோம்பு'

என்றும் வந்துள்ள பகுதியில் படர்க்கைக்கண் கவ் விகுதி சேர்ந்திருத்தலும் முன்னிலைக்கண் சேராதிருத்தலும் காண்க. ஆயின்,

'பேரம ருண்கண் இவளினும் பிரிக'
'கடாவுக பாக நின் கால்வ னெடுந்தேர்'

என்று பண்டைச் செய்யுட்களிலேயே முன்னிலை தன்மைகளில் கவ் விகுதி வந்துளதால் எனின், இவை தொல்காப்பியனார் கருத்திற்கு மாறாய் வந்தனவே யாகும். இவ்வாறே மாறாய் வந்துள்ளன பலப்பல. அற்றன்று, 'நீ கடாவுக என வாராது, பாக கடாவுக என வருதலின், அது படர்க்கைப் பெயர் விளியேற்றவழி வந்த தென்க' என்று தெய்வச்சிலையார் கூறியாங்கு, கடாவுக என்பது படர்க்கைக்கண் வந்தது என்று கொள்ளாமோ எனின், அஃது அமையாது. படர்க்கைப்பெயர் விளியேற்ற துணையானே எதிர்முக மாயிற்று. ஆகலின், ஆண்டு முன்னிலைப் பெயராகிய நீ என்பது வந்து 'கடாவுக' என்பத னோடு முடியும். ஈண்டு, தான் என்னும் படர்க்கைப் பெயரை வருவித்து, 'தான் கடாவுக' என்று முடித்தலாகாதோ எனின், அவ்வாறு படர்க்கைப் பெயரை முன்னிலைக்கண் கூறுவது உயர்வு கருதிய வழியே ஆகும். ஈண்டுப் பாகனுக்குத் தலைவன் கட்டளையிடுவதாக லின், உயர்வு குறிப்பதாகிய படர்க்கைப் பெயரை வருவித்து முடித்தல் வேண்டாவன்றே? ஆயின், சேனாவரையரும் நச்சினார்க்கினி யரும் 'கடாவுக பாக' என்பது வேண்டிக்கோடற் பொருட்கண் வந்தது என்றாரால் எனின், தலைவன் விரைந்து செல்ல விரும்பினா

1. புறம் 27. 2. புறம் 57,

ளுகலின், பாகனை வேண்டிக்கொண்டானவன் என்று கருதி, அவ்வாறு அவர்கள் கூறினராவர். தேர்ப்பாகன் பணியாளனுகலானும் 'கடாவுக' என்பவன் தலைவனுகலானும் ஈண்டு ஏவற்பொருளது என்றலே சிறக்கும். சேனுவரையர் இவ்வாறு வருபவற்றை வேண்டிக்கோடற் பொருட்கண் வந்த வியங்கோள் என்று கொண்டதனை 'முன்னிலைக்கண் ஏவல் வருவதுண்டேற் கண்டு கொள்க' என்று எழுதினர். ஈண்டு 'ஏவல்' என்றது ஏவற்பொருளில் வரும் வியங்கோளை. இவ்வாறே 'தன்மைக்கண் ஏவல் இல்லை' என்ற விடத்தும் கொள்க.

வியங்கோளின் சொற்பொருள் :— இனி, வியங்கோள் என்னுஞ் சொல்லின் பொருளை நோக்குவோம்: வியங்கோள் என்பது வியத்தைக் கொள்வது என்னும் பொருளதாகும். ஆசிரியர் நச்சினார்க்கினியர், [1] 'வியவர்—ஏவல் செய்வார்; வியங்கோள் போல' என்று எழுதியிருக்கின்றார். [2] பதிற்றுப்பத்தின் உரைகாரரும் 'வியம்—ஏவல்' என்று எழுதியுள்ளார். இவற்றால், வியங்கோள் என்பது ஏவலைக் கொண்டது என அறியலாகும். விதித்தல், வேண்டுதல், வாழ்த்தல், சபித்தல் முதலிய எல்லாவற்றிலும் ஏவற் கருத்து அமைந்திருத்தலின், வியங்கோள் என்று பொதுப் பெயர் இடப்பட்டுளது. நச்சினார்க்கினியர், 'அவைதாம் கூறுகின்றவர் கருத்தான் ஏவல் கண்ணியே வரும். உயர்ந்தான் இழிந்தானை இன்னது செய்க என விதித்தல் ஏவல் கண்ணியது. இழிந்தான் உயர்ந்தானை இன்னது செய்யவேண்டும் என வேண்டிக்கோடலும் ஏவல் கண்ணிற்று. இனி, உயர்திணைப் பொருளாகிய முன்னிலைக்கண் வாழ்க வாழிய என வாழ்த்துப் பொருண்மைக்கண் வந்ததும் ஏவல் கண்ணிற்று. "கடாவுக பாக நின் கால்வ னெடுந்தேர்' என வேண்டிக்கோடற் பொருண்மைக்கண் வந்ததும் ஏவல் கண்ணிற்று' என்று எழுதியிருப்பது ஈண்டைக்கு அறியத்தக்கது. 'வியங்கோள் ஏவற்பொருட்டாய் வருவது. வாழ்த்துதல் முதலாகிய பிற பொருளும் உடைத்தாகலின் இக் குறி மிகுதி நோக்கிச் சென்ற குறி என உணர்க' என்று சேனுவரையர் எழுதியிருப்பது உளங்கொளற்பாலது. வியங்கோட்கிளவி என்பதற்கு ஏவற்பொருண்மையை முற்ற முடிக்குஞ் சொல் என்று உரைகாரர் பலரும் எழுதியிருப்பதும் அறியத்தக்கும்.

---

1. சீவக 601-உரை.
2. பதிற் 57-உரை.

வியங்கோள் குறிக்கும் பொருள்கள்: இக் கூறியவற்றால் வியங்கோள் குறிக்கும் பொருளும் ஓராற்றான் அறியப்படும். அவையாவன—ஏவல், விதித்தல், வாழ்த்துதல், வேண்டிக்கோடல் என்பன. இவற்றோடு சபித்தற் பொருளையுங் கூறினார் பிரயோக விவேக நூலார். செய்தற்பொருள், தவிர்தற்பொருள் இவ்விரண்டுந் தெய்வச்சிலையாருரையினால் அறியலாகும். ஶப்தாநுஶாஸனத்திற் கூறப்பட்டுள்ள பத்துப் பொருளிலும் வியங்கோள் வரும் என்று கோடல் அமையும். வடமொழி முதலியவற்றிற்போலத் தொல்காப்பியனார் வியங்கோட் பொருள்களை விரித்துக் கூறாததனால், முக்கியமான பொருள்களை மட்டும் உரையாசிரியர்கள் குறித்தனர்.

இனி, வியங்கோள் ஏவல் கண்ணியது எனவும் ஏவல் கண்ணாதது எனவும் இருவகைப்படும் என்றனர் இளம்பூரணரும் நச்சினார்க்கினியரும். ஆயினும் அவர்க்குட் கருத்து வேறுபாடு உண்டு. அது முன்னர்க் கூறப்படும்.

வியங்கோட் சொல்லின் விகுதிகள்: ஆசிரியர் தொல்காப்பியனார் ககரவீற்று வினைச்சொல்லையே வியங்கோட்சொல் என்று கொண்டாராகலின், அஃது அகரவீற்றதாகும். அதனானே அவர் அகரவீற்றுப் புணர்ச்சிக்கண் வியங்கோட் சொல்லுக்கும் விதி கூறினார். ஆயின், வியங்கோட் பொருளில் வருஞ் சொற்களை நோக்கிச் சேனாவரையர் அல்லீறும் ஆலீறும் குறித்தார். அவர் ஆலீறெனக் கொண்டதுவும் அல்லீற்றினுட்பட்டு அடங்கும். நச்சினார்க்கினியர் அல் ஆல் என்னும் இரண்டோடு அர் ஆர் உம் [1]ஐ இந்நான்கீறும் கொண்டார். தெய்வச்சிலையார் அல்லீறு கொண்டதேயன்றி வாழ்க என்னுஞ் சொல் வாழி, வாழிய, வாழியர் எனவும் வரும் என்றாராகலின் இ, ய, அர் இவற்றையும் கொண்டனராவர். அன்றியும் அவர், வியங்கோள் ஈறு திரியும் என்று கூறி,

‘திசை திசை தேனார்க்குந் திருமருத முன்றுறை
வசை தீர்ந்த என்னலம் வாடுவ தருளுவார்
*   *   *
*   ஏதினாட் டுறைபவர்’

என்னும் அடிகளைக் காட்டி, ‘ஏதினாட்டுறைவார் அருளுவாராக என வேண்டிக்கோடற் பொருண்மைக்கண் ஈறு திரிந்தது’ என்று எழுதினார். இதனால், பொருணோக்கத்தால் சாதாரண வினைச்சொல்லும்

---

1. இதனை ‘மை’ விகுதி எனக் கொண்டுள்ளார் பிற்காலத்தவர்.

வியங்கோட் சொல்லாகக் கொள்ளப்படும் என்பது அறியலாகும். ஆசிரியர் நச்சினார்க்கினியர்,' '"நிலவன் மாரே புலவர்", "பாடின் மன்னரைப் பாடன்மா ரெமரே", "நோய்மலி வருத்தங் காணன்மா ரெமரே" என்பன, நிலவுக பாடுக காண்க என்னும் வியங்கோட்கு எதிர்மறை என்று உணர்க. இனி, நிலவுவார் பாடுவார் காண்பார் என்பன சில வியங்கோண்முற்று என்று கூறி, அதற்கு எதிர்மறையாய் நிலவாதொழிவார் பாடாதொழிவார் காணாதொழிவார் என ஏவற் பொருண்மையை உணர்த்தி நின்றன என்றலும் ஒன்று' என்று எழுதி யிருப்பதனாலும் இக் கருத்து வலியுறும்.

மேலே கூறியிருப்பவற்றான், தன்மைக்கண் வரும் அல்லீறும் அம்மீறும் முன்னிலைக்கண் வரும் இகரவீறும் மின்னீறும் வியங்கோள் விகுதி எனக் கொள்ளப்படும். இவையேயன்றி, நட வா முதலிய இருபத்து மூன்றீறுகளும் பொருளொக்கத்தால் வியங்கோட் சொற்களாகுமாதலின் அவ்வீறுகளுஞ் சேர்த்துக் கொள்ளப்படும். இவற்றால் வியங்கோளீறுகள் பலவாதல் அறியலாகும்.

பழைய உரைகாரர்கோள்கையின்படி ஏவல் வியங்கோள்களின் வேறுபாடு:—இனி, நட வா முதலியன வியங்கோளாவது என்னை எனின், அதுபற்றி ஆராய்வோம்: ஏவப்பட்டான் முற்ற முடித்தற்குரிய வினை ஏவல்; மற்றையன வியங்கோள் என்பதே பழைய உரையாளர் பலர் கருத்து. இது, [1]'நை நொ நோ என வியங்கோளாகியும் வரும்' என்றும், [2]'உவ வே என வியங்கோளாயும் வரும்' என்றும், [3]'போ என ஏவலாயும் வரும்' என்றும் ஆசிரியர் நச்சினார்க்கினியர் எழுதியிருப்பவற்றான் அறியலாகும். ஒருவனை நோக்கி, 'நீ போ' என்று கூறின், உடனே அவன் அவ் வினையைச் செய்தல் கூடும். அவனை நோக்கி, 'நீ உவ' (உவப்புடனிரு) என்றுதல், 'நீநை' (வருந்து) என்றுதல் கூறின், அவன் உடனே யாது செயற்பாலன்? அன்றியும் 'உவ' என்று கூறினவன், கூறப்பட்டவன் உவப்படையத்தக்க நல்வினை சேர்தல் வேண்டும் என்னுங் கருத்தினனாய்க் கூறினனேயன்றி, போ என்பதுபோலக் கட்டளையிட்டானு மல்லன். 'நை' என்றதும் இவ்வாறே யாகும். 'ஆ வாழ்க அந்தணர் வாழ்க' என்னும் வியங்கோளும் இதுபோன்றதே. 'மன்னிய பெருமநீ நிலமிசை யானே' என்றவழி, 'மன்னிய' என்பது ஏவல் கண்ணாத வியங்கோள் என்னும் உரையாசிரியர்கருத்தின்படி இத்தகைய வியங்கோள் ஏவல்கண்ணாத வியங்கோள்

1. மொழிமரபு 41-உரை. 2. மொழிமரபு 41-உரை.
3. மொழிமரபு 43-உரை

ஆகும். இதுவும் ஏவல் கண்ணியதே என்று நச்சினார்க்கினியர் கூறி னாரால் எனின், 'ஏவல்கண்ணாதது' என்பதற்கு, வாழ்த்தப்பட்டானை ஏவியதன்று என்று பொருள் கொள்ளாமல் அவன் வாழ்தலைக் கண்ணிற்றிலது என்று பொருள்கொண்டாரை மறுத்தாராவர். நிற்க.

நொ என்பதனை வியங்கோளாகக் கூறிய நச்சினார்க்கினியர்தாமே, 'நட வா மடி சீ விடு கூடு வை நோ போ வௌ என்னும் உயிர்று பதினொன்றும்............முன்னிலை யேவலொருமை முற்றாய் நிற்கும் என்று, 'நொ' என்பதனை ஏவலாகவும் கொண்டுள்ளாரால் எனின், 'நொ' என்பது நீ நொ (வருந்து) என்றும், அவனை நொ (நோகு) என் றும் கூறத்தருமாகலின், 'அவனை நோ' என்னு மிடத்து ஏவலும், 'நீ நோ' (நோதல் அடைவாய்) என்னு மிடத்து வியங்கோளுமாகுமாத லின், அதனை இரண்டிடத்தும் கொண்டார் எனக் கொள்க. இவ் வாறே 'நீ நீடுவாழ்' என்னு மிடத்து வாழ் என்பது வியங்கோளும், 'நீ மனைவியுடன் கூடி வாழ்' என்னு மிடத்து வாழ் என்பதுவே ஏவ லும் ஆகும். 'தாயே, சாப்பிட்டு இரண்டுநாள் ஆயின; ஒரு பிடி சோறு போடு,' 'கங்கையாடிப் போந்தேன் ஒரு பிடி சோறு தம்மின்' என்னு மிடத்து, போடு, தம்மின் என்பன இரத்தற்பொருளில் வந்த வியங்கோளும், இரப்போன்சொற் கேட்ட இல்லத்துக் கிழவன் பணி யாளனையாதல் இல்லாளையாதல் நோக்கி 'அவனுக்குச் சோறு போடு' என்னு மிடத்தும், [1]'மாதாங் கெறிழ்த்தோள் மறவர்த் தம்மின்' என்னு மிடத்தும் போடு, தம்மின் என்னும் அவையே ஏவலும் ஆகும். 'கடவு ளே அடியேனைக் கா,' 'வனதேவதைகாள் இவனைக் காமின்' என்னுமிட த்து, கா, காமின் என்பனவேண்டிக்கோடற் பொருளில் வந்த வியங் கோளும், 'இக் கள்வனைக் கருத்தொடு கா,' 'காமின்கள் நெறி' என்னு மிடத்து, கா, காமின் என்னும் அவையே ஏவலும் ஆகும். இவ்வாறே பிறவுங் காண்க.

ஆசிரியர் நச்சினார்க்கினியர் ஓசை வேற்றுமையாற் [2]ககர உகரமும் றகர உகரமும் வியங்கோண் முற்றாயும் நிற்கும் என்று கூறி,

'நெடுந்தேர் தாங்குமதி வலவவென் றினிதிழிந்தனன்'
'தாங்குநின் னவலம் என்றீர்'

---

1. மதுரைக்காஞ்சி 729.
2. வல்லுகரங்களுள் முதலதும் இறுதியதும் ஆகிய குறுக்களைக்கூறிய தனான் இடைநின்ற ஏனை உகரங்களும் இவ்வாறே வரும் என்பது கொள்ளலாகும்.

எனவும்,

> ' நீ கூறும் பொய்ச்சூ ளணங்காயின் மற்றிது
> யார்மேல் விளியுமோ கூறு '

எனவும் உதாரணங் காட்டினர். இவற்றுள் 'நெடுந்தேர் தாங்கு' என்பதில் 'தாங்கு' என்பது ஏவலாதற்கே அமைதி என்பது மேற் கூறப்பட்டதனுன் அறியலாகும். அவர்,

> ' ஐய சிறிதென்னை ஊக்கி '
> ' ஈதன்மாட் டோத்தி பெரும '

எனவும் ககரமும் தகரமும் பெற்ற இகரம் ஏவல்கண்ணியே நிற்கும் என்று எழுதியுள்ளார். ஏவல் கண்ணும் என்றதனுன், இவை ஏவல் கண்ணிய வியங்கோள் ஆதல் பெறப்படும்.

ஏவல் படர்க்கையிலும் வருதல் :—ஏவற் பொருளைத் தரும் வினைச் சொல் முன்னிலையிலன்றிப் படர்க்கையிலும் வருதல் உண்டு. இது கன்னடம் முதலிய பிறமொழிகளாலும் அறியலாகும். இனி, தலைவ னொருவன் தன்முன் நிற்கும் பணியாளருள் ஒருவனை நோக்கி, 'கொற் றா, நீ உழு ; சாத்தன் பரம்படிக்கட்டும் ; மற்றவர் நாற்றுப் பறிக்கட் டும்' என்று பணிக்கின், உழு என்னுஞ் சொல் ஏவற் பொருளதாதல் போன்று, அடிக்கட்டும், பறிக்கட்டும் என்னுஞ் சொற்களும் ஏவற் பொருளனவே யாகுமன்றே ?

இதுகாறுங் கூறியவற்றல், சொன்னிலை நோக்காது பொருணிலை நோக்கியும், கூறுவோர் கூறப்படுவோராகியோரை நோக்கியும் ஏவல் வியங்கோள்களின் வேறுபாடு அறிதல் வேண்டும் என்பது நன்கு விளக்கமுறும்.

வியங்கோட்பொருளில் வருஞ் சொற்கள்: வேண்டும், தகும், படும் என்னுஞ் சொற்கள் வியங்கோட் பொருளில் வருவனவாகும். இம் மூன்றும் 'செய்ய வேண்டுவது' என்னும் பொருளவாய் ஒன்றற் கொன்று வரும் என்றார் பிரயோக விவேகநூலார். 'வஞ்சரை யஞ் சப்படும் என்பதற்கு அஞ்சத்தகும் என்பர் பேராசிரியர் ; பரிமே லழகர் அஞ்சவேண்டு மென்பர். ஆதலின் கிருத்தியப் பிரத்தியயம் மூன்றும் ஒன்றற் கொன்று பிரதிபதமாய் இருதிணை ஐம்பான் மூவிடத்தினும் நிற்றலில் அநவ்விய கிருத்தாம் என்க' என்று அவர் எழுதியிருக்கின்றர். 'நலம் வேண்டின் நாணுடைமை வேண்டும்'

என்பதில் வேண்டும் என்பது விதிப்பொருட்டு என்றார் பரிமேலழகர். 'கொள்ளப்படாது மறப்ப தறிவிலென் கூற்றக்களே' என்பதில் படாது என்பதைத் தகுதிப் பொருட்டாகக் கொண்டார் பேராசிரியர். இவற்றால் வேண்டும், தகும் படும் என்னும் மூன்றும் வியங்கோட் பொருளவே யாதல் அறியப்படும்.

ஆயின், இலக்கணக்கொத்து நூலார் 'இம் மூன்றும் (வேண்டும், தகும், படும் என்பவை) ஒருபொருட் கிளவியாய்த் தொழிற்பெய ராய்த் தேற்றப் பொருள் பட்டே நிற்கும் என்க. தேற்றப் பொருளா வது—இக் காரியஞ் செய்தலே தக்கது, தகுதி, பொருத்தம், துணிவு, தெளிவு, நன்மை, அமைதி, முடிவு, வேண்டுவது......எனப் பொருள் படுதல்' என்று எழுதி, அம் மூன்றற்கும் உதாரணங் கொடுத்து, 'இங்ஙனம் வருஞ் செய்யுட்கட்கெல்லாம் நச்சினார்க்கினியர் சேனா வரையர் பரிமேலழகர் உரையாசிரியர் முதலாயினோர் முற்றும் எச்ச மாயும் பொருளுரைக்கின் வழுவாம் என்று கருதி வியங்கோட் பொருட்டென்றும் விதிப்பொருட்டென்றும் தகுதிப்பொருட்டென் றும் வேண்டுவதென்றும் தமக்கு வேண்டியவாறே பொருளெழுதிச் சொற்குணம் வாளாபோயினர்' என்று எழுதியிருக்கின்றார். இவர் கூற்றினும் பிரயோக விவேக நூலார் கூற்றே மேற்கொள்ளத்தக்கதும், பழைய உரையாளரால் மேற்கொள்ளப் பட்டதும், அமைவுடையதும் ஆகும்.

முடிபுரை :—இதுகாறு ஆராய்ந்தவற்றால், ஆசிரியர் தொல் காப்பியனார் முன்னிலை தன்மைகளில் மன்னாது என்று விலக்கிய வியங் கோட் கிளவி கவ்வீற்றதே என்பதும், அது படர்க்கைக்கண்ணே வரற்பாலது என்பதும், முன்னிலை தன்மைகளில் வியங்கோட் பொரு ளில் வேறு வேறு விகுதிகள் அமைந்துள்ளன என்பதும், அவ் விடங் களில் கவ்வீற்று வியங்கோள் வந்திருத்தல் தொல்காப்பிய விதிக்கு மாறுபட்டதுவே என்பதும், வியங்கோள் ஏவல்கட்கு வேறுபாடு இவை என்பதும் விளக்கமுறும்.

கன்னட மொழியில் வாழ்த்து முதலிய பொருள்களில் வரும் கெவ் வீற்று வினைச்சொல் இன்றளவும் படர்க்கைக்கணன்றி முன்னிலை தன்மைகளில் வழங்கப்பட்டிலது. தெலுங்கிலும் வாழ்த்து முதலிய பொருள்களில் வரும் எடுன், தன் என்னும் இவ் வீற்று வினைச்சொல் படர்க்கைக்கணன்றி முன்னிலை தன்மைகளில் வழங்கிற்றில. மலையாளத்

திலும் படர்க்கை தன்மைகளில் வரும் அட்டே என்னும் விகுதி முன்னிலைக்கண் வந்திலது. இவற்றை நோக்கின், சில நியதிகள் பிற திராவிடமொழிகளில் நிலைத்திருப்பனவாகவும், தமிழில்மட்டும் மேற்கொள்ளப்படாமல் வீழ்ந்தொழிந்தன என்பது புலனாகும். இவ்வாறே, தமிழ்மொழியில் பண்டே மேற்கொள்ளப்படாத தொல்காப்பிய விதிகள் சில கன்னடம் முதலிய மொழிகளில் நிலைபெற்றுள்ளன என்பது யான் எழுதியுள்ள 'தமிழிலக்கணமும் ஏனைத் திராவிடமொழிகளும்' என்னுங் கட்டுரையினால் அறியலாகும்.

PLACE-NAME SUFFIXES IN TAMIL

BY

R. P. SETHU PILLAI

TERMINALS OF THE PLACE-NAMES OF THE WOODED REGION

Mullai.

(1) *Kā* (Tam); *Kā.* (Kan.); *Kāvu* (Mala)

Kā கா (Tam).

திருவானைக்கா	Tiru-v-āṉai-k-kā[1]	—Tri.
கோலக்கா	Kōla-k-kā[2]	—Tan.
கோடிக்கா	Kōḍi-k-kā[3]	,,
நெல்லிக்கா	Nelli-k-kā[4]	,,
குரக்குக்கா	Kurakku-k-kā[5]	,,
திருத்தண்கா	Tiru-t-taṇ-kā	—Chin.

Kāvu (Mala)

Ḳanni-k-kāvu	—Mal.
Mannan-kāvu	,,
Ceṟu-kāvu	,,
Pūk-kōṭṭa-k-kāvu	,,
Malama-k-kāvu	,,

1. Popularly known as Tiru-v-āṉai-k-kāval or Tiru-v-āṉai-k-kōvil.

2. Kōla-k-kā is commonly known as Tiru-t-tāḷamuḍayār-kōvil. Saint Tirugñana Sambandar is said to have been presented with a pair of golden cymbals by Siva at Kōla-k-kā (the splendid grove); hence the popular name.

3. The terminal *kā* in Kōḍi-k-kā has been corrupted into *kāval*; the place is now known as Tiru-k-kōḍi-k-kāval.

4. Tiru-nelli-k-kāval is sixteen miles east of Mannārgudi in the Tanjore District.

5. Kurakku-k-kā (the monkey grove) is a sacred shrine honoured by the hymns of Saint Tirugñāna Sambandar.

(2) *Kāṉam* (Tam); *Kānam* (Mala).

Kāṉam கானம் (Tam).[6]

தலையாலங்கானம்	Talai-y-ālaṅ-gāṉam[7]	
	Bhraṇiṅṅānam	—T.
	Ēcci-kānam	—Mal.

(3) *Kāḍu* (Tam); *Kāḍu* (Tel); *Kāḍ* (Mala).

Kāḍu காடு (Tam).

களக்காடு	Kaḷa-k-kāḍu	—Tin.
முள்ளங்காடு	Muḷḷaṅ-gāḍu	—Ram.
வடகாடு	Vaḍa-kāḍu	—Mad.
வெட்டுக்காடு	Veṭṭu-k-kāḍu	—Tri.
திருவெண்காடு	Tiru-veṇ-kāḍu[8]	—Tan.
திருச்சாய்க்காடு	Tiru-c-cāy-k-kāḍu	"
தண்தாமரைக்காடு	Taṇ-tāmarai-k-kāḍu	"
ஆர்க்காடு	Ār-k-kāḍu	—S.A.
காரைக்காடு	Kārai-k-kāḍu	"
விளாங்காடு	Viḷāṅ-gāḍu	"
ஈக்காடு	Ī-k-kāḍu	—Chin
ஆனைக்காடு	Āṉai-k-kāḍu	—Sa.
கீரைக்காடு	Kīrai-k-kāḍu	"
எல்லைக்காடு	Ellai-k-kāḍu	—Coim

Kāḍu (Tel).

Nallam-gāḍu	—Chit
Māṅ-gāḍu	"
Kāre-kāḍu	—Nel.
Vēlu-kāḍu	"
Pannan-kāḍu	"

6. Kā (கா), Kāṉ (கான்), Kāṉam (கானம்) are synonyms. Probably Kāṉam is derived from Kāṉ by adding the suffix *am,* which in turn is formed by the addition of the nasal ṉ to the monosyllabic word Kā.

7. Talaiyālaṅgāṉam is the place where according to the Tamil classics the Pandya king Nēḍuñjeḷiyan won a great victory over the Chera and the Chola. He is known in the old Tamil poems as Talaiyālaṅgānattu-c-ceru Veṉṟa Pāṇḍiyan Neḍuñjēḷiyan (Puram 23.) The place is now known as Talai-y-ālaṅgāḍu in the Tanjore District.

8. Tiru-v-ālaṅ-gāḍu, Tiru-vēṟ-kāḍu, Tiru-maṟai-k-kāḍu, Tiru-k-koḷḷi-k-kāḍu, Tiru-p-paṉaṅ-gāḍu, Talai-c-caṅgāḍu are other sacred places honoured by the songs of the Saivite Saints.

Kāḍ (Mala).

	Āyini-k-kāḍ	—Mal.
	Kunna-k-kāḍ	„
	Kāra-k-kāḍ	„
	Tala-k-kāḍ	„
	Cāva-k-kāḍ	„

(4) *Curam* சுரம் (Tam).

திருவிடைச்சுரம்	Tiru-v-iḍai-c-curam	—Chin.

(5) *Vaṉam* (Tam); *Vaṉam* (Mala.)

Vaṉam வனம் (Tam)

புன்னைவனம்	Puṉṉai-vaṉam	—Tin.
கடம்பவனம்	Kaḍamba-vaṉam	—Ram.
சென்னிவனம்	Ceṉṉi-vaṉam	—Tri.
இடும்பாவனம்	Iḍumbā-vaṉam	—Tan.
திண்டிவனம்	Tiṇḍi-vaṉam	—S.A.
கீழ்வனம்	Kīḻ-vaṉam	—N.A.
திருப்புலிவனம்	Tiru-p-puli-vaṉam	—Chin.
	Peru-vanam	—Cochin.

(6) *Kaḍam* கடம் (Tam).

பெண்ணாகடம்	Peṇṇā-kaḍam	—S.A.
உரகடம்	Ura-kaḍam	—Chin.

(7) *Araṇyam* ஆரண்யம் (Tam).

வேதாரண்யம்	Vēdāraṇyam	—Tan.

(8) *Puṟavu, Puṟavam* புறவு, புறவம் (Tam.).

சில்லரைப்புறவு	Cillarai-p-puṟavu	—Tin.
பெரும்புறவு	Perum-buṟavu	

(9) *Poḻil* பொழில் (Tam)[9]; *Poyil* (Mala).

பைம்பொழில்	Paim-boḻil[10]	—Tin.

9. Several place-names having the terminal *Poḻil* have been corrupted beyond recognition owing to the difficulty of the medial *ḻ*.

10. Pampuḷi, a place-name of the Tenkasi Taluk in the Tinnevelly District is a corruption of the fine name Paim-boḻil (the green grove) *vide* T.A.S. Vol. I, p. 90.

திருவாலம்பொழில்	Tiru-v-ālam-boḻil[11]	—Tan.

Poyil (Mala).

	Karuvam-poyil	—Mal.
	Toṇḍi-p-poyil	,,

(10) *Podumbu* பொதும்பு (Tam).

பொதும்பு	Podumbu	—Mad.

(11) *Pudal* புதல், *Pudar* புதர் (Tam); *Podoru* (Tel).

இரும்புதல்	Irum-budal	—Tan.

(12) *Taṇḍalai, Taṇḍalam* தண்டலை, தண்டலம் (Tam).

தண்டலை	Taṇḍalai[12]	—Mad.
குழித்தண்டலை	Kuḻi-t-taṇḍalai[13]	—Tri.
இலுப்பைத்தண்டலம்	Iluppai-t-taṇḍalam	—N.A.
காவன்தண்டலம்	Kāvaṉ-taṇḍalam[14]	—Chin.
பூந்தண்டலம்	Pūn-taṇḍalam	,,
தண்டலம்	Taṇḍalam	—Chit.

Taṇḍilam (Mala).

	Taṇḍilam	—Mal.

(13) *Tōppu* (Tam); *Tōpu* (Tel); *Tōpu* (Kan).

Tōppu (தோப்பு) Tam.

மந்தித்தோப்பு	Mandi-t-tōppu	—Tin.
மாந்தோப்பு	Mān-tōppu	—Ram.
பனந்தோப்பு	Paṉan-tōppu	,,
இளந்தோப்பு	Iḷan-tōppu	—Tan.
நெல்லித்தோப்பு	Nelli-t-tōppu	,,
சாலியன்தோப்பு	Cāliyaṉ-tōppu	—S.A.
வௌவால்தோப்பு	Vauvāl-tōppu	,,
பாலாந்தோப்பு	Pālān-tōppu	—N.A.

11. Ālam-boḻil (Banyan grove) is now known as Ālam-boḻi. Perhaps Āramboḻi, the pass in the Western Ghats is a corruption of Aṟai-vāy-p-poḻil (அறைவாய்ப்பொழில்).

12. Taṇḍarai (North Arcot) is probably a variant of Tandalai.

13. Kuḻi-t-taṇḍalai is now known as Kuḻi-t-talai.

14. Kāvi-t-taṇḍalam is a corruption of Kāvan-taṇḍalam.

தாட்டித்தோப்பு	Tāṭṭi-t-tōppu	—Chin.
பாலன்தோப்பு	Pālan-tōppu	—Chit.
நாயுடுதோப்பு	Nāyuḍu-tōppu	,,

(14) *Cōlai* (Tam); *Sola* (Mala).

Cōlai (சோலை) Tam.

திருவளர்சோலை	Tiru-vaḷar-cōlai	—Tri.
தலைச்சோலை	Talai-c-cōlai	—Sa.
பிரப்பஞ்சோலை	Pirappañ-jōlai	,,
பெருஞ்சோலை	Peruñ-jōlai	—S.I.I.
திருமாலிருஞ்சோலை	Tiru-māl-iruñ-jōlai[15]	—Mad.

Sōla (Mala).

Ceṟu-sōla	—Mal.

(15) *Pāḍi, Vāḍi* (Tam);[16] *Pāḍi* (Tel); *Vāḍi* (Kan); *Pāḍi* (Mala).

Pāḍi பாடி (Tam)

நிலையப்பாடி	Nilaiya-p-pāḍi	—Ram.
வடுகன்பாடி	Vaḍuhan-pāḍi	—Mad.
தாமரைப்பாடி	Tāmarai-p-pāḍi	,,
தாழம்பாடி	Tāḻam-bāḍi	—Tri.
மகிழம்பாடி	Mahiḻam-bāḍi	,,
உம்பளப்பாடி	Umbaḷa-p-pāḍi	—Tan.
தரங்கம்பாடி	Taraṅgam-bāḍi	,,
அத்திப்பாடி	Atti-p-pāḍi	—S.A.
குறிஞ்சிப்பாடி	Kuriñji-p-pāḍi	,,
ஆயப்பாடி	Āya-p-pāḍi	—N.A.
வாணியம்பாடி	Vāṇiyam-bāḍi	,,
திருவாய்ப்பாடி	Tiru-v-āy-p-pāḍi	—Chin.
கடம்பாடி	Kaḍam-bāḍi	,,
ஈச்சம்பாடி	Īccam-bāḍi	—Sa.
மாம்பாடி	Mām-bāḍi	,,
ஆலம்பாடி	Ālam-bāḍi	—Coim.
முள்ளிப்பாடி	Muḷḷi-pāḍi	

15. Tiru-māl-iruñ-jōlai is now known as Aḻagar-kōvil.
16. Pāḍi and Vāḍi are by themselves place-names of several districts.

Vāḍi வாடி (Tam)

ஏர்வாடி	Ēr-vāḍi	—Tin.
புதுவாடி	Pudu-vāḍi	—Ram.
மண்டவாடி	Maṇḍa-vāḍi	—Mad.
பவழவாடி	Pavaḻa-vāḍi	—Tri.
வீரவாடி	Vīra-vāḍi	—Tan.
தோகைவாடி	Tōhai-vāḍi	—S.A.
ஆனைவாடி	Āṉai-vāḍi	—N.A.
பிச்சவாடி	Picca-vāḍi	—Chin.
கொளிஞ்சிவாடி	Coliñji-vāḍi	—Coim.

Pāḍi (Tel).

Īccam-bāḍi	—Chit.
Periyam-bāḍi	,,
Kōti-pāḍi	—Gan.
Siṅga-pāḍi	,,
Dab-bāḍi	—God. F
Nelli-pāḍi	—Viz.
Brunda-pāḍi	,,

Pāḍi (Mala)

Kukke-pāḍi	—S. Kan.
Mānam-pāḍi	,,
Tiruvam-pāḍi	—Mal.
Kūva-p-pāḍi	,,
Mē-p-pāḍi	,,

Vāḍi (Kan.)

Hara-vāḍi	—Bel.
Bāga-vāḍi	,,
Vak-vāḍi	—S. Kan.

(16) *Paṭṭi* (Tam); *Penṭa* (Tel).

Paṭṭi பட்டி (Tam).

(*a*) attached to names of trees and plants.

அத்திப்பட்டி	Atti-p-paṭṭi	—Sa.
ஆலம்பட்டி	Ālam-paṭṭi	—Tin.
இலந்தைப்பட்டி	Ilandai-p-paṭṭi	—Tri.
ஈச்சம்பட்டி	Īccam-paṭṭi	—Sa.
உசிலம்பட்டி	Usilam-paṭṭi	—Mad.

கருவேலம்பட்டி	Karuvēlam-paṭṭi	—Sa.
காரைப்பட்டி	Kārai-p-paṭṭi	—Tri.
தும்பைப்பட்டி	Tumbai-p-paṭṭi	—Mad.
பாதிரிப்பட்டி	Pādiri-p-paṭṭi	—Tri.
நாவல்பட்டி	Nāval-paṭṭi	—Sa.
புன்னைப்பட்டி	Puṉṉai-p-paṭṭi	—Mad.
புளியம்பட்டி	Puḷiyam-paṭṭi	—Ram.
மாம்பட்டி	Mām-baṭṭi	—Ram.
நொச்சிப்பட்டி	Nocci-paṭṭi	—Sa.
விளாம்பட்டி	Viḷām-paṭṭi	—Mad.

(*b*) attached to the names of beasts and birds.

எருமைப்பட்டி	Erumai-p-paṭṭi	—Ram.
கரடிப்பட்டி	Karaḍi-p-paṭṭi	—Mad.
கழுதைப்பட்டி	Kaḷudai-p-paṭṭi	—Sa.
கீரிப்பட்டி	Kīri-p-paṭṭi	—Mad.
சேவல்பட்டி	Cēval-paṭṭi	—Tri.
புலிப்பட்டி	Puli-p-paṭṭi	—Mad.
மந்திப்பட்டி	Mandi-p-paṭṭi	—Sa.

(*c*) attached to names of communities.

இடையப்பட்டி	Iḍaya-p-paṭṭi	—Tri.
குசப்பட்டி	Kusa-p-paṭṭi	—Sa.
கொல்லப்பட்டி	Koḷḷa-p-paṭṭi	—Mad.
சக்கிலியப்பட்டி	Cakkiliya-p-paṭṭi	—Tin.
செட்டிப்பட்டி	Ceṭṭi-p-paṭṭi	—Ram.
செம்மான்பட்டி	Cemmāṉ-paṭṭi	,,
பள்ளிப்பட்டி	Paḷḷi-p-paṭṭi	—Sa.
பாப்பாரப்பட்டி	Pāppāra-p-paṭṭi	,,
முதலிப்பட்டி	Mudali-p-paṭṭi	—Ram.
வண்ணான்பட்டி	Vaṇṇāṉ-paṭṭi	—Sa.
வெள்ளாளப்பட்டி	Veḷḷāḷa-p-paṭṭi	—Tri.
வலையப்பட்டி	Valaiya-p-paṭṭi	—Mad.
வேடப்பட்டி	Vēḍa-p-paṭṭi	—Tin.

(*d*) attached to names of Personalities.

சூரன்பட்டி	Cūraṉ-paṭṭi	—Ram.
சித்தர்பட்டி	Cittar-paṭṭi	—Mad.
சொக்கன்பட்டி	Cokkaṉ-paṭṭi	—Tin.
தளவாய்பட்டி	Taḷavāy-paṭṭi	—Tri.
நாயக்கன்பட்டி	Nāyakkaṉ-paṭṭi	—Mad.
புலவன்பட்டி	Pulavaṉ-paṭṭi	—Ram.
மல்லன்பட்டி	Mallaṉ-paṭṭi	—Mad.

(*e*) attached to words descriptive of physical features.

கரடுபட்டி	Karaḍu-paṭṭi	—Ram.
கரிசல்பட்டி	Karisal-paṭṭi	—Tin.
கல்லுப்பட்டி	Kallu-p-paṭṭi	—Mad.
காட்டுப்பட்டி	Kāṭṭu-p-paṭṭi	—Sa.
செவ்வல்பட்டி	Cevval-paṭṭi	—Ram.
பாறைப்பட்டி	Pāṟai-p-paṭṭi	—Mad.
புழுதிப்பட்டி	Puḻudi-p-paṭṭi	—Ram.
மேட்டுப்பட்டி	Mēṭṭu-p-paṭṭi	—Mad.
பள்ளப்பட்டி	Paḷḷa-p-paṭṭi	—Ram.
மலையடிப்பட்டி	Malayaḍi-p-paṭṭi	—Tri.
மாவடிப்பட்டி	Māvaḍi-p-paṭṭi	—Sa.
தேரிப்பட்டி	Tēri-p-paṭṭi	—Ram.
செம்பட்டி	Cem-baṭṭi	—Ram.

Penṭa (Tel).

Cīmala-penṭa	—Cud.
Vani-penṭa	,,
Maddi-penṭa	—Kur.
Tummala-penṭa	,,
Gānuga-penṭa	—Nel.

(17) *Paḷḷi* (Tam);[17] *Palli, Palle* (Tel); *Haḷḷi* (Kan); *Paḷḷi* (Mala).

Paḷḷi பள்ளி (Tam).

அய்யன்பள்ளி	Ayyaṉ-paḷḷi	—Mad.
திருச்சிராப்பள்ளி	Tiru-c-ciṟā-p-paḷḷi	—Tri.
மகேந்திரப்பள்ளி	Mahēndira-p-paḷḷi	—Tan.
திருக்காட்டுப்பள்ளி	Tiru-k-kāṭṭu-p-paḷḷi	,,
நெடும்பள்ளி	Neḍum-paḷḷi	—N.A.
மின்னாம்பள்ளி	Miṉṉām-paḷḷi	—Sa.
செங்கப்பள்ளி	Ceṅga-p-paḷḷi	—Coim.
புங்கம்பள்ளி	Puṅgam-paḷḷi	,,

Palli, Palle (Tel.)

Gorre-palle	—Anant.
Madana-palle	—Chit.
Nalla-palli	—Cud.
Uppara-palle	,,

17. "முல்லைக்கு ஊர், பள்ளியும் சேரியும் பாடியும்" —தொல், பொருள், அகத்திணை 18, நச்சினார்க்கினியம்.

Nāgala-palle	—God.
Bolla-palli	—Gun.
Koṇḍa-palli	—Kist.
Millam-palle	—Kur.
Cheruva-palli	—Nel.
Chipuru-palle	—Viz.

Haḷḷi (Kan)

Sigaṅa-haḷḷi	—Bel.
Tammadi-haḷḷi	—Anant.
Hāne-haḷḷi	—Kan. S.
Banni-haḷḷi	—Sa.
Māḍa-haḷḷi	—Coim.
Āla-haḷḷi	—Coim.

Paḷḷi (Mala).

Ūr-p-paḷḷi	—Mal.
Koṭṭa-p-paḷḷi	,,
Maḍa-p-paḷḷi	,,
Puttam-baḷḷi	..

(18) *Cēri* (Tam); *Kēri* (Kan); *Sēri* (Mala).

Cēri (சேரி) Tam.

காரிசேரி	Kāri-cēri	—Tin.
எட்டிசேரி	Eṭṭi-cēri	—Ram.
பெரும்பச்சேரி	Perum-paccēri	,,
தாடிச்சேரி	Tāḍi-c-cēri	—Mad.
பார்ப்பனச்சேரி	Pārppaṉa-c-cēri	—Tri.
காட்டுச்சேரி	Kāṭṭu-c-cēri	—Tan.
திருமணஞ்சேரி	Tiru-maṇañ-jēri	,,
நெடுஞ்சேரி	Neduñ-jēri	—Sa.
பள்ளிச்சேரி	Paḷḷi-c-cēri	,,
அகரஞ்சேரி	Aharañ-jēri	—N.A.
புதுச்சேரி	Pudu-c-cēri	,,
பூஞ்சேரி	Pūñ-jēri	—Ching.
ஆலஞ்சேரி	Ālañ-jēri	,,
திட்டைச்சேரி	Tiṭṭai-c-cēri	—Sa.
நடுவச்சேரி	Naḍuva-c-cēri	—Coim.

Sēri (Mala).

Tāmara-sēri	—Mal.
Kāra-sēri	,,
Cerpul-sēri	—Mal.
Al-vān-sēri	,,

Kēri (Kan).

Doddana-kēri	—Bel.
Kare-kēri	,,

(19) *Mandai* (Tam) ; *Manda* (Tel).

Mandai (மந்தை) Tam.

அருமந்தை	Aru-mandai	—Chin.
வெண்மந்தை	Veṇ-mandai	—N.A.
பிஞ்சமந்தை	Piñja-mandai	,,
சில்லமந்தை	Cilla-mandai	,,
கண்ணாலமந்தை	Kaṇṇāla-mandai	,,

Manda (Tel.)

Pasu-manda	—Chit.
Iru-manda	—E. God
Ella-manda	—Gun.
Tāla-manda	—Gan.
Vi-manda	—Kist.
Masi-manda	—Viz.
Avala-manda	—Nel.

(20) *Toluvu* (தொழுவு)[18] Tam.

முருங்கைத்தொழுவு	Muruṅgai-t-toluvu	—Coim.
மூங்கில்தொழுவு	Mūṅgil-toluvu	,,
வாகைத்தொழுவு	Vāhai-t-toluvu	,,
வெட்டியான் தொழுவம்	Veṭṭiyāṉ-toluvam	—N.A.

18. *Tolu* is an enclosure for cattle. In Toluvu, the final vowel is an enunciative suffix. In Toluvam, *am* is an expletive suffix.

TERMINALS OF PLACE-NAMES DENOTING RIVERS AND WATERS.

(1) *Āṟu* (Tam); *Ēṟu* (Tel); *Āṟu* (Mala)

Āṟu (ஆறு) Tam.

கயத்தாறு	Kayatt-āṟu	—Tin.
திருவையாறு	Tiru-v-ai-y-āṟu[1]	—Tan.
தெள்ளாறு	Teḷḷ-āṟu	—N. A.
கோட்டாறு	Kōṭṭ-āṟu	—S. T.
திருநள்ளாறு	Tiru-naḷḷ-āṟu[2]	,,

Ēṟu (Tel.)

Ipp-ēru	—Anant.
Cagal-ēru	—Cud.
Tol-ēru	—W. God.
Kāl-ēru	—E. God.
Tenn-ēru	—Kist.
Zuvval-ēru	—Nel.
Ging-ēru	—Viz.
Pāl-ēru	—Chit.

Āṟu (Mala.)

Eṭayāru	—Mal.
Kōṭṭāru	—S.T.
Tiruvaṭṭāru	— ,,

(2) *Tuṟai* (Tam); *Tuṟa* (Mala); *Ture* (Kan).

Tuṟai (துறை) Tam.[3]

சிந்துபூந்துறை	Cindupūn-tuṟai	—Tin.
செந்துறை	Cen-tuṟai	—Mad.
திருத்தவத்துறை	Tiru-t-tava-t-tuṟai[4]	—Tri.

1. The Sanskrit equivalent of Tiru-v-aiyāṟu is Panchanatam. Aiyāṟu= Five rivers.
2. Tiru-naḷḷāṟu is a sacred shrine three miles west of Karaikal.
3. The terminal *tuṟai* (Seaport) pertaining to place-names of (neydal) the littoral region will be considered later.
4. Now known as Lālguḍi in the Trichinopoly District.

தோப்புத்துறை	Tōppu-t-tuṟai	—Tan.
பூந்துறை	Pūn-tuṟai	—S. A.
ஆத்துறை	Ā-t-tuṟai	—N. A.
அருகத்துறை	Aruhat-tuṟai	—Chin.
நெல்லித்துறை	Nelli-t-tuṟai	—Coim.

Tuṟa (Mala)

Kuḻi-t-tuṟa	—T.[4a]
Pūn-tuṟa	,,
Punna-t-tuṟa	,,
Tiru-p-pūṇi-t-tuṟā	—Cochin.

(3) *Turutti* (Tam.); *Turti* (Tel.); *Turutti* (Mala).

Turutti (துருத்தி) Tam.

திருப்பூந்துருத்தி	Tiru-p-pūn-turutti	—Ram.
திருத்துருத்தி	Tiru-t-turutti	,,

Turti (Tel.)

Pāmu-durti	—Anant.
Velu-durti	—Cud.
Cen-durti	—God. E.
Jaga-durti	—Kur.
Mud-durti	—Viz.

Turutti (Mala)

Perun-turutti	—Mal.
Punna-turutti	,,
Ālan-turutti	—T

(4) *Araṅgam* (அரங்கம்) Tam.[5]

திருவரங்கம்	Tiru-v-araṅgam	—Tri.

4a. T=Travancore.

5. Tiru-v-araṅgam is popularly known as Sri-raṅgam. Tiru-v-araṅgam in Ramnad District is probably a duplication of the famous islet bearing that name in the Trichinopoly district.

(5) *Kūḍal* (Tam.) ; *Kūḍal*[6] (Kan).

Kūḍal (கூடல்) Tam.

முக்கூடல்	Muk-kūḍal[7]	—Tin.
பாப்பான் கூடல்	Pāpāṉ-kūḍal[8]	—Ram.
திருப்பள்ளிமுக்கூடல்	Tiru-p-paḷḷi muk-kūḍal	—Tri.
சிவன் கூடல்	Sivaṉ-kūḍal	—Chin.
திருமுக்கூடல்	Tiru-muk-kūḍal	,,
பவானிமுக்கூடல்	Pavāni-muk-kūḍal	,,
பொன்னார்கூடல்	Poṉṉār-kūḍal	—Sa.

(6) *Ilaṅgai* (Tam); *Lanka* (Tel.)

Ilaṅgai இலங்கை (Tam).

மாவிலங்கை	Māvilaṅgai	—S.A.
குப்பானைமாவிலங்கை	Kuppāṉai-māvilaṅgai	—Ram.

Lanka (Tel.)

Bhūsula-lanka	—E. God.
Dēmudu-lanka	,,
Kovvada-lanka	—Kist.

(7) *Ūṟṟu* (Tam); *Ūṭṭa* (Tel.); *Ūṭṭa* (Kan.)

Ūṟṟu (ஊற்று) Tam.[9]

தாழையூத்து	Tāḻai-ūttu	—Tin.
தன்னூத்து	Taṉ-ṉ-ūttu	,,
அத்தியூத்து	Atti-y-ūttu	—Ram.
அப்பனூத்து	Appaṉ-ūttu	—Mad.
அடியனூத்து	Aḍiyaṉ-ūttu	,,
கண்ணூத்து	Kaṇ-ṇ-ūttu	—Tri.
மாறனூத்து	Māṟaṉ-ūttu	,,
மாவூத்து	Mā-v-ūttu	—Sa.

6. The place where the rivers Tunga and Bhadra unite to form the Tungabhadra is known as Kūḍali.

7. Muk-kūḍal is now called Sīvalapēri. It is situated at the confluence of the Tampraparni and Citranadi or Cittar. Curiously enough a small village in the Ambasamudram Taluk, Tinnevelly District bears the name Muk-kūḍal without any apparent justification. It is neither situated on a river nor anywhere near a confluence.

8. Teṟku-Kūḍali is the name of a village in the Ramnad District.

9. Ūṟṟu becomes ūttu by the change of *ṟṟ* into *tt*.

(8) *Ūruṇi*(ஊருணி) Tam.[10]

கல்லூருணி	Kal-l-ūruṇi	—Tin.
பேரூருணி	Pēr-ūruṇi	,,
புலியூருணி	Puli-y-ūruṇi	—Ram.
மயிலூருணி	Mayil-ūruṇi	,,
புரசூருணி	Puras-ūruṇi	—Tan.

(9) *Ilañji* (Tam); *Elañji* (Tel); *Ilañji* (Mala).

இலஞ்சி	Ilañji	—Tin.

Elañji (Tel).

	Elañji	—Bel.

Ilañji (Mala)

	Kuttilañji	—T

(10) *Ēri* (Tam.); *Ēri* (Kan.); *Eri* (Mala).

Ēri (ஏரி) Tam.

புத்தனேரி	Puttan̲-ēri	—Tin.
குலையனேரி	Kulayan̲-ēri	,,
மாறனேரி	Mār̲an̲-ēri	—Ram.
முருகனேரி	Muruhan̲-ēri	—Mad.
புழுதேரி	Pul̲ut-ēri	—Tri.
பள்ளியேரி	Paḷḷi-y-ēri	—Tan.
புத்தேரி	Putt-ēri	—S. A.
சித்தேரி	Citt-ēri	,,
கல்லேரி	Kal-l-ēri	—N. A.
வெள்ளேரி	Veḷ-ḷ-ēri	,,
புல்லேரி	Pul-l-ēri	—Chin.
மருதேரி	Marud-ēri	,,
மறவனேரி	Mar̲avan̲-ēri	—Sa.
சித்தனேரி	Cittan̲-ēri	,,
கொடுவேரி	Koḍu-v-ēri	—Coim.

10. Ūruṇi (ūr + uṇi) literally means pool of drinking water. Ūraṇi (ஊரணி) is a corruption of ūruṇi (ஊருணி).

Ēri (Kan).

Dodd-ēri	—Ant.
Ānav-ēri	—Bel.
Putt-ēri	—Chit

Ēri (Mala).

Veḷ-ḷ-ēri	—Mal.
Ūt-t-ēri	,,
Pon-ēri	..

(11) *Kuḷam* (Tam.); *Koḷam* (Kan.); *Kolanu* (Tel.); *Kuḷam* (Mala).

Kuḷam (குளம்) Tam.

ஆலங்குளம்	Ālaṅ-guḷam	—Tin.
கருங்குளம்	Karuṅ-guḷam	,,
திருநெடுங்குளம்	Tiru-neḍuṅ-guḷam	—Tri.
செங்குளம்	Ceṅ-guḷam	,,
பூங்குளம்	Pūṅ-guḷam	—Tan.
விளாங்குளம்	Viḷāṅ-guḷam	,,
தலைக்குளம்	Talai-k-kuḷam	—S. A.
புதுக்குளம்	Pudu-k-kuḷam	,,
களிக்குளம்	Kaḷi-k-kuḷam	—N. A.
அழிஞ்சிக்குளம்	Aḻiñji-k-kuḷam	,,
இருங்குளம்	Iruṅ-guḷam	—Chin.
பொன்னார்குளம்	Poṉṉār-kuḷam	—Sa.
பனைக்குளம்	Paṉai-k-kuḷam	,,

Kolanu (Tel.)

Āru-golanu	—Kist.
Enu-golanu	,,
Pāla-kolanu	—Kur.
Sri-kolanu	—Nel.
Komāra-kolanu	—Cud.
Rāvula-kolanu	,,
Īla-kolanu	—God. E.
Āru-golanu	—God. W

Koḷam (Kan.)

Uḍe-goḷam	—Bel.
Ponnan-guḷam	—Chit.
Mudi-goḷam	,,
Arun-golam	,,

Kuḷam (Mala).

	Eṭa-k-kuḷam	—Mal.
	Mannan-kuḷam	,,
	Pāppān-kuḷam	—T

(12) *Kaṇmāy*[11] (Tam.); *Kanuma* (Tel.); *Kaṇame*, *Kaṇivē* (Kan.).

பாண்டிக்கண்மாய்	Pāṇḍi-k-kaṇmāy	—Ram.
மூவர்கண்மாய்	Mūvar-kaṇmāy	,,

Kaṇivē (Kan).

	Huli-kaṇave	—Bel.
	Nāgara-kaṇive	,,

(13) *Āvi* (Tam.); *Āyi* (Mala.).

Āvi (ஆவி) Tam.

நீராவி	Nīr-āvi	—Ram.
கொண்டலாவி	Koṇḍal-āvi	,,
அரியராவி	Ariyar-āvi	—S. A.
கல்லாவி	Kal-l-āvi	—Sa.
துங்காவி	Tuṅg-āvi	—Coim
சிற்றாவி	Ciṟṟ-āvi	—Tan.

Āyi (Mala).

	Kal-l-āyi	—Mal.
	Peramb-āyi	,,
	Sangal-āyi	,,
	Valli-y-āyi	,,

(14) *Vāvi* (Tam.); *Bāvi* (Tel.); *Bāvi* (Kan.).

Vāvi (வாவி) Tam.

கோடல்வாவி	Kōḍal-vāvi	—Mad.
தோரணவாவி	Tōraṇa-vāvi	—Coim.

Bāvi (Tel); *Bāvi* (Kan).

	Karaḍi-bāvi	—Coim.
	Kallu-bāvi	—Bel.
	Gōna-bāvi	,,

11. Kaṇmāy is probably a variant of Kaṇvāy.

(15) *Kēṇi* (Tam); *Kēṇi* (Mala).

Kēṇi கேணி (Tam).

சிலையன்கேணி	Cilayan̲-kēṇi	—Ram.
கண்டங்கேணி	Kaṇḍaṅ-gēṇi	,,
குறக்கேணி	Kur̲ak-kēṇi	—S. A.
பரமன்கேணி	Paraman̲-kēṇi	—Chin.
திருவல்லிக்கேணி	Tiru-v-alli-k-kēṇi	—Madras

(16) *Kiṇar̲u* கிணறு (Tam.).

கொல்லன்கிணறு	Kollan̲-kiṇar̲u	—Tin.
ஆலங்கிணறு	Ālaṅ-giṇar̲u	,,
மல்லாங்கிணறு	Mallāṅ-giṇar̲u	—Ram.
காதக்கிணறு	Kāda-k-kiṇar̲u	—Mad.
வெள்ளக்கிணறு	Veḷḷa-k-kiṇar̲u	—Coim.

(17) *Cun̲ai* (Tam.); *Duṇe* (Kan.); *Dona* (Tel.).

திருச்சுனை	Tiru-c-cun̲ai	—Mad.
குளிர்சுனை	Kuḷir-cun̲ai	—S. A.

(18) *Taḍākam* தடாகம் (Tam).

சின்னத்தடாகம்	Cin̲n̲a-t-taḍākam	—Coim.

(19) *Tāṅgal* தாங்கல் (Tam).

உடையான்தாங்கல்	Uḍayān̲-tāṅgal	—S.A.
செட்டிதாங்கல்	Ceṭṭi-tāṅgal	,,
ஆலந்தாங்கல்	Ālan-tāṅgal	—N.A.
கள்ளித்தாங்கல்	Kaḷḷi-t-tāṅgal	,,
முருகன்தாங்கல்	Muruhan̲-tāṅgal	—Chin.
வளவன்தாங்கல்	Vaḷavan̲-tāṅgal	,,
பெருமாள்தாங்கல்	Perumāḷ-tāṅgal	—Chit.

(20) *Cir̲ai* (Tam.); *Ceruvu, Cerla* (Tel.); *Ker̲e* (Kan.); *Cir̲a* (Mala)

இருஞ்சிறை	Iruñ-jir̲ai	—Ram.
அழகுசிறை	Alahu-cir̲ai	—Mad.
கருமன்சிறை	Karuman̲-cir̲ai	—Coim.

Ceruvu, Cerla (Tel).

Dēvala-ceruvu	—Anant.
Amma-ceruvu	—Chit.
Botla-ceruvu	—Cud.
Tuniki-ceruvu	—God. E.
Kalla-ceruvu	—God. W
Ceruvu	—Gun.
Putla-ceruvu	—Kist.
Akka-ceruvu	—Nel.
Nalla-ceruvu	—Viz.
Penaka-cerla	—Anant.
Vēlpu-cerla	—Cud.
Kalava-cerla	—God. E.
Malaka-cerla	—God. W
Veli-cerla	—Gun.
Jakkam-cerla	—Kist.

Keṟe (Kan).

Gadde-keṟe	—Bel.
Huli-keṟe	,,

Ciṟa (Mala).

Vaḷḷi-c-ciṟa	—T
Pūñ-ciṟa	,,
Pē-c-ciṟa	,,

(21) *Maḍu* (Tam); *Maḍuvu, Maḍugu* (Tel); *Maḍuvu* (Kan)

Maḍu (மடு) Tam.

கல்மடு	Kal-maḍu	—Tin.
முதலைமடு	Mudalai-maḍu	—Tan.
ஆனைமடு	Āṉai-maḍu	—S.A.
கட்டமடுவு	Kaṭṭa-maḍuvu	—N.A.
செம்மடுவு	Cem-maḍuvu	—Sa.

Maḍugu (Tel).

Cippala-maḍugu	—Anant.
Avina-maḍugu	—Bel.
Jammala-maḍugu	—Chit.
Karaḍi-maḍugu	—Cud.
Uyyāla-maḍugu	—God. E
Musali-maḍugu	—Kur.
Alli-maḍugu	—Nel.
Kotta-maḍugu	—Sa.

(22) *Kuṇḍu, Kuṇḍam* (Tam); *Kuṇṭa* (Tel); *Kuṇṭe* (Kan.).

Kuṇḍu குண்டு, *Kuṇḍam* குண்டம் (Tam).

தும்மக்குண்டு	Tumma-k-kuṇḍu	—Ram.
சித்தலக்குண்டு	Cittala-k-kuṇḍu	„
பூனையான்குண்டு	Pūṉaiyāṉ-kuṇḍu	—Tan.
நீர்க்குண்டம்	Nīr-k-kuṇḍam	—Tin.
பிரமகுண்டம்	Pirama-kuṇḍam	—S.A.
முடி-குண்டம்	Muḍi-kuṇḍam	—Coim.

Kuṇṭa (Tel.)

Ganji-kuṇṭa	—Anant.
Chinta-kuṇṭa	—Bel.
Āna-guṇṭa	—Chit.
Kāma-kuṇṭa	—Cud.
Nalla-guṇṭa	—God. E.
Kava-guṇṭa	—God. W
Gōnu-guṇṭa	—Gun.
Tōpu-guṇṭa	—Nel.
Uluvan-guṇṭa	—Sa.
Pandi-guṇṭa	—Viz.

(23) *Kuṭṭam* குட்டம், *Kuṭṭai* குட்டை (Tam).

அச்சன்குட்டம்	Accaṉ-kuṭṭam	—Tin.
பாறைக்குட்டம்	Pāṟai-kuṭṭam	„
ஆமைக்குட்டம்	Āmai-k-kuṭṭam	—Ram.
கிரிக்குட்டம்	Kiri-k-kuṭṭam	„
வண்ணான்குட்டை	Vaṇṇāṉ-kuṭṭai	—N.A.
கொல்லன்குட்டை	Kollaṉ-kuṭṭai	„
மல்லிக்குட்டை	Malli-k-kuṭṭai	—Sa.
மஞ்சக்குட்டை	Mañja-k-kuṭṭai	„
செட்டிகுட்டை	Ceṭṭi-kuṭṭai	—Coim
கம்மாளக்குட்டை	Kammāḷa-k-kuṭṭai	„

(24) *Turavu* துரவு (Tam).

பெருந்துரவு	Perun-turavu	—Chin.

(25) *Kōṭṭakam.* கோட்டகம் (Tam)

மானங்காத்தான் கோட்டகம்	Māṉaṅgāttāṉ-koṭṭakam	—Tan.
கோட்டகம்	Kōṭṭakam	,,
புதுக்கோட்டகம்	Pudu-k-kōṭṭakam	,,
பிச்சன்கோட்டகம்	Piccaṉ-kōṭṭakam	,,
தானிக்கோட்டகம்	Tāṉi-k-kōṭṭakam	,,

(26) *Paṭṭam* (Tam); *Paṭṭam* (*Mala*).

Paṭṭam பட்டம் (Tam).

பேய்ப்பட்டம்	Pēy-p-paṭṭam	—Ram.
வடக்குப்பட்டம்	Vaḍakku-p-paṭṭam	—Tan.
தெற்குப்பட்டம்	Teṟku-p-paṭṭam	,,
பெரும்பட்டம்	Perum-baṭṭam	—N. A.

Paṭṭam (Mala).

Mala-p-paṭṭam	—Mal.

(27) *Poyhai* பொய்கை (Tam).

நந்தவனப்பொய்கை	Nandavaṉa-p-poyhai	—Ram.
பொய்கை	Poyhai	—N. A.

(28) *Kāl, Kālvāy* (Tam.); *Kāluva, Kālava* (Tel.); *Kāl, Kāluve* (Kan.); *Kāl* (Mala).

Kāl கால் Tam.

பள்ளக்கால்	Paḷḷa-k-kāl	—Tin.
வெள்ளக்கால்	Veḷḷa-k-kāl	,,
தலைக்கால்	Talai-k-kāl	—Ram.
கருப்புக்கால்	Karuppu-k-kāl	—Mad.
அருங்கால்	Aruṅ-gāl	—Tri.
மணக்கால்	Maṇa-k-kāl	,,
குவளைக்கால்	Kuvaḷai-k-kāl	—Tan.
ஊத்தங்கால்	Ūttaṅ-gāl	—S.A.
மாங்கால்	Māṅ-gāl	—N. A.
அன்னங்கால்	Aṉṉaṅ-gāl	—Chin.

Kālvāy கால்வாய், *Vāy-k-kāl* வாய்க்கால் (Tam)

கால்வாய்	Kāl-vāy	—Tin.
ஆழியவாய்க்கால்	Āḻiya-vāy-k-kāl	—Tan.

Kāl, Kāluve (Kan).

	Malla-kālava	—Anant
	Kuru-kālava	—Chit.
	Pedda-kālava	—Cud.
	Nalla-kālava	—Kur.

Kāl (Mala)

	Āttu-k-kāl	—T
	Kunnattu-k-kāl	,,

(29) *Aṇai* (Tam.); *Āna* (Tel.); *Ane* (Kan.).

Aṇai அணை (Tam).

கண்ணணை	Kaṇ-ṇ-aṇai	—Ram.
வெள்ளியணை	Veḷḷi-y-aṇai	—Tri.
கரடியணை	Karaḍi-y-aṇai	—S.A.

(30) *Maḍai* (Tam); *Maḍa* (Tel.).

Maḍai மடை (Tam)

பாலாமடை	Pālā-maḍai	—Tin.
கொழுமடை	Kolu-maḍai	,,
நாகமடை	Nāha-maḍai	—Ram.
புறாமடை	Purā-maḍai	,,
மேல்மடை	Mēl-maḍai	—Mad.
தவசிமடை	Tavasi-maḍai	,,
சம்புமடை	Cambu-maḍai	—Tri.
துவரைமடை	Tuvarai-maḍai	—Tan.

Maḍa (Tel.)

	Nalla-maḍa	—Anant
	Gundla-maḍa	—Cud.
	Vēmula-maḍa	—Kist.
	Dēva-maḍa	—Kur.
	Dōla-maḍa	—Viz.

(31) *Karai* (Tam.); *Kara* (Tel.); *Kare* (Kan.); *Kara* (Mala.).

Karai கரை (Tam).

அணைக்கரை	Aṇai-k-karai	—Tin.
மூலைக்கரை	Mūlai-k-karai	,,
நெடுங்கரை	Neḍuṅ-garai	—Ram.
கோடிக்கரை	Kōḍi-k-karai	,,
மாங்கரை	Māṅ-garai	—Mad.
வாணிக்கரை	Vāṇi-k-karai	,,
கட்டுக்கரை	Kaṭṭu-k-karai	—Tan.
கொல்லன்கரை	Kollan-karai	,,

மல்லிக்கரை	Malli-k-karai	—S. A.
வெள்ளக்கரை	Veḷḷa-k-karai	,,
பசுங்கரை	Pasuṅ-garai	—N. A.
குட்டைக்கரை	Kuṭṭai-k-karai	,,
நீலங்கரை	Nīlaṅ-garai	—Chin.
அமிஞ்சிக்கரை	Aminji-k-karai	,,
புலிக்கரை	Puli-k-karai	—Sa.
புழுதிக்கரை	Pul̲udi-k-karai	,,
மதுக்கரை	Madu-k-karai	—Coim.
பேட்டைக்கரை	Pēṭṭai-k-karai	,,

Kara (Tel.)

Eguvatada-kara	—Chit.
Mada-kara	—Viz.

Kare (Kan.)

Bad-kare	—S. K.
Gadde-kere	—Bel.
Mallana-kere	,,

Kara (Mala.).

Kannan-kara	—Mal.
Vaya-kara	,,
Mavēli-k-kara	—T.
Muḷḷur-k-kara	—Cochin

(32) *Ōḍai* ஓடை (Tam).

மயிலோடை	Mayil-ōḍai	—Tin.
நாகலோடை	Nāhal-ōḍai	,,
பாணனோடை	Pāṇan̲-ōḍai	—Ram.
பாலோடை	Pāl-ōḍai	,,
பாப்பானோடை	Pāpān̲-ōḍai	—Mad.
செம்போடை	Cemb-ōḍai	—Tan.
வெண்ணலோடை	Veṇṇal-ōḍai	,,
சடையனோடை	Caḍiyan̲-ōḍai	—N. A.
காரனோடை	Kāran̲-ōḍai	—Chin.
கலகாலோடை	Kalahāl-ōḍai	,,

(33) *Uḍaippu* உடைப்பு (Tam).

ஐயனுடைப்பு	Aiyan-uḍaippu	—Tin.
மூன்றுடைப்பு	Mūn̲r-uḍaippu	—Ram.
வலையனுடைப்பு	Valayan̲-uḍaippu	,,

'ANDHRABHASHABHYUDAYAMU'

THE DEVELOPMENT OF THE TELUGU LANGUAGE

BY

K. RAMAKRISHNAIYA, M.A.,
Head of the Telugu Department,
University of Madras

NOTE

This article deals with some aspects in the development of the Telugu language. While Literature reflects the life of the nation of a particular period, a historical study of the language takes us far beyond history. The common words of the Indo-European languages indicate the life of the primitive Indo-Europeans. Similarly a study of the dravidian cognates indicates the early history of the languages of the group, as of the people. The inscriptional prakrit of the early Andhra kings was not the language of the Andhra country nor was the later inscriptional Telugu a development from it. Words with the peculiarly Dravidian letters ḻ and ṟ occurring in early Sanskrit and Telugu inscriptions and their development in Telugu point towards the Desi element in it. Other lines of phonetic development like Palatalization, Euphonic displacement of vowels and consonants etc. are traced and illustrated.

ఆంధ్ర భాషాభ్యుదయము.*

ఆంధ్రాభ్యుదయసాధనము విషయమున కాకినాడ విద్యార్థి బృందము వ్యగ్రోత్సాహము గలదై యున్నదనుట ప్రతియాంధ్రునకు నత్యంత సంతోషకరమైన విషయము. ఇప్పటి విద్యార్థులే భావి పౌరులుగదా. కావున నిప్పటినుండియు వారు చూపుచున్న యుత్సాహము ఆంధ్రుల యచిరాభ్యుదయమునకు శుభచిహ్నమనుటకు సందేహములేదు. ఈ యుత్సాహముతో నాంధ్రరాష్ట్రమునేగాక సర్వతోముఖమగు నాంధ్రాభ్యుదయమును వీరు సాధింపవలసియున్నది. వస్తుపరిశోధనా వ్యగ్రుఁడగు ప్రతివాఁడునువిద్యార్థియే. నేనునట్టివాఁడనే కావున నీసమయమున నేఁజేయఁదగినదేమనఁగా నెచ్చటెచ్చటనున్న యాంధ్రులనైనను ఒక్క సంఘముగాఁజేర్చి బంధించు ప్రేమపాశంబనఁ దగిన యీ మాతృభాష స్వరూపసౌందర్యములను గూర్చియు, తదభ్యుదయక్రమమును గూర్చియు నాకుఁ గలిగిన భావములను వెల్లడించి యీ భాషామతల్లిపూజ సేయుటయే.

కాని భాషాపరిశీలనము సారస్వత విమర్శనమువలెనంత రసప్రసారములతోఁగూడినది కాదు. కొంతవఱకు చప్పిడి విషయమనవచ్చును. కవితామృతమన్ననో ఆ యా కవుల భావనాపటిమానుసారముగా ననేకరుచులతో నత్యంతాస్వాద్యమై యుండునుగదా

> " అతులకవిత్వతత్వపటుసంపద యొక్కరిసొమ్ముగాదు భా
> రతిదయసౌధవార్థి కవిరాజులమానసముల్ ఘటమ్ములా
> యతముకొలంది లబ్ధమగు నయ్యమృతమ్ము "

అని అబ్బయామాత్యుఁడు చెప్పియేయున్నాఁడు,

కానిసారత్వముకూడ వాఙ్మయమే. అదియు భాషాస్వరూపమే. ఈవాఙ్మయాదర్శము నాశ్రయించియే, అనఁగా సారస్వతస్వరూపము దాని

* కాకినాడ కాలేజీ విద్యార్థులు జరిపినఆంధ్రాభ్యుదయోత్సవసందర్భమునఁ జెప్పిన యుపన్యాసము.

యందు ప్రతిఫలించినది గనుకనే ఆయా మహాపురుషులయొక్కయు జాతులయొక్కయు జీవిత చరిత్రములు చిరస్థాయులగుచున్నవి. దీనినే దండ్యాచార్యు లిట్లు చెప్పినాఁడు.

" ఆదిరాజయశోబింబమాదర్శం ప్రాప్య వాఙ్మయం
తేషామసన్నిధానేపి న స్వయం పశ్య నశ్యతి" అని,

అనఁగా ఆదిరాజుల యశోబింబము వాఙ్మయాదర్శమున నొకసారి ప్రతిఫలించెనా, అది కాలగతమై యెదుట లేకున్నను ఈ కాలమునందలి ఛాయాప్రతిబింబమువలె (Photograph) స్థిరమైయుండునేగాని నశింపదనుట. కావున నీ వాఙ్మయాదర్శము సామాన్యపుటద్దమువంటిది గాక నేటికాలపు ఛాయాబింబ గ్రహణయంత్రమువంటిదని చెప్పినాఁడన్నమాట. ఆతని కాలమున వాస్తవముగా ఛాయాబింబగ్రహణసాధనములు లేవుగానియున్నచో నాశ్లోకభావము నింతగా మనమానందింపలేక పోయెడివారము. వాస్తవముగా నాయాకాలములందలి రాజులయశోబింబమేకాదు, ఆయాజనులయొక్కయు జాతులయొక్కయు జీవితచరిత్రముగూడ నాభాషావాఙ్మయాదర్శమునఁ బ్రతిఫలించి యనశ్వరంబై యుండునని యాతఁడు చెప్పియుండవలసినది. పరిశీలించినచో వాఙ్మయమనునది ఆయాజనసంఘములయొక్క జాతులయొక్క జీవితమునకు జీవితాదర్శములకుఁ బ్రతిబింబముగాక మరేమి. చరిత్ర—చరిత్రగ్రంథములును ఆయాదేశములందప్పుడప్పుడు సంభవించు బాహ్యసంఘటన (Events) లను గూర్చిచెప్పుచుండ వాఙ్మయ మనున దాయా సంఘటనలకు మూలకారణంబైన ఆయాకాలపు జనుల భావప్రవాహమునే వ్యక్తీకరింపఁగలదని చెప్పవలసి యున్నది. ఛాసర్ కాలమునాటి ఆంగ్లవాఙ్మయము, ఎలిజబత్ కాలమునాటి ఆంగ్లవాఙ్మయము, పోప్ జాన్సన్ కవులనాటి ఆంగ్ల వాఙ్మయము, బైరన్, షెల్లీ మొదలగు కవులనాటి వాఙ్మయము, ప్రకృతిశాస్త్రయుగమని చెప్పెడి యిటీవలి టెనిసన్ తరువాతికాలపు టాంగ్లవాఙ్మయము, ఆయాకాలపు టాంగ్లజీవితచరిత్రను తెలుపుటలేదా. షేక్స్పియర్, స్కాట్ల చరిత్రాత్మక నాటకములు నవలలు అప్పటి చరిత్రనెంత రమ్యతరముగాఁ

జేసినవి ? ఆంధ్రజాతిచరిత్రముమాత్ర మాంధ్రవాఙ్మయమునఁ బ్రతిఫలింప లేదా? అయితే యీ జాతియొక్క తొలియుగములందలి రమ్యచరిత్రమంతయుఁ జిత్రకళాదర్శముననేగాని వాఙ్మయాదర్శమునఁ బ్రతిఫలింపకుండుట దాని చరిత్రలో నొక పెద్ద విషాదఘట్ట మనకతప్పదు. హైందవ సామ్రాజ్యపట్టభద్రులగు నాంధ్రమహారాజుల చరిత్రము వాగ్గేయ రూపమున మనచెవులను గింగురుమనిపించి మనలో నూతనచైతన్యమును బురికొల్పుటకు బదులుగా నాపావన కృష్ణవేణీ తటంబున అమరావతి జగ్గయ్యపేట నాగార్జునకొండ మొదలగు ప్రదేశములందు చిత్రకళారూపమున స్తంభించి పోయి బూజుపట్టియున్నది. అయినను మనయదృష్టవశమున దీనినిగూడ కాలప్రవాహము కృష్ణానదీ ప్రవాహములోఁ గలిపివేయకుండ, ఆంధ్రజాతి కధిష్ఠాన దేవతయగు శ్రీకాకుళవల్లభుఁడు ఆంధ్రనాథుఁడునగు నాంధ్రవిష్ణువు,

"అరవిందాక్షుఁడు, చక్రి, సంతతముముక్షువ్యధ్యక్షు సంసేవ్యసుం
దరుఁడై కల్ప్రజనానురాగఫలసంతానప్రదుండై నిరం
తరకారుణ్య సుధాంబురాశియగుచున్ నానామునిస్తోమమం
త్రరహస్యార్చితు దివ్యవైభవములన్ రాజిల్లుచున్నుండుటన్

ఆ ప్రాచీనకళావైభవమంతయు నిప్పటికిని గాపాడఁబడి యున్నది. కావుననే ఆనాటి యాంధ్రుల చిత్రకళావైభవమునైనను గాంచి అందుఁ బ్రతిబింబించిన వారి జీవితచరిత్రను స్మరించుకొనఁ గలుగుచున్నాము. మన దురదృష్టమేమోకాని పదిహేనువందల సంవత్సరముల తరువాత విజయనగరాంధ్రసామ్రాజ్యాధీశ్వరుని స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి

పలికి తుత్ప్రేక్షోపమల జాతిపెంపెక్క, రసికు లౌనన మదాలసచరిత్ర
భావధ్వనివ్యంగ్య సేవధిగాఁగఁజెప్పితివి సత్యావధూప్రీణనంబు
శ్రుతి పురాణోపసంహితలేర్చి కూర్చితి, సకలకథాసారసంగ్రహంబు
శ్రోత్రఘుచ్ఛటలు విచ్చుగరచించితి సూక్తి, నైపుణి జ్ఞానచింతామణికృతి,
మరియు రసమంజరీముఖ్యమధురకావ్య
రచన మెప్పించుకొంటి గీర్వాణభాష

సంధ్రభాష యసాధ్యంబె యందునొక్క-
కృతివినిర్మింపుమిఁక మాకుఁ బ్రియముగాఁగ"
"తెలుఁగదేలయన్న ? దేశంబు దెలుఁగేను
తెలుఁగువల్లభుండ, దెలుఁగొకండ
యెల్లనృపులు గొలువ నెఱుఁగవే బాసాడి
దేశభాషలందుఁ దెలుఁగులెస్స. (ఆముక్తమాల్యద)

అని తెలుఁగుభాష నింతగాఁ బ్రశంసించి ఎప్పుడో 'మునుదాల్చిన మాల్యమిచ్చు నప్పిన్నది రంగమందయిన పెండిలి'నిగూర్చి చెప్పుమని బ్రతిమాలి బలవంతము చేసి ఒక కావ్యము చెప్పించుకొనిన మనయాంధ్రవల్లభుఁడు, ఆ తొలికాలమునఁగూడ నే వాశిష్ఠీపుత్త్రపులమావికో, యజ్ఞశ్రీ శాతకర్ణికోగూడ స్వప్నమున నొకసారి సాక్షాత్కరించి, ఆంధ్రజాతివాం డ్రయియుండియు, ఏమిట్లు మీ రీశాసనములను ప్రాకృతమున వ్రాయించుచున్నారు, మీరు వ్రాయించిన కావ్యములను బృహత్కథలను ఏల పిశాచ భాషలో వ్రాయించుచున్నారు, "దేశభాషలందుఁ దెలుఁగు లెస్సగదా" తెలుఁగుననొక్క శాశనమునైనను వ్రాయించి, మీ యాంధ్రత్వమును, నా తెలుఁగువల్లభత్వమును నిలువఁబెట్టకూడదాయని, యుద్బోధింపలేక పోయినాఁడు. ఇది యీ యాంధ్రుల పాలిటి గొప్ప దురదృష్టము. అట్లేచేసి యున్నచో నీయాంధ్రభాషకు వాఙ్మయమునకు నెట్టి ప్రాచీనత అబ్బి యుండును. దాని పుట్టు పూర్వోత్తరములనుగూర్చి తెలిసికొనుట కింత మనము బాధపడవలసివచ్చునా. ఈ యాంధ్రరాజుల శాసనములందలి ప్రాకృతమే ఆంధ్రభాషకుఁదొలి రూపమనేవారు, తద్భవమే యిది యనేవారు- లేదు-ఇది దక్షిణదేశభాషలలోఁ జేరిన స్వతంత్ర భాషఅనేవారు-ఇన్ని వాదములకుకారణముండునా ! ఆంధ్రజాతీయవైభవము తొలికాలమునుండి ఆంధ్రభాషలో నెట్లు ప్రతిఫలించియుండేది ! అయితే మనతోపాటే మనదేవతలకుఁ గూడ ననేకబాధలు తప్పవుగాఁబోలు. వారును కాలానికి బద్ధులే-కాలమే సర్వాధారముగదా. ఈయాంధ్రనాథుఁడే గలియుగమురాగా నిచ్చట నుండక యుత్తరదేశమునకుబోయి కొంతకాలమునకు మరలివచ్చి యొకబ్రాహ్మణుని యింటకాకరపాదులో దాగియుండుటయు దటస్థించినదట. పిమ్మట 13-వ

శతాబ్ది ప్రాంతమున అనంతపాలుఁడను, కళింగదేశాధీశ్వరుని దండనాథుఁ డొకఁడువచ్చి ప్రతిష్ఠాపన చేసినాఁడట-ఈయాంధ్ర విష్ణువునుగూర్చి శ్రీకాకుళక్షేత్ర మాహాత్మ్యములో నిట్టి యైతిహ్యములున్నవి. శ్రీకాకుళాంధ్ర నాథునిచరిత్రమును వల్లభాభ్యుదయమను పేరుతో, భట్లపెనుమర్తి కోదండ రామకవి యొక ప్రబంధముగారచించినాఁడు. దీని మూలమున నీయాంధ్ర నాథునిగూర్చిన చరిత్రను సూచించు కొన్ని ప్రాచీనకథలైననునిలిచి యున్నవి. ఆంధ్రవాఙ్మయమున ప్రాచీనాంధ్రులకథలనుగూర్చి తెలిపెడి గ్రంథమిదియొక్కటే కనఁబడుచున్నది. ఇది మద్రాసు యూనివర్సిటీ ఆంధ్రశాఖవారి యాంధ్ర గ్రంథమాలలోఁ బ్రకటింపఁబడుచున్నది.

తరువాతి యాంధ్రదేశపురాజులగు చోళచాళుక్యాదులనుగూర్చి కొన్ని తెలుఁగు శాసనములు కావ్యములుగూడఁ దెలుపుచున్నవి. జపహోమతత్పరుఁడైనను లోకజ్ఞుఁడగు నన్నపార్యుఁడు తత్కాలాను గుణముగ భారతసంహితను మహాగంగాప్రవాహమునుబోలు నాంధ్రవాణిని వెలయించి యాకాలపు టాంధ్రజీవితమును వ్యక్తముచేసియేయున్నాఁడు. ఆంధ్రావళి మోదముంబొరయునట్లుగ భారతశేషమును రచియింపఁదొడఁగిన తిక్కనార్యుఁడు తెలుఁగుతల్లి తేటమెఱుగులతోపాటు, తెలుఁగు జనుల దేశాచార వ్యవహారములను తనభారతరచనలో నచ్చటచ్చట వెలయించి తన్మహనీయస్థితికి మూలమై నిలిచినాఁడు. నన్నపార్యుఁడాంధ్రవాఙ్మయ మహాసౌధమునకు మూలస్తంభమనుట నెవరు కాదనగలరు. ఆంధ్రభాషను వాఙ్మయమునుఆతఁడే సృజించెనని నమ్మెడు వారింకను కొందఱు ఉండవచ్చును. అది నిరాధారమనుటకు నిదర్శనములగు నంతకుఁ బూర్వపుశాసనములను శాసనపద్యములను వీరుకనులఁదెఱచి చూచినచో నప్పటికవితా సంప్రదాయములు గోచరింపకపోవు. తన్మహనీయస్థితికి తిక్కనార్యుఁడు మూలమై నిలిచె ననుటకునుగూడ నెవ్వరును సందేహింప నవసర మగపడదు గదా. కానిముదిరిన పాండిత్యముగల కొందఱు పండిత విమర్శకుల దృష్టిలో నీతనికవితలోని మహనీయత్వము మంటిగడ్డలైపోయినది. తిక్కనార్యుని కవిత్వములో వారి కన్నియు అమంగళములు అశ్లీలములు అనౌచిత్యములు,

అనవసరకల్పనలుమాత్ర మేకనఁబడఁజొచ్చినవి. ఆట నేర్పుగురువునకొప్పు చెప్పు సందర్భమున తండ్రియగువిరటునిచే బుజ్జగింపఁబడు నుత్తర,గర్భాధానపు పెండ్లికూతురువలె వీరికందఱకుఁ బొడగట్టినది—అట్టివిమర్శకుల రసగ్రహణ పారీణతనుసహృదయతనునే మనవలె! ఉత్తరావివాహశుభకార్య సందర్భమునఁగూడనీ పండితులకు తద్దినపు బ్రాహ్మణార్థసందర్భమున నీయఁబడుకాని డబ్బేకనఁబడినది. తీగఁబోఁడిలోని"బోఁడి"శబ్దసారస్యమును శబ్దరత్నాకరములోనిచ్చిన "ముండిత" మనునర్థమునుబట్టి గ్రహించిన రసజ్ఞులువీరు. కాని ఎవరిదృష్టివారిది. ఉత్తర వివాహసందర్భమున మూలములో వర్ణింపఁబడి యుండని దేశీయాచారములనుగొన్నిటినితిక్కనార్యుఁడు తనయాంధ్రీకరణమున సందర్భానుకూలముగాఁజేర్చివర్ణించియున్నాఁడు. పురంబున నుత్సవమును జాటఁబంచుట, ఉత్తర నలంకరింపఁజేయుట, ధర్మతనయుఁడు అభిమన్యుని శృంగారంబుసేయించి గజారూఢుం జేసికొని తరలి వచ్చుట, క్రంత నడచుట, వరు నెదుర్కొని సేసలుచల్లి యెదురు సన్నాహముచేయుట, తెర యెత్తుట, తలంబ్రాలు, వధూవరు లేకాసనమున నుండుట, వివాహమైన పిదప కట్టనిచ్చుట (అంపకములు)బంధువులకగ్ర్యసత్కారములు, అల్లున కరణంబు నిచ్చుట మొదలగు విషయములు ఉత్తరా వివాహసందర్భమున తిక్కన వర్ణించినవి ద్రౌపదీ వివాహసందర్భమున నన్నయచేవర్ణింపఁబడి యుండ లేదు. మూలములోవీని ప్రశంసయే లేదు. "ప్రతిగృహ్యాచతాం పార్థః పురస్కృత్యజనార్దనం, వివాహం కారయామాస సౌభద్రస్య మహాత్మనః" అనిమాత్ర మేకలదు. తిక్కన తన జాతి జీవితమునందలి విశేషములను సందర్భానుకూలముగా వాఙ్మయమునఁ జొనుపనెంచియే పై విషయములను వర్ణించినాఁడని చూపఁగా, దీనింజాగరూకతతోఁ బరిహరించి నన్నపార్యుఁడుకూడ వర్ణించిన విషయముల పట్టికనుజూపి, నన్నయతిక్కనల కవితల సాదృశ్యము నుగ్గడింపఁ దొడంగిన విమర్శకుల యభిప్రాయమేమో తెలియదు. ఒకరి కవిత యందలి విశేషగుణములను తెలిసికొన యత్నించుట రెండవవారిని క్రిందుపఱచుట కాఁబోదుగదా. చూడ నొల్లనివారికిఁ జూపుటెటు, పోనిండు.

తిక్కనకాలమునను అటుపిమ్మటను ఆంధ్రదేశము నొక ఊపుఊపిన శైవమతోజ్జృంభణము పాల్కురికి సోమనాథుని వాఙ్మయ తరంగముల నిప్పటికిని మనల నూపుచునే యున్నదిగదా! కాకతీయులనాటి యోరుగంటి వైభవము నిప్పటికిని క్రీడాభిరామము మనకనులకుఁ గట్టుటలేదా. రెడ్డిరాజులనాటి యాంధ్రుల దొడ్డ వైభవము, వారియొద్ద శ్రీనాథుఁడు నడపిన విద్యాధికారిత్వము, ఆంధ్రపల్నాటివీరుల వీరచరిత్రము, రెడ్డిరాజులనుభవించిన పునుగు జవ్వాదులతో, తెలుఁగురాయఁడు చేసినకస్తూరికాభిక్షాదానములతోఁగూడి శ్రీనాథాదుల కవితయందిప్పటికి గుమగుమలాడుచున్నదే. విజయనగర సామ్రాజ్యవైభవమును, రాయలనాటి యాంధ్రుల రాసిక్యతను అష్టదిగ్గజములె చాటుచున్నవిగదా. నాయకరాజుల కాలమునందలి నారీమణుల నాట్యాభినయవైదుష్యములతోపాటు, ఆంధ్రదేశముననేగాక దక్షిణదేశమునఁగూడ తెలుఁగుతల్లి యెట్లు తాండవించినదో, తెలుఁగువారి జీవితచరిత మాకాలపు వాఙ్మయాదర్శమునం దెట్లు ప్రతిఫలించినదో సరస్వతీభాండారమిప్పటికిని జూపుచునేయున్నది.

ఇఁక నీ కాలమునందలి నవ్యసాహిత్యములు, ఖండకావ్యములు, విమర్శనలు, నవలలు, నాటకములు, కథలు, సాంఘిక రాజకీయ భాషా విషయక సమస్యలు వాదములు జాతీయగీతములు, రాష్ట్రగానములు, మొదలగునవి పాశ్చాత్యసంసర్గసంజాత నూతన సంస్కారచిహ్నితమైన యొకసంధియుగ మనఁదగిన యీ కాలపు టాంధ్రుల జాతీయజీవితమును ప్రతిఫలింపఁజేయుచునే యున్నవిగదా. మఱియు నాదినుండియు సామాన్య జనజీవితమును దెలుపు పదకవిత్వమును, పాటలు, గీతములు మొదలగు వానిని సంగ్రహించి శిష్టవాఙ్మయమునఁజేర్చికొన నుపేక్ష చేయుచున్నామేకాని, అవిలేనిది ఆంధ్రజాతి జీవితచిత్రము సంపూర్ణముకాదని యింకను గ్రహింపలేకున్నాము. నవనాగరకతావశులగు నాధునికస్త్రీల యుపేక్ష మూలముగా నంతరించుచున్న స్త్రీలపాతపాటలను, యక్షగానాదులనుగూడ సేకరించినఁగాని ఆంధ్రవాఙ్మయము సర్వాంగసుందరము కానేరదు.

ఇట్లాయా జాతుల జీవితచరిత్రము వారివారి భాషలలోఁ బ్రతిఫలించుచుండుట సహజమే. కావున మనభాషాస్వరూప చరిత్రలనుగూడ మనము తెలిసికొనినచో జాతిచరిత్రగూడ దెలియఁగలదు. ఒక్కొక్క భాషలోని సారస్వతము, కళలు, శాసనములు మొదలగునవి ఆయాకాలములయందలి జనుల చరిత్రమును మాత్రమే తెలుపుచుండ, భాషయనునది పైవానివలన సూచింపఁబడు చరిత్రకుఁగూడ సతీతమైన, అనఁగా దీనికిఁగూడనందని ప్రాచీనకాలములోని ఆయాజనుల జీవితచరిత్రమునుగూర్చి మనకుఁ దెలుపఁగలుగుచున్నది. అనఁగా సామాన్యముగా దేశచరిత్రమనుదానికందని పూర్వచరిత్రనుగూడ భాషారూపములవలన మనము తెలిసికొనగలుగుచున్నామనుట. అట్లేకానిచో నెన్నివేల సంవత్సరముల క్రితమో మధ్య ఆసియాలోనో యూరపుఖండప్రాంతముననో, కొందరన్నట్లు, హిందూదేశములోనో, నివసించియున్న ప్రాచీన ఇండో యూరపియనుల మూలసంఘముయొక్క జీవిత పరిస్థితులనుగూర్చి తెలుసుకొనుటకు మనకు వేఱు ఆధారమేమున్నది. మన సంస్కృత భాషకు దోడఁబుట్టిన భాషలుగా గ్రహింపఁబడుచున్న గ్రీకు, లాటిన్, జర్మానిక్, ట్యూటానిక్, స్లైవోనిక్, అవెస్థా మొదలగుభాషలలోని సమానార్థక పదజాలమునేరి, ఆయాభాషలకుఁ బ్రత్యేకలక్షణములైయున్న స్వరసంప్రదాయములనుగ్రహించి, వానిమూలమున నాయాపదముల స్వరూపమునందలి పౌర్వాపర్యమును, వానిమూలరూపములను, తన్మూలమున ప్రాచీనఇండోయూరపియన్ భాషాస్వరూపమునుగూడ కనిపట్టి, ఆమూల భాషాపదముల మూలార్థమునుబట్టియాకాలమున నామూలభాషను వ్యవహరించిన ప్రాచీనార్యజనుల జీవితచరిత్రమిట్టిదైయుండునని భాషాతత్త్వవేత్తలు నిర్ణయింపకలిగియున్నారు. నూఱు నూటయేబది సంవత్సరములనుండి జరుగుచున్న ఆర్యాభాషాతత్త్వ పరిశీలనమే దీనికిసాధనమైనది. దక్షిణదేశభాషావర్గమునుగూర్చియు నిట్టిపరిశీలనము జరుగవలసియున్నది.

ఆయాపదములనుబట్టి ప్రాచీనార్యుల జీవితపద్ధతియెట్టిదిగాఁ గనుఁగొనిరోయించుక చూపెదను. ప్రాచీనార్యులు ద్వారములు స్తంభములుగల

యిళ్లలో నివసించెడివారని యీ భాషలన్నిటిలోను గనంబడు నీపదములే నిదర్శనములు—సం. దమ; గ్రీక్—డొమోస్ (Domos) లాటిన్—డోమస్ (Domus).సం—ద్వార్; గ్రీక్—థూరా; లాటిన్—ఫోరెస్ (Fores) గాథిక్—డడర్ (Daur)జర్మానిక్—తూర్ (Tur) ఇంగ్లీషు—డోర్ (Door). ప్రాచీనార్యుల పానీయము మధువు. సం. మధు; గ్రీకు—మెథు;జర్మన్—మెతు; ఇంగ్లీ—మీడ్ (Meed). హిందూదేశమునందలి యార్యులు యజ్ఞాదులలోఁజేయు సోమపానము ప్రాచీనార్యుల కాలముననున్నట్లుగాఁ గనఁబడదు. ఏలయనఁగా నీశబ్దము—సం. సోమ—యనియు, అవెస్థాలో హోమ యనియుఁ గనంబడుచున్నదేగాని, ఇతరములగు నార్యభాషలలోఁ గానరాదు. కావున నిది వీరు హిందూదేశమునకో పరిసియాప్రాంతమునకో వచ్చినపిదప నవలంబించినదనియే తలంపవలసియున్నది. ప్రాచీనార్యులకుఁ బరిచితములగు జంతువులు—సం. వృకః, గ్రీకు—లూకోస్ (Lukos) జర్మానిక్—వుల్ఫ్, (Wolf); సం. గౌః—గ్రీకు—బోఉస్ (Bous) ఇంగ్లీషు—కౌ. (Cow). పశువులే వారికిధనము. పశువులను దనమనియు సొమ్ములని మనదేశమున విజయనగర ప్రాంతముననుఇప్పటికిని వాడుకొను నాచారముకలదు.లాటిన్-పెకుస్,గాథిక్-ఫెహ్యు(Faihu);గ్రీకు-వెయిహ్ (Vieh)" ఇంగ్లీషు—ఫీ (Fee).విద్యార్థులు బడులలో చెల్లించు "స్కూలుఫీ" అనునది ప్రాచీనార్యుల-పశుశబ్దమునకుసంబంధించిన శబ్దమే యనిగ్రహింపనగును. లాటిన్ భాషలో—పిక్యూనియా (Pecunia) అనఁగా ధనము—దీనినుండియే ఇంగ్లీషులో 'Pecuniary' అనుశబ్దమేర్పడినది. వేదములో "గవేషణ" శబ్దమునకు ధనము కొఱకై వెదకులాడుట, ధనసంపాదనమునకై యత్నించుట—దానికొఱకై సలుపు యుద్ధములు—అని యర్థము కలదు. కాని తరువాతి కాలమున నందలి గోశబ్దార్థ మంతరించి, కేవలము వెదకుట యనునర్థన నిది రూఢిఁజెందినది. ప్రాచీనకాలమున గురుదక్షిణగా గోవులనే యిచ్చునాచారము కలదు. జనకుఁడు గోవులను దక్షిణగాఁ బెట్టి బ్రహ్మిష్ఠులగు బ్రాహ్మణులను గ్రహింపమని "బ్రాహ్మణాభగవన్తో యోవో బ్రహ్మిష్ఠః స ఏతా గా ఉదజతాం" అని చెప్పినట్లు బృహదారణ్యకోపనిషత్కథనుబట్టి తెలియవచ్చుచున్నది. ఇఁక ప్రాచీనార్యులకు

ఉన్ని—దానితో నేయుట, తెలియును. సం. ఊర్ణా—ఉన్ని, లాటిన్—వెల్లిస్ (Vellis), గాథిక్—వుల్ల (Wulla), జర్మన్—వొల్లె (Wolle) ఇంగ్లీషు వుల్ (Wool). నేయుట—గ్రీక్—ఉథైనో, (Wthaino), జర్మన్—విబెన్ (Weben), ఇంగ్లీ—వీవ్ (Weave). ఇదిసంస్కృతమున "ఊర్ణనాభ" (సాలీడు) అనుశబ్దమునఁగానగును. "ఉర్ణవాభ" అనునదే—ఉర్ణనాభ యయి యుండును. వీరి దేవతలు—సం. ద్యాఃపితా, లాటిన్—జూప్పిటర్ గ్రీక్—జియస్‌పెటెర్ (Zeuspeter); సం. ఉషస్; గ్రీక్—ఇయోస్ (Eos) లాటిన్—అరోరా (Aurora) సం. వరుణ; గ్రీ—ఔరేనోస్—(Ouranos) ఇట్టివనేకములు కలవు. ఇట్టిచరిత్రాధారమున కందని ప్రాచీనార్యజన సంఘముయొక్క స్థితిగతులనుగూర్చి మనకుఁ దెలుపఁగలశక్తి భాషాపదము లకు మాత్రమే కలదనని సూచించుటకే పైశబ్దములనుగూర్చి యింతగాఁ జెప్పవలసి వచ్చినది.

ఇట్లే మనయాంధ్రభాషను సన్నిహితములగు సోదరభాషలతోఁ బోల్చి చూచి, సజాతీయపదజాలము నేరి, ఆయాభాషలలోని స్వరసం ప్రదాయములనుబట్టి తత్తచ్ఛబ్దపరిణామక్రమము నన్వేషించి, వాని మూలరూపములను కనిపట్టి, ప్రాచీనాంధ్రభాషా స్వరూప పరిణామము లను గుర్తించినగాని, ఆంధ్రులప్రాచీన చరిత్రయెట్టిదో గోచరింపదు. ఆ ప్రాచీన భాషనుండి దీని సక్రమపరిణామము నన్వేషించి తెలిసికొనినఁగాని మనము ఆంధ్రభాషాభ్యుదయ క్రమమును తెలిసికొన్నవారముకా లేము.

అభ్యుదయ మెల్లపుడు మార్పుతోఁగూడినదే. ఏవిధమైన యభ్యు దయమునకును మార్పే, పరిణామమే, కారణము. ప్రపంచధర్మమేమార్పు. కాలానుగుణముగ ప్రపంచమునందలి ప్రతివిషయము, వస్తువు-పరమాణువు నుండి బ్రహ్మాండమువరకు-ననవరతము పరిణామమును బొందుచునేయు న్నది. కాని యెన్నిమార్పులు గలిగినను, నిత్యవ్యవహారమున బ్రవాహ నిత్యత్వము వ్యవహార సాధనమగుచునే యున్నది. కాలానుగుణముగ విధినిషేధములకు గుణదోషములకుఁగూడ మార్పుగలుగుచునేయుండును.

అట్లే మన ఆంధ్రత్వము, మనభాష కాలానుగుణమగు పరిణామమునకు లోనగుచునేయున్నవి. ఆ పరిణామక్రమమునుబట్టి ఆంధ్రజాతీయ చరిత్రము, భాష, వాఙ్మయము, కళలు, రాజకీయార్థిక సాంఘిక జీవితపరిస్థితులు మొదలగువానిని సమన్వయించి పరిశీలించినగాని యాంధ్రాభ్యుదయక్రమము మనకు సువ్యక్తంబుగాదు. కావుననే యీ కాలమున చారిత్రకదృష్టితో సలుపఁబడిన తారతమ్యపరీక్ష (Historical and comparative study) ప్రాధాన్యము వహించుచున్నది. సారస్వత విషయమును దీసికొందము. ఒక గ్రంథమునుగాని, సారస్వతశాఖనుగాని పరిశీలించునపుడు, ఆయారచనల కర్థము, అందలిసారస్యము, చమత్కృతి, గుణదోషములు మొదలగువానిని మాత్రమే గ్రహించియూరుకొనక, వానిని బోలిన యితరకవులరచనలతోఁ బోల్చిచూచి, వానితారతమ్యములనారసి, అందలి విశేష లక్షణములకును నాకవుల జీవితమునకు నాదేశకాల పరిస్థితులకుఁగల సంబంధంబెట్టిదో ఆయాయుగములందలి రచన లాయాజనుల భావముల నెట్లు సూచించుచున్నవో అంతకుఁ బూర్వయుగములందలి వానికి వీనికిఁగల సామ్యభేదములెట్టివో, సకారణముగ నిరూపింపయత్నించుటయే యీకాలమందలి సాహిత్య పరిశీలనమునకుఁ బ్రధానలక్షణముగా గ్రహింపబడుచున్నది. అంతేకాని యాయాగ్రంథములందలి గుణదోషాలంకార నిరూపణము మాత్రమే కావ్యానుశీలనమునకు ఫలముఁ కాఁబోదు. ఇదిమంచిది అది చెడ్డదియని చెప్పుట మాత్రమేకాదు. ఆయాకవులయెడలను భాషావాఙ్మయ శాఖలయెడలను దత్తద్దేశకాలసంస్కార ప్రభావముయొక్క బలమెట్టిదో పరిశీలించి సమన్వయింపఁగలిగినచో విమర్శనమునకొక విధమగు గౌరవము, ఉత్తేజకత్వము అబ్బును. మహాకవులగు తిక్కన పోతనాదులకుఁగూడ తత్తరపాటులను, అశ్లీలాదిదోషములను నంటగట్టవలసిన యవసరముండకపోవచ్చును. "రేఫమ్ములుతాలునుంగదిసి ప్రాసములైన కతంబునంగదా, నిమ్ముల నాది లాక్షణికు లెల్లను మానిరుదాహరింపగన్" అని అప్పకవియాదిలాక్షణికుల పాఠము నేయొప్పఁజెప్పినను, బమ్మెరపోతరాజకృతభాగవతమ్ము జగద్ధితమ్ముగాకుండఁగపోలేదు. రేఫఱకారనిర్ణయమువిషయమున నాధారబలమా కాలమునకు సడలుటచే నాతఁడద్దానిని పాటించియుండకపోవచ్చును. లాక్ష

ణికుల రేఫఱకారనిర్ణయము మాత్రము సరిగనున్నదా. ఆదికవుల కాలమున నానియమము పాటింపఁబడియుండవచ్చును. దానికైనను ప్రామాణ్యం బేమి. సంస్కృత ప్రాకృతములలో శకటరేఫము లేకుండుటచే నితరసన్నిహిత ద్రావిడ భాషారూపములను బట్టి నిర్ణయింపవలసినదేగదా! అట్లు చూచినను దాని కొక దారి తెన్నులేకుండుట ఆయా భాషారూపములను బరిశీలించినవారికిఁ దెలియకపోదు.

ఇట్లు వాఙ్మయ విషయమునవలెనే భాషావిషయమునను "శాస్త్ర ప్రయోగ వచసోః శాస్త్రంబలవదుచ్యతే" యను వాదమునే పరమ ప్రమాణముగాఁజేయక, వ్యాకరణము ప్రయోగ శరణమను విషయమును గ్రహించి, తక్కినవానివలెనే భాషకుఁగూడ ఁగాలక్రమమున జనవ్యవహారమూలకమగు మార్పుసహజమనియు, దానిపరిణామక్రమము నన్వేషించి పూర్వోత్తర రూపములకు సమన్వయముఁ గుదుర్చుకొనవలయుననియు గ్రహించినగాని తద్భాషా చరిత్రమును మనము తెలిసికొనలేము.

"శూరుల జన్మంబు సురల జన్మంబు
నేరుల జన్మంబు నెఱుఁగంగ నగునె"

అని తిక్కనార్యుఁడు చెప్పినట్లుగా నాంధ్రభాషా ప్రవంతి పుట్టుకను గూర్చి తెలిసికొనుట దుర్ఘటముగానేయున్నది. నన్నయకుంబూర్వ కాలపు టాంధ్రభాషాస్థితిని దెలిసికొనుటకుఁ దగినచారిత్రక నిదర్శనలు వెనుకటికాలమున నంతగా లభింపకపోవుటచే "మహి మున్ వాగను శాసనుండు సృజియించె" నని యాకాలపువారనుకొనుటలో నాశ్చర్యము లేదు. కాని యిటీవలికాలమున నాతనికిం బూర్వము నాలుగైదు శతాబ్దులవఱకు శిలాక్షరముగానున్న శాసనిదర్శనములు కానవచ్చుచుండుటచే, నాచారిత్రక నిదర్శనములనుబట్టి తెలుంగుభాషయొక్క ప్రాచీనత క్రీస్తుశకము 6,7 శతాబ్దప్రాంతము వఱకునుబోవునని దృఢపడుచున్నది. అంతకుఁ బూర్వమున నీభాషలో రచింపఁబడిన శాసనము లేమియుఁ గానరాకుండుటేగాక, యాకాలమున నీ యాంధ్రదేశమున బయలుదేరిన శాసనము

లన్నియు సంస్కృతముననో ప్రాకృతముననో రచింపఁబడి యుండుటచే, వీనినుండియే తెలుఁగుభాష యేర్పడినదనియు, వాని వికృతిరూపమే యిది యనియు దరువాతి సంస్కృత భాషాభిమానులగు లక్షణకర్తలు తలంచుట తటస్థించినది. క్రీస్తుశకారంభ కాలమున మహాసామ్రాజ్యము నేలిన యాంధ్ర రాజుల శాసనములన్నియు నాంధ్రదేశమున దొరకినవికూడ ప్రాకృతభాషలోనే యుండుటనుబట్టి ఆ యాంధ్రుల ప్రాకృతభాషయే యిప్పటి మన తెలుగునకుఁదొలిరూపమనియు, కాలక్రమమునఁ గలిగిన పరిణామముచే నదియే యీరూపు నొందినదనియు, కొందఱు ఆధునిక భాషాతత్వవేత్తలుకూడ దలంచుచున్నారు. ఆంధ్రరాజుల శాసనములు అమరావతీ జగ్గయ్యపేట నాగార్జునకొండ మొదలుగాఁగల స్థలములలో దొరకినవి క్రీస్తుశకము రెండు మూఁడు శతాబ్దులనాటివి కలవు. వీనిని, సుమారు నాలుగైదు శతాబ్దుల యనంతరము లభించిన తెలుఁగు శాసనములతో సరిపోల్చి చూచినచో వాని కెంతభేదముకలదో మొదటిదాని పరిణతరూపమే మన మెఱింగిన యీ తెలుఁగనుట యెంత యసంభవముగాఁగఁనబడునో మీకేసువ్యక్తముకాఁగలదు. ఆ శాసనములివి.

నాసిక యందలి శిలాశాసనము-వాశిష్ఠీ పుత్రపులుమావికాలమునాటిది.

సిద్ధం రనొవాసిఠిపుతస, సిరిపుళుమాయిస సవచ్ఛరె ఎకున వీసె 19 గింహాణ పఖె బితీయె దివసె. తెరసె, రాజస గోతమీపుతస—హిమవతమేరు మదర పవత సమసారస......... సెలుగిరి చకొర పవతపతిస సవరాజలొక మడలపతిగహీతసాసనస,......... సకయవన పల్హవ నిసూదనస......... సాతవాహనకుల యస పతిథాపనకరస,.........

సిరిసాతకనిని సమాతుయ మహాదేవియ గొతమియ బలసిరీయ సచవచనదాన ఖమాహింసానిరతాయత పదమనియ మోపవాసత పరాయ రాజ రిసివధుసదం అఖిలం అనువిధీయమానాయ, తిరణ్హు "పర్వతా' పవత సిఖరే మహాదేవీ మహారాజమాతా మహారాజి పితామహేదదాతి నికాయస భదావనీయానం భిఖుక సఘస. ఏతసచ వెణస చితణనిమత, మహా

,దేవియ అయకాయ సేవకామహా పియకామోచ,.........పితుపతియేధమ సెతుస దదాతిగామ——తిరణ్ము పవతస అపర దఖిణపసె పిసాజి పదకం సవజాతభోగనిరకి.

కడపజిల్లాలోని తెలుఁగు చోళశాసనము. *

1. స్వస్తిశ్రీ చోలిమ
2. [హా] రాజాధిరాజ రాజప
3. రమేశ్వర విక్రమాది
4. త్యశక్తికొమరవి
5. క్రమాది(త్యు)లకొడు(కు)
6. [ళ్] కాశ్యప(గో)త్రు
7. (న్టు)శత్యదితున్టు శిద్ధి
8. [వెయు] రేనాణ్డు ఏళు [వె]
9. [ల] ఏళుచున్టి. కొ[మ]
10. [టి] పాటి రేవశ
11. [మ్మర] కాశ్యపగో
12. త్రినికి ఇచ్చిన
13. .... చిఱుంబూరి ఉత్త
14. .... శ. తుపుఱనదిశ
15. [డు] జుగ్గి పొల X [రు]
16. సు ద [క్షి]ణ [దిశ]
17. .... పాటి [మ]
18. ఏను మఱు తుగా
19. నుతొగిరి 11 దేని
20. నల్పినవారికి
21. వెగు(ళ్) ఛువు వేసి
22. ఱువుఛు వెవాన్టు
23. ఱ్యునిల్పినంపుణ్యం

* Ep. Ind. vol XI–Page 345.

24. బు [1] దీనికి వక్రంబు
25. వచ్చువన్ను పుత్రవ
26. దృస్త్రీవద్య [గోవ]
27. ద్యపఞ్చమ [హా]
28. [పా] తకఇచ్చేసి [న]
29. వానిలోక [ం][బు]
30. నున్ను వాన్ను.,

వీనిని బట్టి చూడఁగా నిందలి క్రియారూపములు విభక్తిరూపములు మొదలగునవేగాక యీ రచనా పద్ధతులందు భాషాతత్త్వమునందు భేద మగపడుచుండుటచే నాంధ్రరాజుల భాష మనమెఱిగిన ఆంధ్రమే కాదేమో యను సందేహము కలుగకమానదు. వారి శాసనభాష మనకుఁ బరిచిత మగు నాంధ్రము కాదనుట స్పష్టమే, కాని యీ రెండిటికిని ముడిపెట్టుట కొఱకే దాని వికృతరూపము-లేదాపరిణత రూపము-ఇది యని కొందఱు వాదించుట. ఆ బౌద్ధయుగమున ప్రాకృత భాషకుఁగల ప్రాబల్యమును బట్టి యాంధ్రరాజులు ప్రాకృతమునే రాజభాషగా గ్రహించి శాసనముల నందే రచింపించినను, ఈ దేశమున వారి నిత్యవ్యవహారమున మనమిప్పు డెఱింగిన యాంధ్రభాషనే వాడుకొనియుందురు. కాని యీ విషయమును నిర్ణయించుటకుఁదగిన యాధారములు మాత్రము లేవు. అయినను, ఆకాలపు టాంధ్ర దేశీయుల వ్యవహారమందున్న భాష పై శాసనభాషయగు ప్రాకృత ముకంటె భిన్నమని మాత్ర మూహించుటకు భరతాదుల వాక్యములే నిదర్శనములగు చున్నవి. భరతుఁడు నాట్యశాస్త్రమున ఆంధ్రులభాష ప్రాకృతముకంటె భిన్నమగుభాషగాఁబేర్కొని యున్నాఁడు.

"శబర్బర కిరాతాంధ్ర ద్రవిడాద్యాసు జాతిషు
నాట్యప్రయోగే కర్తవ్యం కావ్యం భాషాసమాశ్రయం"

అని చెప్పిన పిదప ప్రాకృతభాషల ప్రయోగపద్ధతిని గూర్చి తెలుపుచు,

"జాతి ష్వేతాసు సర్వాసు శుద్ధాసుచ ద్విజోత్తమాః
శౌరసేనీం సమాశ్రిత్య భాషాకార్యాతునాటకే,

అథవా ఛందతః కార్యాదేశభాషాప్రయోక్తృభిః,
గవాశ్వాజావిగోష్ట్రాది ఘోషస్థాన నివాసినాం
ఆభీరోక్తిః శాబరీవా, ద్రావిడీ ద్రావిడాదిషు"

దీనినిబట్టి ఆ కాలమునకు ఆంధ్రము, ద్రావిడము అనునవి భిన్నభాషలుగా బరిగణింపఁబడుచున్నవనియు, వీనికి బదులు సౌరసేనీ ప్రాకృత మొకప్పుడు ప్రయోగింపఁబడఁదగి యుండుటచే నివి దానికంటె భిన్నములనియు స్పష్టమగుచున్నది.

7-వ శతాబ్దమువాఁడగు కుమారిలభట్టు వైదికభాషలోఁ సంక్రమించిన మ్లేచ్ఛభాషాపదముల కర్థనిర్ణయము చేయు పట్ల, సంస్కృత వైయాకరణు లామ్లేచ్ఛ పదములకు సంస్కృతవ్యుత్పత్తులను గల్పించి వానియర్థము నెట్లు సమర్థించుచున్నారో చూపుటకుఁగా ద్రావిడభాషాశబ్దములగు "చోర్" పాంబు, వయిర్, అతక్, మొదలగువాని నుదాహరణముగాఁ జూపియున్నాఁడు. "చోర్" అను తమిళ శబ్దమునకు "చోర" శబ్దముతో నభేదమును గల్పించియు, పథ్నాసము—మార్గము అనునర్థముగల "అతర్" శబ్దము తౄ—తరణే యను ధాతువునుండి నిష్పన్నంబైనట్లుగాఁ దలంచి తరింపశక్యముగానిదిగనుక—మార్గమును "అతక్" అనుట యుక్తమేయని యా నిష్పత్తిని సమర్థించియు, సర్పవాచియగు "పాప్" (తె—పాము) శబ్దమును—"పాపః" అను శబ్దముతో నభేదము చేసి—వాస్తవముగా పాము—పాపియేగావున నావ్యుత్పత్తిసరియైనదేయని చెప్పుచు నిట్లు ద్రావిడాది మ్లేచ్ఛభాషాపదములకుఁగూడ స్వభాషానురూపములగు నర్థములను వ్యుత్పత్తులను గల్పించుచున్నారని తంత్రవార్త్తికమున ఁజెప్పియున్నాఁడు,

దీనినిబట్టి ద్రావిడము నాతఁడు ప్రాకృతభేదముగాఁగాక మ్లేచ్ఛభాషగా గ్రహించినట్లుస్పష్టము. ఈతఁడే ఆంధ్రభాషలో రాజన్ శబ్దమునకు పాలకుఁడను నర్థమేగాక క్షత్రియ పరమగు నర్థముకూడ వ్యవహారమునఁగలదని చెప్పుటచే నాంధ్రభాష ద్రావిడ ప్రాకృతములకంటె భిన్నమైనట్లు వ్యక్తము చేసినట్లైనది. ఈతనికాలమునకు ఁదెలుఁగుభాష శాసనములలోనికే యెక్క—

నారంభించినది. కావున నేడవశతాబ్ది ప్రాంతమున శాసనములలోఁ గనం బడు తెలుఁగుభాష అంతకుఁ బూర్వము-ఆంధ్రరాజుల కాలమునుండియు -గూడఁ తెలుఁగుదేశమున వ్యవహారములో లేదనిచెప్పుటయెంతమాత్రము యుక్తిసహముకాదుగదా. అనఁగా నాంధ్ర జాతివారు వింధ్యదక్షిణ ప్రాంతమునుండి దక్షిణాపథమునకువచ్చి కృష్ణాగోదావరీమధ్య దేశము నాక్ర మించియచ్చటి జనులతోఁగలిసిపోయి మహాసామ్రాజ్య స్థాపకులై ప్రఖ్యాతి గడించిన వారగుటచే, నీదేశమునకు, తద్దేశీయులకు, తెలుఁగుభాషకు నాంధ్రనామమబ్బినదేగాని, యీదేశము నిర్జనారణ్యాం బగుటకాని, యచ్చ ట దేశీయంబగుభాషయే లేకపోవుటగాని తటస్థింపలేదు. కాని యీ కాలము లోనే తెలుఁగులో ననేకములగు ప్రాకృతపదములు చేరియుండుటచే, నది దీనికి ద్వితీయప్రకృతియని తరువాతి వారు తలంచుటకుఁ దగినస్థితి యేర్పడి యుండును. అటు పిదప ప్రాకృతములు వెనుకఁబడి సంస్కృతభాషకు ప్రాము ఖ్యము గలిగిన కాలమున, "తల్లి సంస్కృతం బె యెల్లభాషలకును" అనువా దము బయలుదేరినదిగాని, యీలాక్షణికులును, తరువాతి కవులలో పాల్కు రికి సోమన నన్నెచోడాది కవులునుగూడ జానుదెనుఁగు, దేశీయము అనునదే సర్వసామాన్యముగ దేశమునకు స్వతస్సిద్ధమగు భాషయని యుద్ఘోషించు చునేయుండిరి. కావున నీదేశీస్వరూపనిరూపణమే మన యాంధ్రభాషా చరిత్రాన్వేషణమునకు మూలసూత్రంబగునని నేనుమనవి చేయుచున్నాను. ఈ తెనుగుదేశియొక్క నిజస్వరూపము తత్సమతద్భవ రూపమగు సంస్కృత ప్రాకృత గంగాప్రవాహములోఁ బ్రతిఫలింపకుగావున దక్షిణదేశమునందలి ద్రావిడభాషాప్రవాహినిలో నెంతవఱకు బ్రతిఫలించియున్నదో పరిశీలించి తెలిసికొనవలసియున్నది. మళయాళభాషలోని కేరళకౌముదీకర్త యీ భాషాస్వరూపము నిట్లు స్మరించినాఁడు.

> " సంస్కృతహిమగిరి గళితా, ద్రావిడభాషా కళిందజా మిళితా
> కేరళభాషాగంగా విహరతు మే హృత్సరసదా సంగా"

మన వాగనుశాసనుఁడగు నన్నయార్యుఁడుకూడ నిట్టి గంగాయము నల సంగమము వలన నేర్పడిన యాంధ్రభాషారూప దక్షిణగంగాప్రవా

హాము నే దక్షిణా పథమున పాటించి ఆంధ్రవాఙ్మయ స్వాదు ఫలములతో మనకు సంతర్పణచేసినాఁడు. ఆంధ్రరాజులు విశాల సామ్రాజ్యమును నెలకొల్పి ఆంధ్రకళలను బోషించి ఆంధ్రాభ్యుదయమునకుఁ దోడ్పడినను, ప్రాకృతభాషనుచేపట్టినవారగుటచే నానాటి తెలుఁగుభాషకు వన్నెయు వాసియు లేకపోయినది. తెలుఁగుభాషలోని సహజములగు దేశిలక్షణములు మరుగువడి సంస్కృతముతోవేసిన పైపూత మెఱుగులు చిమ్మ మొదలు పెట్టినది. అయినను తిక్కన సోమనాథాదులు దేశితెనుఁగు తేఁటనిగ్గుల తియ్యందనమును గొంత చవిచూపుటచే, దాని స్వరూపమన్వేషించుటకు మార్గమేర్పడినది. మఱియు ద్రావిడభాషాకళిందజ సంస్కృత గంగా ప్రవాహముతోఁ గలిసి ప్రవహించుచున్నను, ఆ ప్రవాహమునఁగూడఁ దన ప్రత్యేకతకుఁ జిహ్నమగు స్వీయ వర్ణము(ల)ను నిలుపుకొని చూపఱులకు నిజస్వరూపము వ్యక్తము చేయుచునేయున్నట్లున్నది. దీనిప్రత్యేకవర్ణము ఴ ఱాత్మకముగుటను బట్టి దీనినిమనము 'గుర్తింపవచ్చును.

నన్నయకుఁ బూర్వకాలమునందలి తెలుఁగు శాసనములను బరిశీలించినచో నందు ద్రావిడభాషలప్రత్యేకతకు చిహ్నములగు వర్ణములందు దేశిస్వరూపమే గాక దాని పరిణామ క్రమముకూడఁ గొంతవ్యక్తము కాకమానదు. వెనుకఁజూపిన తెలుఁగుశాసనమును బరికించినచో నందు ముఖ్యముగా సంస్కృత ప్రాకృతములలోలేని రెండు వర్ణములు ఴ,ఱకారములు కానవచ్చుచుండుట స్పష్టము. ఇవియే (ఎ. ఒలుకూడను) సంస్కృత గంగాప్రవాహముతోఁ గలిసి ప్రవహించుచున్న దేశీయంబగు ద్రావిడభాషా ప్రవాహమును గుర్తించుటకుఁ దోడ్పడు ముఖ్యవర్ణములనవచ్చును. ఈ భాషాప్రవాహము నన్నయ కుఁబూర్వము కొంత కాలమువఱకు అందలి గంగాయమునల ప్రత్యేకస్వరూపమునువ్యక్తము చేయుచునే ప్రవహించినను, ఆతనికాలమునాటికి రెండును గలిసిపోయి వానినిఁ గుర్తించుటకు వీలులేకుండు స్థితి యేర్పడినది. కావున నన్నయకుఁ బూర్వకాలపు శాసనములలోనే యీ ప్రవాహమును మనము గుర్తించ వలెను. ఈకాలపు తెలుఁగుశాసనములలోనేగాక నాగరలిపిలో వ్రాయఁ

బడిన సంస్కృతశాసనములలోఁ గూడ ఆంధ్రదేశీయ గ్రామనామములను వాని సరిహద్దులను బేర్కొను సందర్భములలో నాభాషలో నీ వర్ణములు గాని వాని లిపిగాని లేకుండుటచే నందీ ద్రావిడభాషా వర్ణములను ద్రావిడ లిపిలోనే వ్రాయవలసిన యావశ్యకత యేర్పడినది.

విషమసిద్ధియనునామాంతరముగల మొదటి విష్ణువర్ధనుని, తిమ్మాపురం శాసనమునను, చీపురుపల్లి శాసనమునను—"విష్ణుశర్మమాధవ శర్మాభ్యాం పఱికి విషయె చెఱుపూరగ్రామోయందత్తః" అనియు "పఱికి విషయె కుములూరం నామగ్రామం' యనియు వ్రాయఁబడియున్నది. 7-వశతాబ్ది ప్రారంభమునందలి రెండవపులికేశి అను చాళుక్యరాజుయొక్క కొప్పరపు తామ్రశాసనమున కర్మరాష్ట్రమునందలి ఇఱుఁలి గ్రామక్షేత్రమున కెల్లలు చెప్పుటలో "కొణ్డవేఱు పూర్వతధా దక్షిణతః" "విఱఁఱు పథా ఉత్తరతః" అని శకట రేఫమే వ్రాయబడినది.

విష్ణుకుండిన వంశీయుఁడగు రెండవవిక్రమేంద్రవర్మ చిక్కుళ్ల శాసనమందు "ఱెంకుళూర" వాసకాత్ .... రేగోన్డమ్ నామగ్రామం దత్తం" అనికలదు. ఈఱెంకుళూరే ఏలూరు సమీపమునందలి యిప్పటి "దెంకులూ"రని తెలియవచ్చుచున్నది. ప్రాచీన భాషలోని "ఱ" కారము సామాన్యముగాఁ దరువాతి తెలుఁగునఁ"డ"కారముగాను, అర్వాచీన కన్నడమున "ళ" కారముగాను మాఱుటకలదు. కాని ఈ "ఱ" కారము కాలక్రమమున "ద" కారముగాఁగూడ మాఱినదన్నందుల కిదియొక నిదర్శనమనవచ్చును.

7-వ శతాబ్దిమధ్యభాగమునందలి మొదటి విక్రమాదిత్యుని తలమంచి శాసనములో ఱ, ళ, ఴ, కారములు మూఁడునుగాన వచ్చుచున్నవి. "శ్రీ మేఘాచార్యాయ స్వకీయగురవే కొఱెూచుంకో (న్ర) గ్రామస్యోత్తర పార్శ్వేఏళసత్తిర్నామగ్రామః దత్తం". ఈ శాసనము నాగరలిపిలోనే కలదు. రెండవఅమ్మరాజు మలియపూండి శాసనములో—"ఆగ్నేయ తఃరావియ పెరియ "చెఱువు" —పశ్చిమతః మల్కపట్టు, కోఴబోయు తటాకంచ" అని కలదు.

5-వ శతాబ్దమునాటి (436-A. D.) పల్లవరాజగు రెండవ శివ స్కందవర్మ యొక్క ఒంగోడు శాసనములో "కర్మరాష్ట్రే ఒంగోడు గ్రామః—నరాచడు గ్రామోదక్షిణతః, పెనుకపఱ్ఱుగ్రామ ఉత్తరతః" అనికలదు. 10-వ శతాబ్ది ప్రారంభమునందలి ప్రథమచాళుక్యభీముని అత్తిలి తామ్రశాసనమును వ్రాసినవాఁడు "చామ కుఱ్ఱాచార్యుడు"

ఇట్లు చోళ చాళుక్య రాజుల తెలుఁగుశాసనములలో నీవర్ణములతోఁగూడిన పదములనేకములు గానవచ్చుచు నేయున్నవి.

పై నుదాహరించిన కడప శాసనములో "చోఴి" మహారాజ; "ఏఴు(వేల) అనియు, యుద్ధమల్లుని బెజవాడ శాసనములో "ఴస్సి; అఴి పుట, అనియు నిట్లు ఴ కారముతోఁగూడిన శబ్దము లనేకములుగలవు. ఈ శబ్దములే తరువాతి కాలమున చోడ, ఏడువేల, డస్సి, అడచుట మొదలగురూపములను బొందియున్నవి.

ఇట్లు నన్నయకుఁ బూర్వపుశాసనములలో ననేక పదములలో గనంబడుచున్న యీధ్వని తరువాతి కాలమున మార్పు జెందిన దగుటచే రూపు మాసి యంతరించినట్లగపడుచున్న దేగాని యీ భాషలో నొకప్పుడది లేకపోలేదు. కన్నడభాషలో నీ "ఴ" కారము 13-వ శతాబ్దివఱకు నిలిచి యున్నది. దక్షిణదేశభాషలకు విశేష చిహ్నమనదగు నీ "ఴ" కారము ఇటీవలికొన్ని యుత్తరహిందూస్థాన భాషలలో అనఁగా బెంగాలి మొదలగు వానిలోను, ఉఴియా, మార్వాడీ మొదలగుభాషానామములలోను గనబడుచున్నదిగావున, నార్యప్రాకృత భవములగు నీ భాషలలోవలెనే, తమిళకన్నడాది దక్షిణదేశభాషలలోఁగూడ నిటీవలి కాలమున నార్యభాషాశబ్దముల యుచ్చారణములోఁ గలిగిన మార్పువలన నేర్పడినదేగాని ద్రావిడ భాషల కిది ప్రత్యేకచిహ్నమునుటతగదను వాదమొకటి బయలుదేరినది. కాని ప్రాచీనప్రాకృతములలో నీవింతవర్ణములేదనుట నిశ్చయమేగదా? ఇది క్రీస్తుశకము 10-వ శతాబ్ది ప్రాంతమున బయలుదేరిన వనఁదగిన యుత్తర హిందూస్థాన భాషలలో దేశీయములగు ద్రావిడభాషల సంసర్గము చేఁబొడ

సూపినదని వేల చెప్పకూడదు. క్రీస్తుశకాదినుండి ప్రసిద్ధవాఙ్మయముతో నలరారు తమిళములోను తరువాతి కాలమున కన్నడాంధ్రములలోని శాసనములలోను ఇంకననేకములగు సమానార్థక పదములలోను ధాతుప్రలలోనుకూడ నీ వర్ణము ప్రత్యేకముగాఁ గానవచ్చుచునే యున్నది. ఈ పదజాలము, అందలి యీ వింతవర్ణము, వానిలో నొక్కొక భాషలో నీ వర్ణముపొందినమార్పు, ఇదియంతయు ఉత్తర హిందూస్థాన భాషలలో వలెనే యర్వాచీన కాలమున సంస్కృత ప్రాకృత శబ్దములలోఁ గలిగిన సహజ పరిణామఫలితమేయనుట కేవల హాస్యాస్పదము. ఈయొక్కధ్వనియే యీ ద్రావిడభాషాపదములలో నెన్నిమార్పులకులోనై తెలుఁగులో నెట్టి రూపములను బొందియున్నదో, దీనిమూలమున నీ దక్షిణదేశ భాషల సాజాత్యము, అనేకములగు నాంధ్రభాషాపదములయు ధాతువులయు ప్రాచీన స్వరూపము చరిత్రము ఎట్లు వ్యక్తము కాఁగలదో, ఈ క్రిందిపదముల పట్టికనుబట్టి మీరు గ్రహింపఁగలరు. కన్నడమున శబ్దమణిదర్పణమను వ్యాకరణమును రచించిన కేశిరాజను నాతఁడాభాషలో నీ వర్ణముతోఁగూడిన కన్నడశబ్దముల పట్టిక నిచ్చినాఁడు. దానినిబట్టి వానిలో నేవి తెలుఁగులో నెట్లు పొడసూపుచున్నవో కొంతవఱకుఁదెలిపెదను.

కన్నడము.	తెలుఁగు.	అఱవము.
ఴకారాంత ధాతువులు		
కుఴ్, ఖననే, to dig	గ్రొయ్యి,-గ్రొచ్చు, త్రవ్వ cf గొయ్యి (a pit)	కుఴి
ఇఴ్=నిమ్నావతరణే to comedown, descend	ఎఱఁగు (నమస్కరించు) (ఇళిగు >) డిగు > దిగు	ఇఱంగు
ఉఴ్=అవశిష్టే, విమోచనేచ, to remain	ఉడుగు = మాను	
అఴ్ = వినాశే, (to be ruined)	అడచు; అఱు (పెంపఱు)	అఴి
కఴ్=నిధనాతిదూరయోః	కడచు	

. to end, to die, to go or be removed very far.		
బటి=సమ్మార్జన, మార్గ వంశేషు =/to sweep, Road, race.	వడి (మార్గము cf వడి-ప్రాస,) బరి (గీటి)వలయాకారపు రేఖ. "పర్ణశాలకు జుట్టు బరు లేదు ప్రాసి". శ. రత్నా.	వటి-మార్గము
పటి=నిద్రాయాం.	పడు, పఱచు.	
సుటి=భ్రమణె to turn round, a whirlpool.	సుడియు, సుడిగుండము.	సుటి
"తుటి"=పాదసంఘట్టనె to trample on	త్రొక్కు,	
హీటి=నిర్ద్రివకరణె (=పిళి)to squeeze out	పిడుచు	
కొటి=జీర్ణె, to decay, to rot	కుళ్లు.	
ఎటి=ఆక్రమణాకర్షణే, to draw with power, to pull, drag,	ఈడు, ఈడ్చు.	
ఉటి=హాలవిలేఖనె to Plough, make furrows.	దున్ను; ఊడుచు, నాఱునాటు.	
అటి=రోదనె, weep	అడలు ఏడుచు	
అగటూ=ఖననె=to dig	cf. అగడ్త దీనికినామవాచకరూపమే గాని క్రియారూపమీ భాషలోనంతరించినది	
తెగటూ=నిందాయాం	తెగడు.	తిగటి

-to rebuke, blame		
పొగఴూ=సంస్తవనె	పొగడు	పుగఴ్
to Praise		
నెగఴూ=ఉద్యోగఖ్యాత	నెగడు	
యో:, to engage in,		
to be known or famous.		
మగుఴూ=నివర్తనె	మగుడు	
to return		
ఆఴూ=జలనిమజ్జనె	ఆడు	
to dive, or sink in water		
బాఴూ=జీవనె,	బ్రదుకు	బఴ్దు.
to Live	ళకారము డకారమై యున్నరూపము— "బాఁడుదల"పట్టు(=జీవగ్రాహంగృహీత్వా) అను పదబంధములో నిలిచియున్నది.	
పోఴూ=విదారణె, to Cleave asunder, split	పొడుచు	
పూఴూ=ఆచ్ఛాదనె, to Cover	పూడు, పూడుచు.	
బీఴు=పతనె=to fall	వీడు	
ఏఴూ=ఉత్థానె= to rise.	ఎక్కు=ఏర్+కు=ఏర్కు ఎక్కు. cf.ఏతాము, ఎగుమతి	ఏఱ్,
ఏఴు=సప్త=seven.	ఏడు	ఏఴ్
ఉఴిగ=work, service	ఊడిగము.	ఉఴై=to toi
ఒఴుకు=నదీప్రవాహె, to flow	ఒలుకు, ఓడు.	ఒఴుగు.

కఴి=sour gruel.	కలి (అంబలి)	కళి.
*కఴి=గర్దభం,	గాడిదె	కళుతె
కఴి=a bamboo pole.	గడ	కళై
కాఴు=forest.	కాడు	కాడు
కిముఴ్చి--	చిముడ్చి--	
కీఴ్=the state of being low	క్రిందు	కీఴ్ కిఴక్కు
కూఴ్=boiled rice	కూడు	కూళ్
కుఴంగు=to contract shrink	కుంగు,	
కూఴై=A stupid vile man	కూళ	కూళై
కోఴవి=tube	కుళాయి, కొళాయి. cf క్రోవి,	కుళాయ్
కోఴి=A cock, hen.	కోడి	కోఴి
గెఴుసుగడ్డ	గెనుసుగడ్డ	
తల్లఴం=భయం	తల్లడము-తల్లడిల్లు	
తాఴి=Palmyra	తాడి (చెట్టు)	తాఴి
తుప్పఴు=పక్షిరోమం	త్రుప్పడు=గొఱ్ఱెబొచ్చు	
తేఴ్=వృశ్చికం	తేలు,	
నెఴల్=Shade.	నీడ	నిఴల్, నీళల్
పఴియిగె=కేతనం	పడగ(of గాలిపడగ) (పగడ)	
పఴకె=bed	పడక.	పడుక్కై
పఴి=to abuse, to rebuke	ప్రయి, cf ప్రయివెట్టు	పళై
పాఴిల్=A dwelling place, a town.	ప్రోలు, ఇది "ఴ"కారముతో కూడిన పదముగాఁవున నే	పాళిల్=a Country

	కొన్ని ప్రాచీన తెలుగు శాసనములలో "పుఱు లు" అను రూపమున గన బడుచున్నది. పుఱూలు ప్ఱోలు ప్రోలు అయినది	
ముఱ్గు=to sink under water	మునుగు, ములుగు ముడుగు,	ముఱ్గు.
మొఱ=Cubit	మూర.	ముఱమ్.
మొఱ్గు=to bend, to bow	మ్రొక్కు	
బాఱ్తి=ప్రయోజనం	ప్రాతి. (cf ప్రాతిమో= ఒక లెక్క)	
బోఱతల=ముండె	బోడితల,	
మొఱగు=to sound as an instrument వాద్యం,	మ్రోగు, cf (కుక్క మొఱుగు)	
హఱను=old =పళను.	ప్రాత cf. పండు=fruit.	పఱ పళమ్=పండు
హాళ్ < పాళ్ ruin destruction	పాడు	పాళ్
హుఱు < పుళు. A worm హుఱుకు.	పురుగు-of పుచ్చు= పుర్+ఉచు పుర్చు > పుచ్చు.	
హేఱ్ < పేళ్, పేళ్	ప్రేలు,	పేచు,

ఇట్లే శకటరేఫముతోఁ గూడిన శబ్దములుకూడ సమానార్థకములై సజాతీయములై యీ భాషలన్నిటిలో సమానముగఁ గనఁబడుచున్నవి అనేకములు కలవు. కొన్నిటిని మాత్రమే యిచ్చుటఁ దెల్పెదను. క. మెఱ— విడంబె— తె.—మెఱయు; తెఱ--అనావరణ= తెఱచు; నెఱ=సమగ్రత్వే

. నెఱ; మఱెఁ=విస్మరణె, మఱచు, తోఱెఁ=విసర్జనె, తొఱఁగు; అఱెఁ=జ్ఞానే ఎఱుఁగు; పఱెఁ=విచ్ఛిత్తౌ, cf పఱియ (వాపంగ etc); ముఱెఁ=మోటనే, ఖండేచ ముఱియ, తఱెఁ=ఛేదే=తఱుగు; నుఱెఁ=సంచూర్ణె, నుఱు ము, మీఱు-అతిక్రమణె, మీఱు; కేఱు= శౌర్పకరణె, చెఱుగు, పాఱు తోఱు, దర్శనే=(తోర్చు)=తోచు cf తోఁప. కాఱు=వమనే, క్రక్కు-కెదఱు—విక్షేర్ణె=చెదరు; బెదఱు=వ్యస్తే=బెదరు, కిఱు=వ్యవధానె; తె-క్రిక్కిఱియు; కొఱెఁ-ఖండనె; కొఱత; ఆఱు నిర్ద్రవే=(తడి) ఆఱు.

ఈ శకటరేఫము ద్విత్వమైనచో నది టకారరేఫ సంయోగమువలె పలుకఁబడుచుండుట ద్రావిడభాషా సంప్రదాయసిద్ధము. అది యిప్పటికిని తమిళమునఁగలదు. ఈ సంప్రదాయమునుబట్టి యాంధ్రమున ద్విరుక్తట కారముతోఁగూడిన రూపములుకొన్ని బయలుదేరినవి. వైయాకరణులు చారిత్రక దృష్టితోఁ బరిశీలించినవారు కాకపోవుటచే దీని తత్త్వమును గ్రహింపక, ఆ యాసందర్భముల ద్విరుక్తటకార విధానము మాత్రము చేసిరి. చిఱు+ఎలుక=చిట్ఱు > చిట్టు > చిట్టు + ఎలుక=చిట్టెలుక--అయి నది మాఱు—మాట్ఱు=మాట—అనఁగా మాఱుబలుకుట. ఊఱునుండి, ఉట్ఱు=ఉట్టు(to flow, to leak)ఊట, మొదలగునవి వేర్పడినవి.

ఉఱి--నుండి--ఉట్టి.
కట్ఱు--కట్టు,
త.కుట్ఱు (to Pound, strike) కొట్టు
త.చుట్ఱు—తె--చుట్టు, చుట్ట.
త.కుట్ఱు=తె-కొండ, గుట్ట,
త.పుట్ఱు=తె-పుట్ట; కన్న=పుత్తు,

తె.మిట్ఱు=మిట్ట. కఱచు-నుండి-కాటు, గీఱునుండి గీఁటు, చిఱుఁనుండి చిట్టి, తేఱు నుండి తేటఇట్లు ట, ట్టలతోఁగూడినయనేక శబ్దములకుఁబూర్వ రూపములు శకటరేఫముతోఁ గూఁడినవేయని తెలియవచ్చుచున్నది.

ఈ పూర్వరూపమునకుసన్నిహిత ద్రావిడభాషలలో వెనుకవలసినదేగాని, సంస్కృతప్రాకృతములలోగాని, ఇటీవలి ఉత్తరహిందూస్థానార్య భాషల లోగాని వెదకిన లాభము లేదు.

ఇట్లే కొన్ని సూత్రములను బట్టి ఆంధ్రభాషాశబ్దముల పూర్వస్వ రూపమును చరిత్రను కాలక్రమమున నవి మాఱుచువచ్చిన విధమును ఇతరద్రావిడభాషలలోని ధాతువులతోను రూపములతోను సరిపోల్చి కని పట్టవలసియున్నది. మచ్చుకు మఱియు రెండు విధానములను దెలిపెదను.

తాలవ్యీకరణవిధానము—దీనినే 'Law of palatalization'అని చెప్పుదురు. అకారమునకు క వర్గకు స్థానము కంఠముగదా. కావునవీనిని కంఠ్యములందురు. ఇకారమునకు చవర్గమునకు యకారమునకు స్థాన ముతాలువు—కావున వీనిని తాలవ్యములందురు. పలుకుబడిలో కకారము పై అకారమున్నచో రెండును కంఠ్యములేకావున కకారముకంఠ్యముగ నేనిలు చును. కాని కకారముపై తాలవ్యమగు ఇకారముగాని ఎ, ఏలుగాని, యకారముగాని నిలిచినచో నా కకారముకొంతవఱకు తన కంఠ్యత్వమును బోఁగొట్టుకొని తాలవ్యంబగు "చ"కారమువలె పలుకఁబడుట తటస్థించును

కావుననే కొన్ని ప్రాచీన శబ్దములందలి కి, కీ, కె, కే, వర్ణములు కాలక్రమమున పలుకుబడిలో చి, చీ, చె, చే, వర్ణములతోఁగూఁడినవిగా మాఱిపోయినవి. తెలుఁగుభాషలో నీవర్ణములతోఁగూడియున్న శబ్దము లలో ననేకము లిట్టిమార్పువలన నేర్పడినవే. కొన్నిటిలో రెండురూపములు మనభాషలోనేగానఁవచ్చును. కొన్నిటి విషయములో కకారసహిత రూపము లితరభాషలలో మాత్రమే నిలిచియుండుట తటస్థించును—అట్టి వానిని వెదకి సరిపోల్చి గ్రహింపవలసియుండును. ఇట్లు ఇతరసన్నిహిత భాషారూపములతోఁబోల్చి పరిశీలించినగాని యొకభాషలోనిపదముల చరిత్రము-వానిపుట్టుక పూర్వోత్తరములు బయలువడ వన్నమాట. మన తెలుగులోని చకారాదిశబ్దము లనేకము లీతాలవ్యీకరణ విధానము మూలముగా నేర్పడినట్లేయున్నవి. చూడుడు.

చిలుక—దీని తమిళ కన్నడరూపములు కి వర్ణములతోఁగూడియున్నవి త, క——కిళి——గిళి=చిలుక యనియే యర్థము. ఈ రెండునొకశబ్దము యొక్క విభిన్నరూపములే. ఇందు మఱియొక విశేషమేమనగా—తెలుగులో వలె తుదికకారములేదు. ఈ కకారమెట్లువచ్చినది ముందు తెలిపెదను.*
చెయి, చేయి--కై, కేలు మొదలగు రూపములు తెనుఁగుననే గలవుగదా. కన్నడమున కెయ్, గెయ్——ధాతువు, తెనుగున "చేయు" ధాతువు. ఇందలి కకారమునకు తాలవ్యాచ్చు అగు ఎ కారము పరమగుట చేతనే, దీని సాహచర్య బలముచే కకారముకూడ తాలవ్యమై చకారముగా మారినది. కావున మన భాషలో ప్రాచీనంబులగు కై, కయి, కేలు మొదలగు కకారాదిరూపములతోఁబాటు, అర్వాచీనంబులగు చకార సహిత రూపములుకూడ వాడుకలోనికి వచ్చియున్నవి. కకారరూప మొకప్పుడీ భాషలో నంతరించిపోవచ్చును. చకార సహితరూపమే మిగిలియుండవచ్చును. అప్పుడితర సన్నిహిత భాషలలో దీనికి సమానార్థకమైన కకారసహితరూపమును కనిపట్టినచో నీ భాషల సాజాత్యము సన్నిహితత్వము, ఆ యారూపదముల ప్రాచీనచరిత్ర మొదలగువానినిమనము తెలిసికొనుట కవకాశ మేర్పడును.

చేను-- cf. కయ్య-కయ్యలు=మడి (కైయ-ప్రాచీన రూపమైయుండును.)

చేదు-- of. త-క, కయ,=to be bitter, astringent

చెన్ను-- (చెందొవ—కెందమ్మి) కెం, కెంపు, శబ్దములు కకార సహితము లీ భాషలోనే గలవు.

చెవి-- కన్న-కిబి, కివి, (ear) cf కేళ్-ధాతువు——వినుట అనునర్థము కలదు. త. కేళ్వి=(ear, hearing)

చెవుడు—cf కన్న-కివడు, కివుడు

* ఇది బహువచన ప్రత్యయమగు "కళ్" అనుదానియవశిష్టభాగము.

చెడు, చెడ్డ. కన్న-కిడు (to go to ruin). త. కెడు, కెట్ట-(to perish to be destroyed, to decay, rot) నశించు, క్రుళ్లు
త-కెడుదల్ (ruin) కెడుది-తె-చెరుగు.
త-కెడుకాలం-చెడ్డకాలము.

చిచ్చు=అగ్ని; కన్న-కిచ్చు (Fire); కాళ్ కిచ్చు-కాఱుచిచ్చు Wild fire
చిఱుగు-cf. త-కిఱుto be torn, rent into shreds, burst out.
చింపుట--cf. త. కిఱుత్తల్
చీలిక--త.కిళి a piece of cloth torn of.
చిలుము-- కన్న-కిలిబు, కిలుబు; త-కిళిమ్బు
చీము- } కన్న-కీ-(రక్తపక్వే),త, చీఱ్, మ-చీ. to become pus
చివుకు-చీకు
చెక్కిలి, చెక్కు--కన్న-కెక్కె, త-కన్న
చెఱువు--కన్న-కెఱె; త-చెఱై-Tank.
చెలిమి-- } కన్న-కెళె; త-కెళి-friendship.
చెలువుడు-- } త. కెఴువు-to unite, to embrace. కెఴువు-friendship
చెదరు--క.గదరు, త.చెదఱు
చెట్టు--కన్న-గిడ, త-చెడి(a tree).
చెక్కు--కన్న-కెత్తు; త-చెదుక్కు-(to chip)
చెఱుగు } (to winnow)—కన్న-కేఱు-(శూర్పకరణే)
చేట }
చెనకు--(to provoke)--కన్న--కెణకు.
చెదరు- to scatter-కన్న-కెదఱు, త. చెదఱు
జేన--(a span)—కన్న—గేణ్, గేణ; త-చాణ్, శాణ్;
చీఱు--కన్న--కీరు, గీఱు—తె. గీఱు, గీటు, గీయు to scratch

చెదలు. కన్న-గెదలు; మ.చిదల్, త—చిదలై. చిఱు—క. కిఱు.
మ. చిఱు. త......చిఱు.

కానికకారము తాలవ్యాచ్ఛరకముగానిచో నీమార్పు కనంబడు టలేదు.

కన్న తమి; తెలుగు.

కణ్-కన్ను; Eye

కడల్--కడలి-Sea

కట్టు--కట్టు-to bind

కన్దు--కన్దు-A calf.

కరె--కర-bank, shore.

కల్--కల్లు-Stone.

కాడు--కాడు-Forest.

కాల్--కాలు-Foot

కుట్టు--కొట్టు-to beat.

కురుడ--గ్రుడ్డి-Blind.

కుటి--గొయ్యి-a pit.

కొమ్బు--కొమ్ము-a horn

కొళ్--కొను--to take

తాలవ్యాచ్ఛరకములగు కకారగకారములు తాలవ్యములుగమారకుండ నిలిపికొనిన శబ్దములు కన్నడభాషయందు హెచ్చుగాఁ గనంబడుచున్నవి. కావున నాభాష యీ విషయమునఁ బ్రాచీన శబ్దములను నిలిపికొనియున్నదని తలంపనగును.

వర్ణవ్యత్యయము—ఉచ్చారణమునందలి వేగముకారణముగాఁ గొన్ని పదములందలివర్ణములస్థానములు తారుమారగుటంజేసి భాషాపదముల స్వరూపమునందొకప్పుడు మార్పులుగలుగుచుండును. ఇట్టిమార్పునే "వర్ణవ్యత్యయము" (Metathesis or euphonic displacement) అని యందురు. దీని మూలమున నొక్క భాషలోనేగాని, లేదా సజాతీయ భాషలలో గాని యొక్కొక పదమెట్టిమార్పులను బొందుచుండునో తెలిసికొనవచ్చును.

అలవు-బలము, పరిమాణము--లావు
అఱగు } తాచు, తాపిడి, తాపు
అఱుగుదీయు- } రాచు, రాపిడి, రాయిడి

త-అవన్- > తె-అన్ఱు > వాన్ఱు > వాన్డు > వాణ్డు > వాఁడు-

త-ఇళై; తె. ఎల(cf. ఎలదోఁట,) > లేఁదోఁట, లేఁత.
ఇళఁగొంబు > లేఁగొమ్మ, అది-అదిని > దాని ఇవన్ > వీఁడు.

త-ఇల్, ఇల్లాదు, ఇల్లామై-తె-లే, లేదు, లేమి,
త-ఉళ్- > తె-లో, లోపల, లోఁతు; లోవ; లోయ.
త. ఉరైక్కల్, క. ఒరగల్ > తె-రోఁకలి. తెలుఁగులోని ఉంట-ఉండ"-శబ్దము ఉరల్ > ఉర్లు, ఉరలు, ఉరలఁబడు ఉరల బాఱు, అనువానికి సంబంధించినదే

త-క. ఏరు-(to rise)=పైకెగయుట. ఎక్కు, ఎగయు, మొదలగు రూపములు తెలుఁగునగలవు-కాని వీనిలో మూలధాతువునందలి"ర" కారమగపడుటలేదు. ఎక్కు-అనునది—ఏర్కు, రూపము నుండి యేర్పడినదే. కానివర్ణవ్యత్యయముచే నేర్పడిన "రేగు" - అనుదానిలో మాత్రము రకారము నిలిచియున్నది. లే-లేచు" ధాతువులుకూడ నీమూల ధాతువునుండి కాలక్రమమున నేర్పడినవే.

త-తె-ఇరు-రెండు. త. ఇరట్టి--రెట్టింపు.
కన్న-ఎలర్-(గాలి, వాయువు)-ఎరల్, తెంబెలర్- దక్షిణవాయువు, ఇది తెలుఁగున "తెమ్మెరల్" అయినది. ఎరల్ శబ్దముతోఁ గూడిన యీ పదము బహువచనరూప మనుకొని, నిత్యబహువచనాంతమని వైయాకరణులు చెప్పిరి. అంతేకాక 'తెమ్మెర" అను నేకవచనరూపముకూడ పైదానినుండి యేర్పడినది. తమిళమునఁ"తెన్ఱల్"-అనఁగా చల్లనివాయువు. తెన్నెరల్-అనుదానియందలి ఎరల్ శబ్దములోని అకారము లోపించుటచే "తెన్ఱల్" అనురూపమేర్పడియుండును.

త. క. ఉగిర్, ఉగిరు, (nail) > తె. గోరు

తె. అడఁగు > డాఁగు

తె-"అగు" ధాతువు-అగ్-కాగ్; అగుటన్ > కావుటన్. కావుట్ రూపము భారతకాలముననే యేర్పడియుండినది. "కావున్' రూపముకూడ నక్లేవర్ణవ్యత్యయముచేత నేయేర్పడియుండవచ్చును. ఇది సంస్కృతమునందలి క్త్వార్థకమునవచ్చు "ఊన" ప్రత్యయముతోఁ గూడిన "కాతూణ మొదలగు ప్రాకృతరూపముల మూలముగా నుత్తరహిందూస్థానభాషలలో నేర్పడిన "కాఊణ" అనుదానినుండి యేర్పడినదని తలంప నవసరము కనఁబడదు.

తె-గులిమి(కర్ణమలము), గులివి, > గుబిలి-గుమిలి శబ్దములుకూడ కలవు

తె-చిప్పిలు (ఒడ్డగిల్లు) > పిచ్చిలు

తె-గుబులుకొను > బుగులుకొను

తె-కుతకుత > తుకతుక ఈ రూపాంతరములకు వర్ణవ్యత్యయమే కారణము.

ద్రావిడభాషలలోఁ బదాదియందు సంయుక్తాక్షరమువచ్చు సంప్రదాయము లేదు. కాని తెలుఁగులో ననేక ధాతువులలోనుపదములలోను రేఫసంయుక్తవర్ణము కనఁబడుచున్నది. దీనికిఁ గారణము వర్ణవ్యత్యయమే యనఁదగియున్నది.

తుటి > త్రొక్కు--తొక్కు

ముటంగు > మ్రోగు-మోగు

కుటి > గ్రొచ్చు--గొయ్యి

పుటు > ప్రుచ్చు-ప్రువ్వు-cf తె-పురుగు-పుచ్చు

పేటూ > ప్రేలు-పేలుట

వరై-బరె > వ్రాయు

కురుడు > గ్రుడ్డి-గుడ్డి

ఇట్లు మన యాంధ్రభాషాపదములను సంప్రదాయములను సన్నిహిత ములగు దక్షిణదేశ భాషారూపములతోడను సంప్రదాయముల తోడను బోల్చి చూచినచో, దీని ప్రాచీన చరిత్రయు నభ్యుదయక్రమమును గోచరింపకపోవు. మన భాష యిప్పటికి దొరికిన చారిత్రక నిదర్శనములను బట్టి యాంధ్రముగామాఱుటకుఁ బూర్వము చిరకాలము క్రిందటినుండియు నీదేశమున వ్యవహారముననుండెననియు, మనయాంధ్రరాజులు వారికాలపు స్థితిగతులబట్టి రాజభాషగా గ్రహించి శాసనాదులందు వాడిన ప్రాకృత భాష నుండి యేర్పడినది కాక, వారి దేశమున నిత్యవ్యవహారమున నింటిభాషగా వాడుకొనియుండినట్టియు, నిప్పటి దక్షిణదేశ భాషలతో సాజాత్యముకలిగిన ద్రైయా కాలముననే మూలద్రావిడమునుండి విడినశిన స్వతంత్రభాషగా నేర్పడియున్న దనియు మనము దీనిని బట్టి గ్రహింపవలయును. ఇట్టి మన భాషయభ్యుదయ క్రమమునుగూర్చి చరిత్రమునుగూర్చి బరిశీలించి తెలిసికొనవలసిన విషయము లపారముగాఁ గలవు. ఇచ్చటి విద్యార్థులును విద్యాధికులును భాషాతత్త్వ పరిశీలన విషయమున వ్యగ్రోత్సాహులు నాదరాయత్తచిత్తులునై యుందురుగాక. ఆంధ్రాభ్యుదయము విషయము నిచ్చట జూపఁబడుచున్న యుత్సాహమే యీ భాషను వ్యవహరించు నాంధ్రులనందఱ నేకకుటుంబముగను సంఘముగను జేసి, వారియుత్తరోత్తరాభివృద్ధికి సాధనభూతమగు గాక !!

కోరాడ రామకృష్ణయ్య, ఎం. ఏ.

తెనుఁగున జైన సంప్రదాయము.

శ్రీపాద లక్ష్మీపతిశాస్త్రి.
జూనియర్ లెక్చరర్.

ఆంధ్ర కవులకు ఆంధ్రమహాభారతమే లక్ష్యలక్షణ గ్రంథమగుట చేత ఆంధ్రకవిత్వమున భారతకవితా సంప్రదాయములే కనఁబడుచుండును. భారతము వేదమునకుపబృంహకము. రచించిన కవిత్రయమువారును వేద పురాణ విశ్వాసముగలవారే. వారి రచనలలో వేద విరుద్ధ సంప్రదాయములు చేర నవకాశములేదు. కవిత్రయమువారు పురాణాదిసమ్మత శైవ వైష్ణవ హరిహరాది సంప్రదాయమువారగుటచేత పురాణ సమ్మత శైవాది సంప్రదాయములు చేరినవి. వీర శైవము ప్రారంభించినతర్వాత బయలుదేఱిన గ్రంథములలోఁ గొంతవఱకు వీర శైవాచారాదు లున్నను అవి భారతాది సంప్రదాయముతోనే నిండియున్నవి. వీరశైవము వేదమతమును (బ్రాహ్మణ కర్మ మతమును) జైనమతమునుగూడ ద్వేషించినదగుటచేత రెండింటికిని జెందకున్నను కావ్యరచనా విషయమున రెండింటిని అనుసరించినదిగాని వేఱుమార్గమునఁ బోఁజాలదయ్యె. ఆ శైవ కవులు గూడ భారతాదిపఠనమునఁ బరిజ్ఞానము సంపాదించినవారే.

మతవ్యాపనమునకేని సరస హృదయాకర్షణమునకేని రచించిన కృతులలో శైవ కవులుగూడఁ జాల భాగము భారత కవితా ఫక్కినే యనుసరించిరి. భారతరుచి కలనడినవారికిఁ బైపై మాటలు రుచింపవు గదా.

జైన కవులు ఆంధ్రభాషలో రచించిన గ్రంథములు మనకు లభింపలేదనియే చెప్పవచ్చును. తన్మతాభిమానులంతరించినపుడా గ్రంథముల నాదరించి వ్రాసి వ్యాపకతకుఁ దెచ్చి నిలఁబెట్టువారెవరుందురు? వాని యంతట నవియే క్షీణించియుండును. మతద్వేషముచేతఁ బనికట్టుకొని

వానిని గొందఱు నశింపఁజేసినను జేసియుందురు. ఎక్కడనైన నేదైన దొరకునేమో వెదుకఁదగినదె. ఏమయినను కొన్ని జైన సంప్రదాయములు తెనుఁగునఁ జేరక పోలేదు. కన్నడభాషలోఁ గొన్ని జైన గ్రంథములున్నవి. వానిలో ఆ సంప్రదాయములు నిలిచియున్నవి. అవి యటుండ, కన్నడ కవులలో మొట్టమొదటి కవులు జైన మతావలంబులయిన యాంధ్రులు. వారు వారివారి ప్రభువుల సమ్మతిని సంస్కృత భారతాదులను కన్నడ ప్రబంధములుగా రచించినను వారు పఠించిన జైన గ్రంథ సంప్రదాయములను గొన్నిటిని వారి గ్రంథములందుఁ జేర్చిరి. కన్నడభాషలో ఆదిపురాణాదులు జైన గ్రంథములే.

సంస్కృత కర్ణాట భాషా సంప్రదాయములలో నిరూఢుఁడును ఆంధ్ర కవిరాజశిఖామణియునగు నన్నిచోడుఁడు తన కుమారసంభవ మహాకావ్యమున జైనసంప్రదాయములను గొన్నిటిఁ జేర్చెను. అందొకండిందుఁ బొందుపఱుతు.

సీ. సవిలాసగతిఁ గ్రాలు జంగమలతలలో
నడపాడునురగకన్యకల చెలువు
వెలుఁగొందు మణిపుత్త్రికల గెడ విహరించు
వరనిధానాధి దేవతల చెన్ను
సానుసంగత మేఘ సౌదామినులఁగూడి
పొలపాడు ఖచరాంగనల బెడంగు
మందార చందన నందనసంగతి
నెలసిన వనదేవతలనయంబు
మనసులురులుకొల్ప "మండనాంగానోక"
హములఁబొందిచూచు నమరసిద్ధ
చారణాది వర"కుమారాంగ భూషణ"
ద్యుతుల హిమనగేంద్ర మతిశయిల్లు

నన్నిచోడకుమారసంభవము. 3-ఆ. 14 పద్యము

ఇందుమండనాంగానోకహమునకు, మండన=అలంకార, అంగ=అవయవ, అనోకహ-వృక్షము. అని ప్రతిపదార్థము. ఈ సమస్త పదము దేనిని దెల్పుచున్నది? ఒకానొక వృక్షము పేరనిపించబోదు. పద్యములో సందర్భమునుబట్టి ఆ వృక్షముల సమీపమునుబొంది చూచు దేవసిద్ధచారణాది కుమారుల యవయవములందున్న భూషణకాంతులచే హిమవంత మతిశయిల్లుచున్నదని కవి వర్ణించెను. అమర—కుమారాంగ భూషణములకు సరియగు భూషణములు ఈ వృక్షాంగములయందుండవలయును. అవే భూషణాంగవృక్షములగును. అట్టి వృక్షములు మనకావ్యపరిభాషలో వర్ణింపఁబడినట్లులేదుగాని కన్నడకావ్యములలో జైనగ్రంథములలోఁ గనఁబడుచున్నవి. సంస్కృతభాషలోనున్న జైనగ్రంథములలోనుగలదు. దీనికి మూలము జైనగ్రంథములలోని ప్రయోగమేకాక జైనులలో సుప్రసిద్ధ సంప్రదాయము కూడగలదు.

పురాణ సంప్రదాయమునను గావ్యసంప్రదాయమునను కోరిన వస్తువుల నిచ్చునవి కల్పవృక్షము కామధేనువు చింతామణి అని ప్రసిద్ధి. ఆ కల్పవృక్షము దేవతరువులలో నొకటి. మందార, పారిజాత, సంతాన, కల్పవృక్ష, హరిచందనములు దేవతరువులు అని యమరసింహుఁడు చెప్పినాఁడు. మన కవులు వానిని కోరిన కోరికలను నిచ్చువానినిగా వాడిరి. పయి వృక్షములు స్వర్గమున నున్నవందురు. సర్వ భోగములున్న ప్రదేశము జైనులు భోగభూమి యందురు. అక్కడఁ గొన్ని వృక్షములుండును. ఆ వృక్షములలో నొక్కొక్క చెట్టు ఒక్కొక్క భోగసాధనము నిచ్చును. భోగసాధనములలో ౧. మద్యమునిచ్చు వృక్షము—మద్యాంగ వృక్షము ౨. ఆతోద్యము—వాద్యములనిచ్చునది ఆతోద్యాంగము. ఇట్లే 3. భూషణాంగము ౪, మాలాంగము ౫. దీపాంగము ౬. జ్యోతిరంగము ౭: గృహాంగము ౮. భోజనాంగము ౯. భాజనాంగము ౧౦. వస్త్రాంగము అను వృక్షములు గలవు. ఇవి పృథివీసారమునుబట్టి యా

యీా వస్తువుల నిచ్చునుగాని దేవతాధిష్ఠానములగుటచేత నట్టి ఫలముల నిచ్చుటలేదని వారి సంప్రదాయము. ఇవి పెరుగుసముద్రము, చెఱకు సముద్రము మొదలగు సముద్రములవంటివి. ఆ సముద్రములుగూడ జైన సంప్రదాయములోనివేమో ! ఆ వృక్షములలోనిది యీాభూషణాంగ వృక్షము. ఆ చెట్టునిండ చిగుళ్లవలెను ఆకులవలెను మండలవలెను కేయూరాద్యలంకారములు నిండియుండును. ఆ చెట్ల సన్నిధిని చూచుచుండిన అమర ... వరకుమారభూషణాంగద్యులతో హిమవంత మతిశయిల్లెను. పయి పాదములందుఁగూడ సాదృశ్యముగల ద్రవ్యముల సమావేశమే యతిశయిల్లిన రీతి వర్ణింపఁబడినది.

శాకుంతలమున క్షౌమవస్త్రము, అలంకారములు, లత్తుక మొదలగునవి చెట్లు ఇచ్చినట్లున్నది. కాని అది ఋషిప్రభావమున వనదేవతలు ఇచ్చినట్లు కూర్పఁబడినది.

పయి జైన సంప్రదాయము నన్ని -చోడుఁడు గ్రహించినట్లు ఇతరాంధ్రకవులు గ్రహించిరో గ్రహింపలేదో !

కన్నడ ఆదిపురాణము సప్తమాశ్వాసము ౫౬వ పద్యము "వ. అంతు దేవర్ .దేవనోళావగమాద తమ్మాదరదిం మాలెగట్టి దుగ్ధవారిపూరిత కనకకళశకం గళంతంము గొందళిసి సందణిసి నీడిదాగళ్,

సురసందోహద తీవి తంద ఘటసంఘాతం గళానల్కెర ।
టక్కిరదింబారదె మాణి నిర్మిసిద దోర్దండంగళోళ్ భూషణో ॥
త్కరమింబాగిరెభూషణాంగతరువంకుంభంగళాత్తోళ్ ళళోళ్ ।
కరమింబాగిరెభాజనాంగతరువంపో ల్తం సురాధీశ్వరం ॥

వ॥ నిజభుజ సహస్రోద్ధృత కనకకుంభముఖ విగళిత క్షీరవారిధా రెయం జయజయ నినదనపూర్వకం జినసవన ప్రథమ ప్రారంభదొళ్ సౌధ ర్మేంద్ర నిశానేంద్రనుం మిసిసిదాగళ్'

సురాధీశ్వరునకు క్షీరవారిస్నానముచేయుచుటకై దేవతాసహస్ర ములుఅనేకసహస్రసంఖ్యగల క్షీరవారిఘటములు తీసికొనిరాఁగా వానినన్ని టిని నందుకొనుటకై తానును అనేక సహస్ర కరములు చాచినపుడు ఆతని భుజదండములకున్న యలంకారములుచూడఁగా నాతఁడు భూషణాంగతరు వును బోలియుండెను. మఱియును ఆ ఘటములను కరములతో ధరించిన పుడు భాజనాంగతరువును బోలియుండెను. అని కవివర్ణించెను*

ఇట్లు ప్రయోగించుటయేకాక ఆదిపురాణముననే పంచమాశ్వాస మున ౩౧-వ పద్యము మొదలు ౪౧-పద్యము చివరవఱకు మద్యాంగాది వృక్షముల వివరించెను. దాని ననుసరించియే శాంతిపురాణమున షష్ఠాశ్వాశమున కవి మదిరాంగాది వృక్షములను వివరించియున్నాఁడు. ఆది పురాణమునకు మూలము సంస్కృతపూర్వపురాణము. ఆ పూర్వ పురాణ శ్లోకములనే యుదాహరింతు ఈ సంప్రదాయము కన్నడమార్గమునఁదెనుం గునఁజేరినదని యూహించుట యుక్తి దూరముకాదు.

దీనికిమూలము:—

* "తేషామన్యోన్య హస్తాగ్ర సంక్రాంతైర్జలపూరితైః
కలశైర్వ్యాన శేవ్యోమ హైమైస్సాంధ్యైరివాంబుదైః
వినిర్మమేబహూన్ బాహూంస్తానాదిత్సుశ్శతాధ్వరః,
సతైస్సాభరణైర్బేజే భూషణాంగ ఇవాంఘ్రిపః
దోస్సహస్రోద్ధతైః కుంభైరాక్తైర్ముక్తా ఫలాంచితైః
భేజే పులోమజాజానిః భాజనాంగద్రుమోపమాం"
పూర్వపురాణము త్రయోదశ పర్వ౧౧౬, ౧౧౭౧౧-౮
3౪3-వ పుట.

పూర్వపురాణము, నవమపర్వ ౩౮ మొదలు ౫౫ వఱకుఁగల శ్లోకములఁ జూడుఁడు.

జంబూ ద్వీప మహామేరో రుత్తరాందిశమాశ్రితాః
సంత్యుదక్కురవో నామ స్వర్గ శ్రీపరిహాసినః
మద్యాతోద్యవిభూషాస్రగ్దీప జ్యోతిర్గృహాంగకాః
భోజనామత్ర వస్త్రాంగా ఇత్యన్వర్థసమాహ్వయాః
యత్ర కల్పద్రుమా రమ్యాదశధా పరికీర్తితాః
నానారత్నమయాః స్ఫీతప్రభోద్యోతిత దిఙ్ముఖాః

1. మద్యాంగా మధుమైరేయ శీధ్వరిష్టాసవాదికాన్
రసభేదాంస్తతామోదాన్వితరంత్యమృతోపమాన్
కామోద్దీపనసాధర్మ్యాన్మద్యమిత్యుపచర్యతే
తారహోరసభేదోయం యస్సేవ్యో భోగభూమిజైః
మదస్యకరణం మద్యం పానశౌండై ర్యదాదృతం
తద్వర్జనీయమార్యాణా మంతఃకరణమోహదం.

2. పటహాన్ మర్దలాంస్తాలం ఝల్లరీశంఖకాహళం
ఫలంతి పణవాద్యాంశ్చ వాద్యభేదాంస్తదంఘ్రిపాః

3. తులాకోటికకేయూర రుచకాంగదవేష్టకాన్
హారాన్మకుట భేదాంశ్చ సువతే భూషణాంగకాః

4. స్రజోనానావిధాః కర్ణపూర భేదాంశ్చనైకధా
సర్వర్తు కుసుమాకీర్ణాః సుమనోంగా దధత్యలం.

5. మణిప్రదీపైరాభాంతి దీపాంగాఖ్యా మహాద్రుమాః

6. జ్యోతిరంగాస్సదోద్యోతమాతన్వంతి స్ఫురద్రుచః

7. గృహాంగాస్సౌధ ముత్తుంగం మండంపంచ సభాగృహం
చిత్రన రత్నశాలాశ్చ సన్నిధాపయితుం క్షమాః,

8. భోజనాంగాన్ వరాహారా నమృతస్వాదుదాయినః
వపుష్కరాన్ ఫలంత్యత్ర షడ్రసానశనాదికాన్
అశనం పానకం ఖాద్యం స్వాద్యంచాన్నం చతుర్విధం
కట్వాంమ్లతిక్తమధుర కషాయలవణా రసాః.

9. స్థాల్యాని చషకాన్ శుక్తి భృంగార కరకాదికాన్
భాజనాంగా దిశం త్యావిర్భవచ్ఛాఖానిమంగిణః.

10. జీనపట్టదుకూలాని ప్రావార పరిధానకం
మృదుశ్లక్ష్ణ మహార్ఘాణి వస్త్రాంగాదదతి ద్రుమాః
నవనస్పతయోప్యైతే నైవదివ్యైరధిష్ఠితాః
కేవలం పృథివీసారాస్తన్మయత్వముపాగతాః
అనాది నిధనాశ్చైతే ఫలంతి విపులంఫలం
యథాన్యపాదపాఃకాలే ప్రాణినా ముపకారిణః.

KARUVŪR TŌṞṞAM

BY

DR. C. ACHYUTA MENON,
Head of the Department of Malayāḷam.

NOTE.

This is a sacred song secured from Chittoor, Cochin State, describing the birth of the Elephant-headed God at Karur. Its peculiarity lies in its conception of the God as a forest deity. The characters that figure in the story are mountaineers. It begins with the mention of the Mother of Karur (Central Malabar) a hilly tract where there is a shrine dedicated to Ganapati. The mother sends word through Kotaraman to the chief of the Malayans (mountaineers) to come and clear the forest. He comes with his usual offerings to the Mother accompanied by his Malayi (wife). He was in need of an axe etc., which were supplied by the Mother from her armoury. They started work. In the course of cutting trees a Jack tree which had a big fruit was also hit and the fruit fell. It was pealed and eaten by all and the Malayi immediately felt that she had conceived. In due course she gave birth to an elephant-child which later on became the big Elephant Deity of the Karur temple.

This version seems to be peculiar to the mountaineers of Malabar and is therefore of some interest to the antiquarian. It differs in details and outline from the sophisticated story about Ganapati's birth narrated in Vināyaka Mahatmyam in which Śiva and Parvati appear as the parents of the God.

കരുവൂർ തോററം. *

വാഴ്ക, വാഴ്ക, ദൈവമെ!
കരുവൂർ † കോട്ടമാമലപ്പുറം വാഴ്ക.
അകമതിലായിരക്കാതമുണ്ടു കാണാകുന്നു;
പുറമതിലായിരക്കാതമുണ്ടു കാണാകുന്നു;
അകക്കോട്ട നൂററിക്കാതമുണ്ടു കാണാകുന്നു;
പുറക്കോട്ട നൂററിക്കാതമുണ്ടു കാണാകുന്നു;
ഇരുന്നാടിക്കു ഇരുപതുകാതമുണ്ടു കാണാകുന്നു.
അങ്ങനത്തോരു കരുവൂർക്കോട്ട മാമലപ്പുറമുണ്ടു;
കാടോടു കാടുകെട്ടിക്കിടക്കുന്നു;
മുള്ളോടു മുള്ളു കെട്ടിക്കിടക്കുന്നു;
വരമ്പൊടു വരമ്പുകെട്ടിക്കിടക്കുന്നു.
ആദിത്യന്റെ ഏക്ക[1]മില്ല;
ചന്ദ്രന്റെ പരുമാററമില്ല;
വായുവിന്റെ അനക്കാട്ടമില്ല.
കാക്കയിനാൽ വായിച്ചോറും കറുകം പുല്ലും
തണ്ണീരുമില്ലാതെ കിടക്കുന്നോരു
കരുവൂർ കോട്ടമാമലപ്പുറം വെട്ടി വെളിച്ചമാ-
ക്കേണമെന്നു തിരുവചനം പുലമ്പുന്നു
കരുവൂർ നല്ലച്ചമാതാവു[2] തൻ പെരുമാട്ടി[3]
കരുവൂർ മികക്കോതൻ കോതരാമനല്ലച്ചനോടു്.

---

* ചിറവൂരിൽനിന്നു കിട്ടിയതു്.

† തെമ്മലപ്പുറത്തുള്ള ഒരു സ്ഥലം

1. കഠിനമായ ശ്വാസം മുട്ടലിനാണു് ഈ വാക്കു് ഉപയോഗിക്കാറുള്ളതു്. ഇവിടെ സമ്പർക്കംപോലുമില്ല എന്നർത്ഥം.

2. നല്ലച്ചനോടു കൂടിയ അമ്മ—അച്ഛൻ ഇവിടെ നായകനും പിതാവുമാകാം.

3. പെരുമാൻ(ൾ) എന്നതിന്റെ സ്ത്രീലിംഗരൂപം.

അതിനെക്കേട്ടോരു കരുവൂർ മികക്കോതൻ
കോതരാമനല്ലച്ഛനണ്ടു പല്ലക്കചേല പണി[4]
[വെച്ചുട്ടത്തുകണ്ടു;
കൊല്ലത്തു ചേല കൊണിത്തി[5]വെച്ചുട്ടത്തു കണ്ടു;
പച്ചപ്പൊന്തിയായുധം കയ്യി(ൽ)പ്പിടിപ്പോളും ചെയ്തു
ഏറും മലകടന്നു ഏറങ്ങും ചുരമിഴിഞ്ഞു;[6]
തളുത്ത വനംകടന്നു കുളുത്ത പൂങ്കാവുകിഴിഞ്ഞു;[7]
ചക്രപാലമന്നുകടന്നു;
ചതുരശാല കൊടികഴിഞ്ഞു;
ചെങ്ങനാർ കുന്നുകടന്നു;
വണ്ടുതോട്ടം തറകടന്നു;
പുത്തനാഞ്ചേരി'കളി' മധുരംകഴിഞ്ഞു;
പരുന്തിരുന്നു പാരാട്ടം[8] പാറ[9] മലകടന്നു;
കുരുവിയിരുന്നു കൂത്താട്ടം കൂർമല കിഴിഞ്ഞു;
അമ്മലയും ഇമ്മല കടന്നു;
അഭിഷേകമെന്നും മഹാമലകടന്നു;
വിഴിചെറുമാമല കടന്നു;
വില്ലി[10]കണ്ടമാമലപ്പുറത്തു ചെന്നു;
വില്ലികണ്ട മാമലയന്റെ പടിക്കലൊമ്മാറുചെന്നു
ഒന്നു രണ്ടുവിളി പകന്നുകണ്ടാൻ കരുവൂർ മിക
ക്കോതൻ കോതരാമനല്ലച്ഛൻ.
അന്നേരത്തു ആരെന്റെ ചെറുപ്പേരറിയാതെ
വിളിക്കുന്നു എന്നുകേട്ടാൻ എല്ലായിലുംമൂത്ത
വില്ലികണ്ട മാമലയൻ.
അന്നേരത്തു എല്ലായിലുംമൂത്ത വില്ലികണ്ട

---

4. ഞെറി മുതലായ അലങ്കാരങ്ങളും.
5. ഉടുവടയിലുള്ള വിശേഷം.
6. ഇഴിഞ്ഞു } —ഇറങ്ങി.
7. കിഴിഞ്ഞു }
8. പാരാട്ടുക—ഉല്ലസിക്കുക.
9. ഒരുതരം പരുന്തു്.
10. കാട്ടുദേവത (കുരുവി പൂവി മുതലായവയെപ്പോലെ).

മാമലയാ! എന്ന പിന്നെയും ഒന്ന രണ്ടുവിളി
പകൎന്നുകണ്ടാൻ കരുവൂർ മികക്കോതൻ കോത
[രാമനല്ലച്ചൻ

അന്നേരത്തു ഓടിമണ്ടി[11] വന്ന പടിതുറന്ന
കണ്ടാൻ എല്ലായിലും മൂത്ത വില്ലികണ്ടമാമലയൻ.
എന്തിങ്ങോട്ടെഴുന്നെള്ളിയ കാൎയ്യം തമ്പുരാനെ!
എന്നകേട്ടാൻ എല്ലായിലുംമൂത്ത വില്ലികണ്ടമാമലയൻ.
കേൾപ്പോത്തുമുണ്ടോ എല്ലായിലുംമൂത്ത വില്ലികണ്ട
[മാമലയാ!

കരുവൂർ നല്ലച്ചമാതാവരുളിച്ചെയ്തു വിട്ടു:—
നിങ്ങൾ പന്തിരുപേരുംകൂടി പോരണമെന്നാൻ
കരുവൂർ മികക്കോതൻ കോതരാമനല്ലച്ചനമേ
[ദൈവമേ!

'അയ്യോ! പാവം! തമ്പുരാനേ! കനിയും കാഴ്ചയും
കണ്ടില്ല' എന്നാൻ എല്ലായിലുംമൂത്ത വില്ലികണ്ട
[മാമലയൻ.

അന്നേരത്തുവെച്ച കുലവാഴക്കുല എടുത്തുംകണ്ടു
കുടത്തോടെ തേനെടുപ്പോത്തുംചെയ്തു വില്ലി
കണ്ട മാമലയൻ പുറത്തിന്ന പുറപ്പെട്ടു.
കരുവൂർകോട്ട മാമലപ്പുറത്തു കരുവൂർനല്ലച്ച-
മാതാവിൻെറ തിരുമുമ്പിൽ കൊണ്ടുപോയി
കാഴ്ചയെല്ലാംവെച്ചു, അടിയറവുവാങ്ങി,[12] മുടികുമ്പിട്ടു,
ആചാരം പലതുംചെയ്തു് അകലെപ്പോയി
നിന്ന കൈതൊഴുതുകണ്ടാർ മാമലയർ
പന്തിരുപേരുമേ ദൈവമെ!
എന്തിങ്ങോട്ടു നീട്ടിയൂട്ടുക[13] എന്നകേട്ടാൻ എല്ലാ
യിലുംമൂത്ത വില്ലികണ്ട മാമലയൻ.
കേൾപ്പോത്തുമുണ്ടോ എല്ലായിലുംമൂത്ത വില്ലികണ്ട
[മാമലയാ

11. ഇങ്ങിനെ ആവൎത്തിക്കുന്നതു പഴയപാട്ടുകളിൽ പതിവാണ്.
12. അടിയെ ആശ്രയമെന്നൎത്ഥം കൈക്കൊണ്ടു.
13. അരുളിച്ചെയ്യുക—ആചാരഭാഷ.

നമ്മുടെയൊരു കരുവൂർകോട്ട മാമലപ്പുറമുണ്ട
കാടോടുകാടു കെട്ടിക്കിടക്കുന്നു;
മുള്ളോടു മുള്ളു കെട്ടിക്കിടക്കുന്നു;
വരമ്പോടു വരമ്പു കെട്ടിക്കിടക്കുന്നു;
ആദിത്യൻെറ ഏക്കമില്ല;
ചന്ദ്രൻെറ പരിമാററ[14]മില്ല;
വായുവിൻെറ അനക്കാട്ടമില്ല;
കാക്കയിനാൽ വായിച്ചോറും കറുകംപുല്ലും തണ്ണീരു
മില്ലാതെ കിടക്കുന്നോരു കരുവൂർകോട്ട മാമലപ്പുറം
വെട്ടി വെളിച്ചമാക്കേണം മാമലയാ എന്നു
[തിരുവചനം
പുലമ്പിക്കണ്ടോറം കരുവൂർ നല്ലച്ചമാതാവു തമ്പുരാ-
ട്ടിയുമേ ദൈവമേ!
'അയ്യോ! പാവം! തമ്പുരാട്ടി! കോടാലിയും കൊടു
വാളും കാണുന്നില്ല' എന്നാൻ എല്ലായിലും
ത്ത വിള്ളികണ്ടു മാമലയൻ.
അതിനെ കേട്ടോരുനേരത്തല്ലോ കരുവൂർ
നല്ലച്ചമാതാവു തമ്പുരാട്ടിയുണ്ടു തൻെറയോരു
പടിഞ്ഞാററാം മന്ത്രശാല തട്ടിത്താഴ തുറന്നു,
പടിഞ്ഞാററകത്തുപുക്കു പന്തിരണ്ടു പൊന്നും
കോടാലിയും പന്തിരണ്ടു പൊന്നും കൊടുവാളും
പന്തിരണ്ടുപൊന്നും കവക്കോലും[15] എടു
ത്തിട്ടു കൊടുത്തുകണ്ടു കരുവൂർ നല്ലച്ചമാതാവു
[തമ്പുരാട്ടി.
അതിനെയെല്ലാം തൊഴുതേററു വാങ്ങുവോളുംചെയ്തു
കരുവൂർ വടക്കെ മലഞ്ചെരുവിൽ പോയിവെച്ചു
മുത്തിനാൽ കോരി മുറനിറച്ചു[16] വെച്ചു കണ്ടു,
പവിഴത്താൽ കോരി പറനിറച്ചുവെച്ചു കണ്ടു,

14. പെരുമാററം എന്നതിൻെറ ദേശ്യരൂപം.
15. കവുങ്ങിയുള്ള ഒരുതരം കോല്.
16. മുറത്തിൽ നിറച്ചു തിരുമുൽക്കാഴ്ച. ആചാരത്തിലുൾപ്പെട്ടതു്.

നമ്പൊന്നാൽ പതിപ്പൊൻ[17] വെപ്പോളും ചെയ്തു
വാഴ്ക, വാഴ്ക, എൻെറ കരുവൂർ നല്ലച്ചമാതാവു
വാഴ്ക, എന്നു കിഴക്കുനോക്കി വെട്ടിയോരു കാട്ടണ്ടു
കിഴക്കു ഉദയമാനപർവ്വതത്തോടു കൊണ്ടു
പോയി ചാരത്തുടങ്ങുന്നു!
പടിഞ്ഞാറുനോക്കി വെട്ടിയൊരുകാട്ടണ്ടു
പടിഞ്ഞാറസ്തമയപർവ്വതത്തോടു കൊണ്ടു
പോയി ചാരത്തുടങ്ങുന്നു!
തെക്കുനോക്കി വെട്ടിയൊരുകാട്ടണ്ടു തെക്കു
ത്രികൂടപർവ്വതത്തോടു കൊണ്ടുപോയി ചാരത്തുടങ്ങുന്നു
വടക്കുനോക്കി വെട്ടിയൊരുകാട്ടണ്ടു വടക്കു
മഹാമേരുപർവ്വതത്തോടു കൊണ്ടു
പോയി ചാരത്തുടങ്ങുന്നു!
അങ്ങനെ നേരെ കാട്ടും മുടിയും പർവ്വതവും തകർത്തു
ചെല്ലുന്നോരു നേരത്തു കരുവൂർ മുക്കാൽവട്ടമുണ്ടു
[കാണാകുന്നു;
കരുവൂർ വെള്ളിവെലിക്കല്ലുണ്ടു കാണാകുന്നു;
കരുവൂർ വെള്ളിക്കരിമ്പനയുണ്ടു കാണാകുന്നു;
കരുവൂർ മണിക്കിണറുണ്ടു കാണാകുന്നു;
കരുവൂർ കായിരഞ്ഞിയെന്നൊരു വടവൃക്ഷ[18]മുണ്ടു
[കാണാകുന്നു ദൈവമെ!
കരുവൂർ കുണ്ടുകുളമുണ്ടു കാണാകുന്നു;
കരുവൂർ മുണ്ടവരിക്കപ്ലാവുണ്ടു കാണാകുന്നു;
അതിലൊരു കലിയുഗച്ചക്ക[19]യുണ്ടു കാണാകുന്നു
അന്നേരത്തു 'കയ്യും തളർന്നു കാലും തളർന്നു തമ്പുരാട്ടി!
കോടാലിയും കൊട്ടുവാളും വായ്തിരിഞ്ഞുപോയി!
തണ്ണീർദാഹം പെരുതായിരിക്കുന്നു!
ഞങ്ങൾക്കിച്ചക്കതരേണമെന്നു'കേട്ടാൻ എല്ലായിലും
മൂത്ത വില്ലികണ്ട മാമലയൻ.

---

17. മററുള്ള സാധനങ്ങളോടുകൂടിവെക്കുന്ന പൊൻ. നൻപൊൻ=നമ്പൊൻ.
18. വലിയമരം എന്നു താൽപര്യം.
19. കലിയുഗരൂപമായ ചക്ക. വലിയചക്കയെന്നുമാവാം.

കേൾപ്പോതുമുണ്ടോ എല്ലായിലുംമൂത്ത വില്ലികണ്ട
[മാമലയാ!

'വീഴിമേലയ്യന്റെ കൂറുണ്ട ചക്കയിൽ
വിത്തുമലശാസ്താവിന്റെ കൂറുണ്ട ചക്കയിൽ
പാക്കാമ്പറത്തയ്യന്മാർക്ക് കൂറുണ്ട ചക്കയിൽ
പാഞ്ഞുവെട്ടും പണിക്കന്മാർക്ക് കൂറുണ്ട ചക്കയിൽ
തുങ്ങിക്കുത്തും കുറുപ്പന്മാർക്ക് കൂറുണ്ട ചക്കയിൽ
ചക്കയെല്ലാം തന്റെകൂടാ മാമലയാ' എന്നാറം
കരുവൂർ നല്ലച്ച മാതാവു തമ്പുരാട്ടി.
അതിനേയുംകേട്ട കേളാതെകണ്ട തന്റെറ
കയ്യിലിരുന്നോരു പൊന്നുംകൊട്ടുവാളു കൊണ്ട
ഒന്നൊഞ്ഞു ഒന്നോഞ്ഞി ഒന്നൊറിഞ്ഞുകൊണ്ടാൻ
എല്ലായിലുംമൂത്ത വില്ലികണ്ട മാമലയൻ.
ചക്കയെല്ലാം മുരല[20]റ്റു വീഴുന്നോരു നേരത്തു
പൊന്നുംകൂട[21]കൊണ്ടുപോയി കാട്ടിക്കൊണ്ടാറം
എല്ലായിലുംമൂത്ത വില്ലികണ്ടമാമലയി!
ചക്കയെല്ലാം ചുളഇരിഞ്ഞു നോക്കുന്നോരുനേരത്തു്
ഒന്നോ ചുളയുമുള്ളൂ, ഒന്നോ കുരുവുമുള്ളൂ,
ചക്കയെല്ലാം വെട്ടിപ്പൊളിച്ചു ചുളഇരിഞ്ഞു
[നോക്കുന്നോരു നേരത്തു്

ഒരുമുറം ചുളയുമുണ്ടു്, ഒരുമുറം കുരുവുമുണ്ടു് കാണാകുന്നു.
വെണ്ണകൊണ്ടടപ്പുക്കൂട്ടി വേദാന്തനെരുപ്പുകൂട്ടി
ചെമ്പുകിടാരത്തിലിട്ടു വെന്തുമറിഞ്ഞു വരുന്നോരു
[നേരത്തു

[22]രുധിരവെള്ളപ്പേരാറായിപ്പോയി കലിയുഗച്ചക്കയുമേ
[ദൈവമെ!

അന്നേരത്തു തണ്ണീർദാഹം പെരുതായിരിക്കുന്നു
എന്നുചൊല്ലി പൊന്നുംകമ്പിറം കോട്ടി

---

20. ഞെട്ടി.

21. കൊട്ട.

22. ചോരയായി പരിണമിച്ചു എന്നു താൽപര്യം. വെള്ള, പേരാർ എന്നീ ശബ്ദങ്ങളുടെ ആവൃത്തി ആധിക്യത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു.

മൂന്നുകമ്പിൾ തണ്ണീർ കോരികുടിച്ചുകണ്ടാൾ
എല്ലായിലുംമൂത്ത വില്ലികണ്ട മാമലയി!
അന്നീററിൽ ദശഗർഭം[23] പോന്നുദശമുററുന്നു
എല്ലായിലുംമൂത്ത വില്ലികണ്ട മാമലയിക്കു.
ഒന്നാംമാസം [24] തിങ്ങളിൽ ഒളിചെറുതാകുന്നു.
ഇരണ്ടാംമാസം തിങ്ങളിൽ ഇരസ[25] വടിവാകുന്നു.
മൂന്നാംമാസം തിങ്ങളിൽ മുട്ടതന്റെ ഉരുവമാകുന്നു.
നാലാംമാസം തിങ്ങളിൽ നാൽചതുരമൊത്തുക്കൂട്ടുന്നു.
അഞ്ചാംമാസംതിങ്ങളിൽ പഞ്ചഗർഭം പണിമുകിഞ്ഞു 26.
ആറാംമാസം തിങ്ങളിൽ അറിവുററു കൊഴവി[27] തോന്നി.
ഏഴാം(മാസം) തിങ്ങളിൽ ഏഴുന്നാപിള്ള പുടപുഴങ്ങി[28].
എട്ടാംമാസം തിങ്ങളിൽ ചൊട്ടമുലയിൽ പാൽചുരന്നു.
ഒമ്പതാംമാസം തിങ്ങളിൽ രോമദപാരം പണിമുകിഞ്ഞു.
പത്തുപിറന്നു പാതിചെല്ലുന്നാപ്പോൾ
പാടിളകി നോവുതുടങ്ങുന്നു എല്ലായിലുംമൂത്ത വില്ലി
[കണ്ട മാമലയിക്കു.
അന്നേരത്തു ഈററില്ലമാടം പണിചെയ്യിച്ചു കണ്ടാൻ
എല്ലായിലുംമൂത്ത വില്ലികണ്ട മാമലയൻ.
പിടിച്ചുനില്പാൻ പൊന്നായ[29]യുണ്ടാക്കിക്കണ്ടു
അന്നേരത്തു ഈററില്ലമാടത്തിൽ ചെന്നുകണ്ടാൾ
എല്ലായിലുംമൂത്ത വില്ലികണ്ട മാമലയി.
എക്കിലും വക്കിലും എണ്ണതലോടിക്കണ്ടു
ഒരരി[30]എന്നു വിളിക്കുന്നപ്പോൾ ഒരുലോകം പുട
[പുഴങ്ങുന്നു

23. പത്തുമാസത്തെ ഗർഭം.
24. മാസവും തിങ്ങളും ആവത്തിച്ചിരിക്കുന്നതു നോക്കുക.
25. രസാകൃതി!
26. അവസാനിച്ചു.
27. കുട്ടി.
28. പുടമുഴങ്ങി—എന്നുമാവാം. പുടമുഴങ്ങി എന്നുള്ള പ്രയോഗത്തിന്നാണു് അധികം പ്രചാരം. ഇളകി ശബ്ദമുണ്ടാക്കി എന്നൎത്ഥം.
29. തൂങ്ങിനില്ക്കാനുള്ള ഒരുപകരണം.
30. ഒരു ഹരി എന്നൎത്ഥം.

ഈരരി എന്നു വിളിക്കുന്നപ്പോൾ ഇരുലോകം
[പുടപുഴങ്ങുന്നു
മൂവരി എന്നു വിളിക്കുന്നോപ്പാൾ മുമ്മൂർത്തികൾ കൈ
[കൊട്ടുക്കുന്നു
നാലരി എന്നു വിളിക്കുന്നപ്പോൾ നന്മകനെപെററു
[കണ്ടോൾ
എല്ലായിലുംമൂത്ത വില്ലികണ്ട മാമലയി.
അന്നേരത്തു താൻ പിറന്നോരു പിള്ളയെല്ലാം
മറിഞ്ഞും തിരിഞ്ഞും നോക്കുന്നോരുനേരത്തു
വരയും കുറിയും ചെവിയും കൊമ്പു തുമ്പിക്കയ്യുമുണ്ടു
[കാണാകുന്നു
ആനക്കിടാ പിറന്നതെന്നു അകാപ്പുനാടെല്ലാം വിളി
[തുടങ്ങിക്കണ്ടു.
കരിമ്പുമുറിച്ചു കാതംവഴിവട്ടമെറിഞ്ഞുകണ്ടു
[ആനക്കിടാവു.
ഇരുമ്പുമുറിച്ചു ഇരുകാതംവഴിവട്ടമെറിഞ്ഞുകണ്ടു
[ആനക്കിടാവു.
മുരുക്കുമുറിച്ചു മുക്കാതംവഴിവട്ടമെറിഞ്ഞുകണ്ടു
[ആനക്കിടാവു.
നമ്മുടെയൊരു ആനക്കിടാവിനു എന്തുപേർ
[പൊലിപ്പൂയെന്നു
കരുവൂർ കരിയാനത്തടിയനെന്നുപേർ പൊലിച്ചുകണ്ടു
കരുവൂർ നല്ലച്ഛമാതാവു തമ്പുരാട്ടിയുമൊ ദൈവമെ.

കുറിപ്പ്:—കരുവൂർ ഗണപതിയുടെ ഉത്ഭവത്തെപ്പററിയുള്ള തോററമാണിത്. തോററുക എന്ന ക്രിയക്ക് സൃഷ്ടിക്കുക, ഉണ്ടാവുക എന്നാണ് പഴയ അർത്ഥം. തോററം പാട്ടുകളെല്ലാം ദേവന്മാരുടേയോ ദേവിയുടേയോ ഉൽപത്തിയെ വിവരിക്കുന്നവയായിരിക്കും.

ലീലാതിലകത്തിലെ
അപപാഠങ്ങളും അബദ്ധങ്ങളും.

ലീലാതിലകമെന്ന സാഹിത്യശാസ്ത്രഗ്രന്ഥം കഷ്ടിച്ചു രണ്ടു പന്തിരാണ്ടോളമായി വിദ്വാൻപരീക്ഷയ്ക്കു പാഠ്യപുസ്തകമാണ്. മലയാളം ഓണേർസ് ആരംഭിച്ചതോടുകൂടി അതിലേക്കും അതു് പാഠ്യപുസ്തകമായിത്തീൎന്നിരിക്കുന്നു. എന്നിട്ടും സൎവ്വഥാ ആദരണീയമായ ആ പ്രാചീനഭാഷാശാസ്ത്രഗ്രന്ഥത്തിൻെറ സ്ഥിതി ശോചനീയമായിത്തന്നെ കാണുന്നതു് കഷ്ടത്തിലും കഷ്ടമാണെന്നു് പറയാതെ കഴികയില്ല. വിദ്വാൻ, ഓണേർസ് എന്നീ പരീക്ഷകളിൽ ഉത്തീൎണ്ണന്മാരായവർ പലരും പ്രകൃതശാസ്ത്രഗ്രന്ഥം നിഷ്കൃഷ്ടമായ നിലയിൽ വായിച്ചു വിഷയം പൂൎണ്ണമായി ഗ്രഹിച്ചിട്ടില്ലെന്നുള്ളതു് പരസ്യമായ രഹസ്യവുമാണ്. എന്നാൽ, ആ ന്യൂനത ലീലാതിലകത്തെ സംബന്ധിച്ചേടത്തോളം കേവലം അദ്ധ്യയനരീതിക്കുള്ളതല്ല; ഗ്രന്ഥത്തിനും കൂടിയുള്ളതാണെന്നു പറയേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. പ്രചാരലുപ്തമായ പ്രാചീനമലയാളഭാഷയിലുള്ള ഉദാഹരണപദ്യങ്ങളെക്കൊണ്ടുതന്നെ ദുർഗ്രഹമായിത്തീൎന്നിരിക്കുന്ന പ്രസ്തുതഗ്രന്ഥം അപപാഠാവലീഢവും അശുദ്ധജടിലവും ആയിരിക്കെ അതിനെ വിശദമായി നിഷ്കൃഷ്ടരീതിയിൽ അദ്ധ്യാപകന്മാരെങ്ങിനെ പഠിപ്പിക്കും? അദ്ധ്യേതാക്കൾ എങ്ങിനെ പഠിക്കും? ആകയാൽ അപപാഠങ്ങളുടെ ശുദ്ധീകരണത്തിനു പുറമെ പ്രസ്തുതഗ്രന്ഥത്തിന്നു് ഒരുവ്യാഖ്യാനവും കൂടി അത്യന്താപേക്ഷിതമായിട്ടാണിരിക്കുന്നതു്. അതിലേക്കു സൎവ്വഥാ അർഹന്മാരായ അഭിജ്ഞന്മാർ ഈ വിഷയത്തിൽ ഇനിയും മൌനം ദീക്ഷിക്കുന്നപക്ഷം വിശ്വവിദ്യാലയത്തിൻെറ മലയാളം വകുപ്പിലെ ഒരംഗമായ ഇവനെക്കൊണ്ടു ഭാഷാപ്രണയം യഥാശക്തി വല്ലതും കത്തിക്കുറിപ്പിക്കുവാൻ അവകാശമുള്ളതിനാൽ ദുൎവ്വഹമായ ആ ഭാരം ശക്തന്മാരായ ആരെങ്കിലും ഏറെറടുത്താൽ കൊള്ളാമെന്നുള്ള ഈയുള്ളവൻെറ ആഗ്രഹം മഹാജനങ്ങളുടെ മുമ്പാകെ ഈ അവസരത്തിൽ സവിനയം സമൎപ്പിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

'സഹൃദയ' എന്ന മാസികഗ്രന്ഥത്തിൻെറ 1114-ലെ വൃശ്ചികം ലക്കത്തിൽ മഹാകവി, റാവുസാഹിബ്ബ്, ഉള്ളൂർ എസ്സ്. പരമേശ്വരയ്യർ അവർകൾ "ലീലാതിലകത്തിലെ പാട്ടു" എന്ന തലവാചകത്തോടു കൂടി അതിലെ ഒരു ഉദാഹരണമായ "തരതലം താൻ—" എന്ന പാട്ടിനെ പരിശോധിച്ചു ശുദ്ധമാക്കി പ്രദർശ്ശിപ്പിച്ചതു് ഈയുള്ളവനെപ്പോലെ കേരളീയരായ മററു സാഹിത്യപ്രണയികളും സകൌതുകം സമീക്ഷിച്ചിരിക്കാം. എന്നാൽ, അതിലേക്കു് എല്ലാംകൊണ്ടും അർഹനായ അദ്ദേഹം അത്രമാത്രംകൊണ്ടു തൽക്കാലം തൃപ്തിപ്പെട്ടതു് ഒഴിച്ചുകൂടാത്ത കാൎയ്യാന്തരപരമ്പരകളുടെ അതിപാതത്താലല്ലാതെ അപപാഠാന്തരങ്ങളുടെ അഭാവത്താലാണെന്നു് വിചാരിക്കവയ്യ. അനേകം അപപാഠങ്ങൾ പ്രസ്തുതപുസ്തകത്തിൽ സ്ഥലംപിടിച്ചിരിക്കുന്നതായിട്ടാണു് എനിക്കു തോന്നുന്നതു്. യൂനിവേർസിററി വിദ്യാൎത്ഥികളിൽ ചിലൎക്കു് ലീലാതിലകത്തിലെ ചിലഭാഗങ്ങൾ പറഞ്ഞുകൊടുക്കുന്ന സമയം അൎത്ഥം ഘടിക്കുമാറു് സന്ദർഭോചിതമായി യഥാശക്തി പല പാഠങ്ങളും എനിക്കു തിരുത്തിശ്ശരിയാക്കേണ്ടതായി വന്നിട്ടുണ്ടു്. അവയെ ഏതാണ്ടു് വിഹഗവീക്ഷണസമ്പ്രദായത്തിൽ സംഗ്രഹിച്ചു വിജ്ഞന്മാരുടെ വിനോദത്തിനും വിദ്യാൎത്ഥികളുടെ വിജ്ഞാനത്തിനുമായി ഈ അവസരത്തിൽ പ്രദൎശിപ്പിക്കുന്നതു് യുക്തമെന്നു വിചാരിക്കുന്നു. എന്നാൽ, ആ വകയിൽ അധികഭാഗവും ഞാൻ അഭ്യൂഹിച്ചിട്ടുള്ളതുമാത്രമാകയാൽ സൎവ്വഥാ അനവദ്യമോ അചാല്യമോ ആണെന്നു് എനിക്കു് അഭിപ്രായമില്ലെന്നു കൂടി പറഞ്ഞുകൊള്ളട്ടെ. പരിശോധിച്ചു പാഠസാധുത്വം നിൎണ്ണയിക്കുന്നതിലേക്കു ലീലാതിലകത്തിൻെറ ശുദ്ധമായ ഒരുപ്രതി കണ്ടുകിട്ടുന്നകാൎയ്യം തന്നെ പ്രയാസമാണെന്നു ഗ്രന്ഥഗവേഷണപ്രണയികൾക്കു പരക്കെ അറിയാവുന്നതാണല്ലോ. ഇവിടത്തെ മാനുസ്ക്രിപ്ട്സ് ലൈബ്രറിയിൽ (Manuscripts library) ഒരു പകൎപ്പുള്ളതു് അച്ചടിച്ച പുസ്തകത്തേക്കാളും അശുദ്ധമായിട്ടാണു് കാണുന്നതു്. എങ്കിലും സ്വല്പം ചില പാഠങ്ങൾ അച്ചടിപ്പുസ്തകത്തിലേതിലും യുക്തതരമല്ലെന്നുമില്ല. ആ വക പാഠങ്ങളെ യഥാവസരം അവിടവിടെ നിർദ്ദേശിക്കയും ചെയ്യാം.

ലീലാതിലകം പരിഭാഷയിൽ പരിഭാഷകൻെറ മംഗളശ്ലോകമായ "വിഷ്ണോരെണ്ണും കമരികൾ—" എന്ന പദ്യത്തിൽ 1092-ലെയും

1105-ലേയും പതിപ്പുകളിൽ ഒരുപോലെ കാണുന്ന 'കമരികൾ' എന്ന പദം അശുദ്ധമാകുന്നു. ഒരുതരം പുല്ലിനെയാണ് 'കമരി' എന്നു പറയുക. അതു് ഇവിടെ ഘടിക്കയില്ലല്ലോ. അതുകൊണ്ടു ശുദ്ധമായ പാഠം 'കുമരികൾ' എന്നായിരിക്കണം. 'കുമരി' എന്ന പദം 'കുമാരി' യുടെ തദ്ഭവമാണെങ്കിലും തമിഴിലും പ്രാചീനമലയാളത്തിലും മററും 'തരുണി' എന്ന അൎത്ഥത്തിൽ പ്രയോഗിക്കുക പതിവുണ്ടു്. അതി നാൽ 'കുമരി' കമരിയായതു് അച്ചടിപ്പിശാചിന്റെ പ്രഭാവത്താലാ യിരിക്കാം.

മൂലം, ഭാഗം 1. പരിഭാഷ, ഭാഗം 1.

"അനിയതാലങ്കാരസംസ്പൎശേന ച സമ്പദ്യതേ" എന്നതിന്നു പകരം ഇവിടത്തെ മാനുസ്ക്രിപ്ട്സ് ലൈബ്രറി (Manuscripts library) യിലെ പകൎപ്പിൽക്കാണുന്ന പാഠം "അനിയതാലങ്കാരരസ സംസ്പൎശേന ച സമ്പദ്യതേ" എന്നാണ്. അതു് അച്ചടിച്ച പുസ്തക ത്തിലേതിലും യുക്തതരമാണെന്നു വിചാരിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. യുക്ത തരമായ ലൈബ്രറിപ്പകൎപ്പിലെ പാഠത്തിന്നു് അനുഗുണമായി പരിഭാ ഷയും മാറേറണ്ടതാണെന്നു പ്രത്യേകിച്ചു പറയേണമെന്നില്ലല്ലോ.

മൂലം, ഭാഗം 4.

"അച്ഛൻ, തള്ള ഇത്യാദയഃ കുടനാട്ടുഭാഷാശബ്ദാ സന്തീതി കി ന്നോച്യതേ" എന്ന മൂലപംക്തിക്കു രണ്ടു പതിപ്പിലും പരിഭാഷയില്ല.

"കിഞ്ച കേരളഭാഷായാമേവ താവച്ചോളകൎണ്ണാടാന്ധ്രാദിഭാഷാ സ്സന്തീതി കിന്നോച്യതേ" എന്നതിൽ "കിന്നോച്യതേ" എന്നതു് അപ പാഠമാണ്. "കിമുച്യതേ" എന്നാണ് വേണ്ടതു്. കേരളഭാഷയിൽ ചോളകൎണ്ണാടാന്ധ്രകുടകുഭാഷകൾ കാണുന്നതാണെന്നു മുമ്പു പറഞ്ഞി രിക്കയാൽ 'കിന്നോച്യതേ' എന്ന ചോദ്യം പ്രകരണവിരുദ്ധമാണ്. ഇപ്രകാരം പൂൎവ്വഗ്രന്ഥത്തിന്നു മാത്രമല്ല, "കൎണ്ണാടാദിഭാഷായാം തദ്ഭാ ഷാപ്രബന്ധേപി ചോളഭാഷാസ്സന്തീതിവചനം കിമുപേക്ഷ്യതേ," ഇത്യാദ്യുത്തരഗ്രന്ഥത്തിന്നും വിരുദ്ധമാണ്. അത്രമാത്രമല്ല "സന്തീ ത്യേവ" എന്നതിലെ 'ഏവ'കാരം അസംബദ്ധമാണെന്നുമാകും.

1105-ൽ പതിപ്പിച്ച പുസ്തകത്തിലെ മൂലത്തിൽ 'കിമുച്യതേ' എന്ന സാധുപാഠം തന്നെ കാണുന്നുണ്ടെങ്കിലും പരിഭാഷമാത്രം നേരേ

മറിച്ച്, 1092-ലെ പതിപ്പിലെപ്പോലെ "എന്തുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു കൂടാ" എന്നാക്കിയിരിക്കുന്നതു് അത്യന്തം അയുക്തമായിട്ടാണ് പരിണമിച്ചിരിക്കുന്നതു്. മൂലത്തിലെ അപപാഠത്തിന്നു പറഞ്ഞ ന്യൂനതകളൊക്കെയും അതിന്റെ പരിഭാഷയ്ക്കും കാണുമെന്നുള്ളതു് അനുക്തസിദ്ധവുമാണല്ലോ.

"കർണ്ണാടാദിഭാഷായാം തൽപ്രബന്ധേപി ചോളഭാഷാസ്സന്തിതി" എന്നു മുമ്പുദ്ധരിച്ച പംക്തിയിലെ "ചോളഭാഷാഃ" എന്നിടത്തു ചോളാദിഭാഷാഃ എന്നാണ് ലൈബ്രറിപ്പകപ്പിലെ പാഠമെന്നും അതാണ് സമീചീനതരമെന്നും കൂടി ഈ സന്ദർഭത്തിൽ പറഞ്ഞു കൊള്ളുന്നു.

മൂലം, ഭാഗം 5. പരിഭാഷാ, ഭാഗം 5-6.

"തർഹി, ആട്, മാട്, നാട് ഇത്യാദയശ്ചോളശബ്ദാഃ കഥം ചോളഭാഷാ ഭവേയുഃ" എന്നതിലെ ആട്, മാട്, നാട് എന്നതു് അപപാഠമാണ്. ഈ പദങ്ങൾ തമിഴരുടെ സംഭാഷണത്തിൽ ഉണ്ടെന്നു സാധാരണക്കാർക്കുപോലും അറിയാവുന്നതായിരിക്കെ, സാഹിത്യത്തിലല്ലാതെ സംഭാഷണത്തിലില്ലെന്നു ആചാര്യൻ അഭിപ്രായപ്പെടുമോ? അതിനാൽ, സാധുപാഠം 'ആട്ട, മകട്ട, നാട്ടരീ' എന്നായിരിക്കണം. യഥാക്രമം ആൺ, പെൺ, നാവുരി എന്നീ അർത്ഥത്തിലുള്ള ഈ പദങ്ങൾ തമിൾ സാഹിത്യത്തിൽ അല്ലാതെ ഇന്നും സംഭാഷണത്തിൽ ഇല്ല. ഈ സ്ഥിതിക്ക് 'ആട്, മകൾ, നാൾ എന്ന മൂലത്തെ പരിഭാഷപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നതു ശുദ്ധമേ അബദ്ധമാണല്ലോ. അതുപോലെ "നന്നു ആട് പ്രഭൃതയഃ" ഇത്യാദി മൂലം "ആട്ട പ്രഭൃതയഃ" എന്നും "ആടുമുതലായ—" ഇത്യാദി പരിഭാഷ "ആട്ട മുതലായ—" എന്നും ആയിരിക്കേണ്ടതുമാണ്.

മൂലം, ഭാഗം 6. പരിഭാഷ, ഭാഗം 7-8.

"വേന്നവാവു, കലിത്തൊകൈ ഇത്യാദി സംജ്ഞാ" എന്ന മൂലഭാഗവും അതിന്റെ പരിഭാഷയും ശരിയല്ല. 'വേന്നവാവു്' എന്നതു അപപാഠമാണ്. അങ്ങിനെ ഒരു വാക്കുതന്നെ തമിൾ ഭാഷയിലില്ല. ലേഖകന്റേയോ പാഠകന്റേയോ അജ്ഞാനമൂലമായ പ്രമാദത്താൽ 'വെൺപാവു്'തന്നെയാണ് 'വേന്നവാവ'ായി മാറിപ്പോയിരിക്കുന്നതു്. താളിയോലഗ്രന്ഥത്തിലെ ഹ്രസ്വപ്പുള്ളി ദീർഘപ്പുള്ളിയായും, ൺ, 'ന്ന'

എന്നായും പകാരം വകാരമായും തെററിദ്ധരിക്കാൻ എളുപ്പമുണ്ടല്ലോ. 'വെൺപാവ്' എന്നതിനോടു സഹചരിതമായ പദം "കലിത്തുറ" എന്നായിരിക്കാനാണ് അവകാശം. അതിനാൽ 'കലിതെതാകൈ' എന്നതും അപപാഠമാണ്. ഇവിടത്തെ പ്പകപ്പിൽ 'വെൺപാവ്' വേന്നവാവായി മാറീട്ടുണ്ടെങ്കിലും ഭാഗ്യത്താൽ 'കലിത്തുറ' മാത്രം വികാരം കൂടാതെ ശുദ്ധമായിത്തന്നെ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നുണ്ട്. 'വെൺ പാവ്', 'കലിത്തുറ' എന്നിവ തമിഴരുടെ വൃത്തസംജ്ഞകളാണെന്നും വൃത്തസംജ്ഞയെക്കൊണ്ടു ഗ്രന്ഥത്തിന്നു നാമകരണംചെയ്യുക അവരുടെ പതിവാണെന്നും ഈ അവസരത്തിൽ അനുവാചകന്മാരെ അനുസ്മരിപ്പിച്ചുകൊള്ളുന്നു. ഈ പ്രമാദത്തെ പരിഭാഷാകാരൻ കണ്ണടച്ചു നുവത്തിക്കയാണ് ചെയ്തിരിക്കുന്നത്.

പരിഭാഷ, ഭാഗം 7.

"കർണ്ണാടകഭാഷയോ തെലുങ്കുഭാഷയോ അതിലെ നിഘ(ണ്ടു?)ണ്ടുകൊണ്ടാണോ നിശ്ചയിക്കുന്നത്? അതിലും നിഘ(ണ്ടു?)ണ്ടുവില്ലല്ലോ" എന്ന പ്രസ്താവത്തിലെ 'അതിലും' ഇത്യാദി പരിഭാഷാവാക്യം നിർമ്മൂലമാണ്. കർണ്ണാടകഭാഷയിൽ, അഭിധാനവസ്തുകോശം, കർണ്ണാടകശബ്ദസാരം, കർണ്ണാടകസഞ്ജീവനം മുതലായ നിഘണ്ടുക്കൾ ലീലാതിലകകാലത്തുതന്നെ ഉണ്ടായിരിക്കെ ഇല്ലെന്നു എങ്ങിനെ പറയാം? മൂലകാരൻ അങ്ങിനെ പറഞ്ഞിട്ടുമില്ല. അഭിധാനകോശത്തിൻെറ കാലം ക്രി. പി. 12-ാംനൂററാണ്ടും, കർണ്ണാടകശബ്ദസാരത്തിൻേറയും മററും കാലം 14-ാംനൂററാണ്ടിൻെറ പൂർവ്വാദ്ധവും ആണെന്നു ചരിത്രകാരന്മാർ തീർച്ചപ്പെടുത്തീട്ടുമുണ്ട്. ലീലാതിലകത്തിൻെറ കാലം 14-ാംശതകത്തിൻെറ ഉത്തരാദ്ധമാണല്ലോ. ഇങ്ങിനെയിരിക്കെ നിർമ്മൂലവും അസംഗതവുമായ ആ പരിഭാഷാഭാഗം സ്വീകാര്യമാണോ?

മൂലം, ഭാഗം 7. പരിഭാഷ, ഭാഗം 9.

"തമിഠനാട്ടുമൈവേന്തരും വന്താർ" എന്ന മൂലത്തിലേയും പരിഭാഷയിലേയും വാക്യങ്ങളിൽ 'മൈവേന്തരും' എന്നതു അപപാഠമാകുന്നു. 'നാട്ടും' എന്നതിലെ 'ഉം' എന്നതു് അനന്വിതമാകകൊണ്ടു തന്നെ ആ പാഠം അബദ്ധമാണെന്നു തെളിയുന്നുണ്ട്. 'മൂവേന്തരും' എന്നാകുന്നു സാധുപാഠം. "നന തമിഠനാട്ടു മൈവേന്തരും വന്താർ ഇതി വചനാൽ കേരളാ അപി തമിഴാസ്സ്യുഃ" എന്ന വാക്യത്തിലെ ഗർഭിത

വാക്യമായ 'തമിഴ്നാട്ടുമൈവേന്തരും വന്താർ' എന്നതു ഗ്രന്ഥാന്തരത്തിൽ നിന്നുള്ള അനുവാദമാണെന്നതു സുവ്യക്തമാണ്. പ്രസ്തുത വാക്യം,

*"ഇനൈത്തനവറിന്ത ചിനൈ മുതർ ക്കിളവിക്കു
വിനൈപ്പട്ടു തൊകുതിയിനമ്മൈവേണ്ടും."

എന്ന തൊൽകാപ്പിയസൂത്രത്തിന്റെ വ്യാഖ്യാനത്തിലും മററും ഉദാഹരണമായി കൊടുത്തിട്ടുള്ളതാണ്. അതിലൊക്കയും 'മൂവേന്തരും' എന്നാണുതാനും.

"നേതി ന വക്തവ്യം; അതിവാതിപ്രസംഗാൽ" എന്ന വാക്യത്തിലെ 'അതിപ്രസംഗാൽ' എന്നതും അപപാഠമാകുന്നു. "അസംഗതിപ്രസംഗാൽ" എന്നായാലേ യുക്തമാകൂ. അപ്രകാരം തന്നെയാണ് ഇവിടത്തെ ലൈബ്രറിയിലെ പകൎപ്പിൽ കാണുന്നതും. അതിപ്രസംഗമെന്നതു് അതിവ്യാപ്തിയാണ്. പ്രകൃതത്തിൽ—അതായതു്, ഭാഷാസംസ്കൃതയോഗം മണിപ്രവാളമല്ലെന്നുപറയുന്ന പക്ഷത്തിൽ—അതിവ്യാപ്തിക്കല്ല അവ്യാപ്തിക്കാണ് പ്രസക്തിയെന്നുള്ളതു് സ്പഷ്ടമാണല്ലോ.

മൂലം, ഭാഗം 8.

"മാടത്തിൻ കൺ ഇതി കിമപരോക്ഷിതം" എന്ന വാക്യത്തിൽ 'മാടത്തിൻ കൺ' എന്നതിന്നുശേഷം 'കൂടത്തിൻ കൺ' എന്നു കൂടി ഉണ്ടായിരിക്കണം. എന്നാലേ "മാടത്തിന്മേൽ കൂടത്തിന്മേൽ ഇത്യാദ്യേവ പ്രായോപരോക്ഷിതം" എന്ന വാക്യത്തിൽ 'കൂടത്തിന്മേൽ' എന്ന പദത്തിന്നു പ്രസക്തിയുള്ളൂ.

മൂലം, ഭാഗം 10. പരിഭാഷ, ഭാഗം 14.

"അത്യാതാമ്രേ മലർവിതൊരരക്കാമ്പമേൽ" എന്ന പദത്തിലെ 'അരക്കാമ്പ' എന്ന പാഠം സാധുവല്ല. അരക്കാമ്പൽ എന്നു വേണം. ഇവിടത്തെ പ്പകൎപ്പിൽ ശരിയായ പാഠംതന്നെയാണുള്ളതു്. അരക്കാമ്പൽ=ചുകന്ന ആമ്പൽ. ഈ പദ്യം പലസ്ഥലത്തും ആവൎത്തിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്. അവിടെയൊക്കയും ഈ അബദ്ധവും ആവൎത്തിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

---

* ചൊല്ലധികാരം 38-ാംസൂത്രം.

പരിഭാഷ, ഭാഗം 11.

"ഉണ്ടനർ, നിൻറനർ, ഉണ്ണുവർ, എന്നെല്ലാമോ" എന്ന പരിഭാഷ ശരിയല്ല. "ഉണ്ടനർ, തിൻറനർ, ഉണ്ണാനിൻറവർ, ഉൺപർ എന്നെല്ലാമോ" എന്നായിരിക്കണം. വിണ്ണവർ എന്നും മററും നാമപദമുണ്ടെങ്കിലും 'ഉണ്ണവർ' എന്നൊരു ക്രിയാപദം വരാൻ വഴികാണുന്നില്ല. 'ഉൺപർ' എന്നാണ് വേണ്ടതു്. ഇവിടത്തെ പ്പകൎപ്പിലെ മൂലപാഠം 'തിൻറനർ' എന്നാണ്. സാഹചര്യം നോക്കിയാൽ അതാണ് ഉചിതം. 'നിൻറനർ' എന്നല്ല.

മൂലം, ഭാഗം 12. പരിഭാഷ, ഭാഗം 16.

പാട്ടിൻെറ ലക്ഷണത്തിൽ "എതുകാമോനവൃത്തവിശേഷയുക്തം" എന്നതു സാധുവല്ല. "എതുകമോനവൃത്തവിശേഷയുക്തം" എന്നായിരിക്കണം. ദ്വിതീയാക്ഷരപ്രാസത്തിന്ന് 'എതുകൈ' എന്നും യതിപ്രാസത്തിന്ന 'മോനൈ' എന്നുമാണ് തമിഴ്പേർ. 'എതുക' യിലെ 'അ' കാരം ദീൎഘമാക്കേണ്ടതായ ആവശ്യകതയില്ല. മോനയെ അകാരാന്തമാക്കിയിരിക്കുന്ന സ്ഥിതിക്ക് അതിൻെറ സാഹചര്യത്താൽ എതുകയും അകാരാന്തമായിരിക്കണം; ആകാരാന്തമാക്കുന്നതു യുക്തമല്ല. ഇതിന്നനുഗുണമായി വൃത്തിയിലെ "എതുകാ യാ" ഇത്യാദിയും "എതുകോയഃ" എന്നു വേണ്ടതായിരിക്കുന്നു. അല്ലാത്തപക്ഷം എതുകയെപ്പോലെ മോനയും ദീർഘാന്തമായിരിക്കണം.

രണ്ടുപതിപ്പിലേയും മൂലത്തിലും പരിഭാഷയിലും ഉള്ള "തരത. ലന്താൻ" എന്ന പാട്ടിലെ 'അളന്ത, വിളന്ത, വിരുന്തമൽ (വിരിന്തമൽ), കരമരിന്ത, കരളരിന്ത, പിണിപ്പാപ്പനിന്തവണ്ണം' എന്നീ പദങ്ങൾ ഒക്കെയും അപപാഠങ്ങളാണ്. അവ യഥാക്രമം 'അളന്താ, പിളന്താ, വരുന്താമൽ, കരമരിന്താ, കരളരിന്താ, പിണിപ്പൈൗവനീന്താവണ്ണം' എന്നായിരിക്കണം. എന്നാലേ അൎത്ഥമുള്ളൂ. പാട്ടിൻെറ അൎത്ഥം മഹാകവി ഉള്ളൂർ അവർകൾ 'സഹൃദയ'യിൽ പ്രതിപാദിച്ചിരിക്കുന്നതു കൊണ്ടു് ഇവിടെ വിവരിക്കുന്നില്ല. എനിക്ക് അഭിപ്രായവ്യത്യാസമുള്ള ഭാഗം മാത്രം കുറഞ്ഞൊന്നു നിർദ്ദേശിക്കാം.

'വിളന്ത' എന്ന പാഠം ദീൎഘാന്തമാക്കിയാൽ ശുദ്ധമായെന്നും 'പൊന്നൻ' എന്നതു് 'വൊന്നാൻ' എന്നോ 'വൊന്നൻ' എന്നോ ആയിരിക്കണമെന്നും 'കരളരിന്ത' എന്നതിലെ 'അരിന്ത' എന്നതു് 'എരിന്താ' എന്നാവണമെന്നും അദ്ദേഹം അഭിപ്രായപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതിലും അതു

പോലെ 'പിണിപ്പെരുവം' എന്നതു് അനുസ്വാരാന്തമായി നിർദ്ദേശി ച്ചിരിക്കുന്നതിലും മാത്രമാണു് എനിക്കു് അഭിപ്രായവ്യത്യാസമുള്ളതു്. വിളന്ത+ഒന്നാൻ അല്ലെങ്കിൽ ഒന്നൻ എന്നിരിക്കുമ്പോൾ ഒകാര ത്തിൻെറ മുമ്പിൽ സന്ധിവശാൽ ആഗമമായി വന്നുചേൎന്നിട്ടുള്ളതാകുന്ന 'വൊന്നാനി'ലെ 'വ' കാരം എന്നാണല്ലോ ഉള്ളൂർ അവർകളുടെ അഭി പ്രായം. പൊന്നാൻ എന്ന പദം പ്രസിദ്ധവും അൎത്ഥഘടന സുശ്ലിഷ്ടവും ആയിരിക്കെ ആ പദം 'ഒന്നാൻ' എന്നോ 'ഒന്നൻ' എന്നോ ആണെ ന്നു ക്ലേശിച്ചിട്ടു കാൎയ്യമില്ലെന്നാണു് എനിക്കു തോന്നുന്നതു്. അതുമാത്ര മല്ല 'ഒന്നാൻ' എന്നതിന്നോ 'ഒന്നൻ' എന്നതിന്നോ ദ്രാവിഡവൎഗ്ഗത്തിൽ പ്പെട്ട ഭാഷകളിൽ ഒന്നുംതന്നെ പ്രസിദ്ധിയോ പ്രചാരമോ ഉള്ളതായി ക്കാണുന്നതുമില്ല. പററലർ, കൂടലർ, മരുവലർ എന്നിവയെപ്പോലെ ശത്രുപൎയ്യായമായ 'ഒന്നാർ' എന്ന പദവും ബഹുവചനാന്തമായി മാത്രമേ പ്രയോഗിക്കുക പതിവുള്ളു. അതു ഭാഷാസ്വഭാവമാകയാൽ പൎയ്യനു യോഗാനർഹവുമാണു്. വ്യാകരണവിധിപ്രകാരം സിദ്ധിക്കാവുന്ന പല പദങ്ങളേയും മഹാഭാഷ്യത്തിലും മററും "അഭിധാനാന്ന" എന്നു പറഞ്ഞു നിവാരണം ചെയ്തിരിക്കുന്നതിൻേറയും തത്ത്വം ഇതുതന്നെയാണു്. ബന്ധു എന്നൎത്ഥത്തിൽ കല്പിച്ചു 'ഒൻറിയവൻ' എന്നോ മറേറാ അ ല്ലാതെ ഒന്നൻ (ഒൻറൻ) എന്നൊരുപദം സൃഷ്ടിക്കയാണെങ്കിൽ അതു സ്വീകാൎയ്യമാവാൻ പ്രയാസമാണു്. അതു് എങ്ങിനെയെങ്കിലും ആ കട്ടെ. 'പൊന്നാൻ' എന്ന പദത്തിന്നു അൎത്ഥമില്ലെങ്കിലോ, ആ അൎത്ഥം പ്രകൃതത്തിൽ യോജിക്കുന്നില്ലെങ്കിലോ മാത്രമല്ലേ അപ്രകാരം ക്ലേശിച്ചി ട്ടാവശ്യമുള്ളു? ഹിരണ്യകശിപു എന്നൎത്ഥത്തിൽ 'പൊന്നാൻ' എന്ന പദം തമിഴ് സാഹിത്യത്തിൽ പ്രസിദ്ധമാണു്. സ്വൎണ്ണത്തിൻെറ പൎയ്യാ യങ്ങളൊക്കയും 'ഹിരണ്യകശിപു' എന്നൎത്ഥത്തിൽ തമിഴിൽ പ്രയോഗി ക്കുക പതിവാകുന്നു.

*"പഞ്ചിമെല്ലടിപ്പിന്നൊത്തിറത്തു മുന്നാൾ
പായ്‌വിടൈകളേഴടൎത്തു, പൊന്നാൻ പൈമ്പൂൺ
നെഞ്ചിടന്തു കുരുതിയുകയുകിർവേലാണ്ട
നിന്മലൻ താളണൈകിർപ്പീർ." (പെരിയതിരുമൊഴി 3,4,4.)

* പഞ്ചിപോലെ മൃദുവായ അടികളുള്ള പിന്നയുടെ (സത്യയുടെ) വിഷയ ത്തിൽ പണ്ടു്, എതിരിട്ടുന്ന ഏഴു വൃഷഭങ്ങളെ അടക്കി, ഹിരണ്യകശിപുവിൻെറ സ്വ ൎണ്ണാഭരണത്തോടു കൂടിയ മാറപിളൎന്നു രക്തം ചിന്തുമാറു നഖത്തെ വേലാക്കിയ നിൎമ്മ ലൻെറ ചരണങ്ങളെ ആശ്രയിക്കുന്നവരേ എന്നു സംബോധനം.

*"ഊററമില്ലവനോടിനൻ കനകനൈയുററാൻ
തോററവന്തതോർകനവുകണ്ടനനെനച്ചൊന്നാൻ."
(കമ്പരാമായണം, യുദ്ധകാണ്ഡം.
ഹിരണിയൻ വതൈപ്പടലം 34.)

ഇത്യാദി പാട്ടുകൾ നോക്കുക. ഈവകയൊക്കയും നല്ലപോലെ അറിയാവുന്ന പണ്ഡിതവര്യനായ ഉള്ളൂർ അവർകൾക്ക് 'പൊന്നാൻ' എന്ന പാഠത്തെ 'വൊന്നാൻ' എന്നു തിരുത്തി ക്ലേശിച്ചത്ഥം പറയേണ്ടിവന്നതു് അദ്ദേഹം 'വിളന്ത' എന്ന അപപാഠത്തെ വിശ്വസിച്ചുപോയതുകൊണ്ടുമാത്രമായിരിക്കണം. പിളർന്താ (പിളർന്തായ്) എന്നായിരിക്കണം സാധുപാഠം. നീ പിളന്നു എന്നത്ഥം. തരതലം താൻ അളന്താ=ധരാതലംതന്നെ നീ അളന്നു. പൊന്നൻതൻ അകമൈന്താർ=ഹിരണ്യകശിപുവിൻെറ ഹൃദയം, പിളർന്താ=പിളന്നു, വരുന്താമൽ=പ്രയാസം കൂടാതെ, ബാണൻതന്നെ കരമരിന്താ=ബാണാസുരനെ കൈയ്യരിഞ്ഞു, 'പൊരുന്താനവന്മാരുടെ കരളരിന്താ'=എതിരിടുന്ന അസുരന്മാരുടെ കരൾ അരിഞ്ഞു; എന്നത്ഥം. പൊരുതുന്ന ദാനവന്മാരുടെ കരൾ എരിക്കുന്നതിലും അരിയുന്നതിലല്ലേ അത്ഥത്തിന്നു ചേച്ച്? അഥവാ 'അരിന്താ' എന്നു മുമ്പു് പ്രയോഗിച്ചിട്ടുള്ള സ്ഥിതിക്കു പിന്നീടുള്ള പ്രയോഗം 'എരിന്താ' എന്നാകുന്നതാണു് ഉചിതം എന്നും വിചാരിച്ചുകൂടെന്നില്ല. അതുകൊണ്ടു് അതിൽ എനിക്കു നിർബ്ബന്ധമില്ല. എന്നാൽ 'പിണിപ്പൌവം' എന്നു തിരുത്തിയതിൽ അനുസ്വാരം പാടില്ല. 'പൌവം' എന്നു തന്നെയാണു് ശബ്ദസ്വരൂപമെങ്കിലും † തമിൾ മുറപ്രകാരം അനുസ്വാരം സന്ധിയിൽ ലോപിക്കുന്നതാണു്. ലോപിപ്പിക്കാത്തപക്ഷം വൃത്തത്തിന്നു ഭംഗം നേരിടുന്നതിനാൽ പാഠത്തിന്നു സാധുത്വം പൂത്തിപ്പെടുന്നതല്ല. വൃത്തത്തിന്നു് അല്ലെങ്കിലും ന്യൂനതയുണ്ടെന്നു കാൎയ്യം സമ്മതിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു ആവശ്യമില്ലാതെ വേറെവിധത്തിലും ന്യൂനതയുണ്ടാക്കണമെന്നില്ലല്ലോ. "തരതലന്താൻ—" എന്ന പാട്ടു എൺശീരടിയാശിരിയവിരുത്തത്തിൽ പെട്ടതാകുന്നു. ഓരോ അടിയിലും എട്ടു ശീരുള്ള നാലടിയോടുകൂടിയ വൃത്തവിശേഷമാണു് എൺ

* ശക്തിയില്ലാത്ത അവൻ ഓടി ഹിരണ്യകശിപുവിനെ പ്രാപിച്ചു; സ്വപ്നമായി ഒരു സ്വപ്നം കണ്ടുവെന്നു പറഞ്ഞു.

† "മവ്വീരൊറ്റെഴിന്തുയിരൊപ്പവും" എന്ന നന്നൂൽസൂത്രം നോക്കുക.

ശീരടി ആശിരിയവിരുത്തം. ശീരു്, പാ, പാവിനം, (തുറ, താഴിചൈ, വിരുത്തം) എന്നിവയെപ്പററി എൻെറ ആട്ടക്കഥയിൽ പ്രസ്താവിച്ചിരിക്കകൊണ്ടു് ഇവിടെ വീണ്ടും ഉപന്യസിക്കുന്നില്ല. പ്രസ്തുതവൃത്തത്തെ ശീർപിരിച്ചു താഴെ കാണിക്കാം. അടികളുടെ ദൈൎഘ്യം നിമിത്തം യതിയിൽ ഖണ്ഡിച്ചു എട്ടു വരിയായെഴുതുന്നു.

തരതല | ന്താനള | ന്താവിള | ന്താപൊന്നൻ
തനകചൈ | ന്താർവരു | ന്താമൽബാ | ണൻ തന്നൊ
കരിമരി | ന്താ പൊരു | ന്താനവ | ന്മാരുടേ
കരളരി | ന്താ പുരാ | നേ മുരാ | രീകണ്ണാ
ഒരുവര | ന്താ പര | ന്താമമേ | നീ കനി
ന്തുരകചാ | യീപിണി | പ്പൌവനി | ന്താവണ്ണം
ചിരതര | ന്താൾ പണി | ന്തേ നയ്യോ | താങ്കെന്നൊ
ത്തിരുവന | ന്താപുര | ന്തങ്കമാ | നന്തനേ.

ഇതിലെ ശീരുകളിൽ അടിയിൽ വരയിട്ടിരിക്കുന്നവയൊഴിച്ചു മററുള്ളവയെല്ലാം ഈരശൈച്ചീരുകളാണു്. അടിയിൽ വരഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഭാഗങ്ങളെ, "ന്താപൊനൻ", "ണൻതനെ", "ന്താവണം", "ന്തേനയോ", "താങ്കെനെ" എന്നിങ്ങിനെ ശ്ലഥമായി ഉച്ചരിക്കാത്ത പക്ഷം വൃത്തഭംഗം സ്പഷ്ടമാണു്. എന്നാൽ അവയെ മൂവ്വശൈച്ചീരായി ഗണിക്കുന്നതിന്നു മററുള്ള അടികളിലെ അതേസ്ഥാനത്തുള്ള നിബന്ധനം അനുഗുണമല്ലാത്തതുകൊണ്ടു നിവൃത്തിയുമില്ല. ആദ്യത്തെ അടിയിലെ നാലാംശീരും എട്ടാംശീരും മൂവ്വശയായിരിക്കെ, രണ്ടാമത്തെ അടിയിലെ ആ ശീരുകൾ അതായതു് 'ന്മാരുടെ', 'രീകണ്ണാ' എന്നിവ ഈരശയായിരിക്കുന്നതു നോക്കുക. കൂടാതെ മൂന്നാമത്തെ അടിയിലെ 'നീകനി' എന്ന നാലാമത്തേയും, നാലാമത്തേ അടിയിലെ 'നന്തനേ' എന്ന എട്ടാമത്തേയും ശീരുകൾ ഈരശൈച്ചീരുകളായിരിക്കുന്നു. ഇതിനെല്ലാം പുറമെ നാലാമത്തെ അടിയിലെ 'ന്തേനയ്യോ' എന്ന മൂന്നാമത്തെ ശീരു മാത്രം മൂവശൈച്ചീരായിരിക്കുന്നു. മററുള്ള അടികളിലൊക്കയും ആ സ്ഥാനത്തുള്ളതു് ഈരശൈച്ചീരുകളാണുതാനും. ആകയാൽ സാധുപാഠപ്രകാരമായാലും അസാധുപാഠപ്രകാരമായാലും അടിയിൽ വരയിട്ട സ്ഥലം ഈരശൈച്ചീരുകളാകുമാറു ഉറപ്പിക്കാതെ ഉച്ചരിച്ചാൽ മാത്രമേ വൃത്തം ശരിയാകൂ എന്നുവരുന്നു. എന്നിരിക്കിലും 'പൌവം'

എന്ന് ആവശ്യമില്ലാതെ അനുസ്വാരംചേൎത്തു വൃത്തത്തിന്നു ന്യൂനത കൂട്ടുന്നതു യുക്തമല്ലെന്നു മാത്രമാണ് എന്റെ അഭിപ്രായം. ഉള്ളൂര. വർകൾ പ്രസ്താവിച്ചിരിക്കുന്ന മററു ഭാഗങ്ങളോടു ഞാൻ പൂൎണ്ണമായി യോജിക്കുന്നു.

മൂലം, ഭാഗം 13.

"പാണ്ഡ്യഭാഷാസാരൂപ്യം ബാഹുല്യേന പാട്ടിൽ കേരളഭാഷായാം ഭവതി" എന്ന മൂലപംക്തിയിലെ 'പാട്ടിൽ' എന്നതു അപപാഠമാണ്. ഭാഷയിലെ വിഭക്തി (ആധാരിക)യുപയോഗിച്ചു സംസ്കൃത വാക്യം രചിക്കുവാൻ പ്രസക്തിയില്ലല്ലോ. അതുകൊണ്ടു "പാട്ടിതി കേരളഭാഷായാം" എന്നതിനെ പാട്ടിൽ എന്നു തെററിദ്ധരിച്ചതായിരിക്കണം. 'തി' എന്നതു് 'ൽ' എന്നാണെന്നു കൈയെഴുത്തിൽ തെററിദ്ധരിക്കാൻ എളുപ്പമുണ്ടല്ലോ.

പരിഭാഷ, ഭാഗം 17.

"ഈ കാണിച്ച പാട്ടിൽ മിക്കതും സംസൎഗ്ഗംകൊണ്ടു പാണ്ഡ്യഭാഷയോടു തുല്യമായിത്തീൎന്ന കേരളഭാഷയാണ്" എന്ന പരിഭാഷ മൂലാനുരോധിയോ പ്രകൃതാനുസാരിയോ അല്ല ഇതിനെക്കുറിച്ചു മഹാകവി, റാവുസാഹിബ്, ഉള്ളൂരവർകൾ മുൻപറഞ്ഞ ഉപന്യാസത്തിൽ പ്രതിപാദിച്ചിരിക്കയാൽ ഇവിടെ വിവരിക്കുന്നില്ല.

രണ്ടാം ശില്പം.

മൂലം, ഭാഗം 15. പരിഭാഷ, ഭാഗം 21.

"കൺകൊണ്ടിന്ദീവരാണാം—" എന്ന പദ്യത്തിലെ മൂന്നാം പാദത്തിലുള്ള "കൾപ്പിതെന്നിനാളിന്യാം" എന്നതു "കൾപ്പിതിന്നിന്നളിന്യാം" എന്നായാലേ അൎത്ഥം യോജിക്കയുള്ളൂ.

മൂലം, ഭാഗം 17. പരിഭാഷ, ഭാഗം 24.

"നകാരസ്യ ണ കാരത്വം—" എന്ന കാരികയുടെ നാലാംപാദത്തിൽ എല്ലാപതിപ്പുകളിലും മൂലത്തിലും പരിഭാഷയിലും ഒരുപോലെ കാണുന്ന "പാദാദൌ" എന്നതു് അപപാഠമാണ്. "പദാദൌ" എന്നായാലേ സാധുവാകൂ. അല്ലാത്തപക്ഷം പാദത്തിന്റെ ആദിയിലല്ലാത്ത നാണി, നാണു, നങ്ങ മുതലായ നകാരാദിപദങ്ങളൊക്കയും ണകാരാദിയായി ഉച്ചരിക്കേണ്ടതാണെന്നു വരും.

മൂലം, ഭാഗം 18.

കണ്ടൻ, ആന, മരം എന്ന വരിയിൽ കണ്ടൻ എന്നതിന്നു ശേഷം 'നങ്ങ' എന്ന പദവുംകൂടി ഇവിടെയുള്ള പകൎപ്പിൽ കാണുന്നുണ്ടു്. അതു വേണ്ടതാണു താനും. അച്ചടിച്ച പുസ്തകത്തിലെ മൂലത്തിലും പരിഭാഷയിലും അങ്ങിനെ ഒരുപദം ഇല്ല.

മൂലം, ഭാഗം 20. പരിഭാഷ, ഭാഗം 28.

"വിധിപ്രാൎത്ഥനയോഃ—" എന്ന സൂത്രത്തിന്റെ വൃത്തിയിൽ "ചൊല്‌വോനാക" എന്നതിന്നുശേഷം 'തരുവോനാക' എന്നപദം കൂടി ഇവിടത്തെ പകൎപ്പിൽ ഉള്ളതു് യുക്തമായിട്ടാണു് തോന്നുന്നതു്. ശ്രീമാൻ പിഷാരോടിയുടെ പുസ്തകത്തിൽ മൂലത്തിലോ പരിഭാഷയിലോ അങ്ങിനെ ഒരുപദമില്ല.

പ്രകൃതസൂത്രത്തിന്റെ വൃത്തിയിൽ ഗൌരവമേറിയ വേറെ കുഴപ്പങ്ങളുള്ളതിനെക്കുറിച്ചു കുറെ അധികം എഴുതേണ്ടതായിരിക്കയാൽ തൽക്കാലം അതിലേക്കു പ്രവേശിക്കുന്നില്ല.

മൂന്നാം ശില്പം.

പരിഭാഷ, ഭാഗം 28.

"നപുംസകേ മോദന്തേ" എന്ന സൂത്രത്തിന്റെ പരിഭാഷാവൃത്തിയിൽ "വളമുതലായതിൽ ലിംഗപ്രത്യയമില്ല" എന്ന വാക്യത്തിലെ 'വള' എന്നതു അപപാഠമാകുന്നു. 'വാഠം, തേൻ' എന്നാണു് മൂലത്തിൽഉള്ളതു്. അതാണു് യുക്തവും.

മൂലം, ഭാഗം 22.

"ഫലി ന വിശേഷഃ" എന്ന സൂത്രത്തിന്റെ വൃത്തിയിൽ ങ, ട, ഞ, ര, ല, ഴ, ള, റ, ഩ എന്ന പരിഗണനം അശുദ്ധമാണു്. 'ഞ' കാരത്തിന്നു പകരം 'ണ' കാരവും 'ഩ' കാരത്തിന്നു പകരം 'ന' കാരവുമാണു്. വേണ്ടതു്. അതുപോലെതന്നെയാണു് "അതഃ ക, ഛ, ണ, ത—" ഇത്യാദി പംക്തിയിലെ സ്ഥിതിയും. അവിടെ 'ഞ' കാരത്തിന്നു പകരം 'ണ' കാരമാണു് വേണ്ടതു്.

മൂലം, ഭാഗം 22. പരിഭാഷ, ഭാഗം 32.

"ലോപോസ്യച" എന്ന സൂത്രത്തിന്റെ വൃത്തിയിൽ "വരികില്ല" എന്നതു് അപപാഠമാണു്. സാധുപാഠം 'വരകില്ല' എന്നായി

രിക്കണം. വരക് + ഇല്ല=വരകില്ല. വരക്=ഒരുതരം മുത്താറി. 'വരിക' എന്നതിൽ സംവൃതോകാരമല്ല 'ഉ' കാരം തന്നെ ഇല്ലെന്നുള്ളതു സ്പഷ്ട മാണല്ലോ.

മൂലം, ഭാഗം 23. പരിഭാഷ, ഭാഗം 34.

"നണയോഃകചഞപമയവേഷുനവികൃതിഃ" എന്ന സൂത്ര ത്തിൻെറ വൃത്തിയിലെ ഉദാഹരണങ്ങൾക്കു കുഴപ്പം കാണുന്നു. മൂല ത്തിലേച്ചിലതു് പരിഭാഷയിലില്ല. പരിഭാഷയിലേച്ചിലതു് മൂലത്തില്യ മില്ല. മൂലത്തിലെ, 'മാന്തൺ' എന്നതു് "മാൻ തൊൺ" എന്നോ മറേറാ ആയിരിക്കണം. 'ത' കാരം സൂത്രത്തിലില്ലാതിരിക്കെ 'ത' കാരപ രകമായ ഉദാഹരണത്തിന്നു പ്രസക്തിയില്ലല്ലോ. 'ഞ' കാരം സൂത്ര ത്തിൽ നിർദ്ദേശിച്ചിരിക്കെ അതിന്നു് ഉദാഹരണമില്ലെന്ന ന്യൂനതയും വരുന്നു. അതുപോലെ പരിഭാഷയിലെ 'ചാൺതുകിൽ' എന്നതു 'ചാൺമുകിൽ' എന്നായിരിക്കണം. സൂത്രത്തിൽ നിർദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്ന 'മ' കാരത്തിന്നു മൂലത്തിലാകട്ടെ പരിഭാഷയിലാകട്ടെ ഉദാഹരണമില്ലെ ന്നു വരുന്നതും ഒരു ന്യൂനതയാണല്ലോ.

പരിഭാഷ, ഭാഗം 36.

"ദീൎഘാണ്ണോണേ ലോപഃ" എന്ന സൂത്രത്തിൻെറ വൃത്തിയിൽ "'ളോണോ നേ' എന്ന സൂത്രത്താൽ 'ള' കാരത്തിനല്ലാതെ 'ഴ' കാര ത്തിന്നു്—" ഇത്യാദി പരിഭാഷ മൂലാനുസാരിയല്ല. ഇതിനെപ്പററി കാവ്യജീവിതവൃത്തിയുടെ ഉപോദ്ഘാതം 187, 188 എന്നീ ഭാഗങ്ങ ളിൽ പ്രസ്താവിച്ചിരിക്കുന്നതു നോക്കുക.

മൂലം, ഭാഗം 24. പരിഭാഷ, ഭാഗം 35.

"കപചില്ലോപഃ" എന്ന സൂത്രത്തിൻെറ വൃത്തിയിൽ മൂല ത്തിലും പരിഭാഷയിലും 'കുരുപ്പുവില്ലൻ' എന്ന ഉദാഹരണപാഠം സാധു വല്ല. സാധുപാഠം 'കരിപ്പുവില്ലൻ' എന്നായിരിക്കണം. കരിമ്പു + വില്ലൻ എന്നിരിക്കുമ്പോൾ പ്രകൃതസൂത്രപ്രകാരം 'മ' കാരം ലോപിച്ചു 'കരിപ്പുവില്ലൻ' എന്നാകുന്നതാണു്.

മൂലം, ഭാഗം 24. പരിഭാഷ, ഭാഗം 36.

"ഹ്രസ്വാല്ലളനണാനാം ദ്വിത്വം" എന്ന സൂത്രത്തിൻെറ വൃ ത്തിയിൽ മൂലത്തിലും പരിഭാഷയിലും 'മുള്ളു നൻറു' എന്നതിന്നു ശേഷം

'കണ്ണനൻറു' എന്നൊരു ഉദാഹരണംകൂടി വേണ്ടതാണ്. അപ്രകാരം ഇവിടത്തെ പ്രതിയിൽ കാണുന്നുണ്ട്. അതില്ലാത്തപക്ഷം 'ണ'കാരത്തിന്നു ഉദാഹരണമില്ലെന്ന ന്യൂനതയ്ക്കിടയുണ്ട്.

പ്രത്യുദാഹരണപ്രസ്താവത്തിലെ 'പൊന്നിറം' എന്നതും അപപാഠമാണ്. 'പാൽനിറം' എന്നോ മറേറാ ആയിരിക്കണം അതു്. അല്ലെങ്കിൽ അതെങ്ങിനെ പ്രത്യുദാഹരണമാവും?

നാലാം ശില്പം.

മൂലം, ഭാഗം 27. പരിഭാഷ, ഭാഗം 39.

"മകളിയമിതമാളും—" എന്ന മൂലത്തിലേയും പരിഭാഷയിലേയും പദ്യങ്ങളിൽ "മകളരിലിതമാളും" എന്നുവേണം. 'മകളിയം' എന്നതു അപപാഠമാണ്. അതിന്നു അവിടെ അൎത്ഥമില്ല. കൂടാതെ മൂന്നാംപാദത്തിലെ മുകളിൽ എന്നതിലും യുക്തതരമായപാഠം "മുകിഴിൽ" എന്നാണെന്നു തോന്നുന്നു. മുകിഴിൽ=മുകുളത്തിൽ എന്നൎത്ഥം.

"മുകൈനനൈ, കലികൈ, മുകിഴ്ചിനൈ കോരകം
നകൈയൊടു കന്നികൈ, പോകിൽ, മൊട്ടേ."

എന്ന "ചേന്തൻതിവാകര"മെന്ന നിഘണ്ടു നോക്കുക. ഇങ്ങിനെയിരിക്കെ അച്ചടിപ്പുസ്തകത്തിലെ പ്രകൃതസന്ദൎഭത്തിൽ മൂലത്തിലും പരിഭാഷയിലും അനുവദിച്ചിരിക്കുന്ന,

"മുകനൈ കലികൈ, മുകുാം‌ചിനൈ കോരനകൈ കണികൈ
പോകിലരിമ്പുമൊട്ടെ" എന്ന പംക്തി അപപാഠജടിലമാണെന്നുള്ളതു സ്പഷ്ടമാണല്ലോ. അതുപോലെ,

"വിത്തുരുമംതുകിൽ പേയരത്തമോത്തവിറവാളന്തുവരിവൈപവഴം"
എന്ന നിഘണ്ടുഭാഗവും അശുദ്ധമാകുന്നു.

"വിത്തുരുമംതുകിർതുപ്പോടരത്ത—
മൊത്തപിരവാളം തുവരി പവഴം."

എന്നാണ് സാധുപാഠം. ഇതും "ചേന്തൻതിവാകര"ത്തിലേതാകുന്നു.

മൂലം, ഭാഗം 27.

"പാട്ടിൽ പുനൎവ്വികാരസ്സ്യാൽ" എന്ന മൂലത്തിലെ 'പാട്ടിൽ' എന്നതും അപപാഠമാകുന്നു. 'പാട്ടിത്ത്യത്ര' എന്നോ മറേറാ ആയിരി

ക്കണം സാധുപാഠം. മലയാളവിഭക്തിപ്രത്യയം സംസ്കൃതവാക്യത്തിൽ പ്രയോഗിക്കുക യുക്തമല്ലെന്നു മുമ്പുതന്നെ പ്രതിപാദിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലോ.

പരിഭാഷ, ഭാഗം 42.

"'മററൊൻറും തോന്നിടാ—' 'ഹർഷാശ്രുതാമുപഗതാ വരികിൻറവന്നു' എന്നു മുതലായവയിൽ 'തോന്നിയില്ല' 'വരുന്നാവന്നു' എന്ന ത്ഥത്തിൽ പ്രയോഗിച്ച 'തോന്നിടാ', 'വരികിൻറവന്നു' മുതലായതും" എന്നീ വിവരണരൂപമായ പരിഭാഷാവാക്യത്തിലെ 'തോന്നിയില്ല', 'വരുന്നാവന്നു' എന്നതിന്നു പകരം 'തോന്നാ', 'വരിൻറവന്നു' എന്നായിരുന്നു വേണ്ടതു്. പരിഭാഷ പ്രകൃതാനുസാരിയാവണമെങ്കിൽ അങ്ങിനെവേണം. കുറയുക കൂടുക എന്നീ രണ്ടുവിധം അപശബ്ദത്തിൽ രണ്ടാമത്തേതിന്നുള്ള ഉദാഹരണപ്രസ്താവമാണു് പ്രകൃതം. 'തോന്നിയില്ല' എന്നാണു് വേണ്ടതെങ്കിൽ 'തോന്നിടാ' എന്നതിൽ അക്ഷരാധിക്യകൃതമായ അപശബ്ദതാദോഷം വരുന്നതല്ലല്ലോ. 'വരിൻറവന്നു' എന്നേ വേണ്ടു. 'വരികിൻറവന്നു' എന്നതിലെ 'കി' അധികമാണെന്നാണു് ആചാൎയ്യൻെറ അഭിപ്രായം. അല്ലാതെ, 'വരുന്നാവന്നു' എന്നായിരിക്കണമെന്നല്ല. ഇന്നത്തെ 'വരുന്ന' എന്നതിൻെറ പ്രാചീനരൂപം 'വരിൻറ' എന്നാണു് 'വരികിൻറ' എന്നല്ല എന്ന സംഗതിയും ഓൎമ്മിക്കേണ്ടതാണു്.

പാദടിപ്പണിയിലെ 'പോകിൻറവന്നു' എന്ന പദ്യത്തിൻെറ മൂന്നാംപാദത്തിൽ "മദനാതുരരാവോ" എന്നതിന്നു പകരം 'മദനാതുരാൻവോ' എന്നായിരുന്നാലേ അൎത്ഥം യുക്തമാകയുള്ളു.

മൂലം, ഭാഗം 32. പരിഭാഷ, ഭാഗം 46.

"കമലമലരിലുരും—" എന്ന പദ്യത്തിലെ, 'നയ്തൽ' എന്ന പദം അശുദ്ധമാണു്. 'നെയ്തൽ' എന്നതാണു് ശുദ്ധം. നെയ്തൽ= വെളുത്ത ആമ്പൽ. ചെൻറുതാൻ എന്നതിലെ 'ന' കാരം തമിഴ്മുറപ്രകാരം ലോപിച്ചിരിക്കുന്നു. "താൻ നെയ്തൽ" എന്നാക്കിയാലും വൃത്തത്തിന്നു ഭംഗം നേരിടുന്നതുമല്ല. മൂന്നാംപാദത്തിൽ "കണ്ടുപോൽ പുണ്ഡരീകം" എന്നതും ശുദ്ധമല്ല. "പൊൽപ്പുണ്ഡരീകം" എന്നാണു് വേണ്ടതു്. 'പോൽ' എന്ന പദത്തിന്നു ആ പദ്യത്തിൽ അന്വയപ്രസക്തി കാണുന്നില്ല. പൊൽപ്പുണ്ഡരീകം=പൊൻതാമര—നല്ല താമര. പുണ്ഡരീകം വെള്ളത്താമരയാണെങ്കിലും വിശേഷണമാഹാ

ത്ഥ്യത്താൽ അതിന്ന് ഇവിടെ താമര എന്നേ അത്ഥവിവക്ഷയുള്ളൂ. "വിശിഷ്ടവാചകാനാം പദാനാം സതി പൃഥക് വിശേഷണസമവധാനേ വിശേഷ്യമാത്രപരത്വം" എന്ന ന്യായം കാണ്ക.

"എണ്ണിക്കൊൾവാനരിയ—" എന്ന പദ്യത്തിലെ രണ്ടാംപാദത്തിൽ "മറുവില്ലാത താരാമണാളഃ" എന്ന് ഇവിടെയുള്ള ഗ്രന്ഥത്തിലെ പാഠമാണ് യുക്തതരം. അച്ചടിച്ച പുസ്തകത്തിൽ കാണുന്ന പ്രകാരം 'മറവില്ലാത' എന്നതല്ല. മൂന്നാമത്തെ പാദത്തിലാകട്ടെ "മാററാരെന്നും കുഴമിയപതംഗാനലോഭ്രൽ" എന്നതിലെ 'കുഴമിയ' എന്നതു് അപപാഠമാണ്. ആ പദത്തിന്ന് അത്ഥമില്ല. 'കുഴമിയ' എന്ന പാഠമാണ് സാധു. കുഴമിയ=കൂട്ടംചേൎന്ന.

മൂലം ഭാഗം 33. പരിഭാഷ, ഭാഗം 47.

"ശ്ലോകഃ കിം വേർമരുന്നോ—" എന്ന പദ്യത്തിലെ 'പ്രേത' 'പേത'യായിരിക്കണം. പേത=മുഗ്ദ്ധ.

മൂലം, ഭാഗം 34. പരിഭാഷ, ഭാഗം 48.

"ദൃഷ്ട്വാ താനന്യനാരീം—" എന്ന ശ്ലോകത്തിലെ മൂന്നാംപാദത്തിൽ 'അരിയതൊഴുകിലും' എന്നു കാണുന്നതു് അബദ്ധമാണ്. 'ഒഴികിലും' എന്നായാലേ അത്ഥം യോജിക്കൂ.

മൂലം, ഭാഗം 34. പരിഭാഷ, ഭാഗം 49.

"അൽകൽത്തേർ—" എന്ന പദ്യത്തിലെ 'അൽകൽ' അശുദ്ധമാണ്. "അല്കുൽ" എന്നാണ് ശുദ്ധപാഠം. അല്കുൽ=നിതംബം.

മൂലം, ഭാഗം 35. പരിഭാഷ, ഭാഗം 49.

"ആരാഞ്ഞുകൊണ്ടഴകുതേ" എന്ന പദത്തിൽ 'അഴകുതേ' എന്നതു അശുദ്ധമാണ്. ശുദ്ധപാഠം 'അഴുകുതേ' എന്നോ 'അഴലുതേ' എന്നോ ആയിരിക്കണം. അഴകുതേ എന്നായാൽ അത്ഥം ഘടിക്കയില്ല.

മൂലം, ഭാഗം 37. പരിഭാഷ, ഭാഗം 52.

"തതോയമൊളിശബ്ദോ നീപ്രപ്രതീക്ഷതാമഭിവ്യനക്തീത്യനുചിതാത്ഥത്വം" എന്ന വാക്യത്തിലെ "നീപ്രപ്രതിക്ഷതാം" എന്നതു് അപപാഠമാകുന്നു. സാധുപാഠം "നീചപ്രതീക്ഷതാം" എന്നായിരു

ക്കണം. നീചാ പ്രതീക്ഷാ യസ്യ സഃ=നീചപ്രതീക്ഷഃ, തസ്യ ഭാവഃ=നീചപ്രതീക്ഷതാ എന്നു വിഗ്രഹം. നീചമായ മനോഗതിയെ വ്യംജിപ്പിക്കുകയാൽ അനുചിതാൎത്ഥത്വമെന്ന കാവ്യദോഷമെന്നു വാക്യാൎത്ഥം. ഈ സ്ഥിതിക്കു ശ്രീമാൻ പിഷാരോടിയുടെ ആദ്യത്തെപ്പതിപ്പിൽ "നീപ്രപ്രതീക്ഷതയെ—" എന്നും രണ്ടാമത്തെ പ്പതിപ്പിൽ "കഴക്കോൽത്താടിനോക്കുന്നതിനെ" എന്നും പ്രകൃതപദത്തെ പരിഭാഷപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നതു് അബദ്ധമാണെന്നതു സ്പഷ്ടമാണല്ലോ.

"ഉചയബലികൊടുത്തും" എന്ന പദ്യത്തിലെ 'ഉചയബലി' എന്നതിന്നു് 'ഉപയബലി' എന്നും 'നീലപേത്തും' എന്നതിന്നു 'നീളവേത്തും' എന്നും 'തീക്ക്രുതെൻറ്' എന്നതിന്നു 'നില്ക്കുതെൻറ്' എന്നും ആയിരിക്കണം സാധുപാഠം. അല്ലാത്തപക്ഷം അൎത്ഥം ഘടിക്കുവാൻ പ്രയാസം.

മൂലം, ഭാഗം 38. പരിഭാഷ, ഭാഗം 53.

"എന്തുചെയ്യുതു വയസ്യപിന്നെ ഞാൻ ഇത്യാദൌ പിന്നെ ഇതി വാക്യാലങ്കാരഃ തതോ ന വൈയൎത്ഥ്യം" എന്ന വാക്യത്തിന്നുശേഷം നിബന്ധിച്ചിരിക്കുന്ന "ദോഷോദാഹരണേഷു ഗുണോപ്യസ്തി" എന്ന വാക്യം "ഏവം, ആർ പോൽ, മുഴുത്തുതോതാൻ, ഉദിച്ചിതല്ലോ, ഇത്യാദിഷു പോലാദയഃ" എന്ന വാക്യത്തിന്നു പിന്നീടും "ദ്വിൎവ്വചനേഷു പുനരുക്തം ഗുണഃ" എന്നതിന്നു മുമ്പിലുമായിട്ടാണു് വരേണ്ടതു്. "ദോഷോദാഹര—" ഇത്യാദി വാക്യത്തിൻെറ വിവരണമാണു്, "ദ്വിൎവ്വചനേഷു—" എന്നു തുടങ്ങുന്ന വാക്യം. അച്ചടിച്ചപ്രകാരമാണെങ്കിൽ "ആർപോൽ, മുഴുത്തുതോതാൻ" ഇത്യാദിയിലെ 'പോൽ' മുതലായ വാക്യാല കാരം ഗുണമാണെന്നാണു് സിദ്ധിക്കുക. അതു ഗുണവും ദോഷവുമല്ലെന്നാണല്ലോ ആചാൎയ്യൻെറ അഭിപ്രായം. ഈ അശുദ്ധി പരിഭാഷയേയും ബാധിച്ചിരിക്കുന്നു. 'ഉദിച്ചിതല്ലോ' എന്ന പാഠവും ശുദ്ധമല്ല. 'മുഴുത്തുതോതാൻ', 'ഉദിച്ചുതല്ലോ' എന്നുവേണം. അതാണു് പ്രാചീനരൂപം.

"എന്നോ വാമത്വമെന്നോ—" എന്ന പദ്യത്തിലെ രണ്ടാം പാദത്തിലെ "വിധിയെന്തിന്നു മെന്നോദരാസ്ഥാ" എന്ന ഭാഗം "വിധിയന്നിന്നു മെന്നോ ദരാസ്ഥാ" എന്നിങ്ങിനെയാണു് ഇവിടത്തെ പകൎപ്പിൽ കാണുന്നതു്. "വിധിയന്നിന്നു മെന്നോ ദരാസ്ഥഃ" എന്നായിരിക്കണം സാധുപാഠം. അല്ലാത്തപക്ഷം അൎത്ഥം ശരിയാകയില്ല.

മൂലം, ഭാഗം 38. പരിഭാഷ, ഭാഗം 54.

"പൊന്നിന്മാലയണിഞ്ഞ—" എന്ന പദ്യത്തിന്റെ അവസാനത്തിലുള്ള 'തൃക്കാരിയൂരണ്ണരേ' എന്ന പാഠം അശുദ്ധമാണ്. "തൃക്കാരിയൂരണ്ണലേ' എന്നു വേണം. അണ്ണൽ=ദേവൻ. ഇവിടത്തെ ലൈബ്രറിപ്പകർപ്പിൽ കാണുന്ന പാഠം 'അണ്ണലേ' എന്നു തന്നെയാണ്.

മൂലം, ഭാഗം 39. പരിഭാഷ, ഭാഗം 53, 54.

"അസ്മാനമ്പിശക്രുടലിട്ടവൾ തയക്കേളും—" എന്നപദ്യത്തിൽ 'തയക്ക്' എന്നതു് അശുദ്ധമാകുന്നു. 'തുയക്ക്' എന്നുവേണം; വൈക്ലബ്യം—ദൈന്യം എന്നൎത്ഥം.

മൂലം, ഭാഗം 40. പരിഭാഷ, ഭാഗം 55.

"മാത്രാവതീതിലകമേ—" എന്ന പദ്യത്തിലെ മൂന്നാംപാദത്തിൽ "അന്നന്നു കണ്ടുവരും" എന്ന പാഠം യുക്തമല്ല. "അന്നന്നു കണ്ടവരും" എന്നായിരിക്കണം സാധുപാഠം. അല്ലെങ്കിൽ അൎത്ഥം ഘടിക്കയില്ല.

മൂലം, ഭാഗം 41. പരിഭാഷ, ഭാഗം 56.

"ഗണികാച പരസ്ത്രീച—" എന്ന കാരികയിലെ നാലാം പാദത്തിൽ "ന രമ്യാ ന വിരാഗിണീ" എന്ന ഭാഗം അബദ്ധമാണ്. "ന രമ്യാച വിരാഗിണീ" എന്നു വേണം. അങ്ങിനെതന്നെയാണ് ഇവിടത്തെ പകൎപ്പിലുള്ളതു്. അല്ലെങ്കിൽ അൎത്ഥം ശരിയാകയില്ല. അതു കൊണ്ടുതന്നെയായിരിക്കാം പരിഭാഷയിൽ ആ കാരികമാത്രം പരിഭാഷപ്പെടുത്താതെ അങ്ങിനെതന്നെ എടുത്തു ചേൎത്തിരിക്കുന്നതു്.

മൂലം, ഭാഗം 42. പരിഭാഷ, ഭാഗം 57.

"കിഞ്ചസൂക്തിഷു—" എന്ന കാരികയും അപ്രകാരം 'അതിനാൽ' എന്നും 'എന്നു ചുരുക്കം' എന്നുമുള്ള പൊടിപ്പും തൊങ്ങലും ഒന്നും കൂടാതെ തന്നെ അതിന്റെ പരിഭാഷയും "തസ്മാൽ വേശ്യായാഃ ന സ്നേഹ ഇതിയുക്തം" "അതിനാൽ വേശ്യയ്ക്കു സ്നേഹമുണ്ടാവില്ലെന്നു പറയുന്നതു് ശരിയല്ല" എന്നീവാക്യങ്ങൾക്കു ശേഷമാണ് യഥാക്രമം മൂലത്തിലും പരിഭാഷയിലു ചേൎക്കേണ്ടതു്. അതാണ് ലൈബ്രറിപ്പകൎപ്പിലെ രീതി. അതു യുക്തതരവുമാണ്.

അഞ്ചാം ശില്പം.

മൂലം, ഭാഗം 44. പരിഭാഷ, ഭാഗം 60.

"തഹി തദഭാവോ ഗുണ ഇതി കോത്ര ഗുണസ്സ്യാൽ" എന്ന വാക്യത്തിന്റെ മുമ്പിലായി, "യദി സുശബ്ദഃ" എന്ന് ഇവിടത്തെ ഗ്രന്ഥത്തിൽ കാണുന്നുണ്ട്. അതു് ആവശ്യകവുമാണ്. അല്ലാത്തപക്ഷം, 'തഹി' എന്നതു് അനന്വിതമായ്പ്പോകും. അതിലേക്കായി "ഉണ്ടു് എന്ന പറകയാണെങ്കിൽ" എന്നിങ്ങിനെ പരിഭാഷയിൽ ക്രൂട്ടിച്ചേർത്തിരിക്കുന്നതും പര്യാപ്തമല്ല. "സുശബ്ദമെന്നു പറകയാണെങ്കിൽ" എന്നു തന്നെവേണം. എന്നാലേ അത്ഥം വ്യക്തമാവൂ.

ആറാം ശില്പം.

മൂലം, ഭാഗം 47.

"തത്ര സദൃശാക്ഷര—" എന്ന സൂത്രത്തിന്റെ വൃത്തിയിൽ "സ്വരാസ്തു സദൃശാഭവന്തു" എന്ന സ്ഥാനത്തു "സ്വരാസ്തു സദൃശാവാ വിസദൃശാവാ ഭവന്തു" എന്നാണ് ഇവിടത്തെ പ്പകൎപ്പിൽ കാണുന്നതു്. അതാണ് യുക്തവും.

മൂലം, ഭാഗം 48.

'പദാദൌച'' എന്ന സൂത്രത്തിലും 'പദാദിവൎണ്ണസാമ്യേ' എന്ന വൃത്തിയിലും പദശബ്ദം അബദ്ധമാണ്. പാദശബ്ദമാണ് വേണ്ടതു്. രണ്ടുപതിപ്പിലേയും മൂലഭാഗത്തിലുള്ള "ചില്ലീലതാ—" എന്ന ശ്ലോകത്തിലെ കചപുണ്ഡരീകത്തെ മുഖപുണ്ഡരീകമായി മാററിയിരിക്കുന്നതു അച്ചടിപ്പിശാചായിരിക്കാം.

ഏഴാം ശില്പം.

മൂലം, ഭാഗം 49. പരിഭാഷ, ഭാഗം 68.

"സാദൃശ്യമുപമാ" എന്ന സൂത്രത്തിന്റെ വൃത്തിയിൽ "തേഷാം സാജാത്യാവിനാഭാവസാമാനാധികരണ്യാദി സംബന്ധശാലിത്വാൽ" എന്ന ഹേതുവാക്യം "തേഷാമവിനാഭാവസാജാത്യസാമാനാധികരണ്യാദി സംബന്ധശാലിത്വാൽ" എന്നായാലേ യുക്തമാകൂ. ഇതുപോലെ പരിഭാഷയിലും "അവിനാഭാവം, സാജാത്യം, സാമാനാധികരണ്യം മുതലായവയാണ്" എന്നാണ് വേണ്ടതു്. സാജാത്യത്തെ മുമ്പിൽ

നിർദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്നതു യുക്തമല്ല. അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ കാൎയ്യകാരണങ്ങൾക്കുള്ള സംബന്ധം സാജാത്യമാണെന്നു തോന്നിപ്പോകും.

മൂലം, ഭാഗം 50.

"തതോന്യത്ര കുത്രചിദവൎത്തനാൽ" എന്നിടത്തു "കുത്രചിദപ്യവൎത്തനാൽ" എന്നാണ് ലൈബ്രറിപ്പകൎപ്പിലെ പാഠം. അതാണ് യുക്തതരം.

മൂലം, ഭാഗം 52.

"രുധിരേണാധരോപമാ പ്രദൃശ്യതേ" എന്നിങ്ങിനെ രണ്ടുപതിപ്പിലേയും മൂലത്തിൽ 'പ്രദൃശ്യതേ' എന്നാണ് കാണുന്നതു്. ഇവിടത്തെ പ്പകൎപ്പിലേ പാഠം 'ച ദൃശ്യതേ' എന്നാണ്. അതാണ് സുഗമം.

മൂലത്തിലും പരിഭാഷയിലും കാണുന്ന "ആട്ടമൈത്തോളിൽ കുടലുമണക്കൈ" എന്ന പാഠം ശുദ്ധമല്ല. "ആടമൈത്തോളിൽ കുടലുമണങ്കേ" എന്നാണ് വേണ്ടതു്. ഇതു് "യാപ്പരുങ്കലകാരിക്കൈ" മുതലായ തമിഴ് നൂലുകളിൽ ഉദാഹരിച്ചിട്ടുള്ളതാകുന്നു. ആടുന്ന ആണ്ടാൻമുളപോലുള്ള തോളിലെ കടകവും ദുഃഖജനകമായിരിക്കുന്നു എന്നൎത്ഥം.

മൂലം, ഭാഗം 54. പരിഭാഷ, ഭാഗം 73.

സംശയാലങ്കാരപ്രത്യുദാഹരണമായ "താരാനോ—" എന്ന പദ്യത്തിൽ രണ്ടാംപാദത്തിലെ "നന്നോ ചുരുങ്ങീങ്കിലോ" എന്നതു "നന്നേ ചുരുങ്ങീങ്കിലോ" എന്നായിരിക്കാം. എന്നാലേ അൎത്ഥം സുഗമമാവൂ.

മൂലം, ഭാഗം 54. പരിഭാഷ, ഭാഗം 74.

"കുരളുരുള്ള പറഞ്ഞോർ" എന്ന ഭ്രാന്ത്യുദാഹരണത്തിൽ ഇവിടത്തെ ഗ്രന്ഥത്തിലെ പാഠം 'കുരളയുളർ പറഞ്ഞോർ' എന്നാണ്. ഇതുതന്നെയാണ് യുക്തം. അസത്യവചനം എന്ന അൎത്ഥത്തിൽ 'കുരള' എന്നാണ് പദം; 'കുരൾ' എന്നല്ല. 'കുരളയുളർ' അസത്യവാക്കുള്ളവർ. "ഇതു്, ചാലവും കോപതാമ്രം കൃതമൌനം അച്ചീസുതായാ മുഖം (എന്നു) പറഞ്ഞോർ കുരളയുളർ" എന്നു അന്വയം. ശ്രീമാൻ പിഷാരോടിയുടെ പാഠത്തിൽ അന്വയത്തിനും അൎത്ഥത്തിനും വളരെ ക്ലേശിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു.

മൂലം, ഭാഗം 56, 57. പരിഭാഷ, ഭാഗം 77.

ദൃഷ്ടാന്തോദാഹരണമായ "രാഗാങ്കുരോ ഹൃദയമേ" എന്ന ശ്ലോകത്തിലെ നാലാംപാദത്തിൽ 'വിളയുമോ' എന്നതിന്നു പകരം 'വിരിയുമോ' എന്ന പാഠമാണ് യുക്തതരം. അല്ലാത്തപക്ഷം ഉൽപത്തിക്കും വിളയലിന്നും അതൈ്ഥക്യപ്രതീതിയുള്ളതിനാൽ ദൃഷ്ടാന്തം ക്ലിഷ്ടമായിത്തീരും. "ഉൽപത്തേർവ്വിരുയുമോ" എന്ന വൃത്തിയിലെ നിർദ്ദേശം ശരിയായ പാഠം 'വിരിയുമോ' എന്നുതന്നെയാണെന്നു തെളിയിക്കയും ചെയ്യുന്നു.

മൂലം, ഭാഗം 56, പരിഭാഷ, ഭാഗം 78.

ദൃഷ്ടാന്തപ്രകരണത്തിലെ "തഹി സാധാരണധർമ്മാണാം ദ്വിരുക്തിന്നസ്യാൽ ശബ്ദതോത്ഥതശ്ചഭേദാൽ" എന്ന മൂലപംക്തിയുടെ ഭാഷ നന്നായിട്ടില്ലെന്നുള്ളതിരിക്കട്ടെ "പ്രകൃതാത്ഥപ്രതിയോഗിതയാ കഥിതഃ അപ്രകൃതാത്ഥഃ പ്രകൃതാത്ഥവൽ സ്യാൽ; തദ്വച്ച തദ്ഭവതി; അതസ്തസ്യ പുനന്നിർദ്ദേശഃ." എന്ന മൂലഭാഗത്തിൻെറ "പ്രകൃതാത്ഥത്തിന്നു പകരമായുറയുന്ന അപ്രകൃതാത്ഥം പ്രകൃതാത്ഥസദൃശമല്ലാതെ അതുതന്നെയായിരിക്കയില്ല" എന്ന പരിഭാഷ അബദ്ധമാണെന്നു പറയണം. 'പ്രകൃതാത്ഥത്തിന്നു പകരം പറയുന്ന അപ്രകൃതാത്ഥം പ്രകൃതാത്ഥത്തിന്നു തുല്യഭാവം കൈക്കൊള്ളും. അതിന്നു തുല്യമായ അത്ഥത്തെ അതായി വിചാരിക്കാം. അതിനാൽ അതിന്നു—പ്രകൃതാത്ഥത്തിന്നു—പുനന്നിർദ്ദേശം—പുനരുക്തി സംഭവിക്കുന്നു' എന്നിപ്രകാരമായാലേ ശരിയാകു. എങ്കിലേ അതു മൂലാനുസാരിയും അത്ഥവത്തുമാകയുള്ളു.

മൂലം, ഭാഗം 57. പരിഭാഷ, ഭാഗം 78.

ഉൽപ്രേക്ഷാപ്രകരണത്തിൽ "അസത്യത്വഞ്ച വിഷയഗതയോദ്ധർമ്മയോർഗ്ഗുണക്രിയയോർവ്വിഷയാസംഭവിത്വേന പ്രതീയതഇതി" എന്ന മൂലഭാഗവും, "വാസ്തവമല്ലെന്നു തോന്നുന്നതു വിഷയത്തിലെ ധർമ്മങ്ങളായ ഗുണക്രിയകൾ വിഷയിയിൽ സംഭവിക്കാത്തതുകൊണ്ടാവണം" എന്ന പരിഭാഷാഭാഗവും അയുക്തമായിരിക്കുന്നു. മൂലത്തിൽ സർവ്വഥാ അബദ്ധമായ 'വിഷയാസംഭവിത്വേന' എന്ന അംശം പരിഭാഷയിൽ "വിഷയിയിൽ സംഭവിക്കാത്തതുകൊണ്ടു" എന്നിങ്ങിനെ ശരിപ്പെട്ടുത്തീട്ടുണ്ടെന്നു മാത്രമേ മെച്ചമുള്ളു. എങ്കിലും പരിഭാഷ ആകെ

ഷ്പ്പാടെ അബദ്ധംതന്നെയാണ്. വാസ്തവത്തിൽ വിഷയധർമ്മം എപ്പോഴെങ്കിലും എവിടെയെങ്കിലും വിഷയിയിൽ വരുമോ? സ്തനനിഷ്ഠമായ സ്തനത്വം നളിനീമുകുളത്തിൽ സംഭാവ്യമാണോ? സാദൃശ്യം മതിയെങ്കിൽ ഉൽപ്രേക്ഷയിൽമാത്രമെന്താണ് വിശേഷം? ഉപമ, രൂപകം മുതലായ സാദൃശ്യമൂലകാലങ്കാരങ്ങളിലൊക്കയും അതു സാധാരണമാകയാൽ താദൃശകഥനം അവ്യാവൎത്തകവുമയുക്തവുമാണ്. അച്ചടിപ്പുസ്തകത്തിൽ പ്രസ്തുതവാക്യത്തിന്നു മുമ്പിൽ 'അസത്യതാ പ്രതിപത്തിശ്ച എന്നതിനെ ഒരു പ്രത്യേകവാക്യമായിപ്പിരിച്ചു് നിവേശിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നതും ശരിയല്ല. അതു് 'അസത്യത്വഞ്ച—' എന്ന വാക്യത്തിന്റെ ഒരംശംതന്നെയാണ്. അല്ലെങ്കിൽ അതിലെ 'ഇതി' എന്നതു നിരന്വയമായ്പ്പോകും. അതിനാൽ, 'ഗുണക്രിയയോഃ അസംഭവിത്വേന അസത്യത്വം പ്രതീയതേ ഇതി അസത്യതാ പ്രതിപത്തിശ്ച' എന്നാണ് അന്വയിക്കേണ്ടതു്. 'അസത്യത്വഞ്ച' എന്നതിലെ 'ച' കാരം അനാവശ്യകമാണ്. അഥവാ വാക്യാലങ്കാരമാണെന്നു പറയാം. മൂലത്തിലെ 'വിഷയഗതയോഃ' എന്നതും അബദ്ധമാണ്. 'വിഷയിഗതയോഃ' എന്നുവേണം. അതുപോലെ 'വിഷയാസംഭവിത്വേന' എന്നതു 'വിഷയ്യസംഭവിത്വേന' എന്നുമായിരിക്കണം. ആകയാൽ, ശുദ്ധമായ മൂലപാഠം "അസത്യതാ പ്രതിപത്തിശ്ച അസത്യത്വം വിഷയിഗതയോ ൎദ്ധമ്മയോൎഗ്ഗുണക്രിയയോൎവ്വിഷയ്യസംഭവിത്വേന പ്രതീയത ഇതി" എന്നും പരിഭാഷ, "അസത്യത്വപ്രതീതിയാകട്ടെ, വിഷയിധൎമ്മങ്ങളായ—വിഷയിവിശേഷണങ്ങളായ—ഗുണക്രിയകൾ വിഷയിയിൽ സംഭവിക്കുന്നതല്ലായ്കകാൽ അസത്യങ്ങളാണെന്നു തോന്നുന്നതുകൊണ്ടുതന്നെയാണ്" എന്നുമായിരിക്കണം. "ഗുണക്രിയയോഃ" എന്നതിലെ ഗുണശബ്ദത്തിന്നു ക്രിയാഭിന്നമായ ധൎമ്മം എന്നൎത്ഥം. അതു ഗുണരൂപമോ ജാതിരൂപമോ ഉപാധിരൂപമോ ഏതുമാകാം.

പരിഭാഷ, ഭാഗം 78.

"ലാവണ്യനിൎമ്മല—" എന്ന ഉൽപ്രേക്ഷോദാഹരണപദ്യത്തിന്റെ വിവരണമായി ശ്രീമാൻ പിഷാരോടി എഴുതിച്ചേൎത്തിരിക്കുന്ന "നളിനത്തിൽ സ്തനത്വമില്ലാത്തതിനാൽ ആ അഭേദം വാസ്തവമല്ലെന്നു കൂടി തോന്നി" എന്നതു അവ്യാവൎത്തകമാകയാൽ അസംബദ്ധമാണെന്നതിന്നു സംശയമില്ലല്ലോ. വിഷയിഗതമായ ധൎമ്മങ്ങൾ—വിഷയിയിൽ

ഉള്ളതായി നിർദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്ന ധർമ്മങ്ങൾ—അതിൽ സംഭവിക്കാത്തതുകൊണ്ടു്, അതായതു് വിശേഷണവിശിഷ്ടമായ വിഷയി ലോകസിദ്ധ മല്ലാത്തതുകൊണ്ടു്, വിഷയി അസത്യമെന്നു തോന്നുമെന്നാണു് മൂലവാക്യത്തിന്റെ താൽപര്യം.

"ലാവണ്യനിർമ്മലജലോജ്ജ്വലപൊയ്കയിൽപ്പൊ-
ന്നനാമ്രമാന നളിനദ്വയമെൻറപോലെ
ചേതോഹരാംഗി, നിതരാമയി കാന്തവല്ലി,
ശോഭാം ദധാതി തവ പോർമുലമൊട്ടിരണ്ടും."

എന്ന ഉദാഹരണശ്ലോകത്തിലെ നളിനദ്വയമായ വിഷയിക്കുള്ളതായി പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന 'ലാവണ്യനിർമ്മലജലോജ്ജ്വലപൊയ്കയിൽ പൊങ്ങിനില്ക്കുക' എന്ന ധർമ്മം അതിന്നു സംഭവിക്കുന്നതല്ലായ്കയാൽ താദൃശധർമ്മവിശിഷ്ടമായ 'നളിനദ്വയം' അസത്യമാണെന്നു വരുന്നതുകൊണ്ടു് അവിടത്തെ "പോലെ" ഉൽപ്രേക്ഷാവാചകവും അതിലെ അലങ്കാരം ഉൽപ്രേക്ഷയുമാണെന്നാണു് ആചാര്യന്റെ ആശയം.

മൂലം, ഭാഗം 61. പരിഭാഷ, ഭാഗം 83.

അസംഗത്യുദാഹരണമായ "എളിയോരുയിരാക്കും" എന്ന പദ്യത്തിലെ 'കയ്യുമാക്കവെല്ലും' എന്നതിന്നു പകരം"അയ്യുമാക്ക വല്ലും" എന്നായിരിക്കും ശരിയായപാഠമെന്നു തോന്നുന്നു. പിച്ചയെടുപ്പിക്കാൻ ശക്തയാകും എന്നു് അതിന്റെ അർത്ഥം. 'കയ്യുമാക്കവെല്ലും" എന്നതിന്നു അർത്ഥം പറയുക പ്രയാസമാണു്.

മൂലം, ഭാഗം 61. പരിഭാഷ, ഭാഗം 84.

"ദണ്ഡാപൂപികയാർത്ഥാന്തരാപതനമർത്ഥാപത്തിഃ" എന്നതും "സമാധ്യാദയോപ്യവഗന്തവ്യാഃ" എന്നതും സൂത്രങ്ങളായി അച്ചടിച്ച പുസ്തകങ്ങളിൽ നിർദ്ദേശിച്ചുകാണുന്നതു യുക്തമല്ല. അവരണ്ടും "പരിസംഖ്യാദയശ്ച" എന്ന സൂത്രത്തിന്റെ വൃത്തിയിലുള്ള വാക്യങ്ങൾ മാത്രമാണു്. "പരിസംഖ്യാദയശ്ച" എന്ന സൂത്രംകൊണ്ടു പരിസംഖ്യാദികളായ മററലങ്കാരങ്ങൾ സ്വയം ദ്രഷ്ടവ്യങ്ങളാണെന്ന അഭിപ്രായത്തോടുകൂടി കേവലാലങ്കാരപ്രസ്താവം അവസാനിപ്പിച്ചശേഷം വീണ്ടും സമാധ്യാദ്യലങ്കാരലക്ഷണപ്രകാശനത്തിന്നായി സൂത്രം ചെയ്യുക എന്നതു് അയുക്തമാണല്ലോ. "ദണ്ഡാപൂപി—", "സാമാധ്യാദ—" എന്ന രണ്ടു വാക്യങ്ങളും സൂത്രങ്ങളായിട്ടല്ല ഇവിടെയുള്ള പകൎപ്പിൽ കാണുന്നതു്

വൃത്തിയിലെ വാക്യങ്ങളായിട്ടാണ്. വിശേഷിച്ച്, "ഏവം സമാദ്ധ്യാദയോപ്യവഗന്തവ്യാഃ" എന്നിങ്ങിനെ "സമാധ്യാദി—" എന്നതിന്നു മുമ്പിൽ 'ഏവം' എന്നുകൂടിയുണ്ട്. അതു യുക്തമാണെന്നു തോന്നും.

മൂലം, ഭാഗം 62.

"ന ഖലു കേചിദന്യേ മണിപ്രവാളലക്ഷണകാരാഃ ഇതഃ പ്രാക് ദൃഷ്ടാഃ നാപിശ്രുതാഃ" എന്ന മൂലഭാഗത്തിന്റെ പരിഭാഷയായി കൊടുത്തിരിക്കുന്ന "വേറിട്ടൊരു മണിപ്രവാളലക്ഷണകാരനെയാകട്ടെ വ്യാഖ്യാതാക്കന്മാരെയാകട്ടെ ഇതിന്നുമുമ്പു കണ്ടിട്ടുമില്ല കേട്ടിട്ടുമില്ല" എന്ന വാക്യം ശരിയല്ല. അതിലെ "വ്യാഖ്യാതാക്കന്മാരെയാകട്ടെ" എന്ന ഭാഗം നിർമ്മൂലമാണ്. മൂലത്തിൽ പറയാത്ത അംശത്തെ—മൂലകാരന്ന് അനഭിപ്രേതമായ അംശത്തെ—പരിഭാഷകൻ സ്വതന്ത്രമായി ചേർത്തതു ക്ഷന്തവ്യമാകുമെന്നു തോന്നുന്നില്ല. പ്രത്യേകിച്ച് ആ അംശം മൂലകാരനും വൃത്തികാരനും രണ്ടാളാണെന്ന് അനുവാചകന്മാരെ തെററിദ്ധരിപ്പിക്കാവുന്നതാണല്ലോ.

"തഥാഭൂതസ്യ വ്രീളാനമ്രം ഭവത്യാഃ വദനം ഇത്യാദി ഭാഷാശ്ലോകസ്യ ദർശനാദിതിചേൽ" എന്ന വാക്യത്തിന്നുശേഷം "താദൃശശ്ലോകോക്തേഃ കിന്നിബന്ധനം? അന്യഭാഷാശ്ലോകദർശനാദിതിചേൽ" എന്ന ഭാഗം രണ്ടു പതിപ്പുകളിലേയും മൂലത്തിൽ വിട്ടുപോയിരിക്കുന്നു.

എട്ടാം ശില്പം.

മൂലം, ഭാഗം 65. പരിഭാഷ, ഭാഗം 89.

"ഉന്മാദം പെരുതുണ്ടെറക്കം" എന്ന പദ്യത്തിലെ രണ്ടാംഭാഗത്തിൽ "തീണ്ടിനേടമലരും" എന്നു കാണുന്നതു ശരിയാണെന്നു തോന്നുന്നില്ല. "തീണ്ടിനേടമഴലും" എന്നിങ്ങിനെയാണ് ഇവിടത്തെ പകർപ്പിൽ കാണുന്ന പാഠം. അതാണ് യുക്തം. തീണ്ടിയസ്ഥലം അസഹ്യവേദനമായ്ഭവിക്കും എന്നു അർത്ഥം പറയാം. "തീണ്ടിനേടമലരും" എന്നതിന്ന് അർത്ഥം വേണമെങ്കിൽ നന്നേ ക്ലേശിച്ചുണ്ടാക്കുകതന്നെ വേണം.

മൂലം, ഭാഗം 67. പരിഭാഷ, ഭാഗം 93.

"പരമുടനേ പരപ്പതനാം" എന്ന ഭയാനകോദാഹരണത്തിൽ "പാണ്ഡ്യനൃപഃ" എന്നതിന്നു പകരം ഇവിടത്തെ പ്പകർപ്പിൽ

കാണുന്നതു് "പാണ്ഡ്യയുവാ" എന്നാണു്. പ്രസ്തുതനിർദ്ദേശം വിക്രമ പാണ്ഡ്യനെക്കുറിച്ചാണെന്ന വസ്തുത വൃത്തിഗ്രന്ഥംകൊണ്ടു വ്യക്തമാകുന്നുണ്ടു്. വിക്രമപാണ്ഡ്യനാകട്ടെ അന്നു രാജ്യഭാരംചെയ്തിരുന്ന പാണ്ഡ്യരാജാവിന്റെ അനുജനാണെന്നാണു് ചരിത്രപ്രസിദ്ധി. ആ സ്ഥിതിക്കു് 'പാണ്ഡ്യയുവാ' എന്ന പാഠമാണു് യുക്തമെന്നു പറയേണ്ടിയിരിക്കുന്നു.

മൂലം, ഭാഗം 68. പരിഭാഷ, ഭാഗം 92.

"ശോകസ്യ കരുണഃ" എന്ന സൂത്രത്തിന്റെ വൃത്തിയിൽ "പ്രകർഷ ഇതിവർത്തതേ" എന്ന സ്ഥാനത്തു് ഇവിടത്തെ ഗ്രന്ഥത്തിലുള്ള പാഠം, "പൂർവ്വവദധികാരാദിഃ പ്രിയജനവിഭവനാശവധബന്ധാദിനാ ശോകസ്സംജായതേ" എന്നാണു്. അതു യുക്തംതന്നെയല്ലേ? മൂലത്തിലില്ലാത്ത സാധുപാഠം പരിഭാഷയിൽ കാണാൻ അവകാശമില്ലെന്നു പ്രത്യേകിച്ചു പറയണമെന്നില്ലല്ലോ.

കരുണരസോദാഹരണമായ "മരുണ്ട കണ്ണാൽ" എന്ന ശ്ലോകത്തിൽ "എനിക്കു മങ്ങക്കയി കുററമേ കാൺ" എന്നിങ്ങിനെ പതിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നതു വലുതായ കുററംതന്നെയാണു്. "എനിക്കുമങ്ങേക്കയി ക്രൂററമേ കാൺ" എന്നാണു് വേണ്ടതു്. ക്രൂററം=കാലൻ, അങ്ങേക്കു് = ആസ്ഥലത്തേക്കു്.

"അനാദി നവവർണ്ണാഢ്യം" എന്നു തുടങ്ങുന്ന അവസാനപദ്യത്തിലെ "അനാദിനവ" എന്നതിന്നു അർത്ഥമില്ല. "അനാദീനവ വർണ്ണാഢ്യം" എന്നാണു് വേണ്ടതു്. "ആദീനവാസ്രവൌ ക്ലേശേ" എന്നു് അമരം നോക്കുക. "അക്ലിഷ്ടവർണ്ണാഢ്യം" എന്നു് അർത്ഥം.

ഇങ്ങിനെ അപപാഠജടിലവും അശുദ്ധപ്രായവുമായിരിക്കുന്ന ലീലാതിലകം പ്രായേണ പണ്ഡിതന്മാർക്കുപോലും ദുർഗ്രഹമായി പരിണമിച്ചിരിക്കുന്നതിൽ ആശ്ചര്യമെന്തുള്ളു? ശുദ്ധപാഠത്തോടും ഒരു വ്യാഖ്യാനത്തോടും കൂടി പ്രസ്തുതപുസ്തകത്തെ പരിഷ്കരിച്ചു പതിപ്പിക്കേണ്ടുന്ന കാലം അതിക്രമിച്ചിരിക്കുന്നുവെന്നു തീർച്ചയായും അഭിപ്രായപ്പെടാവുന്നതാണു്.

പി. കൃഷ്ണൻ നായർ.

PĀNDAVAR TŌRRAM

BY

DR. C. ACHYUTA MENON,
Head of the Department of Malayāḷam.

NOTE

This is another sacred song in which is described the story of the birth of Pāṇḍavas. It varies in details from the original story and contains some local touches. This also comes from Chittoor (Cochin State).

On hearing that Gāndhāri had one hundred children Kunti became very much upset. A great Yōgi visited her at that time and enquired the cause of her sorrow which was due to the fact that she was not blessed with a son. Thereafter the Yōgi asked her to get a *kadali* fruit (a variety of plantain) which he took from her and returned after converting it into a charm by his divine power. She was then asked to eat it in all veneration. This instruction was duly followed by Kunti who immediately conceived. When it was time for confinement Gāndhāri was sent for. She was surprised at the physical change Kunti had undergone as no satisfactory explanation could be given for it. All the same she gave the necessary instruction for the confinement. At the end of the labour pain the child came out through the ear. This phenomenon was considered inauspicious and the child was put in a wooden box and thrown into the river. Kunti again grew sorry when the Yōgi reappeared. This time he wanted some rice with which he made five balls and handed them over to Kunti to eat. The effect was instantaneous and she bore signs of conception. At the proper time Gāndhāri was sent for, who again expressed surprise at the mysterious behaviour of Kunti. This time the delivery was normal and the five Pāṇḍavas were born.

പാണ്ഡവർ തോററം.

തന്നാട്ട പൊന്നാട്ട കോനാട്ട കുരുനാട്ട നാലുരാജ്യം
വാഴ്ക.ദൈവമെ
നാലുരാജ്യത്തിങ്കലും പോർ വഴക്ക * ണ്ടാകുന്നു
പടയുടെ ഗാന്ധാരിക്കും പട്ടാംഗിയാകുന്ന
കുന്തിദേവിക്കുമേ! ദൈവമേ!
അന്നൊരു പുത്രമോക്ഷമുണ്ടാകുന്നു പടയുടെ ഗാന്ധാരിക്കു
പത്തിൽ തണ്ടിൽ പെരുമ്പടയും പതിനെമ്പുഴ
രാജാക്കളും
നൂററിൽ തണ്ടിൽ പെരുമ്പടയും നൂറോളം തമ്പിമാരും
കാമദേവനും പെരുമ്പടയും കാമരാജാവും പെരുമ്പടയും
വികൃതമുടിമന്നരും വികൃതത്തിൽ മന്നന്മാരും
ഇങ്ങനെത്തൊരു പടയെല്ലാം തോററിച്ചുകണ്ടാൾ
ഗാന്ധാരി
അന്നൊരു ദുഃഖംതുടങ്ങുന്നു പട്ടാംഗിയാകുന്ന കുന്തിദേവി
നല്ലമ്മക്കു
ദുഃഖത്തിൽ ദുഃഖം പ്രലപിച്ചുകണ്ടു മാർനിറഞ്ഞു
കണ്ണീരോടെ മനംനിറഞ്ഞദുഃഖത്തോടെ ഇരിക്കുന്നോരു
നേരത്തു അവിടെച്ചെന്നു പുറപ്പെട്ടുകണ്ടു മഹായോഗിയാരു
എന്തുമകളെ കുന്തിദേവി നല്ലമ്മെ നീ ദുഃഖിച്ചിരിക്കുന്ന
കാര്യ
മെന്തെന്നു ചോദിച്ചുകണ്ടു മഹായോഗിയാരു
കേൾപ്പോതുമുണ്ടോ സ്വാമി എനിക്കൊരു
പുത്രമോക്ഷമില്ല
എൻെറ മൂത്തോൾ പടയുടെ ഗാന്ധാരിക്കു
പത്തിൽ തണ്ടിൽ

---

* ഇങ്ങനെയാവർത്തിക്കുന്നതു് പഴയ പാട്ടുകളിൽ സാധാരണയാണ്. ചില പ്പോൾ രണ്ടുവാക്കിലൊന്നു സംസ്കൃതമായിട്ടും കാണാറുണ്ട്.

ഉദാഹരണം—പടകലഹം—സേനപട.

പെരുമ്പടയും പതിനെമ്പുഴരാജാക്കളും
നൂററിൽ തണ്ടിൽ പെരുമ്പടയും നൂറോളം തമ്പിമാരും
കാമദേവനും പെരുമ്പടയും കാമരാജാവും പെരുമ്പടയും
വിക്രുതിമുടിമന്നരും വിക്രുതത്തിൽ മന്നന്മാരും
ഇങ്ങനെത്തോരു പടയെല്ലാം തോററിച്ചുകൊണ്ടോം
പടയുടെ ഗാന്ധാരി
എനിക്കൊരു പുത്രമോക്ഷമില്ലാഞ്ഞു ദുഃഖിച്ചിരിക്കുന്നു
ഞാനെ-നാം
പട്ടാംഗിയാകുന്ന കുന്തിദേവിനല്ലമ്മ
കേൾപ്പോതുമുണ്ടോ പട്ടാംഗിയാകുന്ന നല്ലമ്മെ
ഒരു ചെങ്കദളിപ്പഴമെടുത്തു കൊണ്ടുവാ മകളെ
എന്നരുളിച്ചെയ്യുകണ്ടു മഹായോഗിയാരു്
അപ്പോൾ അതിനെക്കേട്ടോരു പട്ടാംഗിയാകുന്ന കുന്തി
ദേവിനല്ലമ്മയുണ്ടു് തൻെറയോരു പടിഞ്ഞാററാം
പൂമന്ത്രശാല തട്ടി താഴതു്റന്നു പടിഞ്ഞാററവുക്കു
ഒരു ചെങ്കദളിപ്പഴമെടുത്തു കൊണ്ടുപോന്നു മഹാ-
യോഗിയാരുടെ തൃക്കയ്യിലാമ്മാറു കൊടുത്തുകണ്ടു
പട്ടാംഗിയാകുന്ന കുന്തിദേവി നല്ലമ്മ
അന്നേരത്തു അതിനെമേടിച്ചു ജപിച്ചു പട്ടാംഗിയാകുന്ന
കുന്തിദേവി നല്ലമ്മയുടെ കയ്യിലാമ്മാറു കൊടുത്തുകണ്ടു
മഹായോഗിയാരു
അന്നേരത്തു അതിനെ തൊഴതേററുവാങ്ങവോതുംചെയ്തു
മൂന്നാക തുണ്ടിച്ചു അമൃതുചെയ്തു * തണ്ണീർകുടിച്ചു കണ്ടോം
പട്ടാംഗിയാകുന്ന കുന്തിദേവി നല്ലമ്മ
അന്നീററിൽ ദശഗർഭം പോന്നാ ദശചുററുന്നു
പട്ടാംഗിയാകുന്ന കുന്തിദേവി നല്ലമ്മക്കു
ഒന്നാംമാസം തിങ്ങളിൽ ഒളിചെറുതാകുന്നു,
രണ്ടാംമാസം തിങ്ങളിൽ ഇരസ്സു വടിവാകുന്നു,
മൂന്നാംമാസം തിങ്ങളിൽ മുട്ടതൻെറ ഉരുവമാകുന്നു,
നാലാംമാസം തിങ്ങളിൽ നാൽച്ചത്തുരമൊത്തുക്കുട്ടുന്നു,

* തുണ്ടാക്കി മുറിച്ചതിനുവെന്നർത്ഥം. ആചാരവാക്കു്—അമൃതേത്തു് മുതലായ ശബ്ദങ്ങൾ നോക്കുക.

അഞ്ചാംമാസം തിങ്ങളിൽ പഞ്ചഗർഭം പണിമുകിഞ്ഞു,
ആറാംമാസം തിങ്ങളിൽ അറുവിററ കൊഴവിതോന്നി,
ഏഴാംമാസം തിങ്ങളിൽ ഏഴനാപിള്ള പുടപുഴങ്ങി,
എട്ടാംമാസം തിങ്ങളിൽ ചൊട്ടമുലയിൽ പാൽചുരന്നു,
ഒമ്പതാംമാസം തിങ്ങളിൽ രോമഭാരം പണിമുകിഞ്ഞു,.
പത്തുപിറന്നു പാതിചെല്ലുന്നപ്പോൾ പാടിളകി
നോവുതുടങ്ങുന്നു-പട്ടാംഗിയാകുന്ന കുന്തിദേവി നല്ലമ്മക്ക.
കേൾപ്പോതുമുണ്ടോ മാദ്രേ നീ ചെന്നു എൻെറ മൂത്തോൾ
പടയുടെ ഗാന്ധാരിയെ ചെന്നു കൂട്ടിക്കൊണ്ടു
വരേണമെന്നാൾ-പട്ടാംഗിയാകുന്ന കുന്തിദേവി നല്ലമ്മ
അതിനെക്കേട്ടോരു നല്ലമ്മയുണ്ടു തന്നാടു പൊന്നാടു
രാജ്യത്തു
നിന്നു പുറപ്പെട്ടു കോനാടു കുരുനാടു രാജ്യത്തു*നാലില്ലം നടു-
മുററത്തുചെന്നു പുറപ്പെട്ടു കണ്ടാൾ മാദ്രിയുമപ്പോൾ.
എന്തുപോന്നാകാര്യ്യം മാദ്രേ നീയെന്നു ചോദിച്ചുക്ണ്ടു
പടയുടെ ഗാന്ധാരി
നിൻെറ യിളയോൾ കുന്തിദേവി നല്ലമ്മ ചൊല്ലിവിട്ടു
നീ കൂടെപോരേണമെന്നാൾ മാദ്രിയപ്പോൾ
അതിനെ കേട്ടോരു പടയുടെ ഗാന്ധാരിയുണ്ടു
കോനാടു കുരുനാടു രാജ്യത്തുനിന്നു പുറപ്പെട്ടു തന്നാടു
പൊന്നാടു രാജ്യത്തു നാലില്ലം നടുമുററത്തുചെന്നു പുറപ്പെട്ടു്
കണ്ടാൾ പടയുടെ ഗാന്ധാരി
എന്തു മകളെ കുന്തിദേവി നീ ചൊല്ലിവിട്ട കാര്യ്യമെന്നു
ചോദിച്ചുകണ്ടു പടയുടെ ഗാന്ധാരി
എനിക്ക സ്വല്പമുള്ളോരു † ഈററുപെരുതാപം
ദാഹം തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു
എന്നാൾ പട്ടാംഗിയാകുന്ന കുന്തിദേവി നല്ലമ്മ
നിനക്ക എങ്ങനെ ഗർഭമുണ്ടായമാർഗ്ഗം മകളെ നിയ്യോ
‡ പുണ്യ്യനൂൽ പൂണ്ടില്ല പുരുഷമുഖം നോക്കിയില്ല,

* നാലുപുര—മലയാളത്തിലെ സ്ഥിതികവി കുരുനാട്ടിലെത്തിക്കുന്നു.

† ഈററുക (പെറുക) എന്ന ക്രിയയിൽനിന്നുണ്ടായ നാമം.

‡ മംഗലസൂത്രം.

നിശ്ശുട്ടത്തോരുടയിൽ * മറുപെട്ടില്ല
എന്നാൽ നിനക്കെങ്ങനെ ഗർഭമുണ്ടായമാറ്റും മകളെ!
ഇനിയൊ ഞാൻ ചൊല്ലിയവണ്ണം കേൾക്കേണമെന്നാൾ
പടയുടെ ഗാന്ധാരി

എങ്കിലോ നീ ചൊല്ലിയവണ്ണം കേൾക്കേണ്ടും
ഞാനെന്നാൾ-പട്ടാംഗിയാകുന്ന കുന്തിദേവി നല്ലമ്മ.
എങ്കിലോ നല്ക്കച്ച കെട്ടിയുടുക്കണം, തല ചീന്തിക്കെട്ടണം
†വിട്ടത്തൊട്ട കോണിയും ചാരി വിട്ടത്തുകയറി
കാലുമേലായി തലകീഴായി വിട്ടത്തൊട്ട കാലുംകെട്ടി
കിഴക്കാന്തൂക്കത്തൂങ്ങി ‡ അണിമിട്ടാവിൽ തലയുമിട്ട
ഈററുവിളിക്കേണമെന്നാൾ പടയുടെ ഗാന്ധാരി
അതിനെ ക്കേട്ടോരു പട്ടാംഗിയാകുന്ന കുന്തിദേവി
നല്ലമ്മയുണ്ടു നൽക്കച്ച കെട്ടിയുടുത്തുകണ്ടു
തല ചീന്തിക്കെട്ടിക്കണ്ടു
വിട്ടത്തൊട്ട കോണിയുംചാരി വിട്ടത്തുകയറി കാലു
മേലായി തലകീഴായി വിട്ടത്തൊട്ട കാലുംകെട്ടി
കിഴക്കാന്തൂക്കത്തൂങ്ങി അണിമിടാവിൽ തലയുമിട്ട
ഈററുവിളി വിളിക്കുന്നോരു നേരത്തു വയററിൽ കിട-
ക്കുന്നോരു പിള്ളയുണ്ടു് ഞാൻ ഏതുടെ പൊട്ടിപ്പുറപ്പെ-
ടാവു ഞാൻ എന്നാൻ.

തലയുടെ പൊട്ടിപ്പുറപ്പെട്ടാലോ എന്റെ മാതാവിനു
കേടുതട്ടും-വായുടെ പൊട്ടിപ്പുറപ്പെട്ടാലോ എച്ചിപ്പിള്ള
എന്നു പേർവിളിക്കും;

വലത്തെ കണ്ണത്തൂടെ പൊട്ടിപ്പുറപ്പെട്ടുകണ്ടാൻ
ആദിത്യജൻ കർണ്ണനമേ! ദൈവമേ!
വലത്തെ കണ്ണത്തൂടെ പൊട്ടിപ്പുറപ്പെട്ടോരുപിള്ള
ഇവനിരിക്കിൽ തന്നാട്ട പൊന്നാട്ട കോനാട്ട കുരുനാട്ട
നാലുരാജ്യം മുടിഞ്ഞുപോമത്രേ!

---

* അടയാളമില്ല.

† രണ്ടുത്തരങ്ങളെ ഘടിപ്പിക്കുന്ന മരത്തടി.

‡ മട്ടാൽ എന്നാകണമെന്നു തോന്നുന്നു, പൊന്തിനില്ക്കുന്ന സ്ഥലം, അല്ലെങ്കിൽ മിഴാവുമാകാം—വെള്ളപ്പാത്രം.

ഇവനെക്കൊണ്ടുപോയി കടലോട്ടു ഒഴക്കണമെന്നാം
പടയുടെ ഗാന്ധാരി
അതിനെക്കേട്ടോരു പട്ടാംഗിയാകുന്ന കുന്തിദേവി
നല്ലമ്മയുണ്ടു ആരിയഞ്ചേരി പെരുന്തച്ചർകളെ
വിളിച്ചു കൊണ്ടുപോന്നു ചന്ദനമഞ്ചയുണ്ടാക്കിക്കണ്ടു
ആരിയതാഴ്വര ചങ്ങലയുണ്ടാക്കിക്കണ്ടു
പട്ടുതുകിൽ തേവാങ്കുകൊണ്ടു ചന്ദനമഞ്ചയിൽ
വിരിച്ചുകണ്ടു
ആദിത്ത്യജൻ കർണ്ണനെ അതിന്മേൽ കിടത്തിക്കണ്ടു
ആരിയ താഴ്വരചങ്ങലയിൽ പൂട്ടിക്കണ്ടു
വെള്ളം നല്ല ഒലുവിൽ പേരാററിൽ മേൽക്കടവിങ്കൽ
കൊണ്ടുപോയി കടലൊഴുക്കം പണ്ണികണ്ടു പടയുടെ
ഗാന്ധാരിയും പട്ടാംഗിയാകുന്ന കുന്തിദേവി
നല്ലമ്മയുമോ ദൈവമേ!
കീഴ്പോട്ടുനോക്കി ഒഴുകുന്നോരു ആദിത്ത്യജൻ കർണ്ണനും
ചന്ദനമഞ്ചമുണ്ടു തൻെറയൊരു മാതാവിൻെറ വല
മുലനോക്കി അണയത്തുടങ്ങുന്നു.
കേളു കേളു മകളെ കുന്തിദേവി നല്ലമ്മെ നിൻെറയൊരു
വലത്തെ കാലിൻെറ പുറവടികൊണ്ടു തട്ടി ഊട്ടു
മകളെ എന്നാം പടയുടെ ഗാന്ധാരി
അതിനെക്കേട്ടോരു പട്ടാംഗിയാകുന്ന കുന്തിദേവി
നല്ലമ്മയുണ്ടു തൻെറയൊരു വലത്തെക്കാലിൻെറ
പുറവടികൊണ്ടു തട്ടിഊട്ടുന്നോരു നേരത്തു കീഴ്പ്പോട്ടു
നോക്കിപോക നടകൊണ്ടാൻ ആദിത്ത്യജൻ കർണ്ണനു
ചന്ദനമഞ്ചയുമോ ദൈവമേ!
അന്നേരത്തു കീഴ്ക്കടവിൻകൽചെന്നു പിടിച്ചെടുത്തു
അണിവളക്കത്തുടങ്ങുന്നു ദുരിയോധനൻ രാജാവും
പെരുമ്പടയുമോ ദൈവമേ!
വീണ്ടുംപോന്നു പട്ടാംഗിയാകുന്ന കുന്തിദേവി നല്ലമ്മ
മാർനിറഞ്ഞ കണ്ണീരോടെ മനംനിറഞ്ഞ ദുഃഖത്തോടെ
ദുഃഖത്തിൽ ദുഃഖം പ്രലപിച്ചിരിക്കുന്നോരു നേരത്തു
അവിടെയും
ചെന്നു പുറപ്പെട്ടുകണ്ടു മഹായോഗിയാരപ്പോം.

എന്തുമകളെ കുന്തിദേവീ നീ ദുഃഖിച്ചിരിക്കുന്നകാര്യ്യ
മെന്തെന്നു ചോദിച്ചുകണ്ടു മഹായോഗിയാരപ്പോൾ
കേൾപ്പോതുമുണ്ടോ സ്വാമി എന്റെ മൂത്തോൾ പടയുടെ
ഗാന്ധാരിയ്ക്കോ പത്തിൽ തണ്ടിൽ പെരുമ്പടയും പതി
നെമ്പുഴ രാജാക്കളും നൂററിൽ തണ്ടിൽ പെരുമ്പടയും
നൂറോളം തമ്പിമാരും കാമദേവനും പെരുമ്പടയും
കാമരാജാവും പെരുമ്പടയും വികൃതമുടിമന്നരും
വികൃതത്തിൽ മന്നന്മാരും ഇങ്ങനത്തോരു പടയെയെല്ലാം
തോററിച്ചുകണ്ടാൾ എന്റെ മൂത്തോൾ പടയുടെ
ഗാന്ധാരി

ഞങ്ങളിലൊ ചക്ക, മാങ്ങ പോകുന്നതു
ഇനിക്കൊരു പുത്രനില്ലാഞ്ഞു ദുഃഖിച്ചിരിക്കുന്നു
ഞാനെന്നാൾ പട്ടാംഗിയാകുന്ന കുന്തിദേവി നല്ലമ്മ
അതിനെക്കേട്ടോരു മഹായോഗിയാരുണ്ടു കേൾപോതു
മുണ്ടോ

പട്ടാംഗിയാകുന്ന കുന്തിദേവി നല്ലമ്മെ
നാനാവുരി അരിയാമ്മാറു എടുത്തു കാമ്പ്രുകത്തി!
തുമ്പ്രുതെള്ളി ഇരുനാവുരിയരിയാമ്മാറെടുത്തുകൊണ്ടുവാ
മകളെ എന്നരുളിച്ചെയ്തുവിട്ടു മഹായോഗിയാരു
അതിനെക്കേട്ടോരു പട്ടാംഗിയാകുന്ന കുന്തിദേവി
നല്ലമ്മയുണ്ടു
തന്റെയൊരു പടിഞ്ഞാററാം പൂമന്ത്രശാല തട്ടി
താഴതുറന്നു
നാനാവുരിയാമ്മാറെടുത്തു കാമ്പ്രുകത്തി തുമ്പ്രുതെള്ളി
ഇരുനാവുരിയാമ്മാറെടുത്തു കൊണ്ടുപോന്നു
മഹായോഗിയാരുടെ കയ്യിലാമ്മാറുകൊടുത്തുകണ്ടാൾ
പട്ടാംഗിയാകുന്ന കുന്തിദേവി നല്ലമ്മ
അന്നേരത്തു അതിനെയെല്ലാം മേടിച്ചുവെച്ചു ജപിച്ചു
അഞ്ചു മന്ത്രപിണ്ഡമായുരുട്ടി പട്ടാംഗിയാകുന്ന
കുന്തിദേവി നല്ലമ്മയുടെ കയ്യിലാമ്മാറു കൊടുത്തു
കണ്ടു മഹായോഗിയാരപ്പോൾ.
അതിനെല്ലാം തൊഴുതേററു വാങ്ങുവോളും ചെയ്തു

ആ അഞ്ചു മന്ത്രപിണ്ഡത്തേയും അഞ്ചോക അമൃതുചെയ്തു
തണ്ണീർ കുടിച്ചുകണ്ടാൻ പട്ടാംഗിയാകുന്ന കുന്തിദേവി
അന്നീററിൽ ദശഗർഭംപോന്ന ദശമുററന്നു [നല്ലമ്മ
പട്ടാംഗിയാകുന്ന കുന്തിദേവി നല്ലമ്മയ്ക്കു
ഒന്നാംമാസം തിങ്ങളിൽ ഒളിചെറുതാകുന്നു
പത്തുപിറന്നു പാതിചെല്ലുന്നപ്പോൾ പാടിളകി
നോവുതുടങ്ങുന്നു പട്ടാംഗിയാകുന്ന കുന്തിദേവി നല്ലമ്മയ്ക്കു.
കേൾപ്പോതുമുണ്ടോ മാദ്രേ എനിക്കോ സ്വല്പമുള്ളോ
രീററുപെരുതാപം തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു
നീ ചെന്നു എൻെറ മൂത്തോൾ പടയുടെ ഗാന്ധാരിയെ
ക്രൂട്ടിക്കൊണ്ടു പോരേണമെന്നാൾ പട്ടാംഗിയാകുന്ന
കുന്തിദേവി നല്ലമ്മ
അതിനെക്കേട്ടോരു മാദ്രിയുണ്ടു തന്നാടു പൊന്നാടു
രാജ്യത്തുനിന്നു പുറപ്പെട്ടു കൊടുനാടു കുരുനാടു
രാജ്യത്തു നാലില്ലം നീടുമുററത്തു ചെന്നു
പുറപ്പെട്ടു കണ്ടു മാദ്രിയപ്പോൾ
നീ എന്തു പോന്നകാര്യം മാദ്രേ എന്നു ചോദിച്ചുകണ്ടാൾ
പടയുടെ ഗാന്ധാരി
നിൻെറ ഇളയോൾ കുന്തിദേവി നല്ലമ്മ ചൊല്ലിവിട്ടു
നീ ക്രൂടെ പോരേണമെന്നു
എന്തിന്നു ഞാൻ ക്രൂടെപോരുന്നു എന്നുകേട്ടാൾ
പടയുടെ ഗാന്ധാരി
നിൻെറ ഇളയോൾ കുന്തിദേവി നല്ലമ്മ ചൊല്ലിവിട്ടു
നീ ക്രൂടെ പോരേണമെന്ന്
എന്തിന്നു ഞാൻ ക്രൂടിപോരുന്നു എന്നുകേട്ടാൾ
പടയുടെ ഗാന്ധാരി
നിൻെറ ഇളയോൾ കുന്തിദേവി നല്ലമ്മയ്ക്കു സ്വല്പമു-
ള്ളോരീററുപെരുതാപം തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നതെന്നാൾ
മാദ്രിയപ്പോൾ
അതിനെക്കേട്ടോരു പടയുടെ ഗാന്ധാരിയുണ്ടു കോനാടു
കുരുനാടു രാജ്യത്തുനിന്നു പുറപ്പെട്ടു തന്നാടു പൊന്നാടു
രാജ്യത്തു നാലില്ലം നടുമുററത്തുചെന്നു പുറപ്പെട്ടു കണ്ടു
പടയുടെ ഗാന്ധാരി

എന്നുമകളെ കുന്തിദേവി നല്ലമ്മെ നീ ചൊല്ലിവിട്ട
കാരിയമെന്ത ചോദിച്ചുകണ്ടാൽ പടയുടെ ഗാന്ധാരി
എനിക്കൊ സ്വല്പമുള്ളൊരീറവുപെരുതാപം
തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നുവെന്നാൽ പട്ടാംഗിയാകുന്ന
കുന്തിദേവി നല്ലമ്മ
എങ്കിലോ നിനക്ക എങ്ങനെ ഗർഭമുണ്ടായമാറ്റും
മകളെ നീയോ പുണ്യന്തൽ പൂണ്ടില്ല പുരുഷമുഖം
നോക്കിയില്ല
നിഴുട്ടത്തോരു ആടയിൽ മറപ്പെട്ടില്ല
എന്നാൽ നിണക്കെങ്ങനെ ഗർഭമുണ്ടായമാറ്റും മകളെ
ഇനി ഞാൻ ചൊല്ലിയവണ്ണം പട്ടാംഗം ചെയ്യേണ
മെന്നാൽ-പടയുടെ ഗാന്ധാരി
എങ്കിലോ നീ ചൊല്ലിയവണ്ണം പട്ടാംഗംചെയ്യേണ്ടും
ഞാനെന്നാൽ പട്ടാംഗിയാകുന്ന കുന്തിദേവി നല്ലമ്മ
എങ്കിലോ തന്നാട്ട പൊന്നാട്ട കൊടനാട്ട കുരുനാട്ട
രാജ്യത്തുനിന്ന് കിഴക്കുദയമാനപർവ്വതത്തിൽനിന്ന്
പടിഞ്ഞാറസ്തമനപർവ്വതത്തോളം
തെക്ക കന്നിക്കടിയിൽ തീപ്പാക്കുഴി കുഴിക്കേണം
ആയിരംകെട്ട മേലെരിവിറകുണ്ടാക്കേണം
ആയിരം എണ്ണക്കുടം, നെയ്ക്കുടം ഉണ്ടാക്കേണം
ആയിരം ആലംക്കന്തമുണ്ടാക്കേണം എന്നാൽ
പടയുടെ ഗാന്ധാരി
അതിനെക്കേട്ടോരു പട്ടാംഗിയാകുന്ന കുന്തിദേവി
നല്ലമ്മയുണ്ട തന്നാട്ട പൊന്നാട്ട കൊട്ടനാട്ട കുരുനാട്ട
രാജ്യത്തിൽനിന്ന കിഴക്കുദയമാനപർവ്വതത്തിങ്കൽ
നിന്ന പടിഞ്ഞാറു അസ്തമനപർവ്വതത്തിങ്കലോളം
തെക്ക കന്നിക്കോടിയിൽ തീപ്പാക്കുഴി കുഴിച്ചുകണ്ട
ആയിരംകെട്ട മേലെരിവിറകുകെട്ടുണ്ടാക്കിച്ചുകണ്ട
ആയിരം എണ്ണക്കുടം നെയ്ക്കുടം ഉണ്ടാക്കിച്ചുകണ്ട
ആയിരം ആലംക്കന്തമുണ്ടാക്കിച്ചുകണ്ട
തകിൽ മുരശ്ശ താളം വിളിപ്പിച്ചുകണ്ട
അന്തരവെടി ആകാശവെടി വെപ്പിച്ചുകണ്ട

അന്നേരത്തു കുളിച്ചു മാററുടുത്തു അഴകിയ ചില
പുഷ്പങ്ങളാലരുത്തു കൈപിടിച്ചു തീപ്പാക്കുഴിയെ
ചുററി മൂന്നുപ്രദക്ഷിണം വെച്ചോത്തും ചെയ്തു
പടിഞ്ഞാറാവാങ്കരയ്ക്കു ചെന്നു കിഴക്കുനോക്കി
നിന്നു പൂവാരാധിച്ചു തീപ്പാക്കുഴിയിൽ ഇളകൊൾ
വാൻ തുടങ്ങുന്നപ്പോൾ അവിടെയും ചെന്നു
പുറപ്പെട്ടു കണ്ടു മഹായോഗിയാരപ്പോൾ
കേളു കേളു മകളെ എന്നാ പട്ടാംഗവും പറഞ്ഞു
തീപ്പാക്കുഴിയിൽ ഇളകൊള്ളുവാൻ തുടങ്ങുന്നനീ
എന്റെ കയ്യിൽനിന്നു തിരുനീർ മേടിച്ചു നെററി
മേൽ തൊട്ടുകൊൾക മകളെ എന്നാൾ
അതിനെക്കേട്ടോരു കുന്തിദേവി നല്ലമ്മയുണ്ടു
തന്റെ വലത്തെക്കൈകൊട്ടി തിരുനീർ മേടിച്ചു
നെററിമേൽ തൊടുവോത്തുംചെയ്തു തിരുനീർ
തന്ന സ്വാമിയെന്നല്ലാതെ മറെറാരു കൈ
തൊട്ടില്ല എന്നു പട്ടാംഗം പറഞ്ഞു തീപ്പാക്കുഴിയിൽ
ഇളകൊണ്ടാൾ പട്ടാംഗിയാകുന്ന കുന്തിദേവി
നല്ലമ്മയുമോ ദൈവമേ
അന്നേരത്തു ആയിരംകെട്ടു വിറകിട്ടീട്ടുണ്ട്
ആയിരം എണ്ണക്കുടം നെയ്ക്കുടം ചാടിച്ചുകണ്ടു
ആൾകുന്തം നാട്ടിച്ചുകണ്ടു
അന്നേരത്തു മായത്താൽ ഒരു ആട്ടുകൊററനേയും
ചാടിച്ചുകണ്ടു മഹായോഗിയാരപ്പോൾ
ആട്ടുകൊററനെല്ലാം വെന്തുമുറിഞ്ഞു നാരുന്നോരു
നേരത്തു നമ്മുടെ ശത്രുക്കളെല്ലാം വെന്തു മുടിഞ്ഞു
പോയീതെന്നു കല്പിച്ചു തീപ്പാക്കുഴിയെല്ലാം തട്ടി
മൂടി പന്തെറിഞ്ഞ കോനാട്ടു കുരുനാട്ടു രാജ്യം
നോക്കിപ്പോക നടകൊണ്ടാൻ ദുരിയോധനൻ
ദേവരാജാവും പെരുമ്പടയുമോ ദൈവമെ.
തന്നാട്ടു പൊന്നാട്ടുരാജ്യം നോക്കിപോക പോയി
ചെന്നു തന്റെയൊരു പടിഞ്ഞാററാം പൂമന്ത്ര-
ശാല തട്ടി ത്താഴുതുറന്നു പടിഞ്ഞാററകത്തു

പുക്ക മാദ്രിയും താനും കൂടി വട്ടും ചൂതും
പോർ പൊരുതിയിരിക്കുന്ന പട്ടാംഗിയാകുന്ന
കുന്തിദേവി നല്ലമ്മ
താനുടുത്തോരു പൂന്തുകിലാട ഞെറിയുലഞ്ഞില്ല,
താൻ ചൂടിയൊരു പുഷ്പമിതും വാടിയില്ല.
അന്നേരത്തു ഈററുവിളി വിളിച്ചു പേടിച്ചു
ഭ്രമിച്ച അഞ്ചുമക്കളേയും പ്രസവിച്ചുകണ്ടാം .
പട്ടാംഗിയാകുന്ന കുന്തിദേവി നല്ലമ്മയുമേ! ദൈവമേ!

— പാണ്ഡവർ തോററം സമാപ്തം. —

ಮುನ್ನುಡಿ.

"ಜಿನಾಕ್ಷರಮಾಲೆ" ಎಂಬೀ ಜಿನಸ್ತೋತ್ರವು ಮದರಾಸಿನ "ಪ್ರಾಚೀನಪುಸ್ತಕಭಂಡಾರ"ದಲ್ಲಿ ಶೇಖರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಮೂರು ಹಸ್ತಲಿಖಿತಪ್ರತಿಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿರುವುದು. (18. 13. 19.) (19. 10.20.) (19. 3. 8.) ನಂಬರಿನ ಪ್ರತಿಗಳಿಗೆ "ಕ" "ಖ" "ಗ" ಎಂದು ವ್ಯವಹಾರಸೌಕರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಕೇತಮಾಡಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯವೆರಡೂ ತಾಳಪತ್ರಾತ್ಮಕವಾದುವು, ಕೊನೆಯದು ಕಾಗದದ ಪ್ರತಿ; ಮತ್ತು "ಖ" ಪ್ರತಿಯು ಪುತ್ರಿಕೆಯು. ಇದರಿಂದ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಇಲ್ಲ. ರೇಖೆಯಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಪಾಠಾಂತರಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿ "ಖ"ಪ್ರತಿಯ ಪಾಠಗಳಾಗಿವೆ

"ಜಿನಾಕ್ಷರಮಾಲೆ" ಯೆಂಬ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಜಿನಸ್ತೋತ್ರರೂಪವಾಗಿದ್ದರೂ ಖಂಡಕಾವ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಮಹತ್ವವುಳ್ಳುದಾಗಿದೆ. ಸಾಸಿವೆಯ ಕಾಳೊಂದನ್ನು ರಂಧ್ರಮಾಡಿ ಏಳುಸಮುದ್ರವನ್ನೂ ಅದರೊಳಗೆ ತುಂಬಿದಂತೆ ಕವಿಯು ಜಿನಮತದಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಈ ಚಿಕ್ಕ ಸ್ತೋತ್ರಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅಡಕಮಾಡಿ ಹೇಳಿರುವನು. ಇದು ಕೇವಲ ಕಂದಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ; ೩೯ ಕಂದಗಳಿರುವುವು. ಕವಿಯು ವರ್ಣಮಾಲೆಯ ಕ್ರಮವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಸ್ವರಾಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವ್ಯಂಜನಾಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಆರಂಭಮಾಡಿಕೊಂಡು ಒಂದೊಂದು ಅಕ್ಷರವು ಒಂದೊಂದು ಕಂದದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವಂತೆಯೂ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಂದದ ಕೊನೆಯಕ್ಷರವು ಮುಂದಣ ಕಂದದ ಆದ್ಯಕ್ಷರವಾಗುವಂತೆಯೂ ತಂದು ಜೋಡಿಸಿರುವನು. ಇದಕ್ಕೆ, ಅಂತಾದಿ ಕ್ರಮವೆಂದು ಹೆಸರು. [1] ಈ ಪದ್ಧತಿಯು ಸ್ತೋತ್ರಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆಚರಣೆಗೆ ಬಂದಿರುವುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಆದಿಯ ಮಂಗಳಪದ್ಯ, ಅಂತ್ಯದ ಫಲಶ್ರುತಿಯ ಪದ್ಯ ಇವೆರಡನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ೩೭ ಪದ್ಯಗಳು ಉಳಿಯುವುವು. ವರ್ಣಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ವಿನಿಯೋಗವು ಹೇಗೆಂದರೆ:—ವರ್ಗೀಯ ವ್ಯಂಜನಗಳು ೨೫; ಅವರ್ಗೀಯ ಗಳು ೮; ಱ—ಕುಳ—ೞ—(ದೇಶೀಯಾಕ್ಷರಗಳು) ಕ್ಷ—ಎಂಬೀ ನಾಲ್ಕಕ್ಷರಗಳು ಒಟ್ಟು ೩೭ ವ್ಯಂಜನಗಳನ್ನು ವರ್ಣಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಈತನು ಅಂಗೀ

---

1. ದ್ರಾವಿಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ಗ್ರಂಥಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿವೆ. "ಆಳ್ವಾರು"ಗಳೆಂಬ ಭಕ್ತರ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೆಲ್ಲವೂ ದ್ರಾವಿಡ ಪ್ರಬಂಧವೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಈ ಬಗೆಯ ಅಂತಾದಿ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯೇ ರಚಿತವಾಗಿರುವುವು. ಅಲ್ಲದೆ ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತಿನ ಹಲವು ಸ್ತೋತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಪದ್ಧತಿಯು ಕಂಡುಬರುವುದು. ಹೆಸರನ್ನೂ ಕೂಡ ಅಂತಾದಿಯೆಂದೇ ಇಟ್ಟಿರುವರು. "ತಿರುವೇಂಕಟತ್ತಂತಾದಿ" (ತಿರುಪತಿಯ ವೆಂಕಟೇಶ ಸ್ತೋತ್ರ) ಇತ್ಯಾದಿ.

ಕರಿಸಿರುವನು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ "ಕ್ಷ" ಎಂಬುದು ಸಹಜ ವರ್ಣವಲ್ಲದೆ ಕ ಕ್ಕಾರ ಷಕಾರಗಳ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಸಂಯುಕ್ತವರ್ಣವಾಗಿದ್ದರೂ, "ಳ, ಕ್ಷ, ಱ, ಇತಿ" ಎಂಬ ವರ್ಣಮಾಲಾವ್ಯವಹಾರದ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಇದು ವರ್ಣಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವುದು, ಅಲ್ಲದೆ ಮಂತ್ರಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಬೇರೊಂದುವರ್ಣವಾಗಿಯೇ ಗ್ರಹಿಸಿಯೂ ಇರುವರು.

ಇದನ್ನು ಬರೆದವನು "ಪೊನ್ನಕವಿ" 1 (ಕುರುಳ್ಗಳಸವಣಂ). ಈತನು ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಸಮ್ರಾಜನಾದ ಕನ್ನರ 2 (II ಕೃಷ್ಣರಾಜ)ನಿಂದ "ಉಭಯಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ" ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದವನು. ಇವನು ಜೈನಕವಿ ಸಮುದಾಯದ 3 ರತ್ನತ್ರಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೆಂದೂ ಪರಿಗಣಿತನಾಗಿರುವನು. ಇವನ ಕಾಲವು ಸು.ಕ್ರಿ.ಶ. ೯೫೦. ಇವನಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಪುರಾಣವು ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ಮತ್ತೊಂದಾದ "ಭುವನೈಕರಾಮಾಭ್ಯುದಯ" ವೆಂಬುದು ಇದುವರೆಗೂ ದೊರಕಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದರ ಒಂದೆರಡು ಪದ್ಯಗಳು ಮಾತ್ರ ಕೇಶಿರಾಜಕೃತವಾದ ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣವೆಂಬ ಕರ್ಣಾಟಕವ್ಯಾಕರಣದ ಉದಾಹರಣಗಳಲ್ಲಿ ದೊರಕುವುವು.

H. SESHA IYENGAR

---

1. ಭ್ರಾಂತಂಬರಂ...... ಪಡೆವಿನಂ ಕುರುಳ್ಗಳಸವಣಂ ॥ (ಜಿನಾ. ಪ. ೩೮)
ಪೊನ್ನಕವಿಯೇ ತನ್ನ ಶಾಂತಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿ—ದೊರೆಯಿಲ್ಲೆನೆ ......ನಡಸಿದಂ ಕುರುಳ್ಗಳಸವಣಂ ॥ ಎಂದು ತನ್ನನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವನು. (ಶಾಂತಿ. ಆ. ೧ ಪ. ೮)

2. ಭುವನದ ...... ಸವಣಂಗಿತ್ತಂ ॥ ಸವಿವೇಕಮುಭಯಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿವೆಸರಂ ನಿಜಾಹಿತೋಷ್ಣಂ ಕೃಷ್ಣಂ (ಶಾಂತಿ. ಆ. ೧ ಪ. ೯)

3. ಕವಿಜನದೊಳ್ ರತ್ನತ್ರಯ...... ಪಂಪನುಂ ಪೊನ್ನಿಗನುಂ ॥ ಕವಿರತ್ನನುಮಿಾಮೂವರ್. (ಅಜಿತ-ಪುರಾಣ ೧೨-೩೭.)

ಜಿನಾಕ್ಷರಮಾಲೆ

ಉಭಯಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ

ಪೊನ್ನಮಹಾಕವಿವಿರಚಿತಂ

ಕಂ॥ ಶ್ರೀಮತ್ಸಮಸ್ತಲೋಕಶಿ ।
ಖಾಮಣಿ ನಿಷ್ಕಪಟವಿನಯವಿನಮಿತಜನಚಿಂ ॥
ತಾಮಣಿ ಜಿನ[1] ನಿವಗೆಱಗೆ ಮ ।
ಹಾಮಹಿಮಪ್ರಾಪ್ತರಪ್ಪರೆಂಬುದು ಲೋಕಂ ॥ ೧ ॥

ಕಂತುಮದಹರಣ ದುರಿತಬ ।
ಳಾಂತಕ ದಿವಿಜೇಂದ್ರವಂದ್ಯ ನಿರ್ವೃತಿಲಕ್ಷ್ಮೀ ॥
ಕಾಂತ ಭವತ್ಪದಯುಗಮಂ ।
ಚಿಂತಿಸು[2] ವಂಗಾವುದರಿದು ತುಹಿನಕರನಖಾ ॥ ೨ ॥

ಖಚರಸುರೋರಗನರರಾ ।
ತ್ರಿಚರಚಮೂವಂದ್ಯ ನೆಱೆಯೆ ಭಾವಿಸುವಾ[3] ಗಳ್ ॥
ಸಚರಾಚರೋರ್ವಿಯೊ[4] ಳೆ ನಿ ।
ನ್ನ ಚರಿತ್ರಂ ಚಿತ್ರಮೆಂದು ಪೊಗೞ್ವುದು ಜಗಂ ॥ ೩ ॥

ಗಜವೈರಿಪೀಠ ಜಿನನಾ ।
ಥ ಜಗನ್ನುತ ಬಂದು ಭಕ್ತಿಯಿಂ ನಿನ್ನ ಪದಾಂ ।
ಬುಜಮಂ ಕಂಡೊಡೆ ದುರಿತ ।
ವ್ರಜ[5] ಮೊರ್ಮೆಯೆ ಬೆದಱಿ ಕೆದಱಿ ಕಿಡುಗುಮಮೋಘಂ ॥ ೪ ॥

ಘನದುಷ್ಕೃತಬಳನಿರ್ವೇ ।
ದನಕರಚಾರಿತ್ರ ಚಿತ್ರಮಾಗಿರೆ ಪೊಗೞ್ಗುಂ ॥
ಜಿನನಾಥ ಭವದ್ಗುಣಮಂ ।
ವಿನತೋರ್ವೀಜನಮನಂತು ಮತ್ತೃತಿ[6] ಸಂಜ್ಞಾ ॥ ೫ ॥

1. ನಿಮ 2. ವರ್ಗಾ 3. ಗಳು,ಗಲ್ 4. ಯೊಳುಜಿನನಿಮ್ಮ ಚರಿತ್ರ 5. ಮೊರ್ಮೆ ದಲೆ ಬೆದರಿ ಕೆಡುಗು 6. ಸ್ವಂಜ್ಞಾ

ಕಂ|| [1]ಜವನಂ ಭಾವಳಿಯುಂ ಸಿಂ |
ಹವಿಷ್ಟರಂ ಚಮರಮಮರತೂರ್ಯಮಶೋಕಂ ||
ಧವಳಚ್ಛತ್ರಂ ಸುರಪು |
ಷ್ಪವೃಷ್ಟಿ ಜಿನನಾಥ ನಿನ್ನೊಳೆಸೆ[2]ವುದು ನಿಚ್ಚಂ || ೬ ||

ಚತುರಾಸ್ಯಂಗಂ ನೆಗೞ್ದಹಿ |
ಪತಿಗಮಳುಂಬಂ ಭವದ್ಗುಣಂ ಚಿಂತಿಸಲುಂ ||
ಸ್ತುತಿಯಿಸಲೆಂದೊಡೆ ವರಜಿನ |
ಪತಿ ಪೆಱತೇನೆಂದು ಪೊಗೞಲಱಿ[3]ಯಂ ಮ್ಲೇಚ್ಛಂ || ೭ ||

ಛತ್ರತ್ರಯಯುತ ವಿನಮಿತ |
ಸುತ್ರಾಮತಿರೀಟಮಣಿಗಣಾರ್ಚಿತ[4] ಪದ ಜೀ ||
ವತ್ರಾಣ ನೀನೆ ನೋಡೆ ಪ |
ವಿತ್ರನೆ ನಿನಗದಱಿನೊಳ್ಗುಣಂಗಳ್ ಸಹಜಂ || ೮ ||

ಜಯಜಯ ಜಿನೇಂದ್ರ ಲೋಕ |
ತ್ರಯವಂದ್ಯ ಸಮಸ್ತಮಾದ ರುಜೆ ವಿಷಮವಿಷ ||
ತ್ರಯಮುೞಿಗುಂ ನಿನ್ನ ಪದ |
ದ್ವಯಮಂ ಚಿಂತಿಸುವೊಡಿನ್ನವೇವುವೊ ಮಜ್ಝಾ || ೯ ||

ಝಷಕುಲಿಶಾಂಕಿತಪದಯುಗ |
ವೃಷಭಧ್ವಜ ವೃಷಭನಾಥ ಸುಚರಿತ್ರ ಗಜ ||
ದ್ವಿಷ[5]ವಿಷ್ಟರ ಪೊಗೞಲ್ ಮ |
ದ್ವಿಷಯಮೆ ನಿನ್ನಮಲಗುಣಗಣಂ ಸರ್ವಜ್ಞಾ || ೧೦ ||

[6]ಜ್ಞಾನಮಯ ಸಿಂಹಪೀಠಾ |
ಸೀನ ಜಗತ್ತ್ರಿತಯನಾಥ ನಿರ್ಮಲಶುಕ್ಲ ||
ಧ್ಯಾನ ನಿವಗಲ್ಲದೇಕ |
[7]ಸ್ಥಾನಂ ಪೆಱರ್ಗುಂಟೆ ಬಗೆವೊಡಪಗತಕಪಟಾ || ೧೧ ||

---

1. ನವನಂ (ಇದು ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಉದ್ಧೃತವಾಗಿದೆ. ಪು. ೯೯) 2. ತುವು 3. ವಂ 4. ಪದರಾಜೀವ 5. ವಿಷ್ಟರಿಷ್ಟರ 6. ಜ್ಞಾನಮಯ ಶಿಂಹ...... ಶೀನಜಗ 7. ಷ್ಠಾನಂ

ಕಂ|| ಟಾಂತಾಕ್ಷರಮನನುಷ್ಠಿಸೆ |
ಚಿಂತಿತಫಲಸಿದ್ಧಿಯಕ್ಕುಮೆಂಬರದೆಲ್ಲಂ ||
ಭ್ರಾಂತು ಭವತ್ಪದಯುಗಮಂ |
ಚಿಂತಿಸುವಂಗೆಲ್ಲಮಕ್ಕುಮಸ್ತಮಿತಶತಾ || ೧೨ ||

1 ಠಕನಳಿಪನೇಳಿದಂ ವಂ |
ಚಕನುದ್ಧತನನೃತವಾದಿ ಪಂಚಮುಹಾ ||
ತಕನೆನಿಸುವಂ ಸಹಸ್ರಾಂ |
ಬಕಸೇವಿತ ಮುಕ್ತಿವಧುವನೆಂದುಂ ಕೂಡಂ || ೧೩ ||

2 ಡಂಬಿಸಿ ಪೆಱರೊಡವೆಗಳಂ |
ತಿಂಬುದು ಪೊಲ್ಲೆಂದು ಪೇೞ್ದ ನಿನ್ನಾಗಮಮಂ ||
ನಂಬದೆ ಜಿನಪತಿ ಪೆಱ 3 ತಂ |
ನಂಬಿದವರ್ಗೀಗಮಕ್ಕು ತುದಿಯೊಳ್ ಗಾಢಂ || ೧೪ ||

ಢಕ್ಕಾಮೃದಂಗವಾದ್ಯ 4 ಲ |
ಯಕ್ಕೆ ಕೆಲರ್ ಸಭೆಯೊಳಿರ್ದು ಕುಣಿದುಂ ದೇವ ||
ತ್ವಕ್ಕಾಟಿಪರುನ್ನತಿಕೆಯ |
ನೊಕ್ಕವರೇಗೆಯ್ವರಿಂದ್ರವಂದಿತಚರಣಾ || ೧೫ ||

5 ಣಪದಪವರ್ಣಕ್ಕಳಿಪಲ್ |
ತಪಸ್ವಿ 6 ಗಳ್ಗಾರ್ಗಮಾಗದೆಂಬುದು ಜಿನ ನಿ ||
ನ್ನುಪದೇಶಮಿದಂ ನಂಬದೊ |
ಡಪವರ್ಗಮನೆಂತುಮೆಯ್ದ 7 ಲಾಱಂ ನಿರುತಂ || ೧೬ ||

ತವಿಸುಗುಮಘಂಗಳಂ ಸಂ |
ಭವಿಸುಗುಮಿಷ್ಟಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿ ನಿಮಗೆಱಗಿದೊಡೀ ||
8 ಭವದೊಳ್ ತಾನಿರದಕ್ಕುಂ |
ಭುವನತ್ರಯವಂದ್ಯ ಮೋಕ್ಷಲಕ್ಷ್ಮೀನಾಥಾ || ೧೭ ||

---

1. ಠದತನಳಿ 2. ಡೊಂಬಿಶಿ 3. ತೇನಂಬಿದಮಣಿಗ ಮೊಗ್ಗು 4. ಲಯರ್ ಕೆಲಬರ್
5. ದೋಷಪದವರ್ಣ,...;ರಪವರ್ಣ 6. ಗಳ್ಗಾ 7. ಲಾರ್ಪಂ 8. ಭವಮುದು ನೆಟ್ಟನೆಟ್ಟ ದುಗುಂ

ಕಂ|| ಥಂಚಿತ್ಪದಂ ಕಳಾರಾ |
ದ್ಯಂಚಿತವಾಗಿರೆ ಸಮಸ್ತವಸ್ತುವನಱಿದುಂ ||
ಕಾಂಚನಪೀಠಾಧಿಷ್ಠಿತ |
ನೀಂ ಚಿರ [1] ಪೇೞಿಂತು ಸರ್ವ್ವವಿದ ನೈರ್ವಿವುದಾ || ೧೮ ||

ದಮೆಯುಂ ಕ್ಷಮೆಯುಂ ಪುಣ್ಯಾ |
ಶ್ರಮಂಗಳಿಂದಱಿ [2] ದನುಷ್ಠಿಸಲ್ ಸಿದ್ಧಂ ಸಂ ||
ಯಮಮೆಂದು ಪೇೞ್ವ ನಿಂನೀ |
ಸಮಯಮೆ ಸಮಯಂ ವಿಶುದ್ಧಕೇವಲಬೋಧಾ || ೧೯ ||

ಧನಕನಕಸಮೃದ್ಧಿಗೆ ಬೇ |
ಱೆ ನೋಂಪ ಸಂಕ್ಲೇಶಮ [3] ತ್ತದಾವುದೊ ಶುಭಭಾ ||
ವನೆ ಯುಳ್ಕೊಡದುಮೆ ಮಾಡುಗು |
ಮನೇಕಮಿನ್ನುೞಿದುವೇವುವಾಶಾವಸನಾ || ೨೦ ||

ನತದಿವಿಜಮಕುಟರತ್ನ |
ದ್ಯುತಿವಿಲಸಿತಪಾದಪದ್ಮ ಪಾಲಿತಲೋಕ ||
ತ್ರಿತಯ ನಿನಗಲ್ಲದೇಕ |
ಸ್ಥಿತಿಯಿಲ್ಲಾರ್ಗಂ ಸ್ವಭಾವಸೌಂದರರೂಪಾ || ೨೧ ||

ಪವನಾಭಿಘಾತದಿಂದಂ |
[4] ಬುವಾಹತತಿ ಕರಗುವಂತೆ [5] ಕರಗುಗು ನಿನ್ನೀ ||
ಸ್ತವ ಭೇಷಜದಿಂದಘ [6] ಕರ |
ಗುವುದಲ್ತೆ ವಿಶೇಷ ವಿಗತಮಲಕಲಿಲಕಥಾ || ೨೨ ||

ಘಳಮಿಲ್ಲ ಬಱಿದೆ ಕೋಟಲೆ |
ಗೊಳಲೇಕೆ ಜಿನೇಂದ್ರ ಪೆಱವು ಸಮಯದ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ||
ಗಳನೋದಿ ನೆಟ್ಟನಾನವ |
ಱೊಳಗಱಿದೆಂ ವಿನಯವಿನತಸುರನಿಕುರಂಬಾ || ೨೩ ||

---

1. ಪೇಳಿನಿತು 2. ದುವವನನುಷ್ಠಿಸೆ ಸಿದ್ಧ ಸ್ಯೆ ‖ 3. ನದೇವುದೋ 4. ಬೂಹ 5. ಕರಗುಗು ಜಿನ ನಿನ್ನ ಗುಣ ಸ್ತವಭೇಷಜದಿಂದಘ ಕರಗುವುದತಿಶಯಮಲ್ತು ದುರಿತಲನಲೆಯವಾ? (ಕರಗುಗುಂ ಎಂಬುದು ಸಾಧುರೂಪವು) 6. ಕರಗುವುದತಿಶಯಮಲ್ತು ದುರಿತ ತಲೆ ನಲೆಯವಾ ‖ ೨೨ ‖

ಕಂ|| ಬಾರದ ಭವಮಿಲ್ಲ ನಿರಾ |
ಧಾರಂ ಮತ್ತ್ರದಱದೆಸೆಗೆ [1] ಪೇಸಿದೆನದಱಿಂ ||
[2] ದಾರಯ್ವೊಡಸಾರಂ ಸಂ |
ಸಾರಂ ಸುರಭುವನಭವನಮೂಲಸ್ತಂಭಾ || ೨೪ ||

ಭವವಾರಾಶಿಯೊಳಬ್ದು |
ರ್ದ್ದವರಂ ಪಿಡಿದೆತ್ತು [8] ವಂತು ಪೆಱವೆತ್ತಲ್ಕಾ ||
ರ್ಪ್ಪವೆ ನಿನ್ನ ಧರ್ಮವೊಂದೆ |
ತ್ತುವೊಡೆತ್ತುಗು * ತುದಿಯೊಳಖಿಳಗುಣಗಣಧಾಮಾ || ೨೫ ||

ಮನವೊಸೆದೆರಡಿಲ್ಲದೆ ಚಿ |
ತ್ತನಿರೋಧಂಗೆಯ್ದು ಕಿಱಿದು ಪೊ [4] ಲ್ತಂ ಶುಭಭಾ ||
ವನೆಯಿಂ ಭವತ್ಪದಾರಾ |
ಧನವಿಧಿಯಿಂ ನೆಗಳ್ [3] ಪಡೆಯಲಕ್ಕುಂ ಗತಿಯಂ || ೨೬ ||

ಯಮನಿಯಮಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ |
ಕ್ರಮದಿಂದಂ ನೆಗಳ್ದೊಡಲ್ಲದಾಗದು ಪಡೆಯ ||
ಲ್ಕಮರತ್ವಮನೆಂಬುದು ಜಿನ ನಿ |
ನ್ನಮತಂ ಪೆಱರ್ಗಿಲ್ಲ ಬಗೆಯೆ ಲೋಕಾಧಾರಾ || ೨೭ ||

ರಸನೇಚ್ಛೆಯೊಳಾಡುವ ದು |
ರ್ವ್ಯಸನಿಗಳುಂ ತಮಗೆ [5] ಧರ್ಮಮುಂಟೆಂದೆಂಬರ್ ||
[6] ಪುಸಿನುಡಿಯಾ ಧರ್ಮಂ ಭಾ |
ವಿಸುವೊಡೆ ಜಿನನಾಥ ನೀನೆ ಪೇಳ್ದಂತೆ [7] ವಲಂ || ೨೮ ||

ಲಂಪಳಿಕೆಯನುೞಿದೇತಱೊ |
ಳಂ ಪೊರ್ದ್ದದೆ ವಿಷಯಸುಖದ ನಿಸ್ಪೃಹತೆಯನಾ ||
ವಂ ಪಡೆಯಲಾರ್ಪ್ಪನಾ ಮನು |
ಜಂ ಪಡೆಗುಂ ಪರಮಪದಮನರ್ಹದ್ದೇವಾ || ೨೯ ||

---

1. ಪೇಶಿದೆ 2. ದಾರ್ರೈ 3. ವಲ್ಲಿಪೆರರೆ 4. ತ್ತಂ 5.. ಧರ್ಮಮುಂಟು ತಮಗೆಂ
6. ಫುಶಿ 7. ವೊಲಂ * ಎತ್ತುಗುಂ ಎಂಬುದು ಸಾಧು ರೂಪವು.

ಕಂ|| ವಾಸವವಂದ್ಯ ಜಗತ್ತ್ರಯ |
ಭಾಸುರಯಶ ವೀತರಾಗ ದುಷ್ಕೃತಬಳಸಂ ||
ತ್ರಾಸಕರಚರಿತ ನೀನೆ ಸು |
ರಾಸುರರೊಳ್ ಪಿರಿಯನಮೃತವನಿತಾಧೀಶಾ || ೩೦ ||

ಶಾರದನೀರದ ತುಹಿನಾ |
ಕಾರಯಶೋ[1] ವ್ಯಾಪ್ತಸಕಲಲೋಕತ್ರಿತಯಾ ||
ಧಾರ ಪದಕಮಲ ನಿನ್ನಳ |
ವಾರಳ[2] ವಾರಯ್ದು ನೋಡೆ ವಿಗತದ್ವೇಷಾ || ೩೧ ||

ಷಡಯನಕುಲದಂತಿರೆ ಕ |
ರ್ಪಿಡಿದೊಪ್ಪುವುದರ್ಹ ನಿನ್ನ ಪದಪಂಕರುಹ ||
ಕ್ಕೊಡನೆಱಗಿದಮರಸಮಿತಿಯ |
ಬೆಡಂಗುವೆತ್ತಳಕಪಙ್ಕ್ತಿ ಸಹಜವಿಳಾಸಾ || ೩೨ ||

ಸಹಜಗುಣಮಣಿವಿಭೂಷಣ |
ಬಹಳೋದ್ಯದ್ದೀಪ್ತಿಯಿಂ ತ್ವದೀಯಾಪಘನಂ ||
ಬಹುರತ್ನರಚಿತಸುರನಗ |
ಮಹಿಮೆಯನಾಳ್ದತ್ತು ವಿನತಸುರಸಂದೋಹಾ || ೩೩ ||

ಹಳಕುಳಿಶಕಳಶಮಂಕುಶ |
ಜಳಜಾಂಕಿತಪಾದಪದ್ಮ ಪಾಲಿತಲೋಕಂ ||
ಗಳುಮನೆಱಗಿಸುವ ನಿನ್ನೊಂ |
ದಳವನದೇನೆಂದು ಪೊಗೞ್ವೆನಿಕ್ಷ್ವಾಕುಕುಳಾ || ೩೪ ||

ಳಕ್ಷಣಲಕ್ಷಿತ ಸರ್ವವಿ |
ಚಕ್ಷಣ ತಾತ್ಪರ್ಯದಿಂ ಜಗತ್ತ್ರಯದೊಳಗಾ ||
ನೀಕ್ಷಿಸಿದೆಂ ನಿನ್ನಂತು ಬ |
ಹುಕ್ಷಮರಣಮಿಲ್ಲ ಮೋಕ್ಷಲಕ್ಷ್ಮೀವಕ್ಷಾ .|| ೩೫ |

1. ವ್ಯಾಪ್ತಿ 2 ವಾರೈದು

ಕಂ|| ಕ್ಷತ್ರಿಯಕುಲದೊಳ್ ಪುಟ್ಟಿ ಜ |
ಗತ್ತ್ರಯಪತಿ ನಿನಗೆ ಭಕ್ತನಾದಂದೇಕ ||
ಚ್ಛತ್ರಚ್ಛಾಯೆಯಿಂ 1 ನಖಿಳ ಧ |
ರಿತ್ರಿಯನಾಳಲ್ಕೆ ಪಡೆಗುಮುೞಿದಂದಾಱಂ || ೩೬ ||

ಱೊಬ್ಬಿನ ಸೊಡರಿಂ ಚರುವಿಂ |
ಚಿಬ್ಬಂ 2 ಬೊಯ್ದಲೆಯಿನಲರಿನಕ್ಷತೆಯಿಂ ಮ ||
ಚಚ್ಚಬ್ಬ 3 ರಿಸಿ ಜಿನರನರ್ಚಿಸೆ |
4 ನಿಬ್ಬರಮಾಗಿರ್ದ ನರಕಗತಿಯೊಳ್ 5 ಬೀೞಂ || ೩೭ ||

ಱಾಂತಂಬರಂ ಬುಧರ್ ಪೊಗ |
ೞ್ಂತಕ್ಕರಮಾಲೆಯಂ ಜಿನಸ್ತವನದೊಳೋ ||
ರಂತಿರೆ ಪೇೞ್ದಂ ಹಿಮಸೇ |
ತ್ಸಂತವರಂ ಪರೆವಿನಂ ಕುರುಳ್ಗಳಸವಣಂ || ೩೮ ||*

ಮಱೆ ಕೊಳ್ಗೆ ಧಾನ್ಯವರ್ಗ್ಗದ |
ಬೆಳೆ ಪೆರ್ಚ್ಚುಗೆ ಸತ್ಯಶೌಚರಪ್ಪರ್ ಮನುಜರ್ ||
6 ಬೆಳಗುವುದು ಜೈನಧರ್ಮ್ಮಂ |
ಜಳನಿಧಿ ಚಂದ್ರಾರ್ಕತಾರೆ ಧರೆಯುಳ್ಳಿ 8 ನೆಗಂ || ೩೯ ||

ಜಿನಾಕ್ಷರಮಾಲೆ

ಸಮಾಪ್ತಂ

---

1. ನಿಖಿಳ 2. ಬೊಯಿದೆಲೆ 3. ಶಿ ನಿನ್ನನರ್ಚಿಸೆ (ಸಿ ಗೆಲ್ಲಾ ಶಿ ಬರೆದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ರಿಶಿಸಿನ್ನನರ್ಚಿಸೆ ಎಂದು "ಸೆ" ಯನ್ನು ಬರೆದಿದೆ. 4. ಬ್ಬರಮೆಸಿಸಿರ್ದ 5. ಬಳಂ || ೩೭ || ಳಾಂತಂ 6. ಬೆಳಗುಗುರೆಜೈನ, ಈ ಪದ್ಯದ ಪ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ (ಪಾದದ ಎರಡನೆಯ ವ್ಯಂಜನವಾದ) ೞ ಕ್ಕೆ, ಕುಳ ಕ್ಷಳಗಳ ಆವೃತ್ತಿಯಿರುವುದರಿಂದ ಇದು ಪ್ರಾಚೀನತಮನಾದ ಪೊನ್ನಕವಿಯಿಂದ ರಚಿತವಾದುದೊ? ಅಲ್ಲವೋ ? ಎಂಬ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವುಂಟು. ಮತ್ತು ಖ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿರುವ "ನನಂತ........ಸೌಖ್ಯವೊ" ಎಂಬ ಉಪಸಂಹಾರದ ಪ್ರಶಸ್ತಿವಾಚಕವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಕಂದಭಾಗವು ಈ ಕಂದವು ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತವಿರಬಹುದೆಂಬ ಸಂದೇಹವನ್ನು ಬಲಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. 7. ಳ್ಳಿನೆಗಂ

* ನನಂತ ವಿದ್ಯಾ ಶ್ರೀಯೆಂಬಿವೆರಡು ಸೌಖ್ಯವೊ........ (ಇದು "ಖ" ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಇದರ ಓಲೆಗಳೆಲ್ಲಾ ಎರಡು ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಒಡೆದುಹೋಗಿ ಗಳಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನಡುವಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೇ ಗ್ರಂಥವು ದೊರಕುವುದು. ಆದಕಾರಣ ೩ನೆಯ ಓಲೆಯ ೪ನೆಯ ಪಙ್ಕ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಫಲಶ್ರುತಿಯನ್ನು ಹೇಳುವ ಉಪಸಂಹಾರದ ಮತ್ತೊಂದು ಕಂದಪದ್ಯವಿರಬೇಕೆಂದು ತೋರುವುದು.

ಲಘು ಟಿಪ್ಪಣಿ.

(೧) ಆದಿಯಲ್ಲಿ ದೇವತಾವಾಚಕವಾದ ಶ್ರೀ ಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗವು ಮಂಗಳಕ್ಕಾಗಿ-ನಿವಗೆ. ನಿಮಗೆ (ನಿಜಮಕಾರದೆಡೆಗೆ ವತ್ವವು ಬಂದಿರುವುದು) (೩) ಚಮೂ-ಸಮೂಹ (ಸೇನೆಯೆಂಬುದು ಮುಖ್ಯಾರ್ಥ) (೪) ಅಮೋಘಂ-ವ್ಯರ್ಥವಾಗದಿರುವುದು (೪) ಮತ್ಪ್ರತಿಸಂಜ್ಞಾ? (೬) ಜವನಂ-ಜುಜ್ ಶಬ್ದೇ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನ ಭಾವ ಕೃದಂತರೂಪ-ಜಿನನ ದಿವ್ಯಭಾಷೆ. ಭಾವಳಯಂ-ಒಂದು ಬಗೆಯ ಕಾಂತಿಮಂಡಲ[1] (೭) ಚತುರಾಸ್ಯ-ಬ್ರಹ್ಮ (ಜೈನರಲ್ಲಿ ಜಿನನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದು ವ್ಯವಹಾರವು (೮)[2] ತಿರೀಟ-ಕಿರೀಟ (೯) ವಿಷತ್ರಯ-ಸ್ಥಾವರವಿಷ, ಜಂಗಮವಿಷ, ಕೃತ್ರಿಮವಿಷ (ಕೈಮುಸಕು) ಮಜ್ಝಾ? (ಇಲ್ಲಿ ಏವುವುವಜ್ಝಾ ಎಂದಿರಬಹುದು, ಉವಜ್ಝ-ಉಪಾಧ್ಯಾಯ) (೧೧) ಞಾನಮಯ-ಜ್ಞಾನಮಯ (೧೩) ಠಕ-ಠಕ್ಕ (ಮೋಸಗಾರ) (೧೪) ಡಂಬಿಸಿ-ಮೋಸಮಾಡಿ, ನಂಬಿದವರ್ಗೀಗಮಕ್ಕು (ಇಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧಪಾಠವು ದೊರಕಲಿಲ್ಲ) (೧೫) ಆಟಿಪರ್-ಆಸೆಪಡುದವರು (೧೬) ಣಪದಪ ವರ್ಣಕ್ಕೆ-ಪಣಕ್ಕೆ,(ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೆ ಎಂದು ಭಾವ) ಅಪವರ್ಗ-ಮೋಕ್ಷಸ್ಥಾನ (೧೯) ಥಂಚಿತ್ಪದಂ ಕಕಾರಾಂಚಿತಂ-ಕಥಂಚಿತ್-ಹೇಗಾದರೂ (ಕಷ್ಟಪಟ್ಟಾದರೂ) (೨೦) ಆಶಾವಸನಾ-ದಿಗಂಬರ (ಬಟ್ಟೆಯಿಲ್ಲದವನು) (೨೪) ಬಾರದ ಭವಂ-ನೀಚವಾದ ಯೋನಿ(ಜನ್ಮ)ಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವಿಕೆ (೨೫) ಅಬ್ದಿರ್ದವರ್-ಮುಳುಗಿ ಹೋಗಿದ್ದವರು (೨೬) ಗತಿ-ಮೋಕ್ಷ (೨೮) ರಸನೇಚ್ಛೆ-ನಾಲಗೆಯ ರುಚಿ (೨೯) ಲಂಪಳಿಕೆ-ಮೋಹ (ಮುನ್ನಿನ ಲಂಪಳಿಕೆಯಂ ಮುತ್ತಂ ಜರಾಜರ್ಝರಂ-ಆದಿಪುರಾ.ಆ.೨-೪೫) (೩೦) ಅಮೃತವನಿತಾಧೀಶಾ-ಮೋಕ್ಷಲಕ್ಷ್ಮಿಗೊಡೆಯ ಷಡಯನಕುಲ-ದುಂಬಿಗಳ ಸಮೂಹ (ಷಟ್-ಆರಾದ, ಅಯನ-ಗಮನ ಅಥವಾ ಪಾದಗಳುಳ್ಳದು) (೩೩) ಅಪಘನ-ದೇಹ (೩೭)[3] ಬೆಳ್ಳಿಪ್ಪಿನ-ಪ್ರಕಾಶದ ಸೊಡರು-ದೀಪ ಚರು-ನೈವೇದ್ಯಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಪಿಸುವ ಸಕ್ಕರೆಯಅನ್ನ, ಪಾಯಸ ಮೊದಲಾದುವು (೩೬) ಕೊಳ್ಗೆ-ಸುರಿಯಲಿ

---

1. ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಿನರ ಅಷ್ಟಮಹಾಪ್ರಾತಿಹಾರ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು.

2. ಕಿರೀಟ ಶಬ್ದದಂತೆಯೇ ತಿರೀಟವೆಂಬ ಶಬ್ದವೂ ಉಣಾದಿವ್ಯಾಕರಣದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಕಿರೀಟ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿರುವುದು. ಜೈನರ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ (ಎಲ್ಲಾ ಹಸ್ತಲಿಖಿತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲೂ) ತಿರೀಟ ಎಂದೇ ಇದೆ.

3. ಒಂದು ಓಲೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬರೆದಿದೆ.

ಈತನು ತನ್ನ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣಕರ್ತೃವಾದ [1] ಕೇಶಿರಾಜನೊಬ್ಬನನ್ನೇ ಬಹು ಗೌರವದಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಿರುವರು. ಇದರಿಂದ ಈತನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೬೦ಕ್ಕೆ ಹಿಂದಣನವಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸ್ವತಸ್ಸಿದ್ಧವಾದ ವಿಷಯವು. ಸುಮಾರು ೯೯೦ ರಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದನೆಯ ನಾಗವರ್ಮನಿಂದ ವಿರಚಿತವಾಗಿರುವ "ಛಂದೋಂಬುಧಿಯ" [2] ಹಸ್ತಲಿಖಿತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನದ ಹಲವು ಪದ್ಯಗಳು ಸೇರಿದ್ದು, ಈಗ ಮುದ್ರಿತಗಳಾಗಿರುವ [3]"ಛಂದೋಂಬುಧಿ"ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೊರಕುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅವು ಲೇಖಕಸಂಗ್ರಾಹಕರ ಪ್ರಾಮಾದಿಕದೋಷಜನ್ಯವಲ್ಲದೆ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ನಾಗವರ್ಮನು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಉದ್ಧರಿಸಿರುವನೆಂದು ಹೇಳಲು ಈ ಕವಿಯು ಹದಿಮೂರನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಕವಿಕೇಶವನಿಗಿಂತಲೂ ಈಚೆಯವನೆಂಬುದರಿಂದಲೇ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಬರುವುದು. ಈತನು ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ ಬಹುಕಾಲದಿಂದಲೂ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿರುವ ಛಂದೋವಿಚ್ಛಿತ್ತಿವಿಶೇಷವೆನಿಸಿದ [4] "ವಡಿ" (ವಳಿ) ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನೇ ತಾನೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ತಂದಿರುವುದರಿಂದ ಈತನು ತೆಲುಗುಭಾಷೆಯ ಛಂದೋಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ನೋಡಿರುವನೆಂದೂ, ಅವುಗಳಿಂದ ಕೆಲವುವಿಷಯಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಉದ್ಧರಿಸಿ ಹೇಳಿರುವನೆಂದೂ ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಈಗ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವ ಆಂಧ್ರಛಂದೋಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನತದಲ್ಲಿದ್ದ ಭೀಮಕವಿಯಿಂದ ವಿರಚಿತವಾಗಿರುವ "ಕವಿಜನಾಶ್ರಯ"ವೆಂಬುದೇ ಮೊತ್ತ ಮೊದಲನೆಯದೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುವುದು. (ಆಂಧ್ರವಿಮರ್ಶಕರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಈತನು ೧೪ನೆಯ ಶತಮಾನದವನೆಂದು ಹೇಳುವುದು ನಿರಾಧಾರವೆಂದು ಕವಿಜನಾಶ್ರಯದ [5] ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥಿತವಾಗಿರುವುದು.) ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಹತ್ತು ಬಗೆಯ ವಳಿ

---

1. ಕವಿಜಿಹ್ವಾ-ಪು. ೧-ಪ. ೩-೪, ಪು. ೨-ಪ. ೬.

2. ಪರಿಶಿಷ್ಟ—೨.

3. ಮೈಸೂರಿನ ಕಾವ್ಯಕಲಾನಿಧಿಯ ಮುದ್ರಣವೊಂದು; ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಶ್ಯನ್ ಪ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮ|ರಾ ಕಿಟ್ಟೆಲ್ ಸಾಹೇಬರು ಮುದ್ರಿಸಿರುವುದು ಮತ್ತೊಂದು.

4. ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಮೋನೈ ಎಂದು ವ್ಯವಹಾರವು. ಈ ಶಬ್ದವನ್ನು ಈತನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದೆ ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವ "ವಡಿ" ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಕನ್ನಡದ ವೀರಶೈವಕವಿಗಳೆಲ್ಲರಿಗೂ ತೆಲುಗಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲದೆ ತಮಿಳಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದಬರುವುದು.

5. ಕವಿಜನಾ-ಮು-ಪು. (೧೩-೧೪)

ಭೇದವನ್ನು ಈತನು 1 "ಇನ್ನೊಂದುಮಾರ್ಗದ ಲಕ್ಷಣಂ" ಎಂದು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವನು. ಇದರಿಂದಲೂ ಈತನು ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಈಚೆಯವನೆಂಬುದು ಮತ್ತಷ್ಟು ದೃಢಪಟ್ಟಂತಾಗುವುದು. ಹೀಗೆ ಈಶ್ವರಕವಿಯು ವಡಿಭೇದಗಳಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಭೇದಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು, ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲದಿರುವ 2 "ಸಾರಂಗ" ಮೊದಲಾದ ಆರು ವಡಿಗಳನ್ನೂ, ಅವುಗಳ ಲಕ್ಷಣವನ್ನೂ ಹೇಳಿ, ಅದಾದ ಬಳಿಕ ತೆಲುಗಿನ 3 ಅನಂತ ಛಂಧಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ (ಛಂದೋದರ್ಪಣದಲ್ಲಿ) ಹೇಳಿರುವಂತೆ ವಡಿಭೇದಗಳೈದು 4 ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಮತ್ತೆ ಹತ್ತು ಭೇದವನ್ನು ಇನ್ನೊಂದುಮಾರ್ಗದಯತಿಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಕವಿಗೆ ತೆಲುಗು ಭಾಷೆಯ 5 ಐದು ವಡಿಭೇದಗಳೇ ಇಷ್ಟವೆಂದು ತೋರಿ ಬರುವುದು. ಇದರಿಂದ ತೆಲುಗಿನ ಛಂದೋದರ್ಪಣಕರ್ತೃವಾದ ಅನಂತಾಮಾತ್ಯನಿಗಿಂತಲೂ (೧೫೫೯ ಎಂದರೆ ೧೬ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧ) ಈಚೆಯವನೆಂದು ಹೇಳಲು ಅವಕಾಶವುಂಟಾಗಿರುವುದು. ಆದರೆ ಶ್ರೀಮಾ. ಆರ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರು "ಈ ಕವಿಯ ಕಾಲನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ತೆಲುಗಿನ 'ಅಪ್ಪಕವೀಯ'ವೆಂಬ ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಈಶ್ವರ ಕವಿಯು ವಡಿಭೇದಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತರಲು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿರುವನು. ಅಲ್ಲದೆ ಸು ೧೫೫೦ರಲ್ಲಿದ್ದ ಕನಕದಾಸನು ಈಶ್ವರ ಕವಿಯ ಗ್ರಂಥವನ್ನನುಸರಿಸಿ

---

1. ಕವಿಜಿಹ್ವಾ. ಪು. ೩೩ ಪ. ೧೪೭-೧೫೧

2. ಕವಿಜಿಹ್ವಾ. ಪು. ೩೨ ಪ. ೧೪೪-೧೪೫

3. ಇಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಈತನು ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಆಂಧ್ರಭಾಷೆಯ ಬೇರೆ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ನೋಡಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಆಂಧ್ರಕವಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ತಂತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೆ ಪರ್ಯಾಯದಿಂದಲೋ, ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿಯೋ ಛಂದೋಗ್ರಂಥವೆಂದೇ ಹೆಸರನ್ನಿಟ್ಟಿರುವರಲ್ಲದೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಗ್ರವಾದ ಛಂದೋವಿಷಯವನ್ನೂ ಹೇಳಿರುವರು. ಕೆಲವರು ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣ, ಅಲಂಕಾರ ಲಕ್ಷಣ ಇವುಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿ ತದನುಗುಣವಾಗಿ ಹೆಸರನ್ನಿಟ್ಟಿರುವರು. ಆದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ "ಕವಿಕಂಠಪಾಶ"ವೆಂಬ ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಹಲವು ವಿಷಯಗಳು ದೊರಕುವುದರಿಂದಲೂ, ಕವಿಕಂಠಪಾಶ ಎಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನೇ ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ಕೊಡುವ ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ತನ್ನೀ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಈಶ್ವರಕವಿಯು ಕೊಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಕವಿಕಂಠ ಪಾಶವನ್ನೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನೋಡಿರುವನೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.

4. ಕವಿಜಿಹ್ವಾ. ಪು. ೩೩ ಪ. ೧೪೭

5. ಅನಂ-ಪು. ೧೭ ಆ. ೧ ಪ. ೭೪ರಲ್ಲಿ. ಯತಿಪಂಚಕಮು—ಸ್ವರಯತುಲು. ವರ್ಗಯತುಲುನು, ...೭೪, ಯತಿಪಂಚಕಭೇದಮುಲು-ಸ್ವರಯತುಲುಪ್ರಾದಿ.........೪೧ ಎಂದು ಅನಂತಕವಿಯು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವಡಿಭೇದಗಳೈದೆಂದು ಹೇಳಿ ಬಳಿಕ ಇವುಗಳ ಪ್ರಭೇದಗಳು ೨೪ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವನು.

ವಡಿಭೇದಗಳನ್ನುಪಯೋಗಿಸಿ ತನ್ನ ಮೋಹನತರಂಗಿಣಿಯೆಂಬ ಸಾಂಗತ್ಯಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿರುವನು. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಈಶ್ವರಕವಿಯು ೧೪೫೦ರಲ್ಲಿದ್ದ [1] ಅಪ್ಪಕವಿಗಿಂತಲೂ ಈಚೆಯವನೂ, ೧೫೫೦ರಲ್ಲಿದ್ದ ಕನಕದಾಸನಿಗಿಂತ ಹಿಂದಣವನೂ ಆಗಬೇಕಾಗಿರುವುದ ರಿಂದ ಈ ಕವಿಯು ಸು. ೧೫೦೦ರಲ್ಲಿದ್ದ"ನೆಂದು [2] ಊಹಿಸಿ ಹೇಳಿರುವರು. ಇವರ ಹೇಳಿಕೆ ಯಂತೆ ಈಶ್ವರಕವಿಯು "ಅಪ್ಪಕವೀಯ"ವನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ನೋಡಿ ತನ್ನೀ ಕವಿಜಿಹ್ವಾ ಬಂಧನವನ್ನು ಬರೆದಿರುವನೆಂದು ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಗಣಪ್ರಾಸು ವಡಿಮೊದಲಾದವುಗಳ ವಿವರಣವನ್ನೂ ಅಪ್ಪಕವೀಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಕ್ರಮದಲ್ಲೇ ಈ ಕವಿಯೂ ಹೇಳಬೇಕಾ ಗಿತ್ತು. ಎಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಪ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಏಳುಭೇದ, ನಾಲ್ವತ್ತೊಂದು ವಡಿಭೇದ ಇವನ್ನು ಈತನು ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅಪ್ಪಕವೀಯಗ್ರಂಥದಿಂದಲೂ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಈತನು ಸಂಗ್ರಹಿಸದೆ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಈತನು ಅಪ್ಪಕವೀ ಯವನ್ನು ನೋಡಿಯೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈ ಕವಿಯು ತನ್ನನ್ನು ಅಷ್ಟಭಾಷಾಕವಿವರ ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಬಗೆಯುಂಟು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಅಪ್ಪಕವೀಯದ ಆಧಾರದಿಂದಲೇ ಎಂದು ಹೇಳ ಬಹುದು. ಮತ್ತು "ಸ್ವರಗಳು ಪುಲ್ಲಿಂಗಂ" ಎಂದು ವರ್ಣಗಳಿಗೆ ಲಿಂಗವನ್ನು ಹೇಳಿ ರುವುದೂ, "ಪುಲ್ಲಿಂಗಂಬುಲು ಪ್ರಾಣಮ್ಮು" ಎಂಬ ಅಪ್ಪಕವೀಯದ ಪದ್ಯದ ಆಧಾರ ದಿಂದಲೇ ಎಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಇದರಿಂದ ಈ ಕವಿಯು ಅಪ್ಪಕವೀಯದಿಂದ

ಈಶ್ವರ ಕವಿಯು ಐದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಗ್ರಹಿಸಿರುವನು. ಮದ್ರಾಸ್ ಓರಿಯಂಟಲ್ ಲೈಬ್ರರಿ (ಪ್ರಾಚೀನ ಪುಸ್ತಕಭಂಡಾರ) ಯಲ್ಲಿರುವ ನಾಗವರ್ಮ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ (ನಂ. ೧೯–೧–೨೩) ಗ್ರಂಥಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನಂತಛಂದಸ್ಸಿನ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಷಯವು ಮಿಶ್ರವಾಗಿರುವುದು. ಪ್ರಾಯಶಃ ಈ ಭಾಗವು ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಭಾಗವಾಗಿರಬಹುದಾದುದರಿಂದ ಈಶ್ವರಕವಿಯು ತನ್ನೀ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ಅನಂತನ ಛಂದಸ್ಸನ್ನು ಗುರ್ತಿಸಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದುದರಿಂದ ಆ ಭಾಗವೂ ಲೇಖಕದೋಷ ದಿಂದ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವುದೆಂದು ಊಹಿಸಲು ಅವಕಾಶವುಂಟು. ಹೀಗೆಯೇ ನಮಗೆ ದೊರೆತಿರುವ ಒಂದು ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ(ಪರಿ. ೩ II) ಓಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರಗಳ ಫಲಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ಕವಿಕಂಠಪಾಶದ ಕೆಲವು ಭಾಗಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡದ ಟೀಕೆಯು ದೊರಕುವುದರಿಂದ ಈಶ್ವರ ಕವಿಯು ಸಂಸ್ಕೃ ತದ ಕವಿಕಂಠಪಾಶವನ್ನೂ, ತನ್ನೀ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ಗುರ್ತಿಸಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳು ವುದೂ ಅನ್ಯಥಾ ಆಗಲಾರದು.

1. ಕವಿಚರಿತೆ ಭಾ. II-ಪು. ೧೫೦

2. ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ ಮೊತ್ತಮೊದಲು ಮುದ್ರಿತವಾಗಿ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ಅಪ್ಪಕವೀಯವೊಂ ದನ್ನೇ ಇವರು ನೋಡಿದ್ದುದರಿಂದ ಇವರು ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಊಹಿಸಿರಬಹುದು.

[1] ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ವಿಷಯುವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿರುರುವನೆಂದು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಬಹುದಲ್ಲದೆ ಇಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಶ್ರೀಮಾನ್. ಆರ್. .ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರು ಹೇಳುವಂತೆ ಈ ಕವಿಯು ಕಾಲವು ೧೫೦೦ ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಹೇಳಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಅಪ್ಪಕವೀಯದ ಕಾಲವೂ ಅವರ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ (೧೪೫೦) ಅಲ್ಲ, (ಇದಕ್ಕೆ ಅವರು ಯಾವ ಆಧಾರವನ್ನೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ) ಅಪ್ಪಕವೀಯದ ಪೀಠಿಕಾಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿಯೇ ಆ ಕವಿಯು ತನ್ನೀ ಗ್ರಂಥದ ಕಾಲವನ್ನು[2] ಶಾಲಿವಾಹನ ನಾಮ ಶಕಮುನ ಗಜ ಶೈಲ ಶರ ಸುಧಾಕಿರಣುಲ ಸಂಖ್ಯ ನಡವ (ಶಕ ೧೫೭೮) ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೫೬" ಎಂದು |ಕಂಠೋಕ್ತವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವನು. ಆದಕಾರಣ ಅಪ್ಪಕವೀಯುವನ್ನು ನೋಡಿರುವ ಈ ಕವಿಯು ೧೬೫೬ಕ್ಕಿಂತ ಈಚೆಯವನೆಂದು ಮಾತ್ರವೇ ಹೇಳಬಹುದಲ್ಲದೆ ಇಷ್ಟರಿಂದ ಈತನ ಕಾಲವು ೧೫೦೦ ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದು ಸಂಗತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಇದುವರೆಗೆ ಬಾಹ್ಯಸಾಧನಗಳಿಂದ ಈ ಕವಿಯು ಕಾಲದ ಪೂರ್ವಾವಧಿಯನ್ನು ಎಂದರೆ ಈತನು ೧೭ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧಕ್ಕೆ ಹಿಂದಣವನಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದಂತಾಯಿತು. ಇನ್ನು ಆಂತರಸಾಧನವಾದ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿರುವ ಆಧಾರದಿಂದಲೂ ಈ ವಿಷಯುವನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸುವುದು ಅವಸರ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವುದು. ಈ ಕವಿಯು ಪ್ರಾಸಭೇದಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಲಕ್ಷ್ಯಪದ್ಯಗಳ ಆದಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಶ್ರೀವಧು ...... ಅವಗಂ ಎಂಬ ಪದ್ಯಭಾಗವು ಕರ್ಣಾಟಕ ಜೈಮಿನಿಭಾರತದ ಮಂಗಳಪದ್ಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಕವಿಯು [3] ಸುಮಾರು ೧೭೦೦ರಲ್ಲಿದ್ದ (ಕವಿಚರಿತ್ರಕಾರರ ನಿರ್ಣಯದಂತೆ) ಜೈಮಿನಿಭಾರತ ಕರ್ತೃವಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶಕವಿಗಿಂತಲೂ ಈಚೆಯವನೆಂದು ಹೇಳಲು ಯಾವ ಅಡ್ಡಿಯೂ ಇಲ್ಲ.

ಮೇಲಣ ಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಂತರಸಾಧನಗಳೆರಡರಿಂದಲೂ ಈ ಕವಿಯು ಪೂರ್ವಾವಧಿಯನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಆದರೆ ಉತ್ತರಾವಧಿಯನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಲು ನಿರ್ಧರ

---

1. ಅಪ್ಪಕವೀಯುವು ಈಶ್ವರಕವಿಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು ೬೦-೭೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ರಚಿತವಾದುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಈತನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬಹುಮಾನಿಸಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುವುದು.

2. ಅಪ್ಪಕವೀಯ-ಪು. ೫ ಪೀಠಿಕ-ಪ. ೩೩.

3. ಇತ್ತಿತ್ತ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶನ ಕಾಲದ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ, ಸ್ಥಳದ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಹಲವು ಚರ್ಚೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿವೆ. ಮ|| ರಾ|| ಗೋವಿಂದ ಪೈಗಳು ತಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ "ಕರ್ಣಾಟಕ ಕುವಲಯಾನಂದ" ಎಂಬ ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಜೈಮಿನಿಭಾರತದ ಉದಾಹರಣ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಆ ಕವಿಯ ಕಾಲವಾದ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೭೪ಕ್ಕಿಂತಲೂ ಈತನು ಹಿಂದಣವನೆಂದು (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೩೬೦) ಉಪಪಾದಿಸಿರುವರು.

(ಕವಿಲಕ್ಷ್ಮೀಶ-ಪು. ೫೬-೧೧೫)

ವಾದ ಯಾವ ಆಧಾರವೂ ದೊರಕುವುದಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಈತನಿಗಿಂತ ಈಚೆಯ ಕವಿಗಳಾರೂ ಇವನ ಪ್ರಸ್ತಾಪವನ್ನೇ ಎತ್ತಿಲ್ಲ. ಇವನು ಹೇಳಿರುವ ಈ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ(ವಡಿಭೇದಗಳ ಕ್ರಮವನ್ನನುಸರಿಸಿ) ಯಾವ ಕವಿಯೂ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದಂತೆಯೂ ಕಂಡು[1] ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ[2] "ನಂದಿಯ ಛಂದಸ್ಸೆ"ಂಬ ಅಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಛಂದೋಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸಮವೃತ್ತಗಳಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಲಕ್ಷ್ಯಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಡಿಯ ಕ್ರಮವು ಇರುವುದರಿಂದ[3] ಈ

---

1. ಕನಕದಾಸನೊಬ್ಬನು ಮಾತ್ರವೇ "ಮೋಹನ ತರಂಗಿಣಿ" ಯೆಂಬ ತನ್ನ ಸಾಂಗತ್ಯಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸುವಡಿಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವನೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿರುವನು. ಇದರಿಂದ ಇವನು ಈಶ್ವರ ಕವಿಯ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ನೋಡಿಯೇ ಪ್ರಾಸುವಡಿಗಳ ಭೇದಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿರುವನೆಂದು ಹೇಳಲು ನಿರ್ಧರವಾದ ಆಧಾರವಾವುದೂ ಇಲ್ಲ.

2. ಈ ನಂದಿಯ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆದ್ಯಂತ ಗ್ರಂಥಭಾಗವಿಲ್ಲ. ಮೊದಲಿನ ಹನ್ನೊಂದು ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಗುರು, ಲಘು ಮೊದಲಾದ ಸಂಜ್ಞಾವಿಚಾರವೂ, ಪ್ರಾಸಿನ ಮತ್ತು ಯತಿಯ ವಿಚಾರವೂ ಗದ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಬಳಿಕ ಉಕ್ತೆಯೇ ಮೊದಲಾದ ೨೬ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಸಮವೃತ್ತ ಭೇದಗಳ ಲಕ್ಷ್ಯಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನೂ, ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಕಂದಪದ್ಯಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿ ಗ್ರಂಥವು ಅರ್ಧಾಂತಿಕವಾಗಿ ನಿಂತಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿರುವ "ಕಾವ್ಯಕಲಾನಿಧಿಯ" ಸಂಪಾದಕರು ಈ ಗ್ರಂಥದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿರುವರು:—ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದವನು ಯಾವನೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ನಂದಿಯ ಛಂದಸ್ಸೆಂದಿರುವುದರಿಂದ ನಂದಿಯೆಂಬುದೇ ಈತನ ಹೆಸರಾಗಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು. ಈತನು ಲಿಂಗಾಯಿತ ಮತದವನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈತನ ಕಾಲವಾವುದೋ ತಿಳಿಯದು. ಸು. ೧೯ನೆಯ ಶತಮಾನದವನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಕವಿಯು ಅಷ್ಟು ಸಮರ್ಥನಲ್ಲ. ಹಲವು ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಕರಣದೋಷಗಳಿರುವುವು. ಅವು ಕವಿಕೃತವೋ, ಲೇಖಕಕೃತವೋ ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಗದ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಆದಿಭಾಗವನ್ನು ಕವಿಯು ಪದ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಬರೆದಿರಬಹುದು. ಯಾರೋ ಅದನ್ನು ವಾಕ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿರುವಂತೆ ತಿಳಿದು ಬರುವುದು. ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ "ವಪಯೋರಭೇದ .... ನೀರಜಗಂಧೀ" ಎಂಬ ಪದ್ಯವಾದ ಬಳಿಕ ಅಕಸ್ಮಿತವಾಗಿ ಗ್ರಂಥವು ನಿಂತಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಇನ್ನೂ ಮುಗಿದಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುವುದು. ಈತನು ಹೇಳಿರುವ ಆದಿ, ಅಂತ್ಯ, ಮಿತ್ರ ಎಂಬ ಮೂರು ಪ್ರಾಸ ಭೇದಗಳಲ್ಲಿ ನಾಗವರ್ಮಾದಿಗಳು ಹೇಳಿರುವ ಆರು ಪ್ರಾಸಭೇದಗಳೂ ಅಂತರ್ಭಾವವನ್ನು ಪಡೆಯುವುವು. ಆಂಧ್ರಭಾಷೆಯಲ್ಲಿರುವ ವಡಿಯೇ ಈತನು ಹೇಳುವ ಯತಿಲಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡಕವಿಗಳಾರೂ ಈತನು ಹೇಳುವ ಯತಿಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅನುಸರಿಸಿಲ್ಲ. ಈತನು ತನ್ನ ಉದಾಹರಣ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿಮಾತ್ರ ಈ ವಡಿಯನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವನು.

3. ಈ ಗ್ರಂಥವು ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ವಡಿಭೇದಗಳ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯಗ್ರಂಥವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಾದರಿಂದಲೂ, ಈ ಗ್ರಂಥದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಪದ್ಯವು ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನಕ್ಕೆ ಈಚೆಯದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಅಜ್ಞಾತಕರ್ತೃಕವಾದ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನೂ ಈಶ್ವರಕವಿಯೇ ಬರೆದಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಲೂ ಅವಕಾಶವುಂಟು.

ಗ್ರಂಥವು ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರೆದ ಗ್ರಂಥವೆಂದು ಊಹಿಸುವುದಾದರೆ ಆ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವಿಗಿಂತಲೂ ಈ ಕವಿಯು ಹಿಂದಣವನೆಂದು ಹೇಳಲು ಅವಕಾಶ ದೊರೆತಂತಾಗುವುದು. [1]ಈ ಗ್ರಂಥದ ಕಾಲವನ್ನು ಶ್ರೀಮಾ. ಆರ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರು "ನಂದಿಯ ಛಂದಸ್ಸು ಸು. ೧೮೦೦ ಎಂದು ಹೇಳಿ "ಪ್ರಾಸವೆನಲ್ಕೆರಡನೆಯದು" ಎಂಬ ಇದರ ಒಂದು ಪದ್ಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉದಾಹರಿಸಿರುವರು". ಈ ಗ್ರಂಥ ಸಂಪಾದಕರು ಮಾತ್ರ ಇವನ ಕಾಲವನ್ನು ೧೯೦೦ ಎಂದು ಹೇಳುವರು. ಇವೆರಡಕ್ಕೂ ಯಾವ ಸರಿಯಾದ ಆಧಾರವೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿರುವ [2] ಹೊಸಗನ್ನಡದ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥವು ೧೮ನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದುದೆಂದು ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಅಸಾಮಂಜಸ್ಯವೂ ತೋರಿಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಈ ಮೇಲಣ ಆಧಾರಗಳಿಂದ ಈಶ್ವರಕವಿಯು ಸು.೧೭೦೦ಕ್ಕಿಂತ ಈಚೆಯವನೂ ೧೮೦೦ಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದಣವನೂ ಎಂದು ಹೇಳಲು ಅವಕಾಶವಾದಂತಾಯಿತು. ಆದರೆ ಈತನೇ ಬರೆದನೆಂದು ಹೇಳಲು ಅವಕಾಶವಿರುವ "ಬಿಳಿಗಿಯರಸರ ವಂಶಾವಳಿ [3]" ಎಂಬ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ೧೭೦೮–೧೭೩೦ರಲ್ಲಿದ್ದ ಮರಾಟಸರದಾರ ಪೇಷ್ವೆ ಬಾಜಿರಾಯನ ವೃತ್ತಾಂತವಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಕವಿಯು ಸು. ೧೭೦೮ ರಿಂದ ೧೭೩೦ ರೊಳಗಿದ್ದನೆಂದು ಊಹಿಸುವುದು ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ದೊರಕಿರುವ ಯಾವ ಸಾಧನಗಳಿಗೂ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಈ ಕವಿಯ ಕಾಲವು ಸು. ೧೭೨೦ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

---

1. ಕವಿಚರಿತೆ ಭಾಗ III ಪು. ೩೨೧

2. ಕವಿಮುಖದರ್ಪಣವು (ಪು. ೨-ಪ. ೫) ಸುಧಾಂಶುಗೆ ಶಾಂತವು (ಪು. ೪-ಪ. ೧೬) ಭುವನಜನಂಗಳಿಗೆ (ಪು. ೧-ಪ. ೨) ಮುದದಿಂದ (ಪು. ೨-ಪ. ೬) ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಪ್ರಯೋಗವು ಹೇರಳವಾಗಿವೆ.

3. ಇದರ ಹಸ್ತಲಿಖಿತಪ್ರತಿಯು ಮದ್ರಾಸ್ ಓರಿಯೆಂಟಲ್ ಲೈಬ್ರರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು. (ನಂ-೧೪-೨೬-೧೩)

ಗ್ರಂಥವಿಚಾರ

(ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಿಷಯ)

ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ "ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನ"ವೆಂದು ಹೆಸರು. ಇದನ್ನು ಕವಿಯೇ ಈ [1] ಗ್ರಂಥದ ಪೀಠಿಕಾಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವನು. ಈ ಹೆಸರು ಛಂದೋವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಿಷಯವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಿಷಯವನ್ನನುಸರಿಸಿ [2] ಛಂದೋಂಬುಧಿ, ಛಂದೋರ್ಣವ, ಛಂದೋಂಬುರಾಶಿ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳೂ ಇದಕ್ಕೆ ಇರುವಂತೆ ತಿಳಿದು ಬರುವುದು. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಯಾವ ಆಧಾರವೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ವಿಷಯಗಳು ಕವಿಗಳ ನಾಲಗೆಯನ್ನು ಬಂಧಿಸು (ತಡೆಯು) ವುದು, ಎಂದರೆ ಕವಿತ್ವಮಾಡಲಿಚ್ಛಿಸುವವನು–ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪದ್ಯಕವಿಯು—ತನ್ನ ಕವಿತಾಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿವ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಬೇಕಾದ ಗಣಗಳ ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರಗಳ ಶುಭಾಶುಭತ್ವ, ಇವಕ್ಕೆ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿರುವ ದೋಷಮೈತ್ರಿಗಳು,ಪ್ರಾಸುವಡಿಗಳ ಕ್ರಮವನ್ನನುಸರಿಸುವಿಕೆ,ಕಾವ್ಯನಾಯಕನ ಹೆಸರಿಗೆ ತಕ್ಕ ಗಣಾಕ್ಷರಾದಿ ಪ್ರಯೋಗ,ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಗುಣದೋಷ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಗಮನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟೇಕೊಡಬೇಕು, ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಕೇಡುಂಟು ಎಂಬೀ ವಿಷಯವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಕವಿಗಳ ನಾಲಗೆಯಿಂದ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಹೊರಡುವ ಪದಪದ್ಯಗಳಿಗೆ ತಡೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಈ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದಿರುವುದು. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಗಣ ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹಲವು ವಿಷಯಗಳು ಇರುವುದಾದರೂ ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಣಭೂತವಾದ ವೃತ್ತಜಾತಿಗಳ ಸ್ವರೂಪ, ಷಟ್ಪ್ರತ್ಯಯ ಇವು

---

1. ಕವಿಜಿಹ್ವಾ. ಪು. ೧-ಪ. ೨, ಪು. ೨-ಪ. ೬

2. ಯತಿಭೇದವಿಂತು ಛಂದೋಂಬುಧಿಯೊಳ್ (ಪು. ೪೪-ಪ. ೧೫೧) ಇತಿ ಬಾಣಕವಿ ನಿರ್ಮಿತಮಪ್ಪ ಛಂದೋಂಬುಧಿರಾಶಿಯೊಳ್ ಪ್ರಥಮ ಪರಿಚ್ಛೇದಂ ಸಮಾಪ್ತಂ (ಪು. ೪೯) ನವಜಸರ ಕುರಿತು ಛಂದೋರ್ಣವದೊಳ್. ಪು. ೪೪-ಪ, ೧೫೨.

ಕವಿಜಿಹ್ವಾ, ಪು. ೨೫ ಪ, ೧೨೭

,, ಪು ೨೬ ಪ, ೧೪೪, ೧೪೫.

,, ಪು. ೪೪ ಪ, ೧೫೧–ಪು. ೪೯-ಗ್ರಂಥಾಂತ್ಯದ ಗದ್ಯವು ಕಿಟ್ಟಲ್ ಸಾಹೇಬರಿಗೆ ದೊರಕಿರುವ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲೂ ಗ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲೂ ಈ ಇಲ್ಲ.

ಗಳ ಗಂಧಮಾತ್ರವೂ ಇಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಡದ ಅಲಂಕಾರ 1 ವ್ಯಾಕರಣ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುವ ವಿಷಯಗಳೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಕವಿಯು ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಛಂದೋವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಹೆಸರನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿಡದೆ ಗ್ರಂಥಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಅನ್ವರ್ಥವಾಗುವ ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನಿಟ್ಟಂತೆ 2 ತೋರಿಬರುವುದು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಉತ್ತಮ ಕವಿಯಾದವನು ಆವಶ್ಯಕವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿರುವ ಹಲವು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಮುಖ್ಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಹೇಳಿರುವ ಗ್ರಂಥವೆಂಬುದು ಸಂಪಿಂಡಿತಾರ್ಥವು.

ಗ್ರಂಥಸ್ವರೂಪ

ಈ ಗ್ರಂಥವು ಕಂದ ವೃತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದೆ; ಷಟ್ಪದಿಗಳೂ, ಸೀಸಪದ್ಯಗಳೂ ಅವುಗಳ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಂಡುಬರುವುವು. ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನವಾಗುವ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೆಂಡಿತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದಂತೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆಳದಿ,

---

1. ಒಂಭತ್ತು ವಿಭಕ್ತಿಗಳು, ನಾಯಕ ನಾಯಕಿ ಲಕ್ಷಣ ಮೊದಲಾದುವು (ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುವು.)

2. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ "ಕವಿಕಂಠಪಾಶ" ವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವೊಂದಿರುವುದು. (ಪ್ರಾಯಿಕವಾಗಿ ಇದು ಮುದ್ರಿತವಾದಂತೆ ತಿಳಿದು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಪ್ರತಿಗಳೂ ಅಪೂರ್ವವಾಗಿರುವುವು. ಮದ್ರಾಸ್ ಓರಿಯೆಂಟಲ್ ಲೈಬ್ರೆರಿಯಲ್ಲಿ ದೊರಕಿದ ಮೂರು ಹಸ್ತಲಿಖಿತಪ್ರತಿಗಳಿಂದ ಈ ವಿಷಯವು ತಿಳಿದು ಬರುವುದು. ಆ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಗಣಾಕ್ಷರಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ನಿಯಮವನ್ನನುಸರಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿರುವುದು. ಈ ಕವಿಯು ಕವಿಗಳ ಕುತ್ತಿಗೆಗೆ ಹಗ್ಗಹಾಕಿ ಬಿಗಿದಷ್ಟು ಕಷ್ಟವನ್ನು ಕೊಡುವುದು ಎಂದು ಆ ಗ್ರಂಥದ ಹೆಸರನ್ನು ಹೋಲುವ—ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನ—(ಕವಿಗಳ ನಾಲಗೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದು) ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಂತೆ ತೋರುವುದು. ಆಂಧ್ರಕವಿಗಳು ಈ ಬಗೆಯ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೆ ಛಂದೋಗ್ರಂಥವೆಂದೇ ಹೆಸರನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವರು. ಭೀಮಕವಿಯು ಮಾತ್ರ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಕವಿಜನಾಶ್ರಯ—ಕವಿಜನಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯನ್ನು ಎಂದರೆ ಒತ್ತಾಸೆಯನ್ನು ಕೊಡುವುದು ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಹೆಸರಿಟ್ಟಿರುವನು. ಇದು ಕವಿಗಳಿಗೆ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಕೊಡುವ ಗ್ರಂಥ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ "ಕವಿಗಳಿಗೆ ಒತ್ತಾಸೆ ಮಾಡುವುದು" ಎಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವುದು.

ಮೃಗನಯನೆ, ವಾರಿಜಗಂಧಿ, ಪ್ರಿಯೇ, ಕಮಲಾಂಬಕಿ ಮೊದಲಾದ ಸ್ತ್ರೀಸಂಬುದ್ಧಿ ವಾಚಕಪದಗಳು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುವು. ನಮಗೆ ಪೂರ್ಣವಾದ ಗ್ರಂಥವು ದೊರಕಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಹಸ್ತಲಿಖಿತಪ್ರತಿಯ ಆಧಾರದಿಂದ ಬರೆದಿರುವ ಮ|ರಾ| ಕಿಟ್ಟೆಲ್ ಸಾಹೇಬರ ಲೇಖನದಿಂದ ಈ 1 ಗ್ರಂಥದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಈ "ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನ" ವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಪರಿಚ್ಛೇದಗಳು (ಪ್ರಕರಣಗಳು) ಉಂಟು. ಒಂದನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ 2 ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸಲ್ಪಡುವ ಅಕ್ಷರಮಾತ್ರಾಗಣಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಹೆಸರು, ಅವುಗಳ ಶುಭಾಶುಭ ಫಲಗಳು, ದಿಕ್ಕು, ವಾಹನ, ವರ್ಣಗಳು, ಅಧಿದೇವತೆ, ಪರಸ್ಪರಮೈತ್ರಿ, ಪರಸ್ಪರವೈರ; ನಕ್ಷತ್ರ, ಗುಣ, ಗ್ರಹ, ಕುಲ, ಫಲ ಇವುಗಳ 3 ವಿಷಯುವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಎರಡನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ— 4 ಪ್ರಾಸುವಡಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಭೇದಗಳು, ಅವುಗಳ ಲಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಯ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದೆ.

ಮೂರನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ— 5 ಶುಭಾಶುಭಾಕ್ಷರಗಳು, ಅವುಗಳ ಕುಲ, ಬಾಲ ಕುಮಾರ ಸ್ವರವಿಭಾಗ, ಕಾಲ, ಲಿಂಗ, ಅಲ್ಪಪ್ರಾಣ, ಮಹಾಪ್ರಾಣ, ಕವಿತಾಪತಿನಾಮಾ

---

1. ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಮುನ್ನುಡಿ. ಪು. IX

2. ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಛಂದೋಂಬುಧಿಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಗಣಾಕ್ಷರಾದಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂಜ್ಞಾಧಿಕಾರ, ಸಮವೃತ್ತಾಧಿಕಾರ, ಅರ್ಧಸಮ ವಿಷಮವೃತ್ತ ದಂಡಕಾದ್ಯಧಿಕಾರ, ಜಾತ್ಯಧಿಕಾರ, ದೇಶೀಯಜಾತ್ಯಧಿಕಾರ, ಷಟ್ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು—ಎಂದು ಆರು ವಿಭಾಗಗಳುಂಟು. ಇಷ್ಟು ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳತಕ್ಕುದೇ ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರವು—ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ದೇಶೀಯಜಾತ್ಯಧಿಕಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದುವೆಲ್ಲವೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಛಂದೋಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೂ ಇವೆ. ಪ್ರಾಕೃತ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದೇಶೀಯಜಾತ್ಯಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಪ್ರಾಕೃತಜಾತ್ಯಧಿಕಾರವು ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವುದು.

3. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿರುವ ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪರಿಚ್ಛೇದ ವಿಭಾಗಗಳಿಲ್ಲ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ೧೭೪ಕಂದಗಳಿವೆ. ಈ ವಿಷಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಆದಿಯಿಂದ ೬೨ ಕಂದಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

4. ಇವು ಮುದ್ರಿತವಾಗಿರುವ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ೯೧ರಿಂದ ೧೬೩ರ ವರೆಗಣ ಕಂದಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

5. ಮುದ್ರಿತಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ೬೦, ೬೧, ೭೪, ೮೪, ೮೫, ೮೬, ೯೫, ೯೬, ೧೬೨ ರಿಂದ ೧೬೬ರ ವರೆಗಣ ಕಂದಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಅದರೂ ಈ ವಿಷಯಗಳು ಸಮಗ್ರವಾಗಿಲ್ಲ.

ಕ್ಷರ, ಕವಿತಾಕನ್ಯಾನಾಮಾಕ್ಷರ, ಕಥಾನಾಯಕಿಗೂ ಕವಿತಾನಾಯಕನಿಗೂ ಇರಬೇಕಾದ ದಶಕೂಟಗಳ ವಿಚಾರ, ಅಧಿದೇವತೆಗಳು ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದೆ.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ—ನಕ್ಷತ್ರಾಧಿದೇವತೆಗಳು, ಭಾವಗಳು, ಮೂವತ್ತು ಅಲಂಕಾರಗಳು 1 ಒಂಭತ್ತು ಲಿಂಗಗಳು, ಎರಡು ಸಂಧಿಗಳು, 2 ಆರು ಬಗೆಯ ಪ್ರಾಸಗಳು, ಏಳು ವಿಭಕ್ತಿಗಳು, ಕ್ರಿಯಾಪದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಭೂತಾದಿತ್ರಿಕಾಲಗಳು, ಪ್ರಥಮಾದಿ ಮೂರು ಪುರುಷಗಳು, ಹತ್ತು ನಿಘಂಟುಗಳು, ಮನ್ಮಥನ 3 ಹದಿನಾರು ಬಾಣಗಳು, ಪುಷ್ಪಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಧಿದೇವತೆಗಳು, ಮೋಹಭೇದ, ಕಾಮಕಲೆಗಳ ಹೆಸರು ಮತ್ತು ಸ್ಥಾನಗಳು 4 ದರ್ಪಕ ಕಲೆಗಳು, ಚಂದ್ರಕಲೆಗಳು ಸ್ತ್ರೀಕಲೆಗಳ ಸ್ಥಾನಗಳು, ನಾಲ್ಕುಬಗೆಯ ವಿಟರ ಲಕ್ಷಣಾದಿಗಳು, ವೈರಾಕ್ಷರ ಲೇಖನಕ್ರಮ, ಇವನ್ನು ಹೇಳಿ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ನಾಗವರ್ಮ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಡದಿರುವ 5 ಕಂದಪದ್ಯ, ಷಟ್ಪದಿ ಮತ್ತು ಸೀಸ ಪದ್ಯಗಳ ಲಕ್ಷ್ಯ ಲಕ್ಷಣ ಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಗ್ರಂಥವು; ಪರಿಸಮಾಪ್ತಿವಡೆದಿದೆ.

ಮೇಲಣ ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಪ್ರತಿಯ ವಿವರಣದಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಸ್ವರೂಪವೂ, ಸಮಗ್ರತೆಯೂ ತಿಳಿದಂತಾಯಿತು. ಇದನ್ನು ಮುದ್ರಿತವಾಗಿರುವ ಗ್ರಂಥದೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿ

---

1. ಈ ಒಂಭತ್ತು ಲಿಂಗಗಳನ್ನೂ ಕೇಶಿರಾಜನು ಮಾತ್ರ ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವನು. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಅಮರಸಿಂಹನು ಮಾತ್ರ ತನ್ನಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಸ್ವಾದಿಸಮುಚ್ಚಯವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಯ ಬಂದಿದೆ. ಕೇಶಿರಾಜನು ಪ್ರಾಯಶಃ ಈತನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿರಬಹುದು. ಈಶ್ವರಕವಿಯಂತೂ ಕೇಶವನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿರುವನೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಆದಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವನು.

2. ಈ ಆರು ಬಗೆಯ ಪ್ರಾಸವನ್ನು ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಕರ್ತೃವೂ, ಒಂದನೆಯ ನಾಗವರ್ಮನೂ ತಂತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವರು. ತೆಲುಗುಕವಿಗಳೂ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಇವನ್ನು ಹೇಳುವರು.

3. ಮನ್ಮಥನಿಗೆ ಪಂಚಬಾಣನೆಂದು ರೂಢಿಯು. ಈ ಹದಿನಾರು ಬಾಣಗಳ ವಿಷಯವು ವಿಚಾರಾರ್ಹವು

4. ಕಾಮಕಲೆಗೂ, ದರ್ಪಕಲೆಗೂ ಭೇದವೇನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು; ಈ ಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ವಿಷಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಬಾಹ್ಯಭೂತಗಳು, ನಮಗೆ ದೊರೆತ ಹಸ್ತಲಿಖಿತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇವು ಕಂಡುಬರಲಿಲ್ಲ.

5. ಕೊನೆಯ ಕಂದಾದಿಗಳ ವಿವರಣವು ಪು. ೩೪೮ರಲ್ಲಿ ೧೫೩೩ರಿಂದ ೧೬೩೩ರವರೆಗೂ ಇರುವ ಕಂದವೃತ್ತಷಟ್ಪದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿರುವುದು.

ನೋಡಿದರೆ ಈ ಮುದ್ರಿತಪ್ರತಿಯು ಈ ಗ್ರಂಥದ ಒಂದೆರಡು ಮೂರು ಪರಿಚ್ಛೇದಗಳ ವಿಷಯವನ್ನೂ, ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದದ ಕೊನೆಯ ಭಾಗವನ್ನೂ ಒಳಕೊಂಡಿರುವ ಪ್ರತಿಯೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡುವುದಾದರೂ, ಛಂದೋವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿರುವ ವಿಷಯವೆಲ್ಲವೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ವಿಸ್ತರವಾಗಿಯೇ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಈ ಗ್ರಂಥವು ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯ ವಿವರಣದೊಡನೆ ಇನ್ನೂ ಹಲವು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ವಿಷಯುಗಳನ್ನೂ ಒಳಕೊಂಡು ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಶ್ರಗ್ರಂಥವಾಗಿರಲು ಆಂಧ್ರಭಾಷೆಯ ಛಂದೋಗ್ರಂಥಗಳ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೂ ಸಾಹಚರ್ಯವೂ ಕಾರಣವೆಂದು ಕಂಡುಬರುವುದರಿಂದ ಆಂಧ್ರಭಾಷೆಯ ಮುಖ್ಯವಾದ ಛಂದೋಗ್ರಂಥಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅತಿಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸುವುದು ಅಪ್ರಸ್ತುತ ಪ್ರಸಕ್ತಿಯಾಗಲಾರದೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಈ ವರೆಗೆ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿ ದೊರಕುತ್ತಿರುವ ನಾಲ್ಕು ಆಂಧ್ರಭಾಷೆಯ ಛಂದೋಗ್ರಂಥಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದೆ.

ಆಂಧ್ರಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಈಗ ದೊರಕಿರುವ ಛಂದೋಗ್ರಂಥಗಳೊಳಗೆ ಭೀಮಕವಿಕೃತವಾದ "ಕವಿಜನಾಶ್ರಯ" ವೆಂಬುದೇ ಮೊತ್ತಮೊದಲನೆಯದು. ಇದು ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ[1] ರಚಿತವಾದುದೆಂದು ಆಂಧ್ರಭಾಷಾವಿಮರ್ಶಕರು ನಿರ್ಧರಿಸಿರುವರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಮಂಗಳಪದ್ಯಗಳಾದ ಬಳಿಕ ಕವಿಕಾವ್ಯಚ್ಛಂದಃಪ್ರಶಂಸೆ, ಸತ್ಕೃತಿ ದುಷ್ಕೃತಿ ವಿಚಾರ, ಪದ್ಯಗದ್ಯ ಲಕ್ಷಣ, ಛಂದಸ್ಸಿನ ಗಣಗಳ ನಕ್ಷತ್ರ ರಾಶಿ ಮೊದಲಾದುವುಗಳ ವಿವರಣ, ಅಕ್ಷರ ಗುಣದೋಷಗಳು, ಬೀಜಾಕ್ಷರಾದಿಗಳು, ವಡಿಭೇದ[2] (ಯತಿಭೇದ) ಸಂಖ್ಯಾಸೂಚಕ ಶಬ್ದಗಳು,[3] ಪ್ರಾಸಿನ ಭೇದಗಳು ಇವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿ ಸಂಜ್ಞಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಮುಗಿಸಿರುವನು. ಬಳಿಕ ಇಪ್ಪತ್ತಾರು ಛಂದಸ್ಸಿನ ವೃತ್ತವಿಶೇಷಗಳ ಲಕ್ಷ್ಯಲಕ್ಷಣಗಳು, ಲಯಗ್ರಾಹಿ ಮೊದಲಾದ ವಿಶೇಷವೃತ್ತಗಳು, ಅರ್ಧಸಮವೃತ್ತ ದಂಡಕಾದಿಗಳು ಇವನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವನು. ಜಾತ್ಯಧಿಕಾರವೆಂಬ ಮೂರನೆಯದರಲ್ಲಿ ಆರ್ಯೆ. ಕಂದ ಮೊದಲಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಮಾತ್ರಾವೃತ್ತಗಳು, ಸೀಸಪದ್ಯ ಮೊದಲಾದ ತೆಲುಗಿನ ಮಾತ್ರಾವೃತ್ತಗಳು ಇವನ್ನು ವಿವರಿಸಿರುವನು. ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಗಣಿತಭಾಗವಾದ ಪ್ರಸ್ತಾರ ನಷ್ಟಾದಿ ಷಟ್ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನೂ, ಐದನೆಯ ದೋಷಾಧಿ

---

(1) ಆಂಧ್ರಕವಿಚರಿತೆಯನ್ನು ಬರೆದಿರುವ ಮ|| ರಾ|| ವೀರೇಶಲಿಂಗಂ ಪಂತುಲವರು ೧೪ನೆಯ ಶತಮಾನವೆಂದು ಬರೆದಿರುವರು.

(2) ಸ್ವರಯತಿ ಮೊದಲಾಗಿ ಹತ್ತು ಭೇದಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿರುವನು.

(3) ಸುಕರ ಮೊದಲಾದ ಆರು ಬಗೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿರುವನು.

ಕಾರದಲ್ಲಿ ಆಲಂಕಾರಿಕರು ಹೇಳುವ ಪುನರುಕ್ತಾದಿ 1 ದಶವಿಧ ಕಾವ್ಯದೋಷಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಸಮಾಪ್ತಿಗೊಳಿಸಿರುವನು. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ೨, ೩, ೪ನೆಯ ಅಧಿಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಛಂದೋವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರೂ, ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣ ಪ್ರಯೋಜನಾದಿಗಳನ್ನೂ, ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯದೋಷಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವು ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಛಂದೋಗ್ರಂಥದ ಹೆಸರನ್ನಿಡದೆ, ಕವಿಜನಗಳಿಗೆ ಒತ್ತಾಸೆ ಮಾಡತಕ್ಕುದು ಎಂಬ ಅರ್ಥವುಳ್ಳ 2 ಕವಿಜನಾಶ್ರಯ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವನು.

ಇದರ ತರುವಾಯ ರಚಿತವಾದ ಗ್ರಂಥವು "ಕಾವ್ಯಾಲಂಕಾರ ಚೂಡಾಮಣಿ" ಎಂಬುದು. 3 ಇದರ ಏಳೆಂಟನೆಯ ಉಲ್ಲಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರವಿಷಯವನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ಏಳರಲ್ಲಿ 4 ವಳಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಸಭೇದಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯಗಳೊಡನೆ ವಿವರಿಸಿ, ಇಪ್ಪತ್ತಾರು ಛಂದಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ಛಂದಸ್ಸುಗಳ ವರೆಗಣ ವೃತ್ತಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಬಳಿಕ ಎಂಟನೆಯದರಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ೧೪ ಛಂದಸ್ಸಿನ ವೃತ್ತಗಳು, ದಂಡಕ, ಅರ್ಧಸಮ, ವಿಷಮ ವೃತ್ತ

---

1. ಕಂ॥ ರೂಷಿತ ಪುನರುಕ್ತಿ ವ್ಯ।
ರ್ಥಾಪಾರ್ಥ ವಿಸಂಧಿ ಸಂಶಯಚ್ಛಂದೋಭಂ ॥
ಗಾಪಕ್ರಮ ಯತಿಭಂಗ ವಿ।
ರೂಪೋಕ್ತ್ಯಪಶಬ್ದಮುಲು ವಿರೋಧಮು ಕೃತಲ್ ॥
(ಕವಿ—ಪು. ೭೯–೮೭–ಪ. ೧ರಿಂದ ೨೫ರ ವರೆಗೆ)

2. ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸುವವನು ಕವಿಯು. ಆತನು ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣವನ್ನೂ, ದೋಷವನ್ನೂ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿದಿರಬೇಕು. ಇವನ್ನು ತಿಳಿಯದವನ ಕಾವ್ಯವು ಉತ್ತಮಕಾವ್ಯವೆನಿಸದು. ಅದುದರಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣಾದಿಗಳು ಕವಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಒತ್ತಾಸೆಯನ್ನು ಕೊಡುವುದು ಎಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯದಿಂದ ಈ ಹೆಸರನ್ನಿಟ್ಟಿರುವನು.

3. ಇದು ಕೇವಲ ಛಂದೋಗ್ರಂಥವಲ್ಲವೆಂಬುದು ಅದರ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೇ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರುವುದು. ಆದರೆ ಛಂದೋವಿಷಯವನ್ನು ಗ್ರಂಥಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದೆ. ಒಂದನೆರಡನೆಯ ಉಲ್ಲಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಜೀವಿತವಾದ ರಸ ವಿಷಯವೂ, ಮೂರರಲ್ಲಿ ರಸಕ್ಕೆ ವಿಭಾವವೆನಿಸಿದ ನಾಯಕ ನಾಯಿಕಾ ವಿಷಯವೂ, ನಾಲ್ಕನೆಯದರಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಭೇದಗಳೂ, ಐದನೆಯದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಾಲಂಕಾರವೂ, ಆರನೆಯದರಲ್ಲಿ ಅನುಪ್ರಾಸ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರಗಳೂ, ಒಂಭತ್ತನೆಯದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವ್ಯಾಕರಣ ವಿಶೇಷವೂ ಹೇಳಿವೆ (ಈಶ್ವರಕವಿಯೂ ಕೂಡ ಇದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ವಿಷಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸಮಾಸವ್ಯಾಸರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವನು.

4. ವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ಭೇದಗಳನ್ನೂ, ಪ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಸುಕರದುಷ್ಕರಾದಿ ಆರು ಭೇದಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿರುವನು.

ಗಳು, ಸೀಸಪದ್ಯ ಗೀತಿಕೆ ಮೊದಲಾದ ಆಂಧ್ರದೇಶೀಯ ವೃತ್ತಜಾತಿಗಳು, ಅಕ್ಕರ ಮೊದಲಾದ ಕರ್ಣಾಟಕಾಂಧ್ರದೇಶೀಯವೃತ್ತಜಾತಿಗಳು ಇವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಪ್ರಸ್ತಾರಾದಿ ಷಟ್ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿದೆ.

ಹದಿನಯ್ದನೆಯ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುವ ಅನಂತಾಮಾತ್ಯನಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ "ಛಂದೋದರ್ಪಣ" ವೆಂಬುದು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಎರಡು ಗ್ರಂಥಗಳಿಗಿಂತಲೂ ವಿಸ್ತರವಾದ ಗ್ರಂಥವು. ಕವಿಜನಾಶ್ರಯದ ಸಂಜ್ಞಾಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತಾರು ಕಂದಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ಆರು ಕಂದಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಸಂಗ್ರಹ ಮಾಡಿ ಹೇಳಿದ್ದರೂ, ವಡಿ, ಪ್ರಾಸು, ಷಟ್ಪ್ರತ್ಯಯ ಈ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ವಿವರಣವು ವಿಶೇಷವಾಗಿರುವುದು. ಹೀಗೆಯೇ ಸಮವೃತ್ತಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಮುಂದಣ ಜಾತ್ಯುಪಜಾತಿ ವಿವರಣವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಈ ಛಂದೋದರ್ಪಣದಲ್ಲಿರುವಷ್ಟು ವಿವರಣವು ಕವಿಜನಾಶ್ರಯದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ರಗಳೆ, ಕಳಿಕೆ, ಉತ್ಕಳಿಕೆ ಮೊದಲಾದ ಜಾತಿವೃತ್ತಗಳ ವಿಷಯವೇ ಕವಿಜನಾಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಈ ಮೂರಕ್ಕಿಂತಲೂ ವಿಶಾಲವಾದ ಗ್ರಂಥವು "ಅಪ್ಪಕವೀಯವು" 1 ಇದರ ಮೊದಲನೆಯ ಆಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ, ಮಂಗಳ ಕವಿ ಕಾವ್ಯ ಭಾಷಾ ನಾಯಕಾದಿ ಪ್ರಶಂಸೆಯೂ, ಎರಡನೆಯ ಆಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ ವರ್ಣ ಮತ್ತು ಗಣಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಜಾತಿ ನಕ್ಷತ್ರ ದ್ವೇಷಮೈತ್ರಿ ಮೊದಲಾದ ವಿಚಾರವೂ, ಹೇಳಿದೆ. ಮೂರನೆಯ ಆಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ 2 ಯತಿಭೇದ (ವಡಿಗಳ ಭೇದ) 3 ಪ್ರಾಸಭೇದಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿರುವನು. ನಾಲ್ಕನೆಯ ಆಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ ಸಮವೃತ್ತಗಳು, ಗಣ ಸ್ವರೂಪದೇವತಾದಿಗಳು, ನಾಯಕಕೂಟ ಗಣ ಕುಲ ಯೋನಿ ಕೂಟಾದಿಗಳು ಗಣಮೈತ್ರಿ ಷಟ್ಪ್ರತ್ಯಯ ಕಂದ ಮೊದಲಾದ ಜಾತಿ ಛಂದಸ್ಸು, ಸೀಸ ಗೀತಿಗಳು ಬಂಧಗಳು (ಚಿತ್ರಕವಿತ್ವ), ಯಕ್ಷಗಾನ ಲಕ್ಷಣ, ಇವನ್ನೂ ಹೇಳಿರುವನು. ಐದನೆಯದರಲ್ಲಿ ವಿಭಕ್ತಿ, ಸಂಧಿ ಮೊದಲಾದ ವ್ಯಾಕರಣ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪರಿಸಮಾಪ್ತಿಗೊಳಿಸಿರುವನು.

ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿರುವ ತೆಲುಗು ಭಾಷೆಯ ಛಂದೋಗ್ರಂಥಗಳ (ಈ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದರೂ ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ

---

1. ಅಪ್ಪಕವೀಯವೇ ಆಂಧ್ರಭಾಷಾ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ.

2. (೨೮+೧೨+೧=) ೪೧ ವಡಿಭೇದಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು.

3. ಮೊದಲು ಸಮಪ್ರಾಸಾದಿ ಹದಿನೇಳು ಭೇದಗಳನ್ನೂ, ಪ್ರಧಾನಪ್ರಾಸಿನೊಡನೆ ಸುಕರ ದುಷ್ಕರಾದಿ ಏಳು ಬಗೆಯ ಪ್ರಾಸಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿರುವನು.

ವಾಗಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುವುವು) ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡಿದರೆ ಅವು ಕವಿಗೂ, ಕವಿ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಕಾವ್ಯಗಳಿಗೂ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿರುವ ಮುಖ್ಯವಾದ, ಅಲಂಕಾರಗಳು, ರಸ, ನಾಯಕಾದಿ ವಿಷಯಗಳು,ವ್ಯಾಕರಣ ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ,ಛಂದಸ್ಸು ಇವುಗಳನ್ನು ಒಳಕೊಂಡಿರುವ ಮಿಶ್ರಗ್ರಂಥವೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುವುದಲ್ಲದೆ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲೂ ಕೇವಲ ಛಂದಸ್ಸ್ವರೂಪ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯಗಳಾಗಿ ಕವಿಗೂ,ಕಾವ್ಯಕ್ಕೂ,ಕಾವ್ಯಾಧಿಪತಿಗೂ ಶುಭಾಶುಭಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಗಣಗಳಿಗೂ ವರ್ಣಗಳಿಗೂ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಜಾತಿ, ಕುಲ, ವರ್ಣ,ನಕ್ಷತ್ರ, ದಶಕೂಟಗಳು ಮೊದಲಾದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಂಶಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಸುವುವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರುವುದು. ಈಶ್ವರ ಕವಿಯೂ ಕೂಡ ಈ ತೆಲುಗುಗ್ರಂಥಗಳ ಪರಿಶೀಲನದಿಂದುಂಟಾದ ಸಂಸ್ಕಾರಬಲದಿಂದ ಲಬ್ಧವಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲುಜ್ಜುಗಿಸಿ ಹೆಸರನ್ನು ಮಾತ್ರ [1] ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕವಿ[2] ಕಂಠಪಾಶವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದ ಸಂಸ್ಕಾರಬಲದಿಂದ ಆ ಹೆಸರಿನ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನೇ ಕೊಡುವ "ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನ" ಎಂದು ನಿರ್ದೇಶ ಮಾಡಿರುವನು. ಹೀಗೆ ಈಶ್ವರಕವಿಯು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಾಂಧ್ರಭಾಷಾ ಗ್ರಂಥಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಪತಿಪಾದ್ಯವಿಷಯವನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡರೂ, ಪ್ರಾಸು, ವಡಿ ಮುಂತಾದ ಹಲವು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಭಾಷೆಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಹೊಸ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿರುವನು. (ಇದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾವುದೆಂದು ತಿಳಿಯಬರುವುದಿಲ್ಲ) ಈ ಕವಿಯು ಹೇಳಿರುವ ಪ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಶರಭಾದಿ ಹಲವು ಮಿಶ್ರ ಪ್ರಾಸುಗಳೂ, ವಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಪದ್ಮ ಮೊದಲಾದ ವಡಿಗಳೂ ತೆಲುಗು ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ.

---

1. "ಕವಿಕಂಠಪಾಶ"ವೆಂಬ ಮುದ್ರಿತ ಗ್ರಂಥವು ದೊರಕಲಿಲ್ಲ. ಮದರಾಸ್ ಓರಿಯೆಂಟಲ್ ಲೈಬ್ರರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಪ್ರತಿಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಇದರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ೨. Vರಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ, ಇವುಗಳಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರತಿಯು ಕವಿಕಂಠಪಾಶವೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರೂ, ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯ ಸ್ತನಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪದ್ಯದಲ್ಲೂ ಮೂರು ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತನಕ್ಕೂ, ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಕಕಾರಾದ್ಯಕ್ಷರವಿಶಿಷ್ಟಪದವಾಚಕವಾದಅರ್ಥಗಳಿಗೂ ಶ್ಲಿಷ್ಟವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಉಪಮಾನವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೂ ಉಂಟು—ಈ ಗ್ರಂಥ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಿಷಯಕ್ಕೂ ಮತ್ತಿನ "ಕವಿಕಂಠಪಾಶ" "ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನ" ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ ವಿಷಯಕ್ಕೂ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲ.

2. ಕವಿಯು ತನಗೂ ತನ್ನಿಂದ ಸ್ತುತ್ಯನಾದ ನಾಯಕನಿಗೂ, ಶುಭವುಂಟಾಗಬೇಕಾದರೆ, ತನ್ನ ಕವಿತ್ವದ ಪದ್ಯಾದಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸತಕ್ಕ ಗಣಗಳು, ಗಣಾಕ್ಷರಗಳು ಮೊದಲಾದುವುಗಳ ವಿಷಯ

ಪ್ರಾ(ಸ)ಸು ಮತ್ತು ವಡಿಗಳು.

ಈ ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸು ವಡಿಗಳ ವಿಚಾರವೇ ಮುಖ್ಯವಾದುದು ಏಕೆಂದರೆ ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇದುವರೆಗೆ ಯಾವ ಗ್ರಂಥವೂ ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಉಳಿದ ನಾಯಕನಾಯಿಕಾದಿ ವಿವರಣವೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳು ಕಾವ್ಯಾಲಂಕಾರಾದಿ ವಿವರಣ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರವಾಗಿಯೂ, ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೂ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ; ಪ್ರಾಸುವಡಿಗಳ ವಿವರಣಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಬೇರಾವ ಗ್ರಂಥವೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ದೊರಕುವುದಿಲ್ಲ, ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮೊತ್ತಮೊದಲನೆಯ ಅಲಂಕಾರ ಗ್ರಂಥವಾದ ಕವಿರಾಜ ಮಾರ್ಗವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೂ, ತರುವಾಯ ರಚಿತವಾದ ನಾಗವರ್ಮನ ಛಂದೋಂಬುಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಸಿಂಹಾದಿಪ್ರಾಸಗಳೂ, ದ್ವಿಪ್ರಾಸಾದಿಗಳೂ, ವಿವೃತವಾಗಿದ್ದರೂ, ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಷ್ಟು ವಿವರವಾಗಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿಲ್ಲ. ವಡಿಗಳ ವಿಷಯವಂತೂ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗೆ ಹೊಸದಾದುದಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು. ಆದರೆ ಕನಕದಾಸನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸುವಡಿಗಳು ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವನು. ನಂದಿಯ ಛಂದಸ್ಸೆಂಬ ಸಮವೃತ್ತಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ವಡಿಗಳ ನಿಯಮವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಲಕ್ಷ್ಯಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಇವೆರಡು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಆದಿಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೂ ಯಾವ ಕನ್ನಡಗಬ್ಬಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಡಿಗಳ ಗಂಧವೇ ಇಲ್ಲ.

ಪ್ರಾಸವೆಂಬುದು ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯ ಪ್ರ ಎಂಬ ಉಪಸರ್ಗದೊಡಗೂಡಿದ ಅಸ್ ಧಾತುವಿನ ಭಾವಕೃದಂತ ರೂಪವು. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರ–ಪ್ರಕರ್ಷವಾಗಿ ಎಂದರೆ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಆಸ–ಇರುವಿಕೆ ಎಂದು ಶಬ್ದಾರ್ಥವು, ಕಾವ್ಯವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲ (ಗದ್ಯಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ) ರಸಾನುಗುಣವಾಗಿ ಸದೃಶ ವ್ಯಂಜನಗಳ ಸಕೃದಸಕೃದಾವೃತ್ತಿಯು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು. ವರ್ಣಾವೃತ್ತಿ

ದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಬಗೆಯ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಕವಿತ್ವ ಮಾಡುವ ಕವಿಯ ಕಂಠದಿಂದ ಪದಗಳು ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಾಗಿ ಹೊರಡದೆ ಕಂಠವನ್ನು ಹಗ್ಗದಿಂದ ಕಟ್ಟಿ ಬಿಗಿದಂತೆ ಆಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವುದರಿಂದ ಕವಿಕಂಠಪಾಶವೆಂಬ ಹೆಸರು ಆ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಅನ್ವರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನವೆಂಬ ಶಬ್ದವೂ ಕವಿಗಳ ನಾಲಗೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದು, ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುವುದರಿಂದ ಕವಿಕಂಠಪಾಶಾರ್ಥದ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನೇ ಹೇಳಿದಂತಾಗಿರುವುದು.

1. ಪ್ರಾಸವು ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಛಂದಸ್ಸಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅಲಂಕಾರವೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ, ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಅಲಂಕಾರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಛಂದೋಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವರು. ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಇದು ಕೇವಲ ಅಲಂಕಾರವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಅಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಇದರ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯುಂಟು.

ರೂಪವಾದ ಈ ವಿಚ್ಛಿತ್ತಿವಿಶೇಷವನ್ನು ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರವೆಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಾಲಂಕಾರಿಕರು ಪರಿಗಣನೆಮಾಡಿರುವರು. ದ್ರಾವಿಡಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಶಬ್ದವನ್ನು ಇದೇ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದರೂ,ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಶೇಷಾರ್ಥವನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುವರು. (ತಮಿಳರು ಮಾತ್ರ ಯದುಕ್ಕೈ ಎಂಬ ತಮಿಳ್ ಭಾಷೆಯ ಬೇರೆಯ ಶಬ್ದವನ್ನೇ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವರು.) ದ್ರಾವಿಡಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸಮಾನವ್ಯಂಜನಾವೃತ್ತಿರೂಪವಾದ ಶಬ್ದವಿಚ್ಛಿತ್ತಿವಿಶೇಷವನ್ನು ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪಾದದ ಎರಡನೆಯ ವ್ಯಂಜನದಲ್ಲಿ 1 ನಿಯತವಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಿರುವರು. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ವಿಶೇಷ ನಿಯಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಗದ್ಯ ಪದ್ಯ ಕಾವ್ಯಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಬರತಕ್ಕ ವ್ಯಂಜನಾವೃತ್ತಿರೂಪವಾದ ವಿಚ್ಛಿತ್ತಿವಿಶೇಷವನ್ನೇ ಪ್ರಾಸವೆಂದು ಕರೆಯುವರಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ "ಪ್ರಾಸ" 2 ವೆಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸದೆ, ಉಪಸರ್ಗದೊಡನೆಯೂ, ಬೇರೊಂದು ಶಬ್ದದೊಡನೆಯೂ ಸೇರಿರುವ (ಅನುಪ್ರಾಸ) ವೃತ್ತ್ಯನುಪ್ರಾಸ, ಛೇಕಾನುಪ್ರಾಸ, ಲಾಟಾನುಪ್ರಾಸ, ಅಂತ್ಯಪ್ರಾಸ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಆದರೆ ನೀಲಕಂಠವಿಜಯ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವಾದ ನೀಲಕಂಠ ದೀಕ್ಷಿತರು ಪ್ರಾಸವೆಂಬ ಕೇವಲಶಬ್ದವನ್ನೇ ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಶ್ಲಿಷ್ಟಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವರು.

---

1. ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಪಾದದ್ವಿತೀಯವ್ಯಂಜನಾಕ್ಷರಾವೃತ್ತಿರೂಪವಾದ ಪ್ರಾಸವನ್ನು ರಗಳೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿಯತವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿಲ್ಲವಾದರೂ ಅಂತ್ಯಾಕ್ಷರ ಪ್ರಾಸವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ. ತೆಲುಗಿನಲ್ಲೂ, ಸೀಸ, ಗೀತಿಕೆ ಮೊದಲಾದ ಕೆಲವು ದೇಶೀಯ ವೃತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಾಸವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿಲ್ಲ. ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿಯೂ ಆಶಿರಿಯಪ್ಪ ಎಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ (ಒಳಭೇದಗಳಾದ ವೃತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸನಿಯಮವುಂಟು.) ಈ ಪ್ರಾಸಿನ ನಿಯಮವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿಲ್ಲ.

2. ಪ್ರಾಸಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸಾಯುಧವೆಂಬ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಆಯುಧ ವಿಶೇಷಾರ್ಥವೂ ಉಂಟು. ನೀಲಕಂಠದೀಕ್ಷಿತರೆಂಬ ಕವಿಯು ತನ್ನಿಂದ ರಚಿತವಾದ "ನೀಲಕಂಠವಿಜಯ" ವೆಂಬ ಚಂಪೂಗ್ರಂಥದ ಪೀಠಿಕಾಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಾಸಶಬ್ದವನ್ನು (ಶ್ಲಿಷ್ಟವಾಗಿ) ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವರು. "ತೇನ ತ್ವಾಂ ತ್ವರಯಾಮಿ ಭಾರತಿ ಬಲಾತ್ಕೃಷ್ಯಾಪಿ ದುಷ್ಟೇ ಪಥಿ। ಪ್ರಾಸೇನೋಪಹತಾಪಿ ಜಾತು ಕುಪಿತಾ ಮಾ ಸ್ಮ ಪ್ರಸಾದಂ ತ್ಯಜಃ ॥" (ಪ್ರಾಸೇನ–ಪ್ರಾಸವೆಂಬ ಎಂದರೆ ವೃತ್ಯನುಪ್ರಾಸಾದಿ ವ್ಯಂಜನಾವೃತ್ತಿರೂಪವಾದ ಪ್ರಾಸಾಯುಧದಿಂದ ನೀನು ಹೊಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟರೂ, ಓ ಸರಸ್ವತಿ, ನೀನು ಕುಪಿತೆಯಾಗಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸುವುದನ್ನು ಬಿಡಬೇಡ) ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಇದರಿಂದ ಪ್ರಾಸವೆಂಬುದು ಕೇವಲ ಶಬ್ದಾಡಂಬರ ರೂಪವಾದುದೆಂದೂ, ಸರಸ್ವತೀದೇವಿಗೆ ನೋವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದೆಂದೂ ಸಂಸ್ಕೃತಕವಿಗಳ ಭಾವವು. ಇದನ್ನನುಸರಿಸಿಯೇ ದ್ರಾವಿಡರೂ, ಕೂಡ ವೃತ್ಯನುಪ್ರಾಸಾದಿ ಹಲವು ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ದೂರೀಕರಿಸಿ, ಶ್ರುತಿಹಿತವಾದ ಪ್ರತಿಪಾದದ ದ್ವಿತೀಯಾಕ್ಷರ ಪ್ರಾಸವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಗ್ರಹಿಸಿರುವುದು ದೂಷಣವಲ್ಲ. ಮತ್ತಷ್ಟು ಭೂಷಣವಾಗಿಯೇ ಇದೆ.

ವಡಿಯೆಂಬ ಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗವೂ, ಈ ವಡಿಯ ಪದ್ಧತಿಯೂ ಮೊತ್ತಮೊದಲು. ಆಂಧ್ರಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಕಂಡು ಬರುವುವು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಯತಿಶಬ್ದದ [1] ಪರ್ಯಾಯ ಶಬ್ದವೆನ್ನಾಗಿ ಇದನ್ನು ಆಂಧ್ರಕವಿಗಳು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವರು. ಆಂಧ್ರಭಾಷಾವಿಮರ್ಶಕರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಇದನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತಶಬ್ದವೆಂದೂ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ದೇಶ್ಯಶಬ್ದವೆಂದೂ ಹೇಳಿರುವರಲ್ಲದೆ, ಈ ಶಬ್ದವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯು [2] ಊಹ್ಯವೆಂದೂ ಬರೆದಿರುವರು. ಇದನ್ನು ವಳಿಯೆಂದೂ ವ್ಯವಹರಿಸುವರು.

ತಮಿೞಿನ ಛಂದೋಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ವಡಿ, ವಳ್ಳಿ, ಯತಿ ಎಂಬೀ ಶಬ್ದಗಳ (ತಮಿೞಿನ ದಂಡಿಯಲಂಕಾರದಲ್ಲಿ—ಕಾವ್ಯದೋಷ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಯತಿ—ಎಂಬ ದೋಷವನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಯತಿಶಬ್ದವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವನು.) ವ್ಯವಹಾರವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಏತತ್ಸಮಾನಾರ್ಥಕವಾದ "ಮೋನೈ" ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿರುವುದು, ಆಂಧ್ರಭಾಷಾಪಂಡಿತರು ಕೆಲವರು ವಡಿ ಅಥವಾ ವಳಿ ಎಂಬ ಶಬ್ದವಾಗಲಿ, ವಡಿಯ ಪದ್ಧತಿಯಾಗಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಛಂದೋಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರದಿರುವುದರಿಂದ ಇವು ದೇಶ್ಯಶಬ್ದಗಳೆಂದೂ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯು ನಿರ್ಧರವಿಲ್ಲವೆಂದೂ (ಊಹ್ಯವು ಎಂದು) ಹೇಳುತ್ತಿರುವರು, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ವಳಿ ಎಂಬ ರೂಪವನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ತಮಿೞಿನ ವೞಿ (ದಾರಿ) ಎಂಬ ಶಬ್ದವೇ ಎಂದು ಊಹಿಸಿ "ದಾರಿ" ಎಂಬ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನೂ, ಲಕ್ಷಣೆಯಿಂದ ಶಬ್ದಾರ್ಥವನ್ನೂ ಹೇಳುವರು. ಇವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ತಮಿೞಿನ ದಾರಿ ಎಂಬರ್ಥದ 'ವಳಿ' ಶಬ್ದವನ್ನು ಆಂಧ್ರಪಂಡಿತರು ತಮ್ಮ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಯತಿ ಶಬ್ದದ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಮಿೞಿನಲ್ಲಿರುವ ಮೋನೈ ಶಬ್ದವನ್ನೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಸುಕರವಾಗಿರುವಾಗ ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದಾರಿ ಎಂಬರ್ಥದ ವೞಿ ಶಬ್ದವನ್ನು ತಮಿೞಿನಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರದ ತಮ್ಮದೊಂದು ಸಂಜ್ಞೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವಷ್ಟು ಕ್ಲಿಷ್ಟವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ವರ್ತಿಸಬೇಕಾದ ಆವಶ್ಯಕತೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ (ವಡಿ) ವಳಿ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳು ದ್ರಾವಿಡಭಾಷೆಯಿಂದ ಆಂಧ್ರಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಸೇರಿಕೊಂಡ ಶಬ್ದವಲ್ಲವಾಗಿ ಆಂಧ್ರಭಾಷಾಪಂಡಿತರೇ ಏರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಶಬ್ದಗಳೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗುವುದು. ಇನ್ನು ಇದರ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದು ಪ್ರಕೃತೋಪಾತ್ತ ವಿಷಯವು. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ "ವಡಿ ವೇಷ್ಟನೇ" ಎಂಬ ಧಾತುವೊಂದಿರುವುದು. ಆ ಧಾತುವಿಗೆ ಸುತ್ತುವುದು ಎಂದರ್ಥವು. ಈ ಧಾತುವಿನಿಂದಲೇ ವಡಿ ಶಬ್ದವು ವ್ಯುತ್ಪನ್ನವಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಶಬ್ದರೂಪದಲ್ಲೂ, ಅರ್ಥದಲ್ಲೂ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು. ಪಾದದ ಆದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಅಕ್ಷ

---

1. ಸ್ವರವಡಿ, ಸ್ವರಯತಿ, ಎಕ್ಕಟಿವಡಿ, ಎಕ್ಕಟಿಯತಿ, ಸರಸವಡಿ, ಸರಸಯತಿ-ಇತ್ಯಾದಿ.

2. ಕವಿಜನಾ. ಮುನ್ನುಡಿ (ಪು. ೨೮)

ರವು ಮತ್ತೆ ಆ ಪಾದದ ಯತಿ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಆವೃತ್ತವಾಗುವುದು ಎಂಬರ್ಥವೇ ಪ್ರಕೃತಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ಆ ಅರ್ಥವು ಈ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಸುಲಭವಾಗಿ ದೊರಕುವುದು, ಈ ವಡಿ ಶಬ್ದವೇ ದ್ರಾವಿಡಭಾಷಾಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ಡ ಕಾರವು ಳ ಕಾರವಾಗಿ ವಳಿ ಎಂದಾಗಿರುವುದು. ಅಥವಾ ವಲವೇಷ್ಟನೇ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ವಲಿ (ವಳಿ) ಶಬ್ದವನ್ನು ಸಿದ್ಧ ಮಾಡಿಕೊಂಡು "ಲಡಯೋರಭೇದಃ" ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಾಮರ್ಯಾದೆಯಂತೆ ವಡಿ ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನೂ ಸಿದ್ಧ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆದುದರಿಂದ ವಡಿ ಅಥವಾ ವಳಿ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ದೇಶ್ಯವಾಗಿರದೆ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯಿಂದಲೇ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರುವ ಶಬ್ದವೆನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಇಲ್ಲ.

ಈ ವಡಿ ಶಬ್ದವು ಸಂಸ್ಕೃತದ ಛಂದಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಯತಿ ಶಬ್ದದ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಆಂಧ್ರಕರ್ಣಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೂ ಅರ್ಥವು ಮಾತ್ರ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುವುದು, ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಯತಿ ಶಬ್ದವು ಛಂದಸ್ಸುಗಳಲ್ಲ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವೃತ್ತಗಳ ಪಾದಗಳಲ್ಲೂ (ಹತ್ತಕ್ಷರಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿದ ಅಕ್ಷರಗಳುಳ್ಳ ವೃತ್ತಪಾದಗಳಲ್ಲಿ) ಉಸಿರನ್ನು ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸತಕ್ಕ ಸ್ಥಾನ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವುದು.[1] ಆದರೆ ಆಂಧ್ರಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಯತಿ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿರುವ ವಡಿ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವು ಬೇರೆಯಾಗಿರುವುದು, ಛಂದಸ್ಸಿನ ವೃತ್ತಗಳ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪಾದ ಆದ್ಯಕ್ಷರವೇ ಆಗಲಿ ಆ ಅಕ್ಷರಕ್ಕೆ ಸಾಮ್ಯವುಳ್ಳ ಅಕ್ಷರವೇ ಆಗಲಿ, ಅದೇ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗೊತ್ತಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ(ಯತಿಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ)ಆವೃತ್ತವಾಗಿ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಯತಿಯೆಂದು ಸಂಕೇತವು. ಎಂದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಯತಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥಕ್ಕಿಂತಲೂ ಯತಿಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪಾದದ ಆದ್ಯಕ್ಷರದ ಆವೃತ್ತಿ ಎಂಬ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅರ್ಥವು ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವುದು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ, ದ್ರಾವಿಡಭಾಷೆಯ ಛಂದಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಗಳ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪಾದದ[2] ಆದ್ಯಕ್ಷರವು ಅದೇ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಯತಿ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಆವೃತ್ತವಾಗಿ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಯತಿ, ವಡಿ, ವಳಿ, ಎಂದೂ,[3] (ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿ

---

1. "ಮಂದಾಕ್ರಾಂತಾ ಜಲಧಿಷಡಗೈಃ ......"ಎಂಬ ಪಾದಕ್ಕೆ ಹದಿನೇಳಕ್ಷರವಿರುವ ಈ ವೃತ್ತಪಾದದಲ್ಲಿ, ನಾಲ್ಕು, ಆರು, ಏಳು ಈ ಅಕ್ಷರಗಳಲ್ಲಿ ಯತಿಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಎಂದರೆ ಈ ವೃತ್ತಪಾದವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವಾಗ ಮೊದಲು ನಾಲ್ಕಕ್ಷರಕ್ಕೂ, ಬಳಿಕ ಆರು ಅಕ್ಷರೂಕ್ಕ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕು. ಕೊನೆಯ ಏಳಕ್ಷರಕ್ಕೆ ಪಾದವೇ ಮುಗಿಯುವುದು.

2. ಆದ್ಯೋವಳಿ:—ಅಪ್ಪ. ೩. ಪ. ೨೧.

3 ತಮಿಳುಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಶಬ್ದಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಇದರ ಪರ್ಯಾಯವಾದ ಮೋನ್ಯೈ; ಎಂಬ ಶಬ್ದವೂ, ಪ್ರಾಸಕ್ಕೆ ಪರ್ಯಾಯವಾದ ಯದುಕ್ಕೈ ಎಂಬ ಶಬ್ದವೂ ಇರುವುವು.

ಮೊನ್ಯೆ ಎಂದು ಸಂಕೇತವು) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪಾದದ ಎರಡನೆಯ ವ್ಯಂಜನಾಕ್ಷರವು ಮಾತ್ರವೇ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಆವೃತ್ತವಾಗಿ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಸ (ಪ್ರಾಸು) (ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿ ಯದುಕ್ಕೈ ಎಂದು ಸಂಕೇತವು) ಎಂದೂ, ಸಂಕೇತ ಮಾಡಿ ದ್ರಾವಿಡ ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹೃತವಾಗಿರುವುದೆಂದು ನಿರೂಪಿಸಿದಂತಾಗುವುದು.

ಪ್ರಾಸಭೇದಗಳು.

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸವು (ಸಾಹಿತ್ಯದರ್ಪಣಕಾರನು ಅನುಪ್ರಾಸವೆಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಂಜ್ಞೆಯನ್ನೇ ಹೇಳಿರುವರು.) ವೃತ್ತ್ಯನುಪ್ರಾಸ, ಛೇಕಾನುಪ್ರಾಸ, ಲಾಟಾನುಪ್ರಾಸ ವೆಂದು ಮೂರು ಬಗೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಶ್ರುತ್ಯನುಪ್ರಾಸ, ಅಂತ್ಯಾನುಪ್ರಾಸವೆಂಬ ಮತ್ತೆರಡು ಭೇದಗಳೊಡನೆ ಐದು ಭೇದವೆಂದೂ ಕೆಲವರ ಮತವುಂಟು. ಯಮಕಾಲಂಕಾರವೆಂಬ ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರವೂ ಕೂಡ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಪ್ರಾಸಿನಲ್ಲೇ ಅಂತರ್ಭಾವವಾಗುವುದು. ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಥವಾ ಅನೇಕ ವ್ಯಂಜನಗಳಿಗೆ(ಸಕೃತ್ತಾಗಲಿ,) ಒಂದು ಬಾರಿಯಾಗಲಿ (ಅಸಕೃತ್ತವಾಗಲಿ) ಹಲವು ಬಾರಿಯಾಗಲಿ ಆವೃತ್ತಿಯುಂಟಾದರೆ 1 ವೃತ್ತ್ಯನುಪ್ರಾಸವೆಂದು ಹೆಸರು. ಎರಡು ಅಥವಾ ಅನೇಕ ವ್ಯಂಜನಗಳಿಗೆ ಸಕೃದಾವೃತ್ತಿಯು 2 ಛೇಕಾನುಪ್ರಾಸವೆನಿಸುವುದು. ತಾತ್ಪರ್ಯಭೇದದಿಂದ ಶಬ್ದಾರ್ಥಗಳ ಸಕೃದಾವೃತ್ತಿಯು (ಪೌನರುಕ್ತ್ಯವು) 3 ಲಾಟಾನುಪ್ರಾಸವು; ಕಂಠಾದಿ ಒಂದೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ವ್ಯಂಜನಗಳ ಆವೃತ್ತಿಯು 4 ಶ್ರುತ್ಯನುಪ್ರಾಸವು; ಆದ್ಯಸ್ವರದೊಡಗೂಡಿದ ವ್ಯಂಜನವು ಪಾದದ ಅಥವಾ ಪದದ

---

1. ಉನ್ಮೀಲನ್ಮಧುಗಂಧಲುಬ್ಧ ಮಧುಪ ವ್ಯಾಧೂತ ಚೂತಾಂಕುರ| ಕ್ರೀಡತ್ಕೋಕಿಲ ಕಾಕ ಲೀಕಲಕಲೈರುದ್ಗೀರ್ಣಕರ್ಣಜ್ವರಾಃ

2. ಆದಾಯವ ಕುಲಗಂಧಾನಂಧೀಕುರ್ವ ಪದೇಪದೇ ಭ್ರಮರಾ ||
ಅಯಮೇತಿ ಮಂದಮಂದಂ ಕಾವೇರೀವಾರಿಪಾವನಃ ಪವನಃ

3. ಸ್ಮರರಾಜೀವನಯನೇನಯನೇಕಿಂ ನಿಮೀಲಿತೇ

4. ದೃಶಾದಗ್ಧಂ ಮನಸಿಜಂ ಜೀವಯಂತಿ ದೃಶೈವ ಯಾಃ ||
ವಿರೂಪಾಕ್ಷಸ್ಯಜಯನೀಸ್ತಾಸ್ತುವೇ ವಾಮಲೋಚನಾಃ ||

ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಆವೃತ್ತವಾದರೆ, 1 ಅಂತ್ಯಪ್ರಾಸವೆನಿಸುವುದು. (ಇದು ದ್ರಾವಿಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ.) ಎರಡಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾದ ಒಂದೇ ಬಗೆಯಾದ ಸ್ವರವ್ಯಂಜನಗಳ ಆವೃತ್ತಿಯು ಪಾದಗಳ ಆದಿ, ಮಧ್ಯ, ಅಂತ್ಯ ಎಂಬ ನಿಯತ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಆ ಶಬ್ದಭಾಗವು ಭಿನ್ನಾರ್ಥವಾಗಿದ್ದರೆ 2 ಯಮಕವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಈ ಬಗೆಯ ಪ್ರಾಸವಿಭಾಗವು ದ್ರಾವಿಡಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ದ್ರಾವಿಡಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಪ್ರಾಸವು ಛಂದಸ್ಸಿಗೆ ಸೇರಿದುದೇ? ಅಥವಾ ಅಲಂಕಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದುದೇ? ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಲಂಕಾರ ಧರ್ಮವೂ, ಛಂದೋಧರ್ಮವೂ ಇವುಗಳಿಗುಂಟು.

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸ ವಿಷಯವು ಮೊತ್ತಮೊದಲನೆಯ ಅಲಂಕಾರಗ್ರಂಥವಾದ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸವೆಂಬ ಅಕಾರಾಂತ ಶಬ್ದವೇ ವ್ಯವಹೃತವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇದು "ನುತ ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರದೊಳತಿಶಯಮೀಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಸತತಂ ಪ್ರಾಸಂ" ಎಂದು ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದುದೆಂದೇ ಅಲ್ಲಿ ಕಂಠೋಕ್ತವಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಈ ಪ್ರಾಸವು, ಪ್ರಾಸ, ಶಾಂತಪ್ರಾಸ, ವರ್ಗಪ್ರಾಸ, ಸಮೀಪಪ್ರಾಸ, ಅನುಪ್ರಾಸ, ಅಂತಪ್ರಾಸವೆಂದು ಆರು ಬಗೆಯಾಗಿವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಲಕ್ಷ್ಯಗಳನ್ನೂ 3 ಕೊಟ್ಟು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸ, ಅನುಪ್ರಾಸ, ಅಂತಪ್ರಾಸ ಈ ಮೂರೇ ಸರಿಯಾದ ಪ್ರಾಸಗಳೆಂದೂ, ಉಳಿದ ಮೂರೂ ಪ್ರಾಸಾಭಾಸಗಳೆಂದೂ ಹೇಳಿರುವನು. ಈ ಮೂರು ಪ್ರಾಸಗಳ ವಿಚಾರವೂ ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಮತ್ತು ಈ ಗ್ರಂಥದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ "ದ್ವಿಪ್ರಾಸಂ ಸುಭಗಂ ದ್ವಂ | ದ್ವಪ್ರಾಸಂ ಕಾವ್ಯರಚನೆಗುಚಿತಮಿನ್ನಿಪ್ಪರ್ || ತ್ರಿ ಪ್ರಾಸಂ ಸಲೆಯಂತಾ | ದಿಪ್ರಾಸಂ ಬೇಱೆ ನಾಲ್ಕು ತೆಱನಾಗಿರ್ಕುಂ" ಎಂದು ಹೇಳಿ ಇವಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು, 4 "ಇವು ಕ್ರಮದಿಂ ದ್ವಿಪ್ರಾಸ, ದ್ವಂದ್ವಪ್ರಾಸ, ತ್ರಿಪ್ರಾಸ, ಶ್ಲೇಷಾದಿಪ್ರಾಸ ಈ ನಾಲ್ಕು ಬೇರೆ ಅನ್ಯಮಾರ್ಗಲಕ್ಷಣಂ" ಎಂದು ಹೇಳಿರುವನು. ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯ ಪ್ರಾಸಗಳು ಆಂಧ್ರಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಛಂದೋಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕನ್ನಡದ ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನದಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿರುವ ಷಡ್ವಿಧ ಪ್ರಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಸುಕರ,ದುಷ್ಕರ ಎಂಬೆರಡು ಪ್ರಾಸುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಾಸಗಳೇ ಆಗಿರುವುವು.

---

1. ಕೇಶಃ ಕಾಶಸ್ತಬಕವಿಕಾಸಃ ಕಾಯಃ ಪ್ರಕಟಿತ ಕರಭವಿಲಾಸಃ

2. ನವಪಲಾಶ ಪಲಾಶವನಂ ಪುರಃ ಸ್ಫುಟಪರಾಗ ಪರಾಗತ ಪಂಕಜಂ

3. ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ (ಪು. ೩೯-೪೩, ಪ. ೩೦-೪೫)

4. ಇವು ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತಗಳೆಂದು ಕವಿರಾಜ. ಪು. ೧೦೯ರಲ್ಲಿ ರೇಖೆಯ ಕೆಳಗೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಯನೂ ಕೊಟಿದೆ.

ನಾಗವರ್ಮನ ಛಂದೋಂಬುಧಿಯಲ್ಲೂ [1] ಪ್ರಾಸಿನ ವಿಚಾರವು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ಅದರ ವಿಭಾಗಕ್ರಮವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದೆ.

" ಪಾದಗಳೆರಡನೆಯಕ್ಕರ |
ಮಾದರದಿಂದಾವುದಾದುದದನಱಿದದಱಿಂ ||
ಪಾದದೊಳಿಡುವೊಡದಕ್ಕುಂ |
ಭೇದೋಕ್ತಿಕ್ರಮ ವಿಚಾರಿತೋರಪ್ರಾಸಂ || ೨ || (ಪು. ೧೫)

ಎಂದು ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಪ್ರತಿಪಾದಗಳ ದ್ವಿತೀಯಾಕ್ಷರಾವೃತ್ತಿರೂಪವಾದ ಪ್ರಾಸ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಈ ಪ್ರಾಸವು

" ಹರಿ ಕರಿ ವೃಷಭ ತುರಂಗಂ |
ಶರಭಮುಜಂಗಳೆನಿಪ ಷಟ್ಪ್ರಾಸಕ್ಕಂ ||
ತರುಣಿ ನಿಜದೀರ್ಘ ಬಿಂದುವಿ |
ನಿರದೊತ್ತುಂ ವ್ಯಂಜನಂ ವಿಸರ್ಗದೆ ಬರ್ಕುಂ || ೩ || (ಪು. ೧೬)

ಎಂದು ಆರು ಬಗೆಯ ಪ್ರಾಸಭೇದಗಳ ಹೆಸರನ್ನೂ, ಲಕ್ಷಣವನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿ [2] ಲಕ್ಷ್ಯಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವನು. ಜಳಿಕ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹ್ಹೇಳಿರುವಂತೆಯೇ ಪ್ರಾಸ ಶಾಂತಾದಿ ಆರು ಪ್ರಾಸಗಳ ಹೆಸರನ್ನೂ, [3] ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ಮುಂದೆ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ದ್ವಿಪ್ರಾಸಂ ಸುಭಗಂ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಭೇದವನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು. ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ದ್ವಿಪ್ರಾಸ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಎರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೇ ಆಗಿರುವುದು. ಆದ್ಯಂತ ಪ್ರಾಸಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ [4] ಬೇರೊಂದು ಉದಾಹರಣವನ್ನಿತ್ತಿರುವನು.

ಈಶ್ವರಕವಿಯಾದರೋ ತನ್ನೀ " ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನ "ವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ವತ್ತು ಬಗೆಯ ಪ್ರಾಸಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಕರ್ತೃವೂ, ಛಂ

---

1. " ಮೊದಲಕ್ಕರದಿಂ ಮುಂದಣ | ದದು ನೋಡಲ್ ಪ್ರಾಸದಕ್ಕರಂ ...... || ಕವಿಜಿ. ಪ್ರ. ೯೯

2. ಇವೆಲ್ಲಾ ರಾಜಶೇಖರವಿಲಾಸಪದ್ಯಗಳು. ಆಧುನಿಕಗಳಾದುದರಿಂದ ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತಗಳಾಗಿರಬಹುದು.

3. ಇವೆಲ್ಲಾ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿರುವಂತೆಯೇ ಇವೆ.

4. ವಿಮಲರ ಮಿತ್ರಂ ವಿಮಲಂ |
ವಿಮಲವಿನತಮೂರ್ತಿ ವಿಮಲರೊಳಗತಿವಿಮಲಂ ||
ವಿಮಲನ್ಯಾಯದೆ ವಿಮಲಂ |
ವಿಮಲ ರುಚಿಮಯಂ ನಿರಂತರಕ್ಕಂ ವಿಮಲಂ ||

ದೋಂಬುಧಿಕರ್ತೃವೂ ಹೇಳಿರುವ [1] ಸಿಂಹ (ಸಿಂಗ) ಮೊದಲಾದ ಆರು ಪ್ರಾಸುಗಳೂ ಸೇರಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಅದರ ಜತೆಗೆ [2] ಅಲ್ಪಪ್ರಾಣ, ಮಹಾಪ್ರಾಣ, ಮಿತ್ರ, ವಾಸವಾಕ್ಷಿ ಎರಡು ಮೂರು ಪ್ರಾಸು, ಅಂತ್ಯಪ್ರಾಸು, ಅನುಪ್ರಾಸು, ದುಸ್ತರಪ್ರಾಸು ಎಂಬ ಹನ್ನೊಂದು ಪ್ರಾಸುಗಳೂ ಸೇರಿ ಹದಿನೈದು ಪ್ರಾಸುಭೇದಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಹೇಳಿರುವನು. ಬಳಿಕ ಇನ್ನು ವಡಿಗಳ ಕ್ರಮವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಎಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿಯೂ ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತೆ ಸಿಂಗ (ಸಿಂಹ) ಮೊದಲಾದ ಆರು ಬಗೆಯ ಪ್ರಾಸುಗಳನ್ನೂ ದೀರ್ಘ, ಲಘು, ಬಿಂದು ಅಲ್ಪಪ್ರಾಣ ಇವೇ ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನೂ ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ಮಿಶ್ರಮಾಡಿ, ದ್ವಂದ್ವ ದುಸ್ತರ ಪ್ರಾಸಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಒಟ್ಟು [3]ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ಭೇದಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಲಕ್ಷ್ಯಗಳೊಡನೆ (ಪದ್ಯದ ಆದಿಯ ಎರಡೆರಡು ಪಾದಾಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೊಟ್ಟಿರುವನು.) "ಅಂತು ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ಎಂದೂ, ಮತ್ತೆ ನಪುಂಸಕಾಲ್ಪಪ್ರಾಣ ಮೊದಲಾದುವನ್ನೂ ಮಿಶ್ರಮಾಡಿ ಹನ್ನೆರಡು ಬಗೆಯ ಪ್ರಾಸಭೇದಗಳನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಯದೊಡನೆ ಹೇಳಿ ಅಂತು ಪ್ರಾಸು ಹನ್ನೆರಡು; ಉಭಯಪ್ರಾಸು ನಾಲ್ವತ್ತನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿದೆನು. ಇನ್ನೂ ಮಹಾನುಭಾವರು ಊಹಿಸಿಕೊ(ಂಬು)ಳ್ವುದು" ಎಂದು ಪ್ರಾಸಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಉಪಸಂಹರಿಸಿ ಈ ಪ್ರಾಸುಗಳ ಶುಭಾಶುಭ ಫಲಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು. ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಈಶ್ವರಕವಿಯು—

ಉಸಿರಟಿದ ತನುವಿನೊಲ್ ಭಾ |
ವಿಸಲುಂ ಪ್ರಾಸಿಲ್ಲದಿರ್ಪ ಪದಪದ್ಯಂಗಳ್ ||
ಒಸೆದದನು ಹೇಳಿ ಕೇಳಿದ |
ರಸಿಕರ್ಗಾಯುಷ್ಯಮಾನಹಾನಿಗಳಕ್ಕುಂ || [4]

ಎಂದು ಪ್ರಾಸನ್ನು ಛಂದಸ್ಸಿನ ಪ್ರಾಣವೆಂದು ಹೇಳಿರುವನು. ಇಷ್ಟು ವಿಸ್ತರವಾಗಿ ಪ್ರಾಸಭೇದಗಳು ಮತ್ತಾವ ದ್ರಾವಿಡಭಾಷೆಗಳಲ್ಲೂ (ಮುಖ್ಯವಾಗಿ) ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ ಈಶ್ವರಕವಿಯು ಹೇಳುವ ಪ್ರಾಸಭೇದಗಳಲ್ಲಿ ಸುಕಾರಾದಿ ಕೆಲವು ಭೇದಗಳನ್ನುಳಿದರೆ ಉಳಿದುವು ಕನ್ನಡಭಾಷೆಗೆ ಅಸಾಧಾರಣವಾದುವು ಎಂದು ಹೇಳಲು ಯಾವುದೊಂದುವಿ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಆಂಧ್ರಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಭೀಮಕವಿಯು ಸುಕರ ಮೊದಲಾದ ಆರು ಬಗೆಯ ಪ್ರಾಸುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿರುವನು. (ಕವಿಜನಾ. ಪು. ೨೮–ಪ. ೨೭) ಅನಂತಕವಿಯು

---

1. ಕವಿಜಿಹ್ವಾ. ಪು, ೧೯ರಿಂದ ೨೧ರ ವರೆಗೆ. ಪ. ೯೧; ೧೦೦ರಿಂದ ೧೦೭ ವರೆಗೆ.
2. ಕವಿಜಿಹ್ವಾ. ೨೧ರಿಂದ ೩೪ರ ವರೆಗೆ. ಪ. ೧೦೮ರಿಂದ ೧೧೯, ವರೆಗೆ.
3. ಕವಿಜಿಹ್ವಾ. ೩೪ರಿಂದ ೩೯ರ ವರೆಗೆ ಪ. ೧೨೦ರಿಂದ ೧೪೭ರ ವರೆಗೆ.
4. ಕವಿಜಿಹ್ವಾ. ಪು.೪ ಪ. ೧೮೨.

ಸಮಪ್ರಾಸ, ಪ್ರಾಸಮೈತ್ರಿ, ಖುಪ್ರಾಸ, ತ್ರಿಪ್ರಾಸ, ಪ್ರಾದಿಪ್ರಾಸ, ಸಮಲಘುಪ್ರಾಸ,ವಿಕಲ್ಪ. ಪ್ರಾಸ, ಬಿಂದುಪ್ರಾಸ, ಅರ್ಧಬಿಂದುಪ್ರಾಸ, (ಈ ಅರ್ಧಬಿಂದುವು ತೆಲುಗುಭಾಷೆಯ ಶಬ್ದ ಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಇರುವುವು.) ಉಭಯಪ್ರಾಸ, ಸಂಯುತಪ್ರಾಸ, ಸಂಧಿಗತಪ್ರಾಸವೆಂದು • ಹನ್ನೆರಡು ಭೇದಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಮತ್ತೆ ಸುಕರಾದಿ ಆರು ಬಗೆಯ ಪ್ರಾಸುಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿರು ವನು. (ಅನಂತ. ಪು. ೭-ಪ. ೧೭) ಪೆದ್ದಯ್ಯನು ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವೃತ್ಯನು ಪ್ರಾಸಾದಿಗಳು ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರಗಳೆಂದು ಹೇಳಿ (ಪು. ೭೪) ಮತ್ತೆ ಸುಕರಾದಿ ಷಡ್ವಿಧ ಪ್ರಾಸ ಗಳನ್ನು ವಡಿಪ್ರಾಸುಗಳ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವನು (೯೮-೯೯) ಇವನು ಈ ಆರು ಪ್ರಾಸು ಗಳಲ್ಲಿ ದ್ವಿ.ತ್ರಿ.ಎಂಬೆರಡನ್ನೂ ಒಂದನ್ನಾಗಿ ಸೇರಿಸಿ ಲ ಳ ಡ ಖು ಪ್ರಾಸವೆಂಬ ಬೇರೊಂದನು ಹೇಳಿರುವನು. ಅಪ್ಪಕವಿಯು''ಸಮ(ಅರ್ಧಬಿಂದು,ಪೂರ್ಣಬಿಂದು,ಖಂಡಾಖಂಡ)ಸಂಯುತ (ಸಂಯುತಾಸಂಯುತ) ರೇಫಯುಕ್ತ, ಲಘುದ್ವಿತ್ವ, ವಿಕಲ್ಪ, ಉಭಯ, ಅನುನಾಸಿಕ, ಪ್ರಾಸ ಮೈತ್ರಿ, (ಪ್ರಾಸವೈರ) ಸ್ವವರ್ಗಜ, ಖುಪ್ರಾಸ, ಅಭೇದ, ಸಂಧಿಗತ, (ಅಪ್ರಶಸ್ತ ಪು.೧೬೭-೧೭೯) ಎಂದು ಇನ್ನು ಹೇಳಿ ಮತ್ತೆ ಸುಕರ ದುಷ್ಕರಾದಿ ಏಳು ಬಗೆಯ ಪ್ರಾಸಭೇದಗಳ ನ್ನೂ ಹೇಳಿರುವನು .ಇವೆಲ್ಲ ಭೇದಗಳನ್ನೂ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದರೆ ಈಶ್ವರಕವಿಯು ಹೇಳಿ ರುವಷ್ಟು ಭೇದಗಳನ್ನು ಯಾರೂ ಹೇಳಿಲ್ಲವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದಲ್ಲದೆ ಸುಕರಾದಿ ಆರು ಭೇದಗಳನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ವಿಭಾಗಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇವರ ವಿಭಾಗಕ್ರಮಕ್ಕೂ, ಈಶ್ವರಕವಿ ಯ ವಿಭಾಗಕ್ಕೂ ಯಾವ ಹೋಲಿಕೆಯೂ ಇಲ್ಲ.

ವಡಿಗಳ ಭೇದಗಳು.

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹೃತವಾಗಿರುವ "ಯತಿ"ಯೆಂಬುದೇ ಆಂಧ್ರಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಡಿಯೆಂದೂ, ವಳಿಯೆಂದೂ ವ್ಯವಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಇದರಿಂದಲೇ ಆಂಧ್ರಭಾಷಾ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಯತಿ ಶಬ್ದದ ಪರ್ಯಾಯ ಶಬ್ದಗಳೆಲ್ಲವೂ ವಡಿ ಶಬ್ದದ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುವು. 1 ಕೆಲವರು ವಡಿಗಿಂತಲೂ ಯತಿಯು ಭಿನ್ನವಾದುದೆಂದೂ

---

6. ವಿಶ್ರಾಂತಿ ವಿರತಿ ವಿಶ್ರಮ।
ವಿಶ್ರಾಮ ವಿರಾಮ ವಿರಮ ವಿರಮಣಲನಗಾ॥
ವಿಶ್ರುತಮುಗು ಯತಿ ಕೃತಿಗಧಿ।
ಕಶ್ರಾವ್ಯಂ ಬೈ ಬೆಡಂಗುಗಾನಿಡವಲಯುಗ॥ (ಕವಿಜನಾ. ೧-೬೦)

ಹೇಳುವರು. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಛಂದಸ್ಸಿನ ವೃತ್ತಜಾತಿಗಳ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪಾದದಲ್ಲಿಯೂ 1 ಆ ಪಾದಾಕ್ಷರಗಳನ್ನುಚ್ಚರಿಸುವಾಗ ಶ್ವಾಸವನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಯತಿಯೆಂದು ಸಂಕೇತಮಾಡಿರುವರು. ಇದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತವೃತ್ತರತ್ನಾಕರವೆಂಬ ಛಂದೋಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ "ಯತಿರ್ವಿಚ್ಛೇದ ಸಂಜ್ಞಿಕಃ" ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಹತ್ತಕ್ಷರಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಕ್ಷರಗಳುಳ್ಳ ಪಾದಗಳ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ಉಸಿರಿನಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚರಿಸುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗುವುದರಿಂದ ಒಂದೇ ಪಾದದಲ್ಲಿಒಂದು 2 ನಿಯತವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಬಹುದೆಂದು ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕೆ ಯತಿಯೆಂದು ಸಂಕೇತ ಮಾಡಿದರು. ಸಂಸ್ಕೃತದ ಕೆಲವು ಛಂದೋಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ವೃತ್ತಗಳ ನಿಯತಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಯತಿಯನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳದಿದ್ದರೂ, ಛಂದಸ್ಸಿನ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರೋಚ್ಚಾರಣೆಯು 3 ಕಿವಿಗಳಿಗೆ ಹಿತವಾಗಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯತಿಯನ್ನು ಇಷ್ಟ ಬಂದಂತೆ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಈ ಯತಿಗೆ ಶ್ರುತಿಸುಖವೇ ಫಲವೆಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು. ಕವಿಕಲ್ಪಲತೆಯಲ್ಲಿಯೂ—

ಏವಂ ಯಥಾಯಥೋದ್ವೇಗಃ ಸುಧಿಯಾಂ ನೋಪಜಾಯತೇ ||
ತಥಾ ತಥಾ ಮಧುರತಾನಿಮಿತ್ತಂ ಯತಿರಿಷ್ಯತೇ ||

(ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ಕಿವಿಗೆ ಉದ್ವೇಗವು (ಅಹಿತ) ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆ ಹಾಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಶ್ರುತಿಮಾಧುರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಯತಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು) ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ಈ ವಿಷಯವನ್ನೇ ದೃಢಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಯತಿಯು 4 ಪಾದದ ಕೊನೆಯಲ್ಲೂ, ಪದ್ಯಾರ್ಧದಲ್ಲೂ ಪ್ರತಿ ಪಾದದ ನಾಲ್ಕು ಅಕ್ಷರಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿದ ಅಕ್ಷರಗಳಲ್ಲಿಯೂಯಥೋಚಿತವಾಗಿಯೂ ಇರಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವು ಸಂಸ್ಕೃತಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಹೇಳಿರುವರು. "ಶುಕ್ಲಾಂಬರ" ಮೊದಲಾದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಪಾದಾಂತಯತಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಅಂಗೀ

---

1. ಒಂದೊಂದು ಪಾದಕ್ಕೂ ಒಂದಕ್ಷರದಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿ ೨೬ ಅಕ್ಷರಗಳ ವರೆಗೂ ಅಕ್ಷರಸಂಖ್ಯಾನಿಯಮವುಂಟು.

2. "ಸೂರ್ಯಾಶ್ವೈರ್ಮಸಜಾಸ್ತತಸ್ಸಗುರವಶ್ಶಾರ್ದೂಲವಿಕ್ರೀಡಿತಂ ||" ಪಾದಕ್ಕೆ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತಕ್ಷರದ ಶಾರ್ದೂಲವಿಕ್ರೀಡಿತವೃತ್ತದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು (ಸೂರ್ಯ-ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರು) ಮತ್ತೆ ಏಳು (ಸೂರ್ಯಾಶ್ವಗಳು-ಏಳು) ಎಂದು ಎರಡು ಯತಿಸ್ಥಾನಗಳುಂಟು.

3. ಅನುಕ್ತಯತಿಕೇಷ್ವೇವಂ ಕಾರ್ಯಾ ಶ್ರುತಿಸುಖಾ ಯತಿಃ ||

4. ಯತಿಸ್ಸರ್ವತ್ರ ಪಾದಾಂತೇ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಧೇ ತು ವಿಶೇಷತಃ ||
ಸಮುದ್ರಾದಿಪದಾಂತೇಷು .... ||

HINDI, HIGH HINDI, URDU, DAKHNI, HINDUSTANI

BY

Dr. S. Muhammad Husayn Nainar, M.A., LL.B. (Aligarh), Ph.D. (London).
Head of the Department of Arabic, Persian and Urdu, University of Madras.

PREFACE

The following pages represent a course of four lectures delivered under the auspices of the University in 1939.

Friends in the Tamil country used to observe to me with the deepest interest, that if a concise account of Hindi and Urdu were written in a familiar style, and in the genuine spirit, containing a brief account of all the salient features in the development of Hindi and Urdu, people would not only read it with pleasure, but would derive much useful knowledge from its perusal. I have endeavoured to satisfy the need to the extent of my abilities. Although various authors have adverted to this subject in an exhaustive manner, yet no one so far has attempted to bring together all its phases, as has been attempted here, in a brief and readable manner.

There is nothing new or original in these pages. The object of this account is to guard against misconception on the part of those who have a partial knowledge of the development of the Urdu language. The utility of a work directed to this object is so obvious that it would prove attractive to readers in all walks of life.

The debt due to earlier writers is too extensive for brief mention. A short bibliography is, however, appended.

UNIVERSITY BUILDINGS,
Triplicane,
1st May, 1940.

S. MUHAMMAD HUSAYN NAINAR.

HINDI, HIGH HINDI, URDU, DAKHNI, HINDUSTANI

It may be presumed that the Aryan race entered India not all at once, nor in one body, but in successive waves of immigration. The tribes of which the Indian nation was then composed must therefore have spoken many dialects, all closely akin, having the same family likeness and common tendencies, perhaps in every case mutually intelligible, but still distinct and co-existent. One only of these dialects, however, should have become at an early period the vehicle of religious thought and the Vedas should have been transmitted orally for centuries, in all probability with the strictest accuracy. After a time perhaps the Brahmans consciously and intentionally set themselves to the task of constructing a sacred language by preserving and reducing to rule the grammatical elements of this Vedic tongue. We cannot tell whether in carrying out this task they availed themselves of the materials in one dialect alone; probably they did not; but they must have seized on the salient features of the Aryan speech as contained in all its dialects, and moulded them into one harmonious whole. Thus it is a highly probable theory that the old Aryan, like all other languages, began to be modified in the mouths of the people as early as the Vedic period, and that the Brahmans at a subsequent date, in order to prevent the further degeneration of their language, polished, elaborated and stiffened it into the classical Sanskrit.

All this was perhaps anterior to the introduction of the art of writing; but when that art was introduced, it was largely used by the Brahmans for the writing down of the works in the sacred Sanskrit, which was the purified quintessence and the fullest development of the principles of Aryan speech.

But though by the labours of Panini and others, there existed a standard Sanskrit, it is beyond doubt that the local dialects continued to live on. Sanskrit was not intended for the people ; it was not to be endured that the holy language, the offspring of the gods, should be defiled by issuing from plebeian lips ; it kept its place apart, as the appropriate speech of pure Brahmans and mighty kings. But the local dialects held their own ; they were anterior to Sanskrit, became contemporary with it and finally survived it. As ages rolled on, the vulgar dialects developed into new forms whereas Sanskrit remained fixed and fossilized for ever.

These popular forms of speech are called Prakrits. The Prakrit dialects are theoretically supposed to be those forms of the speech of the Aryans which were commonly used by the masses. In the earliest records they are grouped under five heads, representing the local peculiarities of five provinces of northern India. But this division is artificial and a mere grouping together of a mass of local dialects is apparent from the fact that no two writers agree in their arrangement; and the total number of Prakrits is by some authors put as high as twenty or twenty-two. However, it is sufficient to note here that these dialects were numerous and that they were in most cases designated by the names of the provinces where they were first spoken.

Not all the Prakrits contain such volume of literature as enables us to classify the differences among them. The religious works of the Buddhist faith, which are extremely numerous and voluminous, have been the means of preserving to us the Magadhi Prakrit of those days. Buddhism was imported into Ceylon about 307 B.C. and the Magadhi dialect under the name of Pali became the sacred language of that island.

Similarly another religious sect, the Jains, have used the Maharashtri Prakrit as the medium for expressing the tenets of their belief. There are also some poems in other Prakrit dialects. But the Prakrits, which contain the greatest amount of literature, lie under the same suspicion as Sanskrit, namely, that they do not represent the spoken language of their day. It seems, unhappily, to have been the fate of every Indian language, that directly men began to write in it, they ceased to be natural, and adopted a literary style which was handed down from one generation of writers to another almost, if not entirely, unchanged. Thus not only Sanskrit remained fixed and unaltered through all the ages, but the Buddhists have fossilized one dialect of Prakrit and the Jains another, so that whatever may be the date of any work either in Sanskrit or these Prakrits which have been, or may hereafter be, discovered, it becomes difficult to accept them as exhibiting the real contemporary condition of any vernacular. In point of development, we do not get nearer down than about the first century of the Christian era; for even if we get a Jain book written in the fifth or sixth century, we shall find it composed in the language of the first or second, just as a Sanskrit work written yesterday is composed in a form of speech which has not been current for many centuries. Then from about the first century A.D. the curtain falls on Indian languages and does not rise again till the tenth; and when

it rises the dawn of mediaeval literature and speech formation is already breaking.

Now it is necessary to give a very brief account of the rise of Arabs to power and the establishment of a Muslim government in India.

The attacks of the Greeks on India had made little or no impression beyond the frontiers of India, and the Hindus might have long remained undisturbed by foreign intrusion, had not a new spirit been kindled in a nation till now as sequestered as their own. That new spirit was provided by the birth of Islam in Arabia. Arabia comprised mountain tracts and rich oases, separated or surrounded by sandy deserts. Such a country accepted Islam in the seventh century A.D. The religious spirit of the Arabs being now thoroughly roused, every feeling of their enthusiastic nature was turned into that one channel; to conquer in the cause of God or to die in asserting His unity and greatness was the supreme wish of every Muslim. The result was that within six years after the death of the Prophet of Islam, Syria and Egypt had been subdued by his successors. Roman Africa and Spain followed in succession and within a century of the establishment of Islam, the Muslims had pushed their conquest into the heart of France. These extensive operations did not retard their enterprises towards the East. Persia was invaded in 632 A.D. and on the death of the second Caliph 'Umar (644 A.D.) the whole of Persia as far east as Herat was annexed to the Arab Empire. In about half-a-century after the conquest of Persia, the Arabs extended their power to Mount Imaus and Jaxartes. Sind in India and Spain in Europe were also occupied about that time. The Arab Empire which had now reached the greatest extent, began to show symptoms of internal decay; and with the death of Harun-al-Rashid, the fifth Caliph of the house of Abbas (814 A.D.) its dissolution may be regarded as complete. On his death, peace was broken; province after province cut itself loose from the Caliphate, numerous independent dynasties sprang up, while the Caliphs became helpless puppets in the hands of Turkish mercenaries. Of the many dynasties that were formed after the breaking up of the Arab Empire, the Ghaznavi dynasty was the only one that had anything to do with India in the beginning. Subuktagin, the founder of this dynasty, was a Turkish slave. His son Mahmud, who succeeded to the throne of Ghazna in 998 A.D. made short work of the already tottering Samanis, and then sweeping far and wide over northern India, began a

series of conquests, which before his death in 1030 A.D. reached from Lahore to Samarqand and Isfahan. Although the Persian and Transoxonian provinces of his huge empire were soon torn away by the Seljuqs, Mahmud's invasion of India permanently established Muslim influence in that land or at any rate in the Punjab.

The Ghoris followed the Ghaznavis. The conquests of Muhammad Ghori in Hindustan were wider and far more permanent than Mahmud's. Of the two tides of Muslim invasion that surged into India, though Mahmud's had left little strength except in a single province, yet in that single province of the Punjab, Muhammad Ghori found the necessary leverage, whence to bear upon a wider territory than his predecessor's. The Ghoris carried their arms further and left surer foot-prints. Though the Ghori dynasty relapsed into insignificance on the death of Muhammad Ghori, yet the dominion it had conquered in India was not lost to Islam. It was consolidated under other rulers and from the days of Muhammad Ghori to the year of the Indian Mutiny there was always a Muslim king upon the throne of Delhi.

It is astonishing to note that the Arabs and Persians, in spite of acute and irreconcilable racial differences, became homogeneously arabicised in the course of a few generations. Both the races were assimilated completely in language, manners and to some extent even in character. But the Muslims, when they came and settled in India from the time of Mahmud of Ghazna, could not completely impose on its people their language and culture. On the other hand, there took place a gradual fusion between the cultures of the conqueror and the conquered, and the same happened in language as well. The conquerors who spoke Persian could not impose their own tongue on India and the Indians also could not make the conqueror adopt their language. But the gradual mixing of both these languages gave rise to a new one which later on came to be called Urdu.

Before we consider the development of this new language, it will be helpful to know the various languages, the dialects of Prakrit, that were spoken when the Muslims invaded India.

There were these principal languages, *viz.* Hindi, Gujerati, Punjabi, Bengali, Oriya, besides Marathi and Sindhi. Of these Hindi represents the oldest and most widely diffused form of Aryan speech in India. The rest were originally dialects of Hindi. Gujerati acknowledges itself to be a dialect of the Sauraseni Prakrit, the parent of Hindi. Punjabi, even at the present day, is little more

than an old Hindi dialect. Bengali, three centuries ago, when it came to be written, very closely resembled the Hindi still spoken in Eastern Bihar. Oriya is in many respects more like Hindi than Bengali. There remain only Sindhi and Marathi. Sindhi has always been very distinct from the rest; nevertheless it shades off in some respects imperceptibly, into Punjabi on the one hand, and the wider Hindi dialects of the great Rajputana desert on the other. As regards Marathi, there is difference of opinion among scholars on the question that it is the lineal descendant of the Maharashtri Prakrit. However it may be said that considering the long period from the earliest times to the rise of modern languages, so much confusion took place and such a jumbling together and general displacement of dialects, that it is wrong now-a-days to attempt to affiliate any modern language as a whole solely to any one Prakrit dialect.

WHAT IS HINDI ?

Hindi is that language which was spoken in the valley of the Ganges and its tributaries, from the watershed of the Jumna, as far down as the point where the Ganges takes a sudden turn to the south and flows into the plains of Bengal. It is therefore the legitimate heir of Sanskrit, and fills that place in modern India which Sanskrit filled in the old.

Thus the word ' Hindi ' is used both in a wide and narrow sense. In the wide sense it includes all the languages spoken in Northern India, and in the narrow sense it means Hindi proper spoken in the Gangetic valley. This Hindi had two chief dialects, ' Braj ' and 'Khaṛi' besides many others; some of these differ widely from one another, though not so much as to give them the right to be considered separate languages. Throughout this vast region, though the dialects diverge considerably, one common universal form of speech is recognised and all educated persons use it. This common dialect had its origin apparently in the country round Delhi, the ancient capital, and the form of Hindi spoken in that neighbourhood was adopted by degrees as the basis of a new phase of the language after the coming in of the Muslims.

The same was the case with the language spoken in the Punjab. Mahmud of Ghazna annexed the Punjab in 1027 A.D. and settled his army of occupation in Lahore. Mahmud's descendants held the Punjab till 1187, when they were defeated by their hereditary foes under Muhammad Ghori who had already sacked Ghazna. The

first Sultan of Delhi was Qutbud-Din Aybak, a native of Turkistan, but a servant of Muhammad Ghori and afterwards his Chief General. He captured Delhi in 1193 and on the death of his master in 1206 took the title of Sultan. Only from that time foreign troops were quartered in the city of Delhi. Thus nearly two hundred years before the first Sultan sat on the throne of Delhi the Persian-speaking soldiers entered the Punjab and began to live there. We can picture what happened. The invaders consisted of armies of men; very few of whom brought their women with them. They took Hindu women as wives and mixed with the native population freely. The soldiers and the people met in daily intercourse and found the need for a common language. It had to be either Persian or the Punjabi form of Hindi and the native population being in an enormous majority, their language modified itself with gradual admixture of Arabic, Persian and even Turkish words just as Latin and Greek words found their way into English. As the Muslim influence extended eastwards the same transformation took place in the language spoken in the new areas occupied by Muslims.

Thus after the advent of the Muslims there took place a system of regular and legitimate modifications of Sanskritic words in the languages of the Punjab, Gujerat and the Gangetic valley, though they all started as a tolerably pure form of Prakrit. A large number of Sanskrit words underwent developmental changes and became thus fit and useful elements of practical daily speech, while the demand for new words to express novel ideas came from the Muslim invaders who supplied their own words to express them. Thus, except in the case of the Hindu poets, who, as their verses turned chiefly upon points of the Brahmanical religion, had occasion frequently to recur to Sanskrit, there was in the nation at large no general demand to import new words from Sanskrit, and the Prakrits took a different turn in their development under the Muslim influence. The Hindi which includes the two chief dialects 'Braj' and 'Khaṛi' and was current in the Gangetic valley had a continuous history as a spoken language for many centuries before the arrival of the Muslims. It underwent a change after their advent.

The first writers of Hindi wrote principally in the dialects of Avadhi, Braj and Rajasthani which were used for both composition and conversation. The Khaṛi dialect, though widespread as a conversational medium was not much used for literature. It was considered unfit for poetry, and not used for serious literary purposes. Muslim authors occasionally employed one of these

dialects but they commonly used Persian. But we have no accurate knowledge of the development of this Hindi after the advent of the Muslims. Amir Khusraw (1255-1325) tells us in his Persian works that he wrote a great deal in 'Hindawi' but only a little of it has come down to us; and what we now possess, perhaps 1,000 lines, has doubtless been considerably altered during the passage of time, so that we cannot regard it as correctly showing the speech of his day. We must, however, emphasize the fact that he did compose literary works in Hindi and that Mir Taqi (1724-1810) accepted as genuine some of the verses which we have today. Amir Khusraw's writings are mostly in Braj. Thus with the exception of Amir Khusraw's few hundred lines and the works of a few minor poets, we have no work in the dialect spoken in the Gangetic valley till we come to the nineteenth century. From what has been said above it is clear that Hindi which came to be influenced by Muslims and formed the basis of another language after their advent, ceased to be a written language seven hundred years ago from now, the chief reason for this being that Sanskrit had banished Hindi and all other dialects of Prakrits to be simply the medium for the speech of the common people; Sanskrit, 'polished' or 'purified', as it means, remained all along the language of literary expression. The rise of Buddhism in the fifth century, with its attempt to impart its message through the Prakrit, no doubt gave the vernacular for a while an importance it had never enjoyed before. And although during the succeeding centuries it received, at different times, a certain amount of attention from men of letters, it was not until the establishment of Muslim power in India that the vernacular speech had the chance and the necessary encouragement to assume a distinctly literary character.

HIGH HINDI

What is known at the present day as Hindi, is High Hindi. The Hindi which ceased to be a written language 700 years ago has now developed from Urdu by the ejection of Persian words, and the substitution of those of Sanskrit origin. This High Hindi is used as a vehicle for prose, and writers frequently draw from the Sanskrit vocabulary. Hindi and Urdu are of the same parentage and in their nature they are not different from each other. But each has taken a new line of development. Urdu under the patronage of the Muslim has sought its inspiration from the Persian while Hindi has reverted to its original fount, Sanskrit. Literary Urdu has thus become widely different from the literary Hindi of the present day

as there is a tendency either to Persianize or Sanskritize the vernacular.

WHAT IS URDU?

Urdu represents but a phase—the latest phase of course—of a development of the oldest and most widely diffused form of Aryan speech in India. The development of this latest phase began as soon as the Ghaznavi forces settled in Lahore in 1027 A.D. The Muslims who, from the eleventh century onwards, began to pour into India from the north-west, under the names of Afghans and Mughals, came of different races. Yet they had a distinctive common character of their own which marked them out as a class of people differing from those of the soil, not merely in physical appearance, strength or endurance, but also in their language, religion, culture and general outlook on life. These invaders, unlike the Greeks under Alexander or the British in our own times, chose to settle down in India and make it their home. The contact and intercourse which, in consequence, followed between the two peoples, whether in times of war or peace, covering a period of nearly 800 years, have naturally and inevitably produced far-reaching effects on the language and literature of the society.

The new-comers brought with them a highly developed language of their own, that is, Persian, which they claimed as their common speech in spite of the fact that some of these invaders were born to one or other of the Turanian dialects of Central Asia. The Persian language which they employed was not the Persian spoken in the times of the Sasanians (229-652 A.D.) or in earlier periods, but the Persian which, as the result of the Arab conquest of Persia and the acceptance of the religion of the Arabs, had grown into a form of speech which clearly bore on it the hall-mark of Islam. The Muslim invaders were proud of their language and disdained to invoke the help of Sanskrit for literary or administrative purposes. So great was the vogue given by them to Persian, that not only during the days of their long domination of nearly 500 years, but even under the British rule down to 1832, it remained the language of the Court and of the administration. Under such conditions, what an enormous influence must Persian have exercised on the language and literature of the country !

What happened in India resembled in many points what had happened in England after the Norman conquest. The Normans, speaking a dialect of French, came into a country speaking Anglo-

Saxon and made French the Court language. Though they greatly influenced the speech of the conquered country, yet within three centuries they had lost their own language, and England today speaks English, blended, it is true, with French. The changes produced in English by the coming of the Normans are said to be great, in any case they were greater than those produced in Hindi by the Muslims. Apart from the incorporation of many loan words from Persian, the influence was remarkably small. Hindi remained practically unchanged in its pronouns, verbs, numerals, and grammatical system. The chief change was in vocabulary. The Arabic and Persian element is still alien to it, and has not woven itself into the grammar of the indigenous language. All the Arabic words in Hindi are nouns or participial forms used as nouns. They conform to their own grammatical rules as strictly in the mouth of a correct speaker, as though the rest of the sentence is in Arabic. Rarely and quite exceptionally, occur such words as *tahsīlna, qabūlna, dāghna,* where Arabic and Persian nouns have been furnished with Hindi termination, but the usual form is *tahsīl karna,* where the Hindi verb does all the grammatical work and the Arabic nouns are unaltered and uninflected throughout. When used as nouns, they take the usual prepositions indicative of case, but as the postpositions are merely appended to them without causing any internal change in their structure, it cannot be said that they are at all affected. In those changes which indigenous nouns undergo in the preparations of their base or crude form for receiving case appendages, the alien Arabic or Persian word is only affected in very few and exceptional instances.

As the Muslim influence increased, great impetus was given to the development of the new language. People began to discard the older forms of expression; they disdained to use the homely and simple language of the rustics and turned with avidity to the language in the ascendant. The dialect which had a narrow range, tended to absorb words from outside to express various terms and different shades of meaning. It had a vocabulary only in name; but with the advent of the Muslims a great change swept over the dialect. The indigenous language, which was quite simple and homely and sufficient for the few wants of the peasants, was enriched with various words from Persian and through Persian from Arabic and Turkish when it began to develop into a literary language.

In due course when Muslim invaders ceased to be freebooters and assumed the role of sovereigns and made Delhi their headquarters, frequent opportunities occurred which brought the

soldiers and the inhabitants together. In order to understand each other they picked up words from each other's language but the subservience of the conquered resulted in the adoption of numerous words from the language of the conqueror. When Muslims settled in their acquired territories and Persian became the sovereign language, it was natural for the vernacular, which sank to the position of a handmaid, to imitate her mistress in all ways. The process of this transformation, imperceptible but steady, continued as the Muslims took root in the country. The Muslim emperors, especially the Mughals, were great patrons of learning, With all their loyalty and adherence to Persian, their national language, they never forgot the interests of the indigenous literature, particularly of the vernacular of Delhi. In fact it was part of their official policy to encourage and foster it by holding out liberal rewards to men of talent whose writings in the vernacular speech deserved recognition, and by conferring upon them the title of *Kavi-raj*—the poet laureate. The example of the emperors was followed by the governors and prominent noblemen, both Hindu and Muslim, who took pride in keeping with them laureates of their own who would sing their praises and beguile their idle hours. Prominent among those who flourished at the Mughal Court were Raja Birbal, Tan Sen, Ganga Prasad, Sundar and others. These Hindu poets, out of regard for their patrons, whom they were intent on pleasing, tried to make their productions more and more intelligible to the latter by the incorporation into their writings of words and phrases and literary ideas borrowed from Persian and through Persian from Arabic.

There were also other causes. The Muslims as conquerors brought many things which had no names in the vernacular or in Sanskrit. No periphrasis could be accepted or was desired. So the Persian names current among the foreigners were incorporated. These new names relate to dress, religion, and various other activities of life. Being a language of the ruling class, the language of chivalry, war and love, men delighted to use Persian words which were thought to be sonorous, refined and pleasing to the ear. Old familiar words were neglected and homely phrases ruthlessly discarded and men saw no beauty in them. As mutual intercourse demanded a mixed vocabulary intelligible to both, the conquered were more eager to please their masters by adopting their words. Pedants affected foreign words to parade their learning. As the literature in the language took its start in poetry, the Persian scholars and poets dressed it up in the garments of

Persianised words. Every one revelled in the use of Persian words, idioms, imagery and sentiments together with Persian history, geography and legends. What was called polishing the languages was really Persianising it; poetry became more and more artificial and un-Indian. Persian gardens with Persian trees, fruits and flowers were transplanted into India, while Persian scenery and customs, even Persian heroes and heroines found a new home here. Thus the new language modelled itself upon Persian in everything. Not only Persian words were introduced, but Persian syntax was also adopted. The writers reversed the position of the governing and governed words, of the adjective and the substantive, and adopted the use of Persian phrases with the preposition 'ba', all foreign to indigenous grammar. Persian script was borrowed with some modifications as Persian words could be written with ease and fluency only in it. Todarmal, the Hindu minister of Akbar, insisted that every government clerk should learn Persian and this gave further impetus to the process of Persianisation.

Thus partly because of conscious effort, and partly because of the atmosphere brought about by an increasing intercourse between the ruler and the ruled, not only was the Hindi dialect of Delhi gradually Persianised, but the literature in it and in the allied dialects which was produced during the early Muslim rule, whether under court influence or independent of it, was greatly affected by the impact of Muslim thought and Muslim culture. Thus the growth of the local vernacular of the Delhi region was due to Muslim influence. The language which came into existence by these processes is called Urdu.

This step in Persianisation had its own points of strength and weakness. The strength lay in the fact that the writers had ready at hand, for use, approved models and a full-fledged system of prosody and literary technique, and its weakness lay in the blind faith with which they regarded this system as immutable and all-sufficient and in the timidity and lack of vision to strike a new line of their own. It may be admitted that no doubt the influence of Persian raised the dialect to the dignity of a language though it is to be deplored that it destroyed much of what was valuable in the dialect which it had obtained as a heritage from the parent tongue. It must also be said that it is a mistake to regard the new phase of this language an off-spring of Persian, simply because it has been ushered into existence by Muslims. It is wrongly considered as a language of the Muslims. This is the opinion only of those who are misled by (1) the prosody, (2) the preponderance of Persianised words and (3) the script.

Having so far considered the causes and the circumstances that led to the process of the development of a new language, let us now proceed to consider on what particular dialect of Hindi this new language 'Urdu' was based.

The Saursenic Prakrit, a dialect of western Hindi, spoken for a few centuries in the neighbourhood of Delhi and Meerut seems to have been the basis for the new language; for Urdu retains the original and essential character of this dialect in the grammar, idioms and a large number of the words. It was an accident that this dialect developed into a common speech as it is today; for it so happened that Delhi, where this dialect was spoken, became the camping ground and the capital city of the Muslim invaders and rulers. The soldiers in the camp who met the people in daily intercourse influenced it to a very large extent. Thus the camp was an important factor in the life of this dialect and influenced it so largely as to give it its name. This dialect was in a state of flux and readily assembled new words and phrases and still shows considerable capacity to absorb words from other sources. At the same time it is not altogether correct to say that Urdu is derived directly from Braj Bhasha, another dialect of western Hindi, for Braj Bhasha, though closely akin to the dialect spoken in the neighbourhood of Delhi, is another dialect spoken in Muttra and surrounding districts.

Some scholars question the view that Urdu had arisen in Delhi, saying that what is alleged to have happened in Delhi, must, in fact, have taken place in Lahore centuries earlier, when Mahmud of Ghazna annexed the Punjab in 1027 and settled his army of occupation in Lahore. The troops that lived in the Punjab doubtless mixed with the people within a few years of their arrival and must have spoken the language of the country, modified of course by their own mother tongue, Persian. It is argued that Muhammad Ghori seized the Punjab in 1187 and his troops under Qutbud-Din Aybak after consolidating their position, swept on to Delhi, but they could not have left a hostile Muslim army in the rear. We may be certain that the descendants and successors of the original invaders joined them and that the two armies marched together to Delhi which was taken in 1193. When twelve years later still, the new emperor was installed in Delhi, a large proportion of his soldiers must have by preference spoken a language very like what we think of as early Urdu, the remainder speaking Persian. The basis of that language was Punjabi as it emerged from the Prakrit stage. Later on, this first form of Urdu was somewhat altered by

the dialect spoken round Delhi. Thus two stages are distinguished: (1) beginning in 1027, Lahore-Urdu, consisting of old Punjabi overlaid by Persian, (2) beginning in 1193, Lahore-Urdu overlaid by Delhi dialect not very different from old Punjabi, and further influenced by Persian, the whole becoming Delhi-Urdu.

There is some force in this theory but the process of transformation is a bit exaggerated. The formation of a new language did not begin straight away in the Punjab, and it will be more correct to say that only the foundation was laid by the Muslim troops in Lahore. It is natural to suppose that the troops settled by Mahmud of Ghazna in Lahore (1027 A.D.) continued to speak Persian among themselves, and the local vernacular out of necessity with the inhabitants of the country. Compared with the enormous majority of the people the foreigners were in a very small minority. It will be more correct to say that these foreigners were attempting to express in the vernacular of the people and it is also possible that some might have learnt to speak the vernacular with more accuracy. But to say that they attempted to cultivate a new language will not be accurate. To illustrate the point we may take the English occupation of India. When the English came to India for the first time they spoke English among themselves, and with the people of this country the vernacular of the place. Though they introduced new words to express new ideas about dress, food, etc., they never influenced the language in any other manner. It was not until the English became the real rulers of the country that the influence of the English was felt in all the languages of India. Finally as English became the court language, Indians were compelled to learn it and the influence of western civilization and culture began to be felt in their lives as a whole. Thus it will be correct to say that for many generations after the victories of Mahmud of Ghazna in the Punjab and after the installation of Qutbud-Din Aybak as the first Muslim emperor of India, the conquerors retained their own Persian and the conquered their languages. It was not the Muslims who Persianised the vernacular but the Hindus themselves who owing to the altered conditions were compelled to learn Persian and evolve a language out of both. At the same time it must be conceded that the various languages in India, starting as they did from Prakrit, had enough time, during many centuries from the first arrival of the Muslims till they became the real rulers of the country, to carry out a system of regular and legitimate modifications which it would be unfair to call corruptions. Thus it will be correct to say that though Urdu had many ancestors, the immediate ancestor is the dialect spoken round about Delhi.

THE NAME URDU

Urdu is a Turkish word, meaning 'camp' or 'army with its followers'. The term eventually came to be applied in India to the language that took its growth in the camp of the Mughal Emperors. The question is how the word Urdu came to be applied to a language. We have seen that the soldiers in Delhi at a very early date gave up the use of Persian among themselves and began to use a modified form of the vernacular. In Delhi, this form of speech, to distinguish it from the usual local dialect and probably also from Persian, was called *zaban-i-Urdu,* (the language of the army) or *zaban-i-Urdu-e-mualla,* (the language of the exalted or royal army). As the soldiers and the people intermixed and intermarried, the language spread over the city, into suburbs and even into the surrounding districts. It was natural to keep up the separate name to distinguish it not only from the unmixed vernacular of the people, but also from the Persian of the Court. This double distinction is not unimportant. It is said that gradually the word *zaban* was dropped and *Urdu* came to be used alone.

But a difficulty is pointed out in this explanation. Though the royal camp was established in Delhi during the time of Qutbud-Din Aybak in 1206, the earliest known example of the employment of the word 'Urdu' standing by itself and meaning the Urdu language is in the poems of Mushafi (1750-1824). Gilchrist used it in his grammar (1796). The earliest examples of the phrase *zaban-i-Urdu,* (the language of the camp) are in Tazkira-i-Gulzar-i-Ibrahim by Ali Ibrahim Khan, (1783). The expression *'zaban-i-Urdu-e-mualla-e-Shajahanabad Dehli'* (the language of the Royal camp or the Exalted Urdu language of Shajahanabad Delhi), occurs in the anthology of Nikatush-Shura by Mir Taqi (1752). There are also other references. Now the earliest of these is five and a half centuries after the foreign army had settled in Delhi and it is asked why, during all this period, the language never received the name 'Urdu'. Before we begin to answer the main point it may be said that the period of five and a half centuries, 1206 to 1750 could be increased, for the *Urdu* meaning camp was known to Indians long before the Royal camp was established in Delhi. Ever since the foreign incursions began, the army consisted mostly of Persian speakers, or descendants of Persian speakers, and the word 'Urdu' for army had been in use in Persian since 1150 for it is found, more than once in *Jahan-kusha* of Juwayni, with that meaning. Since the first example of it in India is said to be in the *Tuzuk-i-Baburi,* compiled by the

Emperor Babur himself in 1529, some have claimed that the Royal camp in Delhi was not known as the 'Urdu' till the time of Babur who came direct from Turkistan with a Turkish force in 1526. But India had experienced eleven foreign incursions from the period of Chengiz Khan to the time of the establishment of Sultan Muhammad Bin Tughluq in Delhi, and thus for nearly one hundred years the Persians had overrun northern India and the Indians must have been familiar with the word *Urdu* meaning camp.

As for the main objection that none of the historians of the Mughal period ever thought of calling the language by the name *Urdu* and that it was only after 1752 that this was done, it may be observed that the newcomers were not conscious of creating a language; much less were they likely to give a name to a language that had grown spontaneously owing to the exigencies of the time. The language that was spoken among the Indians before and after the advent of the Muslims, was generally called Hindi; when it began to develop on new lines after the advent of Muslims and came to be employed gradually for literary, that is, poetical purposes, it was known as Rekhta or Hindi. *Rekhta* is a Persian word meaning, 'poured.' In Persian it has no literary significance, but in India it was used for the Urdu literary language or the language of poetry or for Urdu poetry itself. Often it had the sense of Ghazal or a couplet in a Ghazal. Various explanations of *Rekhta* are given.

(1) It meant verse in two languages, one line Persian and one Arabic, or one Persian and one Urdu. The earliest verse in northern India was sometimes of this kind and was called *Rekhta.* The name once given remained.

(2) It meant 'fallen' and Urdu, supposed to be 'fallen' and worthless, received the name.

(3) Urdu was called *Rekhta* because it consisted of Hindi into which Arabic words had been poured.

(4) It is a musical term introduced by Amir Khusraw to mean a harmonising of Hindi words with Persian melodies.

(5) It means a wall firmly constructed of different materials as Urdu is of diverse linguistic elements. This is the opposite of (2).

Amir Khusraw and Shaykh Bajan (1506) speak of *zabani-i-Dihlavi* (the speech of Delhi). Though writers continued to make

record only of Hindi and *Rekhta,* yet 'the speech of the camp' or some equivalent phrase must have been in conversational use from the earliest times and that centuries later when the *Urdu* had ceased to have any particular meaning, the expression *zaban-i-Urdu* (language of the camp) was admitted into books and gradually 'zaban' (language) was dropped and the word *Urdu* alone was left.

URDU LITERATURE

When the dialect round about Delhi was gradually Persianised, the literature in it and in the allied dialects which was produced during the early Muslim rule, whether under court influence or independent of it, was greatly affected by the impact of Muslim thought and Muslim culture. This literature which is the precursor of Urdu literature, falls into two main groups:—

EARLY LITERATURE.

The Hindu influence.

The works consist of bardic chronicles like those of Chand Bardoi and Jayanaik (12th century) and Sarang Dhar (14th century) written under the stress of a national struggle with the invaders. Then religious songs and devotional hymns like those of Kabir, 1440-1518, Guru Nanak 1469-1538, and Tulsi Das 1532-1623, intended to supply the growing need for spiritual knowledge and guidance which were not easily accessible through Sanskrit and which were in a measure denied under the old Brahmanical ideals.

The literature produced under this influence is almost entirely in verse. It is written in the indigenous script, the Nagari, and follows indigenous rules of prosody and composition. Some of these writers like Kabir, the founder of the sect of Kabirpanth, and Malik Muhammad Jayasi, author of the well-known romance, *Padmavati,* were Muslims, and the literature of this period which goes under the name of Hindi bears clear traces of Muslim influence, though it is in form and substance, a Hindu contribution. The best period of this literature lasted from the middle of the 12th to the close of the 16th century.

The Muslim contribution.

By the time the dialect round Delhi became permeated with words and expressions from the Persian language, the Muslims

had no difficulty in getting naturalised to it. By the beginning of the 17th century when the Emperor Shah Jahan came to power, a very large section of the Muslims living in Hindustan and the Deccan had begun to employ this new language, Urdu, in their homes and in their daily intercourse outside.

Persian had, of course, still its sway as the language of the. court and of the administration. It was still considered as the only language fit for any serious literature and even ordinary correspondence. But as a spoken language in any large scale. among Muslims its days were past and Urdu usurped its place. When this stage in its progress was reached, the Muslims naturally felt a fancy to adopt it for literary purposes, though there was still a prejudice among the orthodox against such a course. To these it was still a hybrid and rustic jargon unworthy of literary cultivation. This prejudice was strong in the metropolis where there was a conservative element worshipping antiquated ideals. The response to this new craving in literature, therefore, came not from Delhi, the place of its birth, but from the Deccan where under the appelation of Dakhni, it had found a stronghold in the independent Muslim courts of the Deccan where Persian had long ceased to be a spoken language. Prominent among those who cultivated this language in the Deccan is Shamsud-Din Waliullah (1667-1741) of Awrangabad. He migrated to Delhi during the reign of the Mughal Emperor Muhammad Shah and paved the way for the rise of those successive generations of literary men in the North, who during an amazingly short period, have succeeded in raising the rugged speech of Delhi to the status of a first-rate literary language.

The honour of this achievement is shared by Delhi and Lucknow, the two great centres of Muslim culture and learning. But Delhi seems to deserve it more than Lucknow, for it was in Delhi that the pioneers of Urdu literature were born or had flourished. The first century of Urdu poetry in Delhi was from 1730-1830 which falls conveniently into three parts associated with three great masters.

1. The Age of Hatim.
2. The Age of Mazhar, Sauda, Mir and Mir Dard.
3. The Age of Mushafi, Insha and Nazir.

When the Mughal Empire broke up and there were troubles in Delhi, nearly all the poets left for other places where they hoped to find great peace, gain recognition for their talents and secure

the means of livelihood. There were several courts where literary men were welcomed; chief among them were Hyderabad, Patna and Lucknow. Of these Lucknow was the nearest—a matter of importance in those days of unrest and turmoil, when all journeys were dangerous. The Delhi poets were received with enthusiasm in Lucknow both by the Court and by the populace ; it soon became the centre of Urdu poetry. Great masters in these centres, whatever their limitations and weaknesses, have rendered distinct service in the cause of literature by purifying, polishing, enriching and preparing the language to serve in the hands of those who came after them, during the present days, as a satisfactory and healthy medium of literary expression.

THE CHARACTERISTICS OF THIS LITERATURE

If literature is the reflex of national life, it is not surprising to note that the Urdu literature of the first 150 years beginning approximately with the decline of the august Mughal Empire and ending with its final tragic disappearance in 1857, was a literature groaning, under its own dead weight and yet not knowing that it was groaning. Hedged in by hard-and-fast rules, revelling in a narrow circle of thin and hackneyed ideas, and making a virtue of extravagances, meaningless subtleties, far-fetched conceits and empty declamations, this early literature dragged on a dreary existence till one time after the Great Indian Mutiny, when the fortunes of Islam in India were at their lowest ebb, it almost looked as if the shadow of death was fast closing round it. Fortunately, however, this did not come to pass. For with the final establishment of the British power in India and the restoration of peace and order, there began to flow into the country diverse influences of western culture, and western literary ideals which speedily infused fresh life into the withering plant of Urdu literature, and stimulated its growth with surprising rapidity.

This early literature was wholly or almost wholly in verse. Prose had not been yet evolved, as Persian still continued to supply the need for it. The literature was essentially subjective in character. The objective note was absent from it. Even the subjective element was of a highly artificial and conventional type. The ideals which it represented or embodied were unsuited to the production of creative literature. In consequence it failed or neglected to hold out to the world at large any living or inspiring message. In fact it went a long way to demoralise and vitiate the taste of those among whom it took its rise. Still this literature had its own strong

point. It fulfilled one good purpose, that is, in a short period of about 150 years, it succeeded, as probably no other literature has done, to form the language through which it expressed itself. It is to the untiring efforts of the poets of the decadent age of artificial poetry that the perfection of Urdu as a vehicle of literary expression is due. That is a distinct service which can hardly be overlooked. The early poets may thus be regarded as those who came to prepare the language for the easy assimilation of the influence and ideals which began to flow into it with the establishment of the British rule in India.

INFLUENCE OF EUROPEAN LANGUAGES

The Persian language and literature exercised incalculable influence on the destiny of Urdu. Likewise, the influence of the west has profoundly affected Indian thought and literature in modern times. The western influence has flown into the country through different channels. The Portugese came into contact with the people as traders, rulers and missionaries. By 1540 A.D. they had firmly established themselves in the chief ports of India and were the leading traders in the East. Various colonies dotted the sea coast and the interior of India. They advanced themselves considerably in the 17th and 18th centuries; their language was the medium of intercourse not only between Indians and Europeans but also between European traders themselves. Again Portugese was the language of the Church through which proselytism in India was carried on by foreign missionaries. It had thus many points of contact with indigenous languages and influenced them in their careers. It influenced Bengali most as it also did the Dravidian languages, Marathi, Assamese and Uriya. It conferred a benefit on Urdu by enriching its vocabulary. Such words were introduced in Northern India at the time when the Dakhni language, which had an opportunity of being influenced by Portugese owing to its close proximity to the Portugese settlements, influenced Urdu. The Portugese not only introduced European words into the vocabularies of Indian languages but they also transmitted many Arabic, Persian and Hindi words to the European languages. Some Arabic and Persian words have been introduced through Portugese as the Arabs exercised influence in Portugal and Spain when they had made a conquest of a great part of these countries. Thus Portugese words are numerous in Urdu.

The contact of the Dutch and the French was hardly of such a nature as to leave a perceptible mark.

But English has exercised, is exercising and will exercise great influence on Urdu. English is the language of the rulers. The contact with English literature is of incalculable advantage to Urdu poetry and prose. English has supplied words for which there are no equivalents and they are current on the lips of one and all. The translations from English have helped to bring many words into Urdu. The most important result of this contact is the development of Urdu prose. Urdu prose was not developed in the north, for Persian was the order of the day and was the language of the court and culture. Correspondence was carried on in Persian. Exordia, and prefaces, eulogistic notices, and reviews of Urdu books appended at their end were written in Persian. Prose was woefully neglected or masqueraded in the brocade garb of poetry. Thus it was held in abeyance till it took a start from a more remote business centre.

The English acquired vast tracts of land in the wake of their mercantile operations. It was highly necessary for them to have their men trained in the language of the country not only for the purpose of trade but also for administrative reasons. Interpreters had outlived their use and to carry on the management of the possessions under their control efficiently on sound lines, was essential for their revenue and exchequer. They could not very well govern an alien people without knowing their language, their customs and their traditions. To understand those whom they were called upon to govern needed a language on their part. The Court of Directors realised that their various employees in India were not efficient in their duties without a knowledge of the language of the people, and instructed the local authorities very strongly that they should insist on a high degree of proficiency in the language of the country.

The responsibility of governing the people of India was constantly urged by many members in Parliament. Efforts were made to diffuse knowledge and revive learning which was being crushed in the turmoil of internecine wars for supremacy. The study of English stimulated thought and revolutionised the old order of things in vernacular literature. The advent of English did for India what the Renaissance did for Europe.

Dr. Gilchrist, a Scotchman, who came to India as a medical officer in the service of the East India Company (1783 A.D.) was one of the few who realised that the British officers should not study so much Persian to get into touch with the people at large, and that they should devote more time to the vernaculars; especi-

ally Hindustani (Urdu), which was the most prevalent form of speech among the people in the north. He not only preached so but led the way himself. Clad in Indian dress he travelled through those provinces where Hindustani (Urdu) was spoken in its purity and also acquired good knowledge of Sanskrit, Persian and other languages.

Though Gilchrist was compelled by ill health to resign in 1804, he had already appointed a band of Indian scholars, both Hindu and Muslim, to do translation and other literary work.. These scholars wrote not only textbooks for the use of fresh officers but also created a standard of prose for Hindi and Urdu. On the break up of the Mughal Empire, scholars had drifted from Delhi and the munificence and fostering care of Doctor Gilchrist attracted to Calcutta scholars of note. Many books in Sanskrit, Arabic and Persian languages were done into Hindi and Urdu. In this way Dr. Gilchrist gave great impetus to prose composition. He is fitly called the father of Urdu prose; for, "To his exertions we owe the elaboration of the vernacular as an official speech, and the possibility of substituting it for the previously current Persian as the language of the Court and the Government."

In the realm of poetry also the spirit of the new age came in. As a result of English influence, through education and literature, a new school of thought arose from the time of Altaf Husayn Hali (1837-1914) and Muhammad Husayn Azad (1830-1910) and it is freeing Urdu from the shackles of the past and leading it into poetic truth and earnestness. There is increased attention paid to thought and matter as opposed to language and form; there is more naturalness and less conventionality, and in general there is greater breadth of subject and treatment. But as regards poetical form and language, Urdu has not changed much under the English influence.

But prose has made more advance in this century. It is less shackled by convention and is freer and more vigorous than it was. Novels are becoming more and more numerous.

About 250 writers find mention in history of Urdu literature. Of these only ten are Hindus and the rest are Muslims. Hindu authors of real ability prefer to write in Hindi. To explain the situation we may liken Urdu with its Hindi, Persian and Arabic elements, to English, with Anglo-Saxon, Latin and Greek. Hindi (Sanskritised Hindi) is what English would be if we excluded words of Latin and Greek origin and introduced Anglo-Saxon, while Urdu corresponds to English with an excess of Latin and Greek words. Hindi is written in Sanskrit letters; Urdu in

adapted Arabic letters. Again Sanskrit is the sacred language of the Hindus, Arabic of Muslims. Of the institutions which work for Urdu, we have the Osmania University in Hyderabad, and connected with that University is the Darut-Tarjuma, a translation bureau which exists for the purpose of familiarising the Urdu reading public with scientific work in Europe and especially in Great Britain. The Anjuman-i-Taraqqi-i-Urdu under the guidance of its secretary, Abdul Haq, serves the interests of Urdu literature by the issue of its quarterly magazine, *Urdu*, and the publication of books, old and new. In addition to these institutions there is the Shibli Academy in Azamgadh which endeavours to give to India not only the best of Muslim thought but also the philosophy of the west. The Hindustani Academy, under the auspices of the Government has two branches, Hindi and Urdu. Two quarterly journals are published one for each language and valuable work is being done. Besides these, there are the individual efforts of many votaries both for Urdu and Hindi.

Instead of having one strong, virile language for both communities, we have two languages, rendered stiff and also unintelligible by the overuse of Sanskrit in the one and Persian and Arabic in the other. Though Hindi and Urdu are not two distinct languages, the gulf between the two is widening in greater degree. The attempt to introduce fresh Sanskrit forms anew is not sound for the following reasons:

Hindi, one of the Prakrit forms was adopted by degrees as the basis of a new phase of the language after the advent of Muslims; the nouns and verbs remained purely and absolutely Hindi and a vast number of the commonest vocables were retained: a large quantity of Persian, Arabic and even Turkish words found a place just as French and Latin words in English. Such words, however, while enriching the vocabulary, in no way altered or influenced the language itself, which, when its inflectional or phonetic elements are considered, remains still a pure Aryan dialect; just as pure in the pages of Wali or Sauda, as it is in those of Tulsi Das or Bihari Lal. The process has been slow and spontaneous. Hindi has cast away all that was difficult of pronunciation, cumbrous and superfluous in the ancient language and has come to possess the perfection of flexibility, neatness and practical usefulness by slowly incorporating the flower and grace of Persian and Arabic nouns. When there are already available good and serviceable words, there is no need to reject them and replace them by old Sanskrit Tadbhavas. The correct view must be that writers and

speakers should avail themselves of the existing words in the language whether from Persian and Arabic or from Sanskrit Tadbhavas. There should not be a conscious attempt to Sanskritise or Arabicise or Persianise the language.

Urdu language had a continuous succession of layers or strata of words from those which have come down through the ages. There always seems to exist among words, as among living beings, a struggle for existence, terminating in the 'survival of the fittest.' It is clear from all that has hitherto been discovered in linguistic science that the progress of development of all languages is from the harsh and complicated to the smooth and simple. The words in ancient languages are burdened with a mass of letters, sounds and combinations, which in course of time wear away by use, leaving short simple words. Urdu also has developed on these lines. The Urdu language is composed of Hindi (Sanskrit Tadbhava words) and Arabic and Persian words. When tested by the standard of either Persian or Sanskrit, the other language appeared uncouth and barbarous, with the result that for a long period learned men among Muslims and Hindus continued to write in Persian and Sanskrit. It was only gradually that great minds broke through the prejudice of the times and, influenced by a strong desire of being intelligible to the mass of their countrymen, commenced timidly and half apologetically to write in the vulgar tongue, and developed it by degrees, with all the elements found in it. Why then attempt to undo their good work and revise an ancient hostility?

Perhaps the attempt at Sanskritisation is born of nationalism among the Hindus, aiming to throw off all that is foreign and revive all that is indigenous. History has shown many instances. The Persians who were completely arabicised in the matter of language are now attempting to reject Arabic words and replace them as far as possible with old Avesta words. They are successful to some extent, because they are a people with one religion, and one culture. But it is not the case with India where we have to deal with two wholly different types of people with two individual cultures. On the one hand we have the Muslims who have inherited the virile and dynamic culture of the desert and on the other we have the Hindus who have been cradled in the ideals of spiritualism. There are also temperamental and psychological differences between the two peoples. When there is greater need to find out methods to bring about unity between these two great sister communities, the development of this High Hindi from Urdu by ejecting the Arabic and Persian words and replacing them with those of Sanskrit origin, is not a right step in nation-building.

WHAT IS THE POSITION OF URDU TO-DAY?

Nearly two-thirds of the Indian Muslims numbering over ninety millions and most of the Hindu urban population in the United Provinces and parts of the Eastern Punjab and the Nizam's Dominions speak Urdu in their homes.

Among those who can easily understand Urdu may be included all the people whose mother tongue is one or other of the following dialects allied to Urdu: —

Marwari and *Jaipuri* (Rajputana).

Braj Bhasha (Mathura and Agra).

Kanauji (Lower Ganges—Jumna Doab and Western Rohilkand).

Eastern Hindi or *Awadhi or Baiswari* (Eastern Rohilkand, Oudh, and the Benares division of the United Provinces).

Bihari (Behar, or Mithila, comprising several distinct dialects).

Thus, in one or other of its dialectal variations, this language is the mother tongue of nearly one-third of the population of the country. In addition, another third of the population uses it as an indispensable second language in the daily intercourse not only of the bazaar but also of polite society. Thus the Urdu language occupies a peculiarly important place in the life of the people of India. During recent years its influence has extended far beyond the confines of India. Afghanistan, Baluchistan, Southern Persia, Mesopotomia, Hijaz, the east coast of Africa, Burma, and the Malay Archipelago are some of the outlying places where it is slowly making headway. Very recently it has come to stay in Southern India in the curricula of studies. Thus this language has not only won a recognised position as the common language of India, but promises by its intrinsic qualities to play one day the role of the common medium of the East, for it has the marvellous capacity to withstand and profit by the vicissitudes of time and circumstance. As time passes, with the spread of education and the growth of a healthy communal life and national solidarity, there is every reason to hope that Urdu will become richer and more original and thus satisfy the needs of a common language for the whole of India. To achieve this end there is still a lot to be done in the right direction. There is the question of script. Urdu is written in adapted Arabic script and Hindi in the Devanagiri script. These are entirely

different from each other and it is not possible to absorb them into one. Both the scripts have strong and devoted adherents swayed by sentiment. It seems as if a spell is cast on the votaries of each of the scripts and attempts to choose one of the two have failed so far. Therefore some have agreed that both the scripts shall be employed and have full play. This controversy is restricted to the United Provinces chiefly and to some parts of the Punjab and Central India. Perhaps these combatants, who do not agree now, may, at a later time, compose their differences and decide to choose either of the two scripts. But what about the people in other provinces of India whose mother tongue is not Urdu or Hindi and who are generally becoming acquainted with the language through one or the other of the scripts. The people in non-Urdu areas have to study the provincial language to start with, then English, the language of the rulers, and the one ascendant in the world at the present day, and then a third language Urdu or Hindi. The study of three languages in three different scripts becomes a burden to them. In addition to this the two scripts accepted for Urdu, as it is at present, makes it all the more difficult for a foreigner. It is said that each may choose his own script. This concession may perhaps work aright for those whose mother tongue is Urdu. But it is certainly a great disadvantage to an alien. The foreigner, before he starts learning the language, has to foresee to a certain extent with what sort of people he may have to come into contact and then choose his script. Even with all cautious choosing, he may feel sorry at some stage that he did not choose the other script. Again the difficulty for the foreigner may not stop with the script alone. These two languages, if they are allowed to continue in two different scripts, may develop separatist tendencies which will lead to the widening of the gulf between the two; this may cause greater hardship to a foreigner. Hence the correct approach to the problem seems to be that a *Basic Urdu* should be developed out of the present language on the lines of *Basic English*. This is quite possible if scholars engage themselves in that direction. The grammar must be simple and the vocabulary reduced to a minimum, good enough for ordinary speech and writing, that is, the *Basic Urdu* must be complete in itself for the expression of non-technical ideas, and at the same time it should serve as a stepping stone to the further study of the language. This basic language should be approved as the All-India language. The advantages of this are that it will narrow down the gulf between Urdu and Hindi and also help in developing very rapidly All-India unity in language. Even if

variations grow up in various parts of the country, they may not be so divergent as to emphasise separation.

The script of this basic language should be that of Latin. The opponents of this view say that the Latin script is associated with our alien rulers ; the Indian scripts are essential parts of our literatures and without them we would be cut off from our old literature. All these arguments may be true with reference to those people whose mother tongue is Urdu or Hindi, but to the rest of the provinces of India, where this has to be studied as one of the languages , it is as alien as English; at any rate, it is so in the South. Hence the *Basic Urdu* in Latin script will be found easier in Southern India. It will relieve them from the hardship of learning the Arabic or the Nagari script. English will inevitably remain in India as an important language because of our associations with the British and of its present importance in the world. We have to study English side by side with the language of the province. When English is studied, the *Basic Urdu* in Latin script will become easy. The other advantages of the Latin script are that it will help translation of classical and modern works in foreign literature into Urdu and this will enable us to develop contact with the cultural, literary and social movements in other countries. It will enable us to take in many technical words and scientific expressions and adopt them as Urdu words; and this will bring about uniformity and precision in matters where variety and vagueness are very undesirable. The difficulty of spelling experienced now in English may be solved by adopting a phonetic system. Finally the Latin script is more efficient than any other script in point of rapid work. In these days of typewriters, and duplicators and other mechanical devices, the Latin script has great advantages over the Indian scripts. The shorthand system in the Latin script is another advantage. It is not possible in the near future to compete with the Latin script in all these respects. We have to reform our scripts, invent a good system of shorthand and all other mechanical devices. Taking into consideration the time, money, labour and energy to achieve all this, why not utilise the existing advantages in the Latin script and go ahead to improve this All-India language ? The opponents of the Latin script have only to look at the progress made in Turkey in about twenty years. There was no nation more conservative and superstitious than the Turks. But the whole work of Latinisation of the script for the Turkish language was effected by the courageous undertaking of one man. Kamal Ata Turk, whose patriotism and courage it will be difficult, if not impossible, to surpass.

WHAT IS DAKHNI ?

Dakhni is the form of Urdu used by Muslims in the Deccan and like Urdu it is written in adapted Arabic script.

It is an astonishing fact that literary composition in Urdu was going on in the Deccan for hundreds of years before it really began in North India, and Urdu first blossomed in the Muslim courts of the Deccan. It would be natural to expect that Urdu started its poetic career in Delhi, its home. On the contrary we find the centre of its activities in the Deccan, so distant from its birth-place. What is the reason for this ? In order to understand this we must remind ourselves of the history of the period.

Before Urdu was standardised, an early form of the language was introduced into the Deccan by the soldiers of Alaud-Din Khilji who became the Sultan in 1296. Between 1294 and 1311 there were many raids upon the Deccan conducted chiefly by his favourite, Malik Kafur, but the country was only partially subdued. In 1326, however, the Emperor Muhammad Tughluq forsook Delhi and founded Dawlatabad in the Deccan, close to the present day Awrangabad; twenty-one years later, while he was occupied elsewhere, his officer, Zafar Khan, declared his independence, took the name of Alaud-Din and became the first ruler of the Bahmani dynasty of the Deccan, which remained in power till 1500, and lasted without power for 18 years longer. The capital was Gulbarga.

Alaud-Din, the founder of the Bahmani dynasty, was a devoted disciple of a Brahman named Gangu. When he ascended the throne, he not only assumed the name of his *guru* in token of his reverence but made Gangu his revenue minister. "It is generally believed that Gangu was the first Brahman who accepted office under a Muslim prince, before whose time the Brahmans were not engaged in public affairs but passed their lives in the duties of religion. Since Gangu's acceptance of employment, the management of the revenue has been committed generally to Brahmans by all the princes in the Deccan."

There was also another reason for the employment of local officials. The new king had just revolted against the Emperor of Delhi. Consequently he and his people wished to be as isolated as possible from the Capital; they developed a local patriotism with a desire to emphasise their own life and modes of thought. Further they began to suspect and dislike outsiders.

The employment of Hindus in the Revenue Department resulted in the rapid development of the language and indicated the friendly relations between the two communities. Ibrahim Adil Shah enlisted Deccanis instead of foreigners in his service and by his order, " the public accounts formerly kept in Persian were now written in Hindawi (Hindi) under the management of the Brahmans" who soon acquired great influence in the Government. This resulted in a cultivation of Urdu as opposed to Persian which was the language of the Emperor's court at Delhi.

The Hindus were no negligible quantity in the South and consequently the numerous intrigues and fights for supremacy of the Muslim rulers called in the aid of powerful Hindu princes. Sometimes they were won over by one party, at other times they were conciliated by a rival faction and persuaded to form a coalition against a dangerous and aggressive neighbour. Occasionally the Muslims combined against the Hindu Chief. These manoeuvres and diplomatic relations fostered intercourse between Hindus and Muslims which benefited the vernacular not a little. " There can be no doubt that during the three hundred years of independence of Golkonda and Bijapur, there was a far closer intercourse between the two races than existed elsewhere in India. There seems not only a mutual toleration but a strong affection between the Hindu subjects on the one hand and the Muslim rulers on the other, which was weakened only towards the decline of the Bijapur kingdom by unnecessary cruelty towards the rising power of the Mahrattas." So cordial was the relationship that Muslim princes and noblemen in the Deccan used to marry Hindu women and Hindu princes Muslim women. It was due to the policy of toleration that so many Hindus were appointed in the administration. Though there were internecine wars, yet the Sultans of Gujarat and Bahmani kings had far more opportunities for consolidation and peaceful development than the rulers at Delhi which witnessed intermittent but frequent irruptions from the north. Thus all these factors combined to develop Urdu in the Deccan, which was called not Urdu, but Dakhni. Soon Dakhni became in the South the language of the court itself, though Persian remained the language of the Delhi court for centuries after this.

Independent of the influence of the Government and the Court, which helped the development of Dakhni, there was also the desire to spread the doctrines of Islam which necessitated the use of the vernacular for purposes of propaganda. The presence of Sufis in Southern India who disregarded all distinctions of creed and langu-

age generally favoured the vernacular by which they could reach all classes. Most of the early poets were Sufis and they composed their songs in the language of the people. They began to write tracts, and even larger works in Dakhni introducing many religious terms into the language. Thus many of the earliest writings were religious and some of them were written nearly 400 years before there was any regular Urdu composition in Delhi. The linguistic importance of these works is very great, for here we see the language in its earliest known form. There was no attempt at literary finish; men wrote as they felt, with a view to imparting spiritual instruction. Most of the writers were well-known teachers. Much of their work is lost, but what survives includes both poetry and prose. The language of the writers of this religious period is simple and pure. It retains more Tadbhava words and in this respect most useful and instructive to the present day scholars who range themselves on the side of Urdu or High Hindi. It shows how the Sanskrit words underwent developmental changes and became thus fit and useful elements of practical daily speech while the demand for foreign words to express novel ideas was reduced to a minimum. The language did not begin to be impregnated with Persian words, and the Muslims had long been accustomed to pure Hindi. As the writers were religious men expressing Sufi ideas, and writing to instruct their followers, they used Hindi metres and Hindi expressions. Thus there was very little difference between Dakhni Urdu and Delhi Urdu down to about 1375 A.D.

This religious period lasted till the end of the sixteenth century and the literary period began near the end of that century. During the reign of the last Bahmani king, Mahmud Shah (1482-1518) the provincial viceroys broke away and established five separate kingdoms, the dynasty coming to an end in 1518. Of these states, by far the most important from the literary point of view were Golkonda and Bijapur.

The Dakhni language of the religious period which was pure and simple had contact with the surrounding local vernaculars especially Gujarati, Marathi, Tamil and Telugu. These affected its idiom and even construction to some extent. But the influence of Persian outweighed that of the local languages and Dakhni succumbed to Persian. The kings of Golkonda and Bijapur were men of refinement and culture. They not only patronised literary men but were themselves writers of creditable verses, both in Persian and Dakhni. The Persians who gathered at their courts were all scholars of Persian; and Persian as the literary language of Mus-

lims was cultivated in their courts. The new language could not get inspiration from the local vernaculars, which were not powerful to attract it towards them. As the new language was in the hands of Persian scholars of Muslim courts, it naturally modelled itself upon Persian.

The first literary period of Urdu in the Deccan is from 1590-1730. It is convenient to recognise three streams of literary effort during this period :

First Period. Literature in Golkonda or Hyderabad, connected with Qutbshahi Court (1590-1687).

Second Period. Literature in Bijapur, connected with the Adil Shahi Court (1590-1686).

Third period. Literature in the Deccan during the time of Awrangzeb and his successors (1687-1730).

Golkonda:—Muhammad Quli Qutb Shah, King of Golkonda, (1580-1611); Vajhi (1600-1640); Ghawwasi (1639); Ibn Nishati (1655) ; Tabi (1670) were the greatest poets.

Bijapur:—Rustami (1649); Nusrati (1650-1670); Mirza (1660); (1687-1730): Wali and Siraj, both of Awrangabad.

Golkonda was the intellectual resort of literary men. The kingdom was founded in 1518 A.D. and rapidly attained to great heights of prosperity and success. Scholarship and arts flourished and poets and men of letters were attracted to the court from Persia, Arabia and Iraq.

Muhammad Quli Qutb Shah (1580-1611) the fourth king of the Qutb Shahi dynasty was a prolific writer both in Persian and in Dakhni. He wrote even in Telugu. This royal poet is the first writer of pure literature in Urdu. The writers before him had written for instruction; but his works were not designed for a conscious purpose. He deals with a great variety of subjects; indeed, breadth of mind and width of interest are his most notable characteristics. He was the first Urdu author to write odes, lyrics, romances and elegies. His religious poems too are numerous. His love poems are truly Indian in imagery and theme, not Persian. In addition to the usual subjects, beloved of Persian poets and their Urdu followers, he entered into matters of everyday life, describing Hindu and Muslim feasts and festivals, celebrations of birthdays and marriages, the customs prevailing in the country, life in his own palace, even fruits and vegetables, birds and flowers.

He gives a sympathetic description of Hindu life, which later writers do not touch. His language is simple and sweet, and shows considerable development and consolidation, and it is probable that many writers must have preceded him. His works disclose literary merit of a high order ; although he writes in the style of the Persians, yet he has not wholly succumbed to the influence of Persian because Hindi influence is very clearly seen in his works. He uses Hindi words and construction in profusion ; employs local colour, seeks for similes and metaphors relating to India, hindises Persian words, and constructions, uses Hindi epithets in praise of God, refers to Hindu heroes, and Indian legends borrowed from Hindu epics. But Persian is not forgotten. It lent to him the prosody, the forms of composition, vocabulary, idioms, constructions, themes, similes and metaphors. He is not a pedant. He uses Arabic or Persian words, as they are commonly spoken. This, as a matter of fact, is a special feature of the Dakhni poets of all the three periods. The simplicity, the naturalness and the spontaneity of expression and diction are indeed a very commendable feature, and have doubtlessly done much in bringing about a happy and beautiful blending of the languages of India, Persia and Arabia, leading to the formation and even development of the language into what we now term Urdu.

Thus Qutb Shah, the first literary figure of great importance, demonstrated the capacity of Urdu as a literary language and laid the foundations of a noble literature.

Another royal poet was Ibrahim Ali Adil Shah II King of Bijapur, (1580-1626). He wrote *Naurasnama* employing both Dakhni and Hindi metres throughout. Many poets and scholars from Gujarat came to his court. Thus Bijapur also was like Golkonda, cultured, brilliant, and noted for its lavish patronage of literature.

The towering personality among the Dakhni poets, however, is Shamsud-Din Waliullah, popularly known as Wali (1667-1741). He was born and brought up in the Deccan. His actual birthplace was Awrangabad.

Wali must have written a considerable amount of Dakhni verse, for he lived among Dakhni poets and had before him a long line of nearly a hundred poets whose work must have been familiar to him. His works are interesting both for their own sake and for the language. His style is easy and elegant ; simplicity and melody are its keynotes ; the diction is sweet and chaste. His verses are eloquent, flowing and spontaneous and show no signs of being laboured. They are not loaded with excessive ornaments

and figures of speech and there is little conceit about them. He was essentially a religious man of a mystical cast of thought, and his writings present a vivid picture of the life of his times.

Wali is said to have visited Delhi twice; once in 1700 A.D., during the reign of the Emperor Awrangzeb, and again during the time of the Emperor Muhammad Shah in 1722 A.D. We are not quite sure of the sequence of events or of individual dates. He no doubt recited his Urdu poems before the poets of Delhi. These Delhi poets whose vernacular was Urdu, were writing poetry solely in Persian, unaware of the fact that for nearly 400 years prose and verse had been written in Urdu. They were immensely impressed by the facility with which Wali expressed his thoughts in that language. They hailed him with delight and his verses became the craze of the city. People began to sing them in the courts, bazaars, streets, banquet halls and assemblies of Sufis. The Deccan poet was everywhere received with honour and delight. The Delhi writers who had hitherto confined their efforts to Persian, betook themselves to the charming vernacular and began to compile *diwans* in Urdu. Thus, Wali's visit to Delhi created a revolution in the poetry of North India.

The importance of this visit to Delhi cannot be over estimated. Wali was the greatest of the living Dakhni poets. Not only did he show the Delhi poets that poetry could be written in Urdu, but he also told them that he was only one of a long line of Dakhni writers of prose and poetry.

The early Deccan period of Urdu ends approximately when the Delhi period begins about 1735.

There are several special difficulties in the study of Dakhni literature. Very little early literature has been published. Nearly all of it is in manuscript. Information about the early poets is ultimately derived from old anthologies, the great majority of which are unpublished. The anthologies are often inaccurate and their information is meagre. This accounts for identical confusions in the various remarks made by modern authors about old writers, because their authorities are the anthologies. There is considerable doubt about the dates of the earlier writers. The anthologies frequently omit dates and often differ in the dates they give. Libraries in Europe, chiefly in England and France, and in some of the Indian States, possess important manuscripts. If these could be published, most of our problems about early Urdu would be solved.

Apart from these, the students of literature are scared away by the Dakhni literature. The Dakhni language has certain peculiarities. The Muslim armies carried the new language to the Deccan before it was standardised ; many idioms and expressions then current in the Muslim army stuck on, though now excluded from literary prose. Again as Dakhni had contact with Gujarati, Marathi, Tamil and Telugu, its idiom and even construction are influenced by them to a certain extent. It does not use the agent case 'ne' before transitive verbs in the past tense, as is the characteristic feature of all the dialects of western Hindi. It employs the oblique genitive, as a base for declension in phrases like 'mere ko' where the standard would be 'mujh ko'. Although these and certain other peculiarities and idioms were taken to North India, they disappeared in course of time under the gradual process of consolidation of the language. Thus the archaic character of the language and quaint Indian constructions and expressions, long fallen into disuse, deter people from reading Dakhni literature and it will be sometimes before Dakhni comes into its own. It is therefore incorrect to regard Dakhni as corrupt literary Urdu. It is only a variation of Urdu, cultivated in Muslim courts of the Deccan and raised to the dignity of a literary language by writers like Wali, whose example was followed by the writers in the North.

WHAT IS HINDUSTANI ?

Before considering what is Hindustani, it is necessary to know the etymology of the word. There are two parts in the word, *Hind* and *Stan*. *Hind* is a Persian word to denote India. Before the advent of the Muslims to India, the country was not known by one name. Each province of this sub-continent had a name of its own. When the Persians subdued a portion of the area watered by the Sindhu they called it *Hind*, as 's' and 'h' are interchangeable in Avesta. But the Arabs who were acquainted with Sind and the rest of the country called Sind as Sind, and the rest of the country *Hind*. They considered Sind and Hind as two separate countries like Iran and China. For them 'Hind' included the whole of our present day India, except Sind, plus the islands in the East Indies as far as China. However, the name once given remained, and today the same name Hind is known throughout the world, spelt in different ways according to the genius of each language.

Stan: 'Stan' after a vowel, and 'istan' after a consonant, means in Persian, a place. The Persian-speaking tribes who came through

the Khybar Pass began to call the country generally as 'Hindistan' meaning the country of Hind.

Two relative adjectives *Hindi* and *Hindistani* are formed by adding Arabic 'Y' to the words *Hind* and *Hindistan* after the rules of Arabic and Persian grammars. The adjectives mean, anything that pertains to *Hind* or the *country of Hind.* Generally it is meant to denote a native of Hind or the language of Hind. Sometimes the form *Hindawi* is used to denote the language of the *Hindi* a native of *Hind.* But the form *Hindawi* disappeared and *Hindi* is used to denote a native of *Hind* and also the language of *Hind.* Witness that today in Egypt, Turkey and Arabia the term *Hindi* is used exclusively to denote an Indian whether he be a Muslim, Hindu or Christian.

Thus it is clear that *Hindi* or *Hindistani* denotes a native of *Hind* and also the language of Hind. When it denotes the language, *Hindi* or *Hindistani* is used both in a wider and in a more restricted sense. In the wider sense it includes all the languages spoken in Northern India, at the time of the arrival of Muslims to this country. In a narrow sense it means the particular dialect spoken in the Gangetic valley.

After the Muslims settled as rulers in the land, the term *Hindu* came into vogue as against *Hindi* to denote non-Muslims in India.

The words *Hindistan* and *Hindistani* coined by Persian speaking Muslims were not in constant use. These terms gained greater currency under European influence. To the European, *Hindistani* is the polite speech of India generally and of Hindustan particularly. The earliest European writers called it *Indostan.* In Latin it was known as *Lingua Indostanica.* The earliest English writers called it *Moors.* The later Europeans used the word *Hindistani* in two naturally contradictory senses (1) sometimes to indicate the Sanskritised, or at least non-Persianised form of Hindistani (namely High Hindi as opposed to Urdu) which is used as a literary form of speech by the Hindus, and is generally printed in the Nagari script, and (2) also loosely, to indicate all the dialects spoken between Bengal proper and the Punjab.

Thus *Hindistani* in a restricted sense has two varieties, High Hindi in Nagari and Urdu in Persian characters. The language *Hindistani* as understood today by people in non-Urdu areas is yet to be cultivated. Those whose mother tongue is not Urdu or Hindi understand by the term *Hindistani* an interprovincial language

to serve as an All-India medium. If this *Hindistani* is meant to take the place of an All-India language it should avoid alike the excessive use of either Persian or Sanskrit words when employed for literature. But the literary language is written at present by people who advocate either Urdu or High Hindi. No one has come forward to meet the growing demand of people for a common language for the whole of India. But it is not difficult to cultivate such a language. The original Hindi has a copious vocabulary of its own, rooted in the very beings of the peasantry; a certain amount of literary polish which has been bestowed upon it in all these centuries by Muslim domination may be retained without attempting unduly to Persianise or Sanskritise it. *Hindistani* as an All-India Language can be easily developed if present-day writers make up their minds to address straight the unsophisticated masses who speak the tongue in a purer form. No doubt the language of the populace is a mixture of Arabic, Persian and old Sanskrit Tadbhava words. But they are not conscious of any effort of Persianisation or Sanskritisation. They speak the language spontaneously as it developed all these centuries ever since Muslims settled in India. The masses have no partiality either for Persian or Sanskrit. Unless the writers learn to write for the masses direct, *Hindistani* as an All-India language cannot be achieved and the controversy between Hindi and Urdu will continue for ever, while the spread of Urdu or Hindi in non-mother-tongue areas will aggravate further the differences between the two languages which have for their votaries, both the Hindu and the Muslim, and thus retard the growth of national solidarity.

BIBLIOGRAPHY

WORKS IN ENGLISH

Linguistic Survey of India: Sir G. A. Grierson, Vol. IX, Part I.

Encyclopaedia Britannica, Vol. XI (14th edition): Articles on Hindostani language.

Imperial Gazetteer of India, New Series, Vol. I, Ch. VII.

Journal of the Royal Asiatic Society 1904, pages 435-457.

Encyclopaedia of Islam: Article on Dakhni by J. F. Blumhardt.

History of Urdu Literature: Ram Babu Saksena.

Urdu Literature: Graham Bailey.

Influence of English Literature on Urdu Literature: Dr. S. A. Lateef.

Ferishta: Brigg.

History of the Deccan: Gribbles.

WORKS IN URDU

Gule-Rana: Hakim Syed Abdul Haii.

Shirul-Hind: Abdus-Salam Nadvi.

Hamari Shairi: Masud Hasan.

PERIODICALS

Urdu: A quarterly Magazine of the Anjuman-i-Taraqqi-i-Urdu edited by Professor Abdul Haq.

EXCHANGE LIST

1. *Prabuddha Karnataka, Mysore.*
2. *The Visvabharati Quarterly, Santiniketan, Bengal.*
3. *Editor, Tamil Pozhil.*
4. *The Oriental Literary Digest, Poona.*
5. *The Nagari Pracharini Sabha, Benares.*
6. *The Indian Culture, Calcutta.*
7. *The Indian Historical Quarterly, Calcutta.*
8. *The Royal Asiatic Society, Bengal (Calcutta).*
9. *Planters' Gazette and Annual, Calcutta.*
10. *Bharatiya Vidya, Angeri, Bombay.*

PUBLICATIONS OF THE MADRAS UNIVERSITY

(Text-books, Calendars and Question Papers have been omitted.)

Name of Publications	Price Rs. A. P.
*1. **Some South Indian Villages,** by Dr. G. Slater. Available at the Oxford University Press, Madras ... ... each	5 0 0
2. **Sources of Vizianagar History,** by Dr. S. Krishnaswami Aiyangar, available from the Superintendent, Govt. Press, Mount Road, Madras ... ... each	4 8 0
3. **Dravidic Studies,** (available from the Superintendent, Govt. Press, Mount Road, Madras).	
Volume I	0 2 0
Volume II	0 8 0
Volume III	0 12 0
Bound Vols. I-III	2 4 0
4. **History of Sri Vaishnavas,** by Mr. R. Gopinatha Rao	0 10 0
5. **Psychological Tests of Mental Abilities,** by Dr. A. S. Woodburne	2 8 0
†6. **The Nayaks of Madura,** by Mr. R. Satyanatha Ayyar, available at the Oxford University Press, Madras ...	8 0 0

TO BE HAD OF

MR. M. R. APPADURAI, NO. 57, ANDERSON STREET, GEORGE TOWN, MADRAS.

7. **A Study of the Optical Properties of Potassium Vapour,** by Dr. A. L. Narayan	1 12 0
8. **Absorption Spectra and their Bearing on the Structure of Atoms and Molecules,** by Dr. A. L. Narayan	0 8 0

* Not in stock.

† Members of the staff of colleges will be offered copies of the book for sale at Rs. 2 per copy.

Name of Publications	*Price* Rs.	A.	P.
9. **Investigations on the molecular scattering of light,** by Dr. K. R. Ramanathan	1	12	0
10. **The Kavari, the Mukari and the Sangam Age,** by Mr. T. G. Aravamudan	2	4	0
11. **Dravidic Studies—No. IV on the Octaval System of Reckoning in India,** by Dr. Mark Collins	0	12	0
12. **Stone Age in India,** by Mr. P. T. Srinivasa Aiyangar, M.A. ...	1	0	0
13. **Anatomical and Taxonomic Studies of some Indian fresh and Amphibious Gastropods,** by Mr. H. Srinivasa Rao, M.A., D.SC. ...	1	4	0
14. **India through the Ages,** by Dr. Jadunath Sirkar, KT., M.A., PH.D. ...	1	8	0
15. **Political Theory of the Govt. of India,** by Mr. M. Ruthnaswami, M.A., C.I.E. ...	1	0	0
16. **Ante-natal, Natal, Neo-natal, mortality of infants,** by Dr. A. Lakshmanaswami Mudaliar, M.D., L.R.C.P.	2	0	0
17. **History of Pallavas,** by Mr. R. Gopalan, M.A.	5	0	0
18. **Industrial Welfare in India,** by Mr. P. S. Lokanathan, M.A.	4	0	0

This is a critical study of the work and achievement of the three great agencies of the workers' welfare—the State, the employer and organized labour. The first part deals with industrial legislation and the second describes the Welfare Work carried on by the employers, emphasis being laid on the need for a new orientation in the relationship between the employers and workers. In the third part a history of the Trade Union Movement is given.

19. **Critical Survey of the Malayalam Language and Literature,** by Mr. A. Krishna Pisharoti	0	8	0
20. **Records of the Indian Museum, Vol. XXXI, Part I,** by Mr. K. S. Padmanabha Ayyar ...	1	0	0

University Publications—*(continued)*

	Name of Publications	*Price* Rs.	A.	P.
21.	**Restricted Relativity,** by the Rev. D. Ferroli, S.J., D.SC. ...	... 4	0	0
22.	**Kuchalavirtham and Krishnavilasam,** by Mr. C. Achuta Menon, B.A. ...	... 1	0	0
23.	**Hindu Administrative Institutions,** by Mr. V. R. R. Dikshitar ...	... 6	0	0
24.	**Tamil Sangam Age,** by Mahamahopadhyaya S. Swaminatha Ayyar	... 1	0	0
25.	**Agastiya in the Tamil Land,** by Mr. K. N. Sivaraj Pillai, B.A. ...	... 1	0	0
26.	**Purananutrin Palamai,** by Mr. K. N. Sivaraj Pillai, B.A. ...	... 0	12	0
27.	**Rasa and Dhvani,** by Dr. A. Sankaran, M.A., PH.D. ...	... 1	12	0
28.	**Sivadvaita Nirnaya,** by Mr. S. S. Suryanarayana Sastri, M.A., B.SC.	... 2	8	0

In this work, Srikantha's commentary is analysed and considered in great detail. The work is published critically with a translation, introduction, and notes in English.

29.	**Sivadvaita of Srikanta,** by Mr. S. S. Suryanarayana Sastri	... 5	0	0

A critical exposition of the philosophy of Srikantha, otherwise known as Nilakantha Sivacarya, the author of Saiva commentary on the *Vedanta Sutras.* The first chapter determines Srikantha to be possibly a contemporary of Ramanuja. Chapters II-IV give an account of his philosophy, under the heads of Preliminaries, Criticism of Rival Theories, Brahman, the Jiva, and Release. The last chapter is an estimate.

30.	**Taittiriya Pratisakhya,** Ed. by Pandit V. Venkatarama Sharma	... 2	0	0
31.	**Essay on the Origin of South Indian Temple,** by Dr. N. Venkataramanayya ...	... 1	8	0
32.	**Samkhya Karika,** by Mr. S. S. Suryanarayana Sastri	... 2	0	0

No.	*Name of Publications*	*Price* Rs.	A.	P.
33.	**Indian Currency System, 1835-1926,** by Sir J. C. Coyajee	5	0	0
34.	**Political Theory of Imperialism,** by Prof. K. Zachariah	0	8	0
35.	**Vishnu Puranam,** Ed. by Mr. K. Ramakrishniah.			
	Ordinary bound	1	8	0
	Calico „	2	8	0
36.	**Kavirajamarga,** Ed. by Mr. A. Venkata Rao	1	8	0
37.	**Sphotasiddi,** by Mr. S. K. Ramanatha Sastri	3	0	0
38.	**Problems of World Economy,** by Prof. V. G. Kale	2	0	0
39.	**Linganuasasana,** Ed. by Pandit V. Venkatarama Sarma ...	1	8	0
40.	**Evolution of Hindu Administrative Institutions in S. India,** by Dr. S. K. Aiyangar	6	0	0
41.	**Mauriyan Polity,** by Mr. V. R. R. Dikshitar	6	0	0
42.	**Studies in Cola History and Administration,** by Mr. K. A. Nilakanta Sastri	4	0	0
43.	**Historical Inscriptions in S. India,** by Robert Sewell. Ed. by Dr. S. K. Aiyangar ...	10	0	0
44.	**New Light on Fundamental Problems,** by Dr. T. V. Seshagiri Rao Naidu	3	0	0
45.	**Chronology of the Early Tamils,** by Mr. K. N. Sivaraja Pillai	5	0	0
46.	**Civilization as a Co-operative Adventure,** (Principal Miller Lectures of 1931) by Prof. A. R. Wadia. (Reprinted from the *Journal of the Madras University*)	0	8	0
47.	**The Anatomy and Mechanism of the Tongue of Rana Lexadactyla,** by Mr. C. P. Gnanamuthu (Thesis for the Maharaja of Travancore Curzon Prize, 1931) ...	1	0	0

University Publications—(*continued*)

	Name of Publications	Price Rs. A. P.
48.	**An Indian Federation,** by Diwan Bahadur A. Ramaswami Mudaliar, M.L.A. (Reprinted from the *Journal of the Madras University*)	0 12 0
49.	**Some Aspects of Vayu Purana,** by Mr. V. R. R. Dikshitar. (Reprinted from the *Journal of the Madras University*) ...	1 0 0
50.	**A Report on the Modi MSS. in the Tanjore Palace Library,** by Mr. R. S. Shelvankar	1 0 0
51.	**Vijayanagar—The Origin of the City and the Empire,** by Dr. N. Venkataramanayya	2 0 0
52.	**Samkhya Karika Studied in the Light of the Chinese Version (Bulletin No. 1),** by Mr. S. S. Suryanarayana Sastri. (Reprinted from the *Journal of the Madras University*) ...	1 0 0
53.	**Paranar,** by Mr. V. Venkatarajalu Reddiyar ...	2 8 0
54.	**Prabhavati Pradyumnam,** by Mr. P. Lakshmikantam	0 8 0
55.	**Subadraharanam,** by Mr. V. T. Sreemanavikrama Panikkar ..	1 0 0
56.	**Rasaratnakara by Salva,** Ed. by Mr. A. Venkata Rao	2 4 0
57.	**Abidhana Vastu Kosha** Ed. by Mr. A. Venkata Rao and Mr. H. Sesha Ayyangar	3 8 0
58.	**Pushpadanta Puranam,** Ed. by Mr. A. Venkata Rao and Mr. H. Sesha Ayyangar	4 0 0
59.	**Rig Vedanukramani of Madhava Bhatta, Vol. I,** Ed. by Dr. C. Kunhan Raja	3 8 0
60.	**The Unadi Sutras in various recensions,** Ed. by Mr. T. R. Chintamani—Part I ...	3 0 0
	" " " II ...	2 8 0
	" " " VI ...	3 0 0

Name of Publications	Price Rs.	A.	P.
61. **Sahitya Ratnakara,** by Mr. T. R. Chintamani (Reprinted from the *Journal of the Madras University*) ...	1	0	0
62. **The Challenge of the Temporal Process,** Principal Miller Lectures for 1933—by Dr. A. G. Hogg	0	8	0
63. **Purpose and Progress,** Principal Miller Lectures for 1934—by the Rev. John Mackenzie	0	8	0
64. **Considerations on some Aspects of Ancient Indian Polity,** Sir Subrahmanya Ayyar Lectures, 1914—by Rao Bahadur K. V. Rangaswami Ayyangar (Second Ed.)	2	0	0
65. **Inter-Statal Law,** The Law affecting the Relations of the Indian States with the British Crown—by Sirdar K. M. Panikkar (Sundaram Ayyar—Krishnaswami Ayyar Lectures for 1933-34)	1	0	0
66. **The Colas,** by Mr. K. A. Nilakanta Sastri			
Vol. I.	8	0	0
Vol. II.	10	0	0
67. **The Matsya Purana—A Study,** by Mr. V. R. R. Dikshitar	1	0	0
68. **Vishnumayanatakam,** by Mr. K. Ramakrishnayya	2	8	0
69. **Studies in Dravidian Philology,** by Mr. K. Ramakrishnayya	2	0	0
70. **Brhati,** Ed. by Mr. S. K. Ramanatha Sastri			
Part I	5	0	0
Part II	2	8	0
71. **The Rg Veda Bhashya of Skandaswamin (First Astaka)—** Ed. by Dr. C. Kunhan Raja	6	0	0
72. **Raghunathabhyudaya of Ramabhadramba,** Ed. by Mr. T. R. Chintamani	1	0	0

University Publications—(*continued*)

	Name of Publications	*Price* Rs.	A.	P.
73.	**Burhan's Tuzuk-i-Walajahi,** Ed. by Mr. S. Md. Hussain Nainar, Part I ...	5	0	0
74.	**Katyayana Pratisakhya,** Ed. by Pandit V. Venkatarama Sarma ...	4	0	0
75.	**Critical Studies on Katyayana's Sulka Yajurveda Prati Sakhya,** by Pandit V. Venkatarama Sarma ...	4	0	0
76.	**Problems in Filariasis.** (Maharaja of Travancore Curzon Lectures, 1934-35), by Dr. T. Bhaskara Menon, M.D.	1	0	0
77.	**The Siddhantalesasangraha of Appayya Diksita,** Ed. by Mr. S. S. Suryanarayana Sastri			
	Vol. I, ...	5	0	0
	Vol. II. Roman and Sanskrit Text ...	3	0	0
	Sanskrit Text	1	8	0
78.	**Studies in the History of the Third Dynasty of Vijayanagara,** by Dr. N. Venkataramanayya ...	5	0	0
79.	**Prakatarthavivaranam, Vol. I,** Ed. by Dr. T. R. Chintamani	6	0	0
80.	**Ballads of North Malabar, Vol. I,** by Mr. C. Achuta Menon, B.A.	3	0	0
81.	**A Critique of Difference** (A free English Rendering of the Bhedadhikkara of Narasimhasramin), by Mr. S. S. Suryanarayana Sastri and Mr. T. M. P. Mahadevan	1	0	0
82.	**Sandhi** (A historical treatment of the Principles of Euphonic Combination in Telugu), by Mr. K. Ramakrisnaiya, M.A.	1	8	0
83.	**Some Trends of Modern Public Finance with Special Reference to India.** Sir William Meyer Lecture, 1934), by Rao Bahadur K. V. Rangaswami Ayyangar ...	2	8	0
84.	**Economic Conditions in Southern India (A.D. 1000-1500). Vols. I and II,** by Dr. A. Appadorai ...	10	0	0
85.	**Kapilar,** by Mr. V. Venkatarajulu Reddiar ...	2	0	0

Name of Publications.	Price.		
	Rs.	A.	P.
86. **Origin and Early History of Saivism in India,** by Mr. C. V. Narayanan	5	0	0
87. **Dutch Beginnings in India Proper,** by Mr. T. I. Poonen	1	0	0
88. **Studies in Tamil Literature and History,** by V. R. Ramachandra Dikshitar	5	0	0
89. **The Marriage Customs and Songs of the Syrian Christians of Malabar,** by Dr. P. J. Thomas (reprinted from the Indian Languages Number of the University Journal, April 1936)	0	8	0
90. **Tamil Literature under the Later Cholas,** by Srimati T. N. Thanu Ammal (reprinted from the Indian Languages Number of the University Journal, April 1936)	0	8	0
91. **Nahartha Dipikai,** by S. Anavaratavinayakam Pillai.	6	0	0
92. **Sri Sivagara Yogin's Siva-Neri Prakasam,** by S. Anavaratavinayakam Pillai	1	8	0
93. **Diwan-i-Bedar,** by Md. Husain Mahvi Siddiqui ...	2	8	0
94. **The History of the Poets of Southern India and the Deccan,** by Moulvi Muhammad Monawar Gowar Saheb Bahadur	2	0	0
95. **Karyajiyita Vrtti,** by Mr. P. Krishnan Nair.			
Vol. I	4	0	0
Vol. II	6	0	0
96. **Namartha Sangraha of Ajayapala,** by Dr. T. R. Chintamani	1	8	0
97. **Humanism and Indian Thought,** by Mr. A. Chakravarti (Principal Miller Lectures 1935) ...	0	8	0
98. **Indian Political Theories,** by Sir C. P. Ramaswami Ayyar. (Rt. Hon'ble V. S. Srinivasa Sastri Lectures 1936-37). ...	0	8	0

No.	Name of Publications		Price	
		Rs.	A.	P.
99.	**Opthalmology in its Relation to Clinical Medicine,** by Rao Bahadur Dr. K. Koman Nayar (Maharaja of Travancore Curzon Prize Lectures (Medicine, 1936-37). ...	0	8	0
100.	**A Critique of Nicolai Hartmann's Ethics,** by Mr. P. V. S. Narayana, M.A., B.L. ...	1	8	0
101.	**Grammatical Essays,** by Mr. V. Venkatarajulu Reddiar ..	1	0	0
102.	**A Critique on Nannichodadeva's Kumarasambhava,** by Mr. S. Lakshmipati Sastri (Bulletin). ...	2	0	0
103.	**Navanadhacharita,** by Gaurana, Edited by Mr. K. Ramakrishnayya ...	3	0	0
104.	**Sarasvatikanthabharana of Bhojadeva,** Edited by Mr. T. R. Chintamani ...	6	0	0
105.	**Nayaviveka of Bhavanatha Misra,** Edited by Mr. S. K. Ramanatha Sastri ..	3	0	0
106.	**Waqiat-i-Azfari,** by Md. Hussain Mahvi Siddiqui ...	2	8	0
107.	**Purattirattu,** 2nd Edition by Mr. S. Vâiyapuri Pillai ...	2	8	0
108.	**Vararucaniruktasamuccaya,** by Dr. C. Kunhan Raja ...	2	0	0
109.	**The Economic Results of Prohibition in the Salem District,** by Dr. P. J. Thomas ...	1	0	0
110.	**Individual and Social Progress,** by Mr. Hari Das Bhattacharyya ...	0	8	0
111.	**Diwan-i-Azfari,** by Mr. Muḥammad Ḥusayn Maḥvī ...	1	8	0
112.	**Velugotivarivamsavali,** by Dr. N. Venkata Ramanayya ...	2	0	0
113.	**Kayataram,** by Mr. S. Vaiyapuri Pillai ...	1	0	0
114.	**Pre-Historic Civilization of the Indus Valley,** by Mr. K. N. Dikshit ...	2	0	0

Name of Publications.	Rs.	A.	P.
115. **Administration and Social Life under the Pallavas,** by Dr. C. Minakshi ...	5	0	0
116. **Foreign Notices of South India,** by Mr. K. A. Nilakanta Sastri ...	4	8	0
117. **Indian Agricultural Statistics,** by Dr. P. J. Thomas and Mr. N. Sundararama Sastry ...	3	0	0
118. **Aunadikapadarnava of Perusuri,** by Dr. T. R. Chintamani ...	4	0	0
119. **Source of the History of the Nawwabs of the carnatic, Part II** by Dr. S. Muhammad Husayn Nainar ...	5	0	0
120. **Dravidic Pronouns,** by Mr. V. Venkata Rajulu Reddiar ...	1	0	0
121. **Some Aspects of Ancient Indian Culture,** by Dr. D. R. Bhandarkar ...	2	0	0
Tamil Lexicon:			
Vol. I—Part I	4	0	0
" " II	4	0	0
" " III	2	0	0
Vol. II—Part I	2	0	0
" " II	2	0	0
" " III	2	0	0
" " IV and Vol. III—Part I ...	2	0	0
Vol. III—Part II	2	0	0
" " III	2	0	0
" " IV	2	0	0
" " V	2	0	0
Vol. IV—Part I	2	0	0
" " II	2	0	0
" " III	2	0	0
" " IV	2	0	0
Vol. V—Part I	2	0	0
" " II	2	0	0
" " III	2	0	0
" " IV	2	0	0

University Publications—(*continued*)

Name of Publications		*Price*		
		Rs.	A.	P.
Vol. VI—Part I	... ...	2	0	0
" " II	... ...	2	0	0
" " III	... ...	2	0	0
" " IV	... ...	2	0	0
" " V	... ...	2	0	0
Tamil Lexicon Supplement, Part I	... ...	2	0	0
" " " II	...	2	0	0
" " " III	...	1	4	0

Note :—200 complete sets are offered at half the published price.

Printed and published by G. Srinivasachari, at G. S. Press, Narasingapuram Street, Mount Road, Madras.